

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА 1911 ГОДИНУ

ИЗДАВАЛАЦ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ВЛАСНИК:

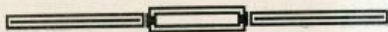
ВЛАД. К. КУШАКОВИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

Др. УРОШ М. СТАЈИЋ.

БРОЈЕВИ 1—36 И ПРИЛОЗИ.

ГОДИНА XLII.

БЕОГРАД

ШТАМПАРИЈА „ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ“ — КНЕГИЊЕ ЛЪБИЦЕ УЛИЦА БРОЈ 6.

ДИМИТРИЈА ГАВРИЛОВИЋА — ПРЕЂЕ А. М. СТАВОЈЕВИЋ

1911.

ПРЕГЛЕД

САДРЖИНА „ТЕЖАКА“ ЗА 1911. ГОДИНУ.

Објашњење: (чл.) значи да је рад штампан у „Тежаку“ као чланак; (п. с.) поучне ситнице; (гл.) гласник; (доп.) допис; (заб.) забавна; (пит. и одг.) питања и одговори; (ј. г.) јавна говорница; (књ.) књижевност; (изв.) извештај.

А. ПО ПИСЦИМА.

САРАДНИЦИ

Администрација. — Читачима „Тежака“ 1. — Поизи на XIII главни годишњи збор и на полпривредни конгрес, 9. — Наградни уредник илеарика, 32. — Препитивања „Тежака“, 136. — Програм Педесете Изабоје, 153. — Списак изграђених изложба на Педесетској Изложби (додатак 27. броју „Тежака“); — Исправна, 224. — Савна Српског Полпривредног Друштва, 233. — Сеча за споменик, 240. — Савна Са. Милутина Српског Полпривредног Друштва и његов урбан члановима, 245. — Исправна, 167.

Аврамовић Сима Др. — Међународни Агринкултурни Институт у Риму, (чл.) 54. — 82 —

Авизиовић М. Аван. — Треба ли да набавимо сејанце? (чл.) 50. — **Баделић Јован.** — Оксидационе органске материје и стање земље. (Рап. бр.) 9. —

Бочовић Михајло. — Говедство у Швајцарској, (чл.) 148. — Коњарство у Немачкој, (чл.) 182. —

Благојевић С. Драг. — Крајина и њена пшеница и сад (зоол.) 276. **Бошковић Бошко.** — Бербина и чување јабучка, крушка и пшеница у остаци (чл.) 177. — Додатне метаболитичке кванције при чувању и справљању црног вина, (чл.) 195. —

Буконала Јован. — Како се чува жир, (пит. и одг.) 223. — **Владаслављевић Тиман.** — Успех глеба се меда ушмерењу (пит. и одг.) 142. **Влајиновић З. Милош Др.** — Земљорадничке новине и њихово оснивање у Србији, (чл.) 280. — О напредности полпривредног рада наших министара (доп.) 182. —

Вујановић Драг. — Потомства полске привреде у Швајцарској од стране Савана у 1910 години, (доп. бр. 28. „Тежака“); — Производња воћа у Холандији у 1910 години (гл.) 278. — Повести, 278. — Гајење дуванца (чл.) 279. — Комисије за откуп дуванца (чл.) 279. —

Дероко Драгољуб. — Утицај хране на квалитет млека кова крава, (чл.) 202. — Полпривредни наредба Давско (гл.) 216. — Укритије између кобу и доматић гочевата, (чл.) 221. —

Douglas M. Loudon. — Како ставити пшеницу о нашој полској привреди, (чл.) 77. — 118. **Ђурђевић М. Милан.** — Замовнање рума (чл.) 227. — Зашто козаде и бубине носе неће да раде, и шта треба радити да промене? (чл.) 252. — Која коза сама себе сице, (п. с.) 288. —

Пановић П. М. — Систем копитице, (гл.) 245. — **Ивановић Ј. Савет.** — Зашто капаљене пшенице не рађају? (гл.) 221. **Илић Милутин.** — Утицај мрзца на дозу и позивање производе азоте, (чл.) 45. — Орелације винограда, (чл.) 59. — Савна, (чл.) 68. — Лицење виноградца (чл.) 68. — Пресење виноградца борозовским чербовом (чл.) 91. — Зелене виноградца, (чл.) 92. — Пресеја грознице, (чл.) 105. — Жито амбије, (чл.) 122. — Поташање зелених каземаца, (чл.) 139. — Посељивање зелених места у виноградца, (чл.) 211. — Бубрије винограда, (чл.) 211. —

Јолановић Г. Александар. — Муљро заштитица, (поу.) 93. — Нови закон о млеку у Данској, (чл.) 206. —

Јолановић Валдмир. — Земља као радништво, у којој живи организми претворајућу храну за културно биље (Рап. бр.) 5. —

Јовановић Милан. — Улогуство за конзервације воћа и поврћа, (чл.) 195. — **Јосиповић М. Жинко.** — Жупина на азон, (доп.) 166. —

Калуђеровић Иво. — Летња разарања у виноградца, (чл.) 114. **Кнез Милојевић Доброслав Др.** — Др. Марко В. Николић (некр.) 7. **Ковачковић Ж.** — Потреба вужница на селу, (здрав.) — 204. **Кришнер Јован.** — Гајење гуска (чл.) 121. — Коју прасад треба оставити за приплод (чл.) 123. — Гајење риба (чл.) 126. — Биље баш сушава (чл.) 127. — Леђер пролаже вољове (зб.) 142. — Упитане живине (чл.) 150. — Раг оног паса у месецу августу (чл.) 181. — Утицај гајења воћа на здравље (чл.) 181. — Говедске меса (чл.) 181. — Како ће пресећи бије (п. с.) 184. — Гајење пшеница за амане (чл.) 187. — Птичеви сити (п. с.) 192. — Комако је пресећи бијела пшеница (п. с.) 200. — Како треба поступати са стеном червама (чл.) 205. — Упитивање пшеницу кога синца (чл.) 202. —

Куртовић Милослав. — Сечење и размешавање, (Рап. бр.) 6. — **Лештарић Б. Милутин.** — Да ли је крава стога или не (п. с.) 128. — Зелени кукуруз као стопа храна, (чл.) 137. —

Лукичић П. Милош. — Не продај коковић кад носе и изако!

(чл.) 3. — Кратке поуче из стојарства, (чл.) 11. — Из зимарства (кратке поуче из стојарства) 18. — Како треба поступати са сјајним овима? (кратке поуче из стој.) 18). — Препила о мужи стоке (кратке поуче из стој.) 18. —

— Комако је Србија имала прихода од извоза живих грана говеди за последних десет година, (чл.) 53. — Разбориста државних искусства по стањима у земљи, за последњу десетлетину у 1911. години, (чл.) 24. — Саванарија (чл.) 25. — Нема (гајити) (кратке поуче из стој.) 28. — Гајење ковошница (кратке поуче из стој.) 28. — Кинаја јри треба за носак узимати? (кратке поуче из стој.) 29. — Из овчарства (кратке поуче из стој.) 28. — Називање телаци на врсту храну (кратке поуче из стој.) 29. — Милутина треба с почетка добрих кравца (кратке поуче из стој.) 29. — Како Кинези чувају, дурак премења ковошница јри? (п. с.) 30. — Рибарство у Швајцарској (гл.) 31. — Извоз руских гуска у Немачку, (гл.) 31. — Извоз живих синца и призоко који је од оного извоза имао Србија за последних десет година (гл.) 31. — Приход које је Краљевина Србија имала за последних десет година од извоза овца у јавној сточи, (гл.) 31. — Пшеница (чл.) 35. — Нови знаци шумарског кора савана (чл.) 40. — Добре пољске (чл.) 42. Извинет Драгољуб Стојков Зилола (чл.) 44. — Сушнотрех (чл.) 45. — Чувар државна (књ.) 46. — Гуска (чл.) 49. — Из добрих кравца, 52. — Чува од хране, (п. с.) 56. — Туберкулоза (чл.) 56. — Мед је најбоља храна за доју, (п. с.) 56. — Морта, морна ковош (п. с.) 56. — Саванска кова (чл.) 57. — Из добрих овца, 63. — Кинеска правна за живот, (п. с.) 63. — Коњарство у Русији, (п. с.) 64. — Жито и биљно кумиње јајета, (п. с.) 64. — Из народа у народ, — Бетеланица-дуљера (књ.) 64. — Извођење пшеница, (чл.) 67. — Препила за живинаре, (чл.) 67. — Жирељива, гурачура, (п. с.) 72. — Пшеница и наука, (књ.) 72. — Из добрих кравца, 72. — Како ћемо озвучити кова која не да става стојење, (чл.) 78. — Кратке поуче из стојарства, 78. — Како става са рибарством у Србији, (чл.) 79. — Шумарски Гласник (књ.) 79. — Пшеница за стоку (чл.) 72. — Државна питомљива ковоштво у Енглеској, (чл.) 87. — Тумур, сити дрвени, (п. с.) 87. — Преван код ковошница, (п. с.) 87. — Материје ковошница (п. с.) 88. — Зелена пила за ковошнице, (п. с.) 88. — Нема ковоша дојила, (чл.) 90. — Кратке поуче из стојарства. — 92. — Споменска за Туринску Стетску Изложбу, (књ.) 93. — Из добрих кравца, 96. — Поступање са кравцима ковошима (чл.) 97. — При изградњи говедских пшова у Србији, (чл.) 109. — Шумарски Гласник, (књ.) 120. — Инвентар Осерваторије и Метеролошких Станица у 1910. год. (књ.) 128. — Каване Закошни и Кривични Сукопи Поступак Краљевине Србије, (п. с.) 144. — Циљ хране доматић животиња у опште, (кратке поуче из стој.) 147. — Хемиски састав животињског тела и животињског производа, (кратке поуче из стој.) 148. — Састав крављиних средстава, (кратке поуче из стој.) 155. — Саванарија гледа, (кратке поуче стој.) 155. — Упитане парених крављиних гравина у телу, (кратке поуче из стој.) 163. — Како јако треба бити живине за сунуше? (књ.) 168. — Из добрих кравца 199. — Живина и шума (п. с.) 200. — Анализ полпривредних производа, (књ.) 208. — Чика Бујор, (Рап. бр.) 163. —

Милојевић Александар. — Препитива за поредка у сточиња за година (чл.) 85. — Замовнање илеарика у илеаричку, (чл.) 36. — О несаву матице и пшенице разице-сажине матице (чл.) 27. — Кописице са јаким народом, (чл.) 46. — Ридиња вана, (чл.) 51. — Како се прати венчаство сабе (чл.) 51. — Како се спречава ројење, (чл.) 58. — Фризиска раса ована (чл.) 132. — Мој негашини управитељ, (Рап. бр.) 13. —

Милутиновић Борислав. — Српски сити кукуруз, (чл.) 140. — Др.-Farming (Др.-Farming), (чл.) 249, 257. —

Митровић Борче Др. — Нови шумарски поступак у шумој државног српског, (чл.) 1. — Коњарство у Француској, Аустрији и Србији, (чл.) 65. — Туберкулоза код говеди и азука, (чл.) 189. — Србија против саванске куле, (пит. и одг.) 103. — Стојарство, (чл.) 113. — Извоз кова из Енглеске, (чл.) 200. — Врсте и расе доматић животиња, (чл.) 281. —

Обреновић Милодрог. — Спречавање бује у саванцима, за време стратификациона казавана, (чл.) 84. — Штативно природна жива, (јавна говорница) 176. — Первосовна, (чл.) 148. — Венчаство одговарање матице, (доп.) 19. бр. 100. — У којој доба године треба извршити шумарске јри, а у које одгов? (пит. и одг.) 163. —

Обреновић Драгољуб. — О расавањима и описивању ковоша (чл.) 26. — 1. Професор Др. Адолф Кремер, (некр.) 29. —

Петровић Михајло. — Ошма? полпривредна изложба у Чачку, (чл.) 13. — 20. — Какуу дозу игра домић при набавци машина (питања и одговори) 262. —

Пашћ Саваљуб. — Пашец-рок-ин Лапшањ? (г. г.) 274. —

Пауновић Ж. Милоје. — Првакне вештањког сина. (дан. год.) 85. —
Петровић Ј. Милан. — О да како постоје државни економији у народу (ист.) 12. — Уобраћане-попратиле земље, тежине земљиња (чл.) 43. —
Берба шавана и прогована раније у срезу белевонима. (доп.) 262. —

Петровић Коста. — Орнаво тисац (заб.) 174. — Пошар. (заб.) 183. —
Кочац. (заб.) 205. — Вардане. (заб.) 206. — Саване. (заб.) 213. —
Последне повољне. (заб.) 271. — Храброст. (заб.) 287. —

Петровић М. Милорад. — Како је постао густињан. (заб.) 223. — Не
бежи од правог пазара (заб.) 223. — Јесен. (заб.) 243. —

Петковић С. Павле. — Гајење крушка. (чл.) 53. — Сејање и раскидање
поврћа. (чл.) 68. — Катеманске повољне коју кору (чл.) 76. — Јабуче и
крушке у округу пољопривредно (чл.) 91. — О преради јагода и малина (чл.)
98. — Штећотине на нашем пољу (чл.) 110. — Катеманске повољне „ома-
вем“ (чл.) 123. — Берба воћа (чл.) 166. — Павонама и праске свежне ноћа
(чл.) 157. — Прерада поврћа (чл.) 169. — Раскидање купуса у јесен (чл.) 215. и
огр.) 173. — Гајење шарпаке (чл.) 220. — Помаћинарне повољне (чл.) 225.
Лоша плодност воћа (чл.) 242. —

Петровић Коста Др. — Вагетације и њихова примена у доминанцији.
(доп.) 229. — 237. — 244. —

Петровић Срета. — Да ли је боље због јаја гајити кокошки или повези-
не (чл.) 74. — Не знајате даље развој (чл.) 77. — Праве земљишне поседу-
њаца по одликама характера (чл.) 159. — Утицај земљишних повољна и виноградна (чл.)
174. — Прерада полипривредних сирова у Русији. (чл.) 175. — Продуција
вина у свету у 1909. години. (чл.) 176. — Извоз масла из Сибира. (чл.)
128. — Оскудица у млеку у Паризу (чл.) 128. — Зарукова праваја јаја у
Хапеновској (чл.) 128. — Извоз сира из Швајцарске у годинама 1910.
Увођу за израду јогурта (чл.) 179. — Одржање плодности земље. (чл.) 180.
— Тубекски сир (чл.) 184. —

Петровић Т. Милан. — Огадаци са сунђинама разних система на шањ-
варској курсу у Чинчу. (чл.) 197. —

Радивојевић Божа. — Жерновина. (доп.) 95. —

Радић Ђорђе Др. — Писме туђинце — грађанства (чл.) 5. — Најбоље
кисе за купус (чл.) 8. — Селекција ораха (чл.) 8. — Да може куле трајети
чл.) 8. — Да не може куле трајети (чл.) 8. — Зашто мали калеци
често не успевају? (чл.) 8. — Заливање поврћа. (чл.) 8. — О јарма за
носачима (чл.) 16. — О носачу поврћа (чл.) 20. — Труњење кисе ко
воћана (чл.) 48. — Руже димљане (чл.) 48. — Меса са бовињком као лек
(чл.) 38. — На што се оскудица најоросије употребљава (чл.) 48. —
На што треба давати при купувању малих повољна (чл.) 5. — О чувању мле-
ка (чл.) 34. — Да је х млеко, да а кокош (чл.) 35. — Зашто
малтиња гину (чл.) 33. — Бурјанске шавине (чл.) 59. — Како ћемо
питиње воће од махонике? (чл.) 60. — О рамама на воћанама узлаз траје (чл.)
60. — Страшан (чл.) 71. — Зашто бресница ни код нас веће сука од напре-
дује и раба (чл.) 131. — Селекција доминације масле. (чл.) 132. — Да разишчи
чл.) 136. — Паста за печење. (чл.) 136. — Кисело купус (чл.) 136.
Против стешана (чл.) 136. — Храњиве кока секом (чл.) 136. — Нешто
о млеку. (чл.) 137. — Мали, али опасан штеточина. (чл.) 138. — Писмена
жакога као лек. (чл.) 140. — Купинама. (чл.) 141. — Врло добро хубре за
руке. (чл.) 144. — Грамач и настан. (чл.) 144. — Да савен примањ (чл.)
144. — Сушикар. (чл.) 145. — Врло јестиво и добро сирче. (чл.) 159. — Леп
за пружуто плодносе посуде. (чл.) 160. — Против кривоца. (чл.) 160. —
Хеклина је слава нездравна храна. (чл.) 160. — Да а је гуска млада на ма-
тору? (чл.) 160. — Да створа храна не воћана (чл.) 160. — О избору го-
веди за гојење. (чл.) 169. — Шта треба да ради виноградар? (чл.) 170. — Меланка
непни виноградом? (чл.) 170. — О сејању стањања. (чл.) 172. — Хубод од пране и
неправне пишице. (чл.) 172. — Да сиревичу трудење духова од дубоца (чл.)
176. — Вити ко млада стече. (чл.) 176. — Против мрана. (чл.) 176. —
Јагоде и малше. (чл.) 176. — Против кишника (чл.) 176. — Говорне као
хубре за воће. (чл.) 176. — О чувању семенца. (чл.) 176. — Јагоде
Кривоца (чл.) 176. — О трудењу воћа. (чл.) 176. — О непходности
обројана влашних пана (чл.) 186. — Како вака негодата најскупу. (чл.) 187.
„Купула“ на шарпуно. (чл.) 189. — Изметане пасула. (шт. и огр.) 197. —
О обмане воћана свежине хубретом. (шт. и огр.) 197. — Да расте-
раво гистине. (чл.) 207. — О мрзаве се свине гоје (чл.) 208. — О хри-
вањско стече дитетици (чл.) 208. — Повидање масле. (чл.) 208. —
Против шавана. (чл.) 208. — Да кокоше пре живку. (чл.) 208. — Крапама не
може давати крапама средства. (чл.) 208. — Како Вештањко своје праске
негују? (чл.) 210. — О рањивору ког меча (чл.) 211. — О гулањини ја-
ма. (чл.) 212. — Селекци ко воћа (чл.) 219. — Јаве — руже за воћне.
(чл.) 216. — Изабоја вложа „горчања“ (чл.) 218. — Заливање била злате.
(чл.) 224. — Крестине воћа. (чл.) 224. — Жута жука као хубре (чл.) 224. —
— Против махонике. (чл.) 224. — Оставане ораха (чл.) 232. — Да
кромпир не труди. (чл.) 232. — Заливање стањања. (чл.) 234. — Нешто о нези
воћана у саксама. (чл.) 234. — Зимиш преко зиме у свету. (чл.) 235. —
Највеће произвођачи јагода. (чл.) 236. — Брашна анимационски гоубоци. (чл.)
239. — Шинка као израњивања. (чл.) 240. — Голема кукуруза. (чл.) 247. —
Корпи 21 дан без хране. (чл.) 240. — 4.000.000. (чл.) 240. — Дуван и
молда. (чл.) 240. — О употреби коварне. (чл.) 241. — Дуванска оворка.
(чл.) 241. — Да ротикине не буду тваре. (чл.) 248. — Да је при пре-
вентиву малих кисења била млада. (чл.) 251. — Зашто мала и бујне
воће неће да роде. (чл.) 252. — Жир, као храна за живину. (чл.) 252.
О гојењу шавана (чл.) 253. — О чувању свежине хубре. (шт. и огр.) 253. —
253. — Бурјанске шавине (чл.) 253. — Осмајане гулањом су жанарије. (чл.)

256. — Гастац. (чл.) 261. — Како ће време бити? (чл.) 261. — Америка
и стањања (чл.) 264. — Стари настр. (чл.) 264. — О да куле — Киселан
воће сорте кукуруза? (чл.) 166. — Крпца ко штеточина. (чл.) 268. — О
преради воћа и израњивању старејих воћана. (чл.) Раа. број. — Селема у
кокошницама. (чл.) Раа. број. — О рањиву изабову воћа и кристална на
прост начин. (чл.) Раа. број. — Заливање крушка „La Lecher“. (чл.) 273. —
Црни жуц провину воћне белести (чл.) 273. — 274. — Прерада животињског
праска. (чл.) 281. — Најоросије сорте грашка „Havak“. (чл.) 283. — О мле-
ку, драљу и т. з. (шт. и огр.) 285. — Сиранивање кресте ко кокошка
(чл.) 274. —

Радосављевић С. Павле. — Гајење дувања у Прокуљу у 1910
години. (чл.) 47. — Бербет у Топлиши и Добричу. (чл.) 174. — Бин са три јаја.
(чл.) 174. — Дуван у округу топличком. (чл.) 174. — Прерада животињског
(чл.) 174. — Дуван у округу топличком. (чл.) 192. — О берби ораха. (чл.) 199. —
Калуђине дувања. (чл.) 203. — Шпански конеш. (чл.) 205. — Чување масла
(чл.) 240. — Корвина олажа. (чл.) 288. — Производња дувања проишрета.
(чл.) 288. —

Рапојевић Никола. — Подрста за чишћење воћана од густињан (шт.
и огр.) „Тезажа“. — Два праска воћне зиме пре одстајања. (дан. год.)
167. — Гастацка урода семена делнице за 1911 г. (чл.) 255. —

Савић Милутин. — Писме полипривредних поља за народ. (Раа.
број.) 12. —

Саровић Драгутин. — Увођу за сушење шавана на обичној до-
минацији. (чл.) 188. —

Станјак М. Урош Др. — Прераде особине кокошког говецама: муча
(чл.) 3. — Борба Коладраски (некр.) 10. — Каково трони годишње крава-
њине Прукса на своју полипривреду (чл.) 15. — Заливање салта (чл.) 16. —
Чине млеке показују да су галате? (чл.) 16. — Како треба спасити стоку
од пожара? (чл.) 16. — Зашто рече замену воће? (чл.) 16. — Да се
ковина на табаци не хлта сире. (чл.) 16. — Зашто не може зиме воће да дају
млеко ста? (шт. и огр.) 23. — Зашто не може зиме воће да дају млеко
ста? (шт. и огр.) 23. — Ораха — плажуња у Мађарској. (чл.) 24. — Изабоје
пића (чл.) 27. — Какоје је увезено масле шавине у Европу у 1910 години?
(чл.) 31. — Берба грања у Француској у 1910 години (чл.) 31. — Берба гро-
ја и Италији у 1910 години (чл.) 31. — Извоз вина из Грчке у 1909 години
(чл.) 31. — Ознаке виноградара у Бугарској (чл.) 32. — Извоз вина из Шпа-
није у 1908 години (чл.) 32. — Писања као велики аугубелас дубоцања (чл.)
43. — Фабричане вина (доп.) 53. — Српске Земљоправне Задруге у Војво-
дини (чл.) 55. — Производња вина у Мађарској у 1910 години (чл.) 56. —
Опти са гајењем разних врста жуљера у Швајцарској и другим земљама (чл.)
57. — Број парних жуљера у Немачкој (чл.) 58. — Мустина, тронајно мле-
ко масле ког Хунгари (чл.) 49. — Ораха — плажуња у Мађарској (чл.) 57. —
Ознаке виноградара у Италији у 1910 години (чл.) 60. — Полипривредни
плодоци у Крајеву (чл.) 63. — Соматотина на воћу (чл.) 64. — Извоз гуш-
чињих изварања из Мађарске (чл.) 64. — Награде за скупљање кокоша (гу-
дана) и њихових ларви (чл.) 64. — Мерене снаге изварања кока у човека
(чл.) 64. — Преа ствотне стече рече (чл.) 65. — Извоз воћа из краљевне
питангове сања (чл.) 69. — Донитанска масла. (чл.) 69. — Билин. (чл.) 69. —
Берба дувања у Србији у 1910 години (чл.) 77. — Извоз вина из Фран-
цуске. — На изворне философије (заб.) 80. — Сејање кукуруза (чл.) 81. —
Храњиве плажуње (чл.) 83. — Искуства за сурбојане плажуње у Француској
(чл.) 85. — Да ли се рентири гајење дувања ко мас? (чл.) 86. — Изабоја
воћа (чл.) 87. — Одноване заслужене полипривредности (чл.) 87. — Него-
вање стоне рече (чл.) 87. — Уста кукуруза (чл.) 90. — Чистоте коро-
вољне (заб.) 96. — Селекција мркане воће катком (чл.) 93. — Из мркане коро-
вољне (заб.) 96. — Стече кукуруза дувања у Србији и месоу мртву (чл.) 99. —
Дуванска чува: Вољанца, Вољанца, Голења, Вољанца, Вољанца, Метла
(чл.) 101. — Полипривредна извања у Валандицима (чл.) 103. — Број ко-
кошка у Данској (чл.) 104. — Да ли је воћана корвина боља? (чл.) 104. —
— Извоз јаја. (чл.) 104. — Писања (чл.) 104. — Херман Гете
(чл.) 104. — Писања (чл.) 105. — Мелане нештоких хубрега (чл.) 110.
— Извања анкои о најоросије колоније билашних храна (чл.) 111. — Парни
штут (шт. и огр.) 112. — Не жри сушење старе ирале! (чл.) 112. — Корпи
искуства за огајрање плажуња (чл.) 115. — Тренина анкошних јаја и не-
једнаких месецана (чл.) 115. — Гајење дувања у јошњој Италији (чл.) 119. —
Како се треба чувају за време грамањења на отворени пољу? (чл.) 119. —
Кривоца на анкош (чл.) 120. — За унитарнане рама (чл.) 120. — Лана у
народној привредни (чл.) 120. — Жел на осекну (чл.) 120. — Палачинско
компањин (чл.) 120. — Најоросије занои на свету (чл.) 120. — Да изнери
стоку без катара (чл.) 120. — Прни пра (чл.) 123. — Најоросија крапа
воће. (чл.) 124. — Писања (чл.) 124. — Производња воћа (чл.) 121. — Про-
ви у Мађарској у 1910 години (чл.) 124. — Полипривредне руже 135. —
Сави пра (чл.) 139. — Производња меза у Холандској (чл.) 155. — Руже треба
катицини (чл.) 150. — Са ружа траба. (чл.) 150. — Раскидање кокош.
(чл.) 150. — Да мрзе сушењу у меканику (чл.) 150. — Изабоје без
млатице меканике. (чл.) 150. — Пеле се живина (чл.) 150. — Да се не може
млатице меканике. (чл.) 150. — Да се не може млатице меканике. (чл.) 150. —
Увођу меканике. (чл.) 150. — Пеле се живина (чл.) 150. — Да се не може
млатице меканике. (чл.) 150. — Да се не може млатице меканике. (чл.) 150. —
Чистине и крестине трешња (чл.) 168. — Изабоје меканике да експлатира?
(чл.) 168. — Како се у Европи сеје шећерне рече? (чл.) 168. — Пато-
вање извања (чл.) 168. — Друштво за чишћење животиња (чл.) 192. — Жупи
пра (чл.) 213. — Салвања (чл.) 213. — Ружа (чл.) 228. — Уста. (чл.) 159. —
Писања (чл.) 228. — Писања (чл.) 232. — Уста. (чл.) 232. — Уста. (чл.) 232. —
Задруга за чишћење воћа. — Потпунавање Управе Српског Полипривредног Дру-
штва (штут и позр. пос.) 239. — Гулења. (чл.) 243. — Сала. „Сп Милутињ“
Српског Полипривредног Друштва (штут и позр. пос.) 245. — Пискулања
иначе масла у Европи (чл.) 249. — Грјура (чл.) 253. — Мозина (чл.) 254. —

Дели разак добротворни фонд вољске приврасе (ил.) 255 — Нове књиге (књаз.) 256 — Медицина, ослуху на дувану (ча.) 253 — Којибашне шљаве (шт. и ог.) 263 — Страшан о макарсти у Србији (га.) 264 — „Академик друштво Срба Агротехна“ у Беогу (ча.) 264 — Шарени дуван (ил.) 269 — Драгош чика Ђуро! (Раа. бр.) 17 — Штрома (ча.) 274.

Стојановић Н. Велимир Уг. — О каменској шљави, (шт. и ог.) 277
Стојановић Милутин. — Уочи састава земље на разним висинама дома и њеној виси, (ил.) 266. — Виноградство у Русији (доп. Језику).
Тодоровић Б. Борислав. — Палска Привраса и Природне Науке. (Раа. бр.) 8.

Тодоровић Д. Благоје. — Култивисани вински киваса. (Раа. бр.) 14.

Тодоровић-Виноћивић Павле. — Неколико одабраних сорти сорста грограда. (п. с.) 272. — Ускелска палска лозе се бућуа по саства. (га.) 279 — Поташне семени у формалдинском раствору. (га.) 279.

Тодоровић П. Марко. — Јабука — Шумцова, (ча.) 76. — Оштни, ска дестилата. (доп.) 191. — Жетвени принос у Тешину у 1910 г. (га.) 200.

Татић Душан. — Пољњиве дугершта. (ча.) 17. —

Филиповић Таса. — Одабране свила (ча.) 42. —

Шосорац Живо. — † Вучо Богдановић, (илек.) 194. — Један листин за јубиларну повезицу л-ра Ђ. Рајна. (Раа. бр.) 15. —

1 Земљорадња.

1. Ратарство.

Бершет у Топлици и Добручу (доп.) — 174
 Берба дувана у Србији у 1910. години (га.) — 48
 Број шарих пшеница у Немској (ил. с.) — 170
 Гарање дувану у Француској у 1910. години (га.) — 116
 Гарање дувану у Јапанској Банши (ил.) — 116
 Гарање дувану (га.) — 274
 Големи сукопирети (га.) — 240
 Дуготрајна уља за пољњиве спинови (ча.) — 159
 Дуван у округу поземски (доп.) — 179
 Dug-Farming (карт.-формација) (ил.) — 215 257
 Да ли је кермира корисна биљка? (п. с.) — 204
 Жетвени принос у Тешину у 1910. години (га.) — 196
 Зелен кукуруз као сточна храна (ил.) — 190
 Земљорадња у Македонији (ил.) — 137
 Израза пољњивередица страна у Русији (га.) — 144
 Календар шљаве са релје (п. с.) — 368
 Кољиво је узелено чињске шљавице у Европи у 1910. год. (га.) — 103
 Кољиво се у Европи сеје шеверне релје (п. с.) — 268
 Кољивене дувану (ча.) — 111
 Лабогов закон о мликума (ча.) — 110
 Менаше нештачких хубрета (ча.) — 89
 Неговање сточне релје (ил.) — 90
 Нера кукуруза (ча.) — 37
 Оштни са гарање разних врста дугерше у Шлеској и другим земљама (ил.) — 181
 Одржање плодности земље (ча.) — 186
 О шлескомском обрађивању наших шљави — 191
 Оштинска дестилата (доп.) — 241
 О употреби кољиве (ил.) — 206
 Општа Америчанска голаске сорте кукуруза — 17
 Овас — 306 (ча.) — 21
 Огромни сплахуци у Мађарској (п. с.) — 12
 Пољњиве дугершта (ча.) — 66
 Пред сетву сточне релје (ил.) — 192
 Пррни дуг (шт. и ог.) — 30
 Производња дувану у округу тољњичком (га.) — 93
 Стање културе дувану у Србији у месецу марта (ча.) — 24
 Стављарна (ча.) — 45
 Сукопирет (ча.) — 81
 Српске кукуруза (ча.) — 149
 Српске црн-кукуруза (ил.) — 153
 Сукопирет (ча.) — 253
 Стављарна увела семени дестилате за 1911. године (га.) — 50
 Трба ли да баљављом сејаше? (ча.) — 43
 Удобравње-пољњивене земље, тешке спинови (ил.) — 93
 Чистине корон на усева (ил.) — 9

2. Ливадарство.

Да испоричени мразову сеструју (п. с.) — 9
 Зашто наше ливаде не дају много сена? (ил.) — 22
 Зашто пожење ливаде дају рђаво сено? (ил.) — 120
 Кричне на ливади (п. с.) — 82
 Пашњиве за стоју (ил.) — 8

3. Виноградство.

Берба грограда у Француској у 1910. години (га.) — 31
 Берба грограда у Италији у 1910. години (га.) — 31
 Берба грограда у Шпанији у 1910. години (га.) — 32
 Гроградни мољци (ил.) — 130
 Два прескаја винине лозе пре шества (ча.) — 98
 Бурбене виноградра (ча.) — 211
 Дуго шљаве (га.) — 122
 Нивос шљави из Гресе у 1909. години (га.) — 31

Ивице шљави из Шпаније у 1908. години (га.) — — — — — 32
 Искусва за сувовање шлескогине у Француској (ил.) — — — — — 85
 Како везио обради дозревале грограда (ил.) — — — — — 195
 Делене виноградра (ил.) — — — — — 68
 Делене виноградра у винограду (ил.) — — — — — 114
 Неколико корисних напомена о прескају и заштити виноградра и спрвањују Бордиским морбе (ил.) — — — — — 158
 Неколико одабраних сорти сорста грограда (п. с.) — — — — — 272
 Опашне виноградра у Бугарској (га.) — — — — — 32
 Орешчане виноградра (ил.) — — — — — 59
 Производња шљави у Македонији у 1910. години (га.) — — — — — 56
 Прескаје виноградра Бордиским оорбом (ил.) — — — — — 91
 Прскане грогра (ча.) — — — — — 105
 Поташне зелених калемана (ил.) — — — — — 139
 Пероскопа (ил.) — — — — — 146
 Процесивене пољњива и виноградра (ил.) — — — — — 173
 Продакција шљави у свету (ча.) — — — — — 176
 Попуњавање празних места у виноградру (ча.) — — — — — 68
 Свља (ча.) — — — — — 84
 Сферичне бућује у сандуцима за време стратификација (ил.) — — — — — 163
 Сувовање виноградра (шт. и ог.) — — — — — 45
 Уочи израза на дољу и пољњиве промаре лозе (ил.) — — — — — 266
 Уочи састава земље на разним висинама доже (ча.) — — — — — 116
 Штитоко преродна шљави (ил.) — — — — — 170
 Шта треба да ради виноградра, с гларом оштећеним виноградом (ил.) — — — — — 170

4. Вовчарство.

Берба воћа (ил.) — — — — — 156
 Берба и чување јабука, крушка и шљави у остини (ил.) — — — — — 176
 Број кућура за воћа сорста грограда (ил.) — — — — — 208
 Да кољиво пре ивици (п. с.) — — — — — 251
 Да ли је при прескајују младих калема боље живе скрхити (ил.) — — — — — 255
 Бурбене вољка најингови и тољаском дугром (шт. и ог.) — — — — — 274
 Зашто малих калеман се не успевају? (п. с.) — — — — — 131
 Зашто бреска ни код нас неће свука да напредује и да рђава? (п. с.) — — — — — 176
 Заштоко врелске пореи кућа (п. с.) — — — — — 221
 Зашто калемане шљаве не рађају (п. с.) — — — — — 252
 Зашто младе и бујне вољке неће да роде? (ил.) — — — — — 273
 Зинска крушка „La Leclier“ (ил.) — — — — — 56
 Ивица шљавек у прерађивању воћа из Србије у Немачку (п. с.) — — — — — 76
 Јабука „Шумцова“ (ил.) — — — — — 76
 Јагове и калеме (ил. с.) — — — — — 216
 Ламе — рупе — за вољке (п. с.) — — — — — 60
 Како везио очисти вољке од маљовине? (ил.) — — — — — 122
 Калемане вољка под копу (ил.) — — — — — 277
 Калемане вољка „очешен“ (ил.) — — — — — 187
 Како мала невољка калемју (ил.) — — — — — 224
 Кремаде вољка (п. с.) — — — — — 262
 Којибашне шљаве (шт. и ог.) — — — — — 171
 Код трава воће брати? (ил.) — — — — — 242
 Лоша калеман вољке (ил.) — — — — — 48
 На што треба пашти при куљивома младих вољкава? (п. с.) — — — — — 48
 Не мањите вољке хараном (ил.) — — — — — 231
 Нешто о нели воћа у сиспајама (ил.) — — — — — 239
 Највећи производни јагода (га.) — — — — — 98
 О равнама за вољкама уседа трења (ил.) — — — — — 147
 О преради јагоде и малина (ил.) — — — — — 197
 О чувању вољка — — — — — 169
 О греси са суншанима разних система на шљаварском кулеу (ил.) — — — — — 169
 Облагање новуосањених вољка семени хубретом (шт. и ог.) — — — — — 252
 Осталање орша (п. с.) — — — — — 157
 Пољњиве са чувањене вољка од гресених (ил. доп. бр. 1.) — — — — — 173
 Предметине вољкава и виноградра (ил.) — — — — — 278
 Производња воћа у Холандији у 1910 год. (га.) — — — — — 226
 Пољњиване вољка (ча.) — — — — — 63
 Сикотини орша (п. с.) — — — — — 46
 Силевојача на вољу (ил.) — — — — — 195
 Трулене јако код вољка (п. с.) — — — — — 168
 Упустиво за комесарирање воћа (ил.) — — — — — 240
 Чување и врелске трешина (п. с.) — — — — — 140
 Чување семени (п. с.) — — — — — 127

5. Повртарство.

Башта без сувиша (ил.) — — — — — 144
 Грљак и пасуљ (п. с.) — — — — — 205
 Гарање шараре (ил.) — — — — — 144
 Да сајва аршиде. (п. с.) — — — — — 144
 Да сајва не трају у семе (п. с.) — — — — — 232
 Да крмилр не буку тарде (п. с.) — — — — — 248
 Да роткине не буку тарде (п. с.) — — — — — 8
 Замљане поврза (п. с.) — — — — — 16
 Зинска свила (п. с.) — — — — — 234
 Зинска свила (ил.) — — — — — 189
 Изметане пасуља (шт. и ог.) — — — — — 264
 Кисела и спашни (п. с.) — — — — — 189
 „Купуснак“ на карфила (ил.) — — — — — 172
 Медијана на цесулу (ил.) — — — — — 172

Узбуђење културних биљака напунуом и азотом и напунуом ђунацима	8
Како изабрати ђубре	8
Вубрење дуваца с обиром на употребу капањеног ђубрета	8
Земљорадничка Застава	32
Меморијалне коморе и њихово оснивање у Србији	260
Извештај Опсерваторије у Метеоролошкој Станици у 1910 години	128
Из парцла у порок — једина — зграда	63
Како срећно давак са тартарелом у гресу?	63
Канцера Злоба и Кривични Судски Поступак Краљевине Србије	144
Ка и како треба брати шљиве за сушење?	168
L' Ovitajina in Serbia (овјарство у Србији)	168
Нове књиге	40
Нов пројекат закона о шумама	24
Напредно пољопривредство	24
Питање о шећеру са гледишта економске науке	24
Споменица за Туринску Светску Изложбу	95
Слочно земљарство	332
Узачки Листини	48
Чувар дрвања	72
Популаризација и наука	8, 79, 110
Шумарске гласине	

VII. Изложбе.

Изложба коња	87
Општа пољопривредна изложба у Чачку	13 20
Пољопривредна изложба у Ваљеву	103
Пољопривредна изложба у Краљеву	63

VIII. Дописи.

Бернети у Добричу и Тошани	174
Ђорђе њивина и проповидања ризије у болничком срезу	202
Допис из Јиропине	95
Жутица на лоза	96
Ђубре и крунице у округу водориском	274
Крајина и њена њива исхода и сада	94
Леза прослава	104
Општинска телеграфија	191
Праћење нештачког сава	85
Фабрицирања вина	35

IX. Забава.

Донгитани живинар	72
Из парцела философине	80, 96
Десет (песма)	245
Како је постао гуевинија	223
Конач	223
Леџер продаје њиве	142
Не бежи од првог назара	223
Српско гледао	174
Покар	183
Последња возња	271
Српска бара	231
Туршине	214
Храброст	287

X. Из добрих књига и пољопривредне изрече.

Из добрих књига	52, 63, 80, 96, 112, 199
Пољопривредне изрече	155, 195

XI. Друштвени и подружњински послови.

Годишња збор Српског Пољопривредног Друштва и Пољовр. Конгрес	1, 9
Исправка	224
Израчунак г. Петра Вукотића	167
Једна речка добротвор њиве њилске провинце	255
Јавна здравствена	256
Минијале стручне комисије о прескањима	271
Награда угледном истраживачу	32
Нови закони угодности	136
Прослава савременогосновитеља Милошана Н. Јагодинца	88
Превалтицима „Текана“	136, 144
Глејарска изложба	153, 162
Поэме на Ваљеван Збор	185, 194, 26
Пошта	200, 29
Рад вештег по слору Матреји—Рапојини	269
Популаризација Управе Српског Пољопривредног Друштва	139
Српског истраживача (конгрес)	232
Савна Српског Пољопривредног Друштва	234, 245
Стежа за сковања	240
Четири славе Н. В. Краља	279
Част угледном по. Јован Музикараћ, економ из Беча	280

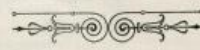
XII Некрологија.

Ђермано Ж. Јефремовић	64
Ђувако Богдановић	184
Ђурић Драгољуб	240
Ђурић Драгољуб	10
Њаја Буквић	248
Милош Валога	64, 84
Милош Ј. Петровић	84
Милосав Јовановић	160
Др. Марко В. Њаковић	29
Прод. Др. Александар Кремер	136
Степан Бобин	218
Таса Бинковић	240
Филип Јовановић	104
Херман Гете	

XIII. Слике.

„Фоска“, 2; „Десенија“, 2; Вуђе Кољаровски, 10; Крстиван Пелешин, 12; Пољетно гледао 28; Гледао у аду са гледачу 28; В Проф. Др. Александар Кремер 30; Пешинија палата 33; Дубровачка њивама 34; Рунак палата 34; Јапанска палата 34; Два струка америчке 38; Луцерол у просеће 1909. г. 39; Тајландска њива (пета) 41; Црна Шпаловка са белим њивом 42; Црна Анаљовска или Минора, 42; „Ахмед“, 44; „Ошница“, 44; Крстиван подмаказ у Јубојевцу, 44; Повораче — Белице, 48; Тулузска гледа, 50; Сиваа аоза, 57; Укротине и ривине границе са аина“, 61; Вете гледа с ривине 61; Сатурна, 61; Брањаво, 68; Садњак, 68; Ожакљиво, 68; Ожакљиво преса, 69; Француска преса, 70; Суваји за топањеве аоза и аивене сава, 70; Сиваа аоза у пресу, 70; Суваји аоза се иседа из пресе, 71; Обрењавене њиве сава, 71; Баван на пољу, 74; Обично каљемљево под кору, 76; Пољараван вањна на кору, 76; Рапређивање, узамивене сточне рене, 89; Риван, 100; Дуванска аоза, 101; Чува на дувању, 101; Два струка дуванска спопалута од „Дуванске Чуве“, 102; Пешинија — трине, 106; Махна „Доња лист“ дуванска оштећен пољопривредом, 106; Старија „Доња лист“ дуванска оштећен пољопривредом, 107; „Дуванска аоза“ дуванска оштећен пољопривредом, 107; „Доња аоза“, која је дозак, прса саму бербу, оштећен пољопривредом, 108; „Доња „српска аоза“ дуванска оштећен пољопривредом, 108; Лист дуванска укупно од пољопривреде, 109; Прва збојарина гледањак аутуова у Србији, 106; Шкоза за копање нештачких ђубрета, 110; Вубњак азон аиниума прса-стаљен у слива, 111; Дуван на Пресевој Стени, 116; Дуван на пољоножу Вивисае, 116; Каљемљево „очењем“, 123; Очење са два пушпака, 123; Макар каљем приваја за цитра, 123; Прва црн, 124; Замска вештина (вужај), 124; Замска вештина (вешта), 124; Дуванска струја пољетан од ариот арица, 124; Белишани разваске обочене грофитиног њиваца и ариот грофитиног њиваца, 130; Крушовска осеца, 131; Гувенија и јаја синот прса, 139; Лењин синот прса, 139; Дуванска струја, 139; Алатке и материјал потребан за вештачко одрађивање матиња, Златачене вештаче вештаче у аубљиву на дреснон валку, Вањене кање из природног матињана, Пољараване кање из природног матињана на дво вештачких вештача, Да би се арица њива изваљана, Да би се осењене вештача изваљана, Превалтица преса пресе гледање и вештачки матињале, Пољараване арица, Старијене вештачко матињале у копању, Ано њивама сагопине, Црна матиња у аиторном матињалу, Заторвен вештачки матињали, Њивама матиње из матињале, дозак на броју; Корпа, 157; Берва, 157; Америчке губе, 157; Суваји за њивањене и пренос свеклет ноћа, 157; Друготраја жуја за вештачке сковања, 158; Веков суд, 164; Направа којом се укротилу тежа, 164; Суд за пресе, 168; Глејарска вештача, 165; Нож за сењаче кукуруза, 165; Шумарина или ривања, 179; Кукуруз на ариоту, 189; В Вучко Богдановић, 194; Ваљевор — боја, 194; Обане шавиња за сањене шавиња, 206; Њиваа бањова, 210; Ножеви за сењаче шавиња, 210; Жуја црн, 214; Жуја црн на ражи, 214; Струка вивањак од жутица црн, 214; Египатски скањива, 218; Лист од дуванска, која је ариотна на средини арица, 218; Лист од дуванска, пољетан од арица египатског скањива, 219; Дувански лист највећег сорта од египатског скањива, 219; Сабања, 219; Дувански лист, највећег сорта и око њиве, 220; Српски скањива, 220; Дувански лист највећег сорта од српског скањива, 220; Риваја скањива, 220; „Крфуртски“ прокози, 226; „Херцези“ прокози, 226; Три гледање од „Херцези“ прокози, 227; Дренине кука, 227; Превалтица риваја за аозу, 227; Заторавене риваја, 228; Отрпавене риваја, 228; Заторавене аљемљево лист риваја, 228; Копања за хитине риваја, 229; Замска шавиња „Викторија“, 234; У саксији оземљена риваја у ривају, 235; Усањен аух као што треба, 239; Шеншорн покритица аух, 236; Ливаа вањ на ривају, 236; В Милош Радовић, 231; Маља Дуванска аозовара, 242; Гунаљак, коњина, вањска буђа, 243; Америчкаја аљемља са сковања, 250; Америчкаја аљемља са сковања, копањем, 251; Штрука на дувању на чукуровачког ривањана, 251; Дувански лист обичан од групе, 253; Медљакко израњен дувански лист, 259; Медљакко на дувању, 259; Носиот конзидра, 259; Медљакко на пољибру, 260; Америчкаја „копски ауб“ кукуруз, 266; Шарени дувански лист, 269; Др. Ворђе Радан, Рад бр.; Стари битовинаца аљемља у саксији њиве и вештачење, Рад бр.; Замска риваја „La Lecter“, 273; Лист дуванска у природној аљемљи, са ариотом, 274; Штрука на дувању на чукуровачког ривањана, 275; Штрука на ариотном аљемљем „аљемљем аљемља“, 275; Најновија гледања „Иска“, 281; Ошца са шпаловка на козу, која сама сеље, 288, 289.

Света слика 144.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

УПУТСТВО СЕ

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ

ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈНИЖИХ СТАРТИЈА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. ПРВЕНСКОГ ДРУШТВЕНОГ ПОШТ
ПОШТА КАСИЈАТИОЦена огласила изоложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

из Срп. Пољопр. Друштва власник, председник: Влад. Ђушковић.

Одговорни уредник: Д-р Ђорџ М. Стајаћ.

БРОЈ 1.

БЕОГРАД I. ЈАНУАРА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

СА Д Р Ж А Ј.

Читаоцима „Тежка“.

Годишњи збор Српског Пољопривредног Друштва и Пољопривредни Конгрес.
Нове пунокрвне пастуве у нашој државној ергели. — Од д-ра Ђорџа
Митровића.

Не продајте кокоши над носе и изводе!... — Од М. Н. Луј.

Привредне особине илаубарског гачевата. — Од д-р Ур. М. Стајаћа.

Пиле тујиде — грабљивке. — Од д-р Ђор. Радаћа.

Невролог. — † Д-р Марко В. Николић.

Гасиоци. — Правилна о употреби евоке да правило.

Получе ситице. — Најбоље каци за кукур. — Свежи сираи. — Да
коко дуго траје. — Да несоревни „мразови сеетрати“. — За
што излази валова често не успевају. — Заливање поврха.

Нове књиге.

Огласи.

ЧИТАОЦИМА „ТЕЖАКА“

Иваштају се поштовани читаоци, да „Тежак“
није могао на време изаћи због промене штампарије.
У будуће ће „Тежак“ излазити тачно на време.

Уредништво.

Годишњи Збор Српског Пољопривредног Друштва и Пољопривредни конгрес.

Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва
на седници својој од 21. јануара т. г. решио је: да се
Годишњи Збор Српског Пољопривредног Друштва одржи
27 фебруара т. г., а Пољопривредни Конгрес одмах по
одржању збора.Дневни ред, како на збору, тако и на конгресу,
објавиће се доцније.

Управа.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дина, на пола године 3 дина,
чланови помагачи, чланови свих дру-
штва, позаружни. осн. школе, чита-
онице, војници сталног кадра, јусти,
монастири, земљоправничке задруге, и
чувари шума добијају лист у пола це-
не, ако положе претплату унапред за
целу годину.

УАВ СРБИЈЕ

на годину 8 франка, по срп. пољопр.
прин. удружења и њихови чланови као
и српске земљоправничке задруге и ча-
таонице, цркве, школе и манастири
добијају лист за 6 франка, кад уна-
пред положе претплату и кад се прет-
плате код свог удружења преко кога
ће ни се лист слати.

КОЊАРСТВО

НОВИ ПУНОКРВНИ ПАСТУВИ У НАШОЈ ДРЖАВНОЈ ЕРГЕЛИ.

Министарство народне привреде набавило је у ок-
тобру прошле године два пунокрвна пастува енглеске
расе. Набавку ову извршили су у име министарства
г. г. д-р Ђорџ Митровић секретар министарства прив-
реде и Данило Јанковић окр. марш. лекар. Оба па-
стува од којих се један зове Фосид а други Гром пу-
штаће се у наступајућој сезони одсињавати на државне,
а у колико буде слободних околица и на приватне ко-
биле. Ради наших читалаца износимо овде укратко
порецлописе и личне способности купљених пастува:

Фосид 1906	Brio 1895	Galopin 1872	Vedette 1854
		Briar-Root	Springfield 1873
Pharsale 1898	Richefeu 1881	Eglentyne	Trocadero 1870
	Primevère	Reine de Saba	Rosebery 1872
		Lady Geraldine	

Гром 1906	Brio 1895	Galopin 1872	Vedette 1854
		Briar-Root	Springfield 1873
Genevieve	Gamin 1883	Eglentyne	Hermil 1864
	Georgina	Grace	Trocadero 1870
		Gladiol 1874	

Као што се из предњег порецлописа види пастуви
Фосид и Гром су полубраћа — од невога су оца. По
мушкој линији они су дакле исте крви, синови су Бри-
ови а унуци Галопонови. Њихов деда Галопи, који
је ојдребљен у Енглеској 1872 год а упуноу 1898
године, један је од најславнијих пастува енглеске расе.

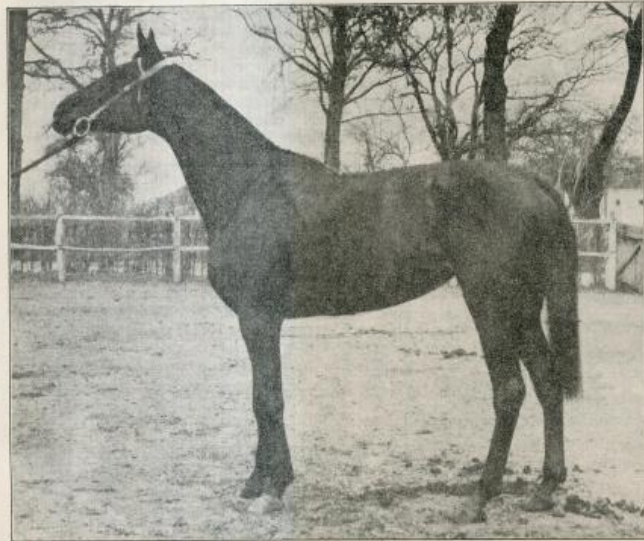
Он лично засведочио је у
 Енглеској на великим јавним
 утакмицама своју предност
 јер је увек победио своје
 супарнике и отишао је у
 ергеду непобеђен да тамо
 даје славно потомство. Кад
 су пристигли први потомци
 Галошеви онда се тек увидела
 огромна вредност Галошеве
 крви. Његови синови St. Simon,
 Persimon, Donovan и многи
 други на мах су надкрили и
 бацили у заснак све остале
 фамилије енглеских цунокрвних
 коња. И све већ више од четврт
 века како Галошева крв доминира
 над целим енглеским и француским,
 па дакле и светским коњарством
 цунокрвне енглеске расе. Чувени
 француски пастув Флаји - Фокс
 који је плаћен милион динара
 врло је близак сродник Галошевог
 — мајка његова

Фосид.

Vaupre kћи је Галошева а и отац му је по женској линији крп Галошевог. Немачка је, на пр. октобра
 прошле године купила у Француској једног пастува за 300.000 динара који је крп Галошевог и т. д.

Отац Фосидов и Громов Брио, син је славног Галошевог. Брио је у Енглеској као ждребац показао сјајне

Дессеија.

успехе на јавним утакмицама и продат је у Француску 1898 год. Кадав је Брио види се и по томе што је његова такса за опасивање још и данас 3000 динара.

По мајчиној линији Фосид и Гром имају такође одличну крв. Фосидова мајка Pharsale kћи је француског пастува Richelieu и кобиле Primevere а унука славних пастува Groscaudon и Roseberg. Громова мајка Genevieve kћи је француског пастува Gatin-a унука славног пастува Hermit-a кога је по смрти Галошег на делу и у слави достојно заменио.

Што се, дакле, тиче крви, новокупљени пастуви су од најбоље крви — од крви која већ три деценије доминира светским коњарством.

Али више само то добре особине нових пастува. Они су и један и други издржали огромне напоре савременог тренирања, и челичне конструк-

чије izavšli na javne utakmicе da и тамо поведоче чија крв тече у њиховим жилама. — Фосид је плаћен 30.000, а Гром 16 000 динара.

Фосид је учествовао 1909 год. у 19 јавних утакмица у Паризу и добио је пет првих награда: једну од 4000 дина., две по 3000 дина., једну од 8000 дина. и једну од 10 500 динара; сем тога добио је и 7 награда као други. Укупно је добио 45.453 динара.

Гром је учествовао у 1910 год. у 22 јавне препонске утакмице у Паризу, Ници и Марсељу и добио је 15 награда — три прве и дваест других. Укупно је добио 13.203 динара. Од свих француских коња који су се такмичили у 1910 години Гром је издвкао највећи број утакмица. Фосид и Гром стари су по четири године, високи по 161 см. на дрсној мери, дорати, мало двеста без других белега. Оба су лепо стројени и имају никаквих екстеријерних ни других махна. Довосямо слику Фосидову, која га представља као ждрена.

Ми само желимо да се наши коњари у довољној мери користе новокупиеним пастуњима и да у својме зајату учврсте ову одличну крв.

Комисија је купила и довела и једну цупокрвну кобилу енглеске расе именоване Десенција, чију слику такође доносимо. Десенција је стара 4 године, алатаста, цветаста, без других знака. Отац јој је Madcap од The Bard а, овај од Pattrach а; мајка јој је Phodogune од Red sky, онај од Rampton-a.

Десенција је учествовала у Паризу у 11 препонских утакмица и добила је шест које првих, које других награда. Плаћена је 7000 динара.

—

ЖИВИНАРСТВО

НЕ ПРОДАЈИ КОКОШИ НАД НОСЕ И ИЗВОДЕ!...

Живинарство је сигна, али веома приходна грана народне привреде. Погодне климатске, земљишне и привредне прилике у Србији наговне намаг ситног земљорадника да гаји што више кокошију, не само стога да би имао и он чврше добре месне хране, но и стога што је живина трговински предмет и што се јако тражи и добро плаћа, и што су *јаја* постала тако тражена, да се у свако доба могу по добре цене продати. Извоз јаја узима из године у годину све веће размере и бива све већи и већи, јер се за удаљене светске градове никада не може довољна количина јаја најамити. Услед тога постаје живинарство један од врло јаких извора народнога благостања и сви народи обрађују вему нарочиту пажњу. Трговина јајима све се више и код нас организује и тежи да се одговори тражњама на великим светским трговима и да се добар глас јајима, која се из Србије извозе отуђа, и још више уздигне. За то наши земљорадници, радници и сви који имају могућности, треба да се одлају гајењу кокошака и то у првом реду оних које добро носе, које доста носе и које крупна јаја носе. Такве су кокошке талијанке (јаребичасте и црне) и минорке, па и наша домаћа кокош, само кад има добар закљон од зимске

студи и кад се довољно креће и по мало прихрањује разном подесном храном. Ко хоће да од гајења живине — кокошака има *чисти приход*, који може бити врло велики, тај треба да искористи најважнију особину кокошке — носиво. Тај треба дотле кокош да држи, докле му равнисно носи, па тек тада да је у прода. *А у месецима јануару, фебруару, марту и априлу не треба никак носиле да продаје, јер оне онда највише носе, и изводе пилуће, који ће му у домаћинску оставити.* Престала јаја у ово доба може врло добро продати и за њих добити 4—5 пута више но што би добио да је живу кокошу продао. И опет му остаје кокош, коју од маја месеца може по исту цену продати. На тај начин највише извуче вајде одгајивач, иначе кад у горњим месецима продаје кокоши, онда несвесно сам себе лишана једног великог прихода од продаје јаја, (3—4 динара), а за кокош може добити тричавих 3—4 гроша!

Па и за одржавање запата треба да задрици најбоље носиле и одгајивачем да створи запат, који ће му преко целе године носити. Своје јато бројно треба да повећава, а никак да смањује.

*Кокоши носиле од 1. јануара до 1. маја не продаји, јер кад то радни грдно много губиш; тада продаји прекобројне петлове, гуске, пловке, ћурке и др. живину, чија се јаја не траже толико, шти пак та живина носи колико кокош — а кокош *чувај, негуј и плази, јер ће ти она богајио шруду наградишћи своји производом* — јајима.*

Увећаном извозом јаја, тражња ће с дана на дан бити све већа. Буди, дакле, спреман да имаш проваода, па ти је новац сигуран сваки дан, а то ћеш моћи само онда *послићи, ако кокош чуваи и не продајеш онда када ти она највише носивоом користити.*

Покушај да то учиниш и нећеш се кајати, јер ће ти то чист рачун показати, а ти треба да рачунаш кад радни, јер, ко без рачуна ради — зло пролази!

—

М. Н. Јуц.

ГОВЕДАРСТВО

ПРИВРЕДНЕ ОСОБИНЕ ГОЛУБАРСКОГ ГОВЕЧЕТА.¹⁾

1. Вуча.

Вуча је најважније и најдрагоценије својство голубарског говечета. Поред свих незгода, у којима се голубарско говече данас налази, оно је ипак од свију сојева српских говеда најбоље за вучу. Издржљиво је и јако дуратино. Склоп удова му је такав, да омогућава равномалан и широк корак у вучи, како у равници, тако и у брдима.

Чар Колубараца средње величине, превуче терет од 2000 килограма, на удаљењу Ваљево-Београд (око 100 км.) за 4—5 дана, и после полудневнога одмора исти тај пут, са истим оштерењем, пређе натраг за исто време.

Њихову издржљивост нарочито смо имали прилика да посматрамо за време сезоне извоза шљива, у

¹⁾ Одломак из монографије „Колубарско говече и његова постајбања“, од др. Ур. М. Станџа.

скога соја*, које је он хранио добрим сеном, резанцима од шећерне репе и кукурузном прекрулом (2 кгр. на грло), данаше просечно годишње 2500—2700 литара млека.

Наводи г.г. Пауновића и Драшковића и ако су у свему истинити, ипак су врло ретки, јер просечна колубарка, каква је у својој постојбини, не може више од 800 литара млека за једну лактациону периоду да да, и то кад не доји. У ово наше мишљење најбоље нас утврђују врло прецизни и брижљиво прикупљени доцеложени подаци г. Александра Јовановића, проф. Сточареке Школе у Краљеву, а сада управника Дравањског Сточареког Завода у Добричеву, који је за две године свога бављења у Краљеву, савесно прибавио податке о млечности колубарских кржава.¹⁾

На наложене таблице²⁾ види се: да су 6 колубарских кржава просечно кроз две године (1908./9. и 1909./10.) давале од главе 435,73 литара млека, за време једне лактационе периоде од 133 дана; или дневно по 3,27 литара млека од главе. За то време су и дојиле телад, те за толико мање показују у музи.

Но и поред свега тога досадашњи подаци јасно нам казују, да колубарска кржава није добра млекуља, и да су примери, које нам г.г. Драшковић и Пауновић наводе, ретки и изузетни. Нема сумње да се код колубарских кржава може да постигне и већа млечност, приближно оној, коју смо видели код кржава г.г. Драшковића и Пауновића, само ће за то бити потребна, поред добре и јаче хране,³⁾ и смисљена селекција и бољи начин приложавања, него што је данас случај у Колубари.

Млеко је од колубарске кржаве изврено, како по квалитету, укусу и мјрнуе, тако и по својој хранљивој вредности. Сувих супстанција садржи просечно око 14,5%. Просечна масноћа млека је 3,85%, а крмеће се намеже 2,8% и 2,5%. Просечна садржина масла у млеку од кржава: Марице ЖБр. 4 и Маре ЖБр. 5 (види предњу таблицу) преко целе године, код прве је 3,65% а код друге 3,93%.

Специфичка тежина млека је 35,0.

—*—

ПЧЕЛАРСТВО

ПЧЕЛЕ ТУЊИЦЕ — ГРЕБЉИВЦИЕ

Узор реда, рђива, истрајности, марљивости, слоге, љубави, пожртвовања и свију могућих крвности — то је пчела. Она се приказује у људскоме друштву као идеал свију крвности, па и међу пчелама има неваљалица, има гадних изузетака; има, наиме, разбојничка, крађиваца, дакле најгорих створова, каквих и људско друштво у својој средини, на жалост, крије. И међу пчелама има лениваца, који неће да се потруде до

¹⁾ Завис колубарских говеда постоји у Краљеву од 1904. г. и састоји се из 6 бина и 6 кржава.

²⁾ Истраживања Школе за Сточарство и Пчеларство Глаговаца у Краљеву, за просеку 1908/9. и 1909/10. год. Београд, 1909. и 1910. Стр. 57 и 49.

³⁾ Колубарска храна има утицаја на већу млечност код колубарских кржава, најбоље нам показују примери из Драшковића млекара. Он је на име добрих и рационалних хранљивих услова да код појединих кржава колубарског соја повећа млечност за читавих 100%.

цветка, да у њему потраже слатке хране; има је милије забући се у добро својих сестара, па из пуног љуба узимати туђу храну; шта више, овакве неваљалице готове су да у овој својој страсти жртвују живот и свој и својих сестара. То су пчеле *туђице*, *гребљивце* или *ошмиваче*.

Туђице су, дакле, пчеле, које хоће да насилним начином отму и последње капљице меда из слабије кошнице и однесу га у своје ћелије, да се могу с њим загодити у своје време наслађивати. Па као што су разбојници и отимаачи туђег имања људском друштву опасни, тако и туђице имају кобних последица по пчелин род. Ако се за времена не опазе да су се туђице у пчеланику појавиле и не употребе сва могућа средства противу њих, то ће се отимање и пљачкаше раширити у целом пчеланику, са овога прећи на други суседни, те тако окужати пчеле целог села; настане права отимачина, док слабији „народи“ не страдају, па се онда зваде и покољу и сами јачи народи тако, да ће, на посетку, нестати и меда и пчелар у целом селу. Славни пчелар *Берлеши* приповеда, да су неговне пчеле потпуно опљачкале цео један суседни пчеланик са 14 кошница.

Па ако та отимачина и не окужи све кошнице — народе, опасна је она и у мањем опсегу по поједине народе, јер многи од њих постане жртвом отимачара, ако се овима за времена не стане на пут.

Туђица, дакле, пчела, која се решила да отима, облеће око лета, односно кошнице, и пази, да ли ће се стражи пред летом укрести и у кошницу забући, па ако јој се за то укаже згодна прилика, у трен ока улету у кошницу, без да на лето и седне, као што то чине остале пчеле, кад хоће у кошницу да ућу. Кад се већ у кошницу увуче, она потражи најближни мед и почне хапљиво да га сипа, а кад га се насити, онда гледа да неопажена што пре одлету својој кући. Ако у првој крађи срећно прође, онда прикупи још друштва и свој злочин понови. Кад пчеле из других кошница опазе куда ове лете, онда и ове за њима полете, па сложено навале на нападнућу кошницу, али народ у овој кошници не може ту навалу равнодушно да гледа, да му прикупљени мед тако немиле разнесе, него диже своје друштво на одбрану и бој је готов, у коме обично више страда нападнути народ, али страдају и нападачи. Кад на тај начин један народ победе, онда навале сложено на други слабији, у ком случају настаје прави покољ, ако пакљив и разуман пчелар не учини крај том гадном и опасном делу.

С разлога, којим се доказује, да пчеле не нападају на пчеле у непосредној близини свога пчеланика, закључује се то, да пчеле једног истог пчеланика једна на другу не нападају, дакле, да су туђице увек у истина туђице, т. ј. пчеле другог домаћина.

Кад би пчелар имао да бира од два ала једно, не би се могао тако лако решити: да ли да пчеле његовог пчеланика нападају друге, или да пусти, да његове буду од других нападнуте, јер и једно и друго, као што напред рекох, носи собом немиле последице. Може бити да би се пре решио за ово друго, јер је ипак лакше своје пчеле бранити, него им напајање онемогућити.

Па, да ли је пчела по нарави својој заиста скљона

на овакова ведела? Није! Као што прилике успливишу на човека да постане злочинац, тако исто прилике успливишу, да од мирне пчеле радилице, постане отмицарка. А које ли су то прилике и околности?

У првом је реду природа, која пчелу на отимање води. У рано пролеће и јасно у јесен, кад су леши давни, а кад у пољу никакве паше нема, излетивши пчела из своје кошнице, тражи, где би накупила меда, па кад у томе путу осети мирис из друге кошнице, сврати се к' њој, па ако онај да је ова слаба и да на лету нема страже, онда се у њу ууче. Халасљиво сипе овде мед, па кад га се пашине, онда гледа, као прави цустихија, да хитро из кошнице побегне и одлети у свој дом, а при томе и не слутећи да је учинила неко зло дело, које собом повлачи још горе посљедице, а кад се врати кући, као нека ђухода, она извештава своје друштво о свом проналаску и поведе га собом на заједничку пљачку.

Други повод отимању међу пчелама, даје сам пчелар на више начини. Тјунцу, или отмицарку пчелар ће сам намамити, ако у великим кошницама и е пространим летом три у свом пчеланику народ без матице, или ипаче народ слаб; или, ако на отвореном месту у пчеланику дражи непотребно саче, које својим мирисом намамљује тјунце и тим, кад по лепом дану отвара своје кошнице, излази онда мирис од меда, на који се пчеле кљпе.

И сама сучнана збѣга за време слабе паше, проузрокуюће најваљу тјунци тим, што се у хелицијама налазећи мед узелд тогадоте загреје и даје од себе мирис, којим се олет пчеле на отимање наводе.

Ако најваља тјунци за један народ постане опасна, треба се, што-но реч, удруженим силама против ове опасности борити. Но, да би то могли с успехом извршити, треба, пре свега, да сазнамо од куда тјунце долазе.

Тјунца је обично из кошнице другог пчеланика, ретко кад из истога, а познајемо ју по плашљивом облетању тубега лета, кроз које као стрела улети, као и по томе, што при улазу у кошницу на лето и не седе. Тјунца је светло-црне боје, без длачица по телу. Јер су јој ове, услед многог заглачења у хелиције и услед борбе са другим пчелама, отргане.

Тезке је пронаћи кошницу из које долазе. У том циљу треба пчеланик прегледати у вече, кад су се пчеле већ смириле. Ако пак из једне кошнице још увек пчеле налећу као по дану, то је сигуран знак да овај народ или напада, или је нападнут. Ако су пчеле, које из те кошнице излазе, тела крупног, а оне које долазе, тела танког, па ако једну од ових што излазе притиснемо и из ње кљпе кап меда, то је знак, да је овај народ нападнут, у противном случају пак, да напада.

Нападача наћи ћемо и по дану, ако, стојећи крај нападнуто кошнице, припазимо на правац, којим излазеће пчеле одлећу. Поједно-ли за овима у правцу њиховог лета, наћи ћемо у брзо кошницу тјунци — нападачица; нарочито ћемо ју сигурно наћи, ако поставимо неког крај нападнуто кошнице, да излазеће пчеле брашном посина. Кад на тај начин провајемо нападаче и нападнуте, онда ћемо се противу њих моћи са успехом и борити.

Нападнути народ одбранићемо од нападача, ако смањимо отвор на лету, а ако су се нападачи појавили у већем броју, смањимо лету у толико, да кроз њега може само једна, или највише две пчеле да прођу. А ако би и овет зато тјунце слободно пролазиле, онда ће бити добро, да нападнут народ раздражимо хуђањем кроз лето, или пером, и он ће сигурно на лету дочекаати тјунце и избацити их на поље.

На лето нападнуто кошнице добро је прислонити комалић стакла. Нападачи ће се, кад у летењу о стакло ударе, одбити, док им ће домаће пчеле страним овога стакла у своју кошницу погодити. Мокра трава или слама, такођер успешно бране противу нападача, јер ови, провлачећи се кроз њу до лета, оквасе тело и не могу да се бране од највади домаћих сувих пчела. — Слично мириславе ствари, или сувиђер оквасен у јаком сирћету и над летом учвршћен, успешно растерује тјунце. *Беранг* препоручује, да се неколико пчела изгњече по леуу нападнуто кошнице, у ком случају онај јак мирис пчелине киселине одбја тјунце, а домаће дражи на отпор. И то се препоручује, да се лето намаже концентрисаном карболном киселином, или то само у прекој жулки. У крајњем пак случају треба направити леп-блато од краљеве балог, земље, шловаче и чајца из ораса и тиме цело лето намазати, а кроз тај леп само подебљим гушчијим пером, или плајањом, начинити пролаз у кошницу. Ну ако не помогне ни једно од поменутих средстава, онда не остаје ништа друго, него одвести нападнуто кошницу на један сат далеко, или ју 3—4 дана затворити негде у мрачну и хладну бљажу.

Ово су средства како да се бранимо противу већ наступелим највалама од тјунци. Ну, опште је начело, да се је лакше од зла очувати, него-ли већ наступело зло отклонити, па с тога треба пчелари да се постарају, да до зла и не дође. Зато треба прегнути, да пчелари сами томе не даду повода.

Нека, дакле, пре почетка и при крају паше, у свом пчеланику не трие у кошницама народе без матице, а ни слабе народе у опште, јер на такве народе тјунце најрадије навалују. Осим лета, не треба на кошници остављати никаквог другог отвора.

Не треба своје пчеле хранили течним медом пре вечери, а посује у коме се храна даје, треба јутром пре сунца уклонити. Кад се пчеле по дану хране, оне онда одмах весело пред летом облећу, као да би вољне биле да позивају на гозбу.

При самом хуђању треба припазити, да се ни капљица меда не просие изван кошнице, или по самој кошници, а ако би се нехотиче што и просеало, то треба добро покушати и убрисати, да се меду сваки траг уништи.

Кад прегледам пчеле, не прави много дјима, јер их овај допекле бнџије, па их онда за одбрану неспособи.

На посетку, не треба по лепом, сучаном дану, а за време слабе паше, мед из кошница водити.

Д-р МАРКО В. НИКОЛИЋ.

1868. + 1911.

Српско Пољопривредно Друштво нагубило је опет једног вредног члана: Д-р Марко Николић, подлегао је својој другоразредној болести у годинама, у којима се могло очекивати од њега још много кориснога рада.

Поклоји Марко је син познатог и уваженога бившега трговца београдског, пок. Вељка Николића. Роден се 7. децембра 1868. године, у Београду, где је одрастао и вршио основну школу и гимназију. После положене матуре, отишао је на берлински универзитет, где се уписао за слушаоца природних наука, а поглавног хемије, у философском факултету. Практично је радио у лабораторијуму код чувенога берлинског професора, Хофмана. Положивши докторат у Берлину, вратио се у Србију где је започео своју чиновничку каријеру, на коју се пок. Марко није могао потужити.

Поклоји Марко је један од првих радника на оснивању Царинског Лабораторијума. Врло брзо је постао инспектор Министарства Финансија, релатиу у Царинскоме Лабораторијуму све до постављења на Управника Државног Хемијског Лабораторијума. Како је у овоме Лабораторијуму имао више могућности, у њему се развила необична воља за рад. Поред својих редовних послова, веома се интересовао за фотографију и микро-фотографију и на томе пољу је постигао невестроритне резултате. На наложи аматера фотографа, у Београду, добио је прву награду за најљепши наложени снимак на тој наложи. Одликован је медаљом и дипломом на Интернационалној Изложби у Грацу. Одликован је и у Петрограду, сребром медаљом, на Изложби Силна.

Али, поред овога, више забавнога дела, којоји Марко није запамарно ни паучије радовае. Он је са вољом и е интересовањем радио, у друштву са д-р Зегом „Минералне Воде у Србији“, који је рад наградила и надала Академија Наука. За тим је отпочео испитивање кукуруза из разних крајева Србије и Бактериолошко Испитивање Воде, из којих је радова такође имао вредно леких фотографских и микро фотографских снимака. За време овога положаја у Државном Хемијском Лабораторијуму народно је и пројект закона за животне намирнице у Србији.

Најзад, поред тога, поклоји Марко је поклањао доста пијане и вашиим разним уставама. Он је био дугогодишњи члан, па и председник „Кола Јахача“, био је и почасни члан Српскога Црвеног Крста и члан Српскога Пољопривреднога Друштва и, као такав, он се увек ревностно одазивао сваком захтеву Пољопривредног Друштва, без обзира на ма какве награде. Он је основао и Кабу Аматера Фотографа, у Београду.

Али, и поред свих ових особина пок. Марка, и он је био човек, човек, који је имао и својих маяа и потрапика, без којих се смртник не може ни замислити. Свакако, и због слабости, која је све више отимала маха код њега, није све тело у његовоје животно овално, како је, без сумње, и он сам желео. Ова је околност наавала и његово рано пензионисање, те је његова каријера, која је рано започела, врло рано и завршена.

Па и после пензионисања, пок. Марко није могао остати без рада. Увек по повратку с пута, на коме је дуго проводио обог своје болести, тражио је прилику да штотод ради. Као најбољегдишњи му је био Општински Лабораторијум, где је у последње доба са д-ром Зегом продужио, па и довршио радове са кукурузима.

У приватном животу поклоји је Марко имао улогу угле-

дног грађанина, на му је указивана најважа и од стране највиших. Он је био декорисан Таковским Крстом и ордеиом Црвенога Крста.

Смрт не бира, шити пита који је на реду. Према годинама, према вољи и жељи за радом, према спреми, још се могло очекивати користи од покојнога Марка, али, 7. јануара ове године, све је завршено, и на последњи лист његовога живота стављена је последња тачка.

Поклоји Марко је оставио са собом супругу, два сина и две ћерчице, којима желимо утехе.

Поклојиноме Марку лека је лака земља и вечити помен!

Д-р Д. М. И. М.

ГЛАСНИК

Господни Министар Народне Привреде прописао је ова правила, по којима ће давати уверења за извоз стоке за приплод слободно — без царине.

Чл. 1.

Према *Примедби* уз бр. 50—57 *Закона о општој царинској тарифи* „ако животиње увозе за приплод државни, општински, срески или окружни сточни заводи или и приватни, на основу уверења Министра Народне Привреде, а под надзором државне или општинеке власти, пуштају се слободно од царине.

Чл. 2.

Министар Народне привреде даваће ова уверења:

1. Државним, среским, окружним и општинским сточним заводима — на основу писмених извештаја и пријава тих завода;
  2. Приватним — на писмену молбу, правилно таксепрау дотичног лица — узвозника. У ову молбу треба приложити уверење од општинеке власти, потврђено полицијском влашћу, или од државнога економца, да се стока увози доиста само за приплод; обавезу да ће се увозник у свему придржавати чл. 5. ових Правила; изјаву да ће допустити контролу по чл. 6. ових Правила, и најзад, обавезу да ће без суда, платити царину, ако буде стоку продао или је не буде употребио за приплод употребљено по чл. 5. ових Правила.
- И државни, срески, окружни и општински заводи, као и приватна лица, дужни су у пријави, односно молби, назапити:

1. Коју врсту стоке желе увести за приплод;
2. Број комада како мушких тако и женских;
3. Године старости, боју и друге знакове;
4. Расу стоке;
5. Земљу на које желе стоку увести;
6. Прeko које царинарнице желе стоку у земљу да увезу и време кад ће се стока увести.

Чл. 3.

Министар Народне Привреде задржава право, да може пријављене и одбити, ако нађе да дотичну расу и врсту стоке и на дотичне земље не треба пуштати у нашу земљу.

Чл. 4.

При увозу стоке за приплод на увозној царинарници, прегледаће ову сточни лекар, кога министар за сваки случај одреди. Сточни лекар ће на својој декларацији о извршеном прегледу ставити вину, и дужан је уверити се, да ли је у свему стока онаква каква је пријављена за увоз.

Чл. 5.

Сваки овај, коме се одобри слободан увоз стоке, прима на се обавезу, да ће је доиста употребљавати и држати за приплод и то:

- Приплодне бикове* — две године.
Јунице испод 1½ године — три године.
Краве старе 4—6 година — две године.
Краве старе 2—4 године — три године.
Јунице старе 1½—2 године — четири године.
Пастуша — три године.
Кобиле — четири године.
Јаренце и ждеребице — пет година.
Овнове и јарчеве — две године.
Овце и козе — три године.
Нерастове, крмаче и намамад — две године.
Јачињу у општо — једну годину.
Кочилице с пчелама — две године.

Чл. 6.

О сваком приватном увознику, коме се изда уверење за слободан увоз приплодне стоке, известити се дотична надзорна државна и општинска власт. Она ће водити о томе надзор, да ли ће се увезена стока доиста употребљавати и држати за приплод, а нарочито државни окружни и сремски економски водити о томе строга рачуна и с времена на време водити контролу, коју увозник мора допустити.

Докаже ли се поуздано, да увозник није употребљавао увезену сток за приплод, но ју је употребио на свесни други циљ — противан чл. 5. ових Правила — биће дужан да наплати државну царину, које је био ослобођен, за шта је дао обавезу по чл. 2. ових Правила.

Чл. 7.

Правила ова објавиће се преко „Српских Новина“, а почеће важити од 14 јануара 1911 године, до кога ће дати важити Правила ПБр. 13891 од 19 маја 1906 године.

Скреће се пажња одгајивачима стоке на ову олакшицу коју могу да добију при увозу приплодне стоке, како би се њоме могли у даној прилици користити.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Најбоље каце за купус.

За кисео купус најбоље су каце од брезовог дрвета, јер га ово дрво чува и од прекисељивања. — к.

Свежи ораси.

Познато је, да се ораси осуше и упрелаве, ако нису добро осушени и спрењени. Таквим се орасима повраћа проврити свежина, сочност и укуспост, ако се једно два часа подрже у славој води. — к.

Да коље дуге траје.

Да нам коље у земљи брзо не труди и дуже траје, а да се у њему и разне ситне штеточнице не надражавају, треба га потопити у раствору плавог камена. На тај циљ треба на један хектолитар воде, узети 5 килограма плавог камена. У том раствору држи се коље 4—5 дана, да раствор подре у коље. После тога времена поводи се из овога раствора, па се умочи

у погушће загашен креч (да креч буде као густо млеко), затим осуши и употреби. — к.

Да искорениш „мразову сестрицу“.

„Мразова сестрица“ („мразовац“) је била стоци шкољина, а има ливада, на којима годишње расти. Кад ју стока поједе, хоће од ње да мокри крваво. Да ју на ливадама искорениш, најбоље је и најсигурнији овај начин: она цвета с јесени, а лишће јој избија тек с пролећа. Цвет је леп, дубичаст, као мала дала. С јесени, докле, кад се цвет узаме, поћи по ливади и покладај га до корена, да на тај начин спречиш заметање семена. Или, још боље, узми мали аштовчић, или шиљату моти ицу, или будак, па поводи цветове с дукovima заједно. — к.

Зашто млади калемји често не успевају?

Што млади калемји често не успевају узрок је првенствено тај, што се и после калемљења оставе на подлози, па дивљају, сви избојци, који све сокове па подлоге за своје разније потроше, те калем ослаби и осуши се. С тога се морају избојци по самога стабла повући. Чим се овакав да се је калем припио и отргао, а на месту калемљења да је стабло почело дебаљати, треба ајно допустити, а то ће се најбоље учинити, кад се ајнош оштрим ножем пресеће. Неће ништа шкодити, ако том приликом мало и у кору зарежемо. — к.

Заливање поврћа.

Заливање поврћа и цвећа преко лета врло је корисно, али га треба како ваља и завршити. Вода за заливање треба да се држи у бурету бар један дан на сунцу, да се згреје. Заливање је најкорисније по аходу салатеву. Неће бити штетно ако се поврће и цвеће залије и кад је време облачно, па макар било баш нагледа и на кишу. — к.

НОВЕ КЊИГЕ.

Ђубрење културних биљака калијумом и азотом, и калијум цијанамид као азотно ђубре, написао *Миха Николић*, професор-економ округа подринскога, 1910. Шабац, 8^о стр. 74. Цена?

Ђубрење дувана с обзиром на употребу калијевог ђубрета (*Почке о гајењу дувана I*), Од *д-ра Уроша М. Станковића*. Препечатано из „Тезака“, 1910. Београд, 8^о стр. Цена?

Како стојино данас са партогенезом у пчела? Написао *Јован Живановић* Срп. Мап. Штампарија у Сремским Карловцима, 8^о стр. 24. Цена 50 потура.

Шумарски Гласник, лист за шумарство и шумску индустрију. Орган шумарског удружења. Свеака II септембар—децембар 1910. Уредник *д-р Ђока Ст. Јовановић*. — Нишло је са овом садржином; Шумарима, члановима Удружења; Привредни план од *д-ра Ђоке Ст. Јовановића*; Погледа и шуме од *Милана М. Јовановића*; Ђубрење у великом шумском газдинству од проф. *д-ра Швалаха*; Гаутке-ова машина за обрадање дрвета од *Јована Буковале*; Пробирна сеца од *П. Манојловића*; На мојих белешка од *Свет. Т. Тодоровића*; Белешке; службена кретања; личнастаје; Књижевни преглед; Прилози Привредном Плану министра Наупаре, уз чланак Привредни план.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО

10 ДО И ПОСЛЕДЉИ ДАНА У МЕСЕЦУ.

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ

УПУТАЈУ СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ

ПОШТЕ

НА ОСНОВУ КВАШИТЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1899. ГОД. СРПСКОГ ДРУШТВЕНОГ МОСИ
ПОШТА КЕСПЛАТНО

Цена огласника колоснема је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дина, на пола године 3 дина,
чланови поштом, чланови свих дру-
штвава, подружница, осн. школе, чита-
онице, војничк. станица, кадра, банк,
министар, земљоправничк. ادارите, и
чланови изума добијају лист у пола ци-
не, ако положе преплату унапред за
целу годину.

У АН СРБИЈЕ

на годину 8 франка, из срп. пољо-
привр. удружења и њихови чланови као
и српске земљоправничке ادارите и чи-
таонице, цркве, школе и министарство
добијају лист за 6 франка, код уна-
пред положе преплату и кад се пре-
плате код свог удружења преко њих
не им се лист списа.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.**

Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 2.

БЕОГРАД 20. ЈАНУАРА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

ПОЗИВ

НА XLII. ГЛАВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР И НА ПОЉОПРИВРЕДНИ КОНГРЕС.

Српско Пољопривредно Друштво

ДРЖАЉЕ СВОЈ

XLII. Главни Годишњи Збор

у недељу 27. фебруара у 9 часова пре подне у својем
дому (Немањина ул. бр. 11.).

Дневни је ред, према чл. 43. друштвених правила,
овај:

1. Председник отвара збор.
2. Подноси се извештај о раду друштвене Управе, годишњи рачун о приходу и расходу и извештај о стању целокупне друштвене изаовине.
3. Председник подноси на решавање писмене предлоге друштвене Управе, Подружница и појединих чланова, који су поднети Управи најмање 15 дана пре Збора.
4. Подноси се на одобрење предрачуни прихода и расхода за тек године, која почиње 1. јануара ове године.
5. Бирају се према чл. 20. друштвених правила нови чланови друштвене Управе на место оних, који одступају.
6. Бирају се редовни, почасни и дошњени чланови. Позивају се друштвени чланови и сви остали пријатељи Друштва и српске пољске привреде, да изове доћи на овај збор, а Пољопривредне Подружнице да пошлу своје изасланике.

II.

Пољопривредни Конгрес

на основи члана 47. друштвених правила
*одржаће се 28 фебруара и 1, 2 и 3 марта у
дому Српског Пољопривредног Друштва (Немањина
ул. бр. 11.).*

Отварање Конгреса и почетак предавања у 8 ча-
сова пре подне.

Дневни ред на Конгресу:

1. Председник Друштва отвара Конгрес.
2. „О раду на оснивању Пољопривредног Одсека у 1910. години.“ — Референт г. *Dr. Милан З. Вла-
дицац*, редовни члан друштвени.
3. „Ширење употребе вештачког ђубрета на стра-
ни и први покушаји код нас.“ — Референт г. *Бори-
слав Милутиновић*, редовни члан друштвени.
4. „Утицај народних самоуправа на развитак пољ-
ске привреде у нашем народу.“ — Референт г. *Ми-
хајло Рашиковић*, редовни члан друштвени и окружни
деловођа округа крајинског.
5. „Стране расе живине с погледом на њихово
гајење у нашој земљи.“ — Референт г. *Радомир А.
Нешић*, управник Ратарске Школе у Шапцу.

Позивају се друштвени чланови, пољопривредници
и дубитељи српске пољске привреде, да изове доћи
на Пољопривредни Конгрес и узети учешћа у раду.
На Конгресу имају права дебатовања и гости.

Бр. 511. Из канцеларије Српског Пољопривредног
Друштва од 21. јануара 1911. год. у Београду.

САДРЖАЈ

- Показ за Главно Годишње Збор и Пољопривредни Конгрес.
 † Ђорђе Коларовски. — * * *
 Овас — 266. — Др. Ђорђе Радич.
 Кратке нове из сточарства. — М. Н. Луц.
 О извођењу крастаца у соба. — Др. Ђор. Радаћ.
 На кустерије нише пољског привред. — Од каква постоје државни експони у народу? Мил. Ј. Петровић.
 Општа пољопривредна изложба у Чачку. — Мих. Петрић.
 Гледанк. — Коштво трона годишње Краљевина Прусија за своју пољопривреду? —
 Слупштене цеве Вуковић делами.
 Поуче октавце. — Замеска салата. — Многи животињари хране живицу кувањем зрнањем. — Чиме цвеле показују да су гладне? — Како треба спасавати стоку приликом вокара? — Зашто цвеле заплепају лето? — Да се коњина на таване не хвата свет.

Овасе.

† ЂОРЂЕ КОЛАРОВСКИ

СУПЛЕНТ РАТАРСКЕ ШКОЛЕ У ШАНЦУ.

Рођ. 4. септ. 1883 год. — † 2. септ. 1910. године.

Српска пољска привреда имала је у прошлој години да забележи још један драгоцени губитак из кола школованих пољопривредника.

У доба, када се у нашој пољопривреди јавља јак покрет за груписањем школованих радних снага у тежињу да се од овог економског дремежа отргнемо, у таквом једном значајном моменту пољопривредна струка губи једног свог одушевљеног радника, пуног воље и љубави према предстојећим равнинама на унапређењу пољске привреде у земљи.

Овакав један капиталан губитак наша струка ће тешко преболети, не с тога, што губи пољопривредника, већ што губи одушевљена радника и искрена помагача свог.

Пок. Ђорђе је рођен у Београду 4. септембра 1883. године, од оца Петра и мајке Анке. Основну школу и цеду гимназију је свршио у месту рођења. Заволевши још у гимназији пољску привреду, он је по положеноме испиту зрелости отишао у Беч, где се је на тамошњој Великој Пољопривредној

Школи уписао за редовнога слушаоца, посветивши се сав изучавању пољопривредних наука. Пошто је завршио школовање и положио уредно дипломско испит, ступио је на праксу на приватном имању Јулијуса Тарковског у Руској — Пољској, где је као волонтер провео годину дана. Допунивши на тај начин своје теоријско знање и праксом, он се врати у Србију, и ступи у војску да одслужи вајски рок. По одслужењу

војске буде постављен за скупљача Ратарске Школе у Шанцу, али на овом положају не имајаше среће да дуже остане. Тешка болестница, која му из раније већ почела беше да нагрива његов нежан органizam; у брао га свали у постелу, да више никад са ње не устане. Преминуо је у пуној мушкој снази у 27 години, када је и себи, и друштву, и ојађеној мајци и својој струци највише могао да послужи и од користи да буде. Тешка болест га је омела, те није могао ни своју данашњу жељу да испуни: да положи докторски испит, за који је већ био израдио тему о српском овчарству и почео се у велико да спрема и за усмене испите. Та му је жеља на жалост остала само жеља и однео ју је у гроб са болом у души.

Ко је год познавао пок. Ђорђа морао је ожалити његову прерану смрт. По темпераменту благ и миран и увек готов на шалу; примеран син и добар друг, и веома љубазан и пријатан у друштву; ове су га особине чиниле особито симпатичним, те с ким је год долазио у додир, морао га је завољети од срца.

Његова стара мајка, ради трајне успомене, уписала је пок. Ђорђа за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва, створивши му на тај начин вечити споменик међу друговима и пријатељима пољске привреде.

Ојађеној мајци и овом приликом изјављујемо најтоплије саучешће, а пок. Ђорђу нека је лака српска земља и вечна успомена међу нама друговима!...

РАТАРСТВО

ОВАС — 30Б.

Ко живи у планинским крајевима наше отаџбине, или их је имао прилике да прогутује, могао је обазити, да се у тим крајевима, од неколико година на овамо, више сеје овас по пре. Врхним потребама приморан планинац гледа, како ће и оно земљиште корисно употребити, које му је дотле безкорисно лежало, и на томе земљишту сеје сад овас, изајући да овас не бира земљу, јер се задовољава и с онаковом, на којој друго „жито“ неће да успева. И добра цена, коју овас већ од више година непрестано има, подстакла је много пољопривредника, да сеје овас. Па кад се на такове ралогне и не бих освртао, подстакла би некога да овас сеје и *осена слама*, која је за храну стоке много боља од осталих стрнића. Разуме се, да се онај домаћин, који има доброга сена у изобиљу, неће бринути за освену сламу, али је у нашим планинским крајевима већа окулдича у пићу, у изобиљу је, скоро, није нема. На послетку види се у томе, што се и „слабији“ пољопривредници сада више баве сејањем овса, и неки напретак у ратарству, јер овај пољопривредник, који своја земљишта уме на више начина да изупотребити, неће никад са зеродине доћи у теснац, као онај, који непрестано сеје једне исте плодове.

Као што рекох, усенеће ти овас на сваком земљишту, само ако има *довољно* влаге, јер нема стрнице, која би толико влаге захтевала, као овас. За овас је ипак најбоља влажна пескуша, понешто са иловачом

помешана. Разауме се, да ће и оvas бољим рџдом уродити, да ће се боље исплатити, чим је боље и земљиште; јер, и ако је оvas задовољан и с дошњом земљом — али, боље је ипак боље. На добром земљишту, сејање домаћин такове усева, који му се ипак обилатају исплаћују, осим ако је своје њиве према измени плодот тако уредио, да је у томе реду, да га назовемо „плодоређу“, уврстио и оvas.

Ако је земљиште поље добро, успеће и родити оvas и без ђубрениа; а ако би ипак требало пођубрити, биће много пробитачије, много боље, да се не ђубри непосредно за оvas, него посредно, т. ј. да се ђубри за овај усев, после кога ће, на исту њиву, доћи оvas. Уз једнаке прилике, успеће оvas најбоље, ако се посеје после пођубрениог кукуруза, кроштира итн. или после детелине. Између свију пољских усева, после детелине најбоље успева, па би, без сумње, наши мањи пољопривредници, који сеју и детелину, много боље учинили, кад би и после детелине посејали оvas, него што свију прџсо (ситну прџју).

Искусством је доказао, да добром успевању оvas иде у прилог „зелено“ ђубрение, па с тога и напредује тако добро после детелине. С тога разлога Кеш такођер најбоље учинити, ако и на разораним њивама и пашњацима посејеш оvas; и ту ће најобилатаије исплатити.

Према томе: на каквом земљишту и после кога усева хоћемо да посејемо оvas, треба и земљиште спремити. Ако се хоће да посеје на лаком, песковитом земљишту, или баш и на тџем, али где је пре тога била нека окованина, онда је довољно, да се с пролећа, пред само сејање, једанпут њива подубље преоре, оvas одмах још у свеђе орање посеје, подрља и пребрџна. Но, ако га мислимо посејати на тџем земљишту, на коме је пре тога била нека дџина стрнина, онда треба стрниште под јесен плџко преорати, онда с пролећа дубље, па онда посејати. Неки тврде, да је боље, кад се оvas, на тако спремној земљи не посеје одмах у свежу бразду, него да се орање остави 2—3 недеље у бразди, и тек после тога оvas посеје. Али, како оvas баш у почетку, потребује највише влаге да добро успети може, то је сигурније кад се одмах по орању и посеје, јер ко зна, какво време после 2—3 недеље напустити може; а што је сигурније, то је и боље.

Од свију пролетњих усева, оvas се сеје најраније, па ће, уз једнаке околности раније посејан, увек боље и родити, него кад се доцне посеје, а разлог је тај, што, као што рекосмо, оvas много влаге захтева, а хладноћу више подноси, но икоји други усеви. Ако време дозволи, може се посејати већ око половине месеца фебруара. Само на оном земљишту, које је увек довољно влажно, може се с добрим успехом сејати и доцније. За сејање оvas треба у опште да важи оно правило: *у колико је земља лакша, ширинија, треба сејати раније, док још пролетњом дошљошом није зимага влага ишлајала; а ако је земљиште черише и влажније, треба, с пролетњих разлог, сејати касније*

У недостатку потребне влаге у земљи, биће касније посејан оvas рџдак, имаће слабо класе и ситније зрно, јер нешто од посејаног семена неће ићи, а што није, биће слабо у сваком погледу. Касније посејан

овас расти више пута и неједнако, тако да док један део већ дозрева, други је још зелен, с тога, што је оно у своје време непошико семе тек доцније, услед плџе кише, могло да никне, па оно раније повикло није могло да стигне. Зато и јесте оvas већином „шарен“ — зелен и жути.

Пошто се јари оvas (има га сад и озимог) не бори тако јако, као, рецимо, шеница или јечам, и пошто међу семеном има више празног, јаљовог зрна, него код осталих „житџа“, с тога се сразмерно мора и више семена посејати. Према томе дакле, да ли се сеје раније у влакљу земљи, или доцније у суву и тежу земљи, треба за један хектар 100—200 килограма; сразмерно томе и принос се мења између 500 и 3500 килограм зрна и 1000 до 4000 килограма сламе по хектару. Као што се види, ту је невероватна разлика — али је тачно тако!

Зрно овеино и сламу јџде свака прџта домаће токе, а за коње је ово и најприроднија и најпробитачија храна, од које коњи и живахни, и здрави и снажни бивају, а од зрна се и живина гоји и боље њош.

др. Р.

СТОЧАРСТВО

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ СТОЧАРСТВА.

I. *Кад се појављује пални нагон код домаћих животиња после порођаја?* Утврђено је, да се он појављује:

Код кобила	после 5 до 14 дана
„ крава	„ 21 „ 28 „
„ овце	„ 60 „ 120 „ (ово важи за овце које доје, а оне које не доје траже после 3—4 нед.).
„ крмаче	„ 3 до 9 дана.

II. *Колико траје најдуже највећа растављеност за ошлоњавање?*

Код кобила	„ 24—36 сахати
„ крава	„ 24—36 „
„ овце	„ 24—36 „
„ крмаче	„ 30—40 „

III. *Ако се грло не сџари, или и сџари па не оштане ошлоњено, после кога се времена јавља ошџа пални нагон (жар)?*

Код кобила	после 8—10 дана
„ говечџа	„ 21—28 „
„ овце	„ 14—21 „
„ крмача	„ 9—14 „

IV. *Колико женских грла треба дати да ошлоди једно добро мушко прилодно грло?*

Једном пашџују треба дати 30—40 кобила, а ако је врло племенито грло, онда највише до 15 кобила. Бик, који се у стаји држи, може да оплоди 60 до 70 крава, а ако се на пашџи држи 30—40.

Ован може да ошриче од 25—80 оваца. Перасџ може да обукари 20—40 крмача.

Јарац може испрати 100 и више коза.

Пешљу је довољно 12—20 кокотџа; ђурану 8—12 ђурака, густану 8—10 гуска, џловану 8—10 пловџа, а голубу само 1 голубџа.

Кокос	излеже	за 20—22 дана	16—20 јаја,
Ђурка	"	" 27—30 "	15—20 "
Гуска	"	" 28—31 "	12—15 "
Пловка	"	" 26—30 "	26—30 "
Голуб	"	" 17—19 "	2—3 "

(а годишње 6—10 јаја)

V. *Колико у средњу руку траје бременост код домаћих животиња?* — *Кобиле* носе 340 (352—411) дана; *магараци* 365 дана; *краве* 285 (210—331) дана; *биовлице* 300 дана; *овце* 150 (139—161) дана; *козе* 150 (147—154) дана; *кравче* 120 (109—133) дана; *кучке* 63—65 дана; *мачке* 56 дана.

M. H. Лус.

ГРАДИНАРСТВО

О ИЗВОЂЕЊУ КРАСТАВАЦА У СОБИ.

Једна лепа ђовина; једно пријатно задовољство; једно интересантно занимање више преко зиме у топлој соби!

Поред неге цвећа на прозору, којим красимо наше домове и задовољавамо себе његовим развијем и мирисним цветовима, — ево, не само протог, него и корисног новог задовољства: да и у соби можемо да изведемо ратне краставце.

Краставци изведени у саквама.

Извођење ратних краставаца у топлим дејама, заиста је за домаћина и љубитеља градинарства, једно задовољство, које превазилази свако друго, ако су само прилике подесне, да се посао може као што треба извести. И шта мислите тек сад, кад смо добили сорту краставаца, коју можемо у соби однеговати, и краставац онда имати — „кад му време није“.

Великим трудом кроз више година, извео је један од најчувенијих енглеских градинара једну сорту краставаца, који се у соби где станујемо, у сакцији однеговати може, ако се соба редовно греје (али не прегрева). Кад са извођењем у своје време отпочнемо, можемо за употребу развијене краставце имати у првој половини месеца маја, а према приликама и постојећим удобностима за извођење одређеног места, још и око Ђурђев-дана.

Дакле, овако треба поступити:

Око половине месеца фебруара, треба узети *пошеће* сакције, па их напунити *добром*, не много ђубривитом

земљом и у њу забостити — посејати — по средини 2—3 зрна семена од поменутих сорте краставаца, па тако засејане сакције поређати на једно асталче до самота прозора, који мора преко дана бити што дуже изложен сунцу. Чим биљке изкључу, онда треба по једну само, најјачу, оставити, а друге најљубиво повадити, да се она остављена не повреди.

Кад је год леп дан, треба прозор око подне по мало одшкринути, да биљке добију по мало спољнога ваздуха, да још у младости поступно очврсту, да не расту штриљасто у висину, јер ће само онда моћи да донесе плод.

Кад биљке порасте, треба им забостити приклонце — као оно што се за цвеће праве лџетвице —, па их умерено заливати у соби устојаном, или мало смлаченем водом; а кад већ почну да цветају, онда треба прозоре и чешће отварати и дуже их отворене држати, што ће зависити од времена; у колико буде више могућно да се прозори отварају и спољни ваздух припушта, у толико је већа могућност, да биљке краставце заметну и да их одрже, а кад на свакој врџи по 1—2 краставачина заметну, онда треба на 2—3 листа више замакати врежу одсећи, да даље не порашује, него да сва храна и сила бде на боље развијене заметнутих краставаца.

Ето, то је сав посао око извођења ове сорте краставаца у соби; највећу важњу треба обратити на припуштање ваздуха, јер је то најглавнији услов, да се до краставаца дође. Само ваљом и стрљенем може се и у овом случају циљ сигурније постићи и до очекиваног задовољства доћи.

Др. Р.

ИЗ ИСТОРИЈЕ НАШЕ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

Од када постоје државни економисти у народу.

Као утук на многе неправдне пошкове на наше пољопривредне установе, а нарочито на државне економике, којима се спори потреба њихова у народу, од стране појединих и школованих и нешколованих људи у вашој земљи, треба отргнути заборав и предати јавности, једну наредбу Њазав Милоша, којом је 1837. г. прописано дужности економа у народу, Наредба гласи:

„Дужности економа“¹

1. „Сваки економ дужан је настојавати, да сваки земљоплецац, свака ожењена глава у одређеном му колу његовом, гди је земља за озимницу, мора посејати стрмнога жита 3. дана пшенице, 1. дан ражи, и 2. дана јечма, гди пак не може озимница бити, онде толико, колико озимце, да има пролетњег усева посејати. При том 3. дана орања кукуруза, 1. дан кромпира, кои је могућан, а кои није макар по дана; к тому сваки могућан човек да по један дан проје, или пол дана посеје. Гди пак не може бити пролетњег жита, онда нека приморан сваки буде, јечма, оса, проје, елде, и кромпира онолико посејати. Гди пак стрмнога жита ни јесењег ни пролетњег бити не може, онде нека се кукуруз и кромпир у двоје више посеје. Такође и гди не може бити кукуруз онде опет да се удвоји стрмно жито и кромпир“.

¹ Оригинал наредбе је код мене.

„Оволико сорти раје и оволико дана орања, сваки земљоделец који земље има, мора засејати, иначе да камињен буде, и да се примора сејањем допунити прописано число дана орања, а кому је могућно и више урадити, онај ће бити похваљен; који пак нема земље да прописано количество орања пооре, и сортама речене раје засеје, онај да посеје онолико, колико може, и колико земље имао буде“.

„Кон је у стану, имајући и земље задовољно и средстава за обдјелом земље, узорати и посејати више дана орања, него што је горе речено, онаког економ с кметовима има право натеривати, да више уради“.

2. „Јесења пшеница, јечам и раж треба да се посеје и повлачи до Мног дане, или најкаље до Петковине. Кон до овог времена не буде речену рању посејао, а могућно му је било, онај ће бити камињен“.

3. „Свака сорта пролетњег усева, као и кромпир, почиње се сејати од Фебруарна до последњег Марта, или ако би за ово време рђива погода била, то може се сејање и до половине Априла продужити“.

4. „Кукуруз почиње се сејати од половине Априла па до Светог Николе летњег, а који би до овога времена пренебрегао посејати га, онај ће бити каштигован“.

5. „Једла и проја може доспети, ако се и до половине Јунија мјесца, т. ј. до Видова дана посеје. Пренебрегши до овога времена посејати и подлежи казни“.

6. „Пасуљ, грашак, сочиво, боб, и овина подобна варија, могу се и у пољу и у баштама сејати“.

„Сејање у пољу ваља да почне месеца марта па до последњег Маја, кад кон доспе, и кад кому време дозволи“.

7. „Где је обичај винограде загртати, ваља их одма загрнути, како се беру. У пролеће пак ваља их с почетка Марта мјесца одгрнути, и резати пре, него што запупоље; а то бива од половине месеца Марта, па до копча истог; а беру се онда кад добро сазре грозђе“.

8. „Кошење сена, жетву стрмнога жита, брање кукуруза, и брање винограда одређује економ, и назначује дан, кад ће се почети радити, с тим додатком, да сви окончају у једно време, жетву и брање, да не би по том стока, упушћена у њиве порашене, појела и непорашене“.

9. „По неким места бивао је до сада обичај, да сенокос у пластовима, и снопови у кретинама остану много времена на ливади и њиви, и дочекају рђаво време, те од кише пропадуна сасвим. Да не би више тога било, даје се економу власт, сваког оног каштиговати, који, кад је чему време, не садене, свесе, и не садене сено у севама, а кретине у стоговима, који се онак саденути имају, као што најуменији земљоделца стогове гради, и покрива, па кад му време дозволи, онда нека и врши“.

10. „Да не би се баште и воћњаци већма подигли и у веће савршенство довели, ваља сваки Србин да се стара што више може разног варија и зелени у баштама посејати, а имено лук, купус, белу репу, цвеклу, паприку, краставце, тикве — долме — чубар, паву, жалфију (крупну руту) шафранику, роткву, итд. и да сваког рода воће, а особито: крушке, јабуке, шевелије, трешње, вишње, дудове, орах што више може,

умножава и облагорођава, не само у своим воћњацима, него и поред путова севана ради, како ће трудоубије Срба свима пролазећим бити видно и код путујућих странаца похваљено“.

11. „Економ одправљаће дужности шумара, и по тому чуваће, да се шума чува од безјернова и неуредног сечења и да се брани од дече и луди, да не луте мезгуну. Шума само да се онде разређује, где је честа“.

12. „Дужност ће бити економу, терати људе, да сваки свагда, кад год доспе, а особито с пролећа и јесени и зимп земљу своју, која је за угарење, угари, а која је за ђубрење ђубри“.

13. „Што се стоје тиче, она се у Србији добро плоди, но сва је кржава и неугледна, а особито коњи и говеда, због чега су и у малој цени. Да би дакле стока боља и крупнија постала, ваља сваки Србин да обрати особито своје старане па то да крупну стоку одваја за патење, а ситну жалови и утамањује, и тако за неколико година да поступа, док ситна стока не нечезне, а место ње крупна не постане. Ово се најлакше може докунити, ако за говеда узму општине по једнога, или према числу крава и повисе крупни бикова, а за кобиле по неколико крупна и адрана ждребаца. Економ дакле настојаваће, да свако село или по два по три њи заједнички, да се постарају овим начином с дружини се, бикове и ждребце прибавити, и поправку говеда и коња започети, настојавати, да нова говеда и коњи само од одабраних за то бикова и ждребаца постају, а не од којеканог крава и бушула“.

У прочем сваки кмет у свом селу, дужан је бити на руди економу, потпомагајући овог завршењем света, што му буде налагао, и по тому у отсуству економа кмет ће у свом селу настојавати, да људи по уређењу економа поступају“.

„Економ да натера сваког, да кукуруз два пут окопа“.

№ 2033
5. Јунија 1897. (М. П.)
у Крагујевцу.

Милош Обреновић
Књаз Србије.
По заповести Књаза
Јован Жупановић
Директор министарства Краљ.“

Ето, како се још пре 70 и више година са највиших врхова државне управе, бригуло о унапређењу пољске привреде у народу. А данас, рад државних крава и унапређењу привреде у народу, зависи у више случајева од воље општинских кметова и појединих виђених политичких личности.

Мил. Ј. Петровић.

ИЗЛОЖБЕ

ОПШТА ПОЉОПРИЗРЕДНА ИЗЛОЖБА У ЧАЧКУ.

Чачанска Округна Пољопривредна Подружница Српског Пољопривредног Друштва, за срезове трнавски, драгачевски и моравички, предвидела је у своме програму рада за ову годину, да приреди једну општу пољопривредну изложбу на области: ратарства, воћарства са његовим прерађевинама, повртарства, виноградарства, пчеларства, свињарства, подрумарства, сточарства и сточних производа.

Ову своју замисао она је и у дело привела 3, 4, 5, 6 и 7. октобра 1910 године.

Од колике су важности ове изложбе за подетрек наших пољопривредника на унапређењу пољске привреде, нећу овде ни говорити, јер су зато најбољи докази резултати, који су постигнути како на изложбама, које Српско Пољопривредно Друштво толико година приређује, тако исто и на изложбама, које поједини окрузи и Пољопривредне Подружине приређују.

И ако је Чачанска Пољопривредна Подружина, као орган Српског Пољопривредног Друштва, најмлађа Подружина у Србији, јер је основана и почела рад пре 3 године, она је ипак заузимањем њезиног вредног председника г. Драг. Васића адвоката и народног посланика, и његових искрених помоћника и сарадника г. г. Младена Протића и Драгутина Радосављевића тамошњих држав. економа, и Драг. Јовичића учитеља виноградарства, а у обилату помоћ Одбора округа чачанског, — успела да прва од својих подружнина у Србији има своје имање и на њему подигне свој дом, истина не веку палату, већ скромну кућу, са две лепе, високе и видне собе, са предсобљем и великим лепим дворштем, а крај самог пута који води у окружни лозни расадник. У дому ће Подружина држати своје седнице и чувати збирку пољопривредних сирова и алата, као и колекције ратарских усева и меланисаног воћа, и у који ће се чланови подружине скупљати ради збора и договора и из њега изазити са много више знања, но до сада, докле свога дома нису имали.

Изложба воћа, ратарских усева, поврћа, грешња, вина и пчеларских прерађевина, приређена је на првом спрату у новој већешој згради чачанске основне школе; изложба: говеди, оваца, свиња и коња у дворшту окружног лозног расадника, а живине у дворшту подружњинског дома.

И ако су изложбе биле приређене на три места, ипак су биле близу једна друге, тако да их је публика могла у пријатној шетњи све прегледати.

Пре но што почнем описивати ову изложбу, потребно је да напоменем, да је Чачанска Пољопривредна Подружина веома спротива и да је имала веома скромна средства за награде. Па и ако су награде, предвиђене програмом, тако мале, скоро незнатне — 2, 2-50, 3, 4, 5, 10, а највеће 20 динара изузимајући премјеје, — ипак су привредници из оних крајева похитали са својим предметима, перачувајући при том толико на награде и материјалну корист, колико на то, да се види: шта Чачак и његова околнина има, и шта могу да даду. И заиста, ако су се и трудни имали су и зашто, јер се је имало шта и видети. Ја само жалим једно, што је Чачак јако удаљен од Београда и железнице, те ову изложбу није могао видети и шири круг пољопривредника из удаљенијих крајева наше отаџбине.

У основној школи били су изложени ови предмети:

шпиџа разних	36
голог јечма	4
ражи	9
јечма	9
овса	14
сибирског овса — залагач прота Вића из Језевине	1
хељде	6
копоља	6
семена сточ. репе	4
пасуља разних	84
сочиња „Хелер“	2
боба	2

хлеб велики тежак 7½ кгр.	1
кукуруз у клупу	64
„ „ у зрну	8
ситне ироје	4
паута	1
прна луца	17
бела „	9
арпаџика	4
шаргарепа	8
першува	9
целера	9
паштрака	8
паприко	17
веће	4
олајне решине	3
кунуса	81
сточне репе	18
бундева	17
дубеница — зимских за слатко	12
пивних и других ротки	8
лимунова — дрво	1
метала од сирка	4
кромпира	16
ораха	37
сувих шаљва	52
сирева	11
кајмака	11
буле	9
кваше	2
јабука	308
крушак	70
дуња	24
мушмула	20
сувих крушак	4
„ јабука	3
„ грешњава	2
колача од воћа	5
свежих смољана	7
„ малина	4
лешника	6
бадема	2
кестења питомих	5
лимуна свежих	2
слатког и компота	37
свице	13
јаја	5
грешња	20
сок од малина	18
сок од јагода — залагач Р. Пантовић	1
вина разних	74
ракија	67
пекмеца	3
меда	37
воска	18

Ови предмети били су овако распоређени:

Пред самим вратима школским, с лица, наменена су два велика дупека сваки тежак преко 60 кгр. Њихов је залагач г. прота Владимир Поповић из Забља. За тим одмах при уласку у вестибил школски, с леве стране у удубљењу, изложен је један велики лимун — дрво у бурету са родом преко 60 комада, залагач је г. Настас Илић трг. из Чачка.

У вестибилу, с леве и десне стране, поређана је сточна

репа мамут огромне величине преко 20 ктр. у једном кожди. До ових на свим басамцима, с леве и десне стране, поређани су кукурузу у јлину, купус у главницама и зелен (першун, целер, шаргарена, памтриак) и т. д.

У предсобљу саме зграде, изложено је свуда у наоколо, на тростепенасти стезалима, шпеница, омас, раз, јечам, семење од пшенице и трговинских биљака, затим разни насула, којих је било у веома лепом избору, грашак, сочно, боб, кукурузу у зрну и семење поврћа; а на средини самога предсобља изложено је на једном округлом малом асфалтну један велики лепо ушешан и добро печен клеб тежак $7\frac{1}{2}$ ктр.

Из предсобља улази се у један дугачак ходник који води крај саме собе где је било изложено воће. — У овом ходнику било је изложено са обе стране на тростепенасти стезалима, с десне стране: разне свеже поврће — као: боранија, нарнике разне, патлиџани плави и црвени, кељ, карфиол и т. д. а с леве стране: суве шљиве, којих је било у вобљуду и веома крушних, а на самом зачељу ходника изложени су млечни и сточни производи.

Из средине овога ходника улази се у једну повећу собу — дворану у којој је било изложено воће и грозђе са никоним прерађенима, чедларски производи и свила.

Ово је најлепше одељење у целој изложби а уређено је било овако: свуда у наоколо направљени су петостепенасти стезали, покривени хартијом и тробројним платном, а ивице украшене рибасом хартијом. На средини дворане израђен је један елиптичан стезаљ у виду барикаде, ушешан тако да се са свију страна могу на њега предмети излагати.

Ради веће јасноће овде ћу напоменути, да је ово ваљда једина изложба у Србији на којој је пријамештању предмета одступљено од оног уобичајеног реда, да се воће распоређује на стезале по сортама, но је распоређено по излагачима. Овакав распоред имао је једино ту добру страну, што је се могло лако видети са колико је предмета један излагач заступљен; међу тим рђавих страна има много више, п. пр. изложба није прегледна ни за око лепа; отежана је оцена оцењивачком суду, јер да је сорта до сорте много би лакше оцењивачком суду било да очулу изврши, и најзад изложба би много лепша изгледала јер би се лакше могло видети колико и каквих сората има и која је од које лепша, крушња и сјајња.

Овакав распоред ушешен је једино на захтев појединих излагача, јер као што напред напоменух на ову изложбу ишц излагачи дошли због материјалне користи, јер је она неважна, но због угледа своје имаоине.

Од јабука највише су биле заступљене: Ђулабије-Ђуде, Сенабије, Стрелке, Будимке, Златне Парменке, Звукаче, Ребраче, Попадике, Зеленице, Шаренике, Бауманове рашете, Комарке, Кавацкинице и т. д.

Не зна се која је сорта од које лепша, крушња и сјајња, што излагачима може служити само на част и на понос!

Крушке су заступљене скоро са свима сортама којих у нашој земљи има, а највише је изложено: Аршани, па онда Зимњача — Зимкуља, Калдуђерки, Дилови и Воскових Водењача, Такула, Озмика и Зимских Водењача и Карманши.

Дуње су биле врло лепе и многобројне, а највише су биле заступљене: врањске на крушевчане и најзад домаће, Мушмула је било такође и доста и добрих — веома крушних, а нарочито зване топчидерске и холандске.

Орах и лешника није било много, али оно што је изложено, било је особито.

У одељењима јабука, крушака, дуња и мушмула тежко

је било оцењити које је воће од кога лепше, боље, крушње и сјајније. Да је се имало ерестави, као што није, требало је све из реда наградити.

Као најбољи излагач у свима одељењима био је наш оведочени пријатељ, и неуморни радник на привредном пољу г. прота Вића Поповић из Језевине. Он је у свима одељењима узео учешћа са много и врло лепих предмета; једном речу да кажем да све што г. прота има, све му вреди алати. — После њега поменућу г. проту Владимира Поповића из Забљава и његовог сина Милана. И они су у свима одељењима узели видна учешћа са много и врло лепих предмета; за том Борисавом Штављанина, економи из Катунца. Он је изложио неких 14 сората јабука и није се знало која је од које лепша, крушња и сјајнија. Ово је један веома вредан и напредан сављак. Он је пре неколико година у ереском раднику у Чачку учио на калемарском курсу калемарење воћа, па је уз савет и поуку ереског економи подигао себи јабучњар од најодбравајнијих сората, који му је већ и на родустигао и аз исти ове године њега паре узео. — Дај Боже, да се и остали привредници на њега угледају!

Г. Брана Обрадовић учитељ на Миловаца најзакљено је такође врло лепо колекцију воћа која је целу изложбу зачинила. Он је изложио скоро 20 сората јабука, 5 сората крушака и веома лепе, крушне и сјајне дуње, а узео је учешћа и у излагиву прерађеном воћа.

Када се узме да је ово један веома спреман учитељ, који је у току своје службе имао разних нећаћа и многе премештаје, па је ипак штедећи од својих уста скупио пару по пару и кушно парче земљишта, на коме је у слободном времену, поред своје дужности у школи, све сам својом руком посадио и оваленом врло леп и ваљда једини у овој околини воћњак, са најодбравајнијих сората, који служио околини за углед. — онда се г. Обрадовић само може честитати на његовој вредној и постигнутом успесима.

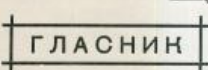
Када би се један десети део учитеља у Србији угледао на њега, наша би привреда далеко коракнула.

И сџм г. Министар Народне Привреде, разгледавши његово одељење, похвалио је његов рад.

За тим ћу поменути још и наше младе и школоване пољопривреднике: Тихомира П. Николића, Стеву М. Ђосића из Пасовраће и Тихомира Бугарчића из Кулиноваца. И они су изложили и много и лепих предмета на чему им се може само честитати.

Огрешно би се ако неби овде поменуо и једног младог пољопривредника — односно љубитеља пољне привреде, коме пољопривреда није главно занимање, али се он ипак бави поред осталих послова и њоме. То је г. Панга Милошевић, трговац и рентијер из Чачка. Он је изложио шпешницу бапатску, јабука неколико сората, дуња, крушака, вина и ракија. Сви су му предмети били за похвалу за које је и награђен премјеном — похвалицом.

— Свршше се —

Колоко троши годишње Краљевина Пруска на своју пољопривреду?

Краљевина Пруска доста је много већа од Србије, иако по просторији (8 пута већа), тако и по броју становништва (10 пута већа), али стоји и то, да је њена пољопривреда не-

сравњено далеко напреднија у сваком погледу од наше, и мора ће проћи доста времена, док ми будемо могли забележити такав колосалан напредак, какав је Пруска за последњих деценија у својој пољопривреди постигла. Но, и поред таквог завидног става, у коме се ипак пољска привреда налази, Пруска ипак не престаје чинити огромне жртве за унапређење њено.

Колико Пруска баца на ову сврху најбоље нам покажује њен буџет за 1911 годину, који садржи читав један низ познција за унапређење и потпомагање појединих грана пољске привреде.

Тако је у буџету предвиђено:

1.) За оснивање и одржавање продужних школа	785.000	марака
2.) Диспозитивни фонд за презирање пастува и кобила	620.000	"
3.) За потпомагање и унапређење живинарства	135.000	"
4.) За унапређење и потпомагање осталих грана сточарства и млекарства	1.050.000	"
5.) За културу тресавина	80.000	"
6.) За унапређење, пошарства, виноградарства и повртарства	295.000	"
7.) За појачање фонда за унапређење предњих грана	45.090	"
8.) Фонд за насељавање и образовање селњачких посела на тресавинама	161.000	"
9.) За унапређење пољске привреде и шумарства у западним провинцијама	1.015.000	"
10.) За унапређење пољске привреде и шумарства у источним провинцијама	1.252.000	"
11.) За осигурање речних обала, мелiorацију и регулацију река	600.000	"
12.) За одржање путујућих домаћинских школа за свакоје девојке	80.000	"
Укупно 6.118.090		марака

Толико жртвује Пруска, која се данас сматра да има најнапреднију пољопривреду у Европи. А шта ћемо ми у Србији рећи, где је пољопривреда некаучини извор прихода, и где на њу држава најмање даје. Може ли се код нас са таквом привредном политиком очекивати какав напредак или богатство? Свакоко не! Народна Скупштина, која води бригу о овој земљи, требала би више да поведе рачуна о нашој пољопривреди, као најважнијој грани привредној, и да не допусти више да овако упрљана лежи. То може да учини, јер буџет за ову годину још није решен.

Слуштена цена Вуковим делима.

Да би могло сваки писмен Србин набавити и читати Вукова дела, министар просвете одобрио је да се свима Вуковим списима знатно снијети цена. Тако сад Државна Штампарија предаје: свих *десет* књига *Вукових песама* за 17 динара; *Приповетке* и *загонетке* за 1,50 динар; *Народне пословице* за 2,50 динара; *Српски Увечки* за *десет* динара; свих пет књига *Грамањичких и помљачких стиха* за 7,50 динара, *Историјске* и *етнографске* *стике* за 2 динара.

Све се ове књиге могу добити код поштоматених књижара, или непосредно код Државне Штампарије.

С поручницама ваља позитати, јер је од појединих књига остало врло мали број.

ПОУЧНЕ СТИЦИЦЕ

Зимска салата.

Ако је мраз салату из земље подигао толико, да се ко-рен види, онда је треба пригрити у и земљу притиснути. Не учини ли се то, салата ће при крају зиме сигурно угинути услед јаке промене времена.

Der Lehrm. im Gart. u Kleinlterh.

Многи живинари хране живину куваном зрнелом и верују да јој тиме велику улогу чине. Међутим са свим обрнуто постижу, јер огледима је утврђено, да гуске, пловке и кокоши хранене куваном зрнелом за врло кратко време јако омршаве. Наступили ли онакост од глади до крајњих граница, онда кидасавају и на своје најмилије што имају — на свој пород — узлеве; једу њихове мекке делове и остављају огризотине по полу од кошнице, или их однесе чак на даљину од лета као пљачку и тамо прождиру. Кад то наступи, онда значи да је крајња нужада, и ако им се у року од 24 часа не притекне у помоћ, онда је цео народ нагубљен.

Der Lehrm. im Gart. u Kleinlterh.

Чиме пчеле показују да су гладне?

Прво јаким зујањем. То је прва узбуна коју чиме да су у пеољи. По том чешићим налетањем из кошнице и при врло ружном времену. Наступили ли онакост од глади до крајњих граница, онда кидасавају и на своје најмилије што имају — на свој пород — узлеве; једу њихове мекке делове и остављају огризотине по полу од кошнице, или их однесе чак на даљину од лета као пљачку и тамо прождиру. Кад то наступи, онда значи да је крајња нужада, и ако им се у року од 24 часа не притекне у помоћ, онда је цео народ нагубљен.

Der Lehrm. im Gart. u Kleinlterh.

Како треба спасавати стоку приликом пожара?

Свакоме је познато, да је стоку веома тешко спасавати кад се ватра у окућници јави. Стока се толико узнемира, да ју је са тешком муком одвојити од стаје и сикловити на сигурно место. Довољно је, да стока опати ватру и у кошницуду, па да нам транспортирање у велико отежа. Да би стоку мирно склонили из стаје или кошаре, треба јој што је могуће брже наманути какав чак или понављ преко очију, да ништа оно себе не види. На тај начин се и лакше одведе и без тешкоћа одведе до сигурног места.

Der Lehrm. im Gart. u Kleinlterh.

Зашто пчеле заплећују лето?

Овде могу да буду два узрока: или је отвор на лету велики, те је у кошницу јак притисак хладнога ваздуха, услед чега пчеле грдне муње имају да одрже потребну топлоту у кошници; или се на кошници налази још какав отвор, кроз који свеж ваздух улази. Пчела се јако боји промаје и за то сузавља отвор лета до крајњих граница, сведоћи га на једну малу рупицу, кроз коју може само једна пчела проћи.

Der Lehrm. im Gart. u Kleinlterh.

Да се кошница на табане не хвата снег најбоље је средство намазати им табане салуном. Оно је средство боље од масти.

Der Lehrm. im Gart. u Kleinlterh.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

УПУТСТВО СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ

ПОШТЕ

НА ОСНОВУ ВАЖЊИТОГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. СРПСКОГ ДРУШТВА ЗА
ВОЈНА КАСИЛАЦИЈАЦена огласних илустрација је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годишњу 6 дина, на пола године 3 дина,
члановима поштом, члановима свих друштва,
школа, удружења, ове школе, читалнице,
војних станова кара, јана, манастири,
земљородничке задруге, и чувари шума
добивају лист за 6 франка, кад унапред
плате лист унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ

на годишњу 8 франка, во срп. пољопривр.
удружења и поштом члановима као и српске
земљородничке задруге и читалнице, архиве,
школе и манастири добивају лист за 6 франка,
кад унапред плати лист унапред и кад се
преплате код свог удружења преко кога
не ни се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: Влад. Бушаковић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 3.

БЕОГРАД 30. ЈАНУАРА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XIII.

САДРЖАЈ.

Подизање луцершта — Душан Ђатић.

Кратке поуке за сточарства. — М. Н. Лук.

Живинарство. — 0 јајима за инкубацију. — Стомањобела код менаџера.

— 0 племену пшеница. — Др. Ђор. Радич.

Општа пољопривредна извештај у Чачку. — Мах. Петрић.

Питања и одговори. — Зашто наше ливаде не дају много сена? —

Зашто во наше ливаде дају рђаво сено? —

Гасовик. — Колико је Србија имала прихода од извоза живих града
години за последњих десет година. — Колико увозимо а колико
извозимо млекарских производа? — Колико је праход имала Србија
од живинарства за последњих 10 година. — Распоред државних
постова по станицама у земљи за свакоу ове године у
1911. годину.

Пољне ситуације. — Отровна смалканица у Мађарској.

Наше књиге.

Оглоск.

РАТАРСТВО

ПОДИЗАЊЕ ЛУЦЕРИШТА.

Потребно је да српски пољопривредник зна, колико велику важност имају за сточарство пшенице, а на по се делитина — луцерка. Јер, прошла су она стара времена, када је било бујних ливада и питомих пашњака и, када се није ни помислило на гајење пшеничних биљака. Али данас, када се од једног земљишта тражи што већи чист принос, потребно је, да сваки домаћин што више подиже луцерке на својој имању.

И данас су, а биће и за дужи низ година наша главна занимања, пољопривреда и сточарство. Још задуго ће нам народно богатство лежати у нашој стоци и ратарским производима. И зато данас морамо, ако мислимо на правилно и успешно сточарење, да гајимо — луцерку, која даје и добре хране и много хране. Док је у зеленом стању она је сочна и укусна, те

због тога је сва стока веома радо једе. Кад се осуши, даје изврсно сено за сву домаћу стоку, сем свиња.

Гајењем луцерке постижу се у главном ове користи:

1. Што нам се даје могућност да ливаде и пашњаке разоравањем претворимо у зирату земљу, пошто луцерка даје обилату зелену и суву храну;

2. Што се гајењем луцерке земља ни најмање не слаби, те после ње можемо још са бољим успехом гајити сва жита, јер луцерка узима храну из доњих слојева земље;

3. Кад су године сушне, луцерка даје много већи и сигурнији принос од ливадских трава, јер она пушта дубоко корен у земљу те се зато и сувији јаче одупиру; и

4. Што луцерку сва стока радије једе, јер је укуснија и хранљивија од сваке траве, а при том краше музаре дају много више млека.

Луцерка најбоље успева у умереном и топлој поднебљу, и у опште тамо, где успевају са сигурношћу озими усеви; а у хладнијим пределима треба је сејати на присојним положајима и на јачој земљи. Суво поднебље много је подесније за луцерку него ли влажно.

Земља за луцерку треба да је што дубља и растреситија, јер њен корен продире у земљу често и преко 4 метра. Најбоље подноси и напредује на кречњој иловачи са пропустљивом здравцином. Шљункувиту и камениту здравцицу не подноси, а исто тако и подводну.

Луцерку треба свагда сејати после ђубрених окопавина са пролећним усевиња; а на пољубреном угару, и после свих осталих усева, који земљу остављају у добром обрађеном стању, треба је сејати са озимим усевиња. На истој земљи не сме се сејати пре 5—6 год., и зато она негде не траје дуго што се чешће сеје, јер здравцицу нецрпни

Земљу за луцерку ваља што дубље обрадити. Ово се постиже: када се земља с јесени дубоко пооре, а у пролеће, пшенице. Земљу треба изврвити дрљачом и

ваљком и најзад очистити од свију корова, нарочито пиревине, и добро је уравнијати.

Уопште, треба имати на уму: да земљу за луцерку ваља исто тако добро припремити као што спремамо леје за црни и бели лукак. Јер, у колико је земља више уопињена у толико ће нам и ницање бити правилније, од чега много зависи да ли ће на засејаном земљишту бити мање или више хелавих — праних места.

Као што смо поменули, луцерка се сеје и са другим усевама — али обично боље је сама за се. Када се сеје међу усеве, онда треба с пролећа или с јесени овако радити: најпре се посеје семе усева (јечам или оvas) па пошто се оно подрља, онда се преко тога засеје семе луцерке и лаком браном завлачи. Ако се сеје у озими усеви, онда се може сејати с јесени или с пролећа по пониклом усеви, али се тада мора влачити или ваљати.

Ако се луцерка сеје сама за се, онда је треба сејати у априлу, а најлађе, до половине маја. Сејати треба што гушће и то омашке. На један хектар потребно је 20—30 кгp. семена.

Приликом сејања треба обратити пажњу на постављању већ посејаног земљишта. Најбоље је кад се цела површина подели у мање делове у ширини од два метра, и сваки део одвоји се браздицом и за себе посеје. На овај начин посејања луцерка равномерно ће нићи и што је најглавније нећемо имати оних хелавих места.

Добро семе од луцерке је плавичасто жуте боје, а кварно и старо семе је мрке боје. Кијавост семена траје две године.

Полега.

Батик.

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ СТОЧАРСТВА.

1.

Из живинарства.

Гајење гусака и плована и разумно гојење ових од врло је великог и приходног значаја за ситног земљорадника.

Кад се појави живинарска колера, онда не треба пуштати ни гуске ни пловке на воду, јер је вода најопаснији преносилац колере.

Ако у води, где се баве гуске и пловке, има пијавица, онда их треба потаманити, јер су оне штетне и опасне за пловце.

Избор приплодних грла гусака и плована треба сад извршити.

Пловке често добивају пролив. Кад се то деси, умањити им храну.

Најбољи под у живинарствима за гуске и пловке, то је бетон, јер се он може прати и направити с нагибом да се нечистоћа брао може спрати и удаљити.

Кад је велика вода, не треба пуштати пловке и гуске на реке, јер могу отумарати.

2.

Како треба поступати са сјањим овцама?

Овце почињу обично да се јагне у највећу зиму, обично децембра и јануара месеца. Оне врло лако јагне, па баш стога треба обратити највећу пажњу на сјање овце.

Побачаји или прерано јагњење може наступити, ако се сјање овце много напнује или у степњеном простору пригњече. С тога треба овчарник да је доволно простран. При извођењу овца из овчарника и довођењу у овчарник, треба pazити да се овце много не тискају и не гурају.

Јако сјагне овце треба одвојити од јалових и од овнова, и за њих начинити у овчарнику засебно одељење и ту их држати. Простирке треба да буде доволно.

Сјагне овце никада не пуштати да леже на хладно-влажном поду.

Што се тиче хранења, то бременим овцама не сме се никада давати укварена храна, нити се смеју појити одвећ хладном водом.

3.

Правила о мужи стоке.

Једне швајцарске пошве објавиле су ова правила, која су од необичне важности за свакога млекара.

1. Свеж, чист ваздух и чистоћа у стаји, неопходно су кључи за одржавање здравља стоке у заштиту. Чисти и проветравај сточну стају сваки дан. Једном или двапут годишње претреси целу стају и темеље је почисти, па је онда добро окречи. Кречи и чешће, јер кречењем ствараш здрав стан својој стоци, и таква стаја свагда чисто и лепо изгледа. Таква стаја правиће ти радост, а здравље блага твога, стоке твоје, захвалност је за твој труд и рад.

2. „Добро отимарено — пола нарањено,“ каже једна стара народна пословица. Кад се сваки дан стока тимари, онда она и поље вари и боље искористићује храну.

3. Дobar сточар даје храну својој стоци у правилим обрцима и увек у исто време. Стока подноси само неукварену храну, која треба да се полагаје у јасла, која треба увек да су чиста и да се у реду одржавају. Укисељена храна и храна која је у врењу, као и храна која наљима и чисти, потпомоажу само болести и утнују веома рђаво на млеко.

4. Пој стоку довољно чистом, свежом водом из чистих корита, чаброва и т. д.

5. Побрини се, да ти стока кад год је време погодно иде на пашњане, јер је то најприродније што можеш учинити за одржавање здравља своје стоке и стварања отпорности од разних опасних болести.

6. Треба да музеш сваки дан тачно у исто време и увек добро да измузаш. Прве млазеве из сиса пусти нек отекну онако, и не скупај их јер они садрже у соби највише шкољдивих кљина за чување млека.

7. Кад музеш увек мисли на то да млеко мора бити чисто и здраво, јер њега једу наши ближњи, а пре свега наша деца. Ти имаш добро отимарене краве, с тога пре муже само добро очисти виме и буди и

сам чист, и опери руке и пре муке и између муке две краве.

8. Употребљавај само читаве и сасвим чисте судове и увек их непосредно пре муке свежом водом оплакши. После муке опери суд одмах свежом водом и содом. Ако то сам не радиш, нека савесно опере судове твоја домаћина или које друго поуздано чедце. Опране судове треба да испереш свежом водом и да их оставиш на чисто, промајно место изван штале све до идне муке.

9. Старај се увек да познаш кад је виме болесно а тако исто и млеко. Измузај сваке недеље једном засебно сваку сису у једну чашу и испитај млеко. Што год раније познаш болест, лакше ћеш ју излечити. Болесно млеко, млеко од болесних крава — не смеш никада продавати. Али, упамти и ово, не измузај у простирку млеко болесних крава, јер тада може лако болест прећи и на здраву грла. Такво млеко скупљај напоследку у засебан суд и поништи га.

10. Побрини се, да чисто помужено и здраво млеко, такво и остане, и да га таквог само и продаш. С тога држи судове, у којима носиш млеко у варош, увек у најчистијем стању и направи за њих нарочито место за држање и пре употребе увек их опет чистом водом испери.

11. Разуман млекар одмах после муке расхлади млеко у свако доба године. Ово је врло важно. Изван стаје, у чистом ваздуху, у дубоком чабру и у свежој, хладној води — разлађуј помужено млеко. У стаји не задржавај дуго никак млеко, носи га у млекар и тамо расхлађуј, јер стајски је ваздух врло нечист. Канте с млеком треба да остану отворене све док се не наговаре у кола. Тако се млеко проветрава, а ово проветравање штити га да се не покажи.

12. Чувај да на канте, цуне с млеком, непосредно не ударају сунчани зраци — оне треба увек да буду у хладовини.

13. Помисли само, да ако све ово будеш чинио, чиниш једну велику дужност и према себи и према својим потрошачима млека.

14. Као паметан човек држаћеш се ових правила и савета. На тај ћеш начин имати здраву стоку и добро чисто и свеже млеко, које ће се увек одржати а које ћеш увек добро продавати, јер ће за такво млеко бити муштерија и сувише.

М. Н. Лук.

ЖИВИНАРСТВО

О ЈАЈИМА ЗА НАСАЂИВАЊЕ.

Наступа време, право време, за насађивање кокошак, јер, што раније, тим боље; па да кажемо о томе коју реч.

Од добрега јаја за насађивање, зависи и добар „навод“. Многи греше, што за насађивање бирају и узимају баш најкрупнија јаја; за насађивање одређена јаја не треба ни да су прекрушна, а ни пренај ситна,

јер, пре свега, она најкрупнија могу бити и са два жуманцета, а такова јаја нису за насађивање, јер ако би се из њих баш и испалила два шилета, они обично бивају перазитни, бивају и пљавке, богаљни, а из преситних пиле се ситни пилићи, који се, и поред најбоље неге и хране, не могу никако добро развити. *Јаја одређена, нормалне величине, правилног облика и с равном, глатком луком, најбоља су за насађивање.*

За насађивање прикупљена јаја треба до употребе положити чувати негде на хладном месту, па их сваки други дан полагамо окретати с једне на другу страну, да жуманце не утоне у беланце. За насађивање су јаја од три недеље стара, најбоља; у старијим јајима не развијају се добро пилићи. Што су јаја „млађа“, извешће се из њих и бољи пилићи, ако још и други услови за извођење буду повољни. У својој пракси, нисам никад узимао старија јаја за насађивање од 10 до 14 дана. По себи се разуме, да су јаја једне старости најбоља за насађивање, јер онда и пилеће бива једновремено. Има квочица, које слабе с гњезда и поведу тек двоје, троје излежених праих пилића, а остали још неизлежена јаја напусте, па ако се на то не припази и први излежени пилићи негод квочке не одузму, док се и остали не излегу, могу пилићи у неизлежени још јајима, без квочкине тошоте, да утну. То ћемо најбоље избегли и спречити избором једновремених јаја за насађивање. Дванаест до петнаест јаја довољно је за један насад и добру, здраву квочку. Да јаја у насад морају бити беспарна (9, 11, 13, 15), то су башке сујеверице.

Ко нема јаја за насађивање од својих кокошака, него их мора од другог набављати, онда треба то да учини тек онда, пошто се претходно осигура са добро расквочаном, сигурном квочком, коју проба и сигурносн ради, треба насадити најпре на вештачка, или кварена јаја, док поручена јаја не стигну. На испела јаја не треба квочку одмах насађивати, него тек после 24—48 часова по пријему, док се јаја с пута мало сталожу.

Квочку треба у ове насађивати, јер је вече најбоље и најподесније време за насађивање. Од квочке ногама или перјем убрлана јаја, треба увек млаком водом опрати, али их при томе не треба ни трљати, ни муњкати. Из прајених јаја теже се пилићи пиле.

Свакојако је добро, да се са стране добијена и насађена већ јаја, испитају. То се може учинити и на обичној лампи, кад се између палца и дланцирета јаје обухвати и према лампи придржи. Ако је јаје 6. дана лежала још бистро, провидно, то је „чистац“, што је знак да није оплођено и може се још у кући потрошити. Укажели се у њему само слаб облачак, онда је слабо оплођено; такова јаја треба бацити. Тек је онда јаје правилно оплођено, кад у средини облачасте ситни има једна покретна прва тачка, и њих само треба под квочку оставити да се испеле. Ако за време лежања настути топице време, онда треба, кад се квочка сипе на храну, водопи и „купање“ — за који циљ треба подјале испред гњезда насути једну гомилу сувог песка или пепела — сваког другог дана попрекати јаја млаком водом; лакше ће се пилићи испилити.

СТОМАКОБОЉА КОД ЖИВИНЕ.

И ако се кокошке и пловке не могу дожити на свој добар „апетит.“ омет се зато и код њих догађа да неће да једу и невољно око просуते им хране чучкају. То им обично долази кад се једном преједу и онда им неће штодити, ако дан-два и преносте, а тај својеволан, или приморан пост, неће их ослабити, па ће у брзо оно што су препостили и надокнадити. Међутим треба им у њихови и у помоћ притећи, ако се онази, да болест не попушта, да не покажује прохтев за храном.

Оболојој живини треба у том случају сјубити у грло *чиствог зејбина*, или им угурати неколико комадића *ситно исецкане сламине*, а при том пазити, да се погрешно не угура у душник, у коме би се случају могло дотично грло угушити и лијесати. Брзо помаже и *една киселина*, кад се узео у пићају воду успе; па један литар воде, треба узети једну малу кашчицу ове киселине, која се може добити у апотеци. Исто тако брзо помаже и теј од исекуване траве *лимунике*; и ситно исецкано лишће ове траве помаже, коју живина врло радо једе.

И кад обололо грло предравни, не треба га одмах напустити, него треба на њега још неко време припазити, па га умерено хранили крпеном храном: млеком зашћеном јэрмом (прекрућом), пшеничним мекњима итп. У скоро затим овеоселиће се и, што-но реч, оживети и раздрагати се, па му се онда може пред вече давати и по мало зрнела — јечма, ораса, ражи или пшенице, а крушног кукуруза у зрну не треба му у почетку давати, јер је то већ тежа и тешко сварљива храна, али кад се ујэрми, онда може. Такође се у умереним брзоцима може давати и कुделу (конопљено) и ланско семе, хедла итп., што ће предравело грло окрврити. За више, осим чисте воде, можемо дати и водом разблаженог млека, што на потпуно оздрављење врло много упливине.

— А.

О ПИЛЕЊУ ПЛОВЧИТА.

Често се домаћице жалеле, да им пловчиња врло тешко из јајета излазе, да се врло тешко пиле.

Пилење зависи много од каквоје јајета. Из здравог, добро оплођеног јајета, сваки се род живине лакше пиле. Ако је јаје неоплођено, томе могу бити разноврсни узроци. Тако, на пример, у скученим просторијама, мањим дворштима неговане пловке (пјатке), илде много неоплођених јаја, тако зване „чистце.“ Има јаја, која су пловке у скученим просторијама снеле, и ако су с добрим плованом (пјатком) у друштву живиле, из којих се ипак није пловче испилело.

За те случајеве, могу се у оште три стварна узрока навести: кад је млад плован, кад је недовољан простор за излазак и кад нема довољно воде за приплодна грла. Осам до десет месеци стар плован, још није способан за приплод. За приплод добар и способан плован може бити само онда, када направи путу годину дана старости; а две године стар, још је сигурнији. Али, кад и за њега нема довољно воде на расположењу, кад нема довољно пространог излаза, онда се у том случају пловани, поред крпке хране, која им се за време парења мора давати, брзо утоје.

Исто је тај случај и код пловака, и онда, од ношења оплођених јаја, не може бити ни говора. Пловке, нарочито за време илдења, морају имати воде да се купкају и брчкају, *без воде, оне ће мошати илдеи део неоплођених јаја*. Где у дворшту нема довољно воде за њих, можемо после сваке кише приметити, како се у брљавим барицама жудно брчкају и ако могу једна само перје да ђкасе. Од туда би могли закључити, да је пловка најчештији род живине. То баш није. Подајте јој чисте воде и прилике да се у њој купа, уверићете се, да ће она брљаве баруштине избегавати и у чисту воду запливати, а чиста вода и довољно простран излаз пловака је неопходно потребан за њихову плодност и за ношење већег процента оплођених јаја; и кад год плован има прилике да пловку на води „нарашћује“, *биће снесена јаја сигурно оплођениа*.

У баруштине илде пловка само по чујди. И поред најразноврсније хране, која се пловкама „из руке“ даје, оне оште највољнију ону, коју саме налазе у слободи на ливадама и на пашњацима, или у крај река и потока, као и прве и бубе, глисте и пужеве, које оне тако вешто проналазе и прождрљиво тамане, па онда зелениш, што им све скупа више мћи и снаге даје, да добро оплођена јаја илде, него кад им се искључиво само зрно „из руке“ даје.

Ми, истина, можемо и у ограниченим, скученим просторијама држати пловке, али би то, за њихово приплођивање, било апсолутно погрешно. Кад би хтели гајити пловке у велико, и од тога ишчекивати корист, онда се морамо постарати за довољне просторије за излаз, за пашу и за довољно воде за купање; без тога ће бити *увек* већи број неоплођених јаја, па онда и промашена циљ.

Још има један узрок, што се пловчиња јаја довољно не „зелене“ и што се из њих пловчињи тешко пиле, а тај је узрок, што пловчиња јаја не подносе да се много окрећу, мункају, или на далеки пут иреносе; у томе су пловчиња јаја много осетљивија од кокошчиња.

Поступите, дакле, као што је напред речено, па ће бити и више добро оплођених јаја и пловчињи ће се лакше и сигурније пилити.

— А.

ИЗЛОЖБЕ

ОПШТА ПОЉОПРИВРЕДНА ИЗЛОЖБА У ЧАЧКУ.

— СЕРБИЈА —

Сувих шљива је било доста крупних и лепих али међу њима, на жалост, ни једна требина није била како виља осушена. Када се распеле, видли се унутра месо зелене као да је с дрвета убрана. Ово је једно оште ало које треба што пре искоренјавати, јер и ако постоје комисије па тржиштима за преглед сувих шљива, и ако среќа еволути поучавају сељаци и vareђују им да шљиве боље суше, ипак наш селак договорен од појединих несавесних ишекулата не сшти добро шљиву, но је оставља јаку, како би на капуту што тежа била.

Овоме би се могло стати на пут једино доношењем једног специјалног закона о прегледу свију лавовских артикала, у коме би биле прописане осетне казне како за несавесне произвођаче, тако и за несавесне куће. На тај би се начин сачувало и наш привредник — произвођач од штете, а и земља од срамоте.

Међу наложеним шљивама имало их је и добрих и лепо осушених. Овде да напоменем само шљиве: Борислава Штаваланина из Качулица, Тихомира Николића из Пакорава, Обрада Вебића и Витомира Урошевића и т. д.

Пчеларско одељење такође је било добро заступљено. У овом одељењу нарочито је се одликовао са својим предметима, и по доброту, и по лепоти, и по многобројности, г. прота Динко Михаиловић, дугогодишњи редовни члан Српског Пољопр. Друштва и стари поборник на унапређењу наше полске привреде.

Његови су предмети на изложби брижљиво и аналитично се одвајали од свију осталих и за то са жаљењем морам констатовати, да је се оцењивачки суд о њега огренио што му није преу награду за пчеларства досудно, већ му препоставио излагача са много лепијим предметима. — Али, најзад, где нема рада ту се и не грешти!

Прерађене воћа биле су такође добро заступљене, што ме је јако ободовало. Види се, да су чачанске госпође уверене о користу коју доноси компоти зими, и нарочито за исхрану деце.

Међу свима излагачима огренио бих се, ако не бих постао као најбоље: г-ђе Даринку Рад. Пантовича, Бранку Јововићу, Катку В. Милекића и Зору Д. Радосављевића, јер су њихови предмети били и најбољи и најлепши, из чега се да закључити да су мајстори у својој посли.

Одељење вина и ракија било је такође врло добро заступљено. У овом одељењу, као и у свима другим, нарочито је се одликовао г. прота Вића из Језевце. Његова шљавовица, комовица, клековача, вина — бело и црно, — били су највише. После њега најбољи је излагач био г. Владимир Поповић из Забљања. Његова стара шљавовица и комовица не уступају ни коњаку.

Г. Веса Милекић из Чачка, изложио је такође врло добра вина и ракије.

У опште мора се признати, да на овој изложби није било ни једне флаше шља, коју није требало наградити, по чему се може закључити, да су излагачи у погледу његоваца шља и *добре слуге и добри домаћини*.*

Грожђе је било свега са 20 предмета заступљено. С обзиром на годину ово је било доста добро, а нарочито Чика Ђоке Протића из Гуче. Он је изложио скоро 10 сората развога грожђа и све му је било врло добро.

У одељењу поврћа најбољи је излагач био г. Борисав Штаваланин из Качулица. Он је изложио поред осталих предмета и неколико сората жуте дугачке и бобошаре паприке, каквих ретко где у Србији има, а тако исто засуђују пилуљу и паприке прете Виће, зване „*курчунке*“, које веома много роде и нису одвише луте.

Одељење ратарских усева било је мало заступљено, али ово, што је изложено, било је врло добро, а нарочито балатска шпеница Весе Милекића и прете Владимира, а и сибирски орас прете Виће.

Поред поменутих одељења, на овој изложби имало је и једно угледно одељење — засеба саоба — у коме је наша *Стотарска Школа из Краљева* изложила своје производе.

У овом одељењу било је изложено воће свеже и прера-

ђено, поврће, млечни и сточни производи, мед, восак, вина, ракије, разне справе за прераду воћа и сиправање вина, разни воћарски и ратарски алат, справе за рационалну прераду млека, слике и модели.

У опште у овоме одељењу могло је се видети све, што једном привреднику треба при рационалном гадовању.

Изузев воћа, које није било најбоље, остали су предмети школски врло добри. Види се, да имање Стотарске Школе за воћарство није погодно.

Ово одељење, поред разноврсних предмета изложених у њему, било је и врло лепо и укусно намештено, те је на посетите оставило одличан утисак. За ово време изложбе, воћар школски г. Станко Станковић са неколико ђака, сваком су посетитиоца давали обавештења, и показивали рад на једним справама, тако, да ко год је ово одељење посетити отишао је из њега задовољан, јер је видео све оно што ће му у пољопривреди користити.

Управитељу Стотарске Школе г. Паји Тодоровићу и његовим вредним помоћницима професору г. Дуњићу и воћару Станку нема је велика хвала, што нису жалили труда и трошкова, но су лично дошли у Чачак и помогли, како уређење њиховог одељења, тако и остале изложбе, на чак учествовали и у оцени изложбених предмета.

Наложба стоке, као што сам напред поменуо, била је пласирана у кругу окружног лозног расадника, и није била обилно заступљена, али када се има у виду да је ове планински крај и да је долинске стоке било врло мало, онда и ово што је изложено било, давало је добру слику.

Као најбољи излагач био је г. Илија Новковић привредник из Чачка.

Он је изложио два била и две краве са теглама веома добре пасмине.

Тako исто вредно је поменути и ове излагаче: Илију Карића из Крстца за теглеће волове и краву, Чика Ђоку Протића из Гуче за наложену краву са јунаком, која се нарочито одликује млечношћу, јер даје дневно просечно скоро 20 литара млека, затим Милована Шолалајћа и Светозара Петровића из Ивањеве и Свет. Савића из Вапе.

Стотарска Школа изложила је у угледно одељење теглеће волове, једног биза и краве кодубарске расе (од којих се једна на изложби отелела). Школска је стока врло добра.

Одељење свиња било је врло добро заступљено. Најбољи излагач био је г. Тихомир Бугарић из Кулишоваца за изложени алат шумадинаских свиња, на Глиша Броћан из Гуче за изложене Буђеловке и Милан В. Поповић из Језевце за изложене Црне Енглеве.

Одељење оваца било је такође доста добро заступљено а нарочито са залапима сјенјичких оваца, које се одликују млечношћу, крупношћом и летотом вуне. Сем тога било је Цигаја и наших домаћих укрптивих са кривоиврским овцама.

Најбоље Сјенјичке ове изложио је г. Рајко Правонкућа из Чачка, а његови су и млечни производи били најбољи а нарочито сир; за тим Витомир Урошевић из Лучана и Милутин Станић из Негритора за изложене ове Цигаје.

Наложба живине била је доста добро заступљена а били су изложени и то: кокошке прте минорне, јарбичасте талијанске, плимес-рок, жуте оријантовске, мелене и домаће расе; за тим гуске талијанске и домаће, пловне некишке, руанке и домаће, и ћурке разних врста.

Морам признати, да ме изненађују доста чисте и лепо одржане стране расе, каквих, наизвијашњи Алексица, ретко где у Србији има.

Најлепше и најчистије орпигтоне изложио је Олена М. Ђосић из Пакорава, за тим јаречкисте Талијанке г. Тихом. Матовић учитељ из Качулина, Прве Милорке г. Васа Гавриловић из Чаčka, и пловке пекарнице г. Вујана Вуловић из Приворце.

У угледном одељењу, без учешћа у наградама, изложила је Стоцарска школа: гуске емленке и талијанке, пловке пекарнице и кокошке милорне и талијанке; за тим трнавски воћни расадник јаречкисте талијанке и окружни лозни расадник Милорке.

Радујем се, што је овако многобројних лепих раса изложено, али моје је мишљење: да би требало стране расе прихватити, али Бога ми и домаће мало боље прихватити.

Поред паломбе стоке приредило је истог дана Чачанско Кодо Јахача „Кваз Михаило“, пре подне, изложбу коња у дворници довог расадника, а после подне трке на своме „Михановцу.“

Изложба коња није била бог зна каква, а нарочито за мене, који сам дошао са Смедеревске изложбе, где је паломба коња била величанствена. Ова у Чаčku нагледала ми је сувише скромна. Моја се прихватила да привредници округа чачанског мало подложу на конярство и узимају све ослико, а међу тим никуда без коња не иду. Док су официрска жребад била много боља и одела доста већих награда.

Ја жалим, што немогу прогледати ову прилику а да не најавим своје негодовање, зашто се у опште официрска жребад путују на изложбу у једно исто одељење са привредничким жребадима, да се се овима такмиче?!

Када се зна, да официри имају *бесплатно* од државе за своје коње добру конушницу, још бољу храну и најбољу негу — сенае, и још преко свега тога, месечни додатка на коње, те могу вршити избор расе коју хоћу, онда како се они могу јављати са пољопривредницима, који наједан од напред поројиних услова немају!

Моје је скромно мишљење, да би г. г. официре, одгајаче добрих коња, требало на свима изложбама особено ценити и место материјалне награде давати им ордене, похваљивати их јавно и награђивати новчано на трама, а могло би им се и у годишње оцене као одлика стављати да су добри одгајачи коња, а привреднике оставити да се међу собом са својим малим такмиче. Ово би било и право и Богу драго!

Пре отварања изложбе, око 8¼ часова пре подне освешан је ново саграђени Подружњински дом. Освешање је извршило Његово Пресвештенство Епископ жички г. Сава, уз суделовање свештештва чачанског и Печавке Дружине. — После освешања дома Његово Пресвештенство је држало врло леп и дуг говор, позивајући и саветујући пољопривреднике, да се труде са удањем Божије помоћи на своја добра, како би ите лакше одговорили државним обавезама и подмиривали своје потребе; да слушају савете државних економи у погледу што рационалнијег рада на унапређењу наше пољске привреде и т. д.

По свршеном говору г. Владике Саве, сви присутни заједно са Владиком отишли су на изложбу стоке, где је са нарочито начинеле трибине одржао врло леп, дуг и јеанровит говор вредни и аутоматички председник Чачанске Пољопр. Подружине г. Драг. Васић. Он је изнео присутнима рад око оснивања Подружине и њеног одржања до данашњег дана, умолити сви присутне да изложбу разгледају, јер је она огледало свега онога што имамо, па да своја оважана и подружњина доставе, те како би она могла отклонити све оно, што не иде на бољитак наше пољске привреде. По том је огласило да је изложба отворена.

Отварању изложбе су присуствовали поред епископа г. Саве и изасланици Српског Пољопр. Друштва г. г. Влада Кушаковић председник, и Јоца Марковић члан Управе друштвене, а осим њих споро цело грађанство чачанско и много гостију из Краљева, Крагујевца, Гор. Милановца, Пожеге и Ивањице, као и привредника из окр. Чачанског.

На изложбу су дошли г. г. Министри Народне Привреде и Грађевина. Исту су пажљиво разгледали и одали заслужену похвалу и Управи Подружњинској а и залагачима. Том приликом г. Министар народне привреде, савишавши од председника Подружине да су награде мале, а и мало их је према квалитету изложбених предмета било, одобрио је накнаду помоћ од 300 динара, само да би се што више залагача награђити могла. На чему му овде искрено благодаримо!

Изложбу је уз пут посетио и француски посланик на Српском Двору г. Дено, у пратњи г. Др. Гиге М. Јакшића. Г. Дено је био изненађен лепотом и обилатом изложбених предмета као и лепим и укуним уређењем. Похвалио је залагаче и отишао веома задовољан са изложбе, на којој је био свечано дочекан и испраћен.

И ако је на палатима изложбе било објављено, да ће изложба трајати само 3 и 4 октобра, она је била отворена још три дана, јер је био велики надолзак посетилаца, па је штага било не дати им прилике да изложбу разгледају када су толики пут прешли због ње. Руски посланик на Српском Двору г. Хартинг био је јавно да ће доћи, али је у последњем часу био спречен и отказано долатак.

Са ове окружне пољопривредне изложбе сваки посетилац отишао је веома задовољан и обогаћен знањем, јер је видео шта се може урадити само кад се уме и хоће.

Залагачима се има честитати на лепоти њихових предмета, а вредној Управи младе пољопривредне подружине и њеним суродницима честитати на неуморном раду и труду око приређивања ове изложбе.

Г. Савку Филиповићу уриватељу чачанске основне школе такође благодаримо на предуретљивости и помоћи око приређивања изложбе у школским локалитима.

На награде залагача издато је око 4000 динара, а премијом је био награђен прота Вића из Језевине, а он је то потпуно и заслужио.

Стоцарску и живинорску изложбу уредили су г. г. Младен Преглић и Драгиша Јовичић, а воћарску и ратарску, поред мене, и г. г. Драгути Радосављевић и Милош В. Поновић, учитеља, коме нека је велика хвала, јер је радио својски и без икакве награде.

Моја је жеља, да се и остале окружне пољопривред. подружине угледају на чачанску, па ће нам пољска привреда знатно коракнути напред.

Мих. М. Петрић.

ПИТАЛИЦЕ И ОДГОВОРИ

1. Зашто наше ливаде не дају много сена?

Наше ливаде не дају много сена зато: ште се не дрљају и не склада маховина са њих; што се по њима пушта стока да пасе и онда кад треба да су затворене; што их стока за време пасе jako угаси; што се не ђубре, и најзад, што се не наводњавају с пролећа.

Кад се сви ови узроци отклоне и ливаде узарати како треба, онда ће нам дати много сена.

2. Зашто понеке ливаде дају рђаво сено?

Оне ливаде дају рђаво сено: које су подводне и у којима вода дуго лежи; које преко лета бујице плаве; које је коров, маховина и три јако обумио; које су испошњене и испране и које стока преко лета пасе и гази. — Подводне ливаде треба помоћу одводних јаркова и канала осушити; плавне ливаде треба осигурати од поплава; чкаљаве ливаде треба очистити од корова и трња и подрљати их; а утажене, испошњене и испране ливаде ђубрити, дрљати и сваке треће године засејати семеном од бољих ливадских трава, и у њих не пуштати никада стоку на пашу, па ни када се покосе и са њих лигне сено.

ГЛАСНИК

Колико је Србија имала прихода од извоза живих грла говеда за последњих десет година? У овај преглед унесен је извоз живих волова, крава, бивола, биволница, телвади и јунади:

Година	Извезено комада	Вредност динара
1900	62.385	12.135.580
1901	49.052	11.667.780
1902	65.044	12.351.830
1903	83.967	13.779.639
1904	64.207	9.264.673
1905	79.115	10.510.275
1906	10.927	1.762.002
1907	13.248	2.950.252
1908	20.690	6.409.960

У 1906 и 1907 години извоз живих грла јако је опао услед неуговорних односа са Аустро-Угарском. Чим су нови трговци за наша говеда нађени — Италија, Египат, Малта — почео је и извоз нагло да расте, али још није достигао раније године. Међутим извоз свежег меса, месних прерађевина, доја — нарастао је, и из године у годину повећава се.

Колико увозимо а колико извозимо млекарских производа? Интересантни су подаци о извозу наших млечних прерађевина, јер се види да и количина и вредност расте до 1909 године, а да је увоз омет стадио онада. Ми извозимо углавном каткавал и топљено масло, а мање млека, сурутке и др. Пунтамо овај преглед:

Год.	У в о з		И з в о з	
	кг.	Вредност динара	кг.	Вредност динара.
1900	22.000	30.000	227.000	222.253
1901	23.000	34.000	289.000	297.029
1902	23.000	35.000	126.000	126.799
1903	31.000	40.000	168.000	131.068
1904	29.394	26.971	169.832	180.674
1905	23.405	41.414	243.048	218.638
1906	20.977	25.257	309.772	328.181
1907	15.572	19.483	383.795	501.741
1908	10.917	14.942	697.584	896.523
1909	18.547	25.992	384.367	496.210

1909 почиње увоз страних сирева да се повећава, вероватно због тога, што су трговинским уговорима предвиђени повиши ставови за увоз млечних прерађевина нарочито из Швајцарске.

М. Н. Лун.

Колико је приход имала Србија од живинарства за последњих 10 година?

Занимљиви су подаци који нам казују приходе од извоза *жиге* и *заклане жигине, јаја* и *перја*, а у исто време и поучљиви су, јер нам показују да овој граник народне привреде треба да обратимо што већу пажњу, пошто ће нам она отевљено све веће и веће користе доносити.

Ми ћемо навести мали преглед за последњих 10 година. *Жиге жигине* извезено је:

ГОДИНЕ	ЗА ДИНАРА
1900	976.825
1901	1.880.752
1902	1.509.597
1903	1.706.555
1904	1.734.937
1905	1.443.511
1906	1.218.784
1907	141.695
1908	582.954
1909	426.175

Заклане жигине извезено је:

ГОДИНЕ	ЗА ДИНАРА
1900	692.962
1901	929.069
1902	1.055.835
1903	1.044.333
1904	314.883
1905	165.455
1906	58.890
1907	72.180
1908	403.737
1909	91.200

Јаја извезено је:

ГОДИНЕ	ЗА ДИНАРА
1900	333.471
1901	837.465
1902	745.700
1903	513.211
1904	610.868
1905	284.614
1906	942.918
1907	2.729.854
1908	801.829
1909	1.004.957

Перја извезено је:

ГОДИНЕ	ЗА ДИНАРА
1900	101.915
1901	71.411
1902	117.409
1903	84.893
1904	86.259
1905	146.014
1906	224.574
1907	188.076
1908	110.535
1909	55.608

Укупан приход био је:

године	динара
1900	2.104.173
1901	3.228.696
1902	3.528.538
1903	3.348.992
1904	2.740.777
1905	2.039.593
1906	2.445.166
1907	3.101.705
1908	1.899.055
1909	1.577.940

Падање и јачање извоза зависило је од уговорних односа са суседном монархијом. Но, у будуће, несумњиво ће извоз расти и доћи до ове цифре, која треба да буде т. ј. извоз треба да се бар удвостручи, јер је Србија неоспорно прво погодна за гајење живине.

Извоз јага треба да се јако повећа, јер их и сувише мало извозимо. А извозићемо их више онда, кад будемо држали што више кокошака носила и савиш напустили пихов извоз или бар ограничили, а извозили петлове, бурке (које такође, у што је могућно већем размеру, треба гајити), пловке и гуске.

М. Н. Лук.

Распоред државних пастува по станицама у земљи, за сезону опаснавања у 1911 години.

Сваке године Управа Државног Сточног Завода шаље пастуве на пастушке станице у земљи 1 марта, где они остају до 1 јула, ради опасивања народних кобила. П овогодшњих је распоред готов и утврђен. Тако у Споту ће доћи 3 пастува, Власотинце 2, Лесковац 2, Врање 2, Кнић 2, Аранђеловац 3, Рачу 6, Неготин 4, Александровац 2, Врус 2, Ражањ 2, Крушевац 4, Трстеник 2, Свилајнац 4, Рековац 2, Ниш 2, Сремска 2, Пирот 2, Вољевац 2, Књажевац 2, Зајечар 4, Прокупље 2, Краљево 2, Ивањицу 2, Чачак 2, Алексинац 2, Лобане 2, Јабучевац 2, Варварин 3, Куршумлију 2, Прелину 2, Гучу 2, Соко-Бану 2, Добричево 12, Умљу 2, Петровац 2, Жабари 2, Паланку 4, Смедерево 3, В. Орашје 8, Кучево 2, Лазаревац 2, Топчидер 3, Љубичево 27, Ваљево 3, Обреновац 3, Уб 3, Владимирци 5, Пожежу 2, Миошину 2, Ужиче 2, Чајетину 2, Љубовију 2, Шабац 24.

Свега је одређено 191 пастув. Тако са је, сем за неколико пунокрвних грав у Добричеву, Љубичеву, Шању и Краљево, стара од 2 55 динара.

М. Н. Лук.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Организација спашилуца у Мађарској.

Неће бити без интереса да упознамо читаоцима „Тежак“ са величном поједином спашилуца у суседној нам монархији.

Међу најбогатије спашилуца у Мађарској, несумњиво спадају мађарски црквени поглавари, јер, изумицајући пет до шест магњатских поседа, највећи су спашилуци поповски. Тако има:

Великоварадински владика	187.393 катар. рала*
Граверски митрополит	95.983 "
Калчоварски "	87.453 "
Веспремски владика	65.618 "
Ердаверски митрополит	42.396 "
Сатмарски владика	30.032 "
Појсолоски митрополит	28.824 "
Вајденски владика	27.582 "
Финфирхенски владика	26.550 "
Ципсерски "	26.323 "
Рабски митрополит	18.877 "
Новотрајерски владика	16.709 "
Есанадерски митрополит	12.293 "
Ердељски владика	11.827 "
Кашавски митрополит	9.037 "
Столно-београдски владика	7.656 "
Штајнамерски "	7.414 "
Розенауерски "	7.178 "

Укупно . . . . . 709.156 "

или 428 хиљада хектара и 17 ара. Укупно црквени поседи извозе у Мађарској 1.342.570 хектара. Овде су урачунати поседи само католичких црква, а кад би се овој цифри додала и величина поседа осталих верских конфесија, онда би црквени поседи премошили цифру од милиона и по.

Органи су спашилуца у Мађарској и световних гларава т. а. мађарских магната. Тако има магњатска фамилија:

Естерхази	516.039 катар. рала
Шењбори	241.535 "
Карољи	174.788 "
Палфи	104.522 "
Андраши	92.169 "
Зечи	66.476 "
Паланчички	66.032 "
Кохари	60.764 "
Баркоци	52.782 "
Алмаци	49.149 "
Фестетњи	36.965 "
Бањани	34.018 "

п т д.

НОВЕ КЊИГЕ.

Питање о шећеру са гледишта економске науке од Др Велимира И. Гајкића. Београд 1911. Мала 8^о стр. 159. Цена?

Напредно Пчеларство од Милана Мартиновића школског управитеља у босанској крупи дато је у штампу и ко жели треба да се јави пису до 15. фебруара ове године и пошаље 3 круне. Књига ће имати 250—300 страна а имаће ове делове: Предговор, Увод — развитак пчеларства код нас. Развитак пчеларства код других. Корист коју нам доноси пчеларство. Пчеле оплођујући пчеле. Пчеле оплеменују човека. Књига је даље подељена на пет делова са оним садржајем: Пчеларство по старинском начину; напредно пчеларство; пчеларски календар; равноресни медени колаци и муслиманске последице са медом на 48 начина; како се конвертира воће у мед. Разна пића од меда и воћа: меднице, вина, сирће и ликери; мед као лек за људске и сточне болести.

* Катарско рало = 1000 квадратних хвата = 57.557 ара.

ПРЕПЛИЈАТА И РУКОПИСИ

УПУТСТВО СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕПЛИЈАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ

ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ ЦЕНА ОД АПРИЛА
1899. ГОД. ПРЕНСКОГ ДРУШТВЕНОГ НОСИ
ПОШТА БЕСПЛАТНОЦена оглавног издањена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Крајић.

БРОЈ 4.

БЕОГРАД 10. ФЕБРУАРА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ

Семарница — свињска трава — немери. — М. Н. Лук.
 О разноликости и свезнању кобила. — Драгољуб Обрадовић.
 Изведљива свиња. — Како треба негавати кокицу за време лезања јаја.
 Др. Ур. М. Стајић.
 Кратки поучи за сточарства: Нега јагњаци. — Гајене кокошака. —
 Како јаја треба за пасад узимати? — На овчарства. — Нави-
 канане тежаци на чисту храну. — Младошћак треба с почетка
 добро храни. — М. Н. Лук.

† Професор Др. Адам Крамер. — Д. Обрадовић.
 Поуче свињце. — Како Кинези чувају дуже времена кокошима јаја.
 Гавони. — Рабарство у Шведској. — Назов руских гусака у Не-
 мачку. — Назов живих свиња и приходи које је од овог извоза
 имала Србија за последњих десет година. — Приходи које је
 Краљевина Србија имала за последњих десет година од извоза
 овца и коза у живом стању. — Колико је увезено члане шил-
 цу у Европу у 1910 година. — Верба грошља у Француској у
 1910 година. — Верба грошља у Италији у 1910 година. — Из-
 воз жива из Грчке у 1909. година. — Општање виноградарства у
 Бугарској. — Извоз жива из Шпаније у 1908. година.

Друштва и награде. — Награде угледним чланицама.
 Нове књиге. — Грлицар. — Земљорадничка Задруга.

РАТАРСТВО

СВИЊАРИЦА — СВИЊСКА ТРАВА

— КОМФРИ —

Symphytum asperitimum L.

Главна Живинарска Задруга (Београд — Ресав-
 ски ул. 15) објављује у листу „Земљорадничка Задруга“
 да продаје 100 комада коренова од ове биљке за
 2 динара, и за њу вели: „Најбоља сочна зелена храна
 за свиње. Млада прасад веома је радо једу, крмаче
 имају више млека за сисањад, а свиње се уопште јаче
 и брже развијају“.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годињу 6 дина, на пола године 3 дина.
 Чланови полагачи, чланови свих дру-
 штвара, поздрављена. оци, школе, чита-
 онице, дојини станино кадра, фарме,
 манастири, земљорадничке задруге, и
 чланови школа добијају лист у пола це-
 не, ако положе преплату унапред за
 целу годињу.

УАН СРБИЈЕ

на годињу 8 франка, на срп. пољо-
 прну, задругама и њиховим члановима као
 и српске земљорадничке задруге и чит-
 оловне, цркве, школе и манастири
 добијају лист за 6 франка, кад уна-
 пред положе преплату и кад се пре-
 платити код свог задругара преко кога
 ће им се лист слаати.

Како је већ и ова биљка у Србију донесена и већ
 се може и набавити у самој земљи, у Главној Живина-
 рској Задрузи у Београду, сматрамо за потребно да
 наведемо шта вели један страни стручни лист („Mo-
 natshefte für Landwirtschaft“) о свињарици.

Комфри — свињарица — је најбоља и највешти-
 нија зелена храна за свиње, која се у опште замислити
 може. Она у лето за приплодну и мршаву стоку даје
 главну храну.

Комфри води своје порекло из Кавказа. То је
 биљка која никакве услове за земљиште, на коме успева,
 не ставља, а, услед тога, шта јакосно велико приносе
 даје, изузетно место заузима међу осталим културним
 биљкама. Поред тога, она даје најбољу, најкусињу
 зелену храну, која и најдуже преко године траје. Јед-
 ном засађена пива, кад се правилно негује, траје до-
 кле је човек жив и никад не измржњава, па и кад
 су најјачи мразеви. Ко хоће комфри да гаји, није по-
 требно да узима неку нарочиту, добру њиву, но сло-
 бодно може узети ма који запарожени углау у дво-
 ршту или градинци или део мочарне ливаде, на којој
 коров бујно успева, као и сваки сличан комадић земље,
 који није ни зашта друго употребљив, па ће ипак Ком-
 фри на њему добро успевати. Природно је, да ће ком-
 фри на добром и добро урађеном земљишту и кад се
 јако љубри далеко боље успевати и веће приносе давати.

Принос је врло велики: Комфри даје годишње 4
 до 6 откоса. Са једног хектара даје по 20.000 кгр.
 зеленог лишћа. С раног пролећа, кад још није нема
 зелене траве није се на њу мисли, тера комфри сочне
 листове све до најпозније јесени, кад се већ одавна
 није нема зелене пиве. Никад се биљка не здравни,
 лист је увек сочан, мекан и укусан. Због тога свиње,
 које сочну храну воли, преири сваку другу зелену
 храну, чим јој се у исто доба и комфри положи.

Приплодне свиње и назимад могу се потпуно ис-
 хранити само са свињарицом и кухињским отпатцима.
 Млечност крмача јако се повећава кад се комфри даје

за храну, и тада прасад напредно се добро развијају и напредују. Па и свиње за гојење врло воле кад им се, поред друге хране, и свињарица даје, јер се тада снажница храна може умањити.

На адравствено стање свина, стално хранење свињарицом, необично добро утиче. И кад су свиње болесне, она је врло драгоцене храна.

Свињарица је најбоља зелена храна за свиње. Али и другој стоци корисно је свињарицу давати. Пошто је она најранија зелена пшва, врло је драгоцене за полагање музним кравима у времену кад се почну да музу. Кад се сигно исецка и помеша са брашном, (мећа) или кад се и неситиљена, цела даје, може се врло добро употребити и за храну перлате живине.

За питоме зелене она је одлична храна.

Исто овако као што свиње позудно, прождрљиво једу лист свињарице, једу оне и њен корен. Старији засад свињарице даје до 8000 килограма корена по хектару. Тако сопственик оваквог сада има увек на расположеној у земљи једну залиху у храни, коју угодно може водити кад год хоће и кад му се потреба укаже па и зим, кад најчешће мразени владају, јер корен свињарице не промрзне у земљи никад — а извањени део може засадити корењем из преосталог му сада. На овај начин употребити се корен свињарице веома добро, кад се жели спори сад да замени новим. Трошкови око засађивања врло су мали, ако се узме у обзир, да неколико динара једном издатих довољни су да се створи њива засађена са свињарицом, која ће трајати докле је човек жив.

Толико о вредности свињарице — комфри, за сада. Блшке наћи у „Земљорадничкој Задрузи“ за 1910 год. стр. 36.

М. Н. Лук.

КОЊАРСТВО

О РАСПАСАНОСТИ И ОПАСИВАЊУ КОБИЛА.

Од свих врста домаће стоке коњи показују најмањи степен плодности. Губитак услед слабог прираштаја подмлатка код њих је, као најскупоценији врсте стоке, у исто време и најосетливији за народну привреду. С тога је потребно познати све услове од којих зависи плодност грла. При томе је најважније познати појављивање и трајање *жера* код женских грла, код кобила звана *распасаност*, пошто само са појављеним жаром женска грла свих врста стоке престају на парење и могу остати оплођена:

До скоро се веровало да распасаност код кобила траје 36—48 часова и да се понавља сваког деветог дана. Кобиле, које се окдрбе, веровало се да се могу деветог дана по окдрбељу пусти у паству без ичег даљега па да остану ждрбене. Међутим појеним испитивањима доказано је да ствар није тако проста.

Са прилично сигурношћу је утврђено да се *страјане* распасаности произуђава много више него што се раније мислило на име просечно 7—9 дана. Али и то није код свих грла једнако, код неких дуже, код неких мало краће време. Понеке кобиле показују знаке распасаности по 15 и више дана баш такве најтеже и остају ждрбене.

Тако ието је неправилно и тешко укадуити у једно опште правило периодично *појављивање* распасаности. Овде је практично реализовати два случаја.

Код кобила које су се окдрбеле (по правилу док су ждрбене не распасују се) обично се појављује жар 7-ог или 8-ог дана по окдрбељу и траје до 9-ог или 10-ог дана, али има и таквих код којих се жар појављује на 5—6 па и 4 дана по окдрбељу док се код других овај рок продужава на 12, 14 па и више дана. Доказано је, да кобиле остају најлакше ждрбене кад се опашу у овој првој распасаности по окдрбељу, с тога их треба водити паству на пробу почев од шестог дана пошто се кобила окдрбеи, и чим покажу најмање распасаности опасивати их па ако је то потребно и у поза силом. Кобиле, које се не опашу или не остају ждрбене у првој распасаности по окдрбељу, распасују се понова после 20—30 дана, или што врло често бива неправилно после 2, 3 и више месеци.

Код жалових кобила појављује се распасаност најчешће 20 до 32 дана од прошлог опасивања, код многих то бива пак 15 и 16 до 18 дана. И овде често бива да се понављање распасаности притаји за неко време, и ако кобиле нису остале ждрбене, да се изненада појави. Нарочито је то случај с пролећа кад данн отоле и грла почну ићи на папу. У овом времену треба обратити пажњу и на оне кобиле које су раније опасале и при поновном довођењу паству одбиле, пошто ће сада сигурно показати распасаност ако нису остале ждрбене.

По свему се може закључити да у погледу и појављивања и трајања распасаности постоји код разних грла велика разноликост. Према томе потребно је да одгајивачи буду тачно упознати са понашањем својих кобила у овом последу да би се даље могли управљати.

Што се тиче штања, кад је најбоље спарити кобилу: да ли у почетку, средини или при крају распасаности, о томе се тешко може донети правилан суд. За време докле трају спољни знаци распасаности врше се у јајчањима кобиле важне унутрашње обаве, дозревају јаја, која с мушким семеном спојена дају зачетак. Од тога, кад јаја дозру и дођу на место где се са мушким семеном могу спојити, зависи и успешно оплођавање женског грла. Не зна се тачно, али вероватно се може претпоставити, да се овај процес обавља пре у другој него у првој половини распасаности ако не и за све време трајања. Према томе се и мисли, да је већа вероватноћа на успех кад се кобила опаше у другој него у првој половини распасаности.

Најзад мора се знати, да има кобила које опасале више пута и при најбољој распасаности ипак тешко остају ждрбене. Предлагано је много мера да се томе помогне, али се сигурно средство није могло наћи. Нечим кобилама добро чини кад се под жахачем или у запрези пред опасивање добро истерају, или кад им се да лек на чинићење. Кобиле, које су угодене а не раде, остају лакше ждрбене, док се више употребљају за рад а храна им се умањи, код мршавим боље помаже кад се на бољу храну ставе. Али често пијелно средство не помаже и онда је најбоље, ако се кобиле због приплода држе, истерати их из руку.

ЖИВИНАРСТВО

ИЗВОЂЕЊЕ ПИЛИТА.

Ускоро ће наступити време кад ћемо већ приступити извођењу пилића, па неће бити на одмет да учинимо неколико корисних напомена, како треба тај посао вршити и на шта обратити главну пажњу да нам извођење испадне како треба.

Да у јајету зачетак сазри и пиле из њега постане, потребно је време од три недеље — 21 дан. Пиле се може и раније да испиле, а може и доцније преко одређеног рока — после 24 до 48 сати. То зависи у главном од старости јаја, од топлоте, коју квочка за време лењања развија и најзад од тога, да ли је јаје за време лењања подједнако загревано било. Стара се јаја теже пиле од скорашњих. Исто вреди и за јаја која нису за време лењања подједнако загревана била. При извођењу у главном вреде ова правила:

1. Гнезда за лежење јаја треба да су одвојена једна од другог; да су умерено дубока; да је ускакава и њих лако и без тешкоћа; да су добро причвршћена (при ускакању да се не љуљају и крећу) и да су довољно пространа, како би квочка комотно могла јаја у њима ногама да преврће.

За извођење пилића најбоља су гнезда плитки и широки дрвени сандучићи или корпе, сеном или сламом постављени.

2. Постела у гнезду мора бити рђав топлоноша, најбоље сено или слама, како би се у гнезду одражавала равномерна топлота и спречило одвећ јако расхлађивање, кад квочка напусти гнездо за кратко време.

3. Јаја треба да су подједнаке величине и по могућству исте старости. Неједнаке величине јаја најчешће се ломе, а неједнако стара јаја неједнако се пиле. Преко 14 дана стара јаја нису за насад; такође јаја напуцнута, мекољуска или танкољуска нису за насад.

Јаја за насад морају бити сразмерно крупна; што је јаје крупније у толико је и пиле крупније. Само ако нарочито желимо да нам кокошци подмладак буде мали растом, онда можемо за насад употребити ситна јаја.

4. Број и величина јаја за насад подешава се према величини и крупноћи квочке. Квочка мора сва јаја да покрије својим телом а да при том јаја не буду једно врз другог. Најбоље је, да се број јаја ограничи или да буде нешто мањи, јер је већа вероватноћа да ће боље испилена бити.

Ако квочка при напуштању и долажењу на гнездо не мења положај јаја, онда се дешава да јаја на ивици никад не дођу у средину и да се услед тога и не могу испилити; и обратно, да јаја са развијеним зачетком, кад се из средине ка ивици изгубају, да се расхладе и да се услед тога такође не могу испилити. Но, код таквих јаја може зачетак ипак да остане жив, и ако су неколико дана расхлађена стајала, само што се онда обично доцније испилују.

Код кокоши обично важи правило, да једна квочка

може да покрије 12—15 сопствених јаја. Ово правило не може да важи за све врсте кокоши, јер има крупних кокоши које носе ситна јаја и у том случају може таква кокош да леже на више од 15 јаја, и обратно, да ситна кокош носи крупна јаја, од којих не може ни 12 да покрије. Нпр.: Лангшанка може већи број својих јаја приликом насађивања да прими него Талдијанка. Кренкерка носи веома крупна јаја, такође и Коштинка и Брама, и оне не могу да приме више од 8 а највише до 10 јаја.

Као што се из овога види, неко утврђено правило приликом одређивања броја јаја за насад, не може се поставити. Овде се мора оставити одгајивачевом искуству и увиђавности да сâм процени, према величини квочке, колико треба јаја да насоди.

5. Квочка мора бити мирне и благе нарави; да се не плаши кад јој човек прилази; да добро води пилиће; да се много не љути; и да није раздражлива и цандрљива. Најбоље су лежице и водље: бурке, кокоши азијатске расе и мелези те расе. Браме нису добре квочке, јер ломе јаја, као мајке сурове су; нарочито према пилићима, који се по боји разликују, веома се грубо понашају.

За сваки случај, пре насادا, треба кокош испитати да ли је добра лежица и водља, и онда јој тек поверовати јаја а доцније и пилиће. То се испитује на овај начин: Треба кокош насадити на јаја од мање вредности, и онда је посеивати сваког дана. Ако се она кострепи, квоче, диже крила, али се не креће, онда је треба насадити на добра јаја; ако ли пак скаче, дери се и љупета крилца онда је знак да је рђава квочка, и у ни у ком случају не треба јој поверовати јаја, јер ће то бити чиста штета.

6. Јаја се пре насادا треба да испитају да ли су оплођена. Испитивање се врши на лампи у мрачној соби; ако су јаја оплођена показују једну мрку пету — зачетак, ако немају мрке пете значи да нису за насад — да су „чисти“. Неоплођена јаја, као и јаја са два жуманцета, нису за насад. Сигурно контролисање, да ли су јаја оплођена, може се извршити првих дана по насађивању, пошто се јаја раслежу и то опет помоћу лампе у мрачној соби.

КАКО ТРЕБА НЕГОВАТИ КВОЧКУ ЗА ВРЕМЕ ЛЕЖЕЊА ЈАЈА?

За успешно извођење пилића неопходно је потребно знати: како треба неговати квочку, како поступати са јајима и како подесити простор где се извођење врши.

Када се квочка сама себи остави, онда она напушта гнездо свега једанпут у 24 сата и то на кратко време, да се изабале, да једе, да пије воду и да се у песку окупа. Према овоме налази, да квочки за време лежења треба у близини гнезда припремити сву ову заур: храну, воду и песак.

Храна треба да је зрнаста, а може се дати и мало зеленића, јер га квочка радо једе.

Ако квочка неће сама са гнезда да силази, онда је треба сваког јутра дигнути, нахранити, напојити и пустити да се изабале и после 20 минута опет у гнездо утерати. Овакав начин хранења и неговања нарочито је опано потребан, кад у једном нетом про-

стору повше квочака у исто време леже, јер се онда никад не може десити: да квочке гнезда мењају, да се око гнезда туку па у тој тучи и да јаја полуме, или да гнезда са свим напуште и јаја оставе да охладне.

Као простор, где ћемо пилити изводити, довољна је и једна соба или шупа, усамљена и добро проветрена. Овај простор треба да је тако подемен, да у њему увек влада умерена температура. Прозори треба да су заштити

завесом, да мало светлости унутра улази; још је боље покрити их каквом плавом хартијом, јер плава боја врло пријатно утиче на лежиље. Треба отклањати сваку ларву и вику у близини овог простора; унутра треба улазити без шума и дупе.

Гнезда треба поређати дуж зида на каквој поширој и добро пригвршћеној клупи, у висини 20—30 см од пода, или на каквој дасци или тревници подигнутој на ногарима у истој висини. Ако потреба наскује може се више овог реда гнезда подићи још један спрат гнезда; но, то у крајњој нужди кад другог простора немамо.

На средини ове собе или шупе треба наместити какав астаљич за оставу разних справци, маказа, и др. потреба, а испод стога за оставу корпе са крима за чишћење ногу, или убалеганих јаја, за оставу сламе или сена за постелање гнезда, кад се балегом или разбијеним јајима испогане.

За гнезда су најбоље округле или четвртасте корпе; последње су боље; јер запремају мање места. Свака корпа одозго треба да има и један исплетен од прућа или жиче поклопан.

Дужина њихова треба да је 34 см., ширина 27 см., висина округлих корпи да је 33 см. а пречник 27 см.

На место корпи могу се за гнезда врло добро употребити и сандучићи са поклопцима од ижце сличне димензије.

Гнезда треба одвојити једно од другог високом даском да не би квочке једна другу узнемиривале.

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ СТОЧАРСТВА.

НЕГА ЈАГЂАДИ.

Докле јагње сиса, треба га добро чувати од хладноће и од промаје. У то доба јагњад су врло нежнок здравља, те и при најбрикливој нези угине 8—10%.

Јагње треба да сиса најмање 15 недеља. Чим наврши јагње три недеље, треба га навикнути и на другу храну, јер онда и одбијање иде лакше. Најбоље је дати им овесну ситну прекрупку, а већ сама се, поред оваца, навикну да једу добро сено и сламу.

Одбијање јагњад треба извршити врло опрезно и постепено. Јагњад треба далеко од оваца одвести, јер је чежња код оваца врло велика.

Кад јагњад наврше 4—6 недеља, онда ону мушку, која се неће задржати за приплод, треба ушконтити, јер тада штрођење није тако опасно као дошчије. У ово доба старости треба јагањцима и репове сасечи. Сасецање репа треба вршити, јер тада се много лакше одржава чистоћа код оваца.

За негу јагњаци и оваца мора бити добар овчар, који тај посао и воли и разуме, и мора се имати добар овчарски пас, који треба да је миран и обучен за чување оваца.

ГАЈЕЊЕ КОКОШАНА.

Ко хоће да има поуздан успех у гајењу пернате живине, тај не сме допустити да му буде петак у блиском сродству са јатом кокошака. Сваке друге године најбоције, мора добар живинар набавити доброд плодног петла исте расе али из туђег живинарника, који не стоји ни у каквој сродничкој вези са његовим живинарником. Другим речима, нов петак има крв која је потпуно страна, те се без икакве опасности може мешати са краљу јата кокошака, чију крв желимо да освежимо. Ако се продужи парење у сродству, онда добиени подмладак све је крхљавији, измеће се и као привредна живина постаје безначајан.

Треба гајити чисту расу а не укрштати, јер данас има толики број четих, усталењих раса, да се може за сваки циљ наћи оно што се жели.

Приплодно стабло треба да буде састављено од потпуно здравих јединака које су старе 2 до 3 године. Ако морамо узети и једногодишња грла, онда она морају бити потпуно развијена и врло крупна.

Да би оплођавање било како треба, треба једноме петлу дати кокошака

код тежких раса	6 до 8
— средње крупних раса	8 до 12
— лакших раса	до 15

Што год је живихији петак, може му се пријати већи број кокошака.

За састављање приплодног запата најбоље је време у јануару и фебруару месецу. До главног времена извођења, грла се привикну једно на друго.

Приплодна — запатна грла треба добро хранити, нарочито им треба додати месне хране; не смеју се угодити, јер угодена грла носе неплодљена јаја. Јаја су у толико оплођенија, у колико се приплодна живина више креће и има већи испуст за тумарање.

Живинар, који гаји кокоши за несиво, треба да одгајује само пилити од најбољих носила; а да држи петлове који су пореклом такође од најбољих носила. На тај ће начин и производност његовог запата бити највећа.

Извођење треба предузети рано с пролећа, најбоље у месецима фебруару, марту, априлу и мају. Рано изведени пилити морају имати сигуран заклон, који увек и сваки не може имати, стога је најбоље изводити марта, априла и маја месеца. Изведени пилити у овим месецима имају најбоље време за своје развиће и од њих постају најбоље зимске носиле. Нарочито крупне расе морају се рано изводити; пилити

изведени после јуна месеца обично се слабо развијају.

Петла одређеног за запат треба бар 3—4 недеље, пре почетка пасађивања, пусти у јаго, а све друге петлове удаљити. На тај се начин добијају оплођена јаја и потпуно чисте расе.

КАКВА ЈАГА ТРЕБА ЗА НАСАД УЗИМАТИ?

Јаја за пасађивање треба узимати од нормалне крупноће — дакле не она која су врло крупна и која имају обично два жуманцета или најситнија. Облик јагета треба да је правилан а љуска треба да буде циста и равна.

Одређена јаја за пасађивање треба чувати у хладовитом, промајном простору. Она треба да су положена на полици и да се свакога другога дана мало окрену, како би жуманце увек задржало свој правилан положај. Јаја за насад смеју бити стара највише 20 дана, али је најбоље пасађивати јаја која немају више од 14 дана. Колико су свежја јаја, утолико се изводе снажнији и крупнији пилићи. Јаја треба по могућству да буду исте старости, јер је онда и истовремено извођење пилића.

Ако јаја за пасађивање набављамо од каквог живинара, онда треба одмах, чим их примимо, да их распакујемо и да их оставимо 24—48 часова да мирују, па тек онда их пасађимо. Мировање је неопходно потребно, јер услед транспорта — пренос — садржина јага мора да буде мало поремећена.

По облику јагета или по неким другим знацима распознавати и одредити пол пилета — апсолутно је немогућно. Сва тврђења у томе погледу нису се могла одржати.

ИЗ ОБЧАРСТВА.

Као што је познато овака је преживар. Гаји се ради млека, вуне и меса; живи 12—15 година, што зависи од начина држања и неговања. Просечно се узима да годишње утине 10% јагањаца и 5% одраслих оваца.

Старост оваца најлакше је и најбоље одредити по појави и мењању зуба. Како сточар често и при куповини и иначе треба да зна колико је сигурно нека оваца стара, наводимо ову таблицу, која јасно и прегледно показује како се по зубима може одредити старост ове.

I. ПЕРИОДА		
Меланџаци:	Секундарни	Кутињаци
Кад се ојагњи	2	12
У старости 1—2 недеље	4	12
„ „ 3—4 „	8	12
II. ПЕРИОДА		
Менање зуба:		
У старости од 1/2—3/4 год.	8	16
„ „ „ 1—1 1/2 „	8	16
„ „ „ 2—2 1/2 „	8	20
„ „ „ 3—3 1/2 „	8	20
„ „ „ 4—4 1/2 „	8	24

НАВИКАВАЊЕ ТЕЛАДИ НА ЧВРСТУ ХРАНУ.

И кад теле сиса матер, и кад се венчајки храни, свагда треба имати на уму то, да га, за сваки случај, треба што раније привикнути на чврсту храну, т. ј. навикнути га да једе добро, питаво, мириславо, чисто ливалеко сено и прекрупу арпастих усева. С тога ваља за телад одмах направити мала коритана и јасла за сено и у одељење стаје, где се телад држи, ова погодна наместити. Тако исто ваља имати у истој стаји и корита за воду, у којима ће вазда бити воде, која није прелажена. У корита треба увек да се мете с почетка прекрупаљеног овса, јер је он најприроднија храна за млада грла, а у јасле пежнок, мирисавог, чистог ливалеког сена или отаве. Телад су немарна и радо све кушају, па се већ после кратког времена навикну да једу и сено и прекрупу — обично после 8 до 14 дана. Ово рано навикавање на чврсту храну од врло великога је значаја за развијање и напредак телета, јер му добро сено и осена прекрупа неопходно добро прија, и ово брао напредује и увек је здраво. Напослетку тада је (ако се телад венчајким путем не гаје) и одбијање далеко лакше, јер се доцније телад постепено свикну савим на суву храну, а докле већ и пана стигне, те одбијање иде врло лако и без икаквих рђавих последица и по теле и по краву.

МЛАДУНАД ТРЕБА С ПОЧЕТНА ДОБРО ХРАНИТИ.

Исто онако као што мало дете треба добро хранити, давати му храну која му је најприроднија, и хранити га с почетка што чешће — тако исто мора се и свако младо грло све врете стоке хранити најприроднијом храном, да би се могло развити како треба и да се од њега добије онакво привредно грло какво одгајивач збиља очекује и од каквога се нада да ће му труд и трошак око гајења богато наградити. Дугогодишњим посматрањима и искуством одгајивача дошло се је до једне непобитне истине: да млада грла, која се у старости од пола године до једне и по године не хране онако како треба, но прте оскудну у храни, и не развију како треба, и та се грешка доцније не може поправити, па ма како их добро хранили. Млада грла, која се не хране како треба, истина имају ноге и главу онакве какве треба да имају, али труп се никада не развије како треба, јер нити се ребра нити се прса развију и онда се има грло врло високо на ногама, али у трупу врло рђаво развијено. Стога сваки сточар треба да млада грла храни најобилније и оном храном која им најбоље прија, јер ће само тако успеха имати, у противном добиће грла која неће бити низашта и доцније, ма како се трудио, и ма каквом их храном хранио, тешко да ће моћи онаква грла одгајити каква би поуздано одгајило, да их је у младости, у прво време њиховог развијања, правилно хранио.

М. Н. Јун.

† ПРОФЕСОР ДР. АДОЛФ КРЕМЕР

У децембру месецу прошле године преминуо је у Цириху, у 79 години живота, Др. Адолф Кремер, докаторски професор и оснивач Полупривредног Одсека Циришке Политехнике. Чувен својим делом „Нај-

лепше Говече" и радovima на пољу управе добара као научар, и оснивањем и тридесетогодишњим вођењем поменуте Пољопривредне школе као организатор, наставник и у опште јавни радник, заслужује Кремер да му се учини помен и у овом листу.

Кремер је провео своје млађинско доба у немачкој покрајини Вестфалској, где му је отац био чиновник на једном великом пољопривредном добру. Под руководством својег оца, уведен у практичне пољопривредне послове, био је он овде у положају да добије појма о газдовању на великим и на ситним, сељачким газдинствима, која су окољавала господарско двориште. Пошто је у Висбадену добио своје научно образовање имао је он прилику доцније, као наставник нижих пољопривредних школа, као доцент и економ добра пољопривредне академије у Бечу а

затим као главни секретар пољопривредних удружења у Великом Војводству Хесенском, да своје знање у земљи, прошири а научне принципе прилагоди газдовању, какво се може применити на ситним газдинствима.

Са оваквим подобностима и прошлошћу, а у исто време *сточар* по струци у ужем смислу, био је Кремер не само најпогоднија, већ као наручена личност, да предузме организацију једне велике пољопривредне школе, каква је требала Швајцарској, земљи упућеној по природи на сточарство, са искључиво ситном сопственошћу. Време је показало да су се наде швајцарског школског савета, при избору, полагане на Кремера више него испуниле. Према је имао да се бори са разним а нарочито материјалним тешкоћама — у 1871 години, на рачун оснивања пољопривредног одсека, повећан је буџет политехнике само са 35.000 дин. — Започето дело Кремер није хтео да напушта и ако је позиван прво у Дармштат, па затим у Јену,

са много повољнијим условима. Школа, која је у почетку оскудевала у свему, па и у питомирима, захваљујући истрајности и усталатитву Кремеровом напредовала је из године у годину и добијала сигурнији ослонац. Давас њени ученици заузимају најважнија места по свима пољопривредним установама, школама, министарствима и огледним станицама у Швајцарској, али што је најглавније, важе по речима професора Лаура као одличних радника са темељним и сређеним знањем с нарочитим разумевањем за сељачко газдовање. Данашњи стручни професори ове школе сви су њени вршени ђаци, што најбоље показује колики је успех постигла.

Погођин Кремер је био човек многоструке делатности, који се није ограничавао само на послове у оквиру званичне службе. Још у првим годинама свога деловања у Швајцарској ступио је он са својим идејама и у шире пољопривредне кругове по удружењима и зборовима, где је држао популарна предавања. Доцније је имао за то већ спремане снаге, своје ученике, који су га заступали али се на академским скуповима његова реч увек чула у свима важнијим питањима. Он је био приликом подстрекач оснивању земљорадничких а нарочито одгајивачких задруга, с тога му је и дат назив „Отац швајцарских земљорадничких задруга“ као што је и од својих ђака називан „Отац Кремер“. Његовој се иницијативи има захвалити оснивање семенарске и хемиске контролне станице, које су обе прикључене пољопривредном одсеку политехнике. Кремер је имао великог удела у изради пољопривредних закона од којих се својом важношћу највише истичу закони о „Унапређењу Пољске Привреде“ и „Унапређењу сточарства.“ Његове методе мерења и оцењивања стове усвојене су у целој земљи.

Једном речи, ретко је један човек у једној земљи био од утицаја као што је Кремер био за пољопривредни развитак у Швајцарској. Његове се идеје провлаче као црвен конкац свуда: у пољопривредној литератури, на јавним зборовима и т. д. Његова јачина није се испољавала толико у говорништву колико у темељној спреми, нарочито у решавању питања из управе добара, и воља да својим радом буде користан. Приступачан и љубазан у отхођењу имао је подобност да придобије сваког за себе с ким ступи у ближи додир. Код својих ђака, од којих је био поштован, обожаван, умео је да изазове одушевљење за рад и љубав ка струци. Човеку од кога само имали шта научити, који нас је својим примером крешто и издизао и у доцнијим годинама у тешким часовима живота, као знак захвалности нека буде и овај помен.

А. Обрадован.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Како Кинези чувају дуже времена ношења јаја?

Један енглески путник, који је много путовао по Кини, прича о овоме чудноватом начину конзервирасања (о чувању) јаја. Он је једном приликом доспео у један предео где није било гостионица и морао је од самих Кинеза тражити нешто да једе. Ови му извесу нешто што су називали јајана. Пут-

ник вели, да то нешто није ни из далека личило на јаја — то је била нека повећа земљана печиста лопта, коју је он почео да чемира, и на своје велико чудо паће у њој после дугог тражења, неколико кокотинских јаја. Он разбио ова јаја и на своје још веће чудо, утврди да су она скрла свежа и ако су сигурно већ више месеци била закопана. Кад је дошао кући у Европу, врши овај путник Енгела, он закопа неколико тупета јаја две стопе дубоко у земљу и остави их ту да мирују закопана неколико месеци. После тога ископа их и вели, да је нашао да су тако свежа била као да су снесена тога дана.

Не стаје никакав трошак да се овај кинески начин чувања јаја проба.

М. Н. Лук.

ГЛАСНИК

Рибарство у Шведској. — Да и рационално рибарство може бити извор знатних прихода види се из статистичких података о рибарству у шведским језерима. Тај приход наноси око 2,000.000 динара. Ако рачунамо да је ова приход интерес (5%) од једнога капитала, онда би тај капитал представљао вредност од 40,000.000. Највише се у овим језерима лови младице (за 600.000 динара — 30%). Има око 40 река, чија је укупна дужина 3700 километара. Вредност сирове и прерађених средстава, које се употребљавају у шведском рибарству на копну, износи скоро 2,000.000 динара. 4000 рибара рибарењем се издржавају. Вредност потрошње рабе у самој земљи, која је врло значајна, није овде у рачун узета.

Извоз руских гусака у Немачку. — Овај извоз стално расте и све се више и више живе гуске из Русије у Немачку извозе, која је врло велики потрошач добрих и угодних гусака. Имајући сигурног потрошача, Руси нису ни хтели једини своју врштак храну да продају и извозе, већ су нашли боље рачуна да гоје њоме гуске и ове угојене и за трг припремљене у живом стању да извозе. За последње три године Русија је извоз овакав имала:

Година	Комада гусака	Вредност марака
1907	5,376.000	10,970.000
1908	5,269.000	10,908.000
1909	6,077.000	12,348.000

У Енглеску је Русија извезла живих и закљаних гусака такође за 11.000 марака.

Зар ми некамо леп пример у овоме и зар ми не бисмо могли десет пута више гусака гајити и извозити, кад се оне врло јасно траже и кад се пуштају без царине?

Извоз живих свиња и приходи које је од овога извоза имала Србија за последњих десет година. Важност свињарства довољно се јасно истиче из прегледа који ћемо представити само о извозу живих свиња — не узимајући за сада у обзир извоз масти, меса, сланине, саламе и т. л.

Година	Извезено комада	Вредност динара
1900	77.000	8,430.820
1901	105.562	11,514.830
1902	143.899	16,888.573
1903	186.000	14,987.490
1904	147.275	14,916.999

Година	Извезено комада	Вредност динара
1905	122.202	14,635.848
1906	67.509	7,927.510
1907	14.825	1,803.959
1909	11.216	788.057
1909	20.262	1,026.247

Приходи које је Краљевина Србија имала за последњих десет година од извоза оваца и коза у живом стању — види се лепо из овога прегледа:

Година	Извезено оваца и коза у живом стању, комада	Вредност у динарима
1900	55.683	480.842
1901	61.765	564.939
1902	60.209	478.132
1903	51.247	382.723
1904	74.928	472.669
1905	79.463	708.538
1906	66.149	812.058
1907	65.850	593.264
1908	84.847	880.900
1909	109.894	1,065.700

Колико је увезено чилске шалитре у Европу у 1910 години?

Од 1. јануара до краја децембра 1910 година, увезено је тона (1000 кгр) чилске шалитре у Европу, у

1908	1909	1910
1,389.700	1,478.700	1,676.700

Према овоме увоз чилске шалитре у прошлој години знатно је надмашио увозе из ранијих година. 1909 годину је надмашио за читавих 200.000 тона.

Више од половине целокупног увоза у Европу пада на Немачку.

Светска потрошња чилске шалитре износила је у години:

1908	1909	1910
1,761,276 тона	1,952,752 тона	2,287,016 тона

Дакле, у прошлој години више је потрошено шалитре око 334000 тона или 17%.

Ово нагло повећање потрошње шалитре очито казује, да пољопривреда у свима земљама велики значај придаје азотном ђубрету.

Берба грошља у Француској у 1910 години.

Пре почетка бербе предвиђао је, да ће целокупна виноградска берба у 1910 години изнети на 40 милиона хектолитара. Али по прибраним подацима после бербе стварна берба није дала више од 26.700.000 хектолитара вина. У 1909 произведено је вина 54,712,415 хект., у 1908 год. 60,545,263 хект., у 1907 год. 66,070,272 хект., и у 1906 год. 52,079,052 хектолитара.

Ито тако и у Алжиру подбацила је прошлогодшња берба према 1909 години за читавих 7,500,000 хектолитара.

Берба грошља у Италији у 1910 години.

Према приватним подацима произвођаја вина у Италији цени се на 26—27 милиона хектолитара, а према званичним на 35 милиона хектолитара.

Извоз вина из Грчке у 1909 години.

У 1909 години извезено је вина из Грчке 362,361 цента у вредности 9,352,824 динара, према 827,154 цента у вредности 8,850,511 динара у 1908 години.

У 1909 години извезено је цента вина:

	пената
Вилгеску	57.903
Еспиа	26.379
Аустро-Угарску	28.812
Белгију	4.193
Француску	48.884
Немачку	74.202
Сједињене Државе	1.036
Италију	52.824
Холандију	18.891
Румунију	948
Русију	2.188
Турску	27.965
Остале земље	20.458

Пре 20 година највећи потрошач грчких вина била је Аустро-Угарска, али од како је дигнута талијанска царинска клаузула на вино, од онда је увоз грчких вина јако опао.

Опадање виноградарства у Бугарској

Према најновијим статистичким подацима површина под виноградима од 1897 године до 1907 године опала је од 114.816 ха. па 88.671 ха. Узарок опадању виноградарства је филоксер.

Извоз вина из Шпаније у 1908 години.

По статистичким подацима Шпанија је извезла вина у 1908 години:

	у бурадима	у флашама
	хл.	хл.
обична црна вина	1.110.880	1746
обична бела вина	169.161	850
кесерс—вина	20.800	3913
вина слична кесеру	253.136	7033
малаге	181.498	—
равна благородна вина	44.730	661
пенушава вина	—	74
белог моста (микстелас)	—	7996
црвеног моста	—	11868

Целокупна вредност извезених вина износила је 64.766.720 песета. Увезено је у Шпанију у 1908 години пенушавих вина 16570 хектолитара у вредности 900.000 песета.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖНИКИ ПОСЛОВИ

Награде угледним пчеларима.

Према објављеном стечају за напредно пчеларење, Српско Пољопривредно Друштво наградило је:

I Наградом од лпш. 300

г. *Милана Поповића свештеника* и пчелара из Јевљевце.

II наградом од лпш. 200

г. *Песика Николана екон.* из Зајечара.

III наградом од лпш. 150

г. *Милована Илића земљод.* из Рајца.

На предлог Пољопривредног Друштва награђени су од стране г. Министра Народне Привреде са по 100 динара, г. г. *Бранислава Павловић књижев.* из Пожеге, *Михаило Стојановић учитељ.* из Брежана, *Јордан Тошић екон.* из Пирота, *Милорад Грбић учитељ.* из Попучака и *Чедомир Којић земљ.* из Словца.

ЛИСТОВИ И ЦЕНОВНИЦИ

Градинар, илустровани орган за Пољопривреду и Градинарство. Год. XXIV. Бр. 24. за 1911. год. издаје Трговина семена, цвећа и биља *Тодора Мраовића*, Београд, Кнез Михаилова улица. Штампарија „Доситије Обрадовић“ — Београд — У овој свесци „Градинара“ ценовник је разноврсен семена и поврћа, опис најважнијих и најбољих сората; најновије новости у градинарству; семе свих пољских усева; биљке за живу ограду са упутством о гајењу; воћне семе; семе од четинара и др. украсног шибља, и дрвећа и оделјак о цвећу и ценовник разног семена. Уопште овај број не само да је одлично уређен, но је уз то и вандредно лепо илустрован, тако да сваки ко жели да од једне солидне фирме набави потребно му семе, било за цвеће, било за градинарске и пољске усеве — има јасан преглед и упутства и неће погрешити ако своје поруџбине учини код г. Тодора Мраовића, семенарског трговца у Београду.

Земљорадничка Задруга, орган Главног Савеза Српских Земљорадничких Задруга. Излази два пута месечно. Стаје за задругаре, свештенике, професоре, учитеље, економе, ђаке, председнике, чланове и писаре општинских судова, вејнике, цркве, манастире, школе, општине, читаонице, Пољопривредне Подружнице, болнице — 4 динара годишње.

Бр. 1 и 2 изишао је са овом одабраном садржином: Поглед на 1910 годину; Усамљеност и Заједница; Четврти Конгрес Бугарских Земљорадничких Задруга; Задружне седељке; Трећа паломба живине у Алексинцу; Међе капитализма у сеоском газдинству; На свануће Нове Године; Сарадници „Земљорадничке Задруге“ у год. 1910; Задружно образовање; Задругар према задруги, према задругарима и према осталим људима; Земљораднички кредит у Шпанији; Лекарске поуке; Задружно пословање у Јануару; Задружне вести из земље; задружне вести са стране; Новинарство; Препоруџај — Важне објаве.

Препоручујемо овај одлично уређивани лист, који излази два пута месечно у виду књижице од неколико штампаних табела, свима члановима Пољопривредног Друштва, г. г. економима и свима пријатељима пољске привреде и задругарства, јер га сваки може набавити пошто је цена веома ниска. Не само да се „Земљорадничка Задруга“ сама препоручује својом одличном садржином и разноврсним корисним градивом, но и техничка израда је онаква каква се само пожелити може, а сарадници пишу тако да их може сваки лако разумети и користити се обилним поукама, које тако рећи из свакога ретка провирују. И баш стога но би требало да буде најдељнија пlemenог земљорадника који овај лист неби набавио и од корица до корица читао, јер све што је у њему печтано од неопцењене је вредности за нашег сељака, свештеника, учитеља и школсковог економа.

Претплатити се може код свих пошта у Србији, код Главног Савеза Српских Земљорадничких Задруга, а претплату ће радо примити и Срп. Пољопривредно Друштво.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
ЈО 20 и последњи дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПОШЛУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЊЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. год. ПУТНИСКИ ДРУШТВЕНИ ПОСЛ
БОИТА ВЕСОЛСТВО

Цена отпавиона половена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годињу 6 дина, на пола годиње 3 дина,
чланови полагачи, чланови спис друштва,
наставници, осе, школе, цркви,
онине, војници станиог ваара, јани,
монастири, земалораничне задруге, и
чувари шума добијају лист у пола цене,
ако положе претплату унапред за
целу годињу.

УАИ СРБИЈЕ

на годињу 8 франка, по срп. поло-
прин, удружења и мањина чланови као
и српске земалораничне задруге и че-
ташине, цркви, школе и манастири
добијају лист за 6 франка, кад уна-
пред положе претплату и кад се прет-
плате код свог удружења преко кога
ће им се лист слаати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.**

Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 5.

БЕОГРАД 20. ФЕБРУРА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XIII.

СА Д Р Ж А Ј.

Живинарство:

Пловка. — *М. Н. Лукивешки.*
О чувању плавки од наметациа — Да ли је петак, да ли кокоша?
— Зашто млади плавци тиву? — *Д-р Ђорђе Радић.*

Гоздларство:

Правилник за породак у стајама за говеда. — *А. Миловокић.*

Пчеларство:

Значајна извештај у пчеларству. — О испуни матице и пчеле
радолице — лакше матице. — *А. Миловокић.*

Наука:

Опити са гајењем розинах прста задруге у Шведској и другим
земљама. — Превод од *Др. Ур. М. Стајића.*

Пољне сетнице.

Гласина.

Нови књиге.

ЖИВИНАРСТВО

ПЛОВКА.

Гајење пловке необично
награђује труд живинара.
За њих не морамо имати
много воде, довољно је да
се има мали базен у коме
ће се оне моћи до мисле

воде купати и брчкати. У Србији има и сувише река,
речица, потока, затока и бара, те је штета што се у
много већем размеру не гаји пловка, која се тако јако
па страним трговима тражи и напредно добро плаћа.

Пловка је врло прождрљива — она је у исто доба
сваштојед. Брзо се развија, тако да млади пловчићи
круничих раса (Пекинкине, Елсберке) стижу за клање
већ у 8 до 10 недеља. Тада теже већ 2—2½. па и
3 кр. комад.

При правилном гајењу једноме пловану треба до-
делити највише 8—10 (обично 4—6) пловака. Извођење

траје 27—30 дана. Најбоље је изводити пловчиће по-
моћу кокошака и ћурака, јер су пловке ретко кад до-
бре лежице. Пловка се за приплод може употребити
до навраћетка пете године.

Пловке носе ове ошлепшја јаја кад се паре на
води. Јаја пловчија врло су масна и већином се упо-
требљавају за теста, а ређе се једу кувана.

Перје, парашто од белих пловака, на доброј је цени

Сл. 1. Пекињика пловка.

Расе. — Пекињика пловка: крушна је, широка,
дубока и дугачка. Изгледа четвороугласта. Држање
усправно. Кљуи кратак и боје као поморанџа (и ноге).
Перје бело са жућкастим преливом. — Добра носила.
Јаја 90—100 грама тешка, боје беле до зеленкасте.
Она се врло добро гоји и достиже тежину 4—5 ки-
лограма, а добро утојена и до 6 килограма. Брзо расте
и необично је чврста.

Елсберке пловка: врло је крушна, дугачка. Тело

витко, лабудов врат, кљуи врло дугачак, обојен ружичасто. Остале особине као и код пекишке пловке, само што је мало осетљивија и не носи тако добро. Боја је чисто беле — али нема жућкастог прелива.

Сл. 2. Ајлсберска пловка.

Руанка пловка: Као и елсберска, само није тако витка. Кљуи кратак и код плована зелено жути, а код пловке угасит са црним мрљом. Није тако тешка као горе наведене. Прилично чврста. Перје се не цени много, јер је шарено. Јаја тешке 75—85 грама. Боја јој је као и дивље пловке. Плован има зелену главу и врат, а на горњој страни угасито-сиву боју, а на доњој отворено сиву; бео прстен око врата. Прса угасито првенкаста. Пловке су боје угасите са црним ознакама.

Сл. 3. Руанска пловка.

Исте величине су *Кајуза* пловка која је зелено црна, *Дукслер* пловка — црна са белим прсима и *Шведска* пловка, која је плава са белим прсима. Особине сличне као и код руанке. *Јапанка* је по крупноћи слична *Пекинки* а по боји *руанки*. Сл. 4.

Индиска пловка — трчулица — ситна је, витка, врло живахна, држи се високо усправно ного су јој високе. Врат и кљуи дугачки. Ова пловка вајредно добро носи. Она снесе годишње 180 до 200 јаја, која су тешка 75 до 85 грама, а боје су зеленасте до беле. Она воли слободу — велики испует, а воде не треба много. Тешка је 2—2½ кгр. Месо јој је веома укусно, врло се брзо развија и необично је чврста. Боја: бела и јаребичаста или мрка са црним линијама.

Сл. 4. Јапанска пловка.

Сем ових раса има и других, које нису од Богзна какве привредне вредности: *Смаргу* — пловка *Мошусу* — бизам или турска пловка и т. д.

У државним Живинарницама и Живинарницама при Среским Расадницама и Пољопривредним Станицама могу се добити ове расе пловака и јаја њихова:

1. **Пекишка пловка:** Добричево, Топчидер, Зајечар, Краљево, Буково, Сврљиг, Рача, Петровац, Свилајина, Паланка, Јабуковац и Шабац.
2. **Руанске пловке:** Добричево, Топчидер, Сврљиг.

Ове две расе и треба гајити, а због јаја и њихску пловку трчулицу.

М. Н. Аук.

О ЧУВАЊУ ЖИВИНЕ ОД НАМЕТНИЦА.

Наметнице радо нападају на живину и досађују јој; најглавније су од њих *гриње*, које се преко дана завуку и задржавају у пукотинама од дасака, зидова и седала, одакле се ноћу извлаче и спавајућу живину узнемиравају, па су често у тој мери несвесне, да живина не може од њих да спава, него се мора престано да чеше. Гриње су врло ситне животињаци; слободним оком можемо их видети само као ситне црвене тачкице. Млада живина може услед узнемиравања од гриње и да пропадне.

Мање су штодљив *исерони* и *буве*; то су већ крупније, од прилике 2 м.м. дугачке животињаци.

Коконице ситенице већ су несвесније и много штетније; оне се страховито размножавају и могу, као и гриње, да проузрокују опадање перја и живину да доведу до пропасти, ако се против њих још за времена не предузму потребне мере за уништавање.

Вави, од кога гада сва живина пати, која се не држи често. Живина се од њих кљуном треба и поштима нишчешава.

Кад живина има могућности и прилике, да се у пску „купа“ — лебри, онда поменути гађија не може

да узмо маха, јер се тим купањем живина и сама тих својих мучитеља ослобађава, — па зато треба и у живинарницима, као понегде и у дворшту да има по нека гомилаца песка или пепела, у коме ће се живина моћи купати.

Најглавније је то, да су живинарници увек чисти; зато треба балегу почешће ишчишћавати и стару простирку новом замењивати. За простирку је у кокошњацима најбоље простирати сув песак, јер се у слами, плевни и дрвеним пилотинама, радо задржава поменута гадја. Ако је живинарник зидан, или ослетен и ослепљен, онда га с времена на време треба и окречити, јер креч пречишћава и ваздух у живинарнику. Али, ако је живинарник гадјом много заражен, онда треба, пре кречења, најпре замазати све рупе и пукотине или гушћим кречом, или још боље гипсом, па тек онда окречити. Добро је, да се у креч за кречење помеша и мало раствора плавога камена. Живину пак треба, нарочито испод крила, посипати сумпорним цветом (прашом) и правком истуцаоног анија (оваје — у апотеци).

Свакако је најбоље, да се улагање гадје предуреди одржавањем чистоте и посипањем песка и пепела у живинарницима, него да се додиче од улеженог већ гада лечи, јер лечење, баш и ако успе, стаје ипак и више труда и више трошка.

ДАЛ ЈЕ ПЕТАО, ДАЛ КОКОШКА?

Код морске кокошке, морке или мисирке, врло је тешко разииковати петла од кокошке, јер обоје имају једнако перје, па су и по главама, са свима одликама, из даљине једнаке. Али опет има међу њима неких особина, по којима их можемо разииковати. Ево тих особина: кокошка кад крешти, крешти јасније, звоничје и тај њен крик сличан је кокошању обичне кокошке после несња. Кад кокошка пусти глас, онда се успрани, испружи са свим шију, а реп обори са свим до земље. Осим тога рожић (креста) је на глави у кокошке много већи, развијенији, а у петла су опет они бели лопари испод грла, много дужи. На послетку је подбрадњак у кокошке мањи, краћи, па јој с тога и глава нагледна мања и лакша. — У петла је, даље, кокица на трепавицама плаветна, а у кокошке црвена. У петла су длаке испод кљуна плавичасте са руменим ивицама, а у кокошке су те длаке сасвим отворено-дрвене.

По тим сигурним знацима, можемо увек петла од кокошке разииковати.

ЗАШТО МЛАДИ ПИЛИЋИ ГИНУ?

Неких година силно гину млади пилићи, па је у том случају опште мишљење, да то долази оуда, што пилићи, без довољно заштите, изложени наглим променама времена, прозебу. Млади, тек належаји пилићи, свакојак су врло осетљиви, па им много и не треба да гину; нека се само мало више оквасе, или нека се првих дана довољно не нахране крешком хравом, одмах ће умирање узети већ размер, те нам могу по читави изводи погинути. Јесте, то су главни узроци, да нам млади пилићи гину; али, од куда то долази, кад су они одевени густим наперјем? При нагом порашивању порашује и развија се и перје врло брзо,

а оно не привлаже баш уза само тело, као што је то случај код пловчића и гушчића, него је убрчено и с тога хладноћа јаче допире до голог тела онда, кад је топлота пилићима најпотребнија.

Кад видимо, да се пилићи у том порашивању перја налазе, онда их морамо држати у топлоти, да би их сачували од сигурне смрти. Осим тога морамо их и обилато хранити са ситно исецканим тврдо скувањим јајима, помешаним са кукурузним брашном и ситно исецканим копривама. Ово ће се домаћици у брзо исплатити наглим порашивањем и напредовањем још вежних и осетљивих пилића, па тек кад добро ојачају, кад им и перје буде гушће и пушће, можемо их без икакве бојазни више и у поље пустити.

Нарочито су овој невољи јаче изложени пилићи овних племенитијих сората, који се, тако рећи, голи пиле, а сви пилићи у опште, од 2. до 6. недеље. Петлићи у то доба више гину, него пилице — женски пилићи.

ГОВЕДАРСТВО

ПРАВИЛНИК ЗА ПОРЕДАК У СТАЈАМА ЗА ГОВЕДА

Буди пријатељ стоци, немој је кивити; ако је потреба казна, казни је обазриво, не гиздири се и не пеуј, већ поступај благо и савесно са стоком.

Не закрпајуј јој светлост; прозоре држи чисто да сунчана светлост обасјава стају. Светлост крепи, снажи и одржава стоку здраву.

Стају одржавај чисту, суву и нарочито јасла; не зацунтај ни ходник, зидове, таваницу, врата па ни стајски прибор.

Проветравај стаје добро, нарочито рано најутра; зими пазн да проветравањем не ствараш промају ако је стока у стаји.

Зими се побрзни да стаје буду довољно топле, Топломер (термометар), који треба да висе по средини стаје, вала да показује у стаји где је крупина стока 12—15° Ц, а код телзди 15—17° Ц. У оделењу где је болесна стока, топлоту одржавај по упутству марвоног лекара. Оволика топлота прија стоци, а теби уштеђеје храну. — сувишна топлота млитави стоку и разнежава је.

Држи стоку чисто, уклањај одмах балегу или је застри простирком и постарај да се пштивена отиче у олуде а одатле где треба. Што више простирке простреп, у толико ће ти стока бити чистија и имаћеш више љубрета.

Простири ђубре на ђубришту равномерно, утабај га и одржавај влажно.

Не воуџ стоку у стајама сувише кратко ни сувише дугачко, тако, да може комотно лећи и устати. Размакин грло од грла да једно другом не досеђује.

Не дозвољавај да ти се стока загади, зато је стално тивари; пацове, мишеве, ласице и творове тамани, а ласте и буљине чувај.

Записуј све што је потребно и важно да знаш о стоци у белешки и чувај га.

Без твоје дозволе не пуштај страна лица у стају и чувај се да те посредници или трговци не некушају о ономе што им не треба рећи.

Пази добро на лампу, где је вешаш, да не запали паучицу, сламу и т. д., јер се на тај начин најчешће пожар изазива. Ако се пожар појави, спасавај прво људе и стоку, па за тим стају.

Не дозвољај да се диже прашина у стаји, па зато пре него што отпочнеш чишћење стаје, попрскај под ходника, по потреби и лежишта водом, па почисти.

Постарај се да ти је запрежни прибор свакад у реду, да је удешен према висини и крушноћи грла која у запрегу ваташ и обраћај пажњу на нашке и срезуј их ако је потребно.

Неупотребљавај буђаву храну ни простирку, јер гљивиче буђи кваре валдух у стајама и изазивају болестине код стоке. Укварену и буђаву храну бацај на ђубре и немој ни по коју пену да је пољакеш стоци ни радиј, ни млекој, а још понајмање стеоној стоци.

Пази на зрнасту храну да ти је здрава, да се не подупарава у великим гомизима, па је зато разаетри у тање слојеве да се добро сасуши и неуислениви и не буђа.

Сточну репу, кромпир, пре него што приутовити за храну, очисти и опери од земље, и пази да у храну не упаде какав јексер, парче стакла и томе подобно.

Не пољакеш стоци студену смрану храну; воду им подлај чисту која ни зими не сме бити испод 8° Ц, јер ладнија је вода нездрава, а вода која је топла, размитави организам и није у стању да загази жеђ. Из бара и језека не нацајај стоку, јер је у њима лако клица заразних болести — протрела, шаша и т. д.

Музикој стоци опери виме пред мужу, а ако је јако убрљано, употреби млаку воду. После сваког прања, утри више и сиве сувом чистом крпом све догле докле не буде са свим суво.

Не музи мокрим рукама, већ потпуно сувим, а први млаз не пуштај у ведрицу већ на земљу. И сам буди чист кад музаш. Кад музаш, измузаш пуним притиском руке. Не задржавај млеко у ведрици дуже времена у стаји, већ га изнеси што пре из стаје и сручи га тамо у већи суд да не повуче стајски мирис. Суд, где ти је помужело крава, чувај од паса, мачака и свиња.

Измузаш од краја и непрекидај мужу, при завршетку нагни више длановима и најзад, покушај да још коју кап измузеш јер знај, да је последње млеко најмасније.

Млеко од сумњивих крава, немој мешати са млеком помуженим од здравих крава. Приметниш ли какву повреду на вимену или запазиш ли да млеко не ваља, позови одмах марљеног лекара и поступи одмах по његовим упутствима.

То исто чини ако приметниш ма какву слабост код стоке било код музаше или радше; код ове последње, нарочито обрати пажњу на увоје.

Болесној стоци поклати елу своју пажњу, обилази је често и врши око ње све што ти је лекар наредно и недопољовај, младицама да са њом сурово поступају, а особито буди обаврши када приметниш да ти се која од крава оне да отеди.

Чим приметниш знаке по којима се познаје да ће скоро наступити порођај, а ти одмах надвој засебно то грло и пази да не буде на промаји и у опште да не пазабе.

И свако друго грло треба одмах да надвојиш чим се разболе.

(Овако ради па ћеш бити задовољан са твојим милом.

A. H.

ПЧЕЛАРСТВО

ЗНАЧАЈАН НАПРЕДАК У ПЧЕЛАРСТВУ.

Као год што воћар једним једитим нупољком облагорођава дивљаку оцемем, па пример ружу; или као што сточар обавршивам укритањем облагорођава своја запатна стабла, исто тако и пчелар може своје лошије ројеве (кошнице са пчелара) облагородити каламљешем, е том разликом, што ће пчелар до свога циља много раније приспети него воћар или сточар.

Пчеларима је познато, да има кошница које тешко напредују, а тако исто и ројеви из таквих кошница, као што има, обрнуто, кошница, које сваке године лепо напредују као год и напредних ројева из таквих кошница.

Свакако је томе узрок матица; добра матица даје добар полог и јаку кошницу, а лоша матица рђав полог и слабу кошницу па и слабе пчеле.

Исто тако пчеларима је познато да из сваког јајета пчеле раденице, као год и од сваког црпна пчеле раденице, може постати матица, када се првић *аресели* у матичњак. Матичњак обично саграде пчеле раденице кад првићем пчеле раденице ако није старија од 3—4 дана, па га за тим хране нарочитом храном и даље негују док се не испили матица.

Када се зна, да из сваког јајета или првић пчеле раденице, може постати пчела матица, онда је свакоме јасно да је у пчеларевој моћи *да од волага својих најобличнијих матица*, може по вољи производити мноштво матица каламљешем.

Овај начин каламљења зову Немци *пресачаравање* и састоји се у томе, што се првић пчела раденица поведе из њихових ћелија док су још млади — од 3—4 дана старости — па се пренесу у матичњак и твда их пчеле раденице привате, негују и хране бољом храном као што то чине и са првићем који се испили из јајета које је матица спустила непосредно у матичњак.

Из овога излази, да пчелару стоји до воље да произведе онолико матица из које год хоће кошнице, колико матичњака у кошницама има, и да на тај на-

чии облагођава све бољим и бољим матицама своје ројеве одабирањем бољих и савршенијих јединака, као што то чине и рационални сточари.

Проналазач овога каламџења, које он зове *пречуравање*, јесте немачки свештеник Вајланд из Штотфла на реци Лаин и тај се његов начин у Немачкој најкако примењује у пракси за облагођавање њихових домаћих пчела у раси и неупотребљавају више укрштање страним расама као што су то до скоро чинили, употребљавајући за тај циљ крајску и галијанску пчелу, већ као што је наведено, врше облагођавање одабираним јединкама (селекцијом) у раси домаћој.

Ова новина у пчеларству, није мање важна од проналазача кошнице са покретним сањем, центрифуге и вештачког сања и одиста се мора сматрати као велика добит за пчеларство.

A. M.

О НЕСИВУ МАТИЦЕ И ПЧЕЛЕ РАДНИЦЕ — ЛАЖНЕ МАТИЦЕ

Dr. W. Kuckuck (Кукук) саопштана ова своја посматрања:

Када матицу затворимо у кавешчић, па је челе раднице од хране, она ће после неколико дана обуставити ношење јаја, ма да је као нормална матица у стању да их носи. Исто тако она ће, када је из кавеза пустимо, почети да носи јаја тек после неколико дана, пошто је за то време пчеле раднице прихрание нарочитом храном.

Из овога* излази следеће:

1. Да пчела, женка, (матица или радница) коју не хране пчеле раднице нарочитом храном, не може да носи јаја па макар била и оплођена. Према томе, сваку женку — матицу или оплођену радницу (јер он тврди, да је и пчела радница — као лажна матица, оплођена трутом као и права матица) морају пчеле раднице прихрањивати нарочитом храном, па се тек онда оспособе да носе јаја. Дакле, докле год пчеле раднице не прихране женку, не може бити несна.

2. Пчеле раднице не прихрањују женку — ружицу матицу, никада пре него што је оплоди трут. По томе свака је женка, коју су пчеле раднице прихрањивале и тиме оспособиле за ношење јаја, па било да је то матица или пчела радница, оплођена трутом.

3. Закон о несиву пчеле, женке, гласи: Пре него што оплоди трутови женку, пчеле раднице не прихрањују је, а док је не прихране не може да носи јаја.

Закључак му је:

У кошници — народу, не постоји *девична женка* (неоплођена), која би била у стању да носи јаја, те према томе нема ни беспорочног рађања — партеногенезе.

A. M.

Општи са гајењем разних врста лудерке у Шведској и другим земљама.

И ако је лудерка врло стара културна биљка и у Европи се већ подавна гаји, у Шведској су јој тек у последње време почели неки значај да придају и да је у већој размери култивирају.

Са раширењем лудершита, природно је почела да расте и заинтересованост око питања: *која је врста лудерке, с обзиром на принос и успелост, најбоља за шведске прилике?* Јер, као што је познато, Шведема не производи семе од лудерке, а у колико га треба, набавља га са стране, већином из Мађарске, Француске и Туркестана.

Да би се на ово питање могло да одговори, чинени су упоредни општи у 1908. години у Свалеву. За опште је узето пет врста лудерки, наиме:

- Туркестанска лудерка,
- Јужнофранцуска (привањалска) лудерка,
- Севернофранцуска лудерка,
- Италијанска лудерка, и
- Мађарска лудерка.

Одглед је отпочет у мају 1908. године са три појединачне парцеле од сваке врсте лудерке. Парцеле, које су по могућству једне величине израђене, биле су велике по 10 квадрат. метара. Семења је бачено 35 кгр. на хектар. Семе је посејано на врете са 25 см. растојања ред од реда. У почетку лета сва су се општа лудершита развијала врло добро, а концем јуна почеле су поједине биљке већ да цветају. 30. фебруара покошене су по две парцеле од сваке врсте и жетва је одмах преремена; трећа парцела је отишла преко зиме непокошена, да се види, да ли је востала одмах у првој — сетвеној — години штетна или корисна за развитак лудершита у потоњим годинама. У последу овог иптатања кохешне одмах да приметимо, да је жетвени принос са непокошених парцела још одмах у идућој години са 18% већи био него са парцела, које су у првој години покошене биле; код осталих откоса у истој години, као и у идућој, приноси са кохешних и непокошених парцела у првој години, на против илеу показивали даље ипшавику разлику.

Приноси из прве — сетвене — године до душе су од позређеног значаја, али ипак треба констатовати, да је Туркестанска лудерка у тој години мањи принос дала него све остале врсте (види таблицу 1. и 2.).

1. Таблица. Жетвени принос разних врста лудерки на огледном пољу у Свалеву (Шведска).

ВРСТЕ ЛУДЕРКЕ	1909 година			1910 година			Укупна жетва 1908—1910
	1909 година			1910 година			
	1 откос	2 откос	3 откос	1 откос	2 откос	3 откос	
1 Туркестанска	6700	20200	8500	3700	32400	16500	11700
2 „ „	7000	21000	9000	3700	33700	17300	12000
3 „ „	6700	20500	10300	2700	30800	20300	12800
4 Јужнофранцуска	9200	35000	10500	7200	29700	20500	15700
5 „ „	10500	39000	11200	7800	31800	19000	14500
6 Севернофранцуска	10700	36700	12300	7800	36800	20200	15700
7 Италијанска	8700	14500	11300	7200	33900	19200	15200
8 Мађарска	7000	24500	13700	8000	48200	25300	15700
9 „ „	10500	23500	13800	7700	45000	23300	16000
10 „ „	10500	23500	13800	7700	45000	23300	16000

2. Таблица. Жетвени приноси разних врста луцерки на огледном пољу у Сваалеу (Шведска).

ВРСТЕ ЛУЦЕРКЕ	кг. зелене шибе од 1 ха				Референтни бројеви			укупан принос
	1908	1909	1910	Сврга	1908	1909	1910	
	Мађарска луцерка	8800	45700	48800	103300	100 0	100 0	
Севернофранцуска	10700	30800	45600	83100	121 6	89 8	93 4	90 1
Талијанска	8700	33000	43400	85100	88 9	72 3	83 9	82 4
Јужнофранцуска	9800	29800	44300	89400	111 4	64 1	90 8	80 7
Туркестанска	6800	35300	35000	71100	71 3	71 2	71 7	74 6

3. Таблица. Жетвени приноси разних врста луцерки по откосима. Просечни принос мађарске луцерке на првом откосу = 100.

ВРСТА ЛУЦЕРКЕ	1909			1910		
	1 откос	2 откос	3 откос	1 откос	2 откос	3 откос
	Мађарска	100 0	57 5	38 9	100 0	65 0
Севернофранцуска	69 5	21 3	32 5	83 1	61 6	38 9
Талијанска	60 4	47 1	30 0	79 0	62 6	37 0
Јужнофранцуска	46 7	44 2	31 5	81 5	62 1	38 7
Туркестанска	92 9	38 8	15 4	74 1	50 0	19 8

Из предњих таблица види се, да су огледне парцеле три пута годишње косене. Косица је извршена: у првој години: 22. јуна, 9 августа и 1. октобра; у другој години: 16. јуна, 2. августа и 21. септембра. (Датуми по новоме календару).

На први поглед код таблица 2. видимо: да су приноси разних врста луцерки у првој години (1909.) веома различити били. Мађарска луцерка, која је по хектару дала 45 700 кг. зелене шибе, била је најприноснија од свију врста. Принос од Туркестанске луцерке био је 23%, а јужнофранцуске за 36% мањи од приноса мађарске луцерке.

У другој години принос од талијанско-француске, нарочито од јужнофранцуске врсте био је сразмерно већи. Туркестанска луцерка дала је у овој години готово исти принос као и у првој. Мађарска луцерка и у другој години показала се је као најбоља.

Ако бацимо сад поглед на целокупни резултат за ове три године, видећемо, да је највећи принос дала мађарска луцерка — 103.300 килограма зелене шибе по хектару. Као најбашта по приносу долази по том севернофранцуска луцерка, која је мањи принос показала за 10.200 килограма или 10%. Јужнофранцуска и талијанска луцерка готово се изједначавају у приносу; оне су дале још мање него напред поменуте врсте: просечно за исто време 84.000 грама по хектару, или за 18 7% мањи принос од мађарске луцерке. Туркестанска луцерка је дала најрђавије резултате: 77.100 грама зелене шибе по хектару или за 26 200 грама мање од мађарске; дакле једва $\frac{3}{4}$ приноса оне.

Ако сад ставимо питање: који су узроци били који су утицали на разношност у приносима ових врста луцерки, онда је одговор могућан сам онда, ако ове приносе у разним откосима ближе поематрамо.

У табlici 3. налазимо, да је код првог откоса у првој години (1909.) Туркестанска луцерка нешто мањи принос дала од мађарске луцерке, нарочито талијанска и француска луцерка показале су далеко окупнији принос. Приликом испитивања у пролеће 1909. године, посеје врло јаке зиме 1908./1909., могли смо да утврдимо, да је мађарска и Тур-

кестанска луцерка веома добро презимила, нарочито талијанска и француска, нарочито провинцалска, оетно се била промрала и показивала доста љававих места. Осегавност према зими била је у главном узрок, што су ове последње мањи принос дале од прих. У другом откосу већ се је ова разлика изједначила, нешто што је талијанско-француска деловна бокореном потпунога промрала места, а нешто што је се брзо и бујно развијала и у порасту претека мађарска луцерка. При трећем откосу ове ове врсте луцерки изједначиле су принос. Туркестанска луцерка, нарочито, како у другом, тако, нарочито, у трећем откосу показала је веома мали принос: дала је за половину мањи принос од осталих врста.

Код другог и трећег откоса у другој (1910.) години однос је био исти као и у првој години; код првог откоса пак талијанско-француска деловна била је нешто већи принос него Туркестанска. Узрок овоме лежи прво у јаком бокореноу, а можда и у томе, што Туркестанска луцерка не обично слаби кад се три пута коси. По свој прилици да Туркестанску луцерку не треба преко године више косити од два пута.

Они извршени огледи нам кажу, да је од свију испитиваних врста луцерки за Шведску најприноснија мађарска луцерка, како по својој издржљивости према зими, тако и по своме добром порасту. Француска и талијанска луцерка показују до дупле добар пораст, који је можда чак нешто бољи него код мађарске луцерке; али им је рђава страна, што исуво довољно отворне и издржљиве према зими. Што се најзад Туркестанске луцерке тиче, она је потпуно издржљива према зими, али јој је пораст веома мали и сићушан (види упоређење на сл. 1.)

Сл. 1. Два струка луцерке. Лево туркестанска, десно мађарска луцерка.

(Снимљено 28.10. 1909., после трећег откоса 1/10. 1909.)

Ради упоређења биће интересантно да наведемо неколико тихих озада, чињених и у другим земљама.

У Данској је вршио озаде у овом смислу *Н. П. Нилсен*⁴⁾. Озаде су вршене на Државној Огледној Станици у Турстофту (на Селанду) и у Локву (на Јутланду). На последњој на псекући и на пшавци. Probe су узете од лудерке мађарског, руског, немачког, француског, италијанског и америчког порекла. Код свију ових озада, десет на броју и за време од три године, највећи је принос дао *Мађарска лудерка*, који је за 20% већи био него код француске лудерке. *Нилсен* закључује свој извештај овим речима: „Кратко речено, овим озадама је утврђено да је мађарска лудерка најбоље резултате показала. Француска лудерка у општо, а особито провансалска, стоје иза мађарске. Такође немачка и талијанска лудерка. А америчанска и руска лудерка даде су једва једну трећину (1/3) приноса амађарске лудерке.“ — По *Хансену*⁵⁾ Туркестанска лудерка није до сада испитивана у Данској.

У Немачкој је вршено пошине озаде са лудерком различитог порекла. Оваде ћемо навести један огад *Хилтиеров*⁶⁾. Овај огад, извршен у 1906./1908. години, обухватио је франску, мађарску, шпанску и туркестанску лудерку. Франска је дава највећи принос, док туркестанска за половину тога. Мађарска лудерка дава је нешто мањи принос од франске лудерке. Што се туркестанске тиче, *Хилтери* вели: „На основу ових резултата гађење ове лудерке апсолутно не можемо препоручити; на против саветујемо свакоме да је ипшак не гаји.“

У Швајцарској је многобројне озаде извршио са различитим врстама лудерке *Штебер*⁷⁾. Највеће су приносе дао талијанска и француска лудерка, али ни мађарска није са приносом иза њих далеко изостала. Шпанска, шведска и туркестанска лудерка даде су далеко мањи принос, још мањи су принос даде америчанска и аргентинска⁸⁾ лудерка.

У Аустрији је извршио озаде са лудерком *Вајнцарл*⁹⁾. Најбоље је резултате дао јужнофранцуска лудерка. Остао врте лудерки даде су мањи принос и то: талијанска за 14-6%, мађарска за 18-3%, руска за 38-4% и америчанска за 44-6% мање него јужнофранцуска лудерка.

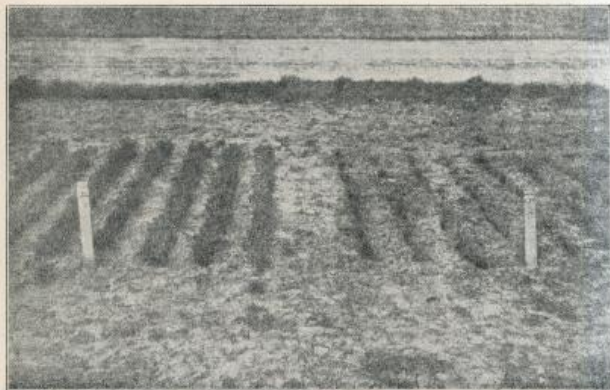
Према подацима *Френча*¹⁰⁾, у Америци је најбоље резултате дао туркестанска лудерка за централни део Сједињених Држава, за источни немачка а за западни део америчанска лудерка.

На Новоме Селанду туркестанска је лудерка дава добар принос¹¹⁾.

Овим огадима утврђена је позната истина: да врта лудерке није погодна за развојне крајеве. Мађарска лудерка врло је добра за Средњу Европу, па и за севернији део њен — Шведску и Данску. Талијанска и јужнофранцуска лудерка даје добре приносе у Швајцарској и Аустрији; туркестанска лудерка је најбоља врте лудерке за источне делове Северне Америке и за оне пределе, чија је клима слична клими у Туркестану. Ова земља има одличну континенталну климу са оштром зимом и кратком вегетационом периодом. Ове чињенице утицале су на ову врту лудерке, да је према зими најдржљива а у порасту рђава. Што се је мађарска лудерка показала најдржљивија према зими од француске лудерке, томе је узрок свакако омет клима, која је у Мађарској више континенталнија него у Француској.

Fühlings Zeitung, Dr. Horenfrid Witte
Svalöf (Шведска).

Код нас у Србији највише се гаји мађарска и талијанска лудерка. Бар ове две врсте лудерки је Српско Пољопривредно Друштво највише у народ раздавало. Какве приносе ове лудерке дају и колико су за нашу климу прилагођиве, немамо на жалост никаквих података за сада. Према разноврсности приноса, које поједине врсте лудерки дају у различитим земљама и под различитим климатским условима, мислимо, да би од огромне користе било за нашу пољопривреду, кад би се

Сл. 2 Лудерка у прелеће 1909. Мађарска (лево) и туркестанска (десно).

У Баварској је вршио озаде у 1889./1891. године са различитим врстама лудерке *Вагнер*¹²⁾. Код ових озада најбоље је принос дао мађарска лудерка.

⁴⁾ Tidsskr. f. Landbrugslets Planteavl. X. Kopenhagen 1903.

⁵⁾ *K. Hansen*: Die Luzerne, ihre Geschichte, ihr Anbau, ihre Benutzung u. ihre wichtigsten Krankheiten (na Ansonen jessny). Kopenhagen 1906.

⁶⁾ *L. Füllner*: Über den Anbau von Luzerne verschiedener Herkunft, insbesondere der Turkestaner Luzerne. Prakt. Blätter für Pflanzenbau u. Pflanzenschutz. 1905. Ste 110.

⁷⁾ Уоп. F. G. Sieber u. A. Folkart: Die besten Futterpflanzen. Bd. II. Bern. 1908. Ste. 92.

⁸⁾ Herö. Ste 61—64.

⁹⁾ Овом празником имамо да напоменемо: да је и са аргентинском лудерком вршен огад у Шведској. Једна парцела засејана овом лудерком у 1908. години, показала је у 1909. години у прелеће само једва једина струк. Ова је лудерка врло остала према зими. (Види сл. 2.).

¹⁰⁾ Th. R. Weinstler: Anbauversuche mit amerik. Rottklee — u. Luzerne — Saaten. Ztschrift f. landw. Versuchsweesen in Österreich. Wien 1899. Ste. I.

¹¹⁾ G. F. Freeman: Alfalfa, History and Varieties. Kansas State Agr. College Agr. Exp. Station Bul. 155. Manhattan 1908.

¹²⁾ New Zealand Department of Agriculture: Annual Report 1909. Experimental Farms. Wellington 1909. Ste 434.

и код нас извршuju овакви огледи као у Шведској, и то не само са мађарском и тацјанском дугерском већ и са осталим врстама, које су у овим огледима помпозне. На тај начин и ми би дошли до једне врсте дугерске, која би за нашег привредника од велике користи била.

Извођење оваких огледа, није је тешко, није је скупо, и може их сваки интелегентнији пољопривредник извршити. Али напознато, да су наше државне и самоуправне пољопривредне установе позимјуре позвале, да се овим огледима прибаве, јер је то њихова дужност а имају и могућности да се оваквог једног врло важног и необично интересантног поседа прихвате. Надамо се да ће се наћи таквих управника наших пољопривредних школа, станица и расадника да овакве огледе предузму и изврше.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Број парних плугова у Немачкој.

У 1882. години било је у Немачкој у употреби 836 парних плугова. Овај број је брзо нарастао, тако: у 1895. години било је 1696 парних плугова, у 1907. години 2995, а почетком 1911. године око 3200. Већи део ових плугова израђује се под дневни закуп малопоседницима.

Deutsche Landw. Presse.

Хусланка, трајашно кисело млеко код Хуцула.

У Источним Карпатима и у Буковини справљају једну врсту кисела млека, које је веома слично јогурту. Млеко се искува и још док је топло потиснели се старом хусланком, а по том остави да се кисели. Ово се млеко справља лети на суватица, над је млека у изобиљу. Укисељено меко чува се у дрвеним судовима у виду буради у близини огњишта. Напуњена бурад споре се за тим кућама у поље, где се чувају на каквом хладном месту. У пролеће скине се горњи слој млека и на место тога мете свеже хусланке и онда добро затвори, да ваздух унутра не продире. Овако спрењено млеко чува се обично годину до две дана. Употребава се за јело највише уз замалцују — качаман. Врло је кисело (али не и плевниво), за то се приликом јела мора да разблажи водом. У Буковини се хусланка кува са зелем у једну густу масу, која се после исече у копкице и од тога готови нарочита врста чорбе.

Osterr. Volkerei — Zeitung.

Колико се производи меда у свету?

Највећи пчеларник на свету јесте *Харизон* у *Калифорнији*, који броји око 6000 кошница и од тога добија сваке године просечно око 100.000 кг. меда. У Грчкој је последњим пописом утврђено да има 300.000 кошница, које годишње дају 1 милион и по килограма меда. У Данској је 80.000 кошница дало 1 милион килограма меда, а у Русији 110.000 кошница 1½ милион килограма меда. Белгија броји 200.000 кошница и од њих је добила 2½ милиона килограма меда, док је Холандија од 240.000 кошница произвела 3 милиона килограма меда. У Немачкој је набројено 1.450.000 кошница, од којих је добијено 20 милиона килограма меда. Аустро Угарске има

више кошница од Немачке: око 1.550.000, и од њих је добијено 20 до 21 милион килограма меда. Сједињене Америчке Државе броје 2.900.000 кошница и налазе се у рукама 70.000 пчелара. Годишња производња меда је 31 милион килограма.

Hrvatska Pčela.

ГЛАСНИК

Нови запати шумадског соја свиња.

Министарство Народне Привреде засновало је нове запате шумадског свињчета при Пољопривредним Станицама у Валевоу, Ужичу и Лесковцу и при српском расаднику у Горњем Милановцу.

М. Н. Луц.

Берба грођа у Шпанији у 1910 години.

Према новештају аустро-угарског конзула у Барцелони, у Шпанији је у прошлој години набрало грођа 21.702 032 центата према 25.883.996 центата у 1909 години.

НОВЕ КЊИГЕ.

Bericht des Allgemeinen Verbandes landwirtschaftlicher Genossenschaften in Österreich über seine Tätigkeit in den Jahren 1909. I. Teil. Wien 1910. Когна интересује град 1908 и 1909 године Општег Савеза Пољопривредних Удружења у Аустројји, може њихов новештај добити од Српског Пољопривредног Друштва на прочитање.

Нов Пројекат Закона о Шумама, са коментаром Др. Ђосе Ст. Јовановића. Препечатано из „Одјека“. Београд 1911. Нова Штампарија „Давидовић“ — Ђуб. М. Давидовића. Мала 8^о стр. 210. Цена ?

Die Bedeutung der Feststellung des Lebend- und Schlachtgewichts des Rindes durch Messungen insonderheit wurde die Rinderwagen in der Westentasche für Niederungs- bezw. Gebirgsrassen, von Dr. phil. Frohwein. Цена 50 фенига. Књижница ова предла је и такве, као што је за пољопривредника и трговца важно да може одредити тежину грла и старих и младих тако где стојиче ваге нема, какав је случај скоро свугде. Кољну важност има за правилну исхрану тачно мерења грла а кољну опет за трговину — није потребно нарочито истинати. *Фроајн* пронаша је панталку и мерењем извесних делова код говечета, одмах се на самој панталци прочита колико је кграма грло тешко. Он тврди да ретко кад погреша, а ако се то деси, онда те грешке иду до 5. кг. Једна је панталка за долињска, а друга за брдака говеда. Они који знају немачки, треба ову књижницу да узму и прочитају, а панталке могу навасти преко Српског Пољопривредног Друштва. Оне стоју у месинџајој кутији 9 марака и 6 марака за мерење телата 150 марака, потребне табеле за одређивање тежине асаног грла за сње стају 330 марака.

ИЗМАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО

10 20 и последњат дана у месецу

ПРЕТИЦАТА И РУКОПИСИ

УКУПУ СУ

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТИЦАТУ ПРИМАЈУ П СВЕ

ПОШТЕ

НА ОСНОВУ КРАЈИШНЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. ПРЕШНСКОГ ДРУШТВЕЊУ НОСИ
ВОЈНА КАСИНАТО

Цена огласнога поделомца је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годињу 6 дина, на пона годиње 3 дина,
чланом поштаци, чланови свих дру-
штва, ослужбени, осе, пошале, чита-
лице, војници старог кадра, јани,
мајстори, земљорадничке задруге, и
чувари шума добијају лист у пош. це-
не, ако положе претплату унапред за
целу годињу.

У АН СРБИЈЕ

на годињу 8 франка, на срп. пош. по-
штом, удружења и изабрани чланови као
и српске земљорадничке задруге и че-
тници, цркве, школе и мајстори
добају лист за 6 франка, кад уна-
пред плаћају претплату и кад се прет-
плате код свог удружења преко кога
не им се лист слаш.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Поштом. Друштво власник, председник: **Влад. Кушковић.**

Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 6.

БЕОГРАД 28. ФЕБРУАРА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XIII.

САДРЖАЈ.

Живинарство:

Добре носиле. — *М. Н. Лукиновић.*

Свингарство:

Одгајивање свиња. — *Таса Филиповић.*

Ратарство:

Удобравање — поправљање земље теже земљице. — *Мил. Ј. Пе-
тровић.*

Из нашег Државног Стојачк Завода:

Виноградство:

Увиди мрзла на лозу и дознавање промрзале лозе. — *Мил. Ш.
Налић.*

Пчеларство:

Копивање са јаким паром. — *А. Милојевић.*

Гасени.

Гајење дуванка у Пролетцу 1910. године. — *Николе М. Радо-
сављевић.*

Пауча ситица.

Паучи, што полски зубитељи дубинца.

Кинковост:

Чувар Зрзавка.

лико траже на страним трговима у великим светским
градовима, да се никада толико не може произвести
колико се тражи. Отуда су јаја увек на доброј цени и
трговина њима постало је стално занимање многих баш
имунијних трговца, и новчаних завода и банака. Назов
јаја из Србије, као што смо у бр. 3 „Тежак“ показали,
узима све веће размере, али ни из далека још није

Сл. 1. Тилијанска kokoш (петла).

ЖИВИНАРСТВО

ДОБРЕ НОСИЉЕ

Кokoши се углавном гаје
или за добијање што више
јаја или за месо. Овом при-
ликом говорићемо о оним
кokoшима које много носе,
јер надајемо да је српски

земљорадник, који је упућен да за трг ради, познат,
да у првоме реду гаји кokoши добре носиле, а тек у
другом реду да гаји теже кokoши меса ради. Правога
рачуна и чисте добити налази живинар наш онда, кад
му кokoш што више јаја снесе, која он свагда може
продати по добру цену. Тражиња јаја не само да је по
градовима у самој земљи врло велика, но се она то-

онакв какав би требао да буде. Јаја, која су прошле
године донела земљи прихода око 3,000,000 динара
постају важни предмети и, ако се српски жи-
винари буду одали гајењу кokoшака добрих носиле,
није далеко време кад ће се тај приход ушестостручити,
јер су јаја наше живине јако цењена и веома се много

траже на страним трговина. Разуме се, да трговина јајима мора бити строго солидна и да се извезе само свежа и чиста јаја, која треба да буду што крупнија.

Да би се у народу распрострања расе кокошака добрих носља, Министарство Народне Привреде препоручује само две расе, које је Стална Стоцарска Комисија изабрала и предложила, на основу досадашњих искустава, која су се стекла гајењем разних раса кокошака код нас.

Те су расе: *италијанка* и *минокра*. Неоспорна је истина да су ове две расе најбоље носље, али за то врло тешко леже, и с тога се морају имати друге квочке у приправности. Сем тога обе ове расе имају велике кресте, које им се зими често смрачу те од тога много пате. Јаја су беле боје и просечно годишње снесу једна кокошка до 160 комада, а има појединих које снесу и по 200 комада.

Италијанка је средње крупноће, — слична нашој домаћој кокошки, само јој је труп дужи. Ноге су жуте боје, средње високе; кљуи жути; креста врло велика;

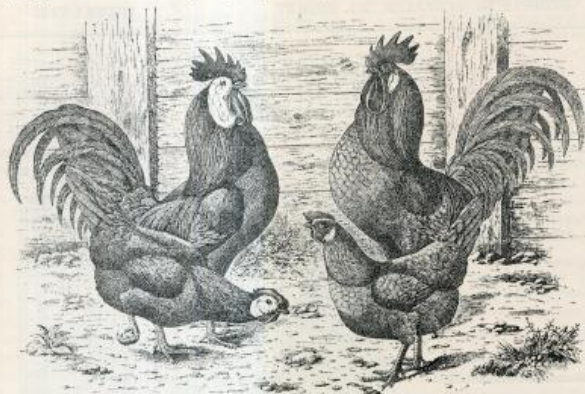
бок и јако развијен. Ноге средње висине загасито плаве, а у младина црне (код белих минорки носе отворено месне боје); врло велика креста; бели заушници; црне црвене. Носе врло ревносно. Јаја су врло крупна тешка 70—80 грама. Добро напредују и у мањим ограниченим петутима. Тешка петла 3—4 кг., а кокошке 2—3 кг. Гајење лако. Квочке почињу да носе у шестом или седмом месецу старости. Добро издржавају временске непогоде, само зими треба их чувати од мрза због велике кресте.

Боја је црна или бела. Највише се траже црне и оне су и најбоље носље.

Ове две расе гаје се и јаја од њих могу се у Србији добити и то:

- 1.) *Јаревичасте италијанке*: Добричево, Топчидер, Зајечар, Александровац, Раџа.
- 2.) *Беле италијанке*: Сврњин.
- 3.) *Жуте италијанке*: Топчидер.
- 4.) *Минорке* црне: Топчидер, Шабац, Краљево, Буково, Парот.

М. Н. Јук.

Сл. 9. Црна Шпанолка са белом лицем Црна Андалускина или Минорка

врло су живе нарани и плашљиве су. Одличне су носље. Јаја су крупна тешка 65—70 грама. Добро напредују кад имају слободу; у ограниченим малим испустима не напредују добро. Врло брзо расту и квочке почињу да носе већ у петом или шестом месецу старости. Лако се гаје, само су осетљиве на зими. Месо им је укусно и радо се тражи. Снесу кокошки за месо, јер не достижу велику тешкину. Обично петао има 2 до 2½ кг., ређе 3 кг. а кокош 1½ до 2½ кг.

Најраспрострањенија је и најбоља *јаревичаста* (жераста) италијанка, а добре су и траже се *црне*, *беле*, *жуће*, а има их и *шарених*, *сребрених* са црним или поморанџасто-жутим леђима. Ређе су са црвеним перама и црним перама (зване „Анкапа“) и *плаве*.

Минорка. Шпанска кокош. Крупна, снажна, едегантна кокош; труп дугачак и широк, задњи део ду-

СВИЊАРСТВО

ОДГАЈИВАЊЕ СВИЊА.

— Г. Таса Физиловац, окружни ветеринар лекар из Арадџевца, дошао је из Једлу војска дохватио мисао: да путем писмене речи шири потребна знања из сточарства у своје округу. Он је за ову сврху изабрао лични који је по ваљем уверењу врло погодан и практичан. Сама економија и државни и приватни, свештенички, учитељски и интелектуални људи који су непосредно у додир са народом, г. Физиловац шаље у виду писма кратке поуке из појединих грана сточарства, да ова ову поуку у приватном разговору, у друштву, на збору, на окупу и т. д. саопштавају народу и упућују га како да гаји, храни и негује сток, да би од ње извои користи и изврати свој тешак труд ово подизала његов. Због лепе и једно одрживе, која је у свих пољима веље, „Тезак“ ће их такође дописати како би се и остали полпривредници њима користили. Тајку једну поуку доносило овде за области сванарства.

Ступањем у живот трговинског уговора са Аустро-Угарском, омогућен је извоз авлашких свиња из Србије само 50.000 кома. Како је овај број мали према броју од 150.000 кома, колико се пређе из Србије извозило живих свиња, то треба да тај број што боље искористимо, а некористити смо га само тако, ако извезимо, што је могуће деље и теже свиње. Да би то постигли треба да гајимо домазлук, који се најбоље ложи. Зато треба из домазлука шаркартирати све оне свиње, — крмаче и нерасте — које дају приплод ситан, крљав и тако авлане „длукосе“, који се не могу добро угодити. Дobre крмаче треба парити само са добрим перастима.

За гајење доброг домазлука свиња треба имати добре и топле свиње. А свиња треба у чистоти одржавати.

РАТАРСТВО

УДОБРАВАЊЕ — ПОПРАВЉАЊЕ ЗЕМЉЕ, ТЕШКЕ СМОНИЦЕ

Спаривање свиња треба подешавати тако, да се крмаче прасе крајем марта или почетком априла месеца, јер је тада време топлије те прасадима неће зима нашкодити. Крмаче прашчаре треба боље хранити а нарочито док прасад доје. Прасад треба добро неговати и у првом порасту боље хранити да не закржљаве, него да што пре и боље одрасту.

За гојење треба сваки домаћин па и сиромашнији да направе обор, па било да храни — гоји више свиња или неколико бртва. У добро покривеном и патосаном обору, лакше се и боље одржава чистота, у таквом обору боље се свиње гоје, јер их зими заклања од ветра и зиме, а леги од сушца и жеगे, а у патосаном обору, не само да се може да одржава добра чистота, која је за здравље свиња врло потребна, но се и у храни много уштеди. Прво храна не пропада у благу, а друго што свињама боље прија. Није тачно оно веровање да свиња воле бласто и да је она нечиста животиња. На против, свиња је чиста животиња. Она се неће да намокри и побалега одле, где лежи, а што иде у бласто то је зато да се расхлади. Где има воде она не иде у бласто већ у воду.

Пре по што се свиње затворе у обор да се гоје, треба их уштројити па било то крмаче и нерасти.

Свиње не треба метути па храну млађе од године дана и то ако су добро развијене, а што се старије и развијене мету па храну, тим боље носе своју сопствену тежину.

Свиње треба постепено и што дуже време хранити; петреба са храном заваљивати, као бајати да се брже угоје. То је погрешка. Јер се свиње преједу и покваре стомак па престану више јести и неће даље да се гоје, и то се после зову свиње покварене у храни. А кад се постепено и дуже хране, онда се добро угоје и достигну тежину од 150, 180 и преко 200 кило комад. Тако дебеле свиње више се траже, боље се плаћају и ми добро искористујемо контингент (број) од 50.000 бртва, који има да се из Србије по уговору извезе.

Ниједан селњанин не треба да једе бобичаво месо дакле месо од бобичавих свиња, оно је шкољиво по здравље укућана који га једу, јер се једењем бобичавог меса добија у цревима глиста пантљичара, назвата у народу под именом „пантљика“ или „ојађењина“. А кад свиње једу људски измет од чељадни, који имају ову пантљичару у цревима добијају бочице у месо. *Зато сваки домаћин треба у своје дворичицу да сагради муржик.* Муржик је потребан због тога да свиње неједу људску измет, па имала чељад глинету пантљичару или не. *Чисти муржници су иначе тако потребни ради здравља народног, да из сваке кућа у селу треба да има.* А деси се, да дође ко и од гоетију, који пати од пантљичаре у цревима па и то је доста да се свиње заразе и постану бобичаве.

21. фебруара 1911. године.

Аранђеловац.

Таса Филиповић
окр. марвени лекар.

Занета је за обрађивање најтежа „земља смоница“ па подлози глине. — Велика је вештина пољопривредника знати погодити време кад и како смоницу ваља орати, па да на њој посејани усеви даду добру жетву! А она је таквих особина и својстава, да кад се пооре кад и како треба, не оставља пољопривредника никак без добре жетве.

Под смоницом, ми разумемо земљу чија је адравца глина и то често некропустљива, а оралица црна и плитка. — Кад су велике суше, она се тако осуши и спеле, да испуца и направил пукотине, често и толико широке и дубоке, да и стока одлећи преко ње, може ноге изломити. Кад је пак кишовита година, смоница се такође противи сваком риду, и преко ње је тешко одити, а немоћи на њој што и радити.

У многим, а нарочито у источним крајевима наше отаџбине, преовлађује поменута смоница, те пољопривредници нарочито за време кишних и одвећ сушних година, грдне мукe пате при обрађивању такве земље, па ипак им је жетва мршава.

Приметило се је, — а то су и пољопривредници опажали, — да јесења — озима — штењина и други озими усеви на тешкој смоници, увек дају добру жетву, али они не појме од куда и то долази. Не знаду дакле да је то последица јесењег орања.

Ми можемо тешку смоницу поправити на више начина.

1. Посипањем ситног песка преко ње или сувље, ситне и растреситије земље и заоравањем оних.
2. Угарењем преко лета;
3. Буђењем толим (коњским или овчијим) љубретом; и
4. Постепеним подубљавањем оранице.

Први начин, и ако је добар, тешко га је свуда извести, јер је скопчан и са већим трошковима, нарочито онда, ако је таква земља удаљена од места, одакле се песак или земља има вући.

Остају нам друга три начина, који су сасвим у моћи нашег пољопривредника, и којима он треба да се користи, јер му је то и посто.

Угарењем смонице преко лета, нарочито после жетве стрнина, постиже се: заорава се стрњика која иструне у земљи, чиме у неколико и земљу набури; све семе корова претрпа се земљом, и оно до јесењег изникне али не може потпуно пораст достити и до јесењег друго семе донети, јер га ухвати зима и оно измрзне и пропадне, — те нам идучег лета неће толико досађивати у њиви. Земља угарена преко лета, изложена је до пролећа утицају ваздуха, светлости, влаге и мрза, од којих се природни чиниоца она уситни побољша, те се на пролеће даје врло лако као пепео обрађивати, а шта вреди за пољопривредника кад му се земља нарочито та „смоница“ оре „мек“ и „трошно“. објашњава он тиме, што тада рачуна на сигурно добру жетву.

Буђењем смоница тошним сагорелим коњским и

овчијим љубретом, поред тога што љубре враћа земљи оне материје које су из ње извукли усеви (пшеница, кукуруз и др.), оно утиче и у томе, што мешањем са земљом, ову чини трошнијом и лакшом за рад, јер од свију врста земље, тешка смоница је најздравија и највезанија а при том и ладна земља, рашта је и прозвана „тешка смоница“, и која се за то мора љубрити топлим љубретом

Јесењим орањем, такође се тешка смоница поправља, а ево зашто:

С пролећа није увек погодан време за орање, јер тада често падају кише и дувају јаки ветрови, који и иначе земљу напољуњу зимском влагом, — „набију“, и чим се отопли неколико дана, она се загреје и „едл’скави“ тако, да ју и најбољи плуг не може како треба орати, и на њој целог лета усеви изгледају жалосни. Док се јесени поорана земља и то мало дубље, измроне преко зиме, учини се трошном, вишје се влагом, преко лета се лако ради, и што год се на њој посеје, напредоваће добро и даће добру жетву, јер она као таква и неће марили за кишу ако оне не би било преко лета.

Постепеним удубљивањем оранице добрим плуговима, (за неколико година по неколико сантиметара а не од једном), такође се смоница поправља и удобрава.

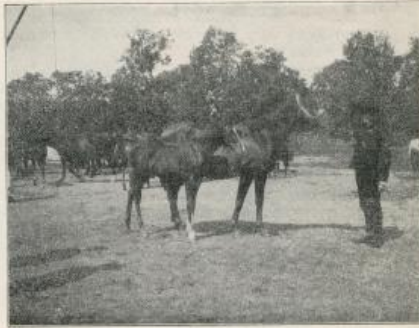
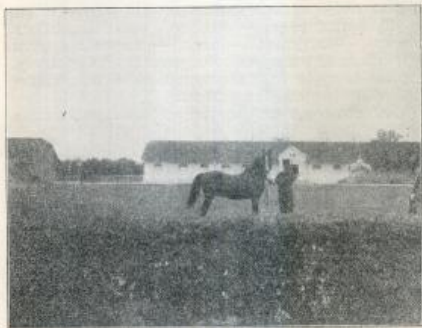
Познато је, да је свима тешким земљама нарочито смоници на подлози непронетљиве глине, — ораница врло плитка, те на тако плиткој ораници, посејане биљке не могу добро своје жилице да развију а по том ни стабло, те је жетва на њима увек слаба.

Постепеним подубљивањем оранице, ствара се на здравици дебели слој земље за обрађивање — ораница, у коју и ваздух и влага као највеће чињенице за биље, нећег ушљава имају, у коме слоју дакле изникле биљке, довољно своје жилице могу развити, па с тим и стабло и род — зрно.

Земљама са дубоком ораницом, не може много досадити ни сувишна влага ни велика суша, — У првом случају, сувишна влага лакше испарава јер је разређена по дубокој ораници, а другом случају, дубока ораница, увек има више влаге за растварање хране биљкама по плитка, те усеви суша не може наудити.

Најпосле смоницу треба орати тешким гвозденим плуговима. Пољопривредници имају разлога, да ове начине удобравања смонице опробају, јер ће само тако своју земљу поправити и створити ју лакшом за рад, а с тим обезбедити себи и свакогодишње обилате жетве, јер се је до овога дошло само вишегодишњом праксом.

Мил. Ј. Петровић скицом.

ИЗ НАШЕГ ДРЖАВНОГ СТОЧНОГ ЗАВОДА

Директор Калисенидиката Д-р Фелбер из Штасфурта, у Немачкој, посетно је прошле године Добричево и Љубичево и том приликом направио неколико снимака, које је послао управнику завода, а које и ми у листу доносимо пошто оригиналних снимака из овога завода немамо.

Сл. 1. представља оригиналног пастува арапа „Ах-

мет“, кога је покљонио Њ. В. Краљу Петру бив. султан Абдул-Хамид. Позади слике виде се коњушнице у Добричеву и један део краварске стаје.

Сл. 2. представља кобилу „Фелицију“, пунокрвну енглескињу, са њеним ждрбетом од „Кереза.“ Позади виде се у бранику ждребад на појилу.

Сл. 3. представља ерглески подмладак у Љубичеву пуштен из коњушнице на појилу.

СУНЦОКРЕТ.

Сунцокрет води своје порекло из Перу. Највише се гаји у Јужној Ручији и Мађарској. Гаји се углавном семена ради, јер му се стабљика може још једино за гориво употребити. Семе његово *облична је храна за гоњење веријале живине*, с тога је за сваку препоруку да га сваки земљорадник гаји. Не само да је семе сунцокретово добро за гоњење живине, но је оно изванредно добро и за храњење живине за време митареша и код развољних живинских болести. О томе се сваки може лако уверити. — Семе сунцокретово садржи у себи уља 25—50%, с тога се употребљава још и за *цеђење уља* које је ванредно добро за јело (раније залагано од појединих излагача и на изложбама Српског Пољопривредног Друштва) за гориво и сликарске потребе. У Ручији и Мађарској употребљавају селџаци ручне пресе за цеђење уља из сунцокретовог и др. семена, та на тај начин подмирују потребу домаћу (и ова је код нас због великих постова доста занатла) а вишак продају. При цеђењу зетина, остаје још један споредан производ — *дрозбина у виду погачица*, која је ванредно добра храна за стоку, нарочито ову која се гаји. И с те стране препоручљиво је гајење сунцокрета у већем размеру.

Како код нас сунцокрет одлично успева, штета је што се више не гаји. Можда ће се покренути ко на овај користан посао, у коме циљу и написасмо ово неколико редака. За наше прилике најбоље је семе руског сунцокрета, који се гаји у већем размеру на имању Држ. Сток. Завода у Добричауу и Љубичеву, где се семе може добити, као и код наших семенарских трговаца.

Сунцокрет води добру, јаку земљу, кречовиту благу иловачу, која треба да буде приготовљена исто онако као и за кукуруз. Јако исподњава земљиште, јер му много треба хране за огромно и јако развијено стабло, лист и цвет (расте високо од 0'6 до 2'5 метра, па и више), с тога после сунцокрета треба земљу добро ђубрити.

Сејача: кад се сеје кукуруз треба и сунцокрет сејати. Најбоље је сејати у редове и у оцаке, у које метнути по 3—5 семки, па кад биљке изникну, разредити и оставити у сваком одаку само по један струп. Ред од реда треба да буде удаљен 80 см. до 1 метар, а оцак од оцака бар пола метра. За један хектар довољно је 10—12 кгр. семена.

На време разредити, опраштити и као и кукуруз окопати два пута.

Кад почне да зри, окречити лист, јер ће иначе тиде све појести. Могу се и страшила наместити.

Принос са једнога хектара може бити у семцу 700 до 1500 кгр. што зависи од врсте и године, а стабљика да 4000 до 5000 кгр. по хектару.

Посечене главе треба оставити да се просуше, па их онда суше трљати једну о другу па ће семе испастити, а може се и дрвеним клином добро истрести.

М. Н. Луи.

ВИНОГРАДАРСТВО

УТИЦАЈ МРАЗА НА ЛОЗУ И ПОЗНАВАЊЕ ПРОМРЗЛЕ ЛОЗЕ.

На чокоту може измрзнути корен, стабло или прутьови — ластари. Од температуре и времена зависи који ће делови пре измрзнути, па се према овоме и средства подешавају да ублаже губитке.

Зна се, да су извесне сорте задовољне са мањом, докне друге захтевају већу дневну топлоту за своје успевање.

Да ли пак извесне сорте могу поднети већу или мању зиму, зависи још од врсте земље и саме сорте грозда.

Најлакше измрзну они виногради који су у низинама и влажном и мочарном положају. За тим ове сорте грозда који имају сочне и незореде ластаре.

Добро развијени ластари, а при том добро сазрели, лакше одолевају мразу.

На једном земљишту — у погледу састава, положаја — чокоти подједнако огрути земљом, опашено је, да су на песковитој земљи и положају са благим нагибом Прокупац, Скадарка, Ризинг и Црвени Мускателер издржали зиму 1908. год. од —25° С. и у години 1909. дале не само потпуно очуване кондире, већ и добру лозу за калем границе — вијоке.

На другом положају, са јачим нагибом и земљом хумусна пловача, такође су се показале као издржљиве у истој години: Скадарка, Прокупац и Ризинг.

На равном положају (песковита пловача са производљивом здравом, у истој години, виноград рђаво огрут — као у већини случајева код нас) — најиздржљивији је био Ризинг.

Од веће је вредности, шта треба чинити онда, кад је чокот делимично промрзао да још нете године или у идућој години род имамо.

Кад преко лета ластар не буде могао потпуно сазрети, — као што је случај у прошлој години — онда ластари подлегну и слабијем мразу.

Промрзали ластари не познају се по кори, боја зреле и зреле лозе под кором је зелена, а боја измрзле лозе — под кором је рђасто црна.

На оваким ластарима не ваљају ни пунољци, оваква лоза није дакле ни за род ни ни пак за калемљење.

Пунољци — окца — најлакше промрзну на сувомрзаци, а да су промрзали познаје се по томе, што су у средини — кад се онтрим сечивом пресеку — црни, а зеленила у оште не најмање не показују.

Кроз кратко време имаћемо пролетњу резиду и ма да досадашњи мразени не спадају у оне што се зову јаки, ипак са обзиром на оболелу и прошлог лета добро незорелу лозу, потребно је познати и добро разликвати здрав од измрзлог ластара и пунољца.

Кад се виноград огрне и резању приступи, уверићемо се прво да ли је први пунољак, рачунајући ога који је земљом покрипен био, здрав. Ако тај пунољак пресечемо на се у њему види ма за једну тачку зеленила у средини, знак је, да су доњи пунољци добро

презимли и да се на таквој лози може оставити кондир, ако има и други услов т. ј. ако је тај прут из резница прошлогодишњег.

У случају за први пуцњак, овог рачунајући, буде сасвим при, пробаћемо други, па трећи све до главе чокота.

Ако на лозама, које се могу за кондире оставити, не буде било здравих пуцњака, а буде их било на ластарима који су из главе избили, може се на њима оставити кондир, који ће — не сваки — штак пешто родити, *јер прашло да само ластар на прошлогодишњој лози рађа* — има паузетака.

Ко се ове напомене приликом резидбе винограда осврнуо буде, па још за времена мало виноград и поћубри, агорелим ђубретом, моћи ће, у случају да рода на остављеним кондирима не буде, шеким залањањем бујних ластара, изазвати род.

Како ће се ово залањање извршити и кад, — рећи ћемо у своје време.

Млчк.

с тога не треба никад дозволити да матица и после паршене треће године остане у кошници. Зато је потребно да се о свакој матици води прибавеша о њеној старости, па да се после три године замени младом. Најпоздесија доба за замењивање матица је позно лето, јер млада матица снабдеће кошницу до пред зиму младим пчелама.

Врло се често дешава да матица већ при крају лета попусти у ношењу јаја, а то бива нарочито код оних матица, чија је кошница с пролећа храњена спекулативном храном па је тиме изазвана да с пролећа снесе мноштво јаја те се на тај начин испру јацини, па зато наступи за извесно време застој у ношењу јаја. Тако храњене кошнице (спекулативном храном) обично су с пролећа и лети јаке, али ако им зазим иста матица, оне ће преко зиме јако ослабити, пошто им је с јесени матица престала да носи јаја; дакле, у кошници ће бити већина старих пчела, а младих врло мало, а старе пчеле, већ само зато што су старе, неће моћи дочекати пролеће и много ће их у току зиме угинути. Зато је потребно, да се таквим кошницама, које су с пролећа храњене спекулативном храном, с јесени замени стара матица младом матицом. Као што видимо, не ваља пчелар да претерује у изазивању матица да преко мере носи јаја.

Ито тако пчеле ће рђаво презимити, ако их с јесени много прихрањујемо, те их на тај начин натерамо да испуне све празне ћелије у плодници, пошто је потребно да по средини сата, где ће оне преко зиме у клуче да се збију, ћелије остане празне, а само унаоколо, да су попуњене медом, јер ако су у плодници све ћелије попуњене храном, онда је све клучке кога пчеле зими реди мировања и стварања топлоте образују, *на површини сата*, а кад плоднице није све попуњено медом, маса пчела може да поседне те празнице и када сад клучке образују, природно је да ће на тај начин моћи да одржавају много јаку топлоту, па и онда ако кошница није потпуно исправна, те ће лако и добро презимити.

До сада смо извели како пчеле због неумешног јесенег рада пчеларевг пропадају с пролећа, али признати се мора да слаба кошница може имати свој зачетак слабљења и у току самог пролећа. Када се деси да је пролеће кишовито и ветровито, а повремено сунце изгреје да га омет за облаком нестане, старе ће се пчеле одважити на лет кад их сунце измами па, кад их за тим у пољу довати хладан ветар и киша, ретко ће се која вратити у кошницу. Вешт пчелар може ово изазвати пчела још више изазвати, ако по несрећи у то доба употреби спекулативну прихрањивање, јер ће на тај начин све старе пчеле измамити у поље.

Најзад, кошница ће ослабити и онда, ако се често роји, па зато пчелар не треба да доводи старки да пушта више ројева од једног, највише два ако је необично јака.

А шта треба пчелар да чини када су му се у пчеланику затекле с пролећа слабе кошнице? У томе случају најбоље је да их у марту месецу за време топлних дана придружи јачим кошницама или да по две слабе, здружи уједно. Приликом здруживања мора се матица, коју ћемо задржати за дан два затворити у кавезчић, док пчеле из друге кошнице на њу савишу.

ПЧЕЛАРСТВО

КОШНИЦЕ СА ЈАКИМ НАРОДОМ.

Сваки пчелар воле кошнице са јаким народом. Јаке кошнице одржавају се саме и пчелар је безбрижан, јер их не мора у раду да потпомаже; оне се саме бране од туђина, метља и других штеточина; ројеви су им јаки, меда имају у изобиљу, а зиму лако презиме. Код слабих кошница је све обрнуто. Кошнице ослабе нарочито с пролећа, али се дешава да кошнице ослабе и лети и с јесени.

Ако која кошница с пролећа ослаби, значи да је то кривина пчеларена и то поглавног с тога, што ју је хрђаво узимно, но поред тога може бити и других узрока што кошнице слабе. На првом месту, кошница која је као слаба зашла у зиму, изићи ће из зиме још слабија; јер сваки народ, ма колико јак био с јесени, не може са истом јачином дочекати пролеће пошто још пред саму зиму многа пчела пропадне у пољу од рђавог времена. Ито тако приликом зимњега кошница с пролећа, уверићемо се да је у току зиме прилично велики број пчела угинуо. Вешт пчелар по некад намерно узими и слабије кошнице да би имао с пролећа добре резервне матице и такве народе здружује са другим кошницама.

Да ли ће преко зиме много или мало пчела угинути, зависи од разних околности. У главном важи као правило, у којој су пчеле старије зазимиле, у толико ће их више угинути преко зиме. Да би што више младих пчела узимиле, пчелари прибегавају спекулативном прихрањивању пчела с јесени, те на тај начин изазивају матицу да снесе што више јаја и појача полог, из којег ранијеге изводе младе пчеле и таква кошница лакше презими, јер мање пчела угније. Но има кошнице где ово спекулативно прихрањивање с јесени не помаже а то с тога, што се матица износила или је иначе изурена. Као код сваке женке, тако и код матице када остари губи се плодност, па

Из свега овога, сваки добар пчелар треба да постави себи за правило — да пчелари само са јаким кошницама, ако мисли да се истински користи својим пчеларама.

А. М.

ГЛАСНИК

Гађење дувана у Прокупљу 1910. године.

Производњом дувана у Прокупљу 1910. године бавило се 188 лица. Пријављена је површина за гађење дувана од 35.51 хектара. Одагајено је 2,853,820 струкова дувана. Од обрадног лица са поменутог броја струкова, наизама је 44.217 пазова дувана. Дуван је осушен, евалуиран, узетачан на 1 каментару премеарен и паковано је да тежи 11.524 кграма.

Комисија за откуп дувана бербе 1910. године, произведене у окрузу нишком и округу тоничком, класирала је одагајени дуван овако:

Вавредна класа	324 кгр.
I.	2411 "
II.	3416 "
III.	2528 "
IV.	2845 "

Свега: 11524 кгр.

Произведени дуван, комисија је откупила за Управу Државних Монопола и платила је:

1. Вавредну класу:

324 кгр. по 4.— дин. = 1296.— дин.

2. Прву класу:

1377 кгр. по 3.— дин. = 3971.— дин.	} 6502.—
706 " " 2:50 " = 1765.— "	
378 " " 2.— " = 656.— "	

3. Другу класу:

1827 кгр. по 1:80 дин. = 3288:60 дин.	} 5454:90
865 " " 1:50 " = 1297:50 "	
824 " " 1:20 " = 868:80 "	

4. Трећу класу

1525 кгр. по 1:10 дин. = 1677:50 дин.	} 2528:70
244 " " 1.— " = 344.— "	
759 " " 0:80 " = 607:20 "	

5. Четврту класу

2377 кгр. по 0:70 дин. = 1663:90 дин.	} 1924:10
303 " " 0:60 " = 181:80 "	
124 " " 0:50 " = 62.— "	
41 " " 0:40 " = 16:40 "	

Свега 11 524 кгр. за динара: 15932.—

Према суми, која је платана за откупљену количину дувана изазви, да је сваки килограм плаћен просечно по 1:38 динара.

На основу пом. цифара, принос по хектару био је 325 кграма дувана у алету а приход 448:50 динара.

Кад се упореди број одагајених струкова према пријављеној површини види се, да је дуван и сушине ретко ра-

сађиван, јер одагајени број струкова дувана ни у ком случају није требало да заузме већу површину од 24 хектара. Ово за то што се дуван произведени из турскога семена, који се гаје у округу тоничком, расађују ред од реда по 50 а струк од струка по 12—15 сантиметара, које је растајање довољно за гађење ове врсте дувана, онда се има да одбите више пријављена површина (која свакојак и није употребљена за производњу дувана) у 11:51 хектара, те ће остати, да је пом. број струкова одагајан на површини од 24 хектара, због чега ће се принос похити на 480 килограма по хектару а приход на 662.— динара.

Не само, да је гађење дувана корисно због своје рентабилности, него би његову културу ваљало проширити још и због тога: што се нишкови произведенога дувана извозе и отуда улази новад са стране, те и отпација његов у земљи, не може остати без корисних последица; што је у нашој земљи баш и муљно увођење гајена више врста културних биљака због разноликоста земљишта у нас, и разноликост других привредних прилика; што произвођаче дувана чекају пореске власти за порез до предаје дувана откупној комисији, те нису принуђени, да своје производне, стоку, ниш што друго продају у безбедне за порез; и најзад, што се за гађење дувана не употребљавају јака и хмузна земљишта, те на тај начин, ни најмање се не притешава гађење других врста пољских усева.

Сем овога, гађење дувана веома је корисно још и по томе, што се махом за све послове око производње не морају употребљавати све охрани и јако физички развијени радници намењени за теже пољске радове, већ се око овога посла могу врло корисно употребити: деца, старија и изнемогла чељад и друга лица, која нису спобобна за вршење тежаких тежаких послова.

Гађење дувана, за сваку је препоруку нарочито онамо, где у кући има чељад, те да се за послове око гађења дувана не мора ништа плаћати, већ да се употребљава своја радна снага, која би тако рећи безпослено оседала у времену, кад се обављају послови око гађења, пошто је овај узгредни посао; и онда све оно, што се буде узело за одагајени дуван, чиста је добит.

Често пута, гађење дувана не запаљује се кад се све ради за новад.

Пав. М. Радошковић.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Пазови као велики љубитељи лубеница.

У Судану, у Африци, живи једна врста кенгурених пацова, званих „Јероба“, који проводе без воде по читавих десет месеца, јер живе у потпуно безводној пустињи, у којој нема ни где у близини ни река, ни пазора, ниш језера.

У доба кише у том крају расте једна врста дивљих лубеница, које овим пацовима служе као резервоар за воду за време суше. Чим лубеница сазри, пацови јој прегризу дршку и она падне на земљу. Онда почну да копају песак испод ње, док она довољно не умачне у земљу. Потпуно покривање вршину пустињских ветрови, који за кратко време набацају преко уковане лубеница дебло слој песка,

koji je pititi od jave sugrađane nego da ne nepovini. Kad i poslednje kapi vode nestane u vrućini, naiznag trkaju zalivane dubenice po pesku, nagrizaju ih i vuču sok na njih.

Posle za deset meseci u vrućini ne padne ni kapi vode, to pacovi moraju da „zakopaju prilaznu rezervu“ i doista utvrđeno je, da svaki pacov uzima najmanje 40 komada dubenica „na svoje baštogroblje“.

Трулење жила код воћана.

Жиле труде код оних воћана, код којих су при сађењу, односно при резању нагњечене и у влажној земљи увећане. Прекомерно ђубрење старијих воћана са вештачким ђубривом такођер проузрокује трулење жила, нарочито у тежким, збијеним земљана. И ђубрење неадекватним ђубривом хрљиво ушавшице на воћнике жила, нарочито онда, кад такво ђубре неосредно са жилама у додир дође. Све те узроке треба набежавати и онда трулење жила неће наступити.

Руже дивљаке,

које су намењене на каменљеве, много се боље и сигурније примају, а додије много бујније порашњују, кад им се жила пре сађења умоче у rastворену крвљу багаву.

Мед са бовкицом као лек.

За грудобол, против кашља, нарочито код мале деце, која нерадо узимају апотекарске лекове, врло је изврсно средство сок од бовкице (жилована). Преко лета треба набрати лишћа од бовкице, добро га опрати, па га мезнати на једну чисту крпу, да се просуши, па ситно га исећи и кроз појаче, али ређе камено до пресидати. На пола литра овога сока, треба узети пола литра меда, па ове једно пола сата прокувати. Док је још ова смеса врућа, треба ју засути у стаклене бочице са поштрим грлом, па оставити негде на хладно месту до употребе. Болеснику треба од овога лека давати по неколико кашичица дневно. Ово је изврстан домаћи лек против преобале и кашља и за одрасле, а може дуго да се одржи и неће да се уквари.

На што се оскоруша најчистије употребљавана?

Кад се оскоруша при прављењу јабуковаче с јабукама допеша, онда јабуковача бива трајанија и за пренос оспособија, бива питкија и добија врло зему винеку боју, а то све услед тога, што у оскоруши има много танина. Јабуковача на тај начин добије и више угљене киселине, бодљивија се боље једини и укусу у опште бива пријатнија. Истина, да јабуковача са оскорушом справљена не треба више времена на дозривање, али је зато у другој години већ много завршија, но кад се без оскоруше справља. За овај циљ треба оскоруша да је зелена и тврда и тако ју треба изгњечити и до употребе на хладно месту чувати, и тек при саме употребе одлатити и сок јабуковачи додати. На три дела јабуковаче, треба узети један део сока од оскоруше.

На што треба пазити при куповању младих воћница?

При куповању младих воћница треба, пре свега, пазити на то, да на корену има што више ситних жилица „вла-

ница“, које треба да су на све стране распрострајне. Кад су у корену у већини дебеле жила, онда се воћница врло толико припа, врло мало живота показује, јер јој они органи — „влакнице“ — не додељују, које храну из земље ешту. Стабло треба да је право и чисто, и само на месту где је означено, може бити мало кривине. Воћнице у опште не треба да су више од 1-50 метра. Воћнице са дебелим стаблом казују да су старије, па ма им кора и глатка бива. Те воћнице већ се теже примају, кад се с једног места на друго пресађују. Такве воћнице не треба куповати.

КЊИЖЕВНОСТ

Чувар здравља — месечни часопис окружног одбора округа крагујевачког за просвећивање народа у чувању здравља. Уређује Др. Добривоје Гер. Поповић, окружни самоуправни хигијеничар. Цена 2 динара годишње. Година II, Крагујевач, Штампарија Радивоја Јовановића, 1911.

Вредни и неуморни раденик на просвећивању народа у чувању здравља г. Др. Добривоје Гер. Поповић, редовни члан нашега Педагошког Друштва и сарадник „Техника“, развио је своју плодну и корисну делатност и као самоуправни хигијеничар округа крагујевачког. Он ешуда етшако да упути народ у чувању здравља, тога највећег богатства, па и своје слободне часове — ако их он у опште има — употребљавана да и писаном науком утича на наш свет да чува своје здравље и да тако живи како би све теже болести еспречило, јер је „лакше болест еспречити него лечити“. Његова збирка популарна пазиља, његове поуке о чувању здравља које су изашле у „Технику“, „Земљорадничкој Задрузи“, његов календар „Здравље“ — нису му биле довољне за пронаштравање своје идеје, но је, ево, као самоуправни хигијеничар покренуо и лист **Чувар Здравља**, — који се у две хиљаде примерака *бесплатно* раздаје у округу крагујевачком. Лист је одлично уређен и доноси такве поуке, које треба да има не само сваки него и сваки образован човек. Поред извршних поука овај, у врло еспречној форми штампаним часописе, доноси и времена на време, и кратке поуке о болестима код стоке. Угодно је овај часопис кориснији за народ, јер и ту попуљавана једну есетну правину.

Цена је тако мала, да би га збиља требала да држи свака поле кућнија есосна кућа, и ми га нашим читоцима најчистије препоручујемо, јер смо уверени да ће за 2 динара наћи толико поуке и лепих и корисних савета о чувању здравља у овоме часопису, као нигде на другоме месту.

Бр. 1. за ову годину донео је ове корисне чланке: Хранљивост поједине хране. — Не прегрејавај собу. — Ђачка храна и одео. — Не затварај децу у собу. — Кафана и кармиле. — Опаните се, људи, праћара. — Метла. — Убој, убивогина, пагљечене. — Пробоји. — Крајини. — Шта чини добра вода. — Друштво за сузбијање губердуоаве, јестине у Крагујевцу. — Поезујај ове еветге.

Преглатити се може код Окружног Одбора округа Крагујевачког.

М. И. Лук.

ИЗАЊИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО

10 20 и ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

УПУТУЈУ СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ ПИ СВЕ

ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЊЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. ЦРПСКОГ ДРУШТВА ПОШТА
ПОШТА КРАЈЕВАТВО

Цена огласила попољовена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољовр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.**

Одговорни уредник: **Д-р Ђорџ М. Стајић.**

БРОЈ 7.

БЕОГРАД 10. МАРТА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XIII.

САДРЖАЈ.

Гуска. — М. Н. Лук.

Треба ли да изабавимо сејмце? — *Алија М. Ахмедовић.*

Полна свиња. — *Како се прави каштањак себа?* — *А. Мијковић.*

Гојене кривоце. — *П. С. Петровић.*

Из добрих вилга. — *М. Н. Лук.*

„Фабрицирана пена“. — *Допис из Крајине.*

Међународан Агринутурни Институт у Раиму. — *Д-р Силва Аераловић.*

Гасеници. — *Српске Земљорадничке Задруге у Војводини.* — *Прозна-*

водња вилга у Мађарској у 1910. години.

Пољне свињце. Чудо од кривоце. — *Туберкулоза код живине.* — *Извој*

свежег и прерађеног воћа на Србије у Немачку. — *Мед је нај-*

боља храна за децу. — *Морак, морска кокош.*

просторима, и где нема довољно паше, она и не напредује. Пашњаци јако појевитињавају држање већих јага гусака и отуда живичар и има највећи приход од гусака, јер их мало прихранује и нема потребе да их много негује. И зими најве гуска испод снега себи паше, а кад је снег велики треба је чешиће хранити и нарочито пажњу обратити да јој се зелене хране да — купус, кељ, салата, репа и т. д. — јер је за њега најповољније зелена храна битан услов.

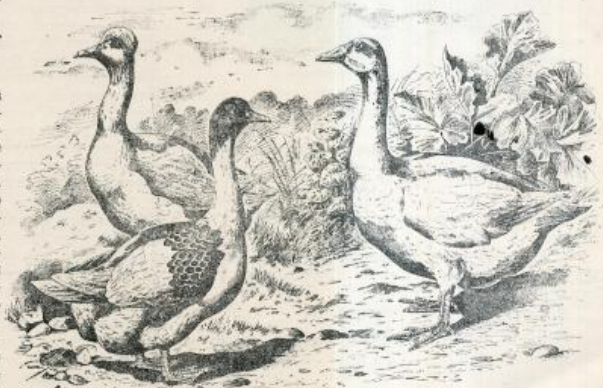
Гојење гусака — кљуцањем и иначе — веома је приходак посао. И у земљи се радо троше угојене гуске, а на страни још више. На страни постоје нарочите радње за гојење гусака, које доносе са стране мршаве гуске, ту их гоје и онда продају. На већим свет-

ЖИВИНАРСТВО

ГУСКА.

Гуска је привредна живина првога реда. У Србији има одличних погодаба за њено гајење. Много се тражи и на стране тргове извози (шарџа се не плаћа), а свиуде је доброг цена. Приходно је гајење гуске само онда, кад јој стоје на расположењу велики пашњаци и вода, бар да се свакодневно може окупати. Једном гусану треба дати 3—4 гуске. Гуска је добра лежица и сама изводи за 28 до 36 дана.

Гуски су потребни с тога велики пашњаци, што она скоро искључиво и живи од биљне хране, коју сама себи по нољу тражи. С тога у заграђеним

Сл. 1. Поморанке. — Емденке.

РАТАРСТВО

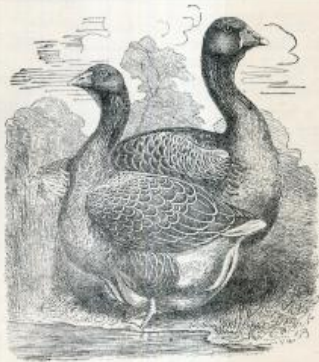
ТРЕБА ЛИ ДА НАБАВЉАМО СЕЈАЛИЦЕ?

ским трговима данас се радије траже гуске средње крупноће него ли оне најкрупније, јер је лакша продаја и не мора се прибегавати сечењу, јер тиме гуска губи много од своје вредности као пезење. Наша домаћа гуска веома је погодна за трг — мало је само треба одабрати и тражити чисто беле, које укрстити са емденском и италијанском гуском, да би се добило у крупноћи и бржем порасту.

Раса. — *Емденска гуска*: врло крупна; широка, дугачка са лабудастим вратом и лако покретљивом главом. Врло се добро гоји. Тежина 8—10 кгр., а добро угодна достиже тежину и до 15 кгр. Боја: чисто бела. Ова је гуска жилава, лако се гаји и добро изводи.

Померанска гуска здепаста је, виша је, а има лете особине као и емденска. Боје је беле са мркоугастином ознакама.

Тулуска гуска, врло крупна, са главом високом и крупном; врло теске ноге. Носи мало; врло се добро гоји и достиже велику тежину; нежна је и само је за тошпије пределе. Горе затворено-угасито-сива, доле отвореније боје са белим ознакама.

Сл. 2. Тулуска гуска.

Италијанска гуска — врло погодна за наше прилике, — носи врло добро.

Код нас се могу добити ове расе гусака и јаја од њих:

1. *Емденска гуска*: Добричево, Топчидер, Шабан, Зајечар, Краљево, Вуково, Сврљиг, Александровац, Рача, Сопот, Паланка.

Италијанска гуска: Топчидер.
Гуске треба што више гајити.

И. Н. Аук.

Ја смело понављам да треба да набављамо ову тако важну ратарску справу, која је од велике вредности за рационалну земљорадњу.

Ево зашто:

Њоме се у првом реду уштеди много семена, те се на тај начин скоро свака сејалица временом из ове уштеде у семену потпуно исплати.

Сејалицом смо у могућности, да количину семена у сетви са свим по нашој вољи регулишемо.

Посејано семе са сејалицом потпуно се правилно раздели, и не ће остати празнине, као што се то дешава сејањем омашке, где нам увек често и полетне јер је сувише густо посејан. Даље, сејалицом смо у могућности да семе толико дубоко посејемо, колико је то потребно. Дакле, ни сувише плитко ни сувише дубоко. И ова дубина је потпуно равномерна за целу количину семена. Овим постижемо, да нам семе једновремено на целој површини клија и нице. Даље, младе биљке ће једновремено обилни и дозрети, што је од велике важности за правилну жетву.

За тим, опасност, да ће нам увек услед сувише густог сејања полетнути, много је мања, него код сетве омашке.

Принос са оваке посејане њиве знатно је већи, пошто свака биљка има довољно простора, да се развија, и пошто и иначе има све повољне услове за развијање и напредовање.

Што је најглавније, сејалица у земљорадњи образује велики преокрет. Јер тражи, да се земља за њу приправи пошто у необрађеној и неуситњеној земљи она не може да ради правилно. С тога смо ми сами принуђени, да земљу чешће оремо и ваљалом дрљачом добро продрљамо. Поред наведенога, сејалица има још и то велико преимућство, које овде нарочито истичемо, што се у многим крајевима наше домовине сеје кукуруз под бразду, и на овај начин сви ти земљорадници везани су пролетњим орањем за време сетве кукуруза, које је, као што је познато, врло кратко. И у том времену, а то је од 25. марта до 1. априла, када сви скоро навале са орањем и када је у опште према искуству најподесније време за ову сетву кукуруза, — у немогућности је да се она изврши, јер је површина, која се са кукурузом засејава, сувише велика.

Па према томе кад би се у таквим крајевима земљорадници научили сејати сејалицом, били би у могућности да своја поља на време изору и уреде. Овим не само што би се доскочило закашњеној сетви, већ би се редомичним сејањем, нарочито код сточне репе и кукуруза, омогућило после прашење и окопавање са сточном окопачицом, чиме би се олет приштедило веома много ручних радних снага у времену када су наднице најокусније, и када наступи време кошењу ливада. Напреднији народи отпочели су тек онда лепо живети, када су своје кукурузе (окопачице) почели да огрну копањима. Ових сејалица има разних врста, а има и малих сејалица, које су

искључиво за сејање кукуруза, али ко од нас мисли, да и пшеницу као и остале усевне биљке сеје сејалицом, за њега ће најбоље бити, да изврши набавку сејалице, која ће моћи све усеве да сеје. Добро би било, да ову корисну пољопривредну справу набаве подружике и земљорадничке задруге уз припомоћ Српског Пољопривредног Друштва и Савеза Земљорадничких Задруга, те исте раздаду међу своје чланове макар у пола цене.

И тврдо сам уверен, кад наши земљорадници буду увидели велика предности и користи од ових сејалица, да ће их они у будуће сами без икаквих повластица за своје потребе набављати.

Ако би ко год од наших привредника био у могућности и хтео ову важну и корисну справу набавити, може исту наручити преко Српског Пољопривредног Друштва или Савеза Земљорадничких Задруга, који ће му са уобичајеним попустом исту, уз доплату, ако се другачије не би уговорило, послати.

Крагујевац.

Алиш Н. Атанасић
праг. економ.

— 608 —

ПЧЕЛАРСТВО

ПЧЕЛИНА ВАШ.

Пошто се пчелина ваш већ с пролећа у кошници јавља, потребно је свакоме пчелару да зна, како се она уништава и шта му је потребно чинити да се пчеле не загаде овом нечистотом.

Али, пре него што пређемо на та упутства, ваља нам се упознати са самом ваши и њеним начином живота, размножавањем, као и са питањем: на који начин досађује ваш пчелам и чиме их штети?

Пчелина ваш је мали бескрилни инсекат, величине чходне главе, боје мрке, необично велике округле главе у сразмери према телу, без очију, округла трупа и са неточлицим чекињастом длаком обрадним ногама. Не леже се из јаја, већ рађа живе лутке, из које се после 14 дана развије савршена ваш. Најрадије се ваш задржава на младим пчелма које изведе полог, а још радије на пчели матици. Ово долази отуда, што ваш не сисе крв пчелма, као што чине остале ваши које се на другим животињама налазе, већ се оне хране отпатцима оне хране, којом се матица храни и храном којом младе пчеле прихрањују полог. Чим која пчела раденица понуди и вржи храну матици, онага часа оне мале а врло окретне и брзе животињашце, појуре у правцу испружене сасалке матичине да јој отму колико могу сока и одмах се враћају на своје предвалиште у засеку другог коша (прену) пчеле матице. Исто тако се понашају према пчелма које негују и хране полог.

По томе, пчелина ваш, не би чинила бог зна какве штете, кад би само по нека била у кошници и докле је у мањем броју загадила пчеле. Али, када се jako накупи, и када у тој мери нападне пчелу матицу, тако да је њима начичкава, онда толико спутају матицу да се једва креће. Због тога матица није у стању да пре-

вија стражњи труп, па за то не може уредно да подлаже јаја у ћелије, већ наредичава а то разуме се не ваља. Таква кошница не може да напредује, него с дана у дан опада број народа и најзад сасвим ослаби. Ненаскучи пчелар често се у чуду пита, за што му кошница слаби и приписује слабање народа разнеликим узроцима, а овај прави узрок, то јест, да су пчеле вашљиве, не паде му ни на памет. Приметимо ли на пчелма раденицама ваши, несумњиво је да је пчела матица сва увашљивљена.

Пчелина ваш никако не трпи дим, па је стога чешће кађење кошнице одлично средство за њено истребљење, а ово нарочито треба чинити с пролећа приликом прегледа и чишћења кошница. При томе послу треба уватити матицу, затворити је у кавешчић, па је вап кошнице добро накадити димом од дувана, па немо видети како ће се за тили часак све вашце разбије које кул.

Ако је цео народ у кошници вашљив, онда треба поступити овако: На под кошнице ваља разастри табак чисте беле хартије с вечера и оставити га тако разастра преко ноћ, а беду хартију треба поустити тупцим нафталином, који се купује у апотеци или болној бакалници; нафталина не треба више него колико се може заватити кафеном кашчицом. Сутра изјутра видећемо да су све вашце попадале на хартију омијене нафталином који јако заудара, а чии мирис вашце никако не подносе. Хартију с вашицама треба одмах спалити. После осам дана, ово средство треба понова употребити, али никако чешће. Јер јак мирис нафталина може — кад се чешће употребљава — нашкодити и пчелма а још штетније утиче на полог.

Али, као год што важи правило, да је много лакше предупредити ма какву болест, него лечити и темелно је излечити, тако исто и у овом случају најсигурније је средство противу овога гада — примерна чистота. Зато је потребно да кошнице одржавамо чисто, да се не наупе трошницама и другом прљавштином — мртвим пчелма, ларвама итд., па етога ваља нарочито пд или покретну дашницу на поду, свакада чистити а особито у кошницама са славим народом, који сам не стиже да одржава кошницу испрану и чисту. За препоруку је, да се с пролећа дашнице, које замењују пд, добро прибају караболном водом, која се готови овако: узме се кафена кашчица обичног непречишћеног карбола и сила се у литар врлуе воде, па се тој течности дода мало глицерина да би се карбол што боље размутно у води. И ове ствари могу се за мало пара купити у апотеци или у бакалници.

Ово средство сматрају пчелари као предохраниу, да им се у кошницама не залезе метљ и други гд

А. И.

КАКО СЕ ПРАВИ ВЕШТАЧКО САЂЕ.

Нема тога пчелара који са успехом пчелари, а да се није спадео са довољном количином вештачког сађа. Празно сађе потребно је пчелару с пролећа да прошири — увећа — плоднште, затим да га дода медншту, као и да му се ваје у приправности за време ројена, и најзад када га иналепади јака паша, јер у то доба пчеле исеу у стању да саграде онолико сађа, колико им је потребно за остау меда и због тога иче-

лару сила мед пропада, што пчеле нису у стању да искористе обилату пашу, оскудевајући у празном саћу. Када се у таквој прилици пчелама дода довољно празног саћа, оне ће пашу потпуно искористити и напуштити кошнице медом. Вештачко саће је за оваке случајеве права благодет, па је с тога потребно, да се пчелар израђице снабде са довољном количином овога саћа, и да га има у резерви. С тога је потребно, да основе — табле — вештачког саћа, пчеле пре главне паше доврше и направе потпуни сат, па зато где је главна паша с пролећа, вештачко саће мора се спремити претходнога лета, а где је главна паша с јесени, може пчелар натерати пчеле да му га доврше у току истог лета, пре главне паше.

Али, треба знати, да вештачко саће када се у трговини купује, није једино, па је с тога много боље и економично да га пчелар сам прави, ако мисли да има што више добити од својих пчела.

Сваки пчелар који има бар 20—30 кошница, имаће од својих кошница довољно воска, да од њега може направити онолико вештачког саћа колико му је потребно, само мора набавити пресу за вештачке основе саћа. Ова ће му се справа врло брзо исплатити, а може је поручити преко Српског Пољопривредног Друштва. Има и јединица преса од оних што их је Пољопривредно Друштво огласило у Пољопривредном Календару које коштају 40—50 динара. Пегина, цене преса за ливење вештачког саћа зависе од величине њихове, али има их које не коштају заједно са царином више од 20—25 динара. Најјединице и најбоље пресе могу се поручити од фирме: Bernhard Rietsche in Bieberbach (Baden), и његове су табле од бакра оивичене цинканим лимом.

Почетник пчелар, питаће се, да ли је вештачко саће које он сам гради, исто онако добро, као оно што се фабрички израђује и по трговинама продаје. Што се тога тиче, може бити потпуно спокојан, шта више са извесних разлога, оно је још боље него оно које се у фабрикама прави, ма да се мора признати да фабричко вештачко саће има дубље основе хелија — отисак је јачи и изразитији. Боље је зато, што је пуњије и пчеле при прављењу хелија, већ у томе вишку воска, налазе материјал који не морају нарочито да траже у пољу. Али, поред наведеног, има вештачко саће које сами лијемо, још и ово преузетство.

а), Сигурни смо да нам је саће чисто воштано, и да није заражено, јер куповно саће може бити пореклом од воска из кошница у којима је владала болест *тригесе*, а она је заразна и преноси се са таквим воском у здраве кошнице.

б), Вештачко саће, које смо сами лили, пчеле много радије примају и одмах га довршавају и чим је готово, матина у њега полаже јаја.

г), Најзад, вештачко саће које сами лијемо, едлик-кује се нарочито још и тиме, што се при даљем грађењу неистеже, не шири и неижеде, па с тога није потребно ни да се учвршћује жицом, каналом и т. д., при истресању меда, што то обично мора да се чини код вештачког саћа које се куцује у трговинама, јер фабричко саће готове помоћу ваљака, па се оно због тога и истече.

При ливењу вештачког саћа најважније је обра-

тити важну на калуи пресе, јер он мора бити потпуно чист и исцрпан. Ако је преса нова, још неуотребљена, морамо је очистити и од најмањег трага масноће, због тога се калуи не сме никако претима доватити јер су прети ајојаји и масни. Најбоље је средство за испошћивање калуи чист шпиритус, од којег треба у пресу сунути један деци, па га за тим опет добро оцедити. После чишћења пресе, треба спремити нарочити раствор којим се олажају калуи, да се за њ' не залепи восак који се лепе у вештачко саће, те да га неповређеног можемо извадити из пресе. За сада се показало за овај циљ као најбоље средство раствор меда у води и мало шпиритуса. Треба узети пуну кашкицу меда па га растворити у литру воде и тој смеси додати један деци (100 грама) чиста шпиритуса. Од овог раствора треба сунути у доњи капак пресе (калуи) онолико колико тек да покрије дно, па затим спустити горњи поклопац пресе и благо га притиснути уз доњи капак. Кад се изврши притисак капка на капак, течност (раствор) треба да се испне у преси на 1½ сантиметар висине. Сада се спреми нов восак, којег треба растопити на тихој вагри, па нарочито емајлираном дубоком кашкицом заштити топљен восак и сунути га у пресу, преко доњег калуи, па за тим полако спустити и тихо притиснути горњи капак на доњи и тиме је створена ствар. Восак који би поводом притиска облио пресу, треба сручити у онај суд где се топи восак за друго саће. За овим треба отворити горњи капак и извадити готов сат.

Почетници, који нису вешти ливењу и вађењу саћа, препоручује се, да за сваки сат понаособ, употребе овај од меда, воде и шпиритуса начињени раствор. Ово важи и за саће већих размера, јер се оно теже вади из пресе.

У случају да ливење сата не испадне за руком, па се преса узлепи и избрља воском, треба калуи пресу (изнутра) у топлој води раствореном содом или ладним безиваном са четком добро изабити.

Дакле, и за овај рад потребно је вежбања и искуства.

А. М.

ИЗ ДОБРИХ КЊИГА.

1.

Селак је много здравији него варошанин Друкчије и не може бити. Оно што наше тело треба да има, па да буде здраво, има селак: чист, непокован, свеж ваздух, телесан рад на свежем ваздуху, и просту али хранљиву храну.

2.

Сви ми тражимо срећу. Селак, који семе у изорану земљу баца; радник, који иде у бескрајну даљину, да тражи злато испод леда на Аљасци; трговац, који у беранској ларми и прецирци ослужкује удар таласа садашњости и шпекулрајући гледа да га искористи; научник, који у својој соби између мирна четри зида удаљен од бурне сваякшности, ради на својем мисленом делу — сви они, ама сви само траже — срећу.

ВОЂАРСТВО

ГАЈЕЊЕ КРУШКЕ.

Пошто се код нас гајењу крушака не обраћа скоро никаква пажња, то је неопходно потребно. Да се на њено гајење обрати што већа пажња, јер ће она својим плодом достојно исплатити уложеног труда.

Крушка тражи снажну земљу, која не сме бити сувише глиновита, а нарочито ако се гајење жели применити у већем размеру. Иначе не пробира земљу.

Може се на разним подлогама калемити: на дуњи, дивљој крушци-дивљаци и белом глогу.

Дуња као подлога увек предлаже, јер даје дрво средње величине. На овакој подлози крушка раније пророди, него ли окалемљена на дивљој крушци и даје према једнаким приликама веће и сочније плодове; док међутим, дуња тражи снажију земљу а нарочито хумозну.

Дивља крушка даје снажније и развијеније дрво са дужим животом, али се мора више чекати на род, плодови исуе тако крупни и сочни као на подлози дуње. Успева на земљи средње кахкове, ако је иста растресита и дубока; док дуња на таквом земљишту не може успевати.

За врло глиновите и крчеве земље, на којима у опште све јабучасто воће врло слабо успева и напредује или сасвим пропада, ту је као подлога подесан бели глог. Он захтева за своје снажне и јачне прилично времена, али је међу тим врло добар и издржљив као подлога.

Што се тиче положаја, крушка може успевати на сваком положају и на њима да доноси добре плодове.

Ако се има могућности, да се земља за 60—70 см. дубоко преради и довољно наћубри, у толико ће крушка окалемљена на дивљаци боље успевати. У колико је земља плиће разрађена, у толико се пре морају гајити мањи облици, који немају вртенасту — сржну жиљу, него која имају обилну количину ситних жилица а које у разрађеној и растреситој земљи достижу дужину 50—60 см. Све рђаве последнице са плитке земље долазе, ако се не разради довољно дубина и ако се крушка, окалемљена на дивљаци са високом стаблом, засади на таквим земљама. Развијено дрво има снажне и дугачке жиле, па ако се засади на плитком земљишту, оно не може добро ни успевати.

Слабије сорте садњеном нешто дубље него обично, тако, да место, где је калемљење извршено, стоји непосредно над површином земље. Ако је окалемљено место добро срасло, то ћемо идућег пролећа преко њега метнути лишћа помешаног са земљом за 2—3 см. дебелине а затим покрити стајским ђубретом; те да би се на овај начин влага задржала. Услед тога крушка обично добро рађа.

Пре него што приступити кресању круње и давању облика, морамо приветљиво обратити пажњу, како ће се извршити кресање продуктивних ластара. Неке ластаре окресамо краће или дуже, имајући у виду увек њихов положај и развиће. Значај кресања је тај,

да се на таквим ластарима постојећи пупољци потпуно развију, ако је продуктивни — вршни ластар сувише кратко осечен, што ће се из побочних његових пупољака развити снажни ластари а који врло тешко образују родне пупољке. Ако су продуктивни вршни ластари подуже окресани, то ће његови доњи пупољци остати местимично неразвијени и отуда показати се на ластару празна места. Према овоме неопходно је потребно, да се при кресању одреди тачан правец и зато ће нам послужити ова два наведена примера.

Искуство нас учи, да се на једном, водоравно положеном ластару, сви његови пупољци, од основне па до врха, развијају, а да се на исправном продуктивном ластару његови пупољци при основници само тада развијају, ако се тај ластар за 2/3 његове дужине скрати.

Да би родне гранчице и пупољци били више — мање равномерно распоређени, треба извршити кресање вршних — продуктивних ластара и то с пролећа, и уклонити непотребне леторасте лети у кртом стању и сваке треће године извршити потребно разређивање круње.

П. С. Петковић.

ИЗ НАРОДА

„ФАБРИЦИРАНА ВИНА“

Неготин, 1. марта.

Из Неготина нам пишу: да је услед прошлогодишње грђаве виноградске бербе и оскудице у природним винама, у многим местима у Крајини узело у велико маха „фабрицирање“ — справљање вештачких вина, која извесни несавесни „фабриканти“ продају под именом природних вина. Како нам јављају, само једно село у Крајини узело је преко 10000 крама шећера прошле зиме на ову сврку!

Кољко ова несавесна трговина може да науди виноградарству у Крајини и колике огромне штете може да нанесе том крају, који искључиво живи од виноградарства, може сваки привредник да увиди. Моментално бар користеће само неколицини, али штету, која може бити кобица и од филоксере, није искључено да ће платити цела Крајина.

За то скрешемо пажњу меродавницима да овој опасности стану на пут док још није узела веће размере, и заштите леп глас крајинском вину, које код нас узива. Поред меродавних, у интересу је и самих виноградара да прогину ових несавесних „фабриканата“ поведу најжешћу борбу и учине све, да они исуше заслужену казну. То ће пак постати најбоље, ако сваког од тих фабриканата доставе полицијске власти, која ће на основу закона предузети потребне мере да њиховом штетном раду стане на пут и спасе крајинско виноградарство од очигледне пропасти.

Крајинац.

МЕЂУНАРОДНИ АГРИКУЛТУРНИ ИНСТИТУТ У РИМУ.

Конвенцијом једном од 7. јуна 1905. год. коју је заједнички већ део земља старог и новог света, установио је стани међународни Институт за агркултуру, са седиштем у Риму.

Тако је овај институт постао државна установа. Он је састављен из *главне скупштине*, у коју улазе представници уговорних држава, и *сталног одбора* образованог од чланова које су исте државе опунмоћиле.

Стални одбор одређује буџет Института, у границама кредита који му је главна скупштина ставила на располагање, и сва се о отиравању послова у Институту; он образује своје канцеларије и именује и чланове одсека, пододбора, комисија, и т. д., као што се стара и о публикацији својих издања.

Институт је основан главном донацијом италијанског краља Виктора Емануела који му сваке године ставља на располагање по 300.000 франака из своје личне штате. Осим тога, средства за његово издржавање добијају се од котизација уговорних држава. Државе су подељене на пет група, према њиховом рангу и величости у међународној јединици. Број гласова којима свака држава располаже и број јединица котизација, размера, који на њу пада, утврђени су према следећој ерамери:

Групе држава.	Број гласова.	Јединице котизација.
1	5	16
2	4	8
3	3	4
4	2	2
5	1	1

Котизација сваке јединице размера (узгаја) износи највише до 2.500 франака.

* * *

То је у краткој онга организацији Института.

Какав је његов циљ?

Конвенција нам сама даје дефиницију. Акција се Института има да распростре на међународни домен. Али још и боље од дефиниције, публикације које предузима Институт од његова постанка, пружају нам могућност да одредимо његов циљ и његове тежње.

Зачет у 1904. г. први пројект организације Института, јавно се на свет 1905. г. али је тек у 1907. години студио у живот, стао на своје ноге и добио дефинитиван карактер. Од тада је Институт имао и нових негода, што је са свим појамљиво с обзиром на огромне тежкоће које представљају стањање у покрет једне нове тако огромне машине чији су точкови и делови у почетку често рђаво постављени и захтевају да претходно буду опробани.

Од пре годину дана Институт итама свој билетен о стању усева и жетве. У колико је то могућно, билетен се труди да састави један инвентар који обухвата цео свет, т. ј. статистички преглед обделаваних површина земље и вегетативних производа у земљама које су чланови Института.

И на тај начин агронома, пољопривредна вјештаца од обавне постаје најпре национална а данас је, ето, и међународна. Многи земљорадници не знају или тек недовољно познају стање културе, предвиђање будуће жетве, количину и начин извлачења пољепних производа, цене које се нуде и шапају у разним земљама... Главни је задатак Института

да даје брзо и тачно, поуздане информације о разним факторима који утичу на стварање агркултурних производа.

Он се стара да, по могућству, суабја штетну акцију организоване спекулације која, ерегом летачних, лакших и анонимних вешташта, изазива моментално вештачко ошакњање и падање цена на главним житним тржиштима у свету. Он је предузео да ублажава несталност, колебање у ценама главних агркултурних производа. Институт намерава ићи још и даље: да даје што поузданије одговоре на питања „како и где треба култити и продати“.

Извештаје, које данас штампа Институт о стању културе и жетве разних перазија, нису још достигли потребу и жељену опширност. Сад, кад је ова важна међународна институција срећно дошла на свет и изашла из повоја, треба да се нестара за што опширније статистичке извештаје. Сама на тај начин акција ће Института у знатној мери допринети што правилијем и стабилнијем курсу продуката изложених продаји на стварне терминеке рокове и да, можда, једнога дана потпуно онемогући и уништи фиктивне шпекулације, хазардану игру која је толико људи за век упропастила.

Овај резултат може бити постигнут много позитивнијим начином кој се послови Института буду побољшани, разгранани, те распрострајани и на друге продукте озем оних којима се данас бави.

* * *

Осим месечног билетена који доноси извештаје о стању културе и жетве, Институт публикује, с времена на време, и реферате о осталим питањима која су од значаја по агркултуру. Међу тим извештајима да напоменемо статистичку обделаваних земљишних површина и производње вегетативне и сточне у земљама које су чланови Института. Ти реферати допуњују, у извесној мери, друге податке који се одnose на жетву.

Поред тога, Институт публикује и два билетена: један, који издаје његов одсек за економске и социјалне установе (Bureau des institutions économiques et sociales), и други, који уређује одсек за агркултурна обавештавања и билетни билења и растина (Bureau des renseignements agricoles et des maladies des plantes).

Од првога билетена позаше су до сада три а од другог два свеске, које су ми ставили на располагање дубавни чиновници пољопривреднога одсека нашег Министарства Народне Привреде.

Међународна конвенција од 7. јуна 1905. год. установила је, између осталог, да институт треба „да проучава питања обвеса на кооперацији, осигурање и земљораднички кредит у облицима и да скупља информације о томе у свима земљама, као и о надницама и пољопривредној радној снази.“

Водећи рачуна о привојеној у део овога програма Стални Одбор Института поверио је овај посао „Одељу за економске и социјалне установе“. За поседња три месеца прошле године овај је одсек публиковао три свеске билетена које садрже монографије о садашњим земљорадничким организацијама у Немачкој, Аустрији, Енглеској, Италији, Турској, Пореншкој, Холандији, Португалуји, Румунији, Шведској, Швајцарској, Боснији, Србији, Куби, Царству Индо-Британском и Француској.

Свака је држава проучавала засебно као независна економика и политичка јединица и то у пет гласа.

У првоме делу, као општи увод, унесени су неки демографски и економски подаци који читавцу пружају могућност да одмах уочи однос између опште ситуације дотичног земља и специјалних услова њених пољопривредних организација.

Други је део намењен монографијима било само о једној партији или о целокупној земљорадничкој организацији.

Трећи део проучава проблеме и факта од највеће актуелне важности по живот организација у различитим земљама.

У четвртоме делу су обухваћена обавештавања. Ту су прикупљене све информације које се непосредно односе на кооперативе и агркултурна удружења. Тако се одмах у овој глави срећемо са законодавством и делатношћу државе у погледу земљорадничких организација. За тим се упознајемо с радом најважнијих друштава и савеза у дотичној земљи која заслужују нарочиту пажњу и похвалу. Уз то нам ваља напоменути, да је овој партији билтена долази и кратак библиографски преглед главних најкориснијих публикација које се односе на кооперацију и земљорадничка удружења.

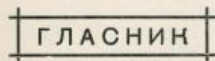
Пети је део одређен студији питања, која, иако немају карактер строго кооперативно-агркултурни, ипак имају великог интереса за кооператоре и земљораднике: организација пијавца и производа који су потребни (вештачко ђубре, семење, пољопривредне машине, и т. д.); развој агркултурних кооператива и нарочито потрошачких задруга с којима прве могу ући, као што често и узале, у пословне односе; скорашни закони или законски пројекти који теже да одрже и развијају малу земљорадничку сопственост или кооперацију латифундија, и т. д., и т. д.

При употреби огромнога материјала Одеск за економске и социјалне установе државе се најсвесније принципа који је сам себи унапред поставио: да не напусти строго научну објективност, да издава извесно од независнога и да што је могуће више при податоцима на непосредном извору, т. ј. на званичним државним публикација или познатим асоцијација. Он је свој задатак ограничио да познаје факта, уздржавajući се при том да о њима даје своју оцену и суд.

Ове монографије Института пружају допета државима, кооперацијама и земљорадничким асоцијацијама све што је за њих од највећег интереса. Читавци целога света наћи ће у њима серију подата о садашњем стању кооперације и агркултурних друштава те ће моћи, с великом намањеном користи, да упореде организације различитих земља. У исто време, својим информацијама и чланцима актуелне важности, билетен упознаје агркултурне организације с оним што је најинтересније у њиховоме сопственоме бићу и уопште стања им пред очи све проблеме и феномене који имају кооперативни карактер или с њима у вези стоје.

(Наставиће се)

—*—

Српске Земљорадничке Задруге у Војводини.

Како Српске Земљорадничке Задруге напредују у Српским Земљама у Аустро-Угарској, најбоље ће нам показати следећи бројеви.

На крају 1909. године било је свега 207 Земљораднич-

ких Задруга са 10031 задругаром. Према 1908. години број задругара нарастао је за близу једну хиљаду.

На сваку задругу долази 34 задругара. У ранијим годинама овај је број био мањи. Тако: у 1908. години долазило је на једну задругу 32 задругара; у 1907. — 31; у 1906. — 30; у 1905. — 29 и у 1904. — 27 задругара.

По занимању било је од 10031 задругара: 131 економиста, 139 учитеља, 146 трговаца, 464 занатлија, 153 надничара, 8862 пољопривредника и 136 задругара осталог занимања.

У 187 задруга били су секретари пољопривредници а у 110 економисти, учитељи, занатлије и трговци.

У погледу писмености од 10031 задругара било их је 7141 писмени, а 2890 неписмених, или у процентима: 71% писмених а 29% неписмених.

Ко би по овом броју судио писменост Срба у Војводини могао би доћи до погрешних резултата, јер етарно је обрнута сразмера писмених и неписмених. Овај повољан проценат писмених задругара према неписменим, показује нешто друго, т. ј. да задруге највише продиру онамо где је писменост и интелигенција већа и доказано је, да се тамо оне боље одржавају и јаче напредују. Зато је и потпуно уместно ова тврдња: да је главни услов за напредовање задругаретна школа и писменост. Хоћемо ли да напредује задругарство — у једној земљи потребно је подизати што више школа.

Извесно стање задругара било је крајем 1909 године овако:

Вредност земље	55,471.666 круна
Вредност кућа и аграда	15,381.112 "
Вредност покретности	10,280.927 "
	<hr/>
	Укупно 81,133.705 круна

На ову своју извесну задругари су имали дуга:

Укњиженог дуга	4,843.992 круна
Неукњиженог дуга	2,550.074 "
	<hr/>
	Укупно 7,394.066 круна

Као што се из ових цифара види, за задругаре се не може рећи да су презадужени, јер целокупан дуг њихов једва износи 9% њихове целокупне извесности.

На крају 1909 године целокупни износ задругарских задужења износио је 2,611.966¹² круна.

Целокупни пак промет задруга у петог години био је 18,442.861¹² круна.

Трошкови око оснивања износили су 2.029 круна и према 1908 години смањили су се знатно.

Дуговина Задруге код Савеза износила су у 1908 години 755.750¹² круна, а у 1909 години само 348.413¹² круна, значи да је Задруге за једну годину редуцирале свој дуг код Савеза за читавих 407.336¹² круна. Ако у тој сразмери буду задруге дуг свој отплаћивале значи, да на крају минуле 1910 године неће Савезу ништа дуговати.

Улази на штедњу у 1909 години порасли су, према 1908 години, за читавих 566.313¹² круна и то:

код обичне штедње за	514.709 ¹² круна.
код сталне " "	47.489 ¹² "
код ситне " "	4.113 ¹² "
	<hr/>
	Укупно 566.313 ¹² круна.

Улази код свих Задруга износили су на крају 1909 године око 2.500.000 круна.

Из овога, што смо докле изнели, види се да задругарство у Војводини одлично напредује, што нас као Србе може само радовати оно економско јачање наше браће.

Од наше стране желимо им још лепше успехе.

Производња вина у Мађарској у 1910. години.

На основу да сада прибраних података цеховина производња вина у Мађарској у 1910. години цени се на 2.560.000 хектолитара, а у Хрватској и Славонији на 200.000 хектолитара.

За последње четири године пак производња вина била је:

	у Аустрији	у Мађарској	у Хрватској и Славонији	свега	Укупно у Аустро-Угарској
1910	2.507.927	2.560.000	200.000	2.760.000	5.267.927
1909	6.252.571	3.284.813	1.079.315	4.364.128	10.616.699
1908	8.142.194	6.315.282	1.308.425	8.023.707	16.165.901
1907	4.256.842	3.098.427	724.217	3.792.664	8.049.506

Alig. Wein-Zeitung.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Чудо од краве.

„Wiener Milkerei Zeitung“, у 6 броју својој од ове године, доноси ову занимљиву белешку: „Др. Жан Огтман, на својој имању у Лога-Леер у Источној Фризји, има једну краву по имену „Тода“. Ова крава дала му је, еад је била стара 6 година, у времену од 13. марта 1907. до 18. фебруара 1908. године — дакле за петну годину дана 10.654 кгр. млека које је имао 3-56%⁰ масти, што је равно 453 кгр. масла (бутера). Поједини дана давала је ова крава 37,40 па и по 42 кгр. млека или 1-6 кгр. бутера дневно. — Крава је била тежна 564 кграма. Крава је од 13. марта па до 10. маја добијала дневно 5 до 7½ кгр. ливацког осна, 2½ кгр. меклина, 3 кгр. прекрпе од арнаје хране, 1 кгр. уљаних погачица, 2 кгр. ланених погачица и 7½ до 12½ кгр. вишног трешера. Кад се крава терала на ишну, добијала је до 5. јула као додатак поред наше дневно 1½ кгр. меклина, 2 кгр. прекрпе, 1 кгр. ланених погачица и 1 кгр. уљаних погачица.

М. Н. Аук.

Туберкулоза код живине.

И ова је болест јако распрострањена код пернате живине нарочито кокошара. Држи се, да је човечија туберкулоза лако преносна на живину, јер она радо једе нечистије човекове. Отуда се она код живине врло брзо развија и врло често изазива, нарочито код страних увезених раса и тамо где је постоја туберкулоза. Ми имамо рђавог некуства у томе погледу са мекелнимма и црним ланганимма. Испитивањем туберкулозе код живине бавио се марлени лекар *Тилле*, и утврдио је да су јаја туберкулозне живине — туберкулозна и да она даље шире туберкулозу. *Кувана јаја безопасна су*. Ако је запит заражен туберкулозом, не помаже никакво дељење ни нега. Једини је спас све поклати. Живинарник треба очистити и најевеније дезинфицирати и то што више пута. Седам најбоље испити и сагорети. При дезинфекцији важни да се свака цукотина

запе ередством које за тај циљ употребљавамо, а дезинфицирати не само издове по и под и таван итд.

М. Н. Аук.

Извоз свежег и прерађеног воћа из Србије у Немачку.

Стручан лист „Deutsche Obstzeitung“, у свесци од 1. марта ове године, доноси један чланак о извозу и увозу воћа у Немачку у 1910. години. Наје интересује колико је Србија извезла воћа свежег и прерађеног у Немачку, на ћемо то и навеети, јер су они подати сасвим тачни ошито су састављени на основи немачких службених извештаја.

Тако Србија је извезла у Немачку:

	Г о д и н е	
	1909.	1910.
	товара (100 кграма)	
Свежих шљива	93	26.091
Ораха	3.147	5.220
Сувих шљива	135.107	88.466
Воћа за јабучачу и некмеца	28.903	48.288

На овога се прегледа види знатна количина извоза воћа свежег, сувог и прерађеног, која ће сигурно сваке године бити само повећана, ако трговина буде на солидној основици.

М. Н. Аук.

Мед је најбоља храна за децу.

Тако вели један немачки ичеар, на онда изаствла: „У мојој близини становао је једна радница. Њено двогодишње дете болело је месецима од првеног катар, узед чега је омршавило тако да је било само скелет. Сва лешиња лекарека бешо узалуд. Држао се, да ће смрт скоро учинити крај патњама. Тада саветоваху матер да детету да млеко с медом. Како су од мене мед куповали и осино ста за овај случај. Кад је мати дитиња и по трећи пут за стакао мекло доша, раштах се о детету и саинадох, да се и дете приметно опоравља и да постаје теже од онога доба од када три-пута дневно добијала млеко и мед. „Здраво је оно већ, рече мати, само мора да се оснажи“. Неколико недеља дошје доведе ми мати дивно лепо дете, чији су се образи руменили. Ја сам био изненађен напретком дитињини у погледу здравља. Дете је добијало поред других јела још и сад млеко с медом, које је оно нарочито тражило и с највећом љубаво јело — знам, да му је ова храна била најпогоднија и најпријатнија.“

М. Н. Аук.

Морка, морска кокош.

Многи држе и ову кокош, која никакве привредне вредности нема. Она може годишње да снесе 40—50 јаја, која су укуена и имају веома тврду луку, те их деца о Ускрсу радо траже. Месо моркино врло је укусно. Она је свађашица, праву зарму и не да мира живини осталој, е тога је не треба ни држати.

М. Н. Аук.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ НЕСЕЧНО

10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

УПУТСТВО СЕ

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ

ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЊЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. СРПСКОГ ДРУШТВЕНУ ПОШТУ
ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласна неможена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољopr. Друштво власник, одређени: **Влад. Кушаковић.**

Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 8.

БЕОГРАД 30. МАРТА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА ХЛП.

СА Д Р Ж А Ј.

Списак коза. — М. П. Лук.

Како се спречава ројења. — А. Милојевић.

Ђурђевски манастир. — Д-р Ђорђе Радић.

Организања аконсерада. — Милутин Илић.

Како ћемо очекивати воћна од нахоњене? — Д-р Ђорђе Радић.

О рамама на воћњацима усева трава. — Д-р Ђорђе Радић.

Страшак. — Д-р Ђорђе Радић.

Међународни Аграрникултурни Институт у Риму. — Д-р Сима Аерановић.

Из добрих књига. — М. Н. Лук.

Гласина. — Пољoprивредна Наложаба у Краљеву.

Поучно ситице.

Књижевност — Из народа и у народ.

† Чланови понојница.

до 75 см. а тежину до 60 кгр. Врло је питома, па се и лако хоће да привикне и ван своје домовине, само је мало осетљивија на нашим јаким мразевима и тада треба да има стајницу или да буде са осталом стоком у сигуран заклон смештена. Врло се лако гаји и може

се држати сасвим као стајска стока. У Швајцарској она нема шта да брети, јер су сами четинари, а и паша је тако обилата, да нема потребе да брети. Међутим код нас кад унадне у лиснате шуме, не разликује се у томе погледу никако од наше домаће козе.

СТОЧАРСТВО

САНСКА КОЗА.

Најчувенија, па и најпострањенија раса коза, то је данас *швајцарска санска коза*. О њој да кажемо само неколико речи. Отаџбина јој је Швајцарска. Постојбина: долина реке Санае и Симе. Највише се гаје у бернском кантону, а поглавито у селу Саницу, Цвајсмену, Ленку, Болтигену, Св. Стевану, Гстаду итд. Не гаје се у великим стадима, али ниједне куће нема која не би по неки комад ове козе имала. Нарочито је занимање деце, да чувају, негују и музу ове „сиротињске кравнице“ — које име санска коза у пуном смислу речи и заслужује. Она је врло млечна коза и даје здраво и укусно млеко. Њу музу у Швајцарској 9—10 месеци преко године, за које време она да 600 до 800 литара млека. Није реткост да у почетку муже добра коза да и до 7 литара млека на дан.

Санска је коза већином бела, али се виђају и друге боје баш и код чистокрвних брава. Шута је, а круна је, снажно развијена и висока. Висину достиже

У Швајцарској њу сашу на ливади или поред друма и она насе — кад би се и код нас то радило, не би она шуме тражила. Од њеног млека у Швајцарској справљају једну врсту веома укушеног козјег сира, који се радо троши и, што је главно, нема никакав непријатан мирис, о чему сам се уверио на Ифиген-Алшма у сираници г. Крига из Св. Стевана.

Код нас се гаји у Државном Стојном Заводу у Добричеву и веома добро напредује. Укрптана јарчева савских и наших домаћих крупних сојева коза, које су такође довољно млечне — даће несумњиво добре резултате. На томе се данас и ради. У чистој крви гајио их је и гаји ваља још и данас *пој Мил. Миних из Мајдева*, који би нас јако обавезао ако би нам дао своје мишљење о овој кози и саопштио искуства која је о њој стекао.

И. Н. Аук.

ПЧЕЛАРСТВО

КАКО СЕ СПРЕЧАВА РОЈЕЊЕ.

Пчеле се роје највише у месецу мају, а може ројење да се протегне и до краја августа. Ројеви се пуштају од 9 сати наутра до 4 часа по подне, а најчешће у подне.

Ројење пчела није *свагда корисно*. У приликама где се тежи за што већом добити од кошнице, пчелари се труде да постаку пчелу да им што више меда сабере. Да би ово постигли, они сузбијају нагон ројења.

Нагон ројења сузбија се:

1. Када се у место старе матице, унесе у кошницу млада матица. Искуством је доказано, да се најрадије роје оне кошнице, које имају врло плодну матицу. Матица је најплоднија у 2-ој и 3-ој години;

2. Када се издвоји сабе у коме се налази полож трутова и на место њихово, уметне сабе пчела радница, и

3. Када се пчелама одузме матица, а после 8 дана сасеку матичњаци, а остави само један најлепши.

При свем том може се десити да се пчеле роје, а нарочито у случају ако је кошница јака а паша врло добра. Но ако поменуте начине употребимо код старке, која је првенац пустила, онда ће се сигурно народ пригајати и кошница се неће ројити.

Најтеже је извршити сасецање матичњака, јер се и поред најбоље пажње може десити, да се више њих задрке скривени у кошници.

Да би што сигурнији били да нам се пчеле не роје, најбоље је приликом замењивања старе матице младом, увести у такву кошницу неоплођену матицу или затворен матичњак и онда ће ова матица, или матица која ће се излети из унетог матичњака, сама порушити све матичњаке у којима се налазе дрвци или лутке матичине и тиме ћемо спречити ројење.

Као што се види, овај рад није баш тако прост и лак, јер он и добрим пчеларима задаје прилично посла, а почетницима је у толико тежи; али, без муке нема науке.

Сем наведених начина за сузбијање ројења, има и простији начин који може сваки почетник без велике муке извести и врло често успевати.

Прегостављајући да је кошница неправна, да је добро презимела и здрана у прошете зашла са jakim народом, који је прекарлио све сабе, на и последњи сат напуно медом, онда таквој кошници још с прошете можемо додати два рама по могућству саћем испуњена, на када приметимо да су пчеле и њих напуниле медом и поселе, можемо опет додати по један сат све докле, докле не погинумо плодште, али само ваља пазити да то у време учинимо докле пчеле још нису закљониле ћелијине на последњем сату. Када тако погинумо плодште, додавањемо сабе и у медште и то онда, када задње сатове унола погине медом додавајући све по два до три сата и то од оних које смо прошле године попадили и преко зиме чували, али у којем треба да има по мало меда. На тај ћемо начин привољети пчеле да пређу и у медште. По себи се разуме да такве кошнице морамо одржавати топле и зато им не треба скидати каптаре или друге покриваче којима смо их преко зиме топлели, све до краја априла — т. ј. до пред доба када се очекује ројење код других кошница. Ако је паша јака, медште ваља и даље проширити, све док се кошница не испуни рамовима. Када пчеле и последњи сат напуно медом претгула се истресају и то одмах, јер ако се мало задржи и мед остави у саћу, пчеле ће се спремати за ројење. Пошто се мед истресе, мора се празно сабе које се полова враћа у кошницу попрекати водом, јер неопрекамо сабе дражи пчеле на ројење.

Ко употреби ове мере, у онајвише случајева спречиће ројење, у противном, пчеле ће му се сигурно ројити.

Ово, што је до сад речено, важи разуме се за рој првенац.

За *другацац* важи ово правило: Након шестог или седмог дана, пошто се првенац пустио, треба растурити кошницу, поводити оквир по оквир и сасећи све матичњаке сем једног. Ово је исправно тачно и за вештог пчелара играчка, али за почетника мало тужљив и потезки посао, јер после седам дана намножило се већ толико пчела у кошници да изгледа као старка, па се при растурању кошнице пчеле толико разлете па и налуте, да нападају пчелара, а то почетници не воле.

Да би почетник спречио другенац да се роји, а да не мора нецати матичњаке као што је горе наведено, може се послужити једним другим начином, који је такође доста сигуран и то овако:

Пошто се пустио првенац и очекује да се пусти другенац, ваља сутра или идућег дана сав мед из кошнице истрести како онај у медшту, тако и онај у медшту, тако и онај из оквира у плодшту, а то зато што се зна, да рђб пре него што се издвоји из кошнице, понесе сабом поприлично меда да му се нађе за прве дане у новој кошници; дакле, свака пчела радница понесе свој део мираза као насеље у нову кућу.

Када се на тај начин одузме пчелама мед, оне изгубе вољу за ројење, јер немају шта да понесу у нову кошницу, нити што год да оставе у старој.

Таква кошница брзо сабере понова меда и ако смо јој коцем маја истресли мед, моћи ћемо га после две до три недеље понова истрести ако је наша добра.

Као што се види, другенац се може и на овај начин спречити да се не реји и свакако је пријатнији и занимљивији посао за свакога, а нарочито за почетнике — истрести мед, него ли мучити се око тражења и сасецања матичњака. А. М.

ЖИВИНАРСТВО

ЂУРЂЕВСКИ ПИЛИЊИ.

Најбоље успехе имаће живинар, односно домаћин, од свога рада онда, а нарочито ако хоће да добије добрих зимских носила, т. ј. кокошка, које ће и преко зиме редовно носити, кад се постара, да се пролећа изведе тој раније пиллиће, дакле око Ђурђевдана, а по могућству и раније. У колико су пиллићи раније изведени и добро одиговани, у толико су скупли, у толико много бољи за приплод и у толико ће бити боље и сигурније носиле преко зиме.

Извођење тако раних пиллића, не испада баш сваком од руке, или не испада тако лако, како то неки замислају. Са лежењем, односно извођењем пиллића само, није учињено све, баш и кад би, рецимо, имали на расположењу и добре лежнице — квошке, поглавито онда, кад би првих дана по извођењу наступиле нагле промене времена, непогодне за успешан развитак младих пиллића, — онда је у том хрђавом времену домаћиница на селу, која не би имала подесних просторија, врло тешко озувати и одржати те пиллиће. Али, да време и није било баш тако неугодно, ипак пропада сваке године пошећни број ових рано изведених пиллића услед погрешне и лабаве неге, а међутим треба умети ране пиллиће неговати, нарочито онде, где за тај посао не стоје све потребне удобности на расположењу.

По ипак, поједини неуспеси у извођењу раних пиллића, не треба да убију вољу код наших домаћиница на селу за извођење истих; оне то треба да чине сваке године, само са више пажње и више стрпљивости, све докле, док не свикну на све потребе, које су им за сигурно и успешно извођење раних пиллића потребне. Онда ће све то ићи врло лакше и повољније. Где се то рано извођење у велико врши, под свима подесним условима и спреми, онде се са насасивањем отпочне већ у месецу фебруару и марту; па ако у томе времену не буде баш повољног успеха, онда се треба постарати, да се то, у колико буде могућно, надокнади с насасивањем у првим данима месеца априла, тако, да се пиллићи изведу око Ђурђевдана, кад време отопли и кад за извођење пиллића буде подесније, повољније.

Ми из искуства знамо, да Ђурђевски пиллићи у порашивању и општем свом развитуку достигну оне, који су раније, у фебруару и марту изведени, а који су за то време морали да издрже све последње хрђавог и хладног времена, које их је у напредовању спречавало. Из искуства знамо и то, да су са мало

доцијим извођењем бољи успеси постигнути са лакшим, ситнијим сортама, нпр. са Минорком и Талингом, онда са нашом домаћом сортом, него са оним тежим, крупнијим сортама, као што су Орпингтонке, Плимес-рок, Вијадолте, Креп-керке и њима подобне. Па и ако би баш били и повољни успеси са извођењем у фебруару и марту, омет зато треба изводити и у месецу априлу, да би, за сваки случај, могли имати и извештај број прекобројних грла, за вредне потребе. Кад је у родним годинама у пољу доста хране, онда се и по неко прекобројно грло може на селу лако и несретно одржати, које се, ако до јесени не употреба за приплод, може уновчити, продати, и домаћинцу у њеним издатцима потпомоћи. За то доције извођење имамо још и другог разлога. И међу овим Ђурђевским пиллићима испадне по нека пиллића као добра зимска носила, па ће она у ношењу преко зиме надокнадити оне, што нас у томе погледу не би могле задовољити оне у фебруару и марту изведене, и ако се ове сматрају као најбоље и најсигурније носиле, јер и у прилоду има изабетака, који нас у нашим очекивањима могу да преваре — и онда се треба за сваки случај осигурати, да у производњи јаја преко зиме, не буде застоја.

Кад све тако урадимо, онда ће нам и лакше пасти, да из јаја укљонимо трогодишње кокошке, које у тој старости већ попуштају у несвију, па их тога ради није — с привредног гледишта — вине вредно ни држати, а за приплод бирањем, радује се, увек најлешна и најразвијенија грла. Др Р. Ђаћ.

ВИНОГРАДАРСТВО

ОРЕЗИВАЊЕ ВИНОГРАДА.

Сад у времену орезавања, неће бити без интереса рећи коју о орезавању винограда у опште, а према начинима одгајавања лозе и полагају земље на посе. Ипак се о овоме доста, али је мали успех који је у пракси постигнут.

Смео слободно тврдити, да ни сваки двадесети виноградар код нас, у основи не разуме резиду.

Резида винограда, тај најважнији посао и најпресуднији за рентабилитет виноградарства у опште, у рукама је оних, који и окопавање винограда по механичкој навици врше.

Овај најважнији посао, не треба да се изврши без личног присуства и надзора сопственика винограда, па ако и он није виноградар по занимању, онда од резача треба захтевати објашњење: зашто је ту и ту лозу овако, а ову онако скратно, и шта се од једног и другог скраћивања очекује?

Непојамно је услед чега се виноградару мало интересују за орезавање, и онда посао свршавају „на враћу на нос“ — што пре.

Зар није лепо: стати пред чокот, и према старости његовој, према бујности вегетације у прошлој години, сорти лозе, начину одгајавања и полагају земљишта, одредити најприближније тачно род за ову годину. Зар виноградару толико мало занима овај „пемунти

језик" — природа чокога — од кога њихови доходици бивају већи или мањи?!

Код нас су заступљени облици: чоког у винограду, у шпалери, чардаклије, а по где и „тунел“; последњи и претарени начин, у већини, — ради хлада и „лепог погледа“.

Скоро све сорте нашег и страног грошћа, могу се на све напред побољшане начине одгајивати.

Најбоља, најрепродуктивнија и најјешивија начин одгајивања је шпалер.

Једна пета сорта грошћа, реже се на околно начину, на колико се начина одгајивање врши.

Стао си пред чоког у винограду, који је имао у пр. год. врхове ластаре, земља је плодна и изложена преко целог дана сунцу, старост чокога је од 4 год. па на више, положај благ нагиб, а сорта лозе је: прокупац, скадарка, крушна и ситна белна, зачинак, зелени дренак и у оште све друге врсте су пунољни — зглавкови — близу један другом, — орежи их овако: на једно окце 4—6 комада оне ластаре, који су из главе кондиру.

Тиме си осигурао род за годину 1911.

Орежи затим на 3—4 окца, а по 3—4 кондира — према старости чокога и на крајевима његовим — оне ластаре, који су избили из резника, које су прошле године оставио, или, ако ових нема, онда из ластара, који су најближи чокогу а постоје на овогодишњем кондиру.

То је орезивање т. зв. винских сората грошћа у винограду.

За исте сорте грошћа, ако су случајно на шпалери оставе се по 3—4 резника на једно окце, и по 2 кондира од 7—8 здравих пулобака.

Ови кондир, положи се по жици или летви и привезу.

За исте сорте грошћа на чардаклији или тунелу, орезивање се врши тако: да с једне стране буде кондир, с друге резник, све тако наизменично до врха, а вршни ластар остави се за 40—50 см. дужине.

У случају, да је вршни ластар слаб, скрати се *главна лоза* до првог бујног ластара овог рачунајући, и тиме је завршено обновљење, односно, подмлађивање.

Број кондира код овог начина одгајивања, зависи такође од бујности и старости лозе.

Крушне сорте грошћа, као: Смедеревку, Дренци, Адалаке, Малугу, Хамбург и све оне, чији су зглавци јаке удаљени један од другог, режи у винограду на разике исто као и винске сорте, а кондира остави за по 2 окца дужи од кондира код винског грошћа.

У *шпалери*на остави кондира од по 8—10 окца и потребан број резника (3—4 ком).

На *чардаклији* и *тунелу*, остави кондира такође са по 2 окца дужи од оних за винске сорте, а вршни кондир остави 1 метар дужине.

Сеци суварке све до главе чокога, а *вршци*, код *резника* и *кондира*, да су ти са *субројне стране* *вршног окца*.

Ако су ти ови виноградски облици у изнашма, орезивање ћеш завршити за по 1 окце вине.

Положени кондир дају слабије ластаре — прутове а више грошћа. Сувишни ластари такође расту на штету грошћа.

Мало труда, али благовременог, нарочито сада и у времену прекања и сумпорисања, па се празне бачве неће давати „будаћашто.“

Млаут. П. Ивк.

ВОЂАРСТВО

КАКО ЋЕМО ОЧИСТИТИ ВОЂЕ ОД МАХОВИНЕ?

Свака је она вољка болесна, која је обрасла маховином. Маховина долази: кад су вође несоразмерно једна другој у близу усађене; кад је за њих место подводно; кад је грање прегусто итн. Да би вође од маховине сачували, потребно је на првом месту, да се вође у пропирисно врти вође одговарајуће растојање саде, да се не саде на подводна земљишта и да се прегусто грање прореди; дакле, да се даду услови јачој промаји, која не да маховини да порашује. Корн, нарочито старију, на којој се маховина најрадије хвата, треба са стабла скинути, остругати, па ће на њено место порастити нова, здрава. Али маховином већ обласу вођу треба ножем, или за тај посао направљеном справом, добро очистити. Ово се најпосебно ради после једне кишнице, кад је дрво влажно, а ако за дуго не би било кише, онда треба вођу овлажити једном баштованском заливачом, на онда предузети стругање; суву вођу не треба стругати, јер онда не само што теже иде, него не може добро ни да се очисти. Као што рекосмо, старију корн треба с маховином заједно састругати, па ћемо на тај начин и само стабло подмладити. Осим тога поштитићемо и многе ситне жине штеточине, који се највише под старом кором скривају да презиме, а на преледе из тих скровишта измиле и „у штету“ навале.

Ми имамо и разна средства, којима се маховином обрасле вође премазују, да се маховина поштити. Тако је једно врло просто, а после *сијурно* средство — ово тврдим из сопственог искуства — следеће:

Узмн гаменог крча, размути га у обичној чаји и додај мало ситне чаји из одака. У место чаја, можеш узети и стајске осоке (пштинине). Овом смесом треба — једном четком — маховином обрасла места премазати и сва ће се маховина поштити; после тога треба ју састругати. На тим местима никад више маховина порастити неће.

Стругање, чишћење и премазивање треба вршити од месеца октобра до месеца марта. Овим премазивањем, не само да вођу од маховине очистимо, него ју преко зиме и од нагризања, гладова од зезављ сачувамо. Већ следећег пролећа опазимо да је вољка здравља и веселија. Но ако би се после неколико година ипак поново појавила маховина треба мазање обновити.

P. K.

О РАНАМА НА ВОЂКАМА УСЛЕД ТРЕЊА.

Пред нама видимо две гране са једне јабуке, а са подједнако истрањаним, ипчешаним ранама. Ја сам их пре неколико дана са једне јабуке одеокао и фотографисао, како би приложене слике биле што верније природи, и хоћу о њима неколико речи да кажем.

Овако узajамне повреде двеју грана, које се спајају и наступају услед међусобног трења, као што то приложена слика верно „с лица“ показује, не треба да виђамо у правилно уређеном и добро негованом воћњаку.

Укрштене и рањаве гране „с лица“.

Повреде ове природе дају се врло лако отклонити са мало рада а више пажње, коју добро и мислен воћар мора својим воћкама поклањати. Треба само у своје време прегледати своје воћке, па где год се се опаже две међусобно укрштене гране, а које попречке прилежу једна на другој и према осталим гранама у супротном правцу порашћују, — треба их, биле оне старије или млађе, до „корена“ одсећи. На млађим гранама, на самим леторастима и шибовима, ово је и лакше извршити и онда се већ круна за раније чисти, разређује и улепшава отклањањем овако рањавих грана. Па шта више, и у том случају, кад такве гране не би баш у овај мах једна другу допирале, треба их уклонити, одсећи, јер доцније, кад се непуше, и својом сопственом тежином једна на другу паду и прислегну, морају се и при најмањем ветрићу тргати, услед чега постају обе рањаве. Зашто дакле две неправилно порасле гране у једној правилно однегованој круни штетити и храну за њихово даље порашћивање расипати, кад се оне доцније ипак уклонити морају?

Кресањем и уклањањем свију ових грана у оште, које не порашћују саобразно осталим гранама у једној правилно и угледно однегованој круни, постиже се још и то, што се у исто време и круна разређује и јача.

Тај се посао сад баш у пролеће најуспешније може извршити, кад је гране још голе, па се врло лако сваки неправилан пораст опазити и одмах отклонити може. Сваки мислен и уредан домаћин, односно во-

Исте гране с рањама „с налице“.

ћар, треба и мора то да учини; јер доцније, кад воћке „крену“ и одлетају, не сме се на њима ништа кресати ни секасти; онда су оне већ остезљивије и хоће воћара периодом да казне, што то у своје време није учинио.

Дакле — на посао.

д-р Б. Радак.

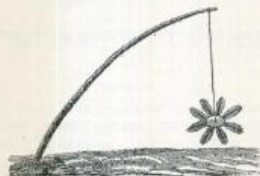
СТРАШИЛА.

Сунце је већ јаче огрејало, а тиме се приближило и време за сејање најранијег поврћа, а нарочито грашка, на који птице, сада, најрадије падају. Тек што браднице на леђи забрадимо, да у њих грашак, спанаћ и др. посејемо, а са свију нам страна долећу позвани гости, нарочито шеве и врашци, да нам посејано, још земљом непокривено семе поједу. Па кад га већ и покријемо, и онда нам птице долећу, па заређају од леје до леје, да посејано семе ишчепрају и поједу.

Против ових штеточина морамо сад да будемо опрезни, треба наше усеве од њих да заштитимо, да засејане леје осигурамо. То можемо учинити: или да грашак, као и друго крупније семе, на које птице радо падају, дубље посејемо; или да те нападате пушком убицамо; или да засејане леје покријемо густим сувим грањем; или да те штеточине страшилицама од засејаних леја одвраћамо.

Страшила имамо разних, од којих ћу овде описати и у јасним сликама представити три, која сам ја у својој пракси увек с успехом употребљавао, а друго и треће и па трешње привезивао, те сам род увек од птица одбрањивао.

Прво је, као што га слика показује, најпростије, и може се на засејане леје, а према дужини пстих, и по 2, 3 па и више забести. Нити је скупо, нити га је тешко направити. Треба узети осредње кромпире, па их попречке несећи па један сантиметар дебеле котурове, на онда у сваки котур унаоколо позабадати ко-

кошије перје (из крила), као што слика показује, али да свако перо буде једно према другом у супротном положају окренуто, тако, да се страшило може покретати и при најмањем ветру, па ма с које стране долази. Кроз средину котура треба пропунити подебаљ конач, па га привезати за један прут и косо га у земљу забести, као што и то слика јасно показује.

Друго је у виду мале ветрењаче, које је много практичније за оне крајеве, у којима има више птица,

koje na zasejane leđe padaju. Na četvrtastom okviru od dашчица, kao što se na prilожenoj slicи јасно види, уметута је, на горњем крају, покретна осовина.

Na крају те осовине, а изван оквира, углављена су 4 лаке дрвене крилице, која су једна према другом косимиче утврђена, односно окренута тако, да их ветар може лако покретати. На осовини су утврђена два мала звончета, која при окретању ветрељаче звоне. У страну се утврди лако дрвено крило, које ветрељачу према ветру, као неко крило, обрће. Ово се страшно пасадн на мотку и утврди по средини засејаних леја, или на неку трешњу, кад је ова у роду.

Треће страшно, које препоручујем, састоји се из једне дрвене лутке, које на ветру „рукaма“ млатара и плани. Треба лутку обожити још и дрвеном бојом, да живље изгледа. „Руке“ су од гвоздене жице кроз „рамена“ проучена, а на њима су утврђене лаке дашчице — „шаке.“ „Ноге“ су утврђене на дрвеној плочици, кроз коју је проучена подебла гвоздена жица, на коју је лутка лабаво насејана, да се може према ветру лако окретати и млатарати.

То су три сигурна страшила, само их треба правично направити, да се могу лако покретати, а слике их тако јасно представљају, да их сваки дрводела може лако направити.

д-р Ђ. Раџић

— 63 —

МЕЂУНАРОДНИ АГРИКУЛТУРНИ ИНСТИТУТ У РИМУ

(ОШРИНА)

Као што напред напоменуемо, свакој монографији прекође неколики општи демографски и економски подаци који карактеришу есецијалну организацију сваке државе. По поред изложене садржине у другој партији монографије, билетен доноси још и најзначајнија факта из исте области. Тако и. пр. за Аустрију, он саопштава економије главних финансијских резултата кредитних кооператива Шугде-Данбена система, затим један чланак о земљорадничкоме кредиту у Босни и Херцеговини и т. д. Поред опширне монографије о Бразилској, у првој свесци билетена, налазимо у другој свесци као изступну допуну, неколико нових организација у Ирекој, а нарочито интересантан чланак о Development Fund и. ј. о фондовима, који су у чланку намењени економскоме развијању земље; за тим саопштења о премеравању земље и спајању сељачких земаља у Швед-

ској; једна студија о порези на земљу и о разним економима експлоатације земља у Индији, и т. д. и т. д.

Према томе монографске студије о појединим државама само су полазна тачка у раду Института; оне су само оквир, само један оквир који ће бити допуњаван саопштењима о најзначајнијим фактима и материјалом који се није могао ни прибрати ни проучити у црн мах.

Кад се те монографске студије о организацији земљорадничкој буду завршиле, Институт намерава пригласити студијама у земљорадничком савезу да за тим „аугментаци преобрази свој билетен у орган за посматрање и регистравање социјалне динамике“ — као што сам вели. Монографија о Србији штампана је на у трећој свесци билетена за економске и социјалне институције. Као и код осталих држава у почетку су општи економски и демографски подаци: о територији државној и становништву, о агркултури, шумарству, рударству, индустрији, трговини, државним финансијама, монети, мери, пољопривредним и еточним производима, и т. д.

После овога, у другоме делу, штампана је монографија г. Мих. Аврамовића, управника Главног Савеза Земљорадничких Задруга у Србији: „Агркултурна кооперација у Србији.“

Изагање је доста обилно али за то је јасно и прецизно. Г. Аврамовић је говорио о Земљорадничким Задругама модернога типа које су се од пре 15 година почеле у Србији установљавати, налажући уграсто њихову организацију, таблицу прогресивања и статистичке податке. Мишљење се чини да је овде било изгодно међо бацили један ретроспективан поглед у прошлост и рећи коју о агркултурним околностима у Србији од почетка њених ослобођења до прве познате Земљорадничких Задруга у 1894. г. Ту би се онда могао говорити о нашим породичним задругама, закону о обезбеђењу сељачке земље и окупације, општинским комисијама, и т. д. Ово у толико пре, што су ситуације билетена отворени и највећој опширности у излагању. Но ти за стране врло интересни подаци о нама могу и допунити бити унесени у народне свеске билетена. Нарочито је жељети да се о условима, организацији и раду Српског Пољопривреднога Друштва проговори и међународноме билетену која реч.

Кад већ говоримо о Србији, треба да учиним још једну напомену. Свих четрдесет и седам држава, који су чланови међународног агркултурнога Института, имају и једнога свога делегата у Риму који стоји у сталној вези са сталним одбором Института који, као што смо у почетку изложили, управља свима његовим пословима. Тај делегат даје Институту сва потребна обавештења о својој земљи и стара се, да Србија, као члан Института, буде у што тежим везама и што кориснијем саобраћају с овом преважном међународном заједницом. Наравно да и Србија има свога делегата и то у лицу познатог „дипломате“ Бранислава Суботића*.)

Зар кад у Риму имамо као краљевскога пошасаника једнога д-р. Мишу Вујића, признатог политичко-економскога писца, једнога од најгледитијих на Балкану, треба да буде делегат Србије један атине! Међу тим све балканско државе: и

*) Истин (говори) Замеслати г. Бранислав Суботић стара се, да у овоме одличном, обилном и стручноме збојству интернационалне представља, тумачи и штити економско-социјалне интересе земље Србије! Та то је већ којејста! Србија се до сада махом поклањала и уздржавала од учешћа на европанизацислким већевима, што је свакико за оуду. Али је још за већу оуду, што је за свога делегата у овој грацији шаржирала човека који је најмање и вољобан и погодан за мисије све врсте, на сигурно и ни за какве друге.....

Бугарска и Грчка, и Румунија имају, као делегате веома *вну-молне министре у Риму* а Турска чак и специјалнога делегата и стручњака *д-р Цеза* Беја.

Ми се надамо да ће се овако груба погрешна, последња српске нехототи, што пре исправити и да ће Србија у овоме важном међународном збору бити достојно представљена својим поштованим римским послаником г. *д-ром Вујићем*.

* * *

Једна од итрибуција Одеака за агркултурна обавештавања Института (Bureau des renseignements agricoles des maladies des plantes) састоји се у емановању извода из свједу скорашњих публикација, научних и техничких, које се односе на агркултуру и индустрије које се њоме у вези стоје. Овај рад на изводима пружа могућност за добијање многобројних аналитичких напомена и безекава које се штампају у „Билетену за агркултурна обавештавања и болести биља и растина“. Овај ће зборник тако поетати периодични преглед агркултурне литературе целага света. Све што књиге, новине и ревије задрже од интереса биће ту забележено.

Материјал тако прибран груписан је у овоме билетену под специјалним рубрикама, према предмету у којем се расприваља: општа обавештена, агрономија, физика, хемија и агркултурна ботаника; културе; индустријских биљака, хортикултура; арборкултура; зоотехника (наука о подизању и усавршавању животиња) и индустрија животињских продуката; агркулне индустрије; пољопривредно инжењерство, болести биљака и растина, шовални инсекти и остале штеточне увена.

У свакој од ових рубрика, материје су, колико је то могуће, подељене по земљама према географском реду.

Сада библиотеза Института прима око 1.500 титова и стручних агркултурних часописа који излазе у 56 држава, колонија и воеда. Међу овим публикацијама има их 500 с карактером читог научним, јер се специјално баво пољопривредним инжењерством и агркултурном технологијом.

Број публикација које Институт прима све ће бити већи, тако да ће се извори из којих ће одес Института за агркултурна обавештена моћи црпети материјал за важне рубрике свога билатена, бити све богатији и разноврснији. Нема сумње да ће тај билетен једнога дана бити врло драгодеј аналитички зборник за све оне, који би хтели да се обавештавају о ширину и усавршавању метода агркултурне пропаводије.

Из претходнога излагања можемо сада лако цисети закључак и предцивати циљ Института. А тај ће циљ бити у толико потпуније постигнут у колико његови помоћни и извршни органи, његови одсеци, буду што боље и бржљивије конституисани. То ће у исто време бити најпоузданији пут да се постигну важни резултати, ради којих умни и племенити Краљ Италије није жалио знатних и личних материјалних жртава.

Д-р Силв Ј. Аграмоник.

ИЗ ДОБРИХ КЊИГА.

Дете неће ниште боље успевати него на примама здраве матери. Ово дете може се упоредити са селјакм, на чијем се столу не налазе префинена јела зготовљена са свима могућим зачињима модерне кујне. Добар и

укусан пшенични хлеб или ржани, воће и поврће, које у себи има доста соли, млеко, јаја и мало меса — то је селјакм трпеза. Здравље селјака показује, да у овакој храни толо његово напави све што је потребно за развијање и одржавање здравља.

М. Н. Аук.

ГЛАСНИК

Пољопривредна изложба у Краљеву.

Жичка Округна Подружница Српског Пољопривредног Друштва, приредбује, од 11. до 14. септембра ове године, Пољопривредну Изложбу за ерезове: жички и студентички, у Краљеву.

На изложби биће изложени ови предмети:

Стока: говеда, коњи, овце, козе и свиње.

Сточни производи: сир, мајмал, масло, вуна, перина, пршуте, домаће и занатске тмачине од вуле и козине.

Воће: свежје и прерађено, као: суво воће, џемеза, компот, сокони, јабуковача и ракција.

Пићне биљке: сено, зелена пића, сточна репа, дузени и семе од пићних биљака.

Пољски увеси: пшеница, раж, овае, јечам, кукуруз, елда, кромпир, грах, сочиво, шеберна репа, брашно и мекине.

Живина: кокошке, ћурке, гуске, плавке, морке и јаја од живине.

Награде, које је Подружница предвидела за ову изложбу, износе на 3000 динара, које ће се давати дежом у новцу, а дежом у сиравама, пригодној стоци и семену.

За одржање ове изложбе Српско Пољопривредно Друштво одредило је Подружници помоћ од 2000 динара.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Кинеска правила за живот.

Кинески државник, *Фу Тинг-Фан*, поставио је ова правила којих се треба држати, па да човек дуго живи и да ваља буде здрав, која доносе из књига „Praktischer Wegweiser für Bienenzüchter“:

1. Одреди се доручка и задовоља се само са два главна обрпа дневно.
  2. Једи што мање меса, а што више опрница, пшенична хлеба, поврћа и воћа.
  3. Не пи алкохолна пића, кафу, какао, чај и не узимај јако зачиње.
  4. Немој никад јести јако слана јела.
  5. Сваки залагај брижљиво и добро савлашти пре, по што га прогутати.
  6. Немој никад шпиз за време јела.
  7. Навикни се да дубоко дишеш.
  8. Крећи се се свагд јак умерено.
  9. Сваки дан поједи по једну шољку меда.
- Правила су свесим добра. Попуштајте.

М. Н. Аук.

Смолоточина на воћа.

Смолоточина се јавља најчешће на оним воћкама, које се једнога дана орезу и скрену, или кад им се гране јако савијају. Због тога код копитивог воћа треба ограничити оредивање и пресецање на најужујије.

Било да смолоточина са свим ивице, или да само подлобуци кору на воћки, треба одмах, чим се то приметити, тај болезни део сасећи до здравог дрвета и рану замазати катраном. Ако је рана већа онда је треба и обмотати крпом.

Ако је смолоточина и сувише узела маха и разорила кору и белицу, онда нема другог средства, него осећи грану испод оболелог места и пресек замазати катраном или воћарским војком.

Ивице ли смолоточина на стаблу, онда треба болезно место добро сасећи, очистити, испрати, замазати катраном и превезати крпом. Ако је рана велика и већ цело дрво начето смолоточином, онда нам не остаје ништа друго, него цело дрво осећи и уклоњити из воћњака.

Извоз гушчијих цигерница из Мађарске.

Већи број француских фирма обратило се мађарским пољопривредницима, да им они изφέρују гушчије цигернице. „Rayvel у Авеугон“ у учинила је такође велике порубине.

Награде за скупљање коноца (гуздеља) и њихових ларви.

За ову годину Чешка је расписала ове награде за скупљање коноца и њихових ларви: за кокице 3 пара дни, од 1. јуна а за зарве 5 пара дни.

Мерење снаге између коња и човека.

Један пољопривредник у једном баварском селу, кљдио се са неким својим селацима: да два добра коза могу да понуку коза, која су оптерећена товаром од 1000 килограма и која уз то четрето држе 25 људи позади. Онлада је извршена. Кад су коњи упрегнути, нико није веровао да ће толики терет моћи кренути, али један оуцац бича — решно је опкладу, — коњи су кренули коза и са њима 25 људи, који су позади држали коза ужетима.

Коњарство у Русији.

Године 1881 у Русији је било 3292 ерзге у којима је било 9965 козаца а 91006 кобила приплодни. После 28. година, дакле године 1909, имала је Русија 6138 ерзга, у којима је било 88041 приплодни козаца а 186725 приплодни кобила. Бројеви ови показују колико је евила Русија.

М. Н. Аук.

Жуто и бледо жуманце јајета.

Многи не знају од куда неко жуманце има врло жуто, често црвенкасто боју, а нека су својим бледа. Да то кратко објаснимо. Боја жуманца у јајету зависи од тога како се кокош храна. Кокошке, које се слободно гаје, које могу тумарати где хоће, једу свакоревну биљну и животињску храну (зеленици и разне бубе, црве, глисте и т. д.) — и носе јаја у којима је жуманце авторено жуто до поморанџасте боје, Кокошке, које држимо у затвореним, ограниченим, малим просторима, не могу довољно, или никак, да нађу по-

требне или зелене хране, црвића, глисти, буба и т. д. и оне носе јаја које имају врло бледо жуманце.

Сваки, који једе разо јаја, пао и свака домаћинца која јаја за разне колаче употребљава — претпоставља јаја са жуманцетом, које је жуто боје и црвенкасте јајима која имају бледо жуманце, јер су прва далеко угушенија и маснија но ова друга.

М. Н. Аук.

КЊИЖЕВНОСТ

Из народа и у народ. * Бетелина—луцерка. — Написао М. М. Траховић. Ужлице. Штампарија и књижара Љубе М. Романовића. 1911. Мала 8^о стр. 11. Цена 10 пара динаревих.

Писац у овој корисној књижци, у облику причиде, која се лако чита, која је пријатна и која је народним не-ома разумљивим језиком написана, препоручује гајење луцерке, то несумњиво најбоље пишне биљке. Писац је изабрао веома погодан предмет за обраду и још погоднији облик којим подузарине ову корисну биљку. Само једно мора му се замерити, што није указао на најглавније радње при гајењу луцерке. Он је показао само сејање. То није доста. Требао би да бар у додици својим радницама напомене што и о нези уздишница, о косици и сређивању сена, које је тешко средити, на ма га и на рољмама сушно, о храњењу стове луцерком, о вишној косици и т. д. Ми се надамо да ће то писац учинити и хоћемо му да продужи у овоме облику писати, само да пази да свагда буде испрпан и описивању радње коју је изабрао и коју хоће у пријатном облику да пружи читаоцима.

Препоручујемо читаоцима „Тезака“ да набаве ову књижкицу, да је прочитају и да ју у народу растурају. Јер је цена од 0¹⁰ дни. веома ниска.

М. Н. Аук.

ЧЛАНОВИ ПОКОЈНИЦИ*)

У току овог месеца преминули су ови чланови Српског Пољопривредног Друштва:

Милов Вилотић, економ из Војина (окр. подришски), члан утемељач, преминуо 18 марта т. г.

Бранко Ж. Јефремовић, трг. из Смедерева, члан утемељач, преминуо 18 марта т. г.

Миловас Ж. Петровић, секретар Министарства Народне Привреде у пензији, редовни члан, преминуо 25. а сарханен 26 марта т. г.

Вечна им памјат и Бог да им душу прости!

*) Укључавају се чланови Српског Пољопривредног Друштва и Подришких Подришана да јављају Друштву сваки срчан случај, који се догодио у кругу чланова Друштва и подришких, уз додатак: колико је докојнику година било на дан смрти, кога је дана умро и уз то кратку биографију покојника.

КНИЖ. БИБЛИОТЕКА
И Бр. 115113
115113

ИЗДАЈИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњи дана у месецу

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЗДУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. ПРВИНСКОГ ДРУШТВЕНОГ НОСИ
ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласних изјављенија је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

из Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: Влад. Кушаконић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

9(?)

БЕОГРАД 25. МАРТА 1911. ГОДИНЕ

Др. Ђорђе Рагуџ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дина, на пола године 3 дина,
чланови помагачи, чланови свих дру-
штва, подружница, оци, школе, чита-
онице, војнице ставног назва, ђаци,
манастири, земљорадничке задруге, и
чуvari шума добијају лист у пола це-
не, ако пошаље претплату унапред за
целу годину.

У АН СРБИЈЕ

на годину 8 франка, по срп. пољо-
прив. удружења и њихови чланови као
и српске земљорадничке задруге и чи-
таонице, цркве, школе и манастири
добијају лист за 6 франка, кад уна-
пред пошаље претплату и кад се прет-
плате код свог удружења преко кога
ће им се лист слаати.

Dr. ЂОРЂЕ РАДИЋ

Овај вредни стручни књижевник и радник на унапређењу српске пољске привреде, прославља данас **педесетогодишњицу** свога неуморнога рада.

Ретко славице!

Било би сасвим извешно говорити о важности *пољске привреде* у данашњем веку индустријалне утакмице, где свак велика држава својом светском изложбом тежи да докаже материјалне напредке у свима грамама привреде, где се подизањем земљорадње и сточарства иде за тим, да се материјално оснажи народ, да се повећају државни приходи, где је у опште материјални успех мерило даван и за војнички, па и за просветни прорачун једне државе.

Треба само бацити поглед на Енглеску, код које пољска привреда на једнакој висини развоја с трговинском стоји, па да се одмах уверимо, какву голему важност овај најбогатији народ вазелага света покладе на *земљорадњу*. Код једна Немачка, једна Француска, па и Краљевина Ческа налазе у *пољској привреди* главни извор свога народног бића, и ту грану привреде саве више и више дотерују и унапређују према сувременим начелима напредне науке, онда један мали народ као што је *српски*, у толико више мора пригрлити земљорадњу, што је она и један од најважнијих услова за његов живот и опстанак. Наша домаћа и пољска привреда, не само да стоји данас на још ниском ступњу, да је неразвијена, већ је још и подривена неразумном употребом привредних начела: зараде и штетне, јер ми више трошимо, но-што зарђујемо, па с тога су нама потребни вачитоно они људи, који ће и теоретички и практично поучавати наш народ рационаштом економисању. Ти су људи прави учитељи народни; јер, учећи народ како да привређује и своје приходе увећава, отварају га са извисте материјалне пронасти и одводе на прави и једини пут, који води благостању и богатству. Међу те људе, који као привредни радници на књижевном и практичном пољу прибавише српском народу неочењене користи, спада, неоспорно, као један од највишењих и најаслужнијих, наш данашњи славицник: **Dr. Ђорђе Радић**.

Овај знаменити стручни књижевник и радник на унапређењу српске пољске привреде, родио се 22. априла 1839. године у Вел. Вечереку у Вањату, где му је отац био свештеник. Пошто је свршио основну школу у месту рођења, а гимназију у Орашци, Карловцима и Вишковицима, оде у пољопривредну школу у Колчаку код Прага, да изучи пољску привреду, а по свршеном курсу положио је у Прагу при „Царско-краљевском патристско-економском друштву за Краљевину Ческу.“ први од Срба, *велики пољопривредни исавић*, под председништвом *Књаза Карла Шварценберга*, а за тим ступи одмах на имање истога књаза, да се практично извезба и допуну оно, што му школа за будући његов рад није могла дати. Од Шварценберга оде у пету сирху и на имање грофа Туна; а да би се упознао и са пољопривредним приликама у својој домовини, оде на имање Ерцгерцога Албрехта и

грофа Чехошића. Држећи, да је за свој рад прибавио себи довољно стручног знања и практичног искуства, даде се кроз више година на путовање у иностранство и пропуте је Немачку, Француску, Белгију, Швајцарску и Холандију, да и у тим најразвијенијим земљама проучи тада савремено газдовање по свима грамама пољске привреде и да га словом и делом примени у својој отаџбини.

Dr. Ђорђе Радић отпочео је свој књижевни рад, усавиљен тада у својој струци, 1861 године у Новом Саду у оно заносно доба, када је српска уједињена Омладина прегла, да *науком, а помоћу исавице*, народ српски морално и материјално подигне. Као велики родољуб, као дружељан и подузетан човек, који се није бојао никаквих тешкоћа и владалајних предрасуда, покрене *д-р. Ђ. Радић* године 1862. у сред одушевљења читалачке публике, озбиљни и стручни пољопривредни лист „*Селак*“, који је сам уређивао и сам чланцима и другим стручним поучним ситуацијама пунио.

Књаз Мисајло више је пута призивао к себи Радића „на разговор“, а 1867. године послао га је и на париску светску изложбу, а у исто време и да пропуте извесне, са живинарства чувене крајеве у Француску, у *киљу*, да се упозна с тим живинарством и да Му отуда донесе за прилод разне врсте кокошака, које је књаз намеравао да размножи. Том приликом отишао је Радић и у Фризланд, наиме у *Емден*, одакле је књазу довео и гуске за прилодывање у Србију.

Године 1864. положио је д-р. Ђ. Радић на бечком Универзитету *професорски исавић* из Природних наука и Јестествознаније и буде постављен за професора на Реалији у Новом Саду, а три године доцније, први од Срба, положио је и *докторат са пољопривредном расправом*.

Године 1869. буде позват у Београд да сугеђује на оснивању „Друштва за пољску привреду“, данашњег „Српског Пољопривредног Друштва“, па одмах зетим изабран за друштвеног секретара и уредника друштвеног листа „*Тешака*“, путовање је по решењу друштвене Управе по Србији и држао по седима јавна предавања из појединих грања пољске привреде; био је организатор првих земалских изложба које је Друштво приређивало, а 1872. године буде постављен за професора ново установљене „Земљоледско-Шумарске школе у Пожаревацу, на чијем је оснивању био један од главних фактора.

На позив Књаза Црне Горе *Николе I.*, оде Радић 1875. године у Црну Гору и осугеђу тамо Земљоледску Школу на Даниловграду, у шитомој зетској долини, а вратио се отуда — по истеку уговора — у Србију, осугеђу 1882. године Ратарску Школу у Краљеву, којом је управљао све до 1889. године, када је први пут пензионисан. Он је три пута био постављан за Управника неге школе и три пута пензионисан за време од 1889. до 1897. године. Политичке прилике и интриге, беше томе главни узроци.

Колико је *Dr. Ђорђе Радић* уважен и чувен са свога стручног знања и рада, не само у Српству него

и у страном свету, сведочи најбоље та околност, што је он почасни члан Краљевско-Српске Академије Наука, члан је **МНОГИХ** пољопривредних и културних Друштва и установа у Српству и иностранству, а његова српска прева кресе 12 разних српских и страних ордена, којима су га српски и страни владари одликовали.

Како је дела, осим безброј чланака по разним листовима и календарима из своје струге написао, казује најбоље следећи списак, у које ћемо уврстити и листове које је издавао и уређивао:

1861. — Написао је: *Плуг од поставка његовог до данас*, с додатком: „Зашто се код нас слабо новији плугови уводе?”

1862. — Издавао је и уређивао пољопривредни лист „Селак”.

1863. — Продужио је издавање и уређивање „Селак”.

1864. — Написао је: I. II. и III. књигу *Економско-крметне библиотеке* и продужио издавање и уређивање „Селак”.

1865. — Продужио је издавање и уређивање „Селак”.

1866. — То исто.

1867. — Написао је књигу: *Вођа при газдовању* са сликама и продужио издавање и уређивање „Селак”.

1868. — Написао је књигу: *Памук*, његов ботанички и економски значај и његова цела нега — са сликама и продужио је издавање и уређивање „Селак”.

1869. — Написао књигу: *Домаћи живинарски лекар* и продужио издавање и уређивање „Селак”.

1870. — Написао је књигу: *Гајене пољских усева* и уређивао је друштвени лист „Тежак”.

1871. — Написао је ове књиге: *Гајене пренаје живине*, — *Очене* или „калемље на свајајуће и ћерајуће око”, за ђаке основних школа у Црној Гори. — *Воће*. — *Мала земљоделска читанка*, за основне школе у Црној Гори. — Уређивао је „Тежак”.

1872. — Написао је књиге: *Све о кукурузу*. — *Очене* или *калемље с листом* за основне школе у Србији. — Уређивао је „Тежак”.

1873. — Штампao је свој: *Извештај о стању пољопривредног у округу војвођанском* и био је главни сарадник на „Тежаку”.

1874. — Написао је књигу *Земљоделска читанка* за српске народне школе у Аустро-Угарској.

1875.—1877. Радио је на разним листовима.

1878. — Написао је књигу: *Поштарство*, са сликама у слогу и колорисаним на засебним таблама.

1879. — Написао је књигу: *Наука о земљоделству*; I. књига: *Опште и посебно ратарство*, са сликама.

1880. — Као професор Земљоделско-Шумарске школе издавао је и уређивао свој илустровани лист „Селак”.

1881. — Продужио је издавање и уређивање „Селак”.

1882. — Написао је књигу: *Крмидар*, са колорисаним сликама.

1883. — Написао је књигу: *Јагода*.

1884.—1888. — Радио је непрекидно на разним стручним листовима и календарима.

1889. — Написао је књигу: *Наука о земљоделству*; II. књига: *Ливадарство*.

1890. — Издавао је илустровани лист „Домаћин” и штампао у П. издању *Гајене пренаје живине*. Написао је књижицу мали *Поштар*.

1891.—1893. — Радио је на листовима и календарима.

1894. Написао је књигу: *Наука о земљоделству*; III. књига: *Градњарство*.

1895. — Написао је књигу: *Познавање и нега чеља*.

1896.—1899. Радио је непрекидно на повременим листовима и календарима.

1900. — Написао је књиге: *Гајене живине с привредног гледништа* и *Пољопривредну читанку* за сеоске школе.

1901. — Написао је књигу: *О производњи раног воћра у шоплим лејма*.

1902.—1903. — Радио је на листовима и календарима.

1904. — Написао је књигу: *Гајене воћарског чеља*.

1905. — Написао је књигу: *Гајене живине*, — као XII. Практичну Пољопривредну Поугу.

1906. — Радио је поглавито на „Тежаку”, поред своје секретарске дужности у Друштву.

1907. — Написао је књигу: *Ђубре и ђубрење*.

1908. Радио је на листовима и календарима.

1909. — Написао је књигу: *Наше отровне змије и биљке с гљивама* — за пољопривреднике, а осим тога радио је на „Тежаку” и Пољопривредном Календару.

1910. — Довршио је I. књигу свога *Воћарства*, а ове

1911. — сређује и за штампу спрема II. књигу *Воћарства*; о подизању и нези воћака. Исто тако спрема за друго уређено издање: *О гајењу раног воћра у шоплим и млаким лејма*.

Биће занимљиво да одне изнесемо: како је и којим правотомом отпочео наш вредни слављеник да пише пре 50 година, а како пише данас. Зато ћемо, упоређујући ради, да одштапамо Предговор из његовог *првог* дела „Плуг” и његовог доцнијег дела „Ичење”. Дакле, Предговор из дела „Плуг” гласи:

Предговор.

„Прва и света дужност е сваког становника — ако му е могућно — старати се, да свон сународнике на брзи стањ њихово доведе.

Земљдѣлством најбољ се може човек подићи. К’ овом’ су пак нуждна правила знати, како и коим начином се може земљдѣлством на виши степен доћи; правила су пак: сходно обрађивањ земаља свој; а овим’ су олет средства нуждна, а то су: орудија с’ којима се земаља обрађује, и знањ како се обрађује.

Орудија су данас разна, од кои ће мо ми овде прво плуг узети; а знања, којм се начином земаља обрађује, прибавити може човек себи теориом — с’ књигама — и практиком, т. е. своеручним обрађивањм.

Плуг е прво орудије без ког ни едан земљдѣлац бити неможе.

Плуг е јошт у најстарим времен’ма за обрађивањ земаља употребљивао, но паравно ине такав био, каквога ми сад имамо. Ми ћемо у овој књижици све оне степен прећи, кое е наш данашњи плуг прешао,

док до данашњег савршенства дошао ние, а и данас ние сасвим савршен.

По плугу се земљђдђлац познае, веле наши ђуди. А кадђ се човек оне истините пословице: „Плуг царство обдржава“ сети, дужан е онда сваки земљђдђлац почитовати, и нико нека се тог стана не срамоти, ер и славан земљђдђлски списатељ Шверц, кои е земљђдђлство у Бельги водитио, у свом дђлђ о плугу вели: „И сам поносито у скупштине, гдђ су се год учени ђуди сабирали, ишао и поносито говорно, да сам и ја пар!“

Многог богатога е плуг до његовог богатства до-вело, зато треба сваки земљђдђлац плуг, као највече благо да сматра, и наштити нам се треба да плуг, колико нам е могућно, у болђ савршенство доведемо

С' овим мислим, да ће сваком, ком земљђдђлство на срцу лежи и ког земљђдђлство раин, ова књиђница добро доћи.

И њу се и у будуће старати и по снаги мојој душевној за подизањ земљђдђлства радити, ако ми народ наш у помоћ буде.

У Субђотици, месеца Марта 1861.

Б. Радич *

А Предговор из дела „Познавање и нега цвђћа“ гласи:

„Нема већег, певинијег, а ни племенитијег задовољства, по кад човек сам себи бањтицу осује, уре-сним је и мирисним цвђћем засеје и окити, па га као своје миљено миље пази и негује. После трудног, било умног ил' телесног рада, ништа не може човека тако да опорави, тако да задовољи, као забава у својој бањтици — својој раабризи.

Шта би нас и могло више да раздрага од пре-красног шарђнђла нашег дивотног цвђћа, који нам се таласа у разноликим облицима и бојама прекаресних крушђца, и разноврсном зелениду и шарђниду разно-ликог лишђа? А шта да рекнем за онај миљени, за онај дражесни, онај животворни мирис, ког нам цвђће наше, наше миље, као неко поддравље, као добродо-шлицу, из далека још, у суерет шаље?!

Има-ли, па може-ли и бити нешто дивније, не-

што задовољније и пријатније за домаћина и дома-ницу, за домаћу чђљад и њихове госте, по кад их домаћница одведе у лепо уређену и китљастим мирис-ним цвђћем уресену бањту, да се у њој, поред ђубаз-ног и срдачног разговора, још и око развесели и душа распрага у лепоти и красоти оног китљастог и мирисног цвђћа?!

Лепо уређена, шарђним и мирисним цвђћем ски-ћена бањта, поред уживања, још је и понос и дома-ници и домаћина; они се топе у милини, кад им се рукотвор похваљи и уздиже.

У ту красоту, међу своје мирисно цвђће, прибе-гава човек у сјетне часове, којих је ђудски живот пренуп — да му се душа мало смри од снољне веве, јер чим ногом ступи у своју бањтицу, међу своје ми-рисно миље, одмах је прешао и границу ђудске па-костности и зависти, и сваки му цветак довикује: „*Штуди међу твоје миљено и мирисно цвђће шарђно, одве ти је земни мир и спокојство, одве ти је у свој својој сили, као творца — вечни, преблаги и праведни Бог!*“

За цвђће одушевљен човек, и наслађана се у порашивању свога цвђћа; а кита живог цвђћа најре-цитији је гласник ђубави, пријатељства и смирености, од колевке па до гроба код богатог и код сиромаха подједнако; кита цвђћа је, у свако доба године, израз најсрдачнијег саучешђа при највђћим свђчаностима и домаћој слави, исто тако, као и при озбиљним и туж-ним догађајима у ђудском животу. Та само проста кита босилђка, већ је код нас знамење радовања кад се човек роди!“

Ето, ми у главниим цртама упознамо овде наше штоване читаоце са књижевним радом и делима овог уваженог и знаменитог пољопривредног писца и учи-теља *Dr. Ђорђа Радића*. Угледали се, да Бог да, и остали наши пољопривредници, па добром вољом и радом радили, као и Радић што је радио за унапре-ђење српске пољске привреде и материјални бољитак и благостање српскога народа по оној српској изреци: „Без орача и копађа — ни хлеба ни колађа,“ а *Dr-у Ђорђу Радићу* нека Бог подари здравље, да још дуго поради у корист нашега орача и копађа!

Ценећи велике заслуге г. Dr. Ђорђа Радића за унапређење Српске Пољске Привреде, Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва упутио је г-ну Dr. Радићу, на дан његове прославе десетогодишњице књижевнога рада, писмо следеће садрђине.

Господину

Г-ну Dr-у ЂОРЂУ РАДИЋУ

редовном члану Српског Пољопривредног Друштва.

Краљеве.

Господине,

Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва уверен, да ће погодити мисли свих чланова Српског Пољопривредног Друштва и жеље њихове, које они имају на дан Ваше тако ретке прославе, прославе пе-

десетогодишњице књижевног рада на Српској Пољопривредној Књижевности, сматра за најпријатнију своју дужност, да Вам и овим путем, у име свих чланова Српског Пољопривредног Друштва, честита ту прославу.

Неуморно сте, пуних десетог година, радили на

Српској Пољопривредној Књижевности. Нећемо се ни уколико о истину огрешити, ако речемо, да је темел Српској Пољопривредној Књизи ударио Д-р Ђорђе Радић; да је камен темелјац био добро постављен, и да је највериднији и најаслуженији неимар на овој, Србији тако потребној, грађевини, био баш главом г. Д-р Ђорђе Радић.

Вама, г. Радићу, припада, поред осталих раденика на овоме пољу, највећа заслуга што се, и ако лагано, спак поуздано развија Српска Пољопривредна Књижевност, што се данас у народу радо чита и тражи Пољопривредна Књига, и што наша Пољска Привреда стално корача унапред. Нисте Ви, славајемче, само много писали, већ сте Ви и одлично писали, и умели сте, као ни један после Вас, да тако лепо популаризуете Пољопривредну Науку, да ми у томе видимо Вашу највећу заслугу.

Поздрављајући Вас, на данашњи дан, дан, који ће у Историји Српске Пољопривредне Књижевности бити пето онако запечат златним словима као и 25. март 1861. године, кога је дана Ваш први књижевни рад ушао у народ, ми смо Вам, у име Српских Пољоприв-

редника захвалили на ретком труду и дугогодишњем плодном раду и желимо Вам, да још дуго и дуго радите на Српској Књизи, којој сте Ви још увек потребни, јер обилно располажете не само знањем и дугогодишњом разновременом праксом, по сте и прави нештак, уметник у популарисању Пољопривредне Науке.

25 марта 1911. год.
Београд.

Потпредседник Српског Пољопривредног Друштва, *Д. Јовановић с. р.*   Председник Српског Пољопривредног Друштва, *Влад. Ђушковић с. р.*

Секретар Српског Пољопривредног Друштва, *Миодраг Обреновић с. р.*

Чланови Управног Одбора:

Јос. Вишечка с. р., Милан Т. Грковић с. р., А. Мојковић с. р., Стрп. Јевић с. р., Милош Н. Лукић с. р., Др Ђока Јовановић с. р., Др Ђорђе Матровић с. р., Др Милан З. Влађинац с. р., Др Урош М. Стајаћ с. р., Петар Матејић с. р.

Владимир Јовановић

Потпредседник Државног Савета у пензији

Земља као радионица, у којој живи организми приуговтовљавају храну за културно биље.

Изучавањем услова и чињеница, од којих зависи развитак културнога биља, сазнало се, да то биље успева само кад му се у домаћају корена налази растворних азотних комбинација, нитрата, или амонијачких соли, и одређених минерала. Да би се добијале богате жетве на одређеном земљишту, треба уносити у њега она гравива, из којих ће културно биље моћи црпети храну, без које оно не би могло опстати, или које у том земљишту без тих гравива не би било. У колико се којом жетвом исцрпе снага које њиве, или сиањи плодovitост њена, у толико треба уносити у њу гравива, која могу да јој накнаде исцрпљену снагу, или појачавају сиањену плодovitост.

Овде ћемо да сврнемо особиту пажњу на азотску храну биља.

Бантериологија је открила, да једна особита врста бактерија, која се увек налази уз легуминозе, има моћ, да азот, који сачињава скоро четири петине наше атмосфере, приводи у комбинације, да га претвара у комбинације, те да после себе оставља у земљи остатке, у којима биље налази азотску храну. Пре тога није се знало ни за који други природни процес, којим би се азот из ваздуха приводио у комбинације, сем електричног испражњивања (муње). У лабораторији могао се тај процес само у малом изводити. С тога је откривене поменути врсте бактерија пробудило мисао о могућности, да се појачавају извори и умножавају

средства за стварање азотских комбинација, нитрата, у земљи, да се тиме и унапређује производња културног биља.

Дошине су откривене још и друге врсте бактерија, које такође производе у комбинације азот из ваздуха, а којима за то није потребна веза са легуминозама.

Проблем претварања азота из ваздуха у органичко гравиво бактерија постало је од особите важности за оне, који изучавају бактерије земље. Изучавање то данас је развијено до ступња, на коме се добија јаснији појам о менама, кроз које пролазе органични остаци кад дођу у земљу. Данас се зна, и. пр., да *свајско ђубре* добија облик, у коме постаје храна биљу, тек пошто га прераде бактерије земље. Ако га оне не би прерадиле, и на простјие делове раствориле, оно не само да не би могло служити за сиањене плодovitости земље, него би, може бити, постало још и убитачно за наше усеве и жетве.

Кад пољопривредник зна, кроз какве мене пролази процес стварања азотске хране за биље, онда он може да контролише услове под којима се може добити, или гомилати, или трошити та храна.

Откриће, да је стварање азотских комбинација у земљи животињи процес, поставила је научењаке у могућност, да разјасне и нека друга открића, која су раније изгледала као неразјашњива.

Пре једне четврти столећа био је у једном виноград у *Аласу* узбризан у земљу карбон бисулфат ради ништења филоксере; па се доцније нашло, да је тиме и незанов увећана плодovitост земље, независно од ништења филоксере. Карбон бисулфат је изветрина течност, из које се изводи један антисептик, или још и отровно испарење; па се мисли, да се испаравањем антисептика, које настаје после дводневне употребе карбона бисулфата, повећава плодovitост земље, и то 20%—40%. — Хлороформ и толуен слични су карбону бисулфату, па имају и сличне утицаје на земљу.

Обична лабораторијска метода за ништење плодovitости земље јесте загревање ове до температуре, на којој вода кључа. Али, неки од старијих бактериолога били су изненађени, кад су покушавали, да загревањем земље до толике температуре униште плодovitост њену, па су видели, да било семе, посејано у тако загревану земљу, живо кљича, и да кљиче снажније расту, него што су у истој земљи расле, докле још она није била загревана. Слични покушаји понављани су неколико последњих година на различитим земљама и на разне врсте биља: па је њиховим резултатима утврђено, да се загревањем земље повећава плодovitост њена. Кад се, и. пр., нека просторија земље два часа загрева до температуре кључале воде, она може донети два пута већу жетву, него што би је донели без тог загревања. Загревањем повећана плодovitост земље може трајати четири године.

Општи доказују, дакле, да се ни загревањем, ни употребом антисептика, не ништи плодovitост земље. Неке врсте бактерија ипостина се иште вишом топлотом, али већином других врста остаје, према у јако смањеном броју. Земље, на којима су општи вршени, садржавале су у себи 4—6 милиона бактерија на један грам. Загревањем земље смањен је тај број на неколике стотине на сваки грам; а употребом антисептика на 1 или 2 милиона на грам. Ну, чим се земља поново напојила влагом, бактерије су се у њој брзо размножиле до броја, до кога се никад не множе у незагреваној земљи, а то до 30—40 милиона на грам земље у току од 10—14 дана. Тако умножене, бактерије повећавају плодovitост земље производећи у њој амонијак из азотских органичких остатака.

Енглески научавац *d-r Russel* и *d-r Hutchinson*, радени у Ротхамстедској лабораторији, открили су,

да се производња амонијака из азотских комбинација у земљи може увећати вештачким средствима, особито загревањем земље. Увећањем производње амонијака увећава се и плодovitост земље; јер из амонијака биље црпи потребни му азот.

Тајна увећавања плодovitости земље загревањем њеним јесте у факту, да се у загреваној земљи брже ослобођава амонијак. Јер после загревања у земљи се множе бактерије у много већем броју, те оне тада и већу количину амонијака производе, него пре загревања. Из тог факта изводи се: 1) да земља, која није загревана, мора садржавати у себи неку чињеницу, која не престаје радити, да се смањи број бактерија; 2) да се загревањем земље и употребом антисептика чињеница та ставља изван акције, па тиме ствара могућност, да се бактерије беспрецино расплођују и множе.

Као што је даљим испитивањем докучено, број бактерија у земљи смањују организми, који припадају врсти *protozoa*, *amoeba* и овима слични. Организми ти већи су хиљаду пута, него обичне бактерије земље. Они живе од бактерија, те не престају смањивати број ових, од прилике онако, као што бела зрнаца у крви човека прождиривањем упадачних бактерија, по Мечникову, смањују број ових. Али загревањем земље и употребом антисептика поменути организми се ниште, те тада престаје смењна расплођавања бактерија. У колико од броја бактерија у земљи зависи, колико ће се ту амонијака произвести, у толико од њихове множине зависи и плодovitост земље. У природи број бактерија смањује се присуством ових већих организма, који живе од њих. Нестане ли тих организама, онда бактерије могу да се брао множе, па да умноже и већу количину азотске хране за биље приуgotовљавају.

Некада се гледало на земљу као на градиво без живота. Ну, наука је ето открила, да је земља једна огромна радионица, у којој небројни живи организми, поред друге активности, приуgotовљавају још и храну за врсте биља, које су предмет привредне културе.

У интересу је пољопривредне културе, да се сузбија све, чиме се спречава множење или смањење број бактерија, које развијају тако продуктивну активност у великој природној радионици за приуgotовљавање азотске биљне хране.

Милослав Куртович.

СЕЋАЊА И РАЗМИШЉАЊА.

— Поводом десетогодишњице књижевног рада творца ерпекс пољопривредне књижевности. —

Давно је било. Само се стари сећају. *Онда је било још мање именовани него ли данас.* Било је то у оно доба, када се у народу мислило да назив доктор означава само лекара. Ми данашњи стари

били смо тада дечаци. Ја сам био гимназист. *Никакве друге врсте средњих школа, нагде у укуташности Србије, није било осим гимназија.*

Близу очевог ми дома станао је у то време, у

својој двоспратној зиданици, стари поп-Макса, који од доласка на парохију није силазио са градске калдрме. Није хтео отићи ни до савске обале да види како изгледа пароброд. Ни у кафану није се никад нагнуо. Сав се био предао Богу и молитвама. Имао је разновојним воском поканане и од старости жутнуле молитвенике, о којима се знало од Саве до Љубовиће и од Дрине до Колубаре. Свауда туђа, веровало се, да ће се болесник преисцелити кад поп-Максину књигу целује, него-ли кад би целивао лик кога светитеља. Изавез сасма студене дане, преко целе године могла се у праскорорје видети сељачка кола са тежким болицима пред поповом кућом. Ту им је поп-Макса читао молитве још пре идења у храм на Јутрење.

Од књига друге врсте књижевности имао је поп Макса само оно, што су писали пензионисани Милош Милосављевић, окр. казначеј у Шапу, и Јеремија Обрад. Караџић у Београду. Поп-Максо није веровао „да винограду помаже више мотика, него молитва“; а тако су мање више мислили и други проsvетници онога доба. Таква су била времена...

Једног јутра сдео сам пред кућом и разгледао једну књигу, коју је мој отац добио, а која је у то такво време била сасвим необична. У њој је била и слика из области пољске привреде. Поп-Максо је стајао пред кућом запослен читањем молитава, а после пође цркву на Јутрење. Кад је пролазио мимо мене стајао сам се, склону капи и пришао му руци. Он застаде, узе ми књигу из руку, загледа је и рече: „Нисам досада оваквих књига виђао. Гле ти, молим те, где се и доктор меша у сељачке послове. Настала чудна времена и чудна господа. И начелник нашег окружја мисли да доктор све зна. те је неки дан одредио лекара да место инципира надзирава оправку једног моста на друму на Дрини!“

Поп-Максо оде цркву, а ја у суседство страни и страну да пољубим руку и пожелам добро јутро. Стрница је била по народности Грчкиња, рођена сестра сурруге Вучићево. Узе стрница да види књигу, а ја је упитам: да ли је она што чула о човеку који је написао ту књигу.

После разгледања рећи ће стрница: „Корисна, врло корисна, врло поучна та књига, *ишета је само што је народ неаисмен*, и нема ко да га поучава, јер је учитеља врло мало, а среќни чиновници још махом носе чакшире и зарезују писалке ножевима из канти, које носе о бедрима; за књигу они слабо маре, а само писмени и просвећени људи могу садржити овакве књиге добро да разумеју и народу објашњавају. У Србији пак нема ни писмености а још махом просвећености. Писца књиге, душо, не поздрављам, али видјаш, име му је *Георгиос*, а та грчка реч српски значи од прилике што и *земљар*. Презиме му је чисто српско; по презимену видјаш да човек хоће да ради. Судећи по имену и презимену рекла бих да му је судбина одредила да буде земљорадник. Зато он, и ако је доктор, пише ове књиге о земљорадњу...“ Да не бих стрниша објашњења заборавио, одмах сам писалком испод пишчева имена написао на књижи „*Земљорадић*“.

И да сам хтео „*Земљорадића*“ да заборавим у даљем свом животу, нисам га могао заборавити. Куд сам год и кад сам га где крочио, увек су преда ме излазили све нови и нови књижевни радови његови, са којих сам га толико запоштовао и заволео, да сам доцније ишао и у Краљево. Ишао сам да га видим, да му се поклоним, да му се поклоним колико се највише поклонити може, јер се свакоме заслужноме ваља захвално поклонити, а у *нашој пољопривредној Србији заслужноме пољопривреднику ваља се поклонити највише*.

Испитивати све големи труде, све плодне успехе и заслуге овога пољопривредног раднице, није мој позив. Ја сам кадар овде само рећи: *да је он међу свима најсећа*.

Осим стручних поука, поука разноврсних и непребројних, које су „*Земљорадићеве*“ књиге пружале, оне су шириле сазнање да је пољопривреда велика наука; оне су изазивале љубав ка пољској привреди; оне су почеле будити веровање, *да је унапређена пољска привреда најшира и најздравија основа за свеколико народно напредовање*.

„*Земљорадићеве*“ писање упутно ме је да размишљам о стању, судбини и позиву сељакову. Оно ме је изазвало на мисли, да сви сељаци треба да су не само писмени него и просвећени. Оно ме је изазвало да створим гледиште:

1. Да основне школе треба да посеђују: и мушка и женска деца;
2. Да ни једном сеоском детету основна школа не треба да је даље од 2—2½ километра;
3. Да у основну школу не полазе деца млађа од 10 година, како би више научила и добро упамтила оно што науче;
4. Да школска година траје само зимских 6 месеци, јер су српским сеоским домаћинима у летње месеце деца врло потребна;
5. Да се настави план за основне школе преради;
6. Да се за мушку сеоску децу, место обичних варошких продужних школа, установе дворазредне, двогодне, практичне ратарске школе (бар по једна у свакоме срезу), у којима би се, осим стручних пољопривредних знања, учили и пољопривредни занати. Ове школе издржавале би се у главном привређивањем својих ученика.

На тај начин дошло би се по мере нахођења на праву и најкраћу стају, којом гредети, позивавала би се писменост и стручна просвећеност, каква је народу потребна. На тај начин оспособили бисмо наше сељаци за утакмицу са страним пољопривредницима. На тај начин очували бисмо свој српски понос *малог земљорадника*, јер би од свога труда имао одговарајуће користи.

Пре петнаестину годину дошао је до руку велико дело: *Радићеве Цвече*. Прелистајахуни ту голему и дивно уређену књигу, гледао сам с усхићеним шта је све ни човечију у стању био да оплемени, усаврши. Књига је била посвећена српском цвећу — српској жени. Размишљао сам тада, да ли ће се што пре наши духовни грађани, који ће се посветити да

ради на култури српске жене; који ће схватити да свака срpska жена треба да зна *чешири велике групе својих дужности: дужности домаћице, дужности суаруге, дужности мајке и дужности Срикане*. Пожелео сам тада из дубине својих српских груди, да се у свакоме срезу отвори бар по једна двогодна домаћичко-васпитна школа за женску омладину, у коју би ступиле девојчине од 14 година, после свршеног основног школовања. Осим тих таквих школа још би требала једна *средина* школа, у којој би се спремале наставнице за те народне домаћичко-васпитне школе... За таквим духовитим градинаром вапије женски српски живаљ.

Красна је била земља Србија о њезином ослобођењу; све живо занимало се најздравијим послом — пољопривредом. Није било спахија нити је било сиротиње. Свако је био свој независан домаћин. Свако је имао довољно; нико сувише. Друштвено уређење било је славно, само је *оскудевала писменост и просвећеност*.

Од ослобођења Србије минуло је око пола столећа, кад је у њу дошао мој мили „Земљорадић“, доктор *Ђорђе Радић*. Ништа крајније на свету: дошао пољопривредни просветник у праву земљу сељачку, пољопривредничку. Дошао школовани стручњак да народ стручно просвећује за његов пољопривреднички

позив. Само, *на жалост*, народ је био и тада махом неписмен.

Прошло је још пола столећа, добили смо Универзитет, добили смо докторе свију врста; српски писари место некадањих чакшира носе униформе, а писалке подрезују енглеским перорезом, место јагодниским ножем на кавија, али, *на превелику жалост*, народ је и сада неписмен.

Колике и колике би заслуге, колики би успеси, колике би недогледне користи биле од ситних популарно писаних радова Радићевих, да је некадање Попечитељство Народног Просвећенија, а дошпије Министарство Нарodne Просвете, обраћало много већу пажњу на народну писменост.

Да су сви позвани државни чиновци умели и хтели да следе светлом примеру данашњег нашег слављеника, не би се мнозиле гимназије него пољопривредне школе, те би се високо данас лепршала застава имовног и свеколиког другог народног благостања.

Уверен сам, да би се слављеник много, много више радовао, да смо га умели славити *делањем* својим на пољопривредном пољу. Али, што није било, *шреба* да буде... Појмимо путем великога слављеника, свом снагом својом, свим бићем својим. *То* му обећајмо. То наше обећање биће му данас најмилије честитање.

Борислав Б. Тодоровић

директор у пензији,

репенит члан Српског Пољопривредног Друштва.

Пољска Привреда и Природне Науке.

Док је на земљи живело мање људи и мање пихотних животиња, и докле је земља имала довољно састојака за храњење биљака, којима се храни људи и животиње, и докле су људи могли често узимати и засејавати нова земљишта, и докле су могли крчити протрпане шуме и претварати их у оранице и ливаде; докле је ишло све потамаи. Али када су се све ове прилике измениле, и када су настале другачије потребе у обрађивању земље за нехрану толиког размноженог света и домаћих животиња; тада се морало почињати и другачије радити.

Људи, радећи по првобитном начину и управљајући се по ономе како су видели и примали од својих предака, нису могли много унапређивати се у обрађивању земље и у опште у Пољској Привреди.

У томе опет развијало се познавање природе, познавање природних појава и закона, дакле узимале су маха Природне Науке. Људи, који су се бавили овим наукама ширили су своје кругове знања све даље и даље, и у томе допирали су и до пољопривредника. На гледајући и проучавајући њихов рад, њихов труд и

живот долазали су до закључака, да се пољопривредницима може помоћи природним наукама, као што су лекари научавајући природу дошли до знања и моћи да помогну слабима и болеснима, а и да допринесе да се живот боље и дуго одржава.

Тако су научници, у почетку, радили на општем помагану Пољске Привреде; али када су се и Природне Науке веома разгранале и поједини научници почели се бавити појединачним гранама Природних Наука; онда су они сваки по својој струци дружали руке и давали сваки од своје науке пољопривредницима оно и ополико, колико им је потребно за разумевање пољопривредних радова.

Па како су се почеле осивати школе за разне науке и за разне људске потребе, то су дошле на ред да се подижу и пољопривредне школе. Од тада учители тих пољопривредних школа узимали су да се баве појединачним гранама Пољске Привреде. А како те гране потребују основице у гранама Природних Наука; то су они и обрађивали поједине гране Природних Наука са њиховом применом у Пољској Привреди.

Отуда ми видимо да су све Природне Науке ступиле у службу Пољској Привреди, у којој се опет свака грана Природних Наука развија у отом правцу, што захтева Пољска Привреда. Тиме се Природне Науке обогаћују новим подацима, новим радовима који су потекли из Пољске Привреде, и који без ове не би се ни јавили на научном пољу.

Ми видимо Физик у Механиком, Метеорологијом и Климатологијом како улазе у Пољску Привреду; видимо Минералогију са Геологијом, Ботанику и Зоологију. А шта да речемо о Хемiji, која улази у најдубље тајне и отуда износи на светлост најдрагоценије благо, којим осветљава и објашњава најтажније ослонце и најважније основнице Пољске Привреде. Па и најновија наука о најситнијим организмима — Бактериологија нашла је велике примене у Пољској Привреди, открила је сада многе појаве, што би народ назвао *чиница*, јер заиста ти организми много што шта чине, а они се сами голим оком не виде као чиници разних учинака или чинић.

Када загледамо у велику књижицу Пољопривредних Наука, налазимо ту велика научна дела, која су људске повине, а која тако корисно утичу на развитак разних грана и гранича Пољске Привреде. Па заиста много мало ту и прочитајмо бар напписе, наслове тих величанствених дела. Ево ја их читам преко реда: Ораница — њива и Обрађивање, постанак и састојци оранице, одржавање плодovitости земље Оранице, Аграрна Политика, Агркултурна Хемија, Агрогеологија, Виноделство, Виноградарство и Винарство, Навртање њиве лозе, Воћарство, Планиско Газдовање, Гајење пчела — пчеларство, Мед и његова употреба, Пчелар, Бубрење, Вептачко љубрење. Огледи љубрења, Значај електрокултуре, Сточна храна и огледи хра-

њења стоке, Живинарство, Гајење патака, Гајење гусака, Гајење кокошију, Гајење ћурака, Гајење зелени, Паметна употреба зеља и воћа, Жито, Домаће животиње, Леучење домаћих животиња, Кромпири, обрађивање земље и мада имања, Ратарство, Пољопривредне грађевине, Пољопривредно књиговодство, Земљорадничке Задруге, Обезбеђење у земљорадњи, Пољопривредне машине, Враћајте се ратарству, Семи и испитивање семена; Оследне станице, Огледна поља; Управа пољопривредних добара; Рибарство, Свињарство, Гајење дудова, Гајење хмеља; Млекарство; културне биљке, Волест и културних биљака; Гајење говеда, Гајење оваца, Гајење свиња, Гајење коза, Гајење коња; Ливаде и огледи љубрења, Шумарство, Подизање четинара, Подизање лишћара; Гајење дувана, Гајење шећерне репе; Наводњавање; Комасација, Катастар, Пољопривредно законодавство; Повртарство, Кукуруз, Орање, Сетва, Жетва, Косидба, Берба итд. итд.

Па не само Природне Науке већ и друге науке ступиле су као савезнице Пољопривредних Наука, те отуда можемо се надати да ће временом постати највећи Пољопривредни Универзитети и највеће лабораторије на огледним пољопривредним станицама. Круна и врхунац човечијих знања прикупиће се у Пољопривредним Наукама, што неће бити нимало заворно, почем ова храна и одржава нас *цели свић*.

Драги господине Др. Ђ. Радичу, ово мало скромних редова посвећујем Вама као један од оних Ваших врхих ступалаца на Великој Школи, када сте пре 50 година овде држали предавања о „Пшеници“, у великој аудитаорици бр. 42, а доцније као читалац Ваших пољопривредних дела и као скромни радник у Српском Пољопривредном Друштву.

Јов. Бадемлић.

Уредиштво „Тежак“.

Да би сам дао што решитије израза својом јавном привању и одличноме циљеву књижевног и пиволског рада дапањњег јубилара, а мога уважена колеге из бив. *Зем.коледско-Шумарско Школе* у Пољаревцу, г. Буле Радина, позива ме, поред ласкавог позива који ми је учињен од тога Уредиштва, и другарско дујавље: да на дан његова заслужног *педесетогодишњег* славања узлетем и својом руком који свежи

цветак у књијасту му венац — „*Радићев бр. Тежак*“ — који ће поести видно обележити овога признања и захвалности, што му данас, уз достојну пошту и честитање, тако усрдно приређују његови старији и млађи другови.

Приложени наппис, част ми је предати Уредиштво да га изволи оштампати у „Радићев бр. Тежак“.

С одличним поштовањем

На Младшце 1911 г.
у Београду.

Јов. Бадемлић.

Оксидовање органских материја и стање земље.

Живица или управо оплодни део земљине површине тако је јако насељен бактеријама, да је по томе не можемо сматрати као *мртви* материјал наших зиратних поља, него да у истини преставља неку животноворну масу. У цигло једаноме граму такве земље која се, већим делом, састоји из сува песка,

находимо од прилике, хиљаду клиша разних бактерија. У онима, пак, са зиратних поља, а нарочито у дуже рађеним градинарским земљама, находимо, често пута у 1 гр. више од милиуна таквих невидљивих створова, док на оним местима која су више прожета остацима иструлела биља, оне се налазе у необично великим и јако распрострањеним колонијама, насеобинама. Најгорњи, управо спољни слој, живице није на-

* Одломак из П-га Освеља под А. и 1. из рукописа „*Свајско љубре* и *неколико доприски материјала*“, од потписаног.

РАДИЋЕВ „ТЕЖАК“

25. МАРТ
1861.—1911.

У част прославе педесетогодишњице књижевнога
рада г. Д-ра БОРЂА РАДИЋА, посвећује слављенику г. Д-ра
јубиларни број „Тежака“

Српско Пољопривредно Друштво.

БЕОГРАД.

ШТАМПАРИЈА „ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ“

1911.

172

53

јакo насељене бактеријама. У њему убилачки дејствује на ове створове сунчана светлост уз то јакo смета њихову правилном животу и размножавању и она непрекидна промена влаге и суше, као и моћни утицај виших и нижих температура у ваздуху који и до њих дошре. Ови штетни и управо убилачки утицаји по нормални живот бактерија већ се губе испод помехуе површине, за неколико сантиметара дубљине, и с тога, у дубљини 10—20 см. находе се бактерије у пуном јеку својега делатног живота а тако исто и у највећем броју настањене.

Даље, можемо поуздано тврдити, да на бројно стање помен. створова има извесни утицај земљин биљни покривач, врста редовних пољопривредних културних усева, дакле, плодоред и нарочито механичка обрада земље. По Сагол-овим опажањима најен је најмањи број бактерија у оним земљама са плодоредом, када је класисти усев долазно на ред за другим тако исто класистим. Уметањем неке окопавине, напр. кромири, број бактерија знатно се повећавао у исту земљу и уз, без мало, исти плодоред.

Систематским поступањем на таквим огледним културама, Сагол је сејао 3 године узастопе на једној њиви три врсте класистих усева, и потад је завршио утањем. Стрњика је била у јесен заорана и земља је била у години угаревања трипут преорана, први пут уз дубоко орање. У почетку је откривен незнатан број бактерија, јер је земља у првим годинама била, односно, мало рањена. У години угаревања она је садржала, у 1 гр. своје тежине:

11-га маја	1,7 милиуна бактерија
2-га августа	3,3 . . . . .
6-га октобра	12,5 . . . . .

Земља, пак, која је раније била под детелином, показала је на овакоме трагању, да је садржала у мају, јуни и октобру поспе подејнако по 5 милијуна бактерија, на 1 гр. земље.

Из овога можемо извести поуздан закључак, да *проветравање* неке зиратне земље има необично велики значај по размножавање бактерија.

Даље, на такву исту животну погодбу можем zgodно утицати и *осењавање*. Услед другачије осењачности земља је на детаљшту редовно влажна, растресита, неутрудана и у земљу, таква физичког својства или стања, ваздух може свакад процирати у довољној мери. Бактерије, дакле, треба да дису или, да се хемијски изразимо, да у тој средини (земљи) усвоје потребни кисеоник из ваздуха. Буду ли трпеле оскудицу у овоме, онда им неће бити повољни не само храна него и миље, потад се не осећају брне за посао и онда није никакво чудо што се у таким нелагодним приликама у много мањој мери плоде, размножавају.

Најпре ћемо говорити о њихову храњењу. Све земљине бактерије, са изниским оних врста, о којима ћемо дошње говорити, а на име *прорастачи шалишре*, морају за одржавање свога живота трошити органске материје, које се находе у свакој зиратној земљи, као биљни преостаци, ма каква облика. По томе се и бактерије редовно исхранују угљехидратима или продуктима њихова распадања, а уз ове радо пројидиру и азотне материје, те на тај начин исцрпљују обоје из прерушених биљних преостатака у оним зир-

ратним земљама које нису биле ђубрене стајским ђубретом.

Ове бактерије находе обично у зиратној земљи преостатке стрњике, труло стајско ђубре или ће, пак, највише, овде или онде, у лаким земљама, на зелено ђубре које им исто тако може бити згодна храна. Даље се могу користити и коровином, која је на таквим пољима раније прорастала а дошње била заоравана.

Ако нека њива, након дигнуте летине, није била одмах разорана и стрњика остане на њој до мркле јесени или сама пролећа, као што то често пута бива у нас, — потад ће неки део органске хране, и то онај бољи, њен лако растворљиви део, бити уништен или управо пројидан од бактерија што живе у ваздуху и тада ће се показати осетна оскудица у хранљивим материјама земљиних бактерија. Корен и жле, дакле онај подземни део стрњике, подвргнуће се до идуће периоде прорашћивања, некоме непотпуном распањању. Таква непреорана њива остаће за све време у неку руку затворена, у њу неће продрати атмосферски ваздух а то ће учинити, да земљине бактерије остану дуго време без потребна ваздуха за дисање, и потад ће — онако неможне — произвести знатно мању количину продуката ферментисања, но што би су на томе послу успеле, да нису биле спречене у непрекидном и довољном дисању.

Уграђивању тела ових микроорганизма служи само неки део усвојене хране. Други део расходује се дисањем, уз непрекидно стварање хемијске отпорне силе, у топлоту и кретање. Многе су бактерије одиста покретне, и све оне производе топлоту, како за извођење својега кретања тако исто и топлоте; у њих се, дакле, дешава оно исто што видимо и у виших животиња, на име: *неминовно оксидовање усвојене хране*. Ако им је изхрана била обилата, онда можемо отуд произведену топлоту поуздано мерити згодним термометром, какав се употребљаје приликом ферментисања стојског ђубрета, у пресованој слаткој млини сточној, приликом готовљења мрка сена и др. Бактерије зрачењем врло брзо ослобођавају своју животну топлоту у земљи, и тиме ће, свакако, у неколико доприносе загревању зиратних поља.

Неки тврде, да и креч чини земљу топлијом и, уз то, хоја, плоднијом. Можемо ли у то веровати? Да ли је та топлота тако истрајна, која цостаје попут гашења жива, жежена, креча у земљу, па да можемо, токорсе, говорити о некоме трајном загревању земље? Не, у то се не може веровати. Све што би смо могли ишчекивати од његова дејства то је, да он тешке земље учини нешто трошњим и лакшим за пољске радове и што им даје ону познату структуру, изглед, у распрскану или препуљкано изгледу; у такве земље и ваздух лакше проидре, бактерије потад добијају већу количину кисеоника за њихово дисање, уз то се успешније врши оксидовање у опште, и бактерије производе много више топлоте.

Образовање топлоте у земљи поменутим начином, нарочито је од велики вредности у овим приликама, камо је у питању нека неплодна и хладна земља, и где је природно загревање неке зиратне земље прилично спречено самим ваздухом услед незгодних кли-

матских погодаба, нарочито кад такво загревање наилази појачај у позно пролеће. Међутим и у томе погледу дошло се у практичној пољопривреди до утврђених правила, да покречавању зиратних поља мора свакад претходити неко правилно схваћено дренажење земљишта.

Као што човек и друге животиње непрекидно луче из својих плућа, шкрга или коже — угљендиоксид и избацују из својег тела гасолике материје распадања утврђених материја њихове хране, исто тако и бактерије одвајају угљендиоксид. У колико се све ово дешава у најситнијим мрвицама или делићима земље, схватамо је, да се и у њеној маси налази и неко механичко прерушавање, дакле, у првом реду неко дробљење и умекшавање, и онда можемо потпуно разумети, да је управо та мена главни узрок оном познатом *ушћаваљивању* зиратне земље. Мекоћа или гинкост неке земље остаје непромењена и кад угљендиоксид буде и на даље придолазио у њену масу. Угљендиоксид неће остати неактиван или без реакција у њеној маси, него ће из оних безбројних шупљих простора или пора земљиних утицати на растварање и распадање њене минералне материје, нарочито, пак, на креч, који се у њој наоди. Земљин карбонат креч није растворљив у водњикавим течностима, док слободни угљендиоксид, што га бактерије производе и луче, уједињује се са кречом у двојни карбонат креча; ово тело кадرو је да продре даље у масу земље, и по томе, дакле, креч овако хемиског облика, моћи ће се потад равномерно распрострајти, више или мање, подејнако по свој маси орише и биће сруке свакој биљци, којој је потребан и угодан са своје нормалне вегетисање.

У некој земљи, о којој не бисмо могли поуздано рећи да је обилата на кречу, бактерије су, у погледу на поменути начин распрострајања креча, од необично велика значаја за практичну пољску привреду. Доцније ћемо, на другоме месту, доћи и на то питање, како шалитрине бактерије потребују суу минералну базу (креч) за неутралисање азотне киселине, када се она појави у већој количини у њиховој непосредној близини. Ови микроорганизми нарочито потребују креч у много већој количини но обично, када трпе велику оскудицу у атмосферском кисеонику и када су уз то још упућене на интрамолекуларно дисање, кад управо и наилази неминљива потреба неутралисању извесних киселина.

Урасходоване хранљиве материје, нпр. угљехидрати, не могу се потпуно оксидовати, ако за такву, чисто хемиску, реакцију није било довољно слободна киселина, те по томе неће се моћи у укупној маси прерушити у угљендиоксид, него само делимично. Кад бактерије почну трпети осегну оскудицу на потребном им кисеонику за њихово дисање, онда отпочну лучити из свога организма неке киселе продукте, међу којима је нарочито позната, са свога одвратна мириса, и лако запажна бутерна киселина. Ови кисели продукт, што их бактерије у помен. прилици нагомилувају у својим насеобинама, редовно се неутралишу кречом и потад образовани бутират креча и др. једињена постају сношљива или управо безопасна животу бактерија, све дотле, — док доцнијем надала-

жењу атмосферскога ваздуха односно његова кисеоника не буду и она подвргнута накондом оксидовању у угљендиоксид. Овим објашњењем хтели смо да обратимо пажњу практичним пољопривредницима, да је равномерно распрострајство жезена креча у зиратној земљи веома корисна, не само напредној вегетацији, прорастању пољопривредног културног биља, него и безопасну животу и правилном напредовању оних корисних бактерија, што живе у зиратној земљи.

На овоме месту једва ми је потребан и такав наговештај, да се живот оних чудновитих створова може одржати у нормалном стању ако уз доволну храну и ваздух не трпе оскудицу у води. Бактерије уопште не могу никакво опстати, са изнимком њихових клица, спора и спорангија, у некое по све сувоме земљишту а још мање се могу у њему и размножавати. Међутим, ни претерано влажне земље, дакле, мочарне уопште, нису погодне њиховим напредним насеобинама; такав се случај нарочито односи на раније поменуто спречавање продирања атмосферскога ваздуха у зиратне земље уопште. Стога је и дренажење, вештачко одводњавање таквих зиратних поља од врло великог значаја за оне бактерије које, по алу усуду, бораве у таквим земљама. Само таквим поступком поменуто земље могу постати делатне или активне у погледу пољопривредном. А та се њихова делатност управо и односи на трајно живахно пословање оних невидљивих створова који су у њима настајени.

Кад бисмо се одлучили, да неко мочарно земљиште вештачки осушимо, па да га потад покречимо, калијом или фосфорном киселином нађубримо, — онда би све ове предвиђене мере односиле у првом реду на добро живонање оних бактерија које у њему стално бораве. Одводњавањем, извршеним на ма који начин, осигурали бисмо притицање потребна ваздуха њихову правилном дисању. Покречавањем, пак, таква земљишта постигли бисмо неутралисање нагомиланих киселина (хумусне и др.) које су се у таквој земљи образовале услед интрамолекуларног дисања дотичних бактерија, а са тиме бисмо уједино довели животне погодбе оних организама у згодније погодбене прилике. Уз то, бактерије потребују и друге материје за нормално одржавање својега живота, нпр. калију и фосфору киселину, са којима, с времена на време, *морало* ђубрити мочарне земље и пиштољине, које нису никаква реткост у нашим културним областима. Само, дакле, потад, кад ови хитри а невидљиви посленици могу имати неке користи од поменутих послонних мера и наше предустрелности, — могу се обезбрижити и оне згодне погодбе трајнога напредовања пољопривредног културног биља, које желимо гајити на таквим пољима.

У пиштољинама, као и у мочарним земљама уопште, најобичније превладају многи негодни услови, и стога у толико више свакоме практичном пољопривреднику падају у очи постигнути жетвени успеси на таквим зиратним пољима. Али и на обичним зиратним земљама изразито запажамо знатне промене, кад и на њима, уз правилно схваћене потреба, учинимо од своје стране све оно, што ће поменути бактеријама помоћи и допринети пријатнији боравак, олак-

шати потребно дисање, хрпање и појење а, према евентуалној потреби, ако бисмо, уз то, још и отклањили из њихове непосредне близине оне шкољњиве избацили, утирући их, а времена на време, испрашеним живим кречом, дакле, покречавањем зиратних поља.

Према овоме, у очима сваког увиђавног практичног пољопривредника мора важити као неоспоран факт, да се те исте бактерије, ови наши активни *сарадници* у пољској привреди, благодарно односе наспрам сваке пажње и настојања, коју бисмо уложили у своје пољопривредном газдинству њихову напредном просперисању. Јер, како бисмо и могли остати равнодушни и неблагодарни њихову онако мучномо

послу, који залажу у непрекидно истрошавање и умекшавање земље, за оно равномерно растурање креча, које, инако, не бисмо могли без њих постићи онако потпуно на други начин и без осетних материјалних издатака, баш кад бисмо на то употребили и неке најсавршене махине модерне привредне технике. Шта бисмо, напоследак, још могли рећи на рачун онога њихова значајног посла који је поглавито управљен растварању минералних земљиних материја, онемо неопаживо произвођеној топлоте у земљи, — укратко речено, онемо потпуно зналачки и мајсторски извршеном *шваљењу* зиратне земље? —

Милутин Савић.

ПИСАЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПОУКА ЗА НАРОД.

Једно признање неуморном писцу Д-р Ђорђу Радићу у име честитке педесетогодишњег књижевног рада.

Писање књига и поука није лак посао. Нарочито је тешко писати за широке слојеве народа. А неоспорно најтеже је писати пољопривредне поуке за мало писмене земљораднике. Ово је тешко не само с тога, што наше школе и књиге још нису прецистиле све изразе (термине) привредне, него и с тога што се морају при томе описивати погледојке техничке радње и поступци, што никад и нигде и није било лако ни разумљиво, као кад би се живом речи чинило, или при самом раду приказивало. Има још једна тежба за писање пољопривредних поука за народ, али о њој мало ниже и доцније.

Кодог прати данас нашу пољопривредну књижевност и не помисла како је то било мучно створити нешто из ничега, пронаћи оне називе за разне привредне објекте и послове, око биља и животиња, око справа и алата, на земљи, у кући и окућници, у кошу, амбару, млекуру и т. д.

Понеко замера, кад наиђе у тој књижевности на понеке недоумице у називању биљних и животињских болести и озледа, и жали што још није прецишћено и прецизнирано шта је гар, свет, главница, пламењача, медљика, опала, вуцац, суншбуба, сипак и т. д. А не би требали да замерају но да преброје раднике, који на томе раде, и да се сете где се ти радници спремају и где уче своје пољопривредне студије. да ли у земљи на своје матерњем језику, или гдегод на страни, на језику туђем, у каквим приликама раде кад овамо дођу и т. д. па би им све било јасније.

Није лако писати, па није лако ни преводити стране књиге са напред поменутих оскудица у израђеним изразима и усвојеним терминима. За доказ овомо могу нам послужити извештаји наших консулата на страни, који непознавајући ствар и незнајући изразачине погрешке и ометају разумевање извештаја. (Код једнога од њих „Nackfrucht“ је нека сецкања храна, а не окопавина и т. д.). За успешно превођење треба

знати добро саму ствар и обадва језика са кога се и на који се преводи.

Ове тежбе нису у свако доба биле подједнаке. Ако су данас осетне, негда су оне биле још теже, изгледале управо не савладљиве.

У то доба, пре 50 година, појавио се на раду на српској пољопривредној књизи и поуци Д-р Ђ. Радић, и почео савлађивати поменуте тежбе по свима границама и по свима областима пољопривредног знања. Пред њим су истина били отворени путеви: један маневрше за просто превођење изрза (Шулек), а други (Вук и Панчић) да се зарине у народ, да тражи у богатој ризници све оно благо које му треба, и употребљује прецишћено и утврђено на одговарајућем месту, за добро тога народа од кога је и позајмљено. Први је пут био неоспорно лакши, али све донде, док се по њему кретало перо Радићево видео је он да писање то није могао бити широким слојевима народа приступачно, и, пошто оно дотле прикупљено од Вука и Панчића није било довољно, морало се даље тражити тешко и постојао прецишћавати. И познат као путник по свима земљама словенским Чешкој, Црној Гори, Банату, Бачкој, Срему, Србији, а умешан у истрагама које изискује сам предмет, Радић је имао успеха. Бављење по разним српским крајевима нису били кратки боравци са какве екскурзије, но се понегде бавио годинама, и живећи у народу увек разбиро о пољопривреди и тражио и налазио изразе, проучавао разне начине рада и све друго што му је требало. Све што је тако приметним путем пронашао Радић је у својим срећеним и системисаним поукама износио и тиме створио читаву библиотеку, која се тражила и радо читала.

У народу српском, свуда где га има тражио је Радић, и то као човек сирема који уме тражити, оно што је најдрагоценије народу, његову душу, језик, његове изразе, његово брчко оружје којим се бори у животу и раду. Отуда су његови списи написани

чистим народним језиком; његово је писање проверено сопственим огледима и искуством, и свагда мање-више прилагођено приликама за које је своје радове спремао и јавности предавао. Уа то све књиге Радићеве биле су технички најкаљиво рађене и сликама богато украшаване. Зато су имале успеха, имале читаоца и примене и нису промашиле свога циља.

И данас, после толикога рада претходнога, мора се у многоме ићи у народ да се допуњава и проверава раније проучавање. Мора се настављати и у детаљ разрађивати оно што је Радић и што су др. на исти начин радили. Али се мора Радићу за уложени труд и погођени правац признати. Не мање дужност нам је и то поменути, да овај начин рада не само да је мучан и спор, но је и веома скуп.

Пољопривредне поуке споро и мало промичу у народ. Те књиге, ма како се маленом ценом прибављале неће нико да растура, неће да купује и да плаћа. Земљорадник је новцем оскудан, и ма какву корист од те књиге ишчекивао, не може да је купи јер не може од паре да се растави. Они, који књиге у народ растурају ове књиге избегавају, или за њих рачун не полагају.

Кад се претреса питање о писању пољопривредних поука за народ не сме се ни ово изгубити из вида. Ово у осталом не вреди само за Србију, но ни у др. свету није земљорадник много друкчији, а што се ипак више књигом служи и користи, то је за службу паметних организација које су тамо мудро изведене. У Америци, познато је, добија сваки од државе сасвим бесплатно све књиге пољопривредне које су му за практични рад потребне.

Књижевни рад Д-р Радића веома је многоврсан. Читаву библиотечку изашла је из његовог пера. Ја не могу у овоме напису изнети пуни наслов тих књига, то ће можда други учинити, још мање ми места остаје за критичко пропраћање тога рада. Само сумарно поминем о томе да, и ако није тако скорашњи Радићев рад на повртарству, ипак ми ни до данас немамо у тој грани бољег писца и радника. Ако се у погледу избора разних нових варијетета ослоните на каталоге познатих повртара, у његовим списима имаћете све остало што је корисно и потребно.

Радић је практиковао код неких богатих велопоседника, па није пропустио узносити се и са готовљењем и употребом разноврсног поврћа у њиховим кућнама, а како је свакако био дочекаљив и дружан то

није пропустио а да своје интересовање и прибављено знање и сопственим искуством допуни. Отуда су његови списи о повртарству веома употребљиви и занимљиви. Какав је у повртарству, такав је и у воћарству. Његово воћарство, лепим сликама украшено, остаје у нас за дуго ненадмашно, а „Радићеве Цвеће“ надмаша слична дела и у богатијих и напреднијих народа. Укусна и допуњљива техничка израда код сваког његовог дела, овде је доспела до врхуна.

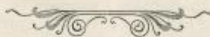
Лепо је преносити из тековина страних народа оно што је добро и употребљиво, али је много лакше освртати се на све оно што сами имамо, а проучити му вредност и особине те изабери често веома велике а излишне трошкове тражећи у даљини оно што је у нас тако добро и тако близу. А ово је Радић умео.

Радић на овај начин Радић је за 50 година свога књижевног и у истини критурнога рада сружио својем народу доста и богате поуке. Сви који сличним путем пођу у народ да раде за народ, постићиће исте резултате и имаће исти успех. За све теგобе на које нађу свађађивање их тим лакше што имају пред собом и уз за Радића који је и сам то пребринио и остао здрав и чин, па и данас неуморно ради.

Кад се помисли на све тегобе ове врсте послова на писање пољопривредних поука за народ, и кад се помисли да је све те тегобе подносио Радић за 50 година, и доживио да то прослави, овда знаста за службу да му се честита искрено и свесрдно. И ми то и чинимо уз похвално учешће старијих и млађих пољопривредних књижевника, и са жељом да га Бог поживи још дуго година на радост свију и на корист наше још увек слабе пољопривредне књижевности, којој ни чији озбиљан рад не може бити из одмет.

Постоји реч „Стил — то је човек“. И ми верујемо да је Радићев стил тако изражен и пријатан што је и он собом у раду и предавању јасан и разговетан. Он уз то увек сликама или моделима или самим предметом олакшава распознавање и памћење, тако да мора сваки његов слушалац отићи богатији знањем са његовог предавања. Његова је реч као и писана поука одабрана српска без страних примеса и без много теорисања, које би земљорадницима било неразумљиво.

Овако треба да говоре и да пишу пољопривредне поуке сви који се приме тога тешкога, а засада и неблагодарнога посла.

Александар Миљковић.

МОЈ НЕГДАШЊИ УПРАВИТЕЉ

(Повећено г. Др. Ђорђу Радићу)

Године 1885, фебруара месеца, ступио сам у службу као економ Ратарске Школе у Краљеву, којој је тада био управитељ и уједно њен оснивач г. Др. Ђорђе Радић.

Како је у то доба била оскудна у наставничком особљу, мени је поред моје редовне дужности било

наређено да и ја предајем неколико предмета. Али, при подели предмета међу наставнике, нико се није хтео примити да предаје Марвено Лекарство, те се, најзад, примим ја да предајем и тај предмет. Сад треба замислити мене, који је тек из школске клупе

iznašao, kakav sam mogao biti predavač *Patologije* i *Terapije* — dve nauke, koje lekari godinama izučavaju — nepoznavajući čestito ni terminologiju sripsku ni Marneovog Lekarstva. Svim je pojmljivo da se g. Radić morao interesovati, kako li hu ja taj predmet predavati.

Radić, „stari Macher“ — odličan govornik, a još bolji predavač, koji je svojim predavanjima zaposno učenike, jednoga dana bave mi na čas. Ja se ušeptrtam, a on he meni: „Izvolte, nastavnite dalje!“

Sebam se kao danas, počeo sam predavaće o „grosnici“. — Tri grosnice su me progresle dok se čas svršilo. A nije ni čudo, *početnik* predaje predmet, koji nije nikad ni u snu saњаo da he ga svoга века predavati! Tu ti je bilo se brda — s doza: čas o „znacima“ čas o „uzrocima“ grosnice, na omet obrnutu; natezao sam i „o *predograni*“ a još više o

„*lečevu*“ i tako, na kraju krajeva, izguram do svesvetka časa, ali sve u groznicaovom stanju. Završio zvošće s časa, i — grosnica me pušta!

Gospodni Radić, videvši moje muke i nevolje, a hextevši me mnogo vrefjati — veš pri saem tom, voljan da me upozna sa svojom ošcom predavaња, reši he mi, kad smo se vratili u nastavničku kancelarjavu:

„*Vi, gospodine Mičkoviću, predajete kao graničarski oficir svojim soldatima noske ljuberoja.*“

Ja sam tako do neba zadovoljan ovom ošcom.

Je li tako bilo, moј dragi jubilaru?

Cebate li se?!

Tempi pasati!

25. марта, 1911 г.

Београд.

Благ. Д. Тодоровић.

КУЛТИВИСАНИ ВИНСКИ КВАСАЦ.

Емил Христијан Ханзен, био је први, који је уочно не само различне квасце, квасце гљивнице, већ који је и код појединих квасца разликовао и различне расе квасца. А *Милер*, *Воршман* и *Тургау*, нађоше, да се та разлика у раса, испољава већ и по спољњем облику и начину развијања њихових спорa, а највише по њиховом понашању у самом времену. Неке од њих производе *бурно* врење, неке *шито*, слабо, неке називају *јаче* врење на ниској топлоти, неке раде обратну на већој топлоти и т. д. Нарочито је значајно, што поједине расе дају вину *особени карактер*, особито *младом вину*, и да се с тога у различитих вина јављају и различни букети. На том познавању раса квасца, оснива се *култивисање квасца* и њихова употреба у чистој култури.

Винског квасца има у свакој виноградској земљи, одакле се ветром и кишом преноси на делове чокоћа. Са овим квасцем су и друге врсте квасца и како сви они за своје исхраивање, потребују једну и исту храну, они, да би је могли прибавити и употребити, воде међу собом очајну борбу, борбу за живот, оштећан и тога ради, сваки микроорганизам употребљава извесна средства, којима може нашкодити своје противнику. У бојно оружје рачунају се тако зване *екциме*, које у својој протоплазми имају и које су у стању да произведу различне отровне материје. Оне тим материјама своје противнике или сузбијају или и сасвим уништавају. Тако нпр. сирћетни микроорганизми производе сирћетну киселину, млечни млечну, маслени маслену киселину, итд. такве материје, које су отров за друге микроорганизме. И микроорганизми винског квасца имају слично оружје. Они помоћу тако зване *амала*, производе знатну количину алкохола и угљендиоксида, који су јаки отрови за њихове противнике, нарочито алкохол.

У шпире су различне гљивнице: винске, сирћетне,

бући и др. У почетку све се гљивнице развијају лепо, јер имају доста хране, но чим ове појестане убрзо се појави надмодност неке гљивнице. Најчешћи је случај да превлада винска гљивница

Сада отпочну водити борбу између себе поједине винске гљивнице и између њих односно победу она, која се обзиром на топлоту и храну има најбоље погодбе за своје размножавање. Брже развијање и размножавање гљивнице, није средство да она добије и превлада. Најјаче је средство за то — алкохол. Алкохолот као отровном утичу на другу и као победилац испада она, која производи највише алкохола, *може наравно и највише да га поднесе*. Вештина бивара је у томе: да између тих гљивница пронађе и задржи *ону која се у истини јавља као победилац*, јер је само таква гљивница у стању да му шпире и кљуц претвори у што боље вино.

Сигурност је за чистоту расе, ако све гљивнице воде порекло од *једне једине гљивнице*. То су тако зване *чисте гљивнице* или *чисти квасци*, а да се такве и однегују, ваља их *култивисати*. Тако однеговане називају се *култивисани вински квасци*.

За култивисање узимају се гљивнице из земље с виноградаких положаја или из свеже стеве. За то постоје многе државне и приватне лабораторије. Тако нпр. једна лабораторија при Пајенхајмејској школи за Виноделу и Воћарство (на Рајни) продaje сваке године до 3000 флашица култивисаног квасца, и то сваку по 5 марака!

Сада су највише на гласу квасци: *Бордо*, за разна црна и бела вина; *Винкејсон*, за бела лака вина, *Лаурејро*, за слатка вина; *Маласија*, за црна лака, *Менес*, за слатка вина; *Сошери*, за белу слатку; *Токај*, за бела слатку; *Шампањ*, за шампањска и бела у опште. *Шпајсберг* (1893.) за бела јака и слатка вина и т. д.

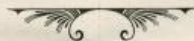
Стара је ствар, да карактер старог вина долази

од сорте лозе, од земље на којој се лоза гаји и од климатских прилика. Како се вилска гљивица као што смо навели развија у виноградарској земљи, и како она, кад је честа, даје нарочити *буке вина*, налази, да се ти чиниоци од којих зависи карактер вина појединих крајева испољавају у *виноској гљивици тога краја*, јер да тога није, онда не би било оправдано ни гајење култивисаног квасца. Наведени чиниоци и гљивица узрок су даље, што другачији *буке* имају него-тичка вина, другачији жуљска, другачији јеличка, сибачка, француска, талијанска и т. д.

Отуда настаје питање: Треба ли набављати са стране вински квасац и развијати буке ове или оне гљивице?

Употребом квасца са стране, може се случајно подупрети буке вина са вином тога краја на бити и бољи, а може се њиме унети и стран буке који за тај крај није шељен. Нарочито је негодно уносити стране квасце у места, где се троше млада вина, јер се у таквом вину, као што је поменуто, највише испољава буке вина.

Из тих разлога, не само се узимају стране врсте квасца за *домаће сорте* грозђа. Шта више и у једној истој држави тежи се томе, да сваки виноградарски крај има свој култивисани вински квасац. Отуда и ми, употребом вишеог квасца са стране, можемо поправити а можемо и покварити укусе домаћег вина.

Живко Шкокорн.

Један листак за јубиларну споменицу д-ра Ђ. Радића.

25. овог месеца прославља најстарији пољопривредни књижевник српски, г. др. Ђорђе Радић, педесето-годишницу својега плодног и изврсног рада на пољу српске пољопривредне струке.

Ово је у целоме Српству јединствена и за све Србе значајна прослава.

Јединствена је по томе, што је г. др. Радић једини српски син, који је дочекао да прослави педесето-годишницу пољопривредног књижевног рада, а за цело Српство значајна је по томе, што се њоме прослављају извесни радови за ширење баш оних знања, која су српском народу најотребнија.

Зато, у овој прослави е пуно пијетета, и заслужене оштре сахвалности, суделују духовно сви Срби, а нарочито српски пољопривредници.

Радови уваженог слављеника стоје у тесној и неразводној вези са историским развојем наше пољопривредне књижевности.

Управо, може се с правом рећи, да је књижевним радовима д-ра Радића и ударен темељ српској пољопривредној књижевности.

У исто време има се додати и то, да је др. Радић и први оснивач српске пољопривредне журналистике, јер је он први почео издавати и уређивати чисто пољопривредни лист „Селак.“

Богат науком, а одушевљен истинским родољубљем, др. Ђорђе Радић држао се увек далеко од у-

Али, док и сами не добијемо такву лабораторију, треба ли да седимо скрштених руку? Ваља свакако да чинимо пробе у маломе.

Ево, које се користе имају од употребе винског култивисаног квасца:

1. Вреће шпире и кљука изводи се правилно и за краће време.

2. Таква се вина доцније лакше негују, јер не подлеже квару и разним болестима као вина, чији је кљук или шпир претрела под утицајем тако званих „диваљих“ гљивица, оних, које се за време врења, налазе у ваздуху, шпир или кљуку.

3. Култивисаним квасцем може се изазвати напредно врење кварних и болесних вина и ова поправити у највише прилика, и

4. Према каквоћи вина може се употребити квасац и на тај начин добити вино које се жели имати.

Како се добила култивисани квасац, како га до употребе треба чувати, на који се начин размножава и шта треба обратити пажњу при самом врењу шпире или кљука, као и како се њоме поправљају кварна вина, показале смо у другој каквој прилици, а овде напомињемо само то, да је време, ако тежимо да у виноградарству будемо савремени, помислимо и на култивисани вински квасац.

тарње политичке време и жудње за масним платама и високим положајима, и одлао се некреном предапошћу радовима за унапређење пољске привреде у српству.

У томе циљу, он је неуморно и поташко испитивао стање пољске привреде у Српству и тако се уверио, да је незнање главни узрок нашег пољопривредног напатка.

Зато је наш слављеник све умне силе своје посветио раду за што јаче и што брже уношење пољопривредних знања у масу народа и сам је у томе предначио књижевним радовима својим — писменом поучком, — живом речју — усменом поучком.

Да би се заслуге слављеникове на овоме пољу што правилније ошенили и што достојније уважили могли, треба се у духу пренети у ондашње прилике, у којима је др. Радић заснивао своју књижевничку каријеру и акцију за пољопривредни напредак у Српству.

И, треба узети на ум, да онда није у ствари ни било српске пољопривредне књижевности ниш каквих пољопривредних институција, на чије би се радове ослањати могли и потребне податке узимати.

Услед тога, он је морао сам да прати развој пољопривредне науке и праксе у иностранству и да испитује привредно стање, климатске и теренске прилике, и проучава биље животње у српским областима, у колико је то потребно за развој пољске привреде и управо да ствара пољопривреднику науку за Србе при-

лаговавајући модерне научне принципе савременим приликама нашим.

Овако је трајало све до оснивања „Друштва за пољску привреду“ у Београду, које је себи ставило у задатак, да уједињеном смотром српских пољопривредника, школованих и практичара ради на унапређењу пољске привреде у Србији и неговању пољопривредне књижевности за цело Српство.

Око овога новог центра за развој пољске привреде у Српскоме Пијемонту скупише се и старе и нове (млађе) снаге и позваше у своје коло и нашег слављеника, који је онда (1870.) уређивао „Селака“ у Новом Саду.

Др. Радич уредно се одазвао овоме позиву примајући се за друштвеног секретара.

Својим неуморним стручним радovima, а нарочито за увођење савршенијих справа, поправку домаћих сојева стоке и живине и увођење бољих начина рада по свима гранама наше пољске привреде, др Радич је у пуној мери оправдао све оне лепе наде које су у њ' полагане.

Од овога времена датира и најпродуктивнија и најинтензивнија књижевна радња г. Радичева, и од тада па до сада добилимо значајна дела његова: „Све о кукурузу“, „Све о пшеници“, „Све о кромпиру“, „Науку о земљоделству општем и посебном“, „Ливадарство“, „Градинарство“, „Живинарство“ и др. а сада издаје урнек дело „Воћарство“, које је стекло не само у нашој, него и у иностраној литератури тако похвална признања и тако ласкавих оцена од стране компетентних стручњака, каквих до сада ни једна српска књига имала није.

А својим безбројним написима у „Тежаку“ и другим листовима српских, слављеник је пружио народу

српском тако изобиле стручне поуке и мудрих савета за пољопривредне радове, да му равна нема у ашој журналистици.

У целокупном књижевном раду г. Радичевом огледа се јасно тежња за популарисањем науке која је успешно и остварена, а нарочито у чланцима новинским месим и разумљивим излагањем мисли.

А што поуке у списима његовим нису могле да се рашире у народу у размерама какве садржином заслужују, узрок лежи у томе, што је маса народна или са свим неписмена или полуписмена, и што у првој половини његове књижевничке каријере није била ни у Србији ни у Српству међу сељацима школованих пољопривредника, који би писане поуке прихваћали и ширили.

Пу у равnoj мери важно је и г. Радичево уношење пољопривредног знања у народ, које је он вршио посредно као наставник пољопривредних наука у „Земљоделско-Шумарској Школи“ у Пожаревцу, и „Ратарској Школи“ у Краљеву, којој је и организатор и при директор био, као и непосредно личним поучавањем и обавештавањем наших пољопривредника.

И због свега овога, сви родољубиви синови народа српског, а нарочито српски пољопривредници, обраћају у овој свечаној прилици поглед пуно захвалног признања и дубоког поштовања на десетогодишњи рад слављеника, пуно значајних творевина и родољубивог пожртвовања за напредак наше пољске привреде, од које жини и народ наш и држава наша.

А писац ових редака, прожет је уверењем, да ће погодити жељу свих читалаца, ако их заврши тоштом жељом: да наш омиљени и уважени слављеник дочека и стогодишњицу својега рада. Живео!

Милош Н. Лукићевић.

ЧИНА ЂУРО,

„Добра њиња је — најдрагоценији пријатељ.“

Педесет година, пола столећа, кад човек само жини, сматра се срећним!...

Педесет година писати, непрекидно писати, и дочекати дан, кога се *педесетогодишњица књижевног рада* прослава, потпуно чин, здрав и весело, па још с *вером* у руци — ретко је слава, и мало је смртних који то доживе.

Ти, чинка Ђуро, данас прослављаш тач за те тако значајан дан, дан уосталом тако исто значајан и за Српску Пољопривредну Књигу, јер твоје слава, слава је и Српске Пољопривредне Књиге. Радич и Пољопривредна Књижевност — нераздвојни су: једно без другога не може се ни замислити.

Педесет пуних година истрајно, с пуно самопрегорања, неуморно радно си, писао си и популарисао Пољопривредну Науку. Недостижан си био у њеном популарисању.

И твоја је велика заслуга — поред других —

што се данас и писане пољопривредне поуке радо читају; и твоја је заслуга што се је брзо развила код нас Пољопривредна Књижевност; и твоја је заслуга што се све више ради на популарисању Пољопривредне Науке!...

Ти си, чинка Ђуро, Нестор Српске Пољопривредне Књижевности; ти си уједино и њен најбољи и најизразитији, најсилнији представник.

Колос телом, колос духом, па си колос и у Пољопривредној Књижевности. Ко би све могао набројати шта си све ти написао? Значило би писати Нестору Српске Пољопривредне Књижевности, чији си ти главни представник.

Вољин свој народ, вредан си, марљив, трудољубив, сиреман си, етички сиреман, и теоријски и практично, у својој струци — па си се достојно народу и одужио.

Ти, чинка Ђуро, можеш потпуно мирне савести,

и, као malo ko, oсврнути се и погледати на свој педесетогодишњи плодан књижевни рад. Он ти је име за свагда очувао. Ти си се имао рашта и родити, јер беш довека живети!...

Горких, прегорких часова имао си у своме дугом животу! Али и ако те је судбина немилостиво шибала, ипак ти подлегло, — ти си радио необичном љубављу на српској књижи и овај рад челично те је, па си и ударце судбине стојички подносио.

Буди бар данас весео! Баца све на страну — предај све забораву, јер се данас признаје значај твога рада и цени твоје пожртвовање и истрајност на послу, коме си свој век посветио, борећи се неуморно да напредно пољопривредно прокрчиш пута. Успех ти је видан.

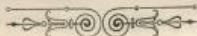
Године су дошле, али ти, Чика Ђуро, не суетајеш. Беше остало Српско Пољопривредно Друштво без душе своје, без секретара свог. На молбу млађих људи, ти, чика Ђуро, као седамдесетогодишњи старац, напушташ мирно Краљево, остављаш свој дом и постајеш — Секретар Српског Пољопривредног Друштва, ојом Друштва, чији су председници, потпредседници и чланови Управе — твоји ђаци!... Радио си часно, неуморно, истрајно, и многи млађи морали су црвенили од стида, кад су видели вредноћу, тачност и истрајност чика Ђурина.

Дошле су године, завидне године, па је дошло време да и из Друштва одеш, да се вратиш мирноме животу, да остатак својих дана проведеш у кругу своје породице у убавом Краљеву, а на домаку Пољопривредне Школе, оне школе, коју си ти основао и којој си голико пута достојно на челу стојао, и кроз коју си више генерација младих пољопривредника пропео.

Живи, Чика Ђуро, у миру, одмарај се, јер си много радио и урадио, доста си бура у животу преко главе претурно, и одмор ти је потребан. На заранку свога живота, сећај се људи с којима си више од пола столећа заједнички делао, па се сети и нашега заједничког рада у Друштву, сети се и нашега заједничког рада у „Тежаку“, сети се . . . . . и тако сећај се бар још двадесет година; пуштај слику за сликом, успомену за успоменом, пријатну или непријатну, да се слику једна за другом, то ће ти чинити пријатним старачке дане, то ће те крестити и још дуго чина и здравца одржати и твојој породици и српској књижи, на којој ћеш ти још дуго радити — што ти од свега срца желим.

Vivat Akademia,
Vivat Professore!...

25. марта 1911. г.
Београд.

Др. Ур. М. Стајић.

ДРАГОМ ЧИКА ЂУРИ!

У спомен најстаријем уреднику „Тежака“, међу живима, — од најмлађег уредника „Тежака“.

Једно вече, на два дана по Чика Ђурином рођењу, бејаше се окупило једно чудновато веће од трију лепих девојака над колевком малог Ђуре, да решана о судбини поворођенчета: каква ће му задатак додељити у животу. Дуго су оне над колевком замисљено ћутале и нешто крупно размишљале. Најзад се се међу њима најстарија подиђе да прекине ову свечану тишину:

— Драге сестре, на шта много размишљава, — рече она, мали Ђура је добар дељко; направан је, хвала Богу, и здрав, и за то ћемо му поверити кроз његов будући живот искључиво један задатак, који је доста напоран и тежак, али ће га Ђура достојно савладати, јер ћемо га надахнути и потребно истрајношћу и другим животом...

На овом земљином шару постоји један врло вредан и цун живота народ, који живи искључиво од земљорада. Тај је народ, узел дугогодишњег ронета под туђином, заоства јак у том послу; ја сам мишљена, а верујем да ћете се и ви с тим сложити, да упутимо Ђуру том намученом народу, да га просвети у земљоради и научи реџу и пером како да ради своју земљу и гаји свој живи мал, те да и тај народ изиђе на економског мрата у коме данас борави, и које руку под руку са срећним народима путем напретка и културе...

— Слажете ли се, драге сестре, са овим мојим мишљењем? — упита најстарија.

— Слажемо се!... — кликнуше остале.

Најстарија се надресе над колевку малог Ђуре и промашта свечаним гласом:

— Ти ћеш, Ђуро, бити просветитељ српског земљорадника!... Расти и развијај се... Кад одрастеш, скупаљ искуства од срећнијих народа и пренеси их делом, реџу и пером у свој народ... Задатак, који ти поверавамо тежак је и трудан, јер ти предстоји гомила забуда и неповерења, које имаш да разбијеш... Ући ћеш у поле, пуно корова и чкала, за које су потребни и оштар трикоп и истрајна снага... Да се све то посете и искрчи и од прлога направан дела и цветна башта, требаће напора и жртава, које ти не смееш штедети... Тај оштри трикоп биће твоја поучна реч и челично перо, којима ћеш отпочети крчење... Ради и делај и не поерни на путу живота, који ти одређујемо... —

Пољубиши малог Ђуру у његове зајаурене обрачиће, суђењине се удаљише неосетно од колевке и ишчезоше у вечну вавину...

Прошло је много година од ове значајне вечери. Много што-шта се је променило, па се је и мали Ђура

променио. Од малог и сипушног Ђуре постао је велики Ђура; јак телом и духом да прихвати велики задатак, који му преказањем би одређен. Задатак је био прилагодљив и идеалан, али је у толико теже било извршити га. Поље је било и сувише члањевито и урадио, да је требало великом Ђури много оштрих трикопа скрхати и много снаге утрошити, док је место члања бујнуло цвеће и место парлога дигла се красна мирисна башта... Но, колосе сагао је колос и духом, све је те тешкоће јуначки пребродно и ушао срећно у пристаниште мира, да плодове свога шездесетогодишњег рада у кругу другова из трију генерација, и уз признање својих многобројних ученика и земљорадника из целог Српства, свечано прослави...

Драги Чика Ђуро!

Предказивање се је послушило. Наменен Ти велики задатак савесно си извршио. Сад, Твој неударачки дух може са радошћу и задовољством погледати у цветни врт, коме си основ урадио, брижљиво га обрадио, и као искусни вртар зналачки га засео својим здравим, једрим и пуним живота поумом!...

И ако си пуно пола века у том лепом врту уредно

радио; те би са пуним правом могао рећи: „Ја сам радио и урадио, а на нама је сад млађима да прихватите моје дело.“ — Ти га ипак не смеи напуштати. Не с тога, што је то твоје мезимче, коме си цео свој век посветио, гајени га и негујући очински и свесрдно, већ с тога, што у Теби још пулзира јака животна снага и велар дух, те можеш још који лепи цветак у њему засадити, како би га млађим нараштајима, који имају да прихвате твоје дело, што украшенијем и богатијем предао, да им служи и као пример и као подстрек за њихов будући рад на унапређивању и јачању српске пољске привреде.

За ово те моли и српски земљорадник, кога си Ти пет деценија напалао твојим једрим и сочним поукама, а моли те и млади нараштај српских пољопривредника, који твоје дело има да прими у аманет...

У име Твог мезимчета „Тежака“, кога Ти ипак напуштао ни у најтежим часовима и коме си ти први показао пут, којим треба да иде у провеђивању српског земљорадника, посебнују Ти овај скроман листак — на овај по тебе највечевајући дан — најмлађи уредник „Тежака“, са жељом: „Да још дуго година поживиш на понос и дику Српске Пољске Привреде!...

Д-р Ђ. Радић.

О пресађивању и прекалемљивању старијих воћака.

Читао сам много што-шта о пресађивању и прекалемљивању старијих воћака, како се ти послови на разне начине много препоручују, али сам, опет зато, мало што летога и у истини кориснога у томе погледу видео.

Односно тога, мени су још поодавна упућивана многа питања, на која сам у кратко и одговарао. Но, како су од неког времена та питања учестала, то ћу, епо, да кажем из сопственог искуства по томе предмету ово што съедује, на нека сваки од штованих читалаца и сам изнесе своје доживљаје по овом важном предмету у воћарству на јавност. „Тежак“ ће нам у томе бити на руци: он нам за споразум широм отвара своја врата.

Дакле, чујте ме.

Ко је коле научио да буде мало стрпљив, да на резултате свога рада мало вическа, нека сади и из основа подиже младе воћке и с њима поубавља убрисана места, ако је баци до тога сјајло; оне ће и у порасту, и у лепоти и у рађању брзо достигћи своје старије пресејке другарице.

Ко зна, или је принуђен да сазна, коју вредносћ представља новац, издани за унапређење воћарства, тај нека батали пресађивање старијих воћака: новац, који се изда за младе воћке, много ће веће приходе допринети од онога новца, који се буде издао — поред осталих мука и тежба — за пресађивање старијих воћака.

Воћка, која се пресађује у дебљини од 26 сантиметара у пречнику, или још и деља, дакле, према

приликама, од 10-те године па на више, сигурно ће у даљем порашивању *акрокревати*, па вероватно, у скоро и пропасти.

Пресађивање старијих воћака, може имати и своју *практичну вредносћ* само и једно у томе, кад се и, пр. хоће у брзо да попуни негде неко управљено место у воћњаку, — али се ни та, *видно* само практична страна, не може препоручити.

Воћка, на *двојаци калемљена*, *поспуре неврсијани* пресађивањем с једног места на друго — прави *нашћулак*. У колико се воћка у младости чешије пресађује, у толико ће она добити и више жила, постаће јака, па ће се, у случају потребе, моћи у старости и сигурније да пресади, па се ипак и у том случају мучно извршава.

Воћка, у старости пресађивана, *губи од овог природног облика*, јер јој морамо гране знатно да скресемо, и онда јој не може бити места у добро уређеном воћњаку; јер својим крајним леторастима, не може у порашивању да се изједначи са својим непресађиваним другарицама у истом воћњаку, на којима летораст нормално дужи порашћују; а где у воћњаку нема једнакости међу воћкама у порашивању, онда не може бити говора ни о уследу једног иначе правилно подистутог воћњака.

А *прекалемљивање старијих воћака*, још је осетљивији удар у животу воћкином. При пресађивању старијих воћака, одузимају им се, пресецањем или скраћивањем жила, најважнији органи, који им на земље храну црпе, јер се при ископавању воћке за пресађивање, морају жиле знатно да сасеку; а при

прекалемњивању одузимају им се омет они органи, који из земље црпљену храну имају да прерађују, јер се за прекалемњивање старијих воћака морају скресати све гране, на којима порашћује лишће, а лишће су органи, који храну прерађују. Ни без жила ни без лишћа, не може дрво да живи; одзми му то, оно мора да закрљави, па и да пропадне.

Воћку, која слабо и хрђаве плодове рађа не треба штетити; ну треба просто, без оклевања, ископати и на ветру бацити; не треба се с њоме даље мучити, нити се на њу физички и материјално трошити.

С обзором на све напред-наведене истине, ево ћу да побрзином *стварне резултате* од пресађивања и прекалемњивања старијих воћака:

Треба да се, од прилике, три године са прекалемњивањем борим и осам до десет година са уклањањем изданка из корена и шибоба и ишча са шибоба и око калема, као и са образовањем круне од нових калема. После тих десет година погледајте шта смо добили; без обзира на неколико плодова које смо убрали, а које не одговарају труду који смо уложили, добили смо од, рецимо, 10 прекалемњених воћака: 3 недоношчета, од оних обобела богаља и једна три дрвета, с којима би могли бити задовољни. А да ево пре 10 година усадили 10 младих, здравих, нових воћника, како би оне лепо и правилно напредовале, и ми би оне њих много мање труда и трошка уложили, са много већим удаљем на родност; а колико би долге још уживали у њиховом лепо порашћивању и напредовању?!

И сад ће тек и оне прекалемњене и успеле 3 воћке да стигну на род. Радост! Али само за смерне захтеве; а непрестана брига и рад око тих, од смрти отргнутих воћака, неће ипак ништа да престану; никакав подурицац, никакав присилоцац није сигуран, да мукот порасле калеме од ветра сачува, да их не подоми. *Ништа се тако лако не може да одломи, као калем, накалемљен на старом дрвећу,* и онда у брзо нестане и оне кратке радости, а у воћњаку остане један богаљ, једна какава пише.

На другом месту онег видимо, како је неко на

стару воћку накалемно 5—6 разних сората, с удаљем, да ће на једном дрвету, а на више остављених ограница, имати 5—6 сорти разних јабука, крумака, шљива и т. д. Да велике радости задовољства у напред! Па то ће бити читава збирка на једном дрвету — е, да чудне лепоте! За једног љубитеља таквих играчака, може то и бити нешто лепо, али за озбиљног воћара изгледа то као једно *недоношче*, а за сопственика *биће и остале шакови збирка сората на једном дрвету, саме једна обмана* — ништа више! А ко хоће да изучава недоношчета и разне друге болести на плодовима, тај их на тако, са више сората накалемљеној воћки најбоље изучавати може, јер ће ту имати најбоље прилике. Ту ће у побиљу наћи и оно, што није ни тражио, што на нормално у младости накалемљеној воћки с једном сортом, не може наћи.

Па и поред свега тога можемо ипак видети по неку лепу прекалемљену стару воћку — рећи ће ми неко. И за цело да их има; и ја сам их виђао, па и сјам имао у башти Ратарске Школе у Краљеву (једну трешњу и једну крушку), али су то реткости! Па и оне су се, сад већ, осушиле, док њихове другарице из младости још и данас живе и обилато рађају. Треба стрпљења, велико стрпљење у самом току тако великог и *несигурног* рада, и онда: „Где си био — нигде; шта си радио — ништа!“

На прекалемњивање *једне* само воћке, која не би смела бити старија од 8 година, могао би се човек из неког задовољства одважити, али *више* њих у једном воћњаку прекалемњивати — од тога нека Бог сваког озбиљног воћара сачува!

Код неких је то прекалемњивање старих воћака права егзот, али ти људи не рачунају ни време, ни труд, што у томе залуде троше.

Подизжите, дакле, нове младице-воћнице из основа, од којих ћега увек имати сигурног успеха, са њима потпуњавајте и празнине у старијим воћњацима — а баталиште пресађивање и прекалемњивање старијих, по-думртвих воћака!

То је моја порука свима воћарим, који од *свог рада жеде да имају праве користи*.

Др. Ђ. Радич.

СЕДАЛА У КОКОШИЊАЦИМА.

Ретко где, да ћете у кокошињацима наћи циљу одговарајућа седала; све су то танке, обле притке, на којима седећи, добију кокошке грчевите ноге, па се онда помичаља, да кокошке бољују од неке друге болње — реуматизма — и т. д. За одрасле кокошке треба пре свега, да су седала довољно широка, да у пречнику имају бар 5 сантиметара, јер кокошке прети не треба да *сасвим* обухватају седала, а која не треба да су *обла*, него да су *пичаста*, а виче да су срубљене, да се кокошки могу стајатије и чвршће држати, а да их виче не убијају, не жуље.

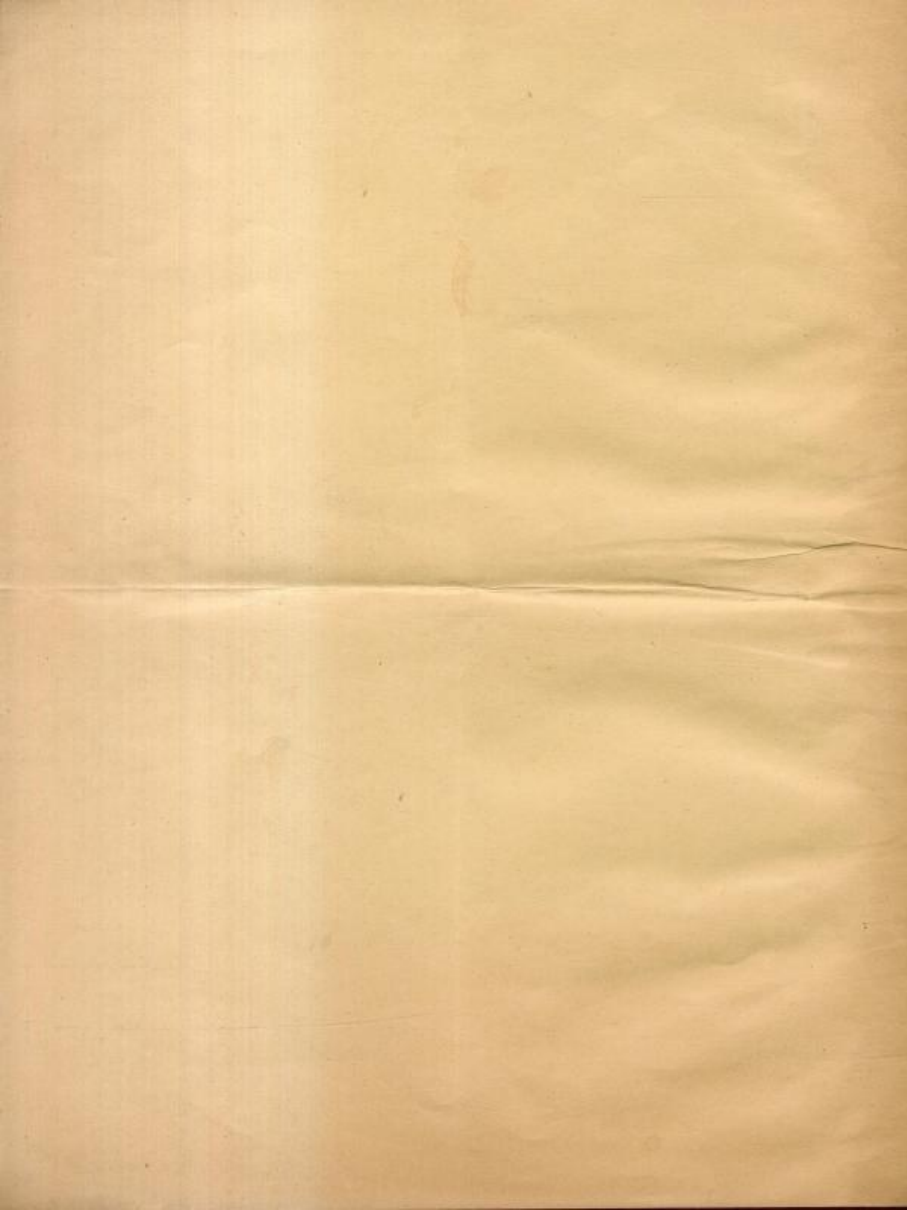
За утарђивање, не треба седала клинским заки-

вати, него направити жљебове и у њих седала тако утврдити да се не помичу, а да се по потреби, и пр. кад хоћемо да их перемо и очистимо, могу лако скидати.

Од зида и између себе, треба седала да су бар 50 сантиметара удаљена; на тај начин кокошке неће моћи једна другу погнати, нити ће реповима моћи једна другу додирати и узнемиравати.

Још ћу овде на једну неудобност, управо рећи непразнишност, да укажем, а то је, што се седала у кокошињацима ређају и намештају у виду лествица (ступба); то не ваља, јер се тиме између кокошак поређа само свакидешна сваја и зајеница, која ће од

ИЗДАЈИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО

ЈО 20 и ПОСЛЕДЊИ ДАТА У МЕСЦУ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

УПУТСТВО СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ

ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. ВРБЕНСКОГ ДРУШТВЕНОГ НЕКИ
ПОНИТ БЕСПЛАТНО

Цена оловскама поклоњена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Бушаковић.**

Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стрјак.**

БРОЈ 9.

БЕОГРАД 30. МАРТА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ.

- Пред сетву сточне репе. — Д-р Ур. М. Стрјак.
 Коварство у Француској, Аустрији и Србији. — Д-р Ђорђе Митровић.
 Извођење пшеница. — М. Н. Лук.
 Превлаз за живинара. — М. Н. Лук.
 Савка. — Милутин Илић.
 Агелени заногрета. — Милутин Илић.
 Сејање и расађивање раног поврха. — П. С. Петковић.
 Упутство за прављење вештачког соља. — Д-р Ур. М. Стрјак.
 Збовак: Доналтијан клињар. — Народна филозофија. — Д-р Ур. М. Стрјак.
 Поучна отаџка. — Жрбећинак, сукураћ. — М. Н. Лук.
 Књижевност. — Цивилизација и наука. — М. Н. Лук.
 Из добрих њива. — М. Н. Лук.

РАТАРСТВО

ПРЕД СЕТВУ СТОЧНЕ РЕПЕ.

Сточна репа спада у најразвијеније пилне биљке и за то заслужује да јој овде у „Тежаку“ посветимо коју реч, нарочито сад пред сетву, која је већ ту и од које у великој зависи принос и успешно гајење ове корисне биљке.

Припремање земље за сетву. Као што је сваком познато, сточна репа тражи јаку и дубоку орницу, која је у јесен дубоко поугарена и преко зиме неподрљана предежала, те је мраз добро нситио и промрзао. Дубина орања врло је важна чињеница за успешно гајење репе, јер, у колико је ораница дубља, у толико ће репа имати више влаге, боље успевати, крупнија бити и већи принос дати.

Ако је у јесен њива два пута поугарена, један пут пилие, а други пут дубље до 30 см., а и иначе је увек ваљано обрађивана, онда је непотребно пролетње орање. Пролетње орање је бар за наше при-

лике штетно, јер њиме упрошашавамо зимску влагу, која нам је потребна као насупиши хлебца у време првих суша, које су код нас врло честе и доста трајне.

У случају, да је њива у јесен само један пут поугарена, онда је треба у пролеће неизоставно поорати и то на једно три недеље пре сетве. У време сетве пак треба је само подрљати, колико да се скине траваљина и истропе грудве.

Сејање. — Репа се или сеје или расађује. Сеје се кад је већа површина њиве, а расађује, кад се хоће да гаји на мањем простору.

Сејање може бити на два начина: или руком на одаке, или врстачном сејалицом на редове или одаке.

Кад се сеје руком на одаке, онда се прво њива избразда браздимама у редове уздуж и попречно, и то ред од реда у одстојању 40—50 см. На оним местима где се редови секу, радник ископа одак у виду мале јамиче од 2 см. дубине, баши у њ 5—8 квржица (семенчица), покрије јамичу и копа другу, у коју опет убаши 5—8 квржица, покрије, и тако редом. Оdstојање и растојање одака може се свести и на 35 см., нарочито ако је земља јака и плодна, али треба имати на уму да крупније сорте репа траже већи простор за развијање, те треба пазити да се са сужавањем простора не претера. За овакво сејање потребно је од прилике 12 раденика на 1 хектар. Ово је сејање понајбоље, јер семе исклија сигурније, брже и подједнако и више се семена уштеди.

Много се брже сеје репа врстачном сејалицом, код које се редови могу да размакну на жељеном одстојању. Ко има врстачу сејалицу најбоље је да репу сеје њоме.

Кад се сејалицом посеје семе, онда се преваљују редови ваљковима, да би се земља око семена збила и влага боље к њему придоласила.

Расађивање репе треба вршити на мањој површини. Расад се спреми на месец дана пре расађивања у лејама и кад довољно ојача расађује се на њиви.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дина, на пола године 3 дина, чланови помагачи, чланови списа друштва, подарници, осн. школе, читалишнице, поштом стављеном, јавн. библиотекарима, земљорадничкој задруге и читалишнице, цркве, школе и манастири добојају лист за 6 франка, кад унапред поштом претплату и кад се претплате код свог удружења премо кога ће им се лист слати.

ВАН СРБИЈЕ

на годину 8 франка, на срп. поштом прима, удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читалишнице, цркве, школе и манастири добојају лист за 6 франка, кад унапред поштом претплату и кад се претплате код свог удружења премо кога ће им се лист слати.

Овај је посао доста заметан, јер је репа при премештању с једног места на друго веома осетљива, те већи број угине и због тога се морају редовни чешићи да попуњавају.

Боље је сејање.

КОЊАРСТВО

ФРАНЦУСКА.

Француска држава има 233 пунокрвна пастува енглеске расе, 104 пунокрвна пастува арапске расе и 215 пунокрвних англо-арапских пастува, свега 552 пунокрвних државних пастува. Сем тога Француска има разних пастува тежега типа и то 2211 полу-крвних и 684 ладнокрвних, свега 2895 државних пастува тежега типа. Сви ови пастуви држе се у 23 пастуvsка станица и набављени су већином куповином од народа. У прошлој години купила је Француска 379 пастува, од којих су само 44 купљени у иностранству, Енглеској и Белгији, а сви су остали купљени у земљи од народа, јер Француска има само једну државну ергелу у Помпадур, где производи познатан број пунокрвних англоарапских грла. Са пастуvsких станица распоређују се пастуви за време сезоне опасивања на поједине станице ради опасивања народних кобила. У 1909 години било је таквих станица 775. На њима је опасно 152.652 кобиле.

Сем државних пастува постоје у Француској још две врсте пастува, а то су тако зван: повлашћени и премирани пастуви, који су својина приватних одгајивача. Повлашћени пастуви су својина појединих одгајивача, које они држе за своје кобиле и кобиле осталих одгајивача, који плате захтевану таксу. Те пастуве прегледа сваке године нарочита комисија и министарство привреде издаје на основу тога потврду сопственику, да му је пастув прегледан и осласан за доброт. Премирани су пастуви они, које држава посредством комисије прегледа и осласи за добре, на се њиховим сопственицима одреди извесна годишња премја под условом, да за једну утврђену таксу пуштају своје пастуве на народне кобиле. Повлашћени пастуви су обично они, који су много бољи јер њихови сопственици немају рачуна да приме премјцу и с тиме и одредбе ограничене таксе.

У прошлој години било је у Француској 223 повлашћена и 1729 премираних пастува. Повлашћени пастуви опасли су у тој години 9.356 кобила, а премирани 88.912 кобила. Међу премираним пастувима било је 289 пунокрвних, 448 полукрвних и 992 ладнокрвних. На премјце је издато за годину дана на 1729 пастува укупно 795.850 динара, што ће рећи да је на једног пастува дошло просечно по 458 динара.

АУСТРИЈА.

Аустрија је имала прошле године свега државних пастува 2479. Од ових су 1465 за време сезоне опасивања били распоређени на разне станице, 584 па-

стува дати су били приватним одгајивачима на употребу и чување, а 146 пастува издато је било под кирју појединим одгајивачима. Једну четвртину од свих државних пастува производе државне ергеле, од којих има две, једна у Пшеру у Штајерској и једна у Радацу у Буковини. Три четвртине својих пастува набавља Аустрија куповином од народа и са стране, из Мађарске, Белгије и Енглоске.

И у Аустрији има приватних пастува двојаке врсте: повлашћених и премираних. У прошлој години било је на употреби свега 399 приватних пастува и то 125 премираних и 274 повлашћених.

Број наших државних пастува креће се последњих година око 180. Они се у сезони опасивања шаљу на разне станице, чји се број из године у годину јако мења, што зависи од предвиђених или непредвиђених кредита за издржавање од стране самоуправних власти. На свима станицама укупно опасе се годишње око 7000 народних кобила. Већи број пастува производи се у државној ергели, а један се део набавља куповином од народа. Кад би било материјалних средстава могло би се, према садашњем стању нашега земалског коњарства, сваке године набавити од народа онолики број пастува, колико их се годишње у ергели произведе. Пунокрвне пастуве набавља држава на страни, у Француској, и мораће их још за дужи низ година са стране куповати. Код нас нема повлашћених ни премираних пастува, али има врло добрих приватних пастува који врше опасивање народних кобила. То су у неку руку прећутно повлашћени пастуви и они ће, чим се заведе систем премирања приватних пастува, а о томе се мисли, бити повлашћени односно премирани, ако сопственици пристају на услове које им држава прописује. Од приватних пастува који врше опасивање помињемо за сада ове: *Естароом*, својина Њ. В. Краљевина Ђорђа; *Енглес*, својина Јована Бранковића из Грабовца; *Тичко*, својина Влад. Илића, индустријалца из Београда; *Вилјор*, својина Живка Радојевића из Селева; *Рајско*, својина Светоглика Савића, штампара из Београда; *Драгом*, својина Милоја Илића, свештеника из Грбице (окр. крагујевачки). У генерацији, која се још налази у трајачкој каријери, налази се велики број одличних пастува. Сем приватних прећутно повлашћених пастува има и ереских пастува, које су поједини ерзови набавили. За сада имају своје пастуве ерзови: кључки и јадраници.

У Београду се оснива модерно земалско триклиште које ће одгајивачима врњати одабирање најбољих приплодних грла и у исто доба давати им знатне новчане награде. За коњарство настају бољи дани. Само држава у будуће не треба да се при раду на коњарству угледа на Аустрију, већ на Француску. То је здрава основа и одговара духу нашега народа.

Д-р Ђ. Митровић.

ЖИВИНАРСТВО

ИЗВОЂЕЊЕ ПИЛИЋА.

Сад је томе време, па неколико напомена неће бити на одмет. Квочка треба да буде маторија кокошка, мора бити питома и мирна и да се не плаши и не бежи с гнезда, кад јој се човек приближи. Обично су такве старије кокошке. За извођење пилића исто тако врло су добре и ћурке („живе машине“), јер се под њих може метати више јаја на под кокошку.

Насадити се може под једну квочку 11—17 јаја, што зависи од њене крупноће и од времена. Кад је време хладније треба мање насадити, а кад је време топлије — више.

Гнездо за извођење не треба да буде на светлом месту, јер се показало да је боље да буде у полу-таму. Гнездо за извођење треба да буде на поду живинарника, а никада високо обемено. Најбоље гнездо је плитка корпа, на чије се дно испрелиће грање, на које дође танак слој сена, сламе или струготина.

Лош је боље да се направе удубљења у живинарнику на самоме поду, ако он није патосан, но је земљан. Може се и песак донети, удубљење направити и циглама оградити. Практично је, ако се у исто доба више квочака насађује, да све имају покривена гнезда те да се не виде, јер тада једна другу не узнемирују.

Насађивање је најбоље извршити с вечера. Треба такође pazити да ли квочка свакога дана силази с гнезда, да ли једе и да ли се чисти. Ако то не чини, треба је опрезно дини свакога дана пер подице за 10 до 20 минута, а ако је време топло за још дужије време.

Квочку треба хранити само зрнастом храном, ретко дати јој нешто зеленишта. Воде свеже треба увек да има на домаку. И песка за пръушање треба да има довољно поред гнезда. Ако квочка упрља јаја или које и разбије, то треба остала у млакој води одмах опрати, али при томе pazити да се јако не тресу и не траљају. — За тим ова јаја треба одмах ставити у гнездо. Иначе треба избегавати да се квочка узнемирује, а нарочито треба обратити пажњу да квочке не узнемирују друге кокоши.

После 6—8 дана, за које је време квочка лежала, треба јаја, помоћу лампиче, испитати да ли су оплођена или не. Ако нема лампиче, онда се може и овако помоћи: узети црну круту артију на којој изрезати рупу као јаје, у ову рупу метути јаје — много га не обртати — у мрачном простору, а пред лампу која јасно горе и посматрати јаје.

Јаје, које није оплођено, бистро је, и може се употребити за јело ако кокош није лежала на њему више од 6 дана. Јаја, која нису добро оплођена, показују мали облачак и њих треба одбацити, а *оплођена* јаја показују тамну облачасту сенку са једном црном покретном тачком.

Овај преглед јаја користан је, јер се одбаце неоплођена јаја и кад има у исто време више квочака, онда се оплођена јаја расподеле и добију слободне

квочке које се одмах могу насадити, те се на тај начин више пилића изводе и увек потпуним успехом.

Ако је време суво, онда треба насађена јаја сваки други или трећи дан попрскати млаком водом.

Кад квочка добро лежи, отпочне извођење пилића 20 до 21 дана. Њих треба у миру оставити под квочком и само с време на време удаљавати испод квочке љуске, да пилићи не би њима били повређени. Само онда, кад се пилићи не изводе добро и кад квочка хоће да устане с гнезда и одведе изведене пилиће, треба изведене пилиће узети и метути у корпу, у коју се мете вате, и коју ваља поставити у близини гнезда.

Ако су за насад употребљена јаја од крупних, добро храњених кокошака и ако нису била престарела за насад; ако је квочка добро лежала и ако је чинио све што смо напоменули, онда се сигурно сва јаја изведу.

У новије доба употребљавају се разне машине за извођење пилића, али ми о њима нећемо говорити с тога што њима треба знати добро руковати и што треба имати нарочите одаје, у којима би биле оне смештене, што наши земљорадници немају, а и не треба им, кад природним путем и без трошка могу извести пилића колико хоће.

М. Н. Аук.

ПРАВИЛА ЗА ЖИВИНАРЕ.

1. Држи само једну и чисту расу кошака.
2. Држи само ону расу, која добро носи и коју си отпочео да гајиш — талијанку и минорку.
3. Ако хоћеш да гајиш кокош за месо а која такође још уз то добро носи и изводи — држи чисту расу жутог орпингтона и плимес-рок.
4. Не изводи пилиће после 1. јуна, ако изводиш грла за запат. Ако изводиш пилиће за гојење и продају, можеш их слободно и после 1. јуна изводити.
5. Немој никада за запат употребљавати пета, који није потпуно развијен и који није потпуно израстао.
6. Побрини се да увек имаш добар живинарник, да у њему увек буде највећа чистоћа и да живину добро храниш.
7. Ко живину држи у кавезима и врло скученим просторима, мора је нарочито нештатком храном хранити, а за то код нас нема никакве потребе.
8. Добре носилце држи само 18 месеци, јер за ово време оне најбоље носе. Најбоље је да прекорбне кокошке продаш у месецу августу, пре но што отпочне зимарење.
9. Читај пажљиво „Тежак“, јер у њему излазе често поуке о гајењу живине, које треба да знаш и да у твојем раду примењујеш, јер ћеш отуда имати велике користи.
10. Узми јевтине поуке из живинарства које је Српско Пољопривредно Друштво издало и читај их, јер ћеш у доброј књизи свагда наћи најбољег пријатеља и саветодавца у твојем раду.
11. Упиши се у Главну Живинарску Задругу па ћеш увек добити и поуке и савета бесплатно, и моћићеш пратити развитак напредног живинарства и користити се свима новостима.

М. Н. Аук.

ВИНОГРАДАРСТВО

С Л А Н А.

Кад рано с пролећа, пре ластарења винограда, нема кише, мора се виноград причувати од сљана.

За ту сврху растури се местимично ђубре, кровина, мокро покварено сено, лишће ит.д. по стазама и празним околјима винограда и рано најутра пали.

Кад ће сљана бити, зна сваки виноградар, а гомиле кровина, ваља палити са оног краја винограда са кога ветар тога јутра дува: — ради овога и треба гомиле кровине имати свуда по винограду припремљене.

Упаљене гомиле не смеју имати пламена, већ само дима.

На случај тихог — без ветра — јутра, пале се све гомиле и надгледа димљење до 8, 9 час. из јутра

ЛАЧЕЊЕ ВИНОГРАДА.

Лачење винограда, или уклањање сувишних ластара на чокоту, најправилније се и најбоље врши с пролећа.

Но, избијање ластара из стварајућих — латентних — окова бива и доцније, ради чега се лачење мора вршити више пута преко године.

Прво лачење треба извршити у пролеће, чим потерају ластари, од којих се осеку они, који *пошерају из корена или из главе*, да би се ластари на кондирима и резницима могли боље развијати.

Друго лачење, врши се пре зетања винограда, када се осеку јалови ластари сем оних, који се намењене за оставу на резнике — где је то потребно, и сем оних који су већ на резницима. —

Треће лачење врши се, кад се шарак у винограду појави.

Најглавније је прво лачење, које ће виноградарци за неки дан извршити, или тачно онда предузети: *кад ластари у винограду буду достигли местимични пораси 15—20 см.*

— 400 —

Маш.

ПОВРТАРСТВО

СЕЈАЊЕ И РАСАЂИВАЊЕ ПОВРЂА.

1. *О сејању поврћа.* Градничарске биљке које се из семена производе, могу се поделити у две групе: а) такве, које се одмах на лицу места могу посејати, где ће оне до употребе стално остати, и б) такве, које се првенствено производе на лејама као расад, па тек доцније пресађују на стално место.

Првој групи припадају ове градничарске биљке: пасуљ, грашак, краставци, спанаћ, ротква, шаргарепа, лука и др., а другој: карфиол, салата, келераба, купус, кел и др.

Сејање се врши обично омашке и из руке, када се семе по спремној леји више мање подједнако руком или ручном сејалицом посеје; или на врсте —

редове, ако се по дужини или ширини леје направе редови и у њих смести семе а потом покрије; или ако се семе на леји на извесном растојању у земљу смести „на кућице—ошак“.

Сваки овај начин сејања има свој значај за поврће и његову културу.

Да би наведени начини сејања потпуно одговарали својем значају, треба познати на следеће: да свака биљка мора имати толико простора, колико јој је потребно да се самостално и правилно развија. Исто тако, земља мора бити увек од корова и траве чиста и окопана; такође земљиште мора бити потпуно искоришћено, с једне стране сме постојати празнина, а с друге, не треба да су биљке сувише честе.

Сејање руком „омашке“ до сада је највише распространено и ако је доста непрактично и донекле штетно. Копање и прашење засејаног земљишта на овај начин, не може се тако добро извршити као код сејања у редове; такође и плевљење може се вршити само руком и то још недовољно.

Од свих начина јесте најбољи сејање: на врсте — редове, а из разлога; што се поврће много брже, лакше и боље може прашити и плевити; такође може се и огрнути ако буде потребно и напоследку, да све семе посејано на овај начин боље и сигурније клија.

На спремној леји, треба повући попречне врсте—редове, јер се на овај начин плевљења лакше и брже врши и не мора да се по њој гази, као што је то случај, када се редови по дужини леје направе.

Редове по леји треба направити нарочито зато начињеном мотичком а мора се познати, да сви редови буду подједнаке дубине, те да се не дође, час дубље, час плоче. Растојање редова треба да је 20 до 30 см., како би се плевљење и прашење могло што боље извршити.

(Сл. 1.)

Код неких сорти поврћа, врши се сејање, ако се у растојању 10—30 см. начине рупице, па се у исте смести једво или више семена, те да се биљке боље развију. Овај начин употребљава се код роткве, шаргарепе и др. Ово обележавање рупица врши се помоћу „браздара“ који је 1 метар широк, и на чијој се доњој страни налазе 8 клинова у дужини 4—5 см. а у растојању 5—10 см.

Покривање посејаног семена и затрпавање редова, врши се мотичком али да не буде ни сувише јако ни пак одвише плитко, те да семе не клија сувише споро или никако, или да се после клијања не осуши. Ако је земљиште тешко, тада ћемо семе покрити што тањим слојем а ако је лако, тада се може и дељним слојем покрити.

По сејању може се и леја покрити са компостом, потпуно сагорелим ђубретом из топлих леја и истру-

делим струготинама. Овим покривачем спречава се хватање чврсте коре по површини земље, семе разноразног корава сиречи се у клијању и развињу, влага се задржава дуже и равномерније, семе клија брже и подељено а младе биљке, у своје почетном развињу, налазе обилно хране за своје напредовање, услед чега постају и снажније. При сејању семена салате, купуса, кеља, келерабе и другог поврћа, које се доцније има расадити на стално место, није препоручљиво вршити ово покривање јер се услед свакодневног заливања ухвати чврста кора.

За дубоко и подељено клијање семена, заливање је један од првих услова. Само са обилним заливањем, добиће се потребан степен влаге. Ако се залива за време клијања семена и то врло често или недовољно, тако да вода не допире до жилица, биљчице ће клонуте и напослетку угинути.

Понеке градинарске биљке, за своје даље развиће потребују снажније и многобројније жиле и ово се може добити т. зв. „пикирањем“. С тога ће мо младе биљчице, чим добију прво лишће извадити из леја, жилице скратити до половине своје дужине, а затим одмах на спремању леју пресадити у растојању 2—5 см. При сајењу треба pazити да се биљчица нешто дубље спосади. Овим путем, добија поврће већи број ситнијих жилица а које у главном примају у већој количини храну из земље, те се отуда добија снажније и развијеније поврће. Нарочито се овај начин препоручује код карфиола, келерабе, салате и целера.

2. *Расађивање поврћа.* Под овим се разуме расађивање оних градинарских биљака са места где је из семена произведено па на стално место, где ће се за употребу развити.

Први је услов тај, да су биљчице потпуно здраве и да имају доста добрих жила.

Вађење расада из леја, мора се са највећом пажњом извршити, pazити да у земљи не остану оне танке побочне жилице. Пре вађења треба леју добро водом полити, те да земља постане растрешита и да на жилицама остане по известан део земље. Жиле извађеног расада, треба одмах замочити у раствору размућене говеђе блеге у води, да не би увенуле или се сасвим осушиле. Сем тога, ако се овако уради умањће се доцније и само заливање; јер овако замочене биљчице у раствору говеђе блеге, могу много више да издрже жегу.

(Сл. 2)

Расађивање најбоље је вршити при облачном времену или после какве добре кише. Само расађивање врши се обично дрвеним садилкама, јер се помоћу њих могу дубоке и широке рупе начинити, те да се жилице при сајењу не савијају. С тога сајење прстима не може се ни уколико оправдати, јер рупа направљена прстом није довољно ни дубока па ни широка, а да не спречи савијање жила. Такво поврће, чије се

жиле при сајењу савију, промаше своје добро развиће и не обећавају добар успех. Као препоручљиве дрвене садилке јесу оне са гвозденим врхом, јер се на таквим садилкама земља теже хвата.

При расађивању поврћа треба pazити, да око сваке биљчице остане мало удубљење, како би се вода могла лакше скупљати и задржавати. После расађивања заливање је неопходно потребно. Ако би се створиле између жила рупе, треба их одмах попунити земљом.

Ако се расађивање мора извршити при сувом времену, то је исто потребно, да се раније избуше рупе и напуне пуне водом. Услед тога, земља ће се довољно овлажити а биљке ће и у самој дубини имати довољно влаге.

Време сајења одређује се према начину сајења и према самој врсти, па и сорти поврћа.

П. С. Петковић.

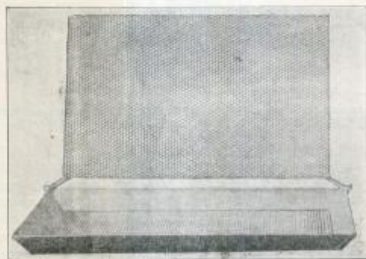
УПУСТВО ЗА ПРАВЉЕЊЕ ВЕШТАЧКОГ САЂА.

Многи пчелари, који су набавили пресу за прављење вештачког сађа, жале нам се, како им прављење сађа не идепа за руком. У већини случајева наводе као узрок за тај свој неуспех, што не умеју руковасти пресом. Како Српско Пољопривредно Друштво нема могућности да сваком пошасеоб даје потребна упутства путем писма о руковању пресом, то да би Друштво, како себи тако и пчеларима, који су ову пресу набавили или желе да набаве, олакшало тај посао, писасмо овде кратки упутство: о целовитом раду око пресе и прављења сађа.

Овим упутством видимо се, да ће се моћи сваки пчелар користити, па и почетници.

Припрема.

Пре но што се приступи прављењу сађа, треба се уверити, да ли је преса исправна; да није прилично пошљиве и на путу гдегод повређена или вањачена; нарочито обра-

Сл. 1. Отклопљена преса.

тити пазити на чивије да нису искривљене. Ако је тај случај, онда се преса веће добро да склпа. Чивије, ако су искривљене, могу се довести у исправно стање помоћу кљешти. Ако су много искривљене, што ређе бива, онда треба пресу одвести лимару да је он доведе у ред. Дрвени

део пресе (ручица) не сме са свим четрето да лежи, већ треба да је мало нагљав, у противном плоча ће се разинути, чим се дрвени део окваса, и преса се неће добро склапати.

Сл. 2. Приклопљена преса.

Масноћа из пресе се отапања пре називања воска; кад се у казнуе вадије 100 грама чистог шпиритуса или добре преченеце расипе и меком четком овлази пречетка.

Приликом руковања пресом, не треба кипишито чачкати и дирати руком или каквим другим оруђем по жљезовима:

Простор (соба) за ливење вештачког саћа.

Простор (соба, шупа и т. д.), у коме ће се лити саће, треба да је што даље од ичезњина. Ако такав погодан простор немамо, и пришубени смо да радимо у каквој соби близу ичезњина, онда је треба тако ухесити, да у њу не узаве ичезе; нарочито обратити пажњу на прозоре да буду затпжени.

Сл. 3. Судои за топљење воска и ливење саћа.

(у средини: оглавице са судом за топљење воска; исприд оглавица — четка; лево — сито; десно — дршка, и возиш за обривање саћа).

Купју треба нарочито набегавати и никако у њој лити саће. Такође за топљење воска не треба употребљавати кухинско посуђе, у коме се кува јело, као што су лонци, шерпене, кутлаче, дроке и т. д. За ову сврху треба имати особито посуђе, које ће некаучиво служити за топљење воска. Најбоље је за овај посао набавити нарочито огњаште за топљење воска са потребним посуђем, које сл. 3. скупа предетавља.

Топљење воска.

Восак треба топити у каквом чистом, базарном, казацином суду, ширине 24—28 см, и висине 12 см. Да не би восак загорео, треба у суд насути један четврт литра воде, и на умереној ватри позико загрејавати.

Кад се је лећа део воска истоипо, обеси се у суд гу-

сто сито од непажене жице. Ово сито служи за то, да у њега навитро чист восак пречистићен од талага и разне нечистоће, који се после вади дршком и разинута у казнуе. С времена на време међу се у суд шарчад четретог воска, за којико се растопљеног воска ичепри.

Дршка стоји у сити и обина је као у сл. 3; ширине 9—14 см, а висине 4—7 см., од казациног је дебелог блатка или бакра.

Ливење саћа.

У непосредној близини огњаште треба поставити језан раван ето, обичне величине. Сто треба покрити влажним чиршавом, како би се просут восак лакше могао пошупити.

С десне стране треба поставити пресу, а до ње суд са шпиритусом или преченом ракијом, и онда радити овако:

1. Нази (као у сл. 4. левом руком) кутлачом трепеченице на доњу плочу. Остапи кутлачу лево од себе и десном руком притисни горњу плочу на доњу овлази. (Препеченица треба да испуни 1½ ивице над се преса затвори).

2. Левом руком ухвати пресу тако, да ти овази дође у боочуг (алку). Десном руком ухвати пресу с противне стране. Подигни горњу плочу нашоу лево руке за 2 см. високо и виси преченицу у суд, да се са свим из пресе ичепди, држећи пресу за све време отворену, за тим заклопи пресу и остапи на ето.

Сл. 4. Сипање воска у пресу.

3. Док ти леви овази стоји у боочугу, а остали прети (леве руке) овлази притискују дрвену ручицу, десном руком надрши нупу дрину итеопљеног воска из сита. За тим подигни левом руком горњу плочу за половину ивице (в. сл. 4.) и одмах виси восак на доњу плочу (казну) од једном. Плоча мора бити заливена до половине дуж стране чивја. Готово једновремено притисни лево левом руком горњу плочу

на доњу, а десном мети прску у сито. Сваки даљи притисак на пресу је неоптребан.

Овај посао у тачи 3. не сме дуже трајати од 1 секунде. Дале, треба се вежбати!

4. Узми пресу обема рукама (као у сл. 5.), оцеди још течан восак, који се налази око ивица на десни бошак пресе у суд за восак (доред сита) и мети пресу на своје место.

Сл. 5. Сувишан восак се исеци из пресе.

5. Мети вакиррет код чиније одупри палцем о ивицу горње плоче док се плоча не отвори, за тим ухвати левом руком дрвену ручицу и подигни горњу плочу заједно са саћеи.

6. Преврни горњу плочу, да саће дође горе (као у сл. 6.) и обрези пожем восак око ивице саћа са све 4 стране над сандучићем, где ти восак стоји. У случају, да се саће не држи добро за ивицу горње плоче, треба пре идућег ливења саћа обривати ивицу сувим, четим пешкиром.

На овај начин прави се даље саће не хладећи пресу у води. Само ако се жели дебаље саће и кад је време јако топло (као и. пр. лето) онда се преса може хладити водом и то не са сувим хладном.

Преса, велика 27×17 см., са умерено високим ћелијама, без ћлађења, даје 36 комада саћа од 22×35 даје 14—15, и од 25×40 даје 10—11 комада саћа од 1 грама воска. Ако се овај број саћа не може да постигне, значи, или да је ичезар још неваж у руковању пресом (у позивању носком и бром затварњу пресе), или да је восак био хладан.

Називно саће од четог ичезајног воска, на температури мањој од 19°C, прто је био стакло и лако се ломи, за то га треба оставити на какво екзитно место и не дирати га никако до употребе. Пре но што ће се пак саће залепити у рамове треба га загрејати на температури, која је равна једној добро угрејајој соби. Загрејати га можемо најбоље на еунду.

Обривање саћа.

Кад је већтачко саће по површини леће од рамова у које се треба саће да залепи, онда се такво саће треба да обреже. Обривање саће је и дешне по око и боље се продаје.

Сл. 6. Обривање ивице саћа.

Обривање се врши овако. Мете се 6—10 загрејаних сатова један на други на једно парче блатха, одозго вра саће положи се танка дрвена дашчица или парче блатха, величине топике, којико треба да буде велико обривано саће. За тим једним танким и оштрим ножићем треба повући преко саћа дуж ивица даске или блатха толико пута, којико је сатова одоздо. После неколико покушаја посао испида одличан.

Главни је услов овде, да је саће *топло*. Нож треба е времена на време провући проз парче сланине да би боље секао.

Чишење.

Чишење пресе је врло просто: треба заоставке воска састругати и на тим плоче хладном водом испрати. *Ивицу доње плоче треба нарочито држати чисту од воска* ако то не чинимо, онда ће се ивица приликом ливења саћа лепити и извирати нам део посао.

Ако се због ове погрешке преса неће да отвори, да саће из ње узамемо, онда не треба употребљавати силу. Ту помаже само опрезно загревање: треба пресу метути на суд са врућом водом или је у топлу воду целу замочити. Кад смо пресу отворили, плоче треба испирати укуваном еодом или хладним бензином (далеко да је од ватре!) помоћу четке и то дотле, док плоче и жљебови на њима не буду показивали ни мало остатка од воска.

После овога треба плоче премазати ланош, која је замешена од шпиритуса (или ракије) и ситно просејаног пепела, и добро их четком ишчекивати (Ово је средство добро и кад се плоче леже једна за другу).

Кад се ово све уради треба плоче и цело пресу исплакити чистом водом и оставити на какво суво место да се опеки и осуши.

Восак, који нам је преостало у суду за топљење, треба оставити извесно време течни, како би се талог из њега слагао. Кад се восак охлади, треба талог га погаче естругати.

Средства да се саће не лепа за жљезбове плоче.

За ову сврху ередетана има много, али је као најбоље: кад се у један литар млаке воде раствори једна добра кашица меда и томе дода 100 до 200 грама шпиритуса. Шпирит не може заменити мед! Место шпиритуса може се употребити и чиста ракија до четврт литра.

Сва друга средства нису за препоруку.

То је у главном кратко упутство како треба руковати пресом приликом прављења вештачког саћа. Дакле, посао није тежак, само тражи вежбање. А то је лако постичи, кад је добра воља у.

— 604 —

ЗАБАВА

Довиљиви живинар.

У суду једне француске провинције води се данас врло интересантна и смешна парница, за коју треба да знају и наши живинари, нарочито они, који мисле да се на зак и једини начин обогате живинарењем.

У једном суду, у Француској, живи један живинар, чија је кућа и живинарник поред самог главног друма, на коме је веома жив аутомобилски саобраћај.

Једног дана деси се да овом живинару преган аутомобил једног пецка, који је на једној од обласних палозаба био награђен некаквом наградом. Советвеник аутомобила, да не би имао посла са позлцијом, и вукао се по онштину, плати живинару пецка три црта више него што је вредео.

Овај обичан догађај изазва у успаваном предузимљивом духу живинареву једну врло практичну, али и ретку идеју. Он набави једну аутомобилску трубу и њоме поче да ваби живину, кад год ју је хтео да храни. Ова дресура показала је за кратко време одличне резултате. Место да живина ори главу трубе бежи и сакрива се, она је јатомце детета на друм и налазила смрт под точкове аутомобила. Природно је, да се је живинар за своју преглазну живину цареки наплаћивао од советвеника аутомобила. И бог свети зна, до каквих би огромних размера рашпрло „фифи“ живинар овај лепо посао, да злоба и занлет зудека не учини томе крај. Његов најближи сусед злобан, што њему није пала та идеја на памет, пријави ову његову радњу позлцији, а позлција суду и тако, место да се овај живинар обогати, он сад мора да води парницу и „крваво“ сарађују тевосину да даје ненакнетим адвокатима.

— 605 —

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Ждребећак, гунтураћ

Један стручњак у једном немачком полиопривредном згету младе гра, али и старција коњска гра могу оболети. Болест ову називаја једна бацциа. Граа, која добију ждребећак, гунтураћ, у гроизначном су стању. сузаконке, нарочито носе и гушце, имају изгларно запаљење. Узед овога, из носа је јак излив. Појави се и отицање крајшпа, који отоди доцније пређу у гнојава стање. Оболело гра врло лако преноси ову болест на потпуно здраво грао. Заразивање бива носним изливом и гнојем из злезданих отока, у којима се и назива кица проузрокочака болести. Највећи број оболелих граа и највише сузаконка гунтураћа називако код коњских граа до 5 година старости. Окозности, које отворну снагу коња слабе и отварају погодно поље за зараду, ове су: менања зуба, нечист ваздух у рђаво проветраваним ковариницима, изнуренеост у раду и рђава нехрана. Ове окозности уопште рђаво утичу на здравље. Гунтураћ се најчешће појављује е јесени и е пролећа, јер је у ова годишња доба време врло променљиво и хладно; нарочито е пролећа, кад млада гра још ослабе узед менања злаке. Болест може побиза маеком пренети на ждребе које доји. Од лана заразе па до појаве саме болести прође 3 дана до три недеље. Коњи, оболели од гунтураћа, не смеју се продавати дотле, докле није сасвим прелозели и док није престао излив из носа; они се не смеју презати и терати по јавним друмовима и у туђе коварнице смештати, јер се на овај начин болест најлакше шири. Нарочито треба назити на млада граа, да ни на који начин не дођу у додир са оболелим граима, да не једу из летих јасала и да се не поје из његоа корита. Млада гра, која болују од гунтураћа, не смеју се штројити докле болест траје. Није потребно и не мора свако коњско гра прелозети гунтураћ, као што се то обично мисли, јер ждребе добија гунтураћ само заразивањем и, где овога нема, не може грао уопште ни оболети“.

М. Н. Аук.

КЊИЖЕВНОСТ

Цивилизација и наука — *Водом Гауриловић*. Ректорски говор на овогодшњој светскојој презлани у Уинтерштету. Прептгазано на „Српског Књижевност Глашланиа“. Београд Нова Штампарија „Даничић“, Дечанапа уллица бр. 14 Љуб. М. Давидовића 1911 год. 8^о стр. 22.

ИЗ ДОБРИХ КЊИГА.

Штогод је уготочија супрасна крмача, у толико су мршавија прасад, коју опраси.

Уложени капитал за гајење свиња, које се води на рационалној основици, доноси богату ренту.

М. Н. Аук.

ПОЗИВ

на XLII. главни годишњи збор и на пољо- привредни конгрес.

I.

Српско Пољопривредно Друштво

ДРЖАВЕ СВОЈ

XLII. Главни Годишњи Збор

у недељу 27. фебруара у 9 часова пре подне у својем
дому (Немањина ул. бр. 11.).

Дневни је ред, према чл. 43. друштвених правила,
овај:

1. Председник отвара збор.
2. Подноси се извештај о раду друштвене Управе, годишњи рачун о приходу и расходу и извештај о стању целокупне друштвене имаовине.
3. Председник подноси на решавање писмене предлоге друштвене Управе, Подружнина и појединих чланова, који су поднети Управи најмање 15 дана пре Збора.

Предлози су ови:

- I. Предлог о избору почасних чланова;
- II. " " " редовних " "
- III. Предлог о расписивању стечаја за напредније радове;
- IV. Предлог о измени Друштвених правила;
- V. Предлог о обустављању расписивања стечаја за напредније радове;
- VI. Предлог о измени у начину продаје пољопривредних справа, алата, семена и других материјала;
- VII. Предлог о награди члановима Управног одбора за долазак на седнице.
4. Подноси се на одобрење предрачун прихода и расхода за тек. годину, која почиње 1. јануара ове године.
5. Бирају се према чл. 20. друштвених правила нови чланови друштвене Управе на место оних, који одступају.

6. Бирају се редовни, почасни и дописни чланови. Позивају се друштвени чланови и сви остали пријатељи Друштва и српске пољске привреде, да изволе доћи на овај збор, а Пољопривредне Подружнице да пошлу своје изасланике.

II.

Пољопривредни Конгрес

на основи члана 47. друштвених правила одржаће се 28 фебруара и 1, 2 и 3 марта у дому Српског Пољопривредног Друштва (Немањина ул. бр. 11.).

Отварање Конгреса и почетак предавања у 8 часова пре подне.

Дневни ред на Конгресу:

1. Председник Друштва отвара Конгрес.
  2. „О раду на оснивању Пољопривредног Одсека у 1910. години.“ — Референт г. *Dr. Милан З. Влајинац*, редовни члан друштвени.
  3. „Ширење употребе вештачког ђубрета на страни и први покушаји код нас.“ — Референт г. *Борислав Милутиновић*, редовни члан друштвени.
  4. „Утицај народних самоуправа на развитак пољске привреде у нашем народу.“ — Референт г. *Михајло Рашковић*, редовни члан друштвени и окружни деловођа округа крајинског.
  5. „Стране расе живине с погледом на њихово гајење у нашој земљи.“ — Референт г. *Радомир А. Нешан*, управник Ратарске Школе у Шапцу.
- Позивају се друштвени чланови, пољопривредници и љубитељи српске пољске привреде, да изволе доћи на Пољопривредни Конгрес и узети учешће у раду. На Конгресу имају права дебатовања и гости.
- Бр. 511. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва од 21. јануара 1911. год. у Београду.

ПОЗНА

СЪДЪРЖАНИЕ

на ХІІІ. Главни годишни збори на ЛОДБ при вярвения конгрес.

Вече е изминало едно от най-важните години в историята на ЛОДБ. През 1934 г. ние сме преживели много трудности и изпитания, но в края на краищата сме успели да преодолеем всички трудности и да достигнем до нашия годишен конгрес.

В началото на годината ние сме се сблъскали с много трудности, които са били резултат от много фактори. Една от основните причини е била икономическата криза, която е била в разгара си в цял свят. Това е довело до много трудности за всички държави, включително и за България.

Освен това ние сме се сблъскали и с политическите трудности, които са били резултат от политическите промени в България. Това е довело до много трудности за всички държави, включително и за България.

Въпреки всички трудности ние сме успели да преодолеем всички трудности и да достигнем до нашия годишен конгрес. Това е резултат от много фактори. Една от основните причини е била силната солидарност и единство на всички държави, включително и на България.

Нашите усилия са били много плодотворни и ние сме успели да достигнем до нашия годишен конгрес. Това е резултат от много фактори. Една от основните причини е била силната солидарност и единство на всички държави, включително и на България.

Нашите усилия са били много плодотворни и ние сме успели да достигнем до нашия годишен конгрес. Това е резултат от много фактори. Една от основните причини е била силната солидарност и единство на всички държави, включително и на България.

Вече е изминало едно от най-важните години в историята на ЛОДБ. През 1934 г. ние сме преживели много трудности и изпитания, но в края на краищата сме успели да преодолеем всички трудности и да достигнем до нашия годишен конгрес.

В началото на годината ние сме се сблъскали с много трудности, които са били резултат от много фактори. Една от основните причини е била икономическата криза, която е била в разгара си в цял свят. Това е довело до много трудности за всички държави, включително и за България.

Освен това ние сме се сблъскали и с политическите трудности, които са били резултат от политическите промени в България. Това е довело до много трудности за всички държави, включително и за България.

Въпреки всички трудности ние сме успели да преодолеем всички трудности и да достигнем до нашия годишен конгрес. Това е резултат от много фактори. Една от основните причини е била силната солидарност и единство на всички държави, включително и на България.

Нашите усилия са били много плодотворни и ние сме успели да достигнем до нашия годишен конгрес. Това е резултат от много фактори. Една от основните причини е била силната солидарност и единство на всички държави, включително и на България.

Нашите усилия са били много плодотворни и ние сме успели да достигнем до нашия годишен конгрес. Това е резултат от много фактори. Една от основните причини е била силната солидарност и единство на всички държави, включително и на България.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО

ИЛИ 20 И ПОСЛЕДЊИ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТУЈУ СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРОМАЈУ ПИ СВЕ
ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. ПРВИНСКУ ДРУШТВЕНИМ НОСИ
ПОШТА КАСНИЈАНО

Цена огласних пољовена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољовр. Друштво власник, председник: **Влад. Кумаковић.**

Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 10.

БЕОГРАД 10. АПРИЛА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ.

Биво. — од Д-ра Ур. М. Стајића.

Да ли је биво због јаја гажети коноши или власни. — Сретна Поповић.

Природно живинарство. — М. Н. Лук.

Како ћемо одвукнути коња да не спава стојећи? — М. Н. Лук.

Каземалне воћке под жару. — П. С. Пешиковић.

Јабунка "Шуматоана" — Марко П. Тодоровић.

Берба дувака у Србији у 1910 годни. Д-р Ур. М. Стајић.

Не заостајте децу развојем. — Сретна Поповић.

Како стварају пшму о нашој пољској привреди. — L. M. Douglas

Кратке поуке из стојарства. — М. Н. Лук.

Гласници. — Како стојејемо си разбојетно у Србији.

Пољне станице. — Првае млекаревих судова. — Гајење дванах оло-
вака у Вилдској.

Кључевност: Шумарски Гласници. — Моја педесетогодишњица

Четула: Милош Витоша.

Из добрих њива.

Забави: Из једноде филозофије.

СТОЧАРСТВО

Б И В О.

"Ако сам ти дво биволици, везам
ти као Моравину". (Дрваут посли)

И биво је исто тако корисна домаћа животиња као и говече. Код нас је прилично редак и за то се о његовим привредним подобностима и не зна много, али у земљама, где је он у више распрострањен, цени се исто тако као и говече.

Биво се код нас највише гаји у Јужној Србији, а на Балканском Полуострву: у Турској и Бугарској. У Мађарској такође се биво много пати. У мађарском стојарском заводу у Фогарашу чак постоји и запат бивола за приплод, који је, како по квалитету, тако и по крупноћи запатних грла, одличан.

Бивола има разних раса, које су свуда по свету расејане. Од познатијих су раса: обичан биво, који је

у Европи одомаћен, индијски биво, африкански биво, краткорог и т. д.

Биво је доцнозрела животиња, јер тек у 6 и 7 години достигне свој прави пораст. За скок је зрео кад напуни три године. Плодан је необично. Од сто скокова, 100% успевају. Биволица је плодна до своје 20 године.

У погледу трајања бремености многи се сточари разликују у мишљењу. Једин тврде да бременост траје 10 месеци, други 12 месеци, у Мађарској пак, чинињени огледима у Фогарашу, наши су да бременост траје 11 месеци.

По правилу биволица отели једно биволче, а врло је ретко да блијни или чак тројачи. Месеци између бивола и говечета ретки су, а ако и где успеју — неплодни су.

Животна тежина биволице износи 500—600 килограма, а бивола 650—750 кграма па и преко тога.

Млечност биволица равња се са млечношћу крава наше домаће расе. Код се биволица добро храни и негује даје просечно годишње 1500 литара млека. Код добре паше, и обилни хранењем репом, мекнијама или јармом, — млечност се код биволице може да поине до на 2000 литара годишње. Млеко је веома масно и мирише по мало на муљак. У местима, где се биво у већој мери гаји, млеко употребљавају најчешће као кисело, јер се у киселом млеку мање овај мирис осећа, — готово се не примећује. Бивоље кисело млеко, како по укусу, тако и по густини и масноћи, боље је од овчијег.

Бивоље млеко садржи:

албумина	1.3%
казеина	4.247%
млечног шећера	4.518%
масли	8.450%
разне соли	0.845%
воде	80.640%

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

по годину 6 дина, за вола године 3 дина, чланови помагачи, чланови свих друштва, надукуина, осеи, писаре, читавици, војводи, староземца, јани, министри, земљорадничке задруге, и чуваре шума добијају лист за 6 франка, кад унапред положе претплату и кад се претплате код спог задруга преко кога ће им се лист слаати.

ЗА СРБИЈУ

за годину 8 франка, по срп. пољовр. задругенима и њихови чланови кад и српске земљорадничке задруге и читавици, архие, шпане и министри добијају лист за 6 франка, кад унапред положе претплату и кад се претплате код спог задруга преко кога ће им се лист слаати.

Бивоље масло се јако цени, Сир је такође добар и за врло нешто мало изостаје по укусу и за овчијег сира.

Биво се необично добро гоји. Месо се његово радо једе, само се ипак не може да мери по квалитету са говеђим месом. Главна му је мана што је тврдо и што иририши на мошус. Месо од млађих грла боље је и у једном и у другом погледу од меса маторијих грла. За бивољу маст напротив веле, да је веома укусна, и да је приближна свињској масти. Кожа и рогови бивола су на доброј цени.

У вучи је биво ненадмашан, и од најјачег вола је јачи за читавих 25%; само у погледу брзине вога пре гиче.

добијају уз то 5 кгр. сена, а зими бикови добијају 1 кгр. овса и 17 кграма сена, а биволице само 17 кгр. сена.

Приложена слика приказује групу бивола на пољу у Фогарашу.

ЖИВИНАРСТВО

ДА ЛИ ЈЕ БОЉЕ ЗБОГ ЈАЈА ГАЈИТИ КОКОШИ ИЛИ ПЛОВКЕ ?

По томе питању чињенице огледа у Француској и према добивеним резултатима, ствар овако стоји:

Ради огледа узете су 3 кокошке и 3 пловке, те да се на тај начин утврди да ли ће више јаја смети кокошке или пловке.

Од 1 јануара па до краја августа снеле су кокошке 257 ком. јаја, патке 402. Када се узме у рачун да су пловке јесених месеца прошле године снеле 215 ком. јаја, док кокошке у то доба илеу ни једно, онда су пловке снеле за годину дана 617 комада јаја, а кокошке само 257.

Изабрана живина ради врешне оследа била је једне старости и просечно једне величине и снаге. Нарави ствар, да би се дошло до што позитивнијег закључка, требало би извршити неколико таквих огледа, па би се тек онда могло позузданошћу и ван сваке сумње утврдити: да ли је боље гајити

због јаја пловке или кокоши.

У оеталом пловчја су јаја хранљивија од јаја кокошијих. Француски хемичар М. Компелад испитивао је јаја и једва и друга, па је дошао до тога закључка, да су јаја пловчја не само тежа, но и маснија. Па и за саму храну пловка је много погоднија од кокошке.

Осим тога пловка је кориснија још и због добити у перју.

Ван сваке је сумње, да је у сваком погледу врло корисно држати и гајити што више пловака. То нарочито тамо, где је близу: река, поток или воде у обиљу.

ПРИВРЕДНО ЖИВИНАРСТВО.

1.

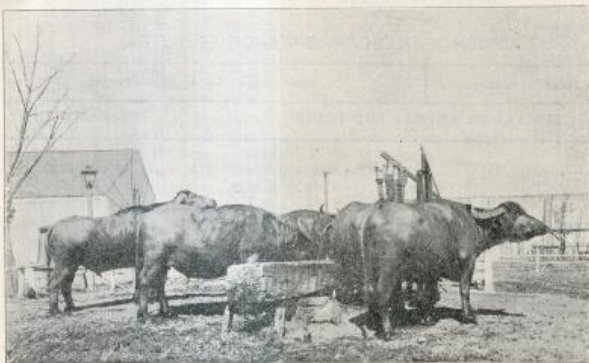
За добро напредовање и успевање живине, неопходно су потребни *ваздух* и *светлост*.

2.

Живина која се држи у загушљивим и мрачним живинарницама, изгледа болесна, мало носи и лења је да сама себи тражи храну.

3.

Никада не треба у једноме одељењу за препо-

Бивола на пољу.

Док је биво млад ћудљив је необично и тешко се навикава на вучу. За то је потребно, пре но што се почне да обучава, ушкопити га, и онда је миран и поводљив.

Од убиовитине од јарма биво мање оболева него во, јер му је кожа на врату веома чврста, жиљава и јака.

У топлим и баровитим пределима, где има биво прилике да се чееше купа, као радна стока је од неопцењиве вредности. Напротив у ладнијим пределима осетливији је од говечета и за то се преко зиме мора чувати у топлим стајама. Нарочито су према зими осетљива млада бивољад до 3 месеца старости.

Биво је необично отпоран према болестима, као: говеђој куги, туберкулози, прострелу и т. д.

У погледу хране он је скроман: задовољава се и мршавом храном и подбарном пашом; врло добро искористићава сламу, кукурузну пашу, грубо, барско сено и т. д. Лети претпоставља пашу и најбољем хранењу у стаји. *Канич*¹⁾ веди, да у Бугарској биволе преко зиме хране искључиво лисником.

У Стоцарској Заводу у Фогарашу (у Мађарској), приплодна грла хране овако: лети се гоне на пашу и

¹⁾ Један немачки путописац, који је и о Србији писао.

lište kokosaka — држати више од 50 комада. То је највећи број који се уопште сме допустити.

4.

Зидови у живинарнику треба да су глатко малтерисани. Њих треба кречити сваке године најмање два пута и увек у кречно млеко додати креолина или лизола, јер ће се тада спречити развијање гамаци.

Кад се болест појави, или у већој мери и гамад, онда треба што чешће кречити и дезинфиковати.

5.

Сваки живинарник треба тако да је саграђен, да се може лако проветравати и онда кад је у њему живина — јер је чист ваздух неопходно потребан за напредовање живине.

6.

Гнезда, за носиво и лежење, не треба никада сувише високо поставити, а тако исто не треба их на одвећ светла места постављати.

7.

Сламу у гнездима треба свакога месеца мењати и употребљавати увек само потпуно чисту и суву сламу.

8.

Гнезда треба свака 2—3 месеца кључалом водом добро и савесно опрати. На тај се начин најлакше гамад уништава.

9.

На 5—6 кокосака треба једно гнездо направити. Место полага боље је кунити и у гнездо метути порцуланско јаје

10.

Ради знања, кивка је која кокош носила, колико годишње јаја снесе и да ли од ње јаја за салат треба употребљавати и уопште ју у салату држати, треба употребљавати за носиво гнезда, која зовемо „клопка“, јер је тада сасвим поуздано контролсање. Разуме се, да мора свака кокошка имати свој прстен и број.

11.

Одабирањем најбољих носила и извођењем пилца на јаја ових, створимо најбоље запате који ће нам највише прихода дати, а то и јесте циљ привредног живинарства.

12.

Живинарник мора и зими топао бити. У њему се не сме ипошто смрзнути вода и на најјачој зимској студени.

13.

Живинарник мора увек потпуно чет бити. Највећа *чистоћа* живинарника потребна је, ако хоћемо да нам живина буде здрава и да нам да највећи могућан приход.

14.

У нечистом живинарнику појављује се гамад, и тада живина грдно пати и није ни изблиза онако производна и напредна као кад се највећа пажња обрати на чистоћу.

15.

Почетком фебруара месеца и крајем августа месеца претреси цео живинарник, из темеља га оправи, окречи и зидове, и таван и седела, једном рети све. Све дрвене делове претходно треба опрати кључалом водом.

16.

Чим приметити гамад на седалима, одмах и зидове, и таван, и сва седела, гнезда и т. д. премажи кречним млеком, коме додај увек креолина или лизола. Пошто си ово урадио, остави живинарник да се добро изветри и тек онда смести живину у њега.

М. Н. Аур.

КОЊАРСТВО

КАКО ЂЕМО ОДВИКНУТИ КОЊА ДА НЕ СПАВА СТОЈЕЋИ?

Често се може по коњарницима приметити, да неки коњ неће никако да легне па да спава, већ стојећи спава, па му та мана пређе у сталну навику. Није потребно да се напомена да је ова мана врло рђавна и штетна. Коњ са овом навиком никада се добро не одмори и не испава, што веома неповољно утиче и на његово здравље, и на његов изглед, и на његову способност за рад. У првом реду ноге трпе, јер стално носе и држе терет целог тела и поћу као и дану. Препродно је сасвим, услед непрекидног стајања. Ако овакво спавање пређе у сталну навику и допусте се дуже времена, онда је врло тешко, па често и потпуно немогуће, одвикнути коња од ове рђаве навике. *Хиноваранске Пољопривредне Новине* пишу о овоме, одакле и ми овај наваљак чинимо.

Који су узроци овој штетној навизи? Први узрок може бити, ако су зглобови, услед старости, постали крути. Други узрок може лежати у томе, што је простор узви, или што је грло случајно пало на месту где пребива, или што се не осећа сигурним на томе месту.

Најлакши и најбољи је лек, чим се навика премеги, такво грло сместити у засебан празан бокс и сасвим га слободно пустити. Бокс треба да буде довољно велики, да се грло у њему по вољи може кретати. Кад се коњ у боксу не вељује, убрзо ће се он навикнути да леже, јер га је раније можда и вежбање принуђавало да стојећи спава. Уживање потпуне слободе и кретање утичу на коња, те без икакве бојазни леже и спава. У боксу треба метути дебели слој чисте простирке, која ће брзо привући коња да се по њој испружи. Само једном треба коњ у боксу да легне, па ће то одмах наставити и даље продужити, и потпуно заборавити и одучити се од штетне навике да поћу стојећи спава. Ко нема бокса, може коња сместити у какву празну шупу или у ограђен паслов — само коњу треба дати довољно простора и чисте просторке и не вежвати га. На оваквим местима коња треба дуже времена држати, управо све дотле, докле се не уверимо да је потпуно заборавио на своју рђаву навикку.

М. Н. Аур.

— 60 —

ВОЂАРСТВО

КАЛЕМЉЕЊЕ ВОЂАКА ИЗМЕЂУ КОРЕ И ДРВЕТА — „ПОД КОРУ“.

Ова врста калемљења, која је у народу позната под именом: „калемљење под кору“, састоји се у томе, што се калемгранчица завлачи између лике и спољашњег дела бакуле. Употребљава се код свих врста вођака и то у доба, када се кора од подлоге може лако одвојити — одлучити (месец април).

Примењује се за следеће:

1. Ако се желе калемити дебље подлоге, у ком случају треба уместити 2, 3 па и 4 калемгранчице.

2. Код вођака, које својом висином или својим негодним положајем отежавају примену других начина калемљења.

3. У случају, ако би се кора, којим другим начином калемљења повредила, а сокови су већ кренули и кора најдеграла.

и 4. Даје се почетницима и онима, који су још невестити са радом других начина.

Овде описујем три најважнија начина „калемљења под кору“, то су:

а. *Обично калемљење под кору.*

Подлога (А) претестери се водоравно и изравња вођарским ножем, па се затим уздуж кора разреже и одвоји с једне и с друге стране (Б). Калемгранчица (В) засеће се право и близу ержи (А), после се заклин у потребној дужини од 2—3 см. (Б) потом се калемгранчице (в, в, в.) умете у расцепљену и одвојену подлогу, пазећи при том, да исте на подлогу добро наседну (Сл. 1). Калем треба увезати и одмах вођарским воском премазати.

Сл. 1. Обично калемљење под кору.

Овај се начин може употребити код старијих вођака и то код оних врста, чија је кора јаче дебљине а при том се довољно не одваја, као што су: трешње, шљиве, јабуке и др.

б. *Поправљен начин под кору.* Код овога начина примљена калема много је брже од пређашњег, рана брзо зарасте, а калемгранчица стоји чврсто на подлози.

Подлога (А) пресеће се косо (в) а затим се кора на средини подлоге уздуж прореже, па се затим само једна страна одвоји (а). Калемгранчица (Б) засеће се косо испод доњег пуњољка (ђ), па се потом зашљастом (у виду троугла) исече — издуби обележена површина тако, да се ивица коре уздужног клиса (е), прилагодна калемгранчице, приљуби тачно са неодвојеном кором на подлози (д), а затим се калемгранчица завуче у шупљину

Сл. 2. Поправљен начин под кору.

ну (г) испод одвојене коре (а), тако, да се подељна калемгранчице (б) покрије. (В. показује изглед калема).

Овај начин употребљава се код подлога, чија дебљина у пречнику износи највише 2 см. (Сл. 2).

в. *Поправљен начин „под кору“ за снажњење воћке и гране.* За снажније воћке и дебље гране, препоручује се овај начин а разликује се од наведеног само по томе, што се калемгранчица не засеца косо већ више право, иначе је све исто као код напред описаног начина у сл. 2.

Оба ова начина, много су боља од обичног начина „под кору“, код њих је рана мања а и срашћивање калема много је брже и сигурније.

В. С. Петковић.

ЈАБУКА „ШУМАТОВКА“.

Свима нашим вођарима, а и школованим привредницима, је познато име јабуке „Шуматовке“; некимма је свакојако познат и сам род као и његове особине.

Ова врста јабуке, бар у колико је мени познато, највише се гаји у околини Алексинца, од куда је и име добила „Шуматовка“, а има је и у неколико средњих расадника, где је до сада дала добре резултате.

Ово је веома лепа јабука, како по стаблу и ластару, тако и по самом роду, који је одличан за трговину и за извоз, јер је чврст и може да издржи и најудаљенији пут.

„Шуматовка“ није крупна јабука, долази у ред средњих јабука, више је дугуљаста, летелка на самоме роду је дубоко усечена, а по боји је јасно црвена као крв, проширана оређе пругама које су, кад јабука потпуно сазри, жуте. Сазрева у месецу септембру.

По укусу је мало киселина, по кади на дрвету добро сазри, постане слатка са врло мало киселине.

По порасту је стабло бујно и деторастни расту право у вис, кора је црвена са ситним пеглама. Веома је родна јабука; у трећој години по сађењу почне редовно рађати.

Поред напред наведених облика ове јабуке, главна јој је одлика та, што се њени листови и цветни пуњоци не развијају тако рано као код осталих врста јабука, које често пута од пролетних мразева или слане страдају.

Кад се све воћке развију, — олистāju и цветају, тек се тада пуњоци на „Шуматовки“ почну развијати, и то крајем месеца априла или почетком месеца маја, када нема никакве бојазни од слане и мразева.

Ово је једина врста наших јабука која може успевати на ниским положајима, тамо, где су мразеви и слане сваког пролећа редовне и где им ипак не могу нанети штете пошто се доцно развија и цвета.

Да ову јабуку овако ценим и препоручим свакоме за ниске положаје, дало ми је повода то, што сам сам стекао уверења на пракси и опробао засађивањем и неговањем, да је ово изврсна јабука за ниске положаје.

Наши срески расадници би требали ову врсту јабуке размножити у што већем броју, а нарочито онај чија је област за раздвајање воћних садница: равница или ниски положаји, где су мраз и слана чести гости.

Ова врста јабуке дала би изврсне резултате у целом нашем Поморављу, Стигу и Мачви и другим

равницама, где друге врste јабука успевају, али род не могу да одрже услед напред наведених уарока.

Саднице од „Шуматовке“ могу се добити из средњих расадника у Варварину, Алексинцу и Браиљевцу.

Марко П. Тодоровић,
средњи агроном.

ПРИВРЕДА

БЕРБА ДУВАНА У СРБИЈИ У 1910 ГОДИНИ.

У прошлој години је било под дуваном у целој земљи 2.300 хектара. Дозвољено је било 182.708.000 струкова, а стварно засађено 177.707.895 струка. За бербу је пак стасало и обрано свега 146.041.424 струка. Дакле, угнуло је услед разних болести, штеточина, града, суше и поплаве око 18%.

Стварна тежина целокупне бербе износи 1.432.935 грама осушеног и откупљеног дувана.

По окрузима берба је била оваква:

Нишки је округ дао 644.017 кгр. од које је количине само срез моравски произвео 634.000 кгр. дувана.

Крушевачки округ је дао	348.280 кгр.
Врањски " " "	257.568 "
Ужички " " "	88.405 "
Моравски " " "	66.300 "
Топлички " " "	28.365 "
Свега	1.432.935 "

Један струк дувански је дао дувана:

у округу Нишком	8 грама
" " Крушевачком	12 "
" " Врањском	10 "
" " Ужичком	14 "
" " Моравском	12 "
" " Топличком	4 "
Просечно око	10 "

Према овоме, најбољи принос по струку дали су ужички, односно, бајинобавтански, крушевачки и моравски дуван, а најмањи — топлички дуван.

Принос пак по хектару био је овакав:

у округу	Нишком	Крушевачком	Врањском	Ужичком	Моравском	Топличком	грама	динара
	643	476	703	670	817	341	704.44	457.23
							703.97	832.57
							610.84	404.79

По количини највећи су принос дали окрузи: моравски, врањски, ужички и нишки, а најмањи: топлички и крушевачки. По вредности пак највећи су принос показали окрузи: ужички, нишки, врањски и моравски, а најмањи, опет: топлички и крушевачки.

Пошто је код дувана главно квалитет, па онда квантитет, то се даје врло лако објаснити ово неслагање приноса по количини са приносом по вредности.

З Д Р А В Љ Е

НЕ ЗАПАЈАЈТЕ ДЕЦУ РАКИЈОМ.

У недостатку лекара и лекова, као предохрану од зараза и разних других болештина, а често пута и ради некаквог личног уживања и задовољства — наш сеески свет врло често запаја децу ракијом.

А како је тај обичај од неопиано штетних последица по здравље нашег подмлатка!

Употреба ракије, нарочито редовно и у већој количини, и одрасла човека доводи до коначне пропасти, а како ли тек може убитачно утицати на млад и још перзистични организам.

Више од половине извршних злочина у Србији има се приписати утицају алкохола или шпиритуса, кога највише има у ракији, мање у вину и пиву — за то нам даје несумњив доказ статистика.

Ракија је нашем народу омилјено пиће, у југо-западном крају Србије још и једино пиће. У њој је распрострањено погрешно мишљење да она телесно снажи и да успешно лечи све болести међутим, алкохол је наркотичан отров, који истина често умирује непријатне осећаје, али је потпуно без вредности у погледу храњивости и снажења. Чак је науком утврђено, да редовна употреба алкохола за дуже време изазива читав низ болести телесних и нервних или душевних.

Употребом алкохола и неосетно се слаби мозак и губи отпорност у свима болештинама како телесним, тако и душевним. И још нешто. Алкохол не само да дегенерише и слаби и дух и тело, већ се последице његове по закону наслеђа преносе и на потомство. Деца алкохолоричара истина не наслеђују од својих родитеља неку нарочиту болест, али наслеђују наклоност да лако оболевање од свију болести, пате од недовољне развијености и слабе телесне конструкције, притоме страдају лако органи за дисање и варење, о уз то се још појављује шкрофулоза и туберкулоза.

И када је то тако тачно а тачно је, јер је то наука утврдила, онда родитељи, који запајају свој пород ракијом, врше према њему злочин. Они не само што децу своју још из ране младости навикавају на један ружан обичај, из кога се развија онак порок пијанства, већ и свој рођени пород упрошашћују тровањем.

Стога, не запајајте децу ракијом.

КАКО СТРАНЦИ ПИШУ О НАШОЈ ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ

ПОЉОПРИВРЕДА У СРБИЈИ¹

— Интересиониста обичаја —

Србија је мала Краљевина и припада оним земљама, које ће учинити напредним Балканско Полуострво. Називи се у источном делу Европе. Целокупна њена површина из-

¹ У енглеском листу „The Scotoman“ изашла су два члана о пољопривреди у Србији, из пера г. London M. Douglas-а, које читатељник „Гласника“ у преводу доносимо.

носи од прилике 11,931.000 акра; 2,000.000 акра налазе се под шумом и дрвњем; 4½ милиона захватају оризиде и зладе, а остатци пашињаци и непродуктивна земљишта. Ова је земља заостала у пољопривредном погледу и ако је природом јако обилна. Са севера се граничи Дунавом — великим воденим путем. На југоист, за пољопривреду ова је земља вредна много више негоде политичког карактера и то је у главном узрок, што је пољопривреда прилично занемарена.

Нигде се тај назадак боље не осећа, него код *Млекар-евак*, које је јаво заостава. Укупан број говеди у Србији износи од прилике 1,000.000, која већим делом служе за мучу, као и у многим деловима Источне Европе, и за пољопривредне радове место коња. У земљи има око 8.000 бивоца, 3,000.000 оваца 500.000 коза и од прилике 900.000 свиња. На очигледно се највише налаже, јер се млеко поглавном добија од оваца. Исто се може рећи и за суседне земље: Румунију, Црну Гору, Бугарску и Турску, где овце, у брањитим крајевима, поглавном служе за сивањење млеком.

У Србији обичаји, који су очувани од старина међу сопственицима оваца, и данас постоје. У пазесним пределима одржала се је једна врста кооперативне системе т. з. „*бачије*“. Реч, која значи у исто време место, где се стадо муча и означава лице, коме је стадо поверено. У свима су ове бачије релативно малих размера, али оне обухватају овце целог краја. У крајевима, где су стада оваца већа, нарочита лица узимају овце на чување под нарочитим условима, и плаћање се врши у натури. Они примају на себе сву одговорност за стада и спирају се за храну, екскрешта, чобане и т. д.

Скупљање стада почиње крајем маја или најкале до 5. јуна, а сезона се завршава од прилике крајем октобра. На неколико дана пре скупљања стада, сопственици оваца одреде једно место погодно за скупљање, и намењу себе реше возико стада могу аргументи уједино и како ће се делити млеко и остали производи. На тај начин образују се стада до 800 брава оваца, помешана по кад-кад и са коњима, и једно село може да има два, три или четири таква стада, независна једна од других. Спорни, који се могу догодити код ових стада, решавају сопственици који имају највећи број оваца. Начин, којим се одређује удео сваког сопственика стоке, примитиван је. За пробу се помузу једаног стада, и количина, која се онда добије подељена се и оваки добија према томе свој део. Други начин састоји се у том: што се проверава број ведара, који сваки сопственик сматра да његово стадо даје, и да овај број призна као свој.

Што се тиче аудита, којем се стада поверавају, постоје: главни пастир (мајстор), мањи пастир и неколико пастира. Дужност је главног пастира: да прави сир и масло, који он дели на све сопственике стада, према броју њихових стада. Он се плаћа у натури т. ј. њему се дају осам до девет музена од целог стада. Помоћник главног пастира (који је нове „*хезаје*“) располаже дељим етадом и одређује часове у којима ће се стадо наводити на пашу и одговара сопственицима за примљену стоку. Ако која овца за то време буде убијена, поједена од курјака или утисне од болести, дужност је помоћника главног пастира да ипосе долазе о томе т. ј. нарче коже или месо. Његова је награда седам или осам музена. Под старешинством ових главних пастира стоје више помоћника, који се плаћају у натури — пет до шест музена — да се та награда по некад спушта на два музена, са хонораром на крају сезоне од једне фунте штерашта (25-25 дин.). Сви они добијају храну и

обућу; последње дају сопственици стоке по реду. У свима овацима спремају велике каци у којима се прави сир и масло. На дан скупљања стада припређује се велико весеље. Свици сопственици доводи своје стадо и предлаже га главном пастиру и то бележе на рабону. У већини случајева овце се скупљају у ноће, пошто су се добро напасле и помузу се, добивене количине млека приближују се, да би се могао учинити правилна подела произдата. У оште узев употребно је, да за сваки 2¼ фунти млека, које се добију приликом пробе при скупљању оваца, сопственик има да прими 9 сира и 2¼ масла на крају сезоне. Подела производа се врши по реду и тај је обичај задржан од независних времена. Код не договор сирши и утвди се величина удела, ова се стада терају на пашу са великим весељем. Главни пастир иде на чело, око њега сељаци, који невају, гуцају из пштина, и у оште праве велику арми. Многе су овде ошпане дрвњем и све етнолошко, мади и стари, узимају учешћа у овом оште весељу. Код се овце срећно дотерају на пашу, весеље се продукује до у ноћ. Идућег дана отпочиње прави посао ово стада: прва мушка даје се као награда главном пастиру и његовом помоћнику, после чега сопственици, који имају највише оваца добијају редом своје делове, док и најшромачији наполетку не добију своје. Подлику се појате на понаши за оментаж судова за прављење масла и сира и сем овога подлику се велики торони, довољно високи, да их овце не могу прескочити. Овце се у почетку сезоне музу три пута дневно а пред јесен два пута, и то се врши са великим формалностима. Овце се уведе у место музена крај улаза, где седе на етоцима пастири који их музу. Пре музена сира се мало воде у ведрицу и епее се напавне и омеру у води и затим се пригетува музешу, после се благосиља млеко и начин се врет десном руком, за тим се млеко сира кроз цедило у једну каци и готови за прераду.

Главни производи балканских оваца су сир, и једна прота врта масла, која се јако цени на Балканском Полуострву. Али по свој прилици да то неће остати тако, кад тамо буду познати модерни сирови и масло (бутер)... Они су радни на бачијама тако интересантни да им остављамо то за други чланак.

„The Scotsman“ — Loudon H. Douglas.

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ СТОЧАРСТВА

1.
Рђва млекула може се јаком храном добро утјити, али се снажном храном од ње никада неће моћи створити добра крва музара.

2.
Количина и каквоћа млека зависи у првом реду од расе и индивидуалне способности. Храна долази тек на друго место.

3.
Млечност је наследна особина. Стога, ко жели да има добре крвие музаре, мора подмладак узимати од најбољих музара, а тако исто у своје заштату држати прикладног бика, који је пореклом од какве одличне музаре.

4.
Гођење стоке у толико је јевтиније, у колико се

за краће време сврши. Увек треба pazити на то да гојазна стока има што већи прохтез за једом (алентит)

3.

Теле свагда треба прво мајчино млеко да поседа, јер не га оно једино прочистити. Затим га треба хранити јуницом, неоплавленим млеком. Боље је теле нештачним путем хранити него допустити да сиса, само ваља највећу пажњу обратити на чистоћу.

6.

Одбијај телад увек постепено, не одједном.

7.

У првој години треба телад што боље хранити; у другој не треба сувише хранити, да се не би угрјила. Ово важи нарочито за одгајивање млечне и радне стоке. При одгајивању гојазне стоке треба увек добро хранити.

8.

Незгода је велика за унапређене сточарства, што неки полупривредник држи већи број стоке по што у ствари може нехранити и правилно неговати; што други најтежу и најбољу телад месарима продају; што трећи најлешње и најбоље јунице продају купцима, који их из земље извозе.

9.

Добар бик неопходно је потребан у добрим заштитама. Баш за то што се не обраћа довољна пажња избору најбољег бика и нема оваквога напретка у говедарству, какав треба да буде.

10.

Заједничко, задружно држање и употреба доброга прикладног бика, праа је и главна погодба за напредно говедарство.

М. Н. Луц.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Прање млекарског посуђа.

За прање млекарских судова има разних начина. Обично се тражи, да се млекарски судови пору врућом водом е додатком соде; затим се добро водом исплачу и оставе на сувом месту да се осуше. Али тај начин прања судова има и једну негодну: треба за то више времена а и горива, нарочито где су дрва скупа, прилично кошта. Међутим испирањем само хладном водом, не води никаквом циљу. Стога се може препоручити овај проет начин. У хладну воду, којом се коће да испирају млекарски судови, домете се мало гашена креча. Како креч има више способости од соде, да одстранји калевине и нечистоћу, то је онда брже, лакше и јевтиније испирање млекарских судова на тај начин и хладном водом. Само пре тог испирања треба судове најпре старом четком, улашеним у кречну воду, очистити. Крча већ није за тај посао. Затим се судови, на тај начин очишћени, исплачу кречном водом и оставе на сувом месту да се осуше. Тако испирање може се учинити не неколико пута узастопце. Креч, као средство за чишћење није ново, али је толико поуздано, да вредност његова у овој прилици неодењива је.

Гајење дивљих пловака у Енглеској.

У грофовству Кузберланду, у Енглеској, одгаји се годишње по 8—10.000 дивљих плавка само на једном пољском добру. Занимљиво је посматрати храњење дивљих пловака: на дати знак пшталком дозећу патке са свиђу етрана на тиећу. Не распознају се и не разликују ничим од осталих дивљих пловака, до једино по томе, што су ешце на месту, где се свакога дана редовно хране. У Енглеској се води велика трговина јајима од дивљих пловака, па и саме пловке находе добру пробу. И у Шведској многи полупривредници, поседљих деветица, баве се гајењем дивљих пловака.

— 78.

ГЛАСНИК

Како стојимо са рибарством у Србији види се из ових статистичких података:

Год.	кгр.	Увоз	
		Вредност динара	Вредност динара
1900	51.000	55.868	840.000
1901	41.000	44.547	435.900
1902	37.000	40.786	687.000
1903	35.000	41.668	574.000
1904	40.644	45.051	733.875
1905	56.222	62.259	872.654
1906	53.723	62.625	1.150.218
1907	110.773	75.318	304.678
1908	60.275	52.125	465.814
1909	14.277	12.584	639.193

Као што се види, ми далеко више *увозимо* по што *извозимо*. Ваља је нов закон о риболову учинити томе крај у овој грани привредној дати овако место, какво оно доноси и заслужује у свакоме погледу.

М. Н. Луц.

КЊИЖЕВНОСТ

Шумарски Гласник, лист за Шумарство и шумску индустрију. Орган Српског Шумарског Удружења. Уредник Д-р Ђока Ст. Јовановић, секретар Министарства Народне Привреде. Бр. 1—2 за јануар и фебруар 1911. г. год. III — изашло је са овом садржином: Приредни Папи, од Д-ра Ђока Ст. Јовановића; Експлоатација државних шума у сопственој режији, од М. Др. Марковића окружног шумара; Организовање државних шума у 1910. години, од Ј. Гаћина; Пробира сеча, од М. Дивјака окр. шумара. Везешке, Сугубена кречања, Записници. Књижевни преглед, Лиценцијаци Шумски фонд.

Цена појединој есенци 1:50 динар. У прегледати за Србију: за чланове Шумарског Удружења 6 динара, за нечланове 12 динара; за иностранство: за чланове 10 дина, а за нечланове 20 дина, у залгу.

Moja pedesetogodišnjica književnoga i kulturnoga rada na unapreђењу Српске Пољске Привреде. — 1861 — 1911 год. — Др. Ђорђе Радаћ. Мала 8° стр. 32 Штампарија „Доситије Обрадовић“. — Београд, 1911. год.

Г. Д-р Радаћ, који је 25 марта ове године прославио педесетогодишњицу свога плоднога књижевнoga рада, публиковао је ову Споменницу, у којој је иложио свој Curriculum vitae и целокупан књижевни рад. За све многобројне љубавице и поштоваоце г. Д-ра Радаћа, ова Споменница има вредности као злата упомена на једну ретку прославу, а за оного, који буде писао Историју Српске Пољопривредне Књижевности, она је од особитог значаја, јер ће у њој писач наћи брзо оно, што му је потребно, па да на брз начин прегледа целокупан рад оного у петини вреднога и неуморнога пољопривредног писца.

Г. Радаћ је ову Споменницу бесплатно разаслао својим пријатељима.

М. Н. Аук.

ЧИТУЉА

Мишо Вилотић, земљорадник из села Војина, среза Поцерског округа Подринског и Члан Утемељач Српског Пољопривредног Друштва, рођен је 1 Новембра 1851 г. а преминуо 18 Марта 1911 год.

Покoјини Мишо свршио је само основну школу. По смрти свога оца он је прихватио старешинство над великом задругом Вилотића и њоме врло мудро управљао од 1898 године па до своје смрти.

Задруга покoјини Мишoша, може се казати, да је једина велика задруга у срезу Поцерском која је остала доследна својих предака, и није се делила. За то има највећу заслугу њен вредни и добри старешина пок. Мишош, који се био сав посветио земљорадничком позиву и унапређењу своје задруге. Покoјини Мишош је био миран и повучен радни и ретко је узимао учешћа у политици, нарочито не у онакој политици, каква се на селу води, која руинише и подрива имовно и морално нашег земљорадника. Сва његова брига била је болитак његове сложне задруге, којој је био одан и душом и телом.

У колико је пок. Мишош био резервисан према политици, у толико је више показивао интересовања за све оно, што је земљораднику користило и имовно га јачало. За такве ствари он је увек био готов и да прими савета и да да савета.

Кoлико је био пок. Мишош одушевљен за напредак пољске привреде, најбоље кажује његова необична дубав према Српском Пољопривредном Друштву и његовом раду на унапређењу пољске привреде. У знак да цени и пошту је рад Пољопривредног Друштва, он је уписао, преко тамошњег средског економиа, свога пок. оца Ранка и пок. брата Милинка, па и себе, за чланове утемељаче Српског Пољопривредног Друштва.

Ово је једина земљорадничка кућа из које су уписана три члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва.

Смрћу Мишовом нестало је и једног од оних наших трезвених сељака, којих је данас на жалост све ређе и ређе.

У Мишошу губи Вилотића задруга свога доброг, правичног и вредног старешину, његова околна искусна саветодавца, а Српско Пољопривредно Друштво искрена помагача и пријатеља.

Нека је пок. Мишошу лака српска земља и вечан помен међу пољопривредницима!...

ИЗ ДОБРИХ КЊИГА.

Свињче се брзо размножава, брзо расте и стога тражи свињарство и убрзани обрт уложеног капитала.

Сваки онај, који ради на побољшавању свињарства и на његовом што већем распрострањању, заслужан је за земалску привреду. У земљи се тада велика количина меса, масти и сланине производи, који служе и за храну становништва и за извоз, којим се велика количина злата у земљу уноси.

Боље је и лакше код стоке болест спречити, него је лечити.

ЗАБАВА

Из народне филозофије.

Рекао неко хоџи:

— Хоџа, баша! Чуо сам да те се не боје деца?

— Ваза ни ја лепе, не нека иде чуло за градио, — рећи ће мирно хоџа.

Запветан негде пету:

— Богме ћемо те продати.

А он их аванта:

— А хоће ли бити и тамо булџишта?

— Хоће, а да како не!

— Богме, чепркати ми тамо, чепркати ми овамо, све ми је једно, — рече петко.

Питао побратим побратима:

— Да ли је боље по смрти оставити једну што, или не оставити ништа? —

— Ни рђавома остави, ни добру теци. —

Питао обневиделу бабу:

— Видиш ли, како, онај звоник?

— Не, епико!

— А видиш ли на њему црквѣњаса?

— Назирем.

Питао Циганин порезника:

— Шта, шта, зар ће и кмет с нама ручати? —

— Хоће кмет, али нећеш ти!

Питао Циганин:

— Како знате кад је у вас подне кад немате сита? —

— По трбуху, — одговори хитро Цига.

ПРЕПЕЛТАТА И РУКОПИСИ

УПУТСТВО СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕПЕЛТАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ

ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШНЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. ПРЕПЕЛТУ ДРУШТВЕНУ ПОСЛУ
БОЈНА БЕСМАТНОЦена огласних извесница је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 лин., на пола године 3 лин.
чланови помагачи, чланови свих друш-
твара, подружана, осп. школе, чита-
онице, војни стазос кадра, ђаци,
манастир, земљоправне задруге, и
кувари шака добијају лист у пола це-
не, ако положе преплату унапред за
одеу годину.

ВАН СРБИЈЕ

на годину 8 франка, на срп. пош-
том. уружења и њихови чланови као
и српске земљоправне задруге и чи-
таонице, цркве, школе и манастири
добијају лист за 6 франка, кад уна-
пред положе преплату и кад се пре-
плате кад свог уружења преко кога
не им се лист слази.за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.**Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 11.

БЕОГРАД 20. АПРИЛА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ.

Сејање кукуруза. — Д-р Ур. М. Стајић.

Пашњаци за сточу. — М. Н. Лус.

Храњиво овцама. — Д-р Ур. М. Стајић.

Сарањивање буџа у санџацима за време епидемије холере. —
Милобрат Обреновић.

Нуклеуса за сузбијање пламеначе у Француској. — * * *.

Јазна Говорница: Правилне вештачког саћа.

Два се ректора гајење дувана код нас. — Д-р Ур. М. Стајић.

Гласник.

Поучна сатница.

Друштвена и подружничка вешта: Прослава осамдесетогодишњице.

Нове књиге.

РАТАРСТВО

СЕЈАЊЕ КУКУРУЗА

"Клива сетва — тава жетва".

Сад у жеку сетве кукуруза неће бити на одмет да
учинимо неколико напомена: шта треба све да ура-
димо приликом сејања на да би могли осигурати до-
бру бербу кукуруза.

Прво, на што треба обратити пажњу, то је:

Припремање земље за сетву. — Кукуруз у опште
тражи дубоку и трошну орницу, у којој ће моћи свој
корен да шири слободно и без препреке. Да се овако
земља припреми, потребно је било још у јесен њиву
дубоко поугарати — најмање до 30 см. и оставити је
преко зиме неподрљану и незавлачену, како би мраз
земљу што боље уситнио и трошном направио, а на
пролеће, пред сетву, само плитко поорати, како не би
опет зимска влага нескоринићена одплазнила, која је
за прво развиће кукуруза од врло велике важности.

Не треба заборавити и то, да је кукуруз необично
паметан према ђубрењу, те који је домаћин био
пазетан па је са сејањем угаром и више ђубрета ба-
цио на њиву, тај може очекивати врло добру бербу.

За саму сетву пак треба зељу добро уситнити.
Ово нарочито важи, ако кукуруз сејемо сејалицом.
Такође треба пазити на време, кад сетвено орање пре-
дузимемо. Ако оремо кад је земља мокра, те се бразда
кајиша, — циће добра за кукуруз, као што није добро
ни кад је земља у таквом стању, да се при орању
тврдо грудва. За смионице је најтеже улесити доба се-
твеног орања, нарочито ако нису у јесен угарене, или
ако су угарене, онда је то овлаци и плитко поугарено.
Пољопривредници, који марљиво и са вољом сређују
своју земљу, познају врло добро особине својих њива,
те према томе улешавају и време кад је најпогодније
за орање. За већи део земље може се узети да је нај-
погодније време поорати их, кад испрхну, тј. кад нису
ни сувише мокре, ни одвише суве, и онда се прили-
ком орања троше и сипкају.

Избор семени. — Као и код свију културних би-
љака, тако и код кукуруза, семе игра важну улогу.
Ко на семе обраћа пажњу, тај може са великом сигу-
рношћу рачунати да ће за свој кукуруз на циљачу
узети сразмерно увек више пара, него онај, који ни-
какву пажњу не обраћа.

За семе се треба постарати још у јесен за време
бербе кукуруза, јер се онда најбољи избор може учи-
нити. Приликом избора треба на следеће пазити: прво,
да су клинови велики, здрави, ваљастии; друго, да
се од врха испуњени крупним, зрелим и збијеним
зрном, и треће, да немају нигде штурих и празних
места. Тако пробране клинове треба олестити у веће
и оставити их на какво суво и промајно место — у
шупу или на таваи, где ће довољно бити заштитени
од влаге и мишева. Приликом крупњања у пролеће треба
узимати за семе зрна са две трећине клина олово ка
врху, или, што је још боље, само из средине, а зрнелве
са крајева оставити за кухњеву потребу — за ђудску
или сточну храну. Ово одбирање семени најгодније
је вршити зими, кад чедљад беспослена седи. Онамо,
где се веће површине засејавају кукурузом, па је према

томе природно и више семена потребно, овакво среткаво одабирање прилично би скупо стало; у таквим приликама је онда најбоље да се семе, пре но што се на њиху изнесе, добро на ветрењачи кроз неколико ршета прочини и све ситуије и покварено зрнелаје укљони.

Сем ових неколико напомена, које учинисмо у прилог избора семена, да учинимо још једну важну напомену у погледу једноликости семена.

Као што сваки пољопривредник треба да тежи: да има крупно, здраво и зрело семе, исто тако треба да се потруди, да му семе буде и једнолико тј. од једне сорте кукуруза. Ако пак жели да више сората једне године одједном гаји, што није никако за препоруку, онда нека то семе бар одвојено држи и не меша га; јер, као што је познато, кукуруз се необично брзо и лако измеће, па је бојазан, да до године место једне сорте не добијемо неко шаренило, које неће ни за семе ни за нијану вредети!

Сетва кукуруза. — Са сетвом кукуруза треба почети онда, кад нема више бојазни да ће наступити позни мразеви, јер, као што је познато, кукуруз је веома осетљив према хладном и мразовитом времену и према пролетњој сиви. У топлим крајевима сетва обично почиње половином априла до почетка маја, а у хладнијим половином маја па до почетка јуна.

Начина, како се кукуруз сеје, има повисе. Ми ћемо овде да поменемо само неколико главнијих и бољих, који ће за нашег пољопривредника према његовом стању бити најповољнији.

1. **Сејање вретачном сејалицом на редове.** — Приликом сејања на редове, сејалица се тако подеси (затварањем отвора на сандуку испред појединих левкова) као и при сејању репе, само с том разликом, што је овде раздаљина редова, односно левкова, већа: 50—70 см. Раздаљина реда од реда зависи од сорте кукуруза коју сејемо, да ли је то она сорта, која се више грана и чеши клипове у страну, или она, која мањи простор заузима кад нарасте, и најзад, још од тога, да ли ће какав међуплод доћи између кукуруза, као: пасуљ, дулеци, тикве итд. При првом или последњем окопавању кукуруз се разрези (усами) као код репе у редовима и остави по један повајачи струк, у раздаљини 50—70 см. Сејање вретачном сејалицом иде веома брзо, али је мана та, што више семена иде него кад се сеје на оцаке, и што се један посај више јавља а то је разређивање које прилично стаје.

2. **Сејање вретачном сејалицом на оцаке или кућице.** — Фабрика *Melichar* у Прагу израђује сејалице, које сеју све пољске плодове у непрекидне редове, а такође и на оцаке — кућице. Кад се хоће да сеје на кућице, онда се све кашике на сејном точку затворе поклоцем и само остави једна, која ће одлагати семе. Сејачи тоčkови са по једном отвореном кашиком оставе се у тој раздаљини, у којој желимо да нам редови буду. Ова сејалица са оваквом конструкцијом сејних тоčkова врло је погодна за наше прилике.

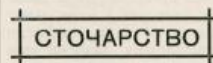
Сем ове велике сејалице, за коју је потребна јача запрега и која мало скупе стаје, има мањих и јетинијих ручних сејалица, исте конструкције или сличне њој, које може један човек кретати, а може је сваки

ивокосни пољопривредник набавити, јер је прилично јевтина.

У Мађарској, па многим местима, спротиви пољопривредници служе се једном вретом сејалице, која се за плуг утврђује и једновремено за њим у бразду сеје. Таквих сејалица има двојаке конструкције: или се утврђује за осовину од кољечки а покрећу зупчаним точком на великој кољечки, која браздом иде, или за гредељ од плуга а ставља у покрет непрекидним ланчићем који је натакнут на зупчастом точку на главцини од кољечке. У најновије време има један француски систем (Божаков. Види „Тезак“ од 1905. Бр. 20 и 21. Стр. 157.) сејалица, који је нешто бољи од горепомнутих, јер се сејни апарат даје боље регулисати. Утврђује се тако исто за гредељ од плуга или обрађивача а покреће, код плуга једним точком који по леднији иде, код обрађивача пак једном полугом. Мана им је за сада та, што су веома скупе.

Маркиране браздолом и сејање на оцаке. — Онома, где има мала површина земље да се засејава кукурузом, или, где пољопривредник није у могућности да ма коју врсту сејалице набави, може се овај начин сејања врло zgodно применити, који се већ у понеком крају наше отаџбине по где где виђа. Он се састоји у овоме: пошто се њива у пролеће плитко пооре, или, ако је с јесени два пут угарена, само обрађивачем горњи слој орните растресе, драљачом уситни и ваљком или вљачком (браном) иривана, — повуку се браздолом уздуж и попречно бразде у раздаљини 55—70 см.; на оном месту где се бразде секу некога се оцак и у њ баца 3—4 зрна, за тим се оцак покрије земљом и озго притисне ногом, како би земља око зрна била налегла. Обично при овом послу једни радници копају оцаке, а други (дечаци, девојчице) спуштају семе у исте и покривају га земљом. Ако је земља сува или иначе по природи лака прави се дубљи оцак, а ако је влажна и тешка онда плитки. Дубина оцака, треба гледати, да не буде већа од 5 см. ни мања од 3 см. — Овај начин сејања и ако је доста сретак ипак је много бољи и рационалнији од многих начива сејања који код нас у пракси постоје, нарочито је бољи од начина сејања у бразду, који је јако распрострањен у Јужној Србији и помоћу кога се семе никад не може да постави: нити на подједнакој раздаљини оцак од оцака, нити на подједнакој дубини у земљи.

Ово су у главном неколико бољих и практичнијих начина сејања кукуруза, које нашем пољопривреднику можемо да препоручимо овом приликом.

ПАШЊАЦИ ЗА СТОКУ.

Приликује се време, да се стока изгонци на пашњаке. Паша је неходно потребна младим грљима, јер се само на њој могу развити лепо и правилно, и очувати своје здравље. Добро коњско грло не може се ни одгајити како треба, ако преко лета нема довољно наше и довољно кретања по таласастом терену;

добру, напредну и правилно развијену телад имамо само онда, кад она проведу довољно времена на чистом ваздуху и на обилној паши; гајење оваца, коза, свиња, па и домаће пернате живине, ни замислити се не може без добрих пашњака са мириславним зелима и питавим травмама. Чист ваздух, свежа и чиста вода, одлична храна коју града налазе на пашњацима, кретање и слобода, коју на паши уживају, чине те се града брзо и у ономе правцу развијају, како сваки сточар баш и жели.

Стока која се на пашњаке, или и у орађене испусте поред сточних стаја (сваки сточар ове треба да има) изгони, здравија је, напреднија је и отпорнија према разноврсним болестима од оне стоке, која је осуђена да стално борави у вечитом стајском ваздуху, где се разнежи и постане болешљива и неопторна. Стога се са мало речи не може уопште све оно рећи, што би требало сваки сточар да запамти о важности добрих пашњака. Стока која се на паши довољно креће много је плоднија.

На пашу треба још у стаји поступно привикнути сву стоку, а нарочито млада града. На добре пашњаке треба изгонити стоку тек онда када збила има доста и добре траве и зела, јер ако се раније пусти стока на пашу, она може упропастити пашњак.

На добром пашњаку треба да има увек доста свежје воде, треба да има и заклона где би се стока, у случају непогода и за време одмора, могла саклонити и у миру бити. Ваља, дакле, наћи zgodно место и заштити наслоне, а није згорег да се на пашњаку нађе и по које дрво или мушница, где се стока за време јаких жега и пришека скланила и пландује у хладовини.

Стоци на паши јако досађују муве и други инсекти, стога је најбоље да пашњак буде ограђен, и онда се стока може слободно ноћу пустирати да се добро напасе, јер јој тада муве и инсекти и дневна жега не штети и не омета у искоришћавању бујне паше. У Швајцарској на пр. стока се само ноћу истерује на пашу на Алпе, а дању мирује у сточним стајмама, начиненим од дрвета.

На пашу треба изгонити стоку само кад падне роса и дан ослави. По мочарном времену не треба стока да тумара по пашњаку. Пре по што се стока истера на пашу, треба да јој се положи мало сена, да би стомак попустила, а такође је ваља и за време паши прихранити зрнастом храном и солити, чаји оброк одређивати према каквоћи пашњака и напредовању града, а тако утврђивати мерење.

Најзад, не треба пустирати стоку да од једноме тумара по целом пашњаку, јер онда више може бити штете по вајде. Најбоље је пустирати да добро опасе један део, па онда је преместити на други део, и док она овај опасе, на раније опасеним већ се трава на novo подигла.

Пашњаке љубрути и сваки коров са њих удаљавати а нарочито отровне биљке. С јесени и пролећа пашњаке добро продирати, да би се ослободили маховине и утабаних места. Слабе пашњаке подсевати смесом семена од трава, које су за свакојера земљашта пронасле, као и за поједине врсте стоке и свагда се могу, са упутством за рад, добити од Српског Пољопривредног Друштва.

М. Н. Аук.

ЖИВИНАРСТВО

ХРАЊЕЊЕ МАЛИХ ПИЛИЊА.

1. Храњење малих пилиња од прве 4 недеље.

Каква је храна најповољнија за храњење малих пилиња, постоје разна мишљења. Нарочито се разликује

у погледу храњења пилиња куваном јајима. Такође се не слажу многи у томе: од кога доба треба хранити пилидју зелеништем. У најновије време истакнуто је питање, да ли мале пилиће треба појити или их оставити да трпе жеђ, па је опитима утврђено, да пилићи, који трпе жеђ боље се развијају и брже расту, него они који се уредно поје. Неки од живинара су мишљења пак да пилиће треба појити, али не водом већ млеком.

Коју храну треба давати малим пилићима, најбоље ћемо знати, ако узмемо у обзир шта пилићи, кад испу у затвореном простору, већ на отвореном пољу под вођством квочкиним, радо једу, или шта њихови најближи рођаци — фазани у најнезакнијем добу младости једу.

Ко посматра мале пилиће на отвореном пољу кад их квочка води, видеће, како они гледају пажљиво по трави, па чим спазе какву мушцу, црвића или уопште какву бувицу, устреме се и онда је на мах зграбе кланућем и са слашћу прогутају. Ито се тако хране мали фазанчићи, јаребице и т. д. Дакле ово само казује, каква је храна за пилиће најбоља, и ако се таква храна не може да нађе, да би требало по својству приближну храну наћи. Као најприближнија храна у овом случају била би тврдо скувано јаје, које би по правилу требало да буде прва храна пилића, кад не би имала то рђаво својство што је и сувине тешко сварљиво за још нежан пилени стомак, и што за последицу има најчешће *запор* или *осушцу*. Тако Рајзерт вели: „многи пилићи, који су јајетом храњени, оболели су, почели су да избацују смрдљиве изметине и нагло су мршавили. После уганућа секција је показала општу жутницу. Жуч је била препуњена.“

Боље их је хранити свежим изгњеченим сиром или још боље *јајчињом*. Јајчињек се готови, кад се развију неколико јаја, па се добро измуге, и за време муњења долије извесна количина млека, по том се та маса у пећи загреје док се потпуно не згруша и не отврдне. Обично се узима на 3 јаја 1 лит. млека. Поред ове хране најбоље годје пилићима мравица јаја, црвићи, ларве од мушца и др. инсеката.

За прва два дана по извођењу, пилићи и не требају хране — топлота им је главна храна. После тог времена као прва храна најповољнија је животинска храна, коју смо напред поменули, ако ње немамо, даваћемо им тазе изгњечен сир, или скувану и ситно исецкану јаја у умереној количини, по том, може такође да дође пресан добро печен бјат лобац и куван прирнач, куван криз и у води поквашен и добро исцеђен лобац. Ако смо принуђени да пилиће хранимо првих дана јајима, онда их треба ређе хранити, с тим

да између појединих obroka дође каква друга храна (куван криз, пиринач и др.) После неколико дана можемо приступити храњењу сировим семеном, са кога је екшута луска. Пре храњења треба у води поквасити да набубри. После 6 дана, а може и пре, треба им давати умерено сировог семена, које ће бити прва зрнаста храна, за тим сасецканих глиста, сасецане цигерице и др. животињске хране. Прелаз ка храњењу крупнијим зрнавама мора да иде постепено, сирово се семе замени овсеном прекрупом, прекрушљеним јечмом, еладом или шпеницом. Од половине прве недеље зелених не сме да фали, нарочито за пилиће, који немају слободан излаз. Прво им треба давати салату, ситно сасецкапу, доцније може и у главицама, искуване делове варива и врхове од траве.

Овде ћемо поменути још једну веома храњиву пилећу храну, то је тесто замешено од јечменог брашна и јаја или само од брашна и воде. Пилићи га необично радо једу.

Приликом храњења треба направити овакав распоред: Првих дана треба пилиће хранити свака 2 сата, по том 5 пута дневно. Храну треба мењати овако: јутарња храна треба да буде мека храна, на подне зрнаста и од подна до вечери наизменично: животињска, мека и зрнаста или животињска после сваког храњења. Зелениша мора бити увек између појединих obroka.

Ако су пилићи до три недеље дотерали, онда је потребно, зрнасту храну давати првенствено у вече. Од овог времена треба свести храњење на 4 obroka дневно.

При храњењу треба пазити да пилићи буду сити али не и да се преједу. Претоваривање, као и код сваког живог бића тако и код пилића, изазива болест, а сем тога преостала сувишна храна се квари и пропада. Из тих разлога не треба им више дати него што могу да поједу, нити више спремати, него што је потребно.

Поред добре хране и смислено удешених obroka, за успевање пилића је такође од велике важности обилно кретање и купање у фином режњоку.

Такође пилићима треба ставити довољно чисте воде за пиће. Воду треба држати у плитким глејношним чашчицама. Пре сваког храњења ове судове треба добро опрати и налити у њих чисту воду. Решетка је код таквих тањирчића излишна.

2. Храњење пилића од 4 недеље до 3 месеца.

Зрнасту храну треба постепено повећавати. Ако су дневно 4 obroka, онда други и четврти треба да се састоје из чистог зрнасте хране, и постепено да се прелаз од прекрупне на цела зрна. За справљање меке хране, од почетка шесте недеље, треба место брашна употребити попарене мекнице; такође нису на одмет скувани и нагњечени кромпири. Анималну храну не треба обуставити, бар сваког дана треба бацити по коју прегршт ситно исецканих глиста или цигерица. Мекој храни додати коштавог брашна није баш тако преко потребно, јер у зрнавој и мекнама има увек довољно материја за образовање костију.

3. Храњење преко 3 месеца старих пилића.

За старију пилацију од 3 месеца може се у опште

исти начин храњења применити као и код потпуно одраслих кокоши, и могу се комотно заједнички хранити. Но за сваки случај боље их одвојено хранити, јер могу често са старијима и гладни да остану. Где је ово издвајање немогуће, онда их треба засебно хранити у каквом простору, или им дати један мали додатак у зрнастој храни једанпут дневно. Боље је удесити повремено издвајање и онда их хранити три пута дневно јаким храном, шпеницом мекнама, отпадцима од меса, црвима, глистама, шпеницом и т. д. Храмом, која изазива гојаност, као што је кукуруз, не треба их хранити.

ВИНОГРАДАРСТВО

СПРЕЧАВАЊЕ БУБИ У САНДУЦИМА, ЗА ВРЕМЕ СТРАТИФИКАЦИЈЕ КАЛАМОВА.

Дешава се често, да се у сандуцима у којима у смештени каламови у стратификали, појави бућ у покривачу од маховине.

Ова бућ са маховине врло брзо прелази на младе ластариће, који су избили из калама, те ако се не обрати довољно пажње, ластарић иструди а тако исто и они, који после угинућа ластара из главног нупоља, избију из резервних. Ако се не помогне оваквим каламима, бућ убрзо прелази и на калус, образован на спојном месту, који почиње да жути, мекша, иструди и тиме је калам упропаћен.

Бућ се обично јавља на појединим местима одакле се као из каквог центра веома брзо шири на све стране, док се поједине сфере не слоје и не обухвате цео горњи слој сандука.

Колико труда стаје мењање, покривање и надгледање заражених каламова знаће сваки, који је се бави производњом каламова, а ако се овај труд ажалеи, долази се у положај, да се читави сандуци каламова морају бацити. Да би се спречила појава бући препоручује се, да се сандуци са зараженим каламима добро залицу, запрате сумпорним прахом и покрију маљим слојем чистог тунаског угља и по томе исецканом и прекуваном маховином; да се стратификала удеси тако, да се може брзо проветрити и да сандуци не леже целим дном на земљи већ да се полажу на греде тако, да има испод њих по 15—20 см. празног простора, куда за време проветравања може изадух слободно да струји.

Поред све пажње ипак се дешава да се појави бућ и почне своје опустошавајуће дејство. Стога је

потребно pregledati са времена на време сандуке, скидати покривач, запрашивати сумпориом прашком и покривати поново исуваном маховином.

Кад буђи нема много, ово је средство довољно, али кад је има више, и кад услед рђавог времена сандуци са каламима морају дежати дуже у стратификаци по што је потребно, онда је овај начин лечења скуп, неадекватан и што је главно недовољан.

Да би се одбрано овог зла употребљавао сам више средстава и нашао да је следеће најбоље, најјефтиније и најсигурније.

Чим се појави буђ у сандуку, ваља скинути покривач, пажљиво поводити маховину између каламова, узети обичног речног песка и растресајући га, покрити њиме пажљиво калемове целог сандука или само заражено место слојем од 1 см. од прилике, по овом треба ставити слој маховине 7—8 см. од прилике. Овим је цео посао завршен.

Ништа лепше није но разгнати маховину ових сандука после неколико дана; кад полунатрухлих ластарића трулење је заустављено — пресечено — а из песка појављују се чисто беле главнице нових ластарића из набилих из резервних пулољака. **в.**

ИСКУСТАВА ЗА СУЗБИЈАЊЕ ПЛАМЕЊАЧЕ У ФРАНЦУСКОЈ.

Поводом великог опустошења винограда од пероноспоре у прошлој години, која је не само код нас, него и у Француској, огромне штете нанела виноградарима, француски угледан виноградарски лист „Revue de viticulture“ упутило је свима угледнијим виноградарима у земљи питање: зашто је пероноспора прошле године у толикој мери опустошила винограде и због чега је прскање винограда бордовском чорбом имало тако слабо дејство на пероноспору?

Одговор на то питање тако је позанан и интересантним да га ми у „Тежаку“ врло радо саопштавамо нашим виноградарима.

Тај одговор у главном овако гласи:

У дејство бордовске чорбе на уништавању пероноспоре не може се сумњати. У неким крајевима бордовска чорба није помогла због тога, што је било прскање ретко, штедљиво и недовољно, и што у главном није извршено благовремено. Сем тога што са прскањем није се вршило и запрашивање.

Болезет се је јавила у мају, а већина је прскање винограда предузела тек у јуну, кад се није могло ништа да спасе.

Они виноградарии, који су отпочели прскање у мају, пре појаве пламењаче, и уз то вршили запрашивање сумпором, ти су спасли не само лозу него и грошће. Прскање треба предузимати онда, кад лоза има највише услова да прими пероноспору и то траје свега два до три дана. У то доба треба вршити прскање па макар и кишом била.

Најважније је прскање пре цветања лозе. Дејство прскања више зависи од времена кад се оно врши, него од броја прскања.

Прскање треба извршити што пре, али с тим, да сваки чокот буде добро и са свију страна попрскан. Домашни или најстарији његови, који овим послом руководи, треба да обрати највећу пажњу на ово.

После цветања лозе, а док су ластари још нежни,

треба настојавати, да гроздови буду запрашивани сумпором или прашком од плавог камена. Ово је за одржање бербе од прске најважније, јер прскањем лозе само, услед спречавања лишћа, не може се грозд по целој површини превући раствором плавог камена, напротив кад се врши запрашивање, облак од прашине подели плавим каменом подједнако по целом грозду.

Виногради, који су били изложени ветру, добро обрађивани, који су засађени на шпалир, који су добро хубрени и јаку лозу имали, далеко су мање страдали од пероноспоре. Благовремено везани виногради такође су успешније приосили пероноспори. Исто тако и стари виногради мање су трпели од пероноспоре него млади.

Сони сребра (сребра нитрат), са којима су се почили вршити безуспешни огледи прскања још од 1899 године, и у прошлој години били су потпуно без дејства.

УПУТСТВО ЗА УСПЕШНО СУЗБИЈАЊЕ ПЕРОНОСПОРЕ.

1. Прскање винограда бордовском чорбом треба предузети пре но што се је пероноспора појавила у дојачном крају, без обзира колики су ластари на лози.

2. Прскање треба понављати сваки пут чим је лоза у стању да прими пероноспору т. ј. кад падане барометра стоји у вези са променом температуре.

3. Треба извршити прскање целог винограда што брже, па било какво време, чак и ако је киш.

4. Приликом прскања не треба жалити раствора и треба пазити да чокоте са свију страна буде добро попрскане. Домашни или његови најстарији не треба да иде испред прскача, него за њим.

5. Свако прскање треба вршити и с једне и с друге стране редова.

6. Где су виногради „на шпалир“ треба за време повећати ластаре за жицу.

6. После, пошто лоза предвета, и док су ластари још нежни, треба извршити запрашивање, и то после сваког прскања. Приликом запрашивања треба на 100 грама сумпориог прашка додати 10 грама плавог камена, такође у прашку. Сумпор (чист или у смеси) треба дувати у густим облацима тако да се на грздовима нахвата густи павлава праха. Доцније треба запрашивање вршити плавим каменом, а никако више сумпором.

Прскање треба да предузимају сви виноградарии једновремено, јер само на тај начин биће успеха.

9. Лозу треба одржавати у добром поретку, јер само као таква може дати велики отпор пероноспори.

Јавна говорница

Прављење вештачког саћа

У 7. и 9. броју „Тежака“ одштампана су два чланка о прављењу вештачког саћа, којима се са свију узнема препоручује пчеларима, да сами праве вештачко саће, јер саће није могуће у Борзовином кошницама радити без додавања направљеног ралициног саћа, пошто су пчеле, за време најбоље паше, јако слобно прављењу трутовског саћа, из кога се у кошници налазе трутова више но што их треба, те се много меда узалуд на њихово хранење потроши.

Пошто је прављење вештачког саћа за почетнике ичеларе доста тешко и веома им посаа лажаје, то нека ми буде допуштено да кажем на моје сопствене праксе како ја правим саће и до каквих сам ја резултата дошао у том послу.

Ја овај посаа више од 10 год. радим овако: прво у шерији растопим восак, који стоји на шпорету, да је не претрпао врућ. Сад узамем једну четку мало краћу од ширине саћа, оквиром је у течности направљеном за подмазивање пресе — кадула, мало је отресем од сувишне течности и њом осећем ћелуја и око оба краја напремажем; држим горњи крају прираван а други ми помагам у доњи крају згодним судом нашен врелог растопљеног воска, да цело дно саузме, за тим одмах тихо притиснем горњим крајем, одијем у шерију са целом пресом сувишаа воска, па све тако потопим у хладну воду у каквом текнује, јер и тако хлађење воска помаже брже одвајању саћа од пресе, метем на ето, дигнем горњи крају и повлазим готов сит из доњег краја. Сад се на десет сат окоа ножем од непотребног воска одечем, те остале чет са ашим основима радилничких ћелуја потребне дужине и ширине.

Што је растопљен восак, који се у пресу еина врући и што се ради брже, то ће и саће бити таље и у њега ће мање воска йћи а што је хладнији восак и што се доцније са горњим крајем притисне, то ће саће осево бити дебље и воска ће се више потрошити.

Поред течности за подмазивање пресе, која се истим чланком препоручује, из искуства сам се уверио, да је још боља течност, која се прави, кад се прегригн промисира — најбоље мадог — иструже на ренету, па се то вредије врућом водом да у води огрене, изгљечи руком и ярос сито процеди, па се у тој течности четва за премазивање пресе квати.

Ово напних у намери, да поменути чланак о прављењу саћа допунам и тиме почетницима овај врло важан посаа у ичезаврену осакнам.

24. марта 1911. год.
Миошница.

Милош Ж. Пауеовић,
учит.

ПРИВРЕДА

ДА ЛИ СЕ РЕНТИРА ГАЈЕЊЕ ДУВАНА КОД НАС?

Код нас се бар у маси одржава мишљење, како је дуван рентабилна биљка за нашег привредника и како се она гаји само за то, што је наш привредник натеран неповољним економским приликама да је гаји, иначе да су те прилике повољније, дуван се у Србији као културна биљка не би могао да одржи. Овако мишљење, као што рекосмо, влада у маси народа, па и код једног великог дела наше интелегенције. Како и којим путем је то мишљење продрло у народ, доиста је немогуће јасно одредити. Могло би се свакојако да вагађа, али нама изгледа да је највероватније ово објашњење: што је дуван после убођења монопола престао бити предмет слободне трговине и тиме изгубио сваки значај за трговачке специјализације код нас; што су цене, по којима Монополска Управа откупљује дунане од произвођача, еноморниске према ценама, по којима дуван продаје, те на први поглед пружа слику ружне и несавесне експло-

атације произвођача дувана од стране Монополске Управе; што је дуван још од дана кад је монополисан, постао врло омилано агитационо средство појединих политичких странака у борби противу прсталица и стваралаца монопола на дуван, те је на тај начин у неколико дискредитован у народу као корисна културна биљка; што гајење дувана повлачи за собом прилично велике и строге законске одговорности за оне који га гаје; и најзад, што се приликом откупа дувана произвођачима одбијају од њихова примања сва дуговања држави, општини и приватнима, те им у већини случајева остаје врло мало за подмирење властитих потреба.

Све ове чињенице придосе, да се о дувану рђаво мисли и у његову рентабилност сумња.

Наравно, да је ова повика и неоправдана и неозбиљна. Неоправдана је због тога, што је монопол ударен на трговину са дуваном а не, културу његову, а неозбиљна је опет с тога, што сваки онај, који говори противу дувана, говори на смет и без довољног познавања ствари.

Низае изложени податци најбоље ће то утврдити,

Дуван је врло ћудлива биљка и за то тражи по-више услова, да би дао задовољавајућу ренту, али ипак ти услови нису тако велики да их и један најобичнији произвођач не би могао да прибави или савлада.

Дуван тражи од произвођача ово:

1. да има своју земљу, и да туђу не узима под закуп за скупе паре;
2. да има довољно радне снаге у кући која ће му дуван средити;
3. да има једну пространу, и најобичније саграђену шупу, у коју ће дуван склањати од одује, влаге, магле, кише и осталих непогода за време сушења и после сушења;
4. да се тачно придржава закона и прописа о монополу дувана.
5. да засади онолико дувана, колико може добро и на време средити;
6. да је вредан, марљив и предан послу, и да колико толико познаје рад око гајења и сређивања дувана. Овај је услов врло важан и од њега у већини случајева зависи рентабилност од гајења дувана.

У погледу *какоће земље* дуван ставља скромније услове него и једна културна биљка. Он успева онде где остали усеви дају најмањи принос. Најрадије тражи лаку, оцедиту и јуту окренуту земљу. У шумским недавно искреченим и у виноградским земљама такође добро успева.

У погледу климе, тражи: благу, топлу и без јаких ветрова климу. Кошава и северцац споси тешко. У планинским пресионим местима дуван изврсно успева. Пример је за то Бајина Башта, која и дан данас даје код нас најбоље дунане.

То су главном услови, које дуван тражи, па да да добру ренту. Свауда онамо, где тих услова има, гајење дувана се рентира и плаћа се боље него и један други усеа. У Бајиној Башти просечно сваки хектар дувана даје просечно бруто приноса око 800 динара, а има неколико искусних произвођача који хватају од хектара 1000 до 1100 динара. Од сваког бруто при-

поса треба рачунати да је половина *чистог приноса*. Која данас култура биљка у најплоднијој равници Србије може да да чиста приноса 400 до 500 динара од хектара, и то на земљишту, на коме се једва семе од строгог усева може да извуче?!

У моравском срезу, округа нишког, који сам производи годишње до 800.000 крмара дувана, хектар дувана се је платио у прошлој години 832 динара, што значи да је 1 хектар земљишта дао *чистог приноса* 416 динара. У овом срезу и у најнеповољнијим годинама *чист принос* није сизано испод 300 динара.

У Врањском округу, где су земље посне и испрале и за гајење осталих културних биљака од врло мале вредности, дуван даје бруто прихода по 1 хектару 703 динара, или *чистог прихода* 301.50 динара.

Гајење дувана се за данас једино не рентира у у топличком округу, и то омет код оних произвођача, који дуван гаје на сувине испраним, испошеним и никада неубруњеним земљама. Овде је у неколико узрок и врста дувана, која се тамо гаји и која за тамошње прилике, изгледа, да није прилагодљива. Али и ове неводе ће се уклоњити кроз кратко време, чим се увече повремено ђубрење дувана и унесе сорте дувана, које ће за тај крај приносије бити, на чему су меродавни у овој години већ у велико почели радити.

Дуван се рентира и у нашим најплоднијим равницама, само ако су оне оредите и ако је у њима земља лака за обрађивање. У околини Варварина, и у самом Варварину, дуван даје од 1 хектара бруто приноса 610 динара, или *чистог* 310 динара. Принос би био још већи, да нису произвођачи новајаци, услед чега им још у велико оскудева потребно знање и искуство у гајењу и сређивању дувана. Производња дувана у Темнишком срезу одобрена је пре две године, које је време и сувине кратко да тамошњи привредници могу ући потпуно у посао.

Према овоме апсолутно је неистинито оно мишљење, да се гајење дувана не рентира и да наша Монополска Управа врши неку несавесну експлоатацију на штету произвођача дувана.

Другом приликом ми ћемо опширније проговорити о овој ствари и изнећемо још и друге добре стране гајења дувана и том приликом додирућемо и оно шкакљиво питање: где и коме се не рентира гајење дувана и зашто?

Г Л А С Н И К

Изложба коња.

Крајински Пододбор Тимочког Кола Јахача „Кнез Михаило“, на дан 26. јуна ове године приређује у Неготину изложбу коња за округ Крајински.

Изложба садржи шест одељења: одељење кобила разне старости; одељење једногодњих ждребади оба пола; одељење трогодишња мушких и женских; одељење четворогодишња мушких (непочишћених) и женских (опасних); и одељење официреких грава.

За грава из ових одељења одређена је награда од 1000 динара.

Поред поборјаних одељења има још одељење угледно, где долазе: кобице са овогодишњом жребади, двогида и трогоди ждребад.

За ово одељење ће се издавати писмене похвалнице.

И најзад одељење продајно, где ће се излагати сва трава за продају.

Упис за ову изложбу почиње одмах а завршава се 22. јуна закључно. Упис врши г. *Јефрем Рашић, трговац у Неготину*.

За ближе обавештења треба се обратити Управи Кола Јахача за округ крајински у Неготину.

Држава потпомаже коњарство у Енглеској.

У Енглеској је сада утврђено, да се у земљи годишње искреби 10.000. ждребади *мање* но пре 10 година отприлике. Кад се то утврдило, и кад се узела у обзир и онај еносот у случају мобилизације војске — онда је држава решила да изађе годишње 1.000.000 за потпомагање енглеског коњарства.

М. Н. Аук

Одличници заслужни пољопривредници.

На предлог Министра Народне Привреде Н. В. Крал одликовао је:

Орденом Св. Саве III. реда.

Д-ра Ђорђа Радића, управника Ратареве Школе и пољопривредног књижевника — приликом прославе његове десетогодишњице књижевна и културнога рада на унапређењу пољске привреде. Г. Радић је ослобођен плаћања таксе; и

Орденом Св. Саве V. реда.

Милосав Ник. Јагодиња, трговац и економи из Зајечара.

Г. Јагодиња је одличан ичвар и пољопривредник и 3 априла ове године прославио је 75 година живота и 35 година рада на пољопривредном пољу.

***

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Ћумур, ситан дрвени угаљ.

Одлично је средство, које код кокошана спречава поремећаје у органима за варење или, ако су ти поремећаји и наступили, он их одрађује. С тога сваки здивитар треба у близини живинарника, на zgodном месту, да намести сандучић вузи негњеног ћумура, па ће га живина већ наћи и врло радо јести, и тада увек здрава бити.

М. Н. Аук.

Пролив код кокошана.

Врло се често дешава да кокошке пате од пролива из ма каквог узрока. Тада брзо и јако слабе, слабо носе, а често и угинувају. Један обичан и јетини лек може свако справити и брзо угинути пролив код кокошана. Треба само узети, редимо за двадесет кокошана, пола килограма пиринча и овај кувати у два литра воде докле, докле пиринча не буде унола еквана, а вода не постане пемушава. Одлити сад ову воду и дати живини да ју маку пије. Да би пак

живина што više ove vode pija, ne treba joj davati obične vode 6—8 saħara pre lečenja, jer he tada dobro ožediti i ovu vodu od kuvanog pirinča utoliko radije piti. Kad se pirinac ohladi, i њega treba дати живини да га поједе. Храну није потребно мењати. Ако би се десило да проиш не престане за један дан, што је врло редак случај, онда ићи иновити још једном. Разуме се, да треба проиш лечити одмах чим се је појавио, а не допустити да он узме велики мах и да дуже времена траје. Здравље кокошана и непрестано ношење јаја, биће највећа награда живинару за овај мали труд, и трошкови ће му се богато накнадити.

М. Н. Лук.

Митарење кокошака.

За време митарења живинар мора нарочиту пажњу обратити на негу и чување својих кокошака. Обично сваки живинар лежи да се митарење што пре, и без икаквих губитака, сврши. На храну треба обратити нарочиту пажњу и треба davати што više семена суцокретовог. У меду треба додати од прилике 10% брашна од заненог семена. Тада митарење иде брзо и правилно и нова пера имају нарочито лепо изглед и сјај.

М. Н. Лук.

Зелена пића за голубове.

Голубови нарочито воле зелену пићу, а нажда да то многи не знају. Покушајте и видећете како они прождрљиво гутају зелену салату и др. нарочито кад нашоће не налазе или зелене хране зими не могу да нађу. Зелена пића је и за голубове од великог значаја, јер она потицаже варење и чисти крв.

М. Н. Лук.

ДРУШТВЕНЕ И ПОДРУЖИНСКЕ ВЕСТИ

Прослава седамдесетогодишњице.

Наш поштовани старина и неуморни привредник г. Милосав Ник. Јагодинић из Зајечара прославио је 3 априла ове године у своје дому седамдесетогодишњицу свога живота, а тридесетогодишњицу свога плодног рада на пољопривредном пољу, а нарочито на пчеларству.

Поводом ове своје ретке свечаности, слављеник је упутио Српском Пољопривредном Друштву писмо следеће садржине:

Српском Пољопривредном Друштву

у Београду

На Цвети ове 1911. године прославићу седамдесетогодишњицу мога живота.

Прославићу тридесетогодишњицу мога рада на рационалном развоју за све гране српске пољопривреде.

Прославићу тридесетогодишњицу мога рационалног пчеларства.

Пуни задовољства што сам до ових својих година дољивео.

Пуни покушава и добре воље, што и данас на најбољи и вешитији начин пчеларим, и почетницима у пчеларству користим, и плод труда мога очима видим.

Па кад је тако, мислим да овако ретку славу треба јавно прославити.

Са овим обраћам се Српском Пољопривредном Друштву са захвалношћу на досадашњу лепој пажњи према мени, и на лепој почети којим ме је са својим почасним чланом и чланом редовним почасновалао, сматрајући за дужност да му ову свечаност моју дознамим, коју ћу у кругу мога пчеларства код моје куће у Зајечару прославити позивајући га на учешће.

Као једини пријатељ пољопривреде, поздравам све чланове Срп. Пољ. Друштва, са жељом да под заштитом Н. В. Краља Петра I, а под руковођањем нашим црета и напредује Српско Пољопривреда.

28. марта 1911.

у Зајечару.

Са највећим поштовањем
Милосав Ник. Јагодинић

Ценећи користан рад г. Јагодинића на развоју пољске привреде у његовој околини Н. В. Краљ обладио је слављеника на дан прославе орденом Св. Саве, а Српско Пољопривредно Друштво и остали пријатељи пољске привреде ијавили су своја честитања писмима и телеграфски.

Бележећи овде ову ретку прославу, желимо слављенику: да га још дуг низ година подари Бог крепким здрављем на корист и понос своје околине и српске пољске привреде!

НОВЕ КЊИГЕ.

Г. Иво М. Налуђевић, агроном са Петња, послао је Друштву на приказ своју књижицу: „Болести и штеточне винове лозе“.

У књици се третирају на врло практичан начин горња питања, тако, да она пружа читаву подуну слику болести и штеточина винове лозе.

Нарочито је важно напоменути, да је књижа написана кратко и јасно, и да су у њој описане све болести и штеточине, које су најопасније за винову лозу.

Појавом ове књижице допуњен је онај мали број књижа, које у нашој пљаженици постоје по овом важном питању. Књижа је велика пет штампаних табала, а цена јој је 70 п. дина.

Од кринтосмекских болести описане су: Оидијум, пероноспора, антракноза, трулежница, блак-рот, рот-блан (бели гљив), омеготина и рак.

Од штеточина: ерипола, физоксеара, гроздови смотвац, сковац, гудец, дигараш, макалар, клаунар, зелена буба и лозов дрвогљав.

Осим тога описане и је болест жутица (кљораз).

Као што се из предњег види, обухваћене су све болести и штеточине винове лозе, тако, да ће се у овој књижици наћи објашњење за многе штете у винограду, чији узрок до сада није био познат широј маси виноградара, или бар не у толикој мери, у колико им то пружа ова корисна књижа.

Објављујући назнаку ове књиже, мисо нам је што је можемо топло препоручити нашим виноградарима.

Б

ИЗДАЈИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО

10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТИЛАТА И РУКОПИСИ

УПУТСТВО СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТИЛАТУ ПРИМАЈУ П СВЕ

ПО ШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЊЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. СРПСКОГ ДРУШТВЕЊА ВОЈНО
ВОЈСТА ЗЕМЉАНО

Цена оглашавања износила је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 12.

БЕОГРАД 30. АПРИЛА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

СА Д Р Ж А Ј.

Неговане сточне репе. — * * *

Нега кукуруза. — * * *

Нега ноћна дојка. — М. Н. Лук.

Присајење виноград бордоском мрвом. — Мил. Неш.

Зависање винограда. — Мил. Неш.

Кратке поуже из сточарства. — М. Н. Лук.

Напомена ситних жамбона коњем пољопривредницима. — Д-р Ур. М. Стајић.

Корисни закључци за одгајачке пасоке.

Пуца: Мудро заоставање. А. Г. Јовановић.

Деваци: Јабуче и хрупике у окупу издржавањем. — П. С. Петковић.

Домче по Збиранима. — В. Радојевић.

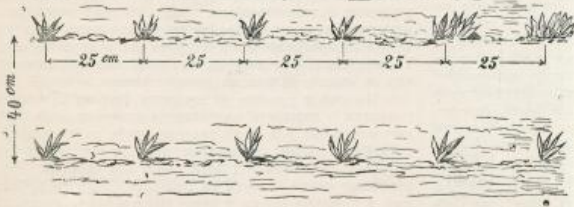
Имажевоје: Сопственица за Туринску Светску Палому. — Авала. — М. Н. Лук.

Из добрих њива. — М. Н. Лук.

Забави.

НЕГОВАЊЕ СТОЧНЕ РЕПЕ

Под негованем сточне репе разумемо: прашење, разређивање, усамљивање и огртање сточне репе.

Сл. 1.

Прво прашење долази обично на 8—14 дана, пошто репа никне, и то, кад корњв јако навали или кад се земља закори. Оно може доћи и раније, пре но што репа изникне, нарочито после јаке, наратите кише, кад се земља скори. То је т. з. *сливо прашење*.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годињу 6 дин., на пола годиње 3 дин. чланом пописани, чланови свих друштва, подружница, осн. школе, читалнице, војничк. ставног кадра, јуна, манастири, земљоправничке задруге, и ученици поже добијају лист у пола цене, ако напоже претплату унапред за целу годињу.

У АН СРБИЈЕ

на годињу 8 франка, на срп. пољоприв. удружења и читалнице чланови тако и српске земљоправничке задруге и читалнице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франка, кад унапред напоже претплату и кад се претплате код своје удружења преко њих не им се лист слази.

Приликом прашења треба пазити да се мотика не приближава корену више од 5 см. даљине, јер могу да се оозледе млади коренићи.

Друго прашење може доћи пре или после разређивања репе, како се кад укаже потреба тј. према количини корова.

Разређивање репе се предузима само онде, где је врстачном сејалицом сејање извршено. Са разређивањем се отпочиње, кад корен репе одебља као сламка (од прилике око другог прашења). Тај посао се врши мотикама од 25—30 см. ширине сечива, и то отсецају се комади земље са репом, тако да остају у реду мале гомилице 2—5 см. дужине, а једна од друге удаљене 25 см. (сл. 1.)

Где је репа сејана на оаке, тамо није потребно разређивање.

Кад биљчице добију 3—4 листа, отпочиње се са усамљивањем репе, т. ј. остави се у свакој гомилици или оаку по једна биљка, а остале се почупају. Тај се посао мора извршити благовремено. Посао је лак и најбоље га врше дечаци и девојчице. Левом се руком обухвати репа, коју хоћемо да оставимо (обично највеће и најразвијенији струк), а десном почупамо остале струкове, за тим прстима пригњечимо и причврстимо земљу око остављеног струка (сл. 1.).

Трети праш се предузима онда после усамљивања, јер је земља онда јако угажена и утабана.

Огртање сточне репе није потребно. Такође и кидање лишпа пре жетве штетно утиче на пораст репе.

НЕГА КУКУРУЗА

Поред свега тога, што се код нас одавна и у великој гаји кукуруза, шпак се неки његовој не обраћа довољно пажњом, а то се сматрамо да неће бити на одмет, ако у ово време уникимо неколико корисних напомена у прилог правине неге кукуруза, како би тиме постигли што већу и што бољу бербу.

Кукуруз почиње да клија у земљи после 7—8 дана од дана севе. Ну овај рок не може увек да се узме као тачан, јер може кад-кад време да учини да кукуруз посеје четвртог дана неклија а може и после две недеље, па може и никако да се не појави, ако рано суша настуји; диле равно или доцне клијање завршен козико од начина севе, природе земље и каквих семена, толико и од времена, које у доба клијања овада.

Кад кукуруз неклија за једну шпак, шпак и по (10 до 20 см.) треба га ребом дрљачом *подрљати* један или два пута, узема томе да ли је корова много и ако је земља јако скорена. У доцнијем периоду развића не сме се никако дрљати. У случају да кукуруз остане намештивач, т. ј. да на неким местима не неклија, онда га годна места треба поупунити засејавањем пасуза или дузика или омет кукурузом.

Посеје дрљача кукуруз се развића доста нагло и због тога треба приступити у брзо *окопанање*. Пошто је корен у том добу развића још у горњим слојевима ориште, то прво окопанање, или боље рећи прашење, мора бити што више, — козико да се набујали корен уништи и скорена површина равиште и устити како би ваздух слободно продирао у земљу, а омет млага из земље сувине неодлазила неискористишена у ваздух.

Окопанање се врши руком (мотиком) или коњским оковачем. Окопанање руком или мотиком, које је код нас најчешће, најбоље је окопанање и нема ни једне машине на свету која би могла брижљивије тај посао да врши, само је тешкоћа у томе, што такво окопанање много времена одузима па према томе и много радне снаге тражи, због тога за већа имања, где се кукуруз на велико гаји, окопанање мотиком није за препоруку, јер се не исплаћује. На таквим местима боље је за ту дељ сугаити се коњским окопачима, који тај посао врше и брже и јевтиније.

Окопача има разне конструкције али се у главном десе на: коњске оковаче и ручне оковаче. Коњски оковачи налазе најбољу примену онамо где има запреге и где се на већим просторима гаји кукуруз, и онега окопанање, а ручни, где нема запреге на разновозову и код мањих поседа, — диле више погодни за епромашиније пољопривреднице. При окопанању једном или другом окопачином, треба узети једног или два радника, који ће она мења, нарочито ближе корену, окопати, који оковач не може да дохвати.

После првог окопанања, ако се земља скори и коров попова навали, треба кукуруз не *други пут окопати*, само онда дубље, јер и корен је онда дубље продро у земљу.

Кад је кукуруз достигао висину до више пава треба приступити *застрани*. Загртање има ту дељ, да се гондлањем свеже земље око струна ново корење изакоже, које ће бидати служити за што већи принајдј хране и воде из земље, нарочито на горњим слојевима, где је више биљне хране у раствареном облику. Код незагрнутог кукуруза ово горње корење парасте највише 2—5 см. и ту застане, напротив

код загрнутог оно се развије у читаву мрежу, што чини да кукуруз у већој количини храну добија и боље причвршћен стоји, — слободно просећи ветру и летњим олујама!

Загртање се врши мотиком (руком) или коњским загртачем. При загртању коњским загртачем, који је начин много рационалнији за именује пољопривредника, треба узети такође два до три радника, који ће око недовољно загрнутих струкова, пригнати земљу.

Коњске загртаче као и оковаче могу наши пољопривредници набавити преко Српн. Пољопривредног Друштва, које сваком ериском грађанину на услузи стоји и поручбину на време и оидно врши.

На посетку овде да напоменемо још и то: да ли треба да остављамо на једном оваку један или два струка и које је од тога двога боље! — Да одговоримо на ово питање узвешемо један прет доказ из обичне праксе. Сваком је познато, да биле боље расте, више плада доноси и брже напредује кад има око себе већи проток за своје развијање, диле кад је ређе засејана или засејана, напротив биље, које су гуето једна до друге, расту, ципљају али ређе плод доносе, а и што донесе то је штуро, витно и крхљаво. То се код евој биљака одала, па и код кукуруза кад се гуето засеје или кад се по два струка оставе на једном оваку, а при том се не побринемо за дозвољо протектора. По два струка на једном оваку може се само у том случају допустити, ако је њива јака, ако је радљива, одак од одака, довољно велика, ако се не сеје никавас међузод нао пасуза, тиква и др. и ако је сорта кукуруза таква, која се не бокори јако и не чези клинове у страну, — у свима другим случајевима *треба остављати само по један струк на оваку*.

КОЊАРСТВО

НЕГА КОБИЛА ДОЈИЉА.

Ждредљење кобила увеклико је отпочело. На негу кобиле дојиље треба обратити нарочиту пажњу. То ваља чинити баш стога што ситан земљорадник не може радити онако како се ради у Ергелам, но он мора, често пута и сувине рано после ждредљења, да употреблива кобилу за рад. Баш због тога није на одмет о томе прозбрити коју реч. Јер земљорадних хоће и да му окдредљена кобила ради и да му одгаји добро ждрече, а и друго да у труби носи. То није тако лако извести, али ипак може се извести, ако се обрати пажња на извесне ствари.

Ми емо у једноме од прошлх бројева „Тежак“ говорити о важности пашњака за стоку, а овом приликом можемо још и то навести, да је најприродније да кобила својим ждретом буде за све време на пашњаку докле га год доји. Баш она слобода, онај природни начин живота на пашњаку, чини то кобила има и довољно млека и може све време да употреби искључиво на негу и гајење свога ждрета. Паша потпомаже дучење млека, а што год ждрече више млека посиса, боље се и брже развија и напредује. Тако се ради у Ергелам, где се кобила ређе, или никако употребливају за рад. Међутим, земљорадник мора да кобилу употреблива за рад, и онда је мора

на други начин и negovati. С тога ћемо ми говорити само о радним кобилама.

После окдрепљења може се кобила за рад употребљавати већ месец дана. Главни је да се зна, да она тада не сме вршити никакав тежак и напоран рад. Она сме само умерено радити и лакше послове вршити. Ако би вршила најтеже послове кобилом која доји, онда би њу само брзо употребљавали, а не би ни ждробе одгајали како треба. Треба знати, да се радом свако грло изнурава, а кад ждробе то грло још сиса, онда такво грло мора пронасти. Тежак рад смањује и млечност, па ма како кобило хранили. Тада ждробе не добива довољну количину млека, те не напредује како треба. Све другачије стоји, кад се кобила умерено за рад употребљавала. Тада је млечност како треба и ждробе се развија брзо и сигурно.

Кад се кобила јашн или преже и на даља одстојања тера, која ждробе уопште не може да издржи, онда се ждробе оставља код куће. Сваки коњар треба да запамти, да је необично штетно ако ждробе дуже времена остане без кобиле. Ту се дешава исто оно што и код деце. Ждробе прегладни и пресвеса се кад кобила доје и кад обично у вимени има велику количину млека. Отуда настају болести прибора за варење, (а ждредат ваља чувати од сваке болести) а ждредат су врло осетљиви и врло лако добијају болести прибора за варење. Док не огладне, ждредат лако остају без мајке, само ако исеу сувине млада. Чим пак огладне, чезну за мајком. Штогод је млађе ждробе, мора чешће да сиса, с тога је утврђено да кобила не треба никада дуже од три часа да буде раздвојена од ждробета. Одрасла ждредат могу бити од кобила раздвојена по пет па чак и шест сахати.

Кад кобила ради, она се често пута загреје и озноји, умори се. Никада не треба допустити да ждробе сиса јако умерено кобиљу. Млеко јако заморене кобиле никада не прија ждробету и назива пролив, од којег треба ждредат најбрижљивије чувати. Заморену кобиљу пустити да се одмори и расхлади, па тек онда допустити ждробету да сиса. Разуман коњар неће никад претерати и заморити своју радњу и прикладну кобиљу.

Најзад, да напоменемо, да треба обратити пажњу на ждробе које остаје код куће, и тако га затворити да не може никада изићи. Чим се оно одвоји од мајке, постаје неморно и на све се могуће начине труди да побегне из затвора, који ако није сигуран и нарочито удежен, може бити узрок разним поврелам. Ако ждробе има друштва, оно се брзо умири и прикљиче на одвајање од кобиле, што је и за дошлице коначно одбијање од великога значаја.

М. Н. Луц.

ВИНОГРАДАРСТВО

ПРСНАЊЕ ВИНОГРАДА БОРДОВСКОМ ЧОРБОМ.

Време је да се изврши прво прскање винограда бордовском чорбом, јер су се ластари почели да развијају, а гроздичи већ у велико „осекли.“

Да се не би са бербом прошло као лањске године, не треба губити време, већ одмах на посао. Прскалице ваља прегледати, ошетити и подмазати зејтиним деловима од гуме и коже, да би онеквали и правилно вршили своју дужност.

После прегледа прскалице треба се постарати да се набави *добар плави камен*. Плавог камена има по свима бакалицима али није свуда добар: негде је чистији, другим речима јачи, а негде прлавији, тј. слабији.

Не треба се обазирати толико на цену, колико на чистоту, јачину плавог камена. Како је по бакалицима плави камен махом врло рђав, то саветујемо сваком, да се обрати Срп. Пољопр. Друштву или С. З. Задруга, код којих ће сигурно, можда незнатно скупле, наћи најбољи плави камен.

Кад смо и са тим готови, да видимо како и колико ваља спремити бордовске чорбе за ово прво прскање.

За 10.000 чокота у винограду, кад се ради прскалицом обичне доброте, требаће за прво прскање 275 до 300 литара бордовске чорбе.

Чорба за прво прскање треба да је јачине $\frac{1}{3}\%$, тј. на 100 литара воде долази $\frac{1}{2}$ кгр. доброг плавог камена, а спрема се онако:

Треба узети буре од 350 литара и налити га са 300 литара воде. Једним бакачетом које хвата 5—7 литара треба одвадити 5 литара воде и у њој растопити $1\frac{1}{2}$ кгр. плавог камена. Да би се камен брже растопио треба бакач метнути на ватру, и кад се вода загреје, камен ће се брзо растопити. Онај раствор ваља сипати у оних 300 литара воде у буреги и добро измешати.

Сад треба направити од 2—3 кгр. креча кречно млеко у каквом суду од 8—10 литара запремине. Ово кречно млеко ваља добро измешати, по томе оставити да се псеак и крупчици каменчици сталеже, и за тим полако сипати у оних 300 литара раствора плавог камена, мешајући при том снажно, док сва течност не добије плаво-небеску боју, тј. док не буде неутралисана.

Да би тачно знали колико кречног млека ваља сипати у раствор плавог камена, има једно врло просто средство.

Постоја једна хартија — која се зове Лакмусова хартија. — Она је пренекасто-плаве боје. Кад се комалић Лакмусове хартије метне у раствор плавог камена, она постаје црвена, а кад се метне у кречно млеко, она постаје плава. Она хартија може се доbitи код Срп. Пољопривр. Друштва или у свакој апотеци, и за један грош кад се узме, довољно је за целу годину.

Ево како се врши прво помоћу Лакмусове хартије: Онај, који меша раствор плавог камена узме парче Лакмусове хартије, и кад замочи, хартија поцрвени. Други радник сипа по мало кречног млека. Пошто је насуо једно литар два, заустави се; онај други не престано меша. Кад је добро измешао течност узме друго парче Лакмусове хартије и замочи; ако хартија поцрвени, значи да треба још сипати кречног млека. Други сипа још мало млека. Први ошет замочи Лакмусову хартију, и ово се понавља све докле, док

Лакмусова хартија *после подуже мешања течности не почи да плави и постане плава*. Тада се треба зауставити са сипањем кречног млека и бордовска чорба је готова.

Ако су вода, плави камен и кречно млеко чисти, не треба цедити; али ипак је боље бар кречно млеко процедити кроз какав цак пре но што се сипа у раствор плавог камена, да не би груменчићи или песак из креча сметали при прскању.

Пре но што се сива чорба у прскалицу, ваља је увек добро промешати.

Згоднo је да напоменемо, да вазда, после сваког прскања, ваља добро опрати прскалицу, како резервоар, тако и остале месингане делове, нарочито пумпич; сем тога треба подмазати гумене и делове од које, на ње прскалице много дуње и беље радити по сао, коме је намењена.

Милутин Мил

ЗАЛАМАЊЕ ВИНОГРАДА.

Заламање винограда или скраћивање летораста, врши се из више разлога, на име: да се сувишна бујност чокота спречи и виста употреби на већу родност грозда; да грозђе буде крупније; да се у винограду створи што више промаје и лакше радови обављају; да грозђе и ластари боље и потпуније сазревају; што се ствара мања мета против ветрова, и тиме чува коље и лика од ломљења и кидања, што остаје мање делова на чокоту за прскање и тиме постижемо уштеду у радној снази и чорби; и најзад, што нас краће притке јестивине стају, те би и ово био један разлог за заламање винограда.

Заламање винограда вршило је се и раније, као код чокота слабије бујности и кад је родна година, али, заламање винограда на америчкој подлози и после рђаве године, као што је прошла година била, *немоћна је пошреба*.

Тамо, где до цветања грозђа, виноград није према бујности почео род, заламање се има извршити пред само цветање на 4.—5. зглавку или од последњег грозда на 3. зглавку.

На овај начин спречена је сувишна бујност ластара а омогућено је стварање више грозђа, и то не само на рачун ластара, већ и на рачун греша.

У колико се заламање високо изврши, у толико је и греш вишаљ. Из овога је даље јасно: да смо стварање греша спустили близу чокота, услед чега греш бива крупнији, сазрева једновремено са грозђем, чиме смо у велико повећали бербу грозђа.

Да краткот поновимо. После рђаве резидбе: код болесне и непотпуно дозреле лозе, код родних пулолака, који слабо терају — разумним заламањем винограда стварамо већу бербу.

Довде смо рекли само о првом заламању у изузетним годинама и случајевима. Друго заламање врши се код вишких сората грозђа на 80 см. високо изнад главе чокота, код стоних сората на 1 м. висине, такође рачунајући од главе чокота.

Сва остала заламања врше се на најближем колдешету створеног после другог заламања.

Где нема потребе да повећавамо род ниским заламањем, тамо ће се прво заламање извршити на

80 см. код вишких, односно, на 1 м. код стоних сората грозђа.

Заврши — ластари, који са стране чокота избијају, — заламају се на 2, 3 колдешету.

Мил.

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ СТОЧАРСТВА

1.

Стоку треба чешће солити. Нарочито треба онда стоци сђ давати, кад слабо једе и рђаво вари, јер сђ надражује животиње на јело. Деси се често да стока, коју гојимо, неће да једе — ту сђ много помаже. Ако је храна блаутава (куван хромпир, јако закисело сено), онда треба веће количине соли додати, па ће стока радо јести. На једно одрасло грло треба соли дневно давати: код говеди 20—30 грама; код коња 7—15 грама; код оваца и свиња 4—8 грама. Треба посолити или храну или сђ давати у напоју.

2.

Вода је неопходно потребна за сву стоку. Она се мора свакодневно добром, свежом и чистом водом појити. Снажнети треба дневно 7—8, крави 4—6, волу 4—5, коњу и овци 2—3 пута толико воде колико се суве хране положи.

3.

Измет сточни састоји се углавном из несварених хранљивих гравива.

4.

Кад за време рашћења трава, дуже време буде кишна, онда се добива сено које има много хелгчевине — биљне влакнине (целулозе).

5.

Кад за време косидбе откоси кисну, онда вода извуче, исплаче лако раствориља хранљива гравива и добијено сено има и тада много више несварљивих гравива нарочито хелгчевине.

6.

Некико лишће мање има хелгчевине, а много више белачевине, но што има сама стабљика. Стога при сређивању сена треба бити веома обазрив и нарочито обратити пажњу при преврћању да лист не опада, јер кад то бива, добијемо сено лоше квалитете, које је веома мало хранљиво.

7.

Од огромног је значаја за вредност сена као сточне хране, *доба ситарости трава* које се косе. Млада трава пуна је белачевине а мање има безазотних гравива, нарочито масти и хелгчевине. Што год је трава старија, у толико се више умањује белачевина а хелгчевина расте. Разуме се, да се тада и биљна маса уопште увећана.

8.

Време косидбе ливадских трава наступило је онда, кад се највећа количина драгоцених хранљивих гравива с једне ливаде може сабрати, а то је доба онда, *кад су велина трава обилчеле уследко да цветају*.

9.

Доста фосфорне киселине имају: зрнаста храна и отпатци млинова (мокњине, брашно и т.д.), уљано семе и уљане поганице. Ова су хранљива градива изобилна белачевином. Мало фосфорне киселине има кромпир, репа, резанци репни.

10.

Много креча има: дечелично сено, грахорица, уштите све лептирице и добро ливадско сено. Мало креча имају: коренасто и кртоласто растине, зрно стрнина, кисело ливадско сено, резанци репни, комина од кромпира и већина уљаних другачица.

11.

Масти има највише у уљаним поганицама и у семени уљаних биљака. Скроба има доста у зрну стрнина и кромпир, а шећера поглавито у разним репама. Телчевине (дузулове) највише има у сену, слами, плевни — дакле у кабастој храни. Мало је има у кромпиру, репи и т.д.

12.

Воде има много у репи, резанцима свежим, угарњачи и коминама од кромпира.

М. Н. Луц.

НЕКОЛИКО ХИТНИХ НАПОМЕНА НАШИМ ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА

Чистите коров из усева!

Услед ових силних киша, које се ових дана просуше по целој земљи, коров је у усеима толико оладао, да ће нам жита потпуно упрложити и некавити, ако се за времена не приступи плевљењу.

У колико смо се лично могли уверити, данас у Србији неће бити ниједног усева, коме није јал' палмида, јал' антовина, јал' кукољ, јал' горушица, граор, шревина, уродина, лудина и други штетан коров велике површине захватио. И онде, где су њиве добро обрађиване и семе потпуно чисто било, коров се је почео јављати и жита гуштити.

Да не би коров са свим узео маха, те у доба жетве у место жита жели коров, треба још одмах предузети плевљење усева. Овом посуду треба приступити што пре, још док је земља ровита и влажна, те се коров лако може чупати заједно са кореном. Рано треба почети са плевљењем још и због тога, што ћемо тиме спречити да коров не веже семе и на тај начин сачувати наше њиве од навале корова за идуне године.

Дакле, ко себи мисли добра и ко жели да за своје жито узме добре паре, тај нека приступи што пре плевљењу корова из својих усева, јер свако даље одлагање биће доцно и од суве штете.

Не мажите воћке катраном!

Многи привредници у борби противу гусеница, мажу се и таквих средстава, које не само што не доносе никакве користи, већ напротив наносе огромне штете.

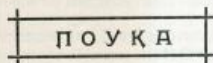
Тако, код већег дела наших привредника одомашено је мазање стабла од воћака катраном у циљу да се гусеница, кад падне или стресе на земљу, не би могла понова да пење на воћку. Ово средство доста

помаже, али наши пољопривредници не знају, да тиме воћки више штете наносе него што јој користе. Мазање коре катраном и то чешће, можемо воћку толико оштетити, да она најзад мора да угине и са свим се осуши.

Зашто воћки непосредно кору мазати кад има за то далеко бољих начина да спречимо пут гусеници у лишће, који воћки никакве штете не наносе, а при том постижемо боље циљ, који желимо.

Зар није боље опасати стабло воћке гуком сламе која је с доње стране обмазана катраном, или таквом крпом, која је са спољне стране такође премазана катраном, или најзад кад обмотамо стабло неправом и јако серавом вуном на коју гусеница такође неће да наилази услед опорог мириса серавине. Сва су та средства далеко пратичнија и успешнија него мазање коре катраном које је и штетно по воћку, и непрактично за сузбицање гусеница, услед тога, што се катран брзо осуши, те ствара слободан пролаз навали гусеница са земље.

Дакле не мажите воћке катраном, већ их опасујте катранљивим појасевима од сламе или сена!

МУДРО ЗАВЕШТАЊЕ

Некакав пољопривредник, (као што јавља лист Земљорадничке Задруге за кантон Луцери) завештао је пред своју смрт својим синовима неколико правила како треба да живе. Та су правила била записана у његовом нотесу. Ми их саопштавамо и препоручујемо свакоме, да о њима размисли:

1. Остај свагда веран своје позиви, а богати своје знање читањем пољопривредних књига и новина.

2. Ради свагда свежом главом и памети; само трезвена и увиђавна глава и вредне, окретне и снажне руке доносе пољопривреднику плодове труда.

3. О свему, што примени или издаш, води *дневник* и гледај свагда, да издатке смањаш, а примања повећаш; буди штедљив, али онде где треба — не тврдичи.

4. Не ослањај се на друге, већ ради сам; заступник никада не уради тако добро као твоја глава и твоје руке.

5. Не дугуј никоме, али никоме и не опраштај другове.

6. Што се може вечерас не одлажи за јеснас; али не крати себи одмора, који ти је потребан, да обедујеш и спаваш.

7. Пази, да ти је у дому и дворишту примеран ред.

8. Нека ти је кућа здрава, удобна и добро саграђена.

9. Чистота и ред су за успешно привређивање толико исто неопходни, као и марљивост, разум и снага.

10. Коров је крадљивац; с тога нека су ти чисте ливаде, њиве, виноградни, повртњаци и семе. Побрижи се за чисто дрвеће, чисто дворнште, чисту ложницу, кухињу, подрум, стаје, чисте судове за вино и млеко, алатке, за чиста јасла, судове за храњење и појење

стоке, чисту храну, чист ваздух у ложници, соби, по-
друму и стајама, а свагда и за — чисту савест.

11. Подај стоци свакодневно уз храну и нешто соли.

12. Храни ју обилно и добро, па нећ имати од
ње и користи.

13. Сваке године посади по коју воћку и бриж-
љиво ју негуј.

14. Буџри обилно своје ливаде, љиве, винограде,
поњачке, поврћачке, да што више и жањеш.

15. Кад производити, производи не само много,
већ и доброга.

16. Набављај свагда добро, клијаво и чисто семе,
најпризнатијих сората, које су прилагођене пределу
и земљишту.

17. Уз дом нека ти је и башта, а у њој разумно
негуј воћке, поврће и јагоде; па не заборави ни пивеће.

18. Све пољопривредно оруђе, по свршеном раду,
смести у сувоту, а све оне алатке, оградне, дрвене
делове и т.д. који су изложени непогоди, премажи
уљем или бојом, јер је то ипак јевтиније од нових
дасака и нових алата.

19. Нека су ти сва оруђа у добром, употребљивом
стању; па покушај, кад имаш времена, да их и
сам направити и оправити; што тиме уштедиш од мај-
стора, зарада ти је.

20. Домаћи мир и домаћинство треба да волеш;
нека је крчиш далеко лепа кућа!

21. Не занимај се игром и празним разговорима,
већ са својим вршњацима претресај важнија питања
из пољопривреде.

22. Буди частан, не ликоверан, нити неповерљив.

23. Ради с вољом, јер рад челичи и тело и дух.

24. Буди скроман, задовољан, живи лепо са својим
укућанима, суседима и сељанима; па и са својом
стоком поступај благо.

А. Г. Ј.

ДОПИСИ

ЈАБУКЕ И КРУШКЕ ОКОЛУ ПОДРИНСКОМ.

Да би се дошло, до што тачнијег испитивања и утвр-
ђивања наших сорти јабука, које епадују у наше зимско-
трговачко воће, — добио сам од Министарства Народне
Привреде наређење да проутужем кроз округ подричне и
друге воћарске крајеве и том приликом на лицу места испитам
време цветања и сличних делова бојом у природној
величини од наших домаћих јабука и то: колчачке, сена-
бије, љузе, зеленице, стрекље и др. које су сорте познате као
најбоље зимско воће на трговину. Поред тога, да у исто
време проучим положаје на којима су засејане поменуто
сорте, као и само земљиште.

Овде на сада укратко изнесем моја проучавања за округ
подрични и описујем детаљно најважнијих сорти јабука, које
су у њему највише заступљене а имају највећу трговачку
вредност.

Пре свега могу рећи, да ми у овоме округу имамо врло
мало засејаних чистих „јабучара“. Јабуке су засејане више
мале појединачно и виђају се како у непосредној близини
сева, тако и даље раштркано по брдима. У овоме округу

највише је заступљена и размножена „Првена колчачка“,
одмах за њом „Сенабија“ па тек онда, онде, онде, друге
сорте јабука у мањим количинама. Изгледа, да се пољоприв-
редници (млађа генерација) ипак довољно обавештавају према
јабуци и њеној вредности за трговину, већ су највећу пажњу
обртали засађивању љузаца падањима а као доказ највише
претарје јабуке, које су још Турци у своје време оземљени
као и оне, које су љузоци ђедови оземљени, док међутим
срамерно од тога доба није учињен велики напредак у по-
гледу засађивања оземљених јабука. Као пример за крушке
наводиш, да сам врло ретко, а у појединим местима ипак
ипако видео оземљену крушку „Такушу“ млађих година
(10—15), већ већим делом, све је много старије.

Само цветање јабука врло је разно, али се у опште
може поделити на цветање у *подножју брда* и на цветање
на самим брдима и пропашцима. Као средина може се узети,
да је прво цветање крајем марта и завршава се у другој
половини месеца априла, а друго априла и завршава се по-
четком маја.

Цветови су веома равни и љузоци облици као боја цвета,
величина, прашици и т. д. показују врло јаку карактери-
стичку дотичне сорте.

Тако код „Колчачке“ цветови се појављују више мање
успоредо са развићем ливча, а на кружни воћке, такође су
равномерно распоређени. Цветни пупољци су затубасти,
средње величине и обојени угасто црвено. Листови крунице
испокојаче су бledo ружичасте са дрвеним пругама, додице,
када се оловоће зрнати, они листови све више и више губе
своју карактеристичну боју и постају скоро сасвим бели.
Прашици су раштркани и етоје положено на листовима
крунице.

Цветови „Зеленице“ такође су више мање по кружни
равномерно распоређени и развијају се успоредо са развићем
ливча. Цветни пупољци су доста велики и затубасти, уга-
сто јасно црвене боје, са јасно дрвеним неперкриваним
пругама по љему. Прашици су збињени у гомилу и етоје
усправно. По чуњењу изгледа ми, да је размножена из града
„Сопола“ (през рађеници), а коју су још Турци каземли.

Код „Љузе-Љузабије“ цветови се појављују успоредо са
развићем ливча, на родним границама доста су утрчани и
на кружни ипак одједнако распоређени. Цветни пупољци су
зашљачати и доста танки, на доста танкој и прлично ду-
вачкој дрци. Листови крунице доста су дугачки и подо-
дирују се, боје су ружичасте беле. Прашици су усправни
али ипак збињени.

„Сенабија“ има ту особину да са цветањем отпочи-
ва врло доцна. Тако када је колчачка у пуној јесу цветања,
онда она тек почиње да пули и цвета. Цветови се појављују
само у мањој разлици пре развића ливча а на кружни су
равномерно распоређени. Пупољци су средње величине и
више округлати ружичасте боје као и листови крунице.
Прашици су усправно и доста разведени.

Пошто се „Стрељка“ највише налази у љузоком округу,
то сам њено цветање овде изоставио, јер ју исто тамо проучити.

О положају и земљишту излази би врло много да се ипак,
е тога ју о томе додице посебним чланком приоритети, по-
што сада објавијем још и друге воћарске крајеве и дођем до
што потпунијег и тачнијег описана.

Ието тако на јесен ивише и сам немозашки опис зре-
лог плода наведених сорти, као и њихову трговачку вредност.

16. априла 1911. год.
Круша.

П. С. Петковић.

Жироеница, 23. априла 1911. год.

Овамо је пустош од гусеница! Где ће бити вреднији сељак, него што је у Шумдији, и код толико његове вредноће ипак је допуштен да му вољнаке поједе гусеница. И ако је у последње време урадио велики труд, тресући вољне и обарајући гусенице на земљу те их газно и мељом, а дрвети катраном омазано, ипак јој није могао одолети, јер епитна и одраза гусеница све поједе и вољнаке остави пусти и црне као с. Сави. Све што је до сада сељак примењивао, било је узалудно и доцна.

Кад је с конца фебруара требао са вољака да скида гусеничне дрвоце, он није имао радати због женских празника: била недеља, Св. Јевдокије (1 марта), деветог уторника (девета недеља од Божића), младаца (9 марта) и т. п.

Бедни сељак, пробави ове време безосеан, не смеде се ништа нигде у пољу. Приморан од општинског суда морао је по све седети безосеан. Који је од сељака покушао да што у пољу ради, он је ухапшен и са решењем кажњен да плати по неколико динара.

Чим је то празноверно ферје прошло, сељак није знао где ће се пре од епитног посла у пољу окренути. Прво је морао да сврши сејање пролећнега јечма, овса, зучерке, грахоцих и т. п. и док је он све то посеве поевршавао већ су дошле Цвети — велика недеља — преко које такође не сме ништа радити. Ту је већ и Ускре — три дана, а сада опет некаква бела недеља. „Не сме се радити!“ — виче бивос. Сада бар могаће сељак још мале гусенице са дрвета отргнути, погући и дрво катраном омазати, али ни то не смеде од власти.

Пређа бела (успршља) недеља — постојале први вољаци. Не чудим се, што то чини општинека (сеосна) власт, јер ту обично непроевнене људи долазе, који много шта гатају и верују, но не чудим сревној власти која зна да се то гатања, те не забрани кметовима да сељаци у пољу не праве тепоше.

Много је штете кад сељак седи недељом безосеан, а неколико кад седи по неколико недеља безосеан и светкује оне дане којих нигде у календару нема, као што су: бела недеља (пред в. покладе), да му вода уевс не однесе и по вене; чвета недеља, да му се овце не чичкавие; Јевдокија (1 марта) да му дрв не једе воће п културу; младаци (9 марта) да му жани младиња; велика недеља (пред Ускре) да не дувају велики ветрови; бела недеља (по Ускреу), да му град не туче уевс и воће; Св. Марка (25 марта) да му краве не остају јучине; Св. Јеремија (1 маја) да му клице етоку не уедају; полобранице (2 маја), због але и града; Св. Јован елапобитни (8 маја) да му елана берпнет не убије; недеља по духовима (трпичка) због воде и града.

Дакле, кад је најбоље време да се у пољу ради, тада наш сељак пропушта време узалуд гатајући оно и оно. А кад му је гусеница почела да путошти шљиване, он се сада разабра које дане треба да светкује, па да му гусеница не једе вољнаке.

Воде мој! Зар због оних водених (китиних) капљица, које се у небеној висини од хладноће еману и нама паду на земљу те увек оштете, криве су за то онолики дани које наш сељак пропусти узалуд!

Чудим се нашим властима и школованим људима, што једном већ не поведу енергичну борбу против оних већ средњевековних глупости, у којима је наш сељак, ипаче немога отргнути, отргзао. Јер, штете, које наш сељак од тога трпи, прелазн епитнију милиона сваке године. Првога, кога

треба узети за оно на одговор, то су општинеке власт, које не емао што трпе те празноверце, већ их нарочито одравају.

Божа Радејевећ, виноградар.

КЊИЖЕВНОСТ

Споменица за Туринску Светску Изложбу (La Serbie a l'Exposition universelle de 1911 a Turin). Издање Министарства Народне Привреде. Београд 1911. Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије. 8^о стр. 340.

Приликом приређивања овогодишње светске изложбе у Турину, на којој је и Србија узела учешће, Министарство Народне Привреде надало је на француском језику Споменицу, чији наслов горе исписасмо. У тој Споменици има 19 чланака и један преглед стања новчаних завода у Србији на дан 31 децембра 1909 године. Ти су чланци: Географија, Историја, Језик, Литература, Јавна Настава од *Д-ра Зрнића*; Народност, Народна Поезија, Религија, Обичаји од *Д-ра Симе Тројановића*; Политичка и Административна Организација од *Милоша Н. Христића* и *Др. М. Тодоровића*; Министарство Народне Привреде — Организација Пољске Привреде у Србији од *М. Савића*; Земљорадња од *М. Т. Грковића*; Виноградство и Воћарство од *Д-ра В. Стојковића*; Стоочарство од *М. Н. Лукићевића*; Рибарство од *Д-ра Михаила Пешиковића*; Свицларство од *М. Савића*; Земљорадничке Задруге од *Д-ра Богдана Марковића*; Хипотекарни Кредит од *Д-ра Велизара Ј. Марковића*; Професионална Настава од *Д-ра Косте Јовановића*; Шуме и Лов од *Д-ра Миливоја С. Васића*; Рударство од *Д-ра Дим. Ј. Аншуле*; Индустрија од *Д-ра С. Куђеџа*; Државне Финансије од *Д-ра Косте Јовановића*; Општинеке Финансије од *Д-ра Богдана Марковића*; Саобраћајна Средства. Стање новчаних завода у Србији на дан 31 децембра 1909 од *Н. Станаревчића*.

Авала, службени орган Окружног Одбора округа београдског. Власник Окружни Одбор округа београдског. Уредник *Димитрије В. Грудић*, деловођа Окружног Одбора. Београд. Нова Штампарија „Давидовић.“

Овај лист почео је да излази 1 априла ове године. Пред нама је први број, који је емома лепо и прегледно уређен. Поред службених ствари овај лист доноси и кратке поуке из Пољске Привреде, Шумарства, Хигијене, Марвеног Лекарства и т.д., те ће његови читаоци у њему наћи лепе поуке које су напи сене популарно и потпуно разумљиво. Овај број до нео је ове корисне чланке: Шта полспривредник ради у априлу. — Шуме у београдском округу. — Човек може много и за своје здравље учинити само кад хоће. — Свињска куга. — Шећерна репа. — Значај и утицај шума на природу и човечанство. — Разне белешке.

Препоручујемо читаоцима „Тежак“ да се на овај лист прегледа код Окружног Одбора округа београдског (Уредништво и администрација Милошева ул. 2.). Цена је листу 3 дин. до краја године.

ИЗ ДОБРИХ КЊИГА.

Колумела, један римски писац, који је у првом хришћанском столећу живео, прича у своме делу „De re rustica“ опширно о врстама кокошака, које су у то доба гајене у Риму и земљама које су под Римско Царство потпадале. Међу осталим помиње и кокош са пет прстију (penta dactylus). Може се, дакле, поуздано узети, да је ова кокош из Рима доспела у Енглеску и да се је од ње развила стара енглеска народна раса, позната данас под именом *Доркинг*, коју чак и ми у Србији гајимо.

Наша *домаћа кокош* води своје порекло од дивље кокоши зване *банкива*, која има с њом највеће сличности. Тако мисли и *Дарвин*.

Прво припитомљавање дивљих кокошака, које су боравиле у близини људских насеља и домова, извршено је у Азији, а можда и у Индији или на Мадајским Острвима.

Једном припитомљена кокош врло тешко подивља. У Африци има домаћих кокошака, које човек не пегује и не храни, и које ноћу спавају по дрвећу у шуми.

Несумњиво је, да домаћа кокош долази међу прве животиње које је човек заолео и припитомио. Најстарији писани споменчици, још пре 3000 година, помињу кокош као домаћу припитомљену животињу.

И у прастаро доба човек је припитомљену кокош гајио због јаја и меса, а где-што и из чистог спорта.

Сви стари народи познавали су домаћу кокош; Кинези су је гајили још пре 3000 година, тако исто Асирици, Персијанци и други. У Персији су петла сматрали као свету птицу. Петла игра у науци заратрустриној једну улогу поред пса. Грци су називали петла „персијском“ птицом.

И стари Мисирци знали су за домаћу кокош. Још 1500 до 2000 година пре Христовог рођења сликали су Мисирци петла на својим гробним споменицима.

Неколико столећа пре Христовог рођења Мисирци су знали за *вештачко цилење* јаја. Ово је већ један доказ, колико је кокош стара домаћа животиња.

Римљани су се нарочито бавили живинарством и свугде, где су год стигли распрострирали су домаћу кокош. За време Цезаревог распрострањена је домаћа кокош у Британији, а у Белгији у то доба приређивани су бојеви петлова, као и код других народа и баш ове представе чиниле су, можда, да се домаћа кокош тако брзо распространи, на чему су Римљани с успехом радили.

М. Н. Аус.

ЗАБАВА

Из народне филозофије.

Питао син оца:

- Да ли је лакше угостити сита или гладна човека.
- Лакше гладна, — одговори отац.

Питао Турчина:

- Како је длаке најбољи коњ?
- Не купуј вранца, проћ' се алата, хвали ђогата, а јаши дората.

Говнио Ера лонце у врећама, на кобизи, па га неко

упита:

- Шта то говниш? —
- Ако преваи, — ништа!

Питао Циганина:

- Ко ти је највећи душманин?
- Празна торба

Питао зук вука:

- Шта! Ти дремаш? —
- Јок ја, него нешто мислим о овцама.

Питао рају:

- Који вам је до данас био најбољи паша?
- Онај, који није међу нас никада долазио.

Питао Циганина:

- Да ли ти је тежа вузла или празна торбица?
- Последња ми је много тежа.

Питао дете (коме је био отац Турчин, а мајка хришћанина):

- Шта ти ради отац?
- Клања.
- А мајка?
- Крети се.
- А шта радиш ти?
- Ја их гледам, па се каменом.

Питао Циганина:

- Како се цигански зове зло?
- Оно и само дође у кућу а најчешће гладних година.

Питао хаџи-Муџа вара Мустафу:

- Како ми, хаџија, дива ти, кад може Влак ући у вент (рај)?
- Онда, кад верно чини намет само агт 12 година, па га трипајете ага убије.

Питао попа:

- Кад су мале рибе добре јести?
- Онда, кад нема великих као мој рукав.

ПРЕПИСАТА И РУКОПИСИ

УПУТСТВО СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕПИСАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ

П О Ш Т Е

НА ОСНОВУ НАЈНОВИЈЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. ПРВИНСКОГ ДРУШТВА ВОЈНО
ПОШТА БЕСПЛАТНОЦена огласних места које се је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дина, на пола године 3 дина.
чланови полагачи, чланови срп. друштва,
подружка ова, школе, читалнице,
војни станик кадра, ћаци, манастири,
земљорадничке задруге, и чувари шума
добејају лист у пола цене, ако положе
преплату унапред за
целу годину.

У БАН СРБИЈЕ

на годину 8 франка, по срп. пољопривредно
друштву, удружења и њихови чланови иако
и српске земљорадничке задруге и читалнице,
цркве, школе и манастири добејају лист за 6
франка, кад унапред положе
преплату и кад се
преплате код свог удружења преко кога
ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, преписник: Влад. Бушаковић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајак.

БРОЈ 13.

БЕОГРАД 10. МАЈА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLIII.

СА Д Р Ж А Ј.

Поступање са ждробном кобилу. — М. Н. Лур.

Два пренама коза пре цветања. — Ник. Рапошевић.

О прореди јагода и намина. — П. С. Петковић.

Стањ културе дувана у Србији у месецу марта. — Д-р Ур. М. Стајак.

Дуванска чува. — Д-р Ур. М. Стајак.

Петла и багзовор.

Главни: Чува чешка поштарска школа у Моравској. — Пољопривредна изложба у Вашингтону.

Из народа: Лепа праслада.

Пучне ситуације: Број кокошака у Далској. — Да ли је покрива ко-ривања белих? — Навос таја. — Усови (завише).

Чувања: † Херман Гете.

КОЊАРСТВО

ПОСТУПАЊЕ СА ЖДРЕБНОМ КОБИЛОМ.

Сваки коњар зна, да треба озбиљну пажњу да обрати на ждробну кобилу, и да је негује најбоље, јер ће само правилно негујући ждробну кобилу добити и добро ждрбе — у противном може и једно и друго изгубити. Ждробној кобили потребно је кретање, али што се више приближује дан ждрбљења, ваља обратити на кобилу и већу пажњу и штетити је. Она се тада може употребити за лако пољске послове, али никако је не треба употребљавати за напорне и тешке радове, нарочито не треба је превати да куче велике терете. Тако исто пред ждрбљење треба пази-ти да кобила не назебе и да се много не зноји. Као што смо горе навели, ждрбна кобила треба да се креће, па чак и последњих дана пред ждрбљење треба ју пусти-ти да се креће или да се по неустуји вада. Пред ждрбљење треба увек кобилу откопати, ако је поткована била, и спремити јој угодни место где ће се ождребити. Она треба да добије засебан простор у етаји, која треба да је пространа, видна и да је умерено топла. Побригити се ваља, да кобила добија доста и чисте простирке. Пред само ждрбљење

на неколико дана, треба јој оброк хране смањити и то на $\frac{1}{2}$ или на $\frac{1}{3}$ обичних оброка. Најбоља и најприроднија храна за ждрбне кобиле то је овак и сено. — Обоје морају бити чисти и никада не смеју бити буђави и укварени. Ко има, није згоред да ждробној кобили да и ишеничних трица (мекиња), јер се зна да оне потпонамљу варење а у исто доба утичу веома повољно и на лучење млека, што је од великог значаја, јер од довољне количине млека зависи и развитак ждрбета.

Кобила се најрадије ждрбе ноћу и најлакше се ждрбе, кад је многе очи не гледају, стога треба избегавати да многи присуствују ждрбљењу, и пазити да се што је могуће мање кобила узнемирује. Кад је правилно ждрбљење, ово се сврши за пола сата. Ако је неправилно, онда се позна по томе, што болови не попуштају и што се плод не појављује. У томе случају треба тражити помоћ искусног стоичног лекара.

Кад је кобила ождребила, ваља постојно ждрбе да се дигне и да сиса, јер ово прво млеко свако ждрбе треба да пописа, да би се ничинило онако како је потребно. Нарочиту пажњу обратити на учинчану врсту, да се она не би задржала и заразила.

После порођајних мука кобила је изнурена и јако је жедна, с тога јој треба дати млике воде у којој је разумљиво брашно или мекиња, јер ће ју то необично задовољити. Не треба је после ждрбљења сувише јако и обилно хранити; то треба учинити тек после неколико дана, кад се је кобила опоравила и кад ждрбе тражи већу количину млека. Али ако се омази, да кобила нема довољну количину млека, а дешавају се и такви случајеви, онда јој треба јачу храну и обилније довати, и тада је најбоље хранити ју јечменом брашном, куваном дашеним севеном, мрквом, мекињама и у појило јој метати савена.

Ако и поред добре хране кобила ипак не даје довољну количину млека, то је опасност да ждрбе задржави и да не напредује како треба, онда не

остаје ништа друго него да се ждробе прихранује крављим млеком. Кобиле млеко цице тако масно и нема толико сировине као кравље млеко, али оно има много више млечног шећера. Стога ако се ждробету мора дати и кравље млеко, онда ово треба водом разблажити и то са $\frac{1}{2}$ воде и на литар разблажена млека додати једну обичну кашику ситно истуцаног шећера. Млеко мора бити оне топлоте коју има кад се музе, и ждробе треба свака два сахата хранити мањим количинама.

Напоследку да напоменемо, да се коза у новије доба употребљава као добра дојкиња и за дету и за ждробад. Деца се свику да сисају козу а тако и то и млада ждробад. Познато је, да је козје млеко врло адрано, па и они који га једу напредују веома добро. К томе још треба додати, да козе врло ретко болују од оних болести и онда оне су као дојкиње и с ове стране преноручивне. Треба на један ето метнути козу, (и свака два сахата) подметнути ждробе и оно ће се навићи да сиса исто онако као што сиса и кобила.

Деветог дана по окжребењу води кобилу на Пастукову Станицу да ју опаше који од државних пастува. Такав је 2-55 динара, и за њу има сваки сопственик права три пут да подведе (после првог опашивања има још два повратка) своју кобилу под одређеног пастува. „Звереење о пореклу“, које добијеш, треба чувати, и кад се кобила окжреби, одвезе ждробе да га види општински суд и потврди на левој страни „звереења о пореклу“ шта треба, па онда то увереење пошаљи Управи Државног Сточног Завода у Добричеву, да га она такође потврди и разведе податке о твоме ждробету по својим књигама. Тек тако „звереење о пореклу“ има свога значаја и важности. Њега треба чувати и стога што се на изложбе и на трке не пуштају више грла која немају тачно „звереење о пореклу“, нити држава купује од народа грла за Сточни Запад ако немају тачно увереење о пореклу“.

М. Н. Аук.

ВИНОГРАДАРСТВО

Два прскања винове лозе пре цветања.

Пламењача је лане произвела пустош у нашим виноградима, а остаци заражена лишћа с њеном кличом онасти су у земљи да послуже као извор за заразу ове године. Уз то свакодневне кише последњих дана, прекладе топлани временом, знатно ће потпомоћи појаву пламењаче у самом почетку, и допринети да она и ове године опустоши лозу у цвету, ако променљиво време не поступи. На промену времена не сме се рачунати, него се с погледом на лавско искуство лоза мора опрскати пре цвета бар два пута.

Прво прскање предузети одмах, чим време доусти, а друго тамо пред цветање лозе. Време другог прскања подесити према појави пламењаче. Ако се она укаже ускоро после првог прскања, са другим прскањем не оклевати; иначе се друго прскање може одложити до пред само прскање лозе. Оба пута прскати

не само лишће, него и гроздиће. Деси ли се при том да киша спере чорбу одмах после прскања, треба сматрати као да прскање није ни завршено, и поновити га чим први леп дан допусти.

За прво прскање употребити 1% бордовску чорбу, а за друго прскање повећати на 2%, ако време буде повољно за ширеење пламењаче.

Бордовска чорба најбоље каквоће справља се на најпростији начин растварањем плава камена и гашењем креча у подједнаким деловима воде, и сипањем раствора, плава камена у угашен креч. За 100 литара бордовске чорбе јачине 1% треба растворити 1 кг. плава камена у 50 литара воде, у другом дрвеном суду угасити $\frac{3}{4}$ кг. печена креча прво с мало воде, па кад се угаси долити му остатак воде до 50 литара. После тога постепено сипати раствор плава камена у угашен креч, при чему једно лице треба да меша смесу, док друго сипа раствор плава камена. За 2% бордовску чорбу наравно да ваља на исти начин употребити 2 кг. плава камена и $1\frac{1}{2}$ кг. печена креча на 100 литара.

Плави камен добитији чист од пузданих продаваца, а креч употребити добро печен.

26. априла 1911.

У Београду.

Ив. Павловић.

ПРЕРАДА ВОЂА

О ПРЕРАДИ ЈАГОДА И МАЛИНА.

Као што се јагоде и малине врло радо траже и троше као свежи плодови, исто се тако оне радо кувају и прерађују у разне сокове, компоте, слатка итд. за домаћу потребу.

1. *Вино од јагоде.* За вино узимају се искључиво шумеке јагоде, јер оне најделици укус и мирис имају. Узабране зреле јагоде замуљају се и пропеде и добивеној шири дода се: на 1 литар шире, 1 литар воде и $\frac{1}{2}$ килограма шећера. По том се узме какав балон или буре и у њеу сипа па овај начин помешана шира и остаци да превире на што већој топлоти (преко 20%) — како би превирање брже текло и како би се задржао природан укус и мирис јагоде.

При превирању треба шире додати чешће раствореног шећера у води, да би суд увек био пун. Чим пређе врење, суд се напово допуни раствореним шећером у води, затвори, а потом на пролеће разлије у флаше.

2. *Ликер од јагоде.* Узме се $\frac{1}{2}$ килограма потпуно зрелих јагода, па се у каквом суду изгњече и пресију са $\frac{1}{2}$ литра ладне воде, и на њих се исцеди нешто сока од лимуна. Овако справљена смеша се остаци један сат да стоји, а затим се процеди сок, — прво кроз сито, па после кроз танко платно и њему дода шећера, колико је потребно.

3. *Сок од јагоде.* Узме се 1 килограм узабраних и очишћених јагода (шумеке јагоде најбоље су због њихове пријатне ароме и малог садржаја воде) и цитаве ушпу у какву подужу флашу за половину или $\frac{2}{3}$ исте, затим се јагоде посупа са $1\frac{1}{4}$ килограма добро

пестуциног шећера и ово све добро промунка. Флаша се више пута мунка и остаци на какво место где је обична топлота. Шећер постепено са водом из јагода образује врло пријатну и бистру течност — сок; док мекнутим јагодама скоро сасвим исецкене осуше се и образују једну суву масу. Затим се сок процеди кроз какво танко платно. На овај начин добијени сок одличног је квалитета.

4. *Слатко од шмикеке јагода*. Уamu се зреле очишћене јагоде, па се на $\frac{1}{4}$ килограма јагода дода 1 килограм шећера. Прво се пристави шећер на ватру и добро укува а зато време јагоде оперу у ладној води и оставе да се опеде, па потом прелију соком из два лимуна и успу у куван шећер, кување се производи све докле, док се пробом на тачни не покажу згустиле капице шећера. Тада се слатко разије у стакла — тегле, које се добро затворе и оставе до употребе.

5. *Вино од малина*. Плодови се изгњече и сок процеди, па се на сваких 6 литара овог сода од малина дода 1 литар сода од црних рибизли, 6 литара јабуковаче и 8 литара воде. У ову смешу течности дода се 10 килограма шећера, 15 грама прашка од винског камена и нешто дуске од поморанџи. Ово се све налижи превирању а после потпуног превирања, уклоне се дуске и већ добијеном вину дода се три литра доброг коњака, а затим се разије у флаше — које треба добро затворити.

6. *Ликер од малина*. У какав балон или други суд метне се 1 килограм очишћених малина, затим се прелије литровеним шећером у води (1 килограм шећера у 1 литру воде) и остаци се да стоји три дана. Потом се процеди течност кроз какво врло често сито и томе се дода $\frac{1}{2}$ литра алкохола.

7. *Сок од малина* је у трговини веома распрострањен и радо се купује. Највише се за сада производи у Тирингији (Немачка). Начин, па који тамо овај сок спремају веома је погодан и зато га ми овде радо препоручујемо.

Добро зрели узабрани и очишћени плодови, изгњече се у каквом суду дрвеном кашиком, затим се саспу у кавак суд и налиже једно 8 дана преврану. Зато се време ова смеша чешће меша и нажљиво покрива, да ваздух не улази, и услед тога се старала бућ. После овог времена процеди се сок кроз платно или нарочито зато удешене мање целинице (ако се ради у већој количини); оцеђен сок се сила у кавак повели суд и у њ се дода на сваки 1 килограм 1—2 килограма шећера, затим се пристави на ватру и добро укува. При кувању треба пену одвајати. Кад се сок дигне са ватре, расхлади се и тако расхлађен разије у флаше, које треба добро затворити пергамент-папиром и смолом залежити.

Да би сок добио лепу црвену боју, додаје се па 4 дела малина 1 део очишћених коштица од трешања.

8. *Слатко од малина*. На 1 килограм малина узме се 2 килограма шећера и 1—2 лимуна. Сок од лимуна исеци се на малине и ове оставе да стоје 3—4 сата. За то време се пристави на ватру шећер и кад се почне већ згушњавати, треба га одмах са ватре оставити и у њега сипати малине. Затим се палово суд са шећером и малином пристави на ватру и кува испочетка тихо. За време кувања пену треба скидати

и правити пробу на тачни, па кад се покажу згустиле капице, знак је: да је слатко укувано, те се по том остави с ватре, мало прохлади и сипа у тегле.

9. *Колмој од малина*. Уamu се зреле и чврсте малине, па се у каквом суду поређају нажално, једна на другу, затим се прелију белим вином и поспу истуцим шећером и оставе тако неколико часова у хладовини да постоје. За то време на другој страни спреми се добро укуван шећер (два пут више шећера него што је тежина малина) и у њега сипује овако спремаљене малине. Малине се кувају два пут до кључања, а по том разије у тегле.

10. *Пекмес од малина*. За ову прераду најбољи су свежи плодови, али се могу употребити и нешто устојани, само што се они морају нешто дуже кувати.

Пекмес од малина може се направити или са семеном или без семена у плоду.

Очишћене малине изгњече се кроз сито, затим се добијени сок кува, док се не сведе на половину. Онда му се дода већ раније укувана шећера, и то у пола мање, него што је била тежина малина пре кувања. Затим се ова смеша кува све докле, док се не згусне, а потом разије још врну у тегле.

П. С. Петковић.

ИЗВЕШТАЈИ О СТАЊУ УСЕВА.

СТАЊЕ КУЛТУРЕ ДУВАНА У СРБИЈИ У МЕСЕЦУ МАРТУ.

Према извештајима, које смо добијли из округа, где је производња дувана одомаћена, можемо закључити: да ће ова година за дуван бити нешто позија од прошле.

У свима округима семга дуванског семена вршена је преко целог месеца марта, почев од 1 марта, па до Благовести (25 марта). Нидање је у почетку било доста добро и правило, али услед ладноће, која је наступила у другој половини марта, расади су стањи и тек су се почели опорављати кад је наступило топло време. Услед овог прекида, расади ће остати позни, и са расађивањем ће се моћи отпочети најмање за 10—15 дана доцније него обично.

Произвођење расада врши се у ладним дејима. Топле или млаке леје су ретке. Ово је и у главном узрок, што се код нас никад не може да наведе рано расађивање дувана, што је за лавене ладнице произвођачке крајеве и за турске врсте дувана, које су већим делом доцнорање, — чешће узрок рђавој берби дувана, нарочито у квалитативном погледу.

С обзиром на то, што се код нас у већем делу произвођачких крајева суши дуван по вјетровима, негод отреја итд. где је киши, магли и рој доваљно дато маха да дуване у сушењу некасе и покваре, — рано расађивање, а с тим и рана берба и рано сушење су од пресудног утицаја по квалитет дувана. Раним расађивањем могло би се бар то поспешити, што би се некористито топло време и онај период лета, у коме најмање киши има. На тај начин усело би се, да буде мање извеза и дувану услед кише и влаге, него што је данас случај, где главно сушење пада у доба, кад у већини навазе кише, које, може се рећи, половину бербе употребљавају и квалитет дувана доводе до ничега.

Меродавни ово увиђају и за то ће предузети у будуће све мере, да се код нас одомаћил производња раног расада и тиме отклоне и све оне штете, које производња дувана код нас од позног расађивања трпи.

Поред задњег времена, које је расадима у толико штедно, што су застали у порасту, расадима је највеће штете нанео *ровцац* (ронац, дивљи рак, конгитин) — (*Gryllotalpa vulgaris* Lstr). Сл. 1. Он је многе расаде подрио и

Сл. 1.

дуване изгризао, да су услед тога јако остали проређени и намеситичави. У неким местима је и са свим појединачним расадима.

Сем ровца, у неким крајевима је и кртица нанела доста штете.

Противу ових штеточина произвођачи се боре хватањем: спајају воду, цељ и сипуљанцу у ходнике њихове и на тај начин изгонивши их на површину земље, хватају их и убијају.

Сетва дувана је вршена обично на два начина. Сејано је семем стратификовано и нестратификовано.

а) Нестратификовано семе је сејано овако:

Семе се намешта у теснији или каранџи равномерно са неском или пенелом, и по већ спремној леји посеје се руком или кроз сито и распореди по могућству тако, да једнаке густине по целој леји буде. Овако посејана леја покрије се ситним просејаним ђубретом (прегореним), најчешће овчијим, за 1—1½ см. дебелине, по том потапна се руком или даштицом, да ђубре боље уз сеје прионе, а за тим повје мляком водом.

На један квадратни метар леје оде обично 2—3 грама семена. На неким местима сеју и чење. У опште, изгледа ми, да код нас сеју диван гушће, него што треба. Произвођачи то правдију тиме, што расад у току пораста прореде разне штеточине, па је услед тога потребно да буде гушће посејано. Наше је мишљење, да је то претерана бојазан, и да нема потребе толико посејати, чак намањено, да је то донекле штетно, јер густо посејано расад и сувише остаје нежан и процињао, те кад се расади по њиви и остале сваки струк за себе усамље, лако подлеже суши и осталим негодностима, пошто није довољно очвирнуо. За то је код нас и угинуће струкова врло велико и несправно, поред све неге и нагле од стране произвођача. Наше је мишљење, да не би произвођачи дувана требали више да бацају семена од 1—2 грама на 1 квадратни метар леје. Овим би несумњиво постигли бољу чврстоћу код расада, и штедео би им онај велики труд ово попуњавања угинулих струкова.

Густи расад постаје и кад су леје неравне и на једну страну нагнуте услед чега семе диванско, приликом заливања, бива сврнано у доолице леја или на низки крај леје, те кад није, није густо и бусовито, где смељетак врло тешко продире. У овоме произвођачи такође често грешне, наравно на своју личну штету.

б) *Стратификоване семена* је код наших произвођача дувана врло често одомаћено. Може се рећи да сви болји и акустични произвођачи подику своје расаде већим делом стратификованем. Стратификоване семена има ту цед, да се убрза клијање, и да се прекрати оно дуго време између сетве и клијања семена. Ово је у осетљом, пошто нема толиких

и мляких леја, једини начин да се произведе рани расад дивански.

У Врњу стратификовање семена називају *ришене семени*: а стратификовано семе — *ришено семе*.

Начина стратификовања семена има повише, и од њих ћемо поменути само најважније, које наши произвођачи најчешће примењују:

1. *начин*. — Семе се намешта са поском, коме је додата извесна количина прегорела ђубрета, и све то мете се у кавак суд: каранџу, сандуче или земљани ђувет. За тим се овлаш повје водом и остави у тојој себи или поред огњишта, да се приемачи. Посеје 5—6 дана семе већ почне да пуца и прве клице да покажеју. У овом стањујуму семе се напоен у расадник и сеје у леје.

Овај начин изгледа да је најоудачнији, а за то је ваљда и најодмаћенији.

2. *начин*. — Семе се завије у платнену кесенцу, повисен се у млякој води и заглупи се у стајало ђубре које агорела. За то време, док лежи у ђубрету влажи се водом чење. Посеје 4—5 дана семе је проклијао и готово за сетву. Приликом сетве семе се ишако не меша са пенелом, јер цељ, која се падваја из пенела, јако нагрза нежане семене клице, услед чега семе може лако да изгори и пропадне.

Овај је начин доста несигуран. Прво што при мало нежане може семе лако у ђубрету да сагори, нарочито ако се у ђубре дубље натрпа, или ако ђубре бурно сагорева, те у његовој унутрашњости нежан толико влада, и друго, што нас при овом начину семесе може лако да превари, те да покаже веће клице, него што је потребно, које се приликом мешања са неском или ђубретом, услед тога што су необично црте и сочне, лако круне.

3. *начин*. Пошто се семе веже у кесиче, потапа се сваког ђутра у мляку воду и оставља у тољу себу или поред огњишта, где је топлата 15°—20°C.

На овај начин изведено семе проклија после 3-4 дана и већ је употребљиво за сејање.

4. *начин*. — Повезано семе у кесичи, покван се у води и смеети у т. а. фурунџијема амурских или у она зубљена на фуруни, у којима фурунџије производе мају за смитте. Ту је овак равномерна температура око 20°C. Семе се два пута дневно кван мляком водом. Клијањет се показје најдуже за 3—4 дана и готово је за сетву.

Има произвођача дувана који изводе семе на један доста оригиналан начин. На име: кесичу са семеном, овакљено водом, туну обично под појас или под пазуку и тако је нове неколико дана, док семе, услед влаге и животне топлоте тела, не проклија.

Сви ови побројани начини, као што рекосмо имају један циљ: да се ово дуго време између сетве семена и клијања по могућству што више скрати, и на тај начин што раније добио потребан расад за развајивање дувана.

Овим стратификованем произвођачи и у ствари постигну то што жеде, јер скраћују време клијања за читаве ¼. Кољно је овај посао важан, најбоље показује овај пример: у Врњу је посејао један произвођач ове године нестратификовано семе 23. фебруара а показало је клину на површини леје 17 марта; што значи да је семени требало цуна 22 дана да клину изаћи. Таквих примера има доста.

Према томе, у користење стратификовања диванског семена не може се сумњати, само при томе треба обратити пажњу на два главна момента: 1) да се стратификовано семе мора сејати тек онда, кад нема нише бојазни од по-

них мразова и јаких ледноћа, и 2). да се приликом извођења обрати највећа пажња на то, да клице не израсу одвећ високо, те да се у мешању са песком и ђубретом и у сетви не зоме; јер тиме ће у велико бити промажен циљ. По нашем мишљењу најбоље је пресипнути стратафиновање, чим пуше омотач семена и завити се клица. Онда има најмање опасности од хладноће и зомљења клице.

ДУВАНСКА ЧУМА¹⁾

— Водљача, Воловодан, Говељача, Воловод, Аламанка, Метил. —

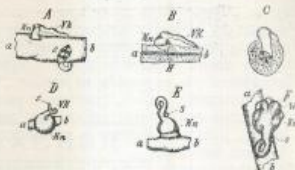
Ова биљка, која је код наших произвођача позната под именом: „дуванска чума“, или просто „чума“, а у многим произвођачким крајевима и „метил“, јако

Сл. 1. — Дуванска чума

је распрострањена по нашим дуванштима и велике штете наноси дуванима. Неких година појављује се у дувану у толикој мери, да готово за половину смањи бербу. — Сл. 1.

„Дуванска чума“ је биљка без биљног зеленила (хлорофила) и за то није у стану да сама себи справља потребну храну, него је упућена да живи на рачун готове хране других биљака. Према томе она је *готто-*

Сл. 2. — Чума на дувану.

A. Клица чумна продорна у корен дувана. — B. Уздужи пресек преса од дувана, на коме се види да је чумна клица продрла до срца дуванског корена. — C. Изглед попречног пресека корена дуванског са чумним кликом у њему. — D. E. и F. Изглед даљег равнића чумног.

авка или паразит, а дуван, који је нехрањује, је-сте њена биљка хранитељка.²⁾

Својим жилама „Дуванска чума“ је притврђена за жиле дувана, одакле сиса готову храну, што ју је дувански струк за себе припремно. (Сл. 2. показује како се чума притврђује за дуванске жиле).

Пошто је дуван после расађивања потерао, појављују се при основи његових заражених струкова свуд унаоколо јако гранате стабљике чумине, које израсу највише до 30. см. висине. Стабљике су боје жућкасте, а тако исто и дуснасто лишће, које је по њима ретко расуто. На врховима грана почињу, у времену од јуна до августа, да се развијају цветови, у гроздове сложени, са двоуснатом круницом боје беличасте и на отвору обично плаваксте. Круница се после прецветања при основи кружно одвоји и отпадне, те се на тај начин плод — чаура ослонити, који кад сазири, пуца на врху и испушта сивуше црнасте семенице.

После тога се „Чума“ осуши и угине, а раре семенице проклијаће идуже године или тек друге, па чак и треће године. Проклијала клица развије се у „Чуму“ само онда, ако она наиђе на корен дувана, или које друге биљке хранитељке.

Дувански струк нападнут „Чумом“ у почетку закрјави, а по том почиње да се суши, и не доспешни пехини случајева до цветала. „Чума“ се јавља и у расаду; а познаје се по епонадним струковима који заостају приметно у порасту од здравих. Услед овога „Чума“ може бити врло опасна по дуван, ако се у дуванштиту настани у већој мери. Опасност је у толико већа, што за кратко време избија читав бокор стабљика чумних, свуд унаоколо дуванског струка, које му нападну цео сплет жила, те брзо подлегне и осуши се. Та особина „чумина“ ствара тешкоће да се она почупа и на тај начин, који је уосталом најсигурнији, очисти из зараженог дуваншта.

²⁾ Никола Рањковић: „Два непријатеља дувану“, „Техник“, Год. 1905. Стр. 212.

¹⁾ *Orobancha ramosa* L., *Phelipaea ramosa* C. A. Mayer.

„Чума“ се јавља највише на дуванштитма јако ђубренима, на крчевинама и на њивама, на којима се дуван чеће гаји.

Сузбијање и уништавање „Чуме“.

Сузбијање „Чуме“ мора да се врши у два правца: један је правца да се још у почетку, док се није готованка потпуно развила, уништава, а други је, да се њено даље и у већим размерама ширење сузбија.

1. *Предохрана, да се расади не заразе „Чумом“*

Пошто је зажаљено, да се „Чума“ врло рано јавља на дувану то није искључено, да се она на неким местима још са расадом пренесе у дуванштите тј. да је расад био већ заражен.

Да би расади остали чисти и незаражени, треба за њих спремати леје на њивама или у багтама, на којима није никада гајен дуван, или бар није гајен аа последњих пет година. Нарочито то вреди за земљишта, на којима се јављала чума. Јер, ма колико да је прошло времена од последње појаве чуме на том земљишту, ипак је бојазан да је се одржала која семчица од чуме у земљи, која није изгубила клинчаоет и која је способна да нам зарази расад.

Природно је такође, да треба одбацити свако ђубрење леја ђубретом, у коме има отпадака од дувана, који су, било на који начин, долазили у додир са чумом.

Нето тако не треба употребљавати дуванско семе за производњу расада, које води порекло из дуваншита, у којима је било чуме. И ако начин прибирања дуванског семена потпуно искључује свако мешање са семеном од чуме, ипак налазимо да дуванско семе са заражених њива не треба употребљавати за сетву, а ево зашто: што је врло могуће препонешне чумног семена помоћу ветра на семене чауре дувана, које су длакаве и лепљиве, те се на њима чумино семе може да задржи и прилепи, и приликом компањања чаура, да дође у дуванско семе.

Најзад треба припазити и на коров у лејама, јер има велики број коровских биљака које чума такође радо напада и од њихове хране живи. Дакле, треба настојати, да у оште корова ни у лејама ни у близини њиховој не буде; нарочито не спремати леје на земљишту, на коме је било таквог корова, који је па- тно и заражен био од чуме.

Ако је расад заражен чумом, онда он не показује повољан пораст, нити се нормално може да развија. Обично почне у лејама да куња, па је такав кад се пренесе и на дуванштите. Чума се самом природом својом прилагођава својој изнуреној хранитељки, те ранице и цвета и веке плод, док њена хранитељка није угинула и тиме је омеља у образовању семена.

Ова појава најбоље показује колико је чума опасна и тешко саомљави непријатељ дувана.

2. *Сузбијање чуме у дуванштитима.*

а) Најсигурније средство, да се чума истреби из дуваншита, јесте: чуњање чуме из корена заједно са дуванским струком и спаљивање на ватри. Јер, чума у многим случајевима размножава се и помоћу изданака из корена, те због тога није довољно за уништење њено покидати јој само струкове а корен оставити. Осим тога, чуњање само струкова чумних не препоручује се још и с тога, што чума својим коре-

ном толико испреплетне корен дувана, да је немогуће исту одвојити и почуњати је, а да се приликом чуњања не повреди и дувански струк.

б) Мењањем усева на њиви тј. да дуван не долази често на исто земљиште, може се у неколико сузбити чума, нарочито ако у такав плодород не долазе оне биљке, које чума радо напада, као што је нпр. конопаља. По, да се чума и сасвим истреби, апсолутно је немогуће. Један научник (Кох), који се овим питањем дуже бавио, вели, да кад бит се дуван и сваке пете године гајио на једној њиви, и онда није сигурно да се чума неће појавити у дувану.

Сл. 3. — Два струка дувана споданима од „Дуванске Чуме“.

Само, кад се дуже од пет година не гаји дуван на једној истој њиви, нити уштење која друга биљка, коју чума напада, тек онда има изгледа да се чума неће више појављивати.

в) Многи препоручују као добро средство за сузбијање чуме и јако ђубрење.

На добро пођубреној земљи изгледа да ова готованка не може велике штете нанети дувану; чак неки веле, да је и са свим нестане из њиве. Помениути немачки научник, Кох, вели, да се јаким ђубрењем доиста сузбија чума, али за кратко време тј. док снага од ђубрета траје. За други случај пак: да се чума и сасвим истреби јаким ђубрењем, — овај научник тврди, да је то немогуће. Вубрење у толико утиче на сузбијање чуме, што ђубре хранљивошћу својом чини биљку отпорнијом према истој, те одложу обелевање по

могућству толико, да су штете до бербе врло незначителне.

Према томе ђубрење, по њихом мишљењу, није сигурно средство за сузбијање чуме, не само из прегледних разлога, већ и с тога, што на пољубреној земљи и чума боље успева и најзад, што јаким ђубрењем можемо у велико до погоршати и сам квалитет дувана.

3. **Предохрана да се дуваништа не заразе чумом.**

Једна биљка чумина може да да 100.000—150.000 ситних семенчица, које су врло лаке и zgodне да се ветром разносе. Семе је врло отпорно и издржљиво и има јаку клијавост, која може трајати повисе година.

Семе се може да пренесе на дуваништа: дуванским семеном, ђубретом, ветром, стоком и кишом. Кишом може за то, што је лакше од воде и може по њој да плива и да га собом носи.

Због тога треба обратити велику пажњу:

а) *Да ни једна чумина биљчица не обстане на дуваништу да носе семе.* За то треба чувати и уништавати сваку клицу, чим се из земље појави. Прегледање дуваништа треба вршити до саме бербе дувана. Ово уништавање чуме само ће онда бити успешно, ако се то ради сваке године и ако то чине сви пронађачи од реда. Ако један врши требање, а остали не, — успеха, природно је да неће бити никак.

б) Пошто чума и после бербе дувана продужава да живи на корену обрање стабљике, док је најзад мраз у даљем њеном развоју не спречи, — то морамо одмах после бербе дувана стабљике заједно са кореном са њиве поочупати, покупити на гомилу и спалити. Пенео од ових спалених стабљика не треба нишомто растурати по њиви ради ђубрења, већ треба бацати у какву рупу и затрпавати.

в) Као и за расад, тако и за њиву, не треба узимати ђубре, које задржи у себи отпатке од лишћа и стабљика дуванских са заражених дуваништа.

г) Пошто чума живи и на другим биљкама сем дувана, то треба обратити највећу пажњу на коров, јер баш међу коровом има највећи број биљака, које чума радо напада. Због тога треба дуваништа држати чиста од корова и не дати му да узме маха.

***

су серуми противу заразних болести, не издају се ни једном приватном лицу, већ само по поручбини лекара. А и кад би приватно лице дошло до таквог серума, оно не би било у стани да га употреби како треба, могло би шта више још горе стање проузроковати.

Најбоље је, да се сопственици стоке за такве случајеве обрате својом окружном марл. лекару и окр. одбору, па ће они наћи начина да им помогну.

Др. Б. Митровић.

Г Л А С Н И К

Изна чешка повртарна школа у Моравској (Чешка).

Неће бити без интереса да упознамо своје читаоце са оснивањем једне нове школе у Моравској. То је школа повртарна школа у Боховицу код Брна (Брна).

Школска година траје од 1. фебруара до 23. децембра. Курс је једногодишњи и уези с интернатом. Школарина износи 40 круна годишње. У интернату, за дело издржавања, плаћа се само 30 круна месечно. Других додатака нема. Вредни и спрешани ученици могу бити или јединим делом или и са свим особовијени од школарина. Блиско о томе може се сазнати из пропекта, кога упуна заводи школе на захтев. Наравно да су предавања на чешком језику.

Како је код нас повртарство тек у повоју, а с дана у дан осећа се све јача потреба за вештачким произвођем поврћа, бар оно већих градова у Србији, то би било врло профитачно, да се овом школом, која је још и врло јединствена, заинтересује и користе етјовни ових наших пољопривредника, који се већ, или овим послом баве на примитивној основи, или би се хтели томе послу даде посветити. Да је повртарство врло реалтивна пољопривредна грана, о томе нема сумње, и било би за сваку осуду да и даље издајемо чак и за поврће новац туђину, када то све можемо имати и на својом дому.

— 78

Пољопривредна изложба у Владимирцима.

Подринка Окрузна Подружина Српског Пољопривредног Друштва, приредиле 24. 25. и 26. септембра ове — 1911. године, општу пољопривредну изложбу за ерез посаво-тамнавек у Владимирцима.

На изложби биле заступљене све гране пољског привреде. За приредивање ове изложбе ерез Посаво-Тамнавек, као је своју помоћ у 2000 динара, која се сума има употребити на награде такмичарима. Српско Пољопривредно Друштво одредило је подружници помоћ на ову изложбу од 1000 динара.

Осништине у ерезу Посаво-Тамнавек такође су, по препоруци начелника српског у ерезог економија, унеле извесне суме на име помоћи за ову изложбу, тако да се од осништине може очекивати помоћ око 800—1000 динара.

Подружина се нада још на помоћ од Министарства Народне Привреде и округа подринског, како би изложба била што боља и како би се што већа сума могла издати такмичарима на име награда.

Подружина је изабрала и приредивачки одбор у који су ушли: за председника г. Мила Јов. Илић економиста, а за чланове: г. г. Јован Т. Стојановић ерези економ, Ми-

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

П и т а њ е.

Јоједини читаоци „Тезаса“ обраћају ми се са питањем: да ли би могли преко Друштва доћи до серума противу свинске куге, који је описан у бр. 15 „Тезаса“ за пр. год. и шта ли би коштао тај лек, као и да ли би се могла добити близна обавештења о томе.

Молим Уредништво „Тезаса“, да ми извојач на предње питање одговорити.

С. И Ратковић
ерезки економ.

О д г о в о р.

Серум против свинске куге справаљ у својем Бактериолошком Институту у Пешти професор Ниуга. Сто грама стају 12 круна на лицу места. Међутим треба имати на уму ово: Препарати такве природе, као што

штово Богданoviћ срески благајник и Драгић Таковић председник општине Владимирци.

Сада ће се изабрати главни одбор за сваку општину.

ИЗ НАРОДА

ЛЕПА ПРОСЛАВА.

Господин *Миливој Јагодинац*, економ и пчелар из Зајечара, прославио је на Цвети 3-ћег ов. месеца *тридесетогодишњицу свога рада на рационалном пчеларењу*.

Ово слање он је прославио у свом узем породичном кругу, на које је позвао и одашње рационалне пчеларе, који су код њега научили пчеларити, а који сада врло добро пчеларе кошницама са покретним сањем са по 150 до 200 ројева.

Вредин чича Мишевој својим изуморним радом на ширењу практичног знања из пчеларства у овој околини потпуно је заслужно да му се и овим путем честита ова прослава.

Слављеник је био дуго година председник олд. Округле Пољопривредне Подружнице, а сада је редовни члан Српског Пољопривредног друштва и почасни председник олд. Округле Пољопривредне Подружнице.

Желимо да наш слављеник још дуго година, поживи на понос и дилу нашег рационалног пчеларства! —

Ст. М. П.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Број кокошака у Данској.

Према последњем попису, од 15 Јула 1909 године, у Данској је било *11.800.000* кокошака. По попису у 1903 години било је *11.560.000* кокошака; у 1898 години *8.800.000*, а у 1893 години само *3.900.000*. У периоду 1893/1903 број кокошака се увећавало годишње са *600.000* граа, а у периоду 1903—1909 само са *40.000* граа годишње.

Да ли је коприва корисна биљка?

Ми смо еви написали да на коприву гледамо, као на биљку која је штетна и потпуно бескорисна. И донета, кад се намножи по баштама и у њихви представља један неопашан коров. Коприва има двојак: обична коприва и једра коприва. Онда ћемо говорити о овој другој — једрој коприви. Пошто ова коприва расте поред плодова, у јендецима, у каменју и у опште на просторима, који се тешко могу искористити другом којом биљком, — она нам може бити од прилично велике користи. У пролеће се јавља врло рано, те нам може послужити као прва зелена. Она еразмерно садржи много гвозда у себи у органској форми, коју човечији организам лако прима и искористићује и за то је, као млада, лаврена храна за слабе и малоковне луде и децу. На изложби, коју је приредило Руско Императорско Војарско Друштво у 1909 години, била је изложена, поред разних осушених плодова и зелени, и велика количина суше-

них коприва, која је са успехом прокривила себи пут на трапистима великих вароши.

Сушење младе коприве је веома лако и за домаћу потребу може се сушити и у обичним пешима за печење хлеба. Најбоље је сушити посеје пошто се хлеб инади на топлоти 60—70° С.

Осушена млада коприва има вето корисно дејство на малоковна лица, као и свежа млада коприва.

Вредно је забележити да коприва има одлично дејство на адралке и носењет домаће живине. Живина хранења копривом носе увек и непрекљодно. Лети се коприва исеца ножем и даје се живини, било помешана са кукурузним брашном, или сама без никаквих примеса.

Ако желимо да и за зиму коприву оставимо, треба је покосити, повезати у мале снопове (8—10 см. у пречнику) и обесити је на какво отворено место да се провене, а по том сушимо је у њећ дотле, док се ишће по руком не почне да троши. Овако осушену и ситно петрошену коприву треба повезати у какву кошућу или неку и обавити на какво суво и промајно место за зиму. Преко зиме овом петрошеном копривом се хране живина на тај начин, што се врло понари врелом водом и онда помеша са храном. На 10 граа живине довољна је једна варјача коприва.

Још боље носе живина кад се уз коприву дода и првене детаљне, која је на петти начин осушена као и коприва.

Семе од коприва такође се може добро искористити, врло као додатак уз храну на коње, а друго и анотекати га радо конују. У Русији га апотеке плаћају по 45—50 копејек и 1 килограм.

Сем семена у Русији се и стаљница од коприве врло корисно употребљавана. Од стаљница копривиних се мотелим добива безо и сјајно влакно, које има вето употребу, као и влакно од конопље и лана.

Извоз чаја.

Давно је највећи извозник чаја Индија. У 1908 години било је тамо под чајем засебно 220.000 хектара, а количина за трговину готовог чаја износила је 118 милиона килограма. Од тога је само Британска увезла и потрошила 72 милиона килограма; диле, с глзав на главу утрошено је по 1½ килограма чаја.

Услови (лавине).

У Швајцарској је до сада забележено 9368 усова, због којих се у сталној опасности налазе 5176 вапшана, 982 друма и 1012 аграда. 3478 усова пролазе кроз шуму. У овима тоцима захватају укупно 143.216 хектара, диле за 3000 хектара више него што износи цео кантон Аргау.

Ч И Т У Љ Д

Чувени в-вар и виноградар *Херман Гете* преминуо је 30 априла т. г. у Валдену код Беча у 74 години старости. *Смрћу Гетеа* воћарство и виноградарство је изгубило једног од својих највећих и најобразованијих радника.

Вечаш му покој души!

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО

10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ

УПОШУЈУ СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ

ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈНОВИЈЕ РЕШЕЊА СД АПРЕЛА
1889. ГОД. ВРЕДНОСЋ ДРУШТВА ВОДИ
ВЕРНИТА ДЕЛОВАЊИВО

Цена оглашавања изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.**

Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајак.**

БРОЈ 14.

БЕОГРАД 20. МАЈА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XIII.

СА Д Р Ж А Ј.

Преквај грожда. — *Милутин Плах.*
Поплачења. — *Д-р Ур. М. Стајак.*
Први узрочник гладних лугава у Србији. — *М. Н. Лук.*
Штегодина на нашем парку. — *П. С. Петковић.*
Новање авијационог хубрета. — * * *
Доброг дана о најмањој количини брањених хранава. — *Д-р Ур. М. Стајак.*
Питања и одговори: — *Парни луг.* — *Д-р Ур. М. Стајак.*
Паче сегање.
На добру славу.

ВИНОГРАДАРСТВО

П Р С К А Ј Г Р О Ж Ђ Е !

Прошла година је многим нашим виноградарима, „убила вољу“ за сваки интензивнији рад у винограду.

Посебнице прошлогодишње јако се осећају у не знатном роду и рђавом нагледу на бербу у овој години. А то је и морало наустити.

Али, зар за једну рђаву годину ваља напустити посао од кога се рента има?

Ако се осврнемо на педаше и далеко веће неагоде код виноградара других земаља, где су најопасније болести којих код нас нема, јер нема услова да се развију; ако к томе додамо још и силне новчане жртве око наводњавања винограда, скупле радне снаге око обделавања, издатке за куповину и постављање гвоздених бандера и притака у виноградама; па на крају јевтинија продаја и грожда и вина но што је то код нас, — онда долазимо до закључка: да је код нас далеко лакше борити се са неагодама, које нас окружавају, према жртвама и неагодама са којима се боре виноградарски страних земаља.

Краће речено: производи виноградици нас јевтиније стају, посао у винограду је мање компликован, — рента је дакле већа од виноградарења код нас, но у страним земаљама.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дина, на пола године 3 дина, чланови познати, чланови свих других држава, подружница аса, школе, читалнице, војски ставови кадре, бане, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако пакове престају унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ

на годину 8 франка, на срп. пољопр. удружења и високих чланова као и српске земљорадничке задруге и читалнице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франка, кад унапред пакове престају и кад се претплате код самог удружења преко кога ће им се лист слаати.

Овом приликом екрећемо пажњу виноградарима на прекање грожда.

Зна се да у свима деловима на лози има пероноспоре, само што ова на свима њима нема услова да се развије. Кад је овако обичних година, шта тек да речемо за ову годину?

Прекање свију делова лозних већ се врши, али прекање грожда ретко где.

Ми смо и у ранијем чланку (пр. год.) напоменули, да је прекање грожда до зревања односно до појаве шарка припомогло, да прошлогодишњи род сачувамо потпуно онако, како смо га очували и др. година.

Прекање се врши са истим процентом плавог камена у односу према кречу као и за прекање осталих делова, с том разликом, што се сваки грозд толико прска док га бордовска чорба не опере.

При овоме ваља имати на уму, да се чорбе не потроши више, него што је потроше они виноградари, који прскајући листове, траже да оно потпуно пошави.

Прекање грожда треба извршити бар два пута и то: први пут кад грожда достигне половину крупноће или почетком јуна месеца; други пут пре појаве шарка или концем јуна месеца.

И прво и друго прекање грожда, може се извршити једновремено са прскањем осталих делова чокама.

У овом случају прскај прво грожда па онда остале делове.

Мелути Неш.

ПЕПЕЛНИЦА

Од свију болести и штеточина, које дуван нападају, најопаснија је, најштетнија и најраспрострањенија је: *пепелница (шуга)*.

Штеге, које пепелница, без изузетка сваке године, наноси производњи дувана у целој свету па и код нас у Србији толико су велике, да оне прелазе у милионе.

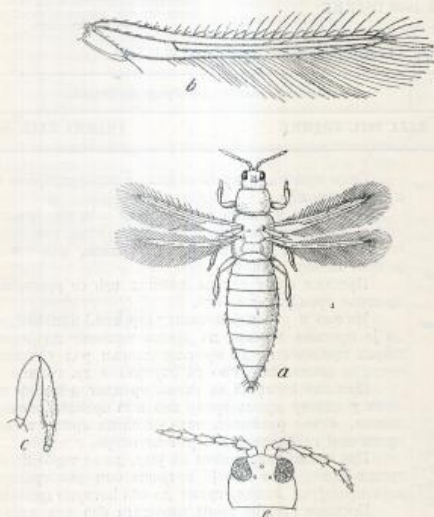
Специјално код нас, она просто речено сатире дувана, јер нема ни једне од сада дуванске бербе, која није у половину упропаћена пепелицом. Ко зна шта је дуван и шта се од њега тражи, тај ће најбоље појмити какве штете пепелица проузрокује. Оно, што је код дувана најбитније и што се од њега и у трговини и у фабрицији нарочито тражи, то му пепелица одузима и уништава. Дуван оштећен пепелицом не само што је изгубио своје драгоцене особине за пушење и потребно својство за правилно ферментисање, него је изгубио и надржљивост, да се дуже може чувати непрерађен на стоваришту, и потребан еластичитет и копац за прераду.

од дувана, оштећено пламењачом, посматрано голим оком, показује беле мрље као код пероноспоре.

Вап сваке је сумње, да су сва та мишљења у основи погрешна. Пепелица није болест, нити последица „луте росе“ или влаге, већ је то један мали и врло сићушан инсекат — бубица, чија ларва (приш) живи на дувану и храни се њима, док му је лишће зелено и сочно, и он је познат у науци под именом: *Thrips tabaci* Gind. и припада реду инсеката: *Thysanoptera*.

Поред дувана *Thrips* напада и друге културне и дивље биљке.

Гиндман¹⁾ је налазио ларве од трипса на листу

Сл. 4. Пепелица — трипс. — *Thrips tabaci* Ug. — а. крилати трипс, б. крило трипсово, с. задња нога, д. предња нога, е. глава.

Сл. 5. Млади „доњи лист“ дувана оштећен пепелицом.

Због тога, што пепелицу сматрамо као једну од најопаснијих штеточина, код дувана, хоћемо изближе да упознамо све заинтересоване, који се гајењем дувана баве или њима рукују, са њеним начином живота, са начином, на који дуване пустоши, и најзад са средствима, која се данас на пракси употребљавају на сузбијању њеном.

Сл. 5. Пепелица се и данас код нас сматра за болест, која долази од росе т. з. „луте росе“, или од велике влаге, кад су кишне године. Неки је чак изједначавају са пероноспором — пламењачом, која лишће на лози пустоши. Ова заблуда потиче свакако отуда, што и лишће

од кромпира, црвеног патлиџана, татули и т.д. У Америци трипс је нађен и на листу од црног лука. Трипс напада још и лишће од белог лука, диња, разних делтина и буњике.

Има једна врста трипса²⁾ која живи на житима и која исто тако велика осуготошења прави на листу од жита, као и дувански трипс на листу од дувана.

¹⁾ R. Gindemann: Die schädlichsten Insekten des Tabaks in Bessarabien. Bull. de la Soc. imp. des. nat. de Moscou, 1880.

²⁾ *Thrips cerasorum* Halld. На шмицама, јетму и трамцу.

Th. scabellus Lindl. На шмицама, раки, јетму.

Th. sambuci Reg. На пасуку.

Th. lini Ladurum На лану.

Th. Pisi Kötler. На лози.

Дувански трипс је мала бубица, која се голим оком види, али се не може добро да распозна. Кад се увеличавајућим стаклом — дупом, која два пута увећава, посматра, онда се већ боље може да распозна и да се види како та бубица отприлике изгледа. Приближна дужина је њена од 0.8—1 мм. Боје је бледо жуте. Очи и задње ивице трбушних претенова су црни. Облика је дугуљаста са крајевима готово паралелним

Трипе има три пара ногу, које се између себе разликују као и код осталих инсеката. (В. сл. 4. е и д.)

Трипе има два пара крила. Горња су крила дужа. Код мужјака су крила краћа, али ни крила женке не прелазе никако преко трбуха. Горња крила имају два ребарца: једно горње, које почиње од основнице крила и завршава се код врха, а друго доње, краће, које је са горњим везано једним попречним ребарцем. Доње је ребарце цело покривено длачицама, а горње у размацима местимично. Доња крила имају само једно ребарце. (В. сл. 4. б.)

Трбух је образован из десет претенова код женки, а (код мужјака из девет. Претенови су једнобојни. Трбух се завршава дугим, дебелим длакама, којих је бројно више но на осталим деловима тела.

Начин животоња. — Чим расађени дуван ојача и истера 5—8 листа, бољих година отприлике крајем маја и почетком јуна, трипе почиње да носи јаја на листу. Јаја носи на тај начин што својим шљакком, који се налази на задњим, пробуши ткиво листа и у ту рупицу снесе једно јаје. После сваког снесеног јајета женка се одмара неколико сати; после одмора, иде даље на друго место да снесе јаје, и тако редом.

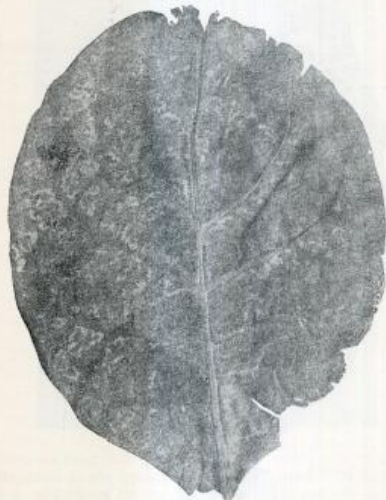
Сл. 7. Старији „доњи лист“ дувана оштећен петелицом.

и око средине трбуха нешто придељним, одакле се они почињу поступно да сужавају. Кретање је трипса врло живо.

Цело је тело трипса покривено длакама, које су на предњем делу тела краће и ређе, а на задњем, око врха трбуха, дужи и чешће. (В. сл. 4. а.)

Глава трипсова, гледана одозго, готово је квадратног облика; шира је нешто но дужа и са ивицама са стране (образи) областим. На глави, са стране, налазе се велике, прне очи, сложене од многобројних ситних очију. Осим ова два велика, сложена ока, на горњој страни главе (између ова два ока) налазе се мале прсте очи. Ових је на броју три, поређаних у виду троугла, од којих је једно напред а два позади. (В. сл. 4. е.)

Између сложених очију, на предњем делу главе, налазе се два кончаста, чланковита шипка, сваки са-стављен од седам члавака. Они су обрасли длакама, које су при дну шипака ређе а при врху гушће.

Сл. 8. „Горњи доњи лист“ дувана оштећен петелицом.

Елиптична, црвенкаста, једва 0.20 мм. дугачка јаја леже или дубоко у месоу листа (мезофилу), или испод покожице листа (епидерма), или чак само испод спољне покожице (кутикуле). Јаја, на месту где је снесено, остаје све док се из њега не изведе ларва. С пола, на листу, познаје се под дупом лезиште ја-

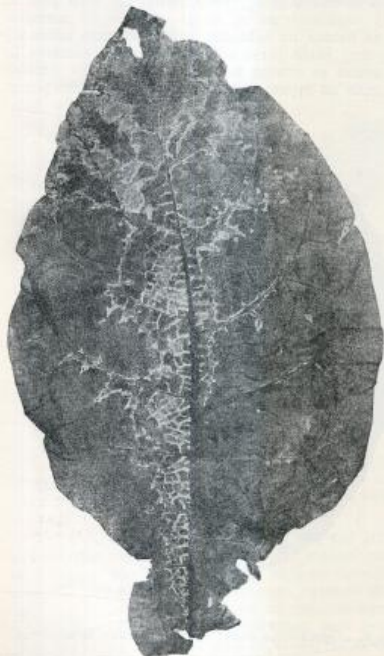
јета по томе, што је покожница (кутикула) непунчена и изгледа као каква сјајна бубуљица. Лежишта јаја расута су по листу без реда.

Отприлике после 10 дана, пошто је јаје снесено, ларва се испили. Испилена ларва пробија кутикулу листа. Навуштено лежиште прво показује мрку пегу, па онда белу.

Дужина ларве је мања од 1 мм. (0,8 мм.), и тело јој је сем главе голо — без длака. Глава и вратни штит су првенкасти. Очи црне. Ноге су голe и безбојне. (В. сл. 5.)

Трбух је дебео и нешто дужи од груди и састоји се из десет чланака.

Уста су као и у савршеног инсекта. Пипци су прљаво жућкасти и састављени из шест чланака. Пошто ларва пресвуче по четврти пут кожуљицу, преобрази се у луткицу, и добија крила, која ју штите. Луткица се миче врло живо и може да се храни.

Сл. 9. „Дони лист“ дувана, који је дошам, пред саму бербу, оштећен пепелницом.

Ларва се развија у савршеног инсекта за 37 дана, а од јајета да постане савршеног инсекта потребно је 47 дана, на име:

10	дана	док се испили из јајета
30	"	за развијање ларве
7	"	претварање у луткицу.

Сл. 10. Дони „средњи лист“ дувана оштећен пепелницом.

Савршени трипе јавља се концем јуна или у првој половини јула и живи неколико дана. Од једног трипеа за време лета рађају се три генерације: прва у половини маја, друга, крајем јуна, и трећа, у другој половини августа. Женке из последње генерације не носе јаја у јесен; оне презиме као савршени инсекти под опалим дуванским лишћем, травом и у земљи, и у пролеће излазе из својих склоности као, прва генерација — да носе јаја.

Поједине јединке трипеа проведу цео свој живот на листу дуванском, на коме су се извеле. Ларве највише бораве на наличју листа, чије је ткиво ређе и за то лакше за бушење. Крилати инсекти излазе на лице листа само кад је мирно време и кад је мутна светлост. На рђавом и кишовитом времену трипсови се сакрију на наличју листа око главног и споредних ребара, и не крећу се нигде.

Спољни знаци оштећења од трипеа састоје се у карактеристичним пегмама по листу. Ове пеге илеу увек једнаке и сличне. Оне зависе од висине из којој се лист налази, од старости дуванске биљке, од степена развића инсекта, те према томе показују и велике различности у боји, облику и ситуирању. (Види сл. 6, 7, 8, 9, 10, 11.) На младом листу су обично расејане ове пеге даље од ребара, и округле су, а на старијем пеге су

вешном поред главног и споредних ребара и тестерастаг су облика.

Оштећења од ларви мање падају у очи, него од одраслих инсеката.

У колико је неко лишће више трпело од трипса, у толико је његова вредност мања. Као безвредносно лишће се сматра оно, које је трипс свуд унаоколо ребара изгризао, те је и оно међуребарно ткање изумрло. (В. сл. 11.)

Оштећење од трипса у главном се састоји у прекидању кружења сокова по листу, услед чега се лист не може да храни, те или изумре или остане слаб и крајљав. Јер, трипс најрадије нагриза оне делове листа, у које храна из ребара непосредно долази. Кад трипс те делове уништи, онда је придолазак хране за даље делове од ребара потпуно прекинут и ти делови сами по себи морају да изумру.

Сузбијање трипса.

Сузбијање трипса на дувану је веома тешко, јер нема за сада ни једног радикалног средства противу овог штеточине, нарочито противу његових ларви, које заривене у листу живе.

Линдеман држи за сигурно, да се дезинфекцијом расада *Пашком за инсекте* или *Петролеумовом емулзијом* може да сачува преношење трипса из расадних леја у дуванште. За ту сврху он препоручује следеће:

Кад извадимо расад из леја, треба да га метемо у један омањи сандук и да га јако посу-

Сл. 11. Листи дувача угнуто од пестлице.

мо прашком за инсекте. После 2 до 3 сата трипс ће угнути. Тек после овакве дезинфекције, треба расад расађивати по њиви. Такође је за ову сврху препоручљиво пре расађивања умочити расад у петролеумову емулзију, и онда га расађивати.

Као даље средство за сузбијање трипса Линдеман препоручује: да се доње лишће на дувану, које је јако нападнуто трипсом, пољупца и уништи (свали); на тај начин сузбићемо даље размножавање трипса и сачуваћемо горњи део дувачанске биљке од даљег пустошења.

Врло добро помаже противу трипса после бербе скупљати са њиве овално лишће дувачанско и стабљиче и спаљивати у крај њиве. Такође два пута угарење у позну јесен може прилично трипса да умањи. Јер се онда трипс излаже мразу и влази, према којима је необично осетљив.

Прескање дувана на њиви петролеумовом емулзијом и нестеровним раствором прилично помаже, али према досадашњем искуству показало се је и сувише скупо, те због тога и не можемо прескање препоручити,

бар све докле не, док се не нађе неки бољи и јевтинији начин, који неће произвођача много стаја.

Као природни непријатељи трипсови су: *Triphleps insidiosus Say.*, који ларве трипсове исисава и *Chrysopa (Florfliege)*, која такође трипсове радо тамани.

ПРВИ ИЗРАЂИВАЧ ГВОЗДЕНИХ ПЛУГОВА У СРБИЈИ

„Плуг крчи пут просоћености“.

И ако код нас још ни до данас гвоздени плуг није истиснуо потпуно из употребе дрвени плуг и стару ралицу, ипак се мора признати, да се ово прво и најважније оруђе за обраду земље све више и више у народ растура и све више тражи и то најмодернији и најсавршенији гвоздени плугови. Разуме се, да данашњим бројним стањем добрих плугова у земљи не

можемо бити задовољни, као што морамо бити незадовољни и због употребе дрвеног плуга и ралице — јер кад се на једном посуду ради пуних 40—50 година, онда збиља треба да се постигнути и видјени и бољи успеси. Но у осталом како је да је, радити се има још доста. Ми, овом приликом, хтели смо само да нагласимо, да је наш народ радо примио гвоздени плуг и да се он све јаче и јаче у земљи шири. Хтели смо да истакиемо, управо забораву да отргнемо, и *Врвога* ковача који је, од појаве првога гвозденога плуга у Србији, сам, по оригиналним плуговима, почео израђивати прве гвоздене плугове у земљи и то

могу по наш реп бити и доста штетне ако о њима приликом ђубрења не будемо водили рачуна: које ђубре смомо мешати с којим ђубретом, а које у опште не смомо мешати, већ морамо само за себе бацити на љиву.

Да би се избегле дакле те штете и од вештачких ђубрета имали користити, ми ћемо овде на један врло прост и за сваког пољопривредника разумљив начин представити како то мешање треба да иде.

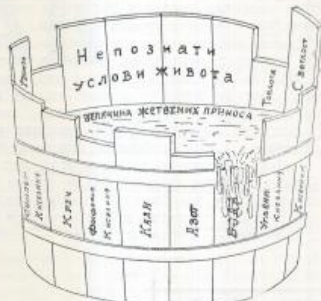
На приложеној слици, која представља један круг, обележена су сва важнија вештачка ђубрета, којима треба ђубрити земљу, и повезана разио извученим цртама: једноставним, дебелим и двојструким цртама.

Све врсте ђубрета, које су повезане **дебелим цртама** не смеју се у **оштите** никако мешати; она ђубрета која су повезана **двојструким цртама** могу се мешати **непосредно пред само ђубрење** на њих а никако пре; а она пак која су повезана **једноставним, танким** цртама **могу се мешати кад год хоћемо**, па и онда кад их желимо да чувамо за дуже време. **Пример:** Стајско ђубре са мерглом нпр: не смомо мешати никако.

Кали са чилском шалитром не смомо чувати помешане, али их смомо помешати непосредно пред ђубрење и помешане бацити по љиви.

Коштано брашно не смомо никако мешати само са мерглом, а са осталим ђубретима можемо увек, итд.

је тек почело код нас да примењује, али то не значи да ће се на томе и остати. Наше је уверење, да неће проћи много времена, кад ће га морати и најсиромашнији и најнеповерљивији пољопривредник употребљавати за ђубрење својих њива, ливада, воћњака, виноград, градина итд. и за то је потребно да зна сваки пољопривредник: шта је и какав је то *Либигов закон о минимуму*.

Сл. 2. Либигов закон минимума представљен на слици.

За ову сврху Немац *Добенек* пронашао је један веома згодан начин, помоћу кога се може сваком и најмање школованом пољопривреднику објаснити суштина тог закона. То је т.а. „*чабрини минимум*“.

Замислимо један *чабрин*, који је састављен из *шолко* *дјга*, колико има *природних услова*, који су *неопходни за растање и развиће биљке*. Према томе разумљиво ће бити за свакога: *да ће садржина чабрини зависити од оне дуге која је најкраћа*. И само *продужење најкраће дуге можемо садржини у чабрину повећати*.

Ако сад узмемо да садржина чабрини представља величину жетвеног приноса, као што је у слици означено, онда значи да ће величина жетвеног приноса зависити од оног услова, који је обележен на најкраћој дуги, — а то је вода. Дакле, ако хоћемо да повећамо жетвени принос, онда морамо, дотични уевз заузевати или наводњавати, пошто у води оскудева.

Овде је на слици представљено као пример да је најмање воде, али може место воде да буде најмање: светлости, топлоте или ког биљног хранива, од чије ће количине исто тако зависити величина жетвеног приноса као и од количине воде.

Продужење сваке друге дуге, сем оне најкраће, садржини чабрини неће се повећати. Дакле, додавање оних услова, који биљци стоје довољно на расположење, неће повећати приноса ништа користити. Тако, кад би код нашег примера место воде, која недостаје повећали које од вештачких ђубрета, онда то не би ништа утицало на повећање приноса. Исто тако неће користити ђубрење земље калијем и фосфором, којој недостаје азота.

Продужење најкраће дуге повећаће садржини ча-

Либигов закон о најмањој количини биљних хранива

(ЗАКОН МИНИМУМА)

На питање, колико чилске шалитре треба додати разним културним биљкама приликом ђубрења, — врло је тешко, брао и кратко одговорити, јер то зависи у велиној случајева од разних чињеница и услова. Да може ђубрење азотом да успе, мора на првом месту у земљи бити довољна количина калија и фосфора. Још славни *Либије* је утврдио, да немање једног само биљног хранива у земљи, може проузроковати слаб принос у жетви, јер биљка узима од свих пружених хранива само онолико, колико то одговара оном храниву, које се налази у земљи у најмањој количини. То вреди не само за хранива у узем смислу, већ и за све остале услове, које биљка треба за своје развићање и пораст, као: за воду, светлост, топлоту итд.; кратко речено: величина жетвених приноса зависи од оног услова, који се налази у најмањој количини.

У колико се овај закон односи на агркултурну хемију показало је *Либије* четрдесетих година прошлога века, а *Вољки* га је после проширило и на агркултурну физику.

Поред свега тога, што је овај закон познат и признат за научну истину још одавно, међу нашим пољопривредницима се, на жалост, о њему зна врло мало или боље рећи ни мало. Како од познавања оног закона у главном зависи правилна примена вештачких ђубрета у практичној пољопривреди, то ће врло важно бити за сваког пољопривредника да се са тим законом из ближе упозна. Доиста, вештачко ђубре се

брића само за толико, колика је разлика у дужини између најкраће дуге и преје иза ње.

Овим се хоће да каже, да по закону минимума, поправљање оног услова, који се налази у најмањој количини, повећава принос само у толико, колико му то допушта онај услов, који одмах за њим долази у најмањој количини.

У приложеног слици долази иза воде азот у најмањој количини, према томе наводњавање услова би у толико повећало принос у колико то допушта она количина азота, која се налази у земљи.

Билкама обично недостају поред воде још и ова четири хранива: азот, калциј, фосфорна киселина и креч, која им се обично додају у виду вештачких ђубрета. Азот се додаје у облику чилске шалитре, амонијум сулфата и калцијумцијанида; калциј у облику калијеве соли; фосфорна киселина у облику суперфосфата, Томасовог брашна, констаног брашна и креч у облику негашеног креча, мергела, итд.

Остала хранива (услове) билке налазе довољно у земљи и ваздуху (као што су: гвожђе, сумпор, магнезијум, светлост, топлота и др.) и за то није потребно да их нарочито — вештачким путем — додајемо.

— 402 —

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

П и т а њ е.

Парни плуг. Ја имам 160 ланаца земље, коју сам орем и обрађујем и засевам житом по 90 ланаца, кукурузом и јечмом 50 ланаца, а често ми је земља под ливадама, попашмама, леталином и гором.

Па како ја 140 ланаца своје земље морам све плугом да поорем: с просеца за пролетне усеве, преко лета сву естрињу да подугарим, с јесеи за поорем за оне усеве, то ми је доста тешко, да са обичним плуговима ову земљу обрађујем, а са вадругом сам слаб.

С тога молим Пољопривредно Друштво, да ми завета: има ли **Парни плуг**, колико ланаца једног дана може да пооре и са колико надничара, шта кошта такав плуг и да ли се може одржати без поправке за време сезоне?

Моје је ово земљиште груписано у три комада.

Петар С. Борн
селик из Краља-Дола.

О д г в о р.

Парних плугова има више система и сви су скупи. Најбољи су за сада Фовлерови парни плугови (Fowler-Magdeburg) и Ховардови (Bedford). И један и други коштају комплет са локомотивом око 35.000 динара. Парни плуг са двама локомотивама, који у осталом и боље и брже ради, кошта око 60.000 динара. Овај плуг може, за 12 часова рада, да пооре:

плуг са 3 раоника 4—6 хект., дубина 40—30 см.

„ „ 6 „ 6—10 „ „ 20—15 „

За овај плуг потребне су две машинисте један орач-краноп и један до два радника.

Плуг са једном локомотивом потребује више радника.

Парни плуг се рентира само онамо, где су имања груписана, и велика преко 800 хектара. Ако желимо да овај плуг добро ради и да се чемена не квари, мора земља бити равна и чиста од камена и паљева.

Ове плугове набављају великопоседници, који располажу великим капиталом. У Србији, сумњам, да би се и на којем имању овакав плуг могао да рентира. Немачка, чија пољопривреда стоји на високом ступњу културе, и где је велики посед у велико заступљен, почетком ове године имала је свега 3200 парних плугова у употреби. Од тог броја више од половине својина су појединих фабрика плугова, које парне плугове издају под закуп или на „ујам“. Дакле, употреба парних плугова на страни још није у тој мери разграната како се обично код нас мисли.

Вама специјално саветујемо да не покушавате овај плуг набављати, јер је и сувише скуп, а да би од њега имали какве ренте. Ако имате толико имање, које због слабе аздруге не можете обрадити на време, ми Вам саветујемо ово: оставите оралије толико, колико можете обрадити, а остало претворите у ливаде и пањеве и гајите говеда и свиње. Према данашњим пијачним ценама стоке, говедарство и свињарство мора Вам се рентирати. Жита, нарочито стриније, мање сејте, а сточну пићу што више. Тако ћете са Вашиг имања већу ренту постићи, него да улажете велики капитал у скупоцене справе, које Вам не само неће дати никаква прихода, него Вас могу и материјално руинисати.

Д-р Ур. М. Стрџић.

— 403 —

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Не држи сувише старе краве!

Једном већем пољском добру, које је израђивало одлично месо (бутер), почеле су ситвати маале од муштерија, како оно не нарађује више добро месо, као раније. Месо се брао квари и нема више пријатан укуе.

Ове маале, природно, да ишеу биве пријатне уграти имања, и зато се дале на посао да изнађе узрок оној својој невољи. Испитала је, испитивала је, тражила је узрок, али без успеха. Најзад се реши да осуши и поселеђе сродство. Расподрла све старе краве из свог запата и место њих доведе младе краве кувонином из туђих запата. И гае! — Овај покупај испале одлично! Маале претресоше јер угрива поче израђивати нето овакво одлично месо као и раније.

Дакле, шта је био узрок? Узрок кварињу меса је било рђаво млеко које су старе краве давале.

Дакле, не држите старе краве у својим запатима!

— 404 —

ИЗ ДОБРИХ КЊИГА

1.

Никад не говори својој деци, да су и *позни* кукурузи добро родили.

(Народна изрека у Подрињу).

2.

Како је грана савијена, онако и расте.

(Народна изрека).

ПРЕПИСАТА И РУКОПИСИ

УЗУЛУ СК

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕПИСАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ

ПОШТЕ

НА ОСНОВУ ВАЖЊИГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1899. ГОД. СРПСКОГ ДРУШТВЕНОГ КОДЕ
ПОШТА БЕСПЛАТНОЦене огласних извешаја је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦИНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

за годину 6 дина, на пола године 3 дина.
чланови поштом, чланови списа дру-
штва, подучава оца, писмо, чита-
ошине, војини ставног клара, ђака,
монастири, земљорадничке азбуке, и
чварни шума добијају лист у пола це-
не, ако положе претплату унапред за
целу годину.

ВАН СРБИЈЕ

за годину 8 франка, по срп. пољо-
прив. удружења и њихови чланови као
и српске земљорадничке азбуке и чи-
таошине, цркве, писмо и монастири
добијају лист за 6 франка, кад уна-
пред положе претплату и кад се прет-
плате код свог удружења прено мора
ће ни се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.**Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 15.

БЕОГРАД 30. МАЈА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ.

Сточарење. — Др. Бор. Митровић.

Летњи радњи у виноград. — Про. Калужеровић.

Животице: Корисна искуства за одгајивање пшеница. * * * — Те-
жика конвенција јаја у шведским месецима.

Гајина дувања у Бајиној Блази. — Др. Ур. М. Стајић.

Јавна говорница. Штатско привредна зана — Миодраг Обреновић.

Страница о изашој пољској привреди.

Поуче септице.

Књижевност.

СТОЧАРСТВО

СТОЧАРЕЊЕ.

Уз земљорадњу потребно је и сточарство и то из
више узрока. Стока, у првом реду, обрађује поља, збира
и преноси производе пољске; стока претвара производе
земљорадње у савршене облике: месо, масло, сир,
млеко, који су далеко веће вредности од производа
земљорадње и који се могу лако и далеко пренети и
добро продати. Стока враћа хубретом земљи снагу која
је утрошена на ратарске усеве, те се тако земљиште
одржава у снази, а може му се правилним и марљивим
радом снага знатно и повећати. С тога су зем-
љорадња и сточарство две неразводне гране које за-
једно представљају снажно стабло пољске привреде.
Рад са стоком или сточна привреда зове се сточарење.

Сточарење су у разна времена и у разним краје-
вима вршило, а и данас се врши, на разне начине. У
оним временима и пределима где су сточари имали
довољно земљишта за испусте и пашњаке, сточарење
се вршило и врши се на прост начин. Стока је др-
жана поглавито за то: да се храна, која расте на паш-
њацима и испустима, што лакше и јевтиније искористи
и претвори у најпрече потребе свакодневног живота.
Овај начин сточарења је примитиван, најпростјији и

даје најмање користи. Код оваког начина сточарења
није се много водило рачуна о томе: каква ће се па-
шњина држати, главно је било што већи број грла; није
вођено старање о парењу ни у погледу времена ни у
погледу индивидуа које су се стварале. Мушјаци и
женке ишли су заједно на пашу и спаривање се вр-
шило по вољи. Младим грлима није покланана ни-
каква пажња, она су сисала и расла поред својих ма-
тера. На овај начин вршено је, дакле, сточарење без
много труда и великог капитала, али су за то и при-
ходи од сточарења били врло незначитни.

За данас се задржало примитивно сточарење само
у ненапреднијим земљама и то у оним пределима, где
има довољно слободног или за ратарство неподесног
земљишта и где оскудица свакога саобраћајног сред-
ства онемогућава или чини нерационалним сваки други
начин сточарења. Не треба примитивни начин сто-
чарења доводити у неравнотежу везу са већим комплекс-
ним пашњацима и испустима, јер има земаља и предела
који су својим положајем, бујношћу траве и разра-
натим саобраћајним везама са тржиштима врло погодни
за модерно, рационално сточарење, као што је то на
пример у поморским пределима Немачке, Француске
и готово у целој Холандији. Исто је тако и у Швајц-
арској, где се земљиште услед стрмог терена теже дају
употребити за земљорадњу, а богатством воденог таласа
и бујношћу траве омогућава се рационално сточарење
до те мере, да народ од тога поглавито и живи.

Други, савршенији ступањ сточарења, појављује се
опамо, где се ратарство у јачој мери развијено. Тамо
се држи поглавито за привредне услуге; служи дакле
у првом реду за обраду земље и пренос терета и тек
у другом реду служи за добијање хубрета и као из-
вор за народну исхрану. У овом периоду сточарења,
који и данас код многих народа преовлађује, стока се
држала по стајама или васлонима у близини окупнице
и само се у извесно доба године, кад се поља ереде,
пуштала на пашњаке и испусте ако их је било.

У трећем и најсавршенијем периоду сточарења, који данас преовлађује код свих културних народа, стока се држи поглавито по стајама и испуштима, односно по бујини и уређеним пашњацима каквих има у Холандији и Швајцарској и ту се под надзором сопственика негује, храни, спарује и одабара, а све у циљу да се добије што више и што бољих сточних производа. Сточарство овде представља у првом реду јак извор народнога богатства. Овај начин сточарења представник је највише културе, а појављује се онамо: где је насељеност гушћа, где је народ толико просвећен да поима велику вредност сточарства, где су разрапата саобраћајна средства и омогућен брз и лак приступ на тржишта. За овакав начин сточарења потребно је имати или бујне и простране пашњаке, као што их неке земље и предели имају, или, онамо где тога нема, потребно је имати воду и усталаштво за се постарамо и за стоку спремно довољно како летње зелене тако и зимске суве хране и да је држимо поглавито у стајама и испуштима и обилно хранимо. То може постићи сваки вредан сточар засејавањем дегелине, граорнице, сточне реше, сачме и других шибних биљака.

Код овог последњег начина сточарења које је у данашњим приликама готово једино и рентабилно, морају сточари бити посвећени у многе послове које до сада или нису знали или су их пренебрегавали. Данас мора сваки сточар, ако хоће да од своје стоке има обилне користе, да бди над стогом дан и ноћ. Он мора водити рачуна о привредним подобијима запата кога држи; мора тај занат и поред познатих му одлика све даље испитивати у томе правцу и само од бољих најбоља грла задржавати за прилив и ништа не радити од ова. Он се мора старати да научи како ће сточне производе: млеко, сир, масло, кајмак најбоље сачувати и прерадити их тако, да се дуго могу одржати и да за њих добије што већу цену. Сточар мора водити рачуна и о ђубрету које од стоке добије, скупаати га и чувати да га потом употребити за снажење својих њива и пашњака. Поред свега наведенога сточар мора обратити велику пажњу и на подизање подмлатка. Јер ако се подмладак у прво време, а нарочито у првој години, не гаји како треба, онда је као запат доведен у штету. Нехат при подизању младих грла убрзо доноси рђаве последице: кржљавост са свима рђавим појавама које запат вуку уназад и цело сточарење чине нерентабилним. С тога у првој години треба обратити врло велику пажњу на негу и храну подмлатка, јер се доцније не може лако надокнадити што се у првој години пропусти.

Др. Ђ. Митровић.

ВИНОГРАДАРСТВО

ЛЕТЊИ РАДОВИ У ВИНОГРАДУ.

Има виноградара који мисле, ако су свој виноград или османлук орезали или окопали — да су тиме све учинили и да више ту нема послова. То није тако; јер, количина и квалитета рода, као и снага чокога, зависи од правилног поштувања са ластарима течајем

лета. Међу такве летње радове спада: *Очишћавање* — лаучење — зелених ластара, *заламање*. Код се млади ластар прекрати — заломи — на висини до 1 метра, обично за 4—5 листова над најгорњим гроздом, онда се цело сок, који к врховима тежи, скрене у корист развијања гроздова и потпунијег сазревања оцака и пруба — резница. Од уреднога и редовног заламања не само да чокот дуже траје, него се и принос удостручава. Ластари се почиу заламати, кад су већ у пола одрвенили, обично у јуну. У хладнијим крајевима и кад су чисте летње кише, ластар спорије одрвени, због тога заламање треба вршити у доба, кад је слабије колање сокова — обично у јулу. Позиције заламање мање је штетно, него раније. Побочне огранке — заперке — који доцније избљују, такође вала заломити на једно оцке, да би се пруг болје развио. Кад лоза потпуно одрвени — сазре — оне огранке вала скривити и тиме се помаже, да родна оцка потпуно ојачају. Кад се лоза гаји на одрине и шпалери, онда се у место заламања предузима пинцирање по потреби.

Везивање. Кад се лоза гаји на одрине, шпалери, или „редове иза међа“ (у Црној Гори), онда се и старо дрво — кракови — (код шпалери и форме Томери) редовно привезују за жичу или летве. У винограду пак, редовно се млади ластари привезују за коле или за претегнуто, дуж редова, жичу, или се најзад, где нема кола, ластари састане и привезују.

Са уредним везивањем постиже се: а) грозд се падаже довољно приступу сунчаних зракова; б) ластар се подиже да гроздје не лежи по земљи; в) подизањем и скупљањем ластара олакшава се прашење у винограду; и г) помаже се правилно развиће ластара и жила чокога.

При везивању вала пазити: а) да се исто изврши кад је вријеме лијепо и кад нема вјетра; б) да се ластари не стежу и да се лишће не уврће и не завија; и в) да се ластари привезују чврсто, како их вјетар не би одржијели и поломно. За везивање узима се: рафија, врбово пруће, зукна — жука (у Црној Гори), а по некад и тање гушке од сламе. Веза треба да је јака и мека. Ластари се привезују на једно-два мјеста и то: у винограду усправно уз пртике, а код шпалери или других обнова, косо, или положено уз жичу или летвине. Рад се врши једновремено са заламањем.

Претеновање. Овај се рад најчешће изводи у северним крајевима, где хоће виноградар да добије крупније зрно и да му брже сазре, особито стоне сорте за тргове; дочим на југу претеновање није толико од потребно.

Под „претеновањем“ подразумева се рад, кад се испод најнижег грозда изреже кора — претен — на ластару, и тиме прекине пут колању сока, који иде од врха ка старом дрвету; дочим вода и минералне соли иду на више правилно и ластар се једнако развија. Величина овог претена, који се скида, зависи од времена кад се претонује и од јачине чокога: у колнико се рад врши раније (одмах последице цветања) и колнико је чокот снажнији, у толико и претен мора бити шир и обратан. Претен је обично од 2—6 м. м. м. широк и увијек се пазити, да до краја вегетације не зарасте. Да се зрно увећа и сазревање ускори, треба претеновање извршити у доба најчешћег колања сока.

Прстен ваља лагано скинути до дрвета, али дрво се не сме повредити.

Прстеновање ваља извршити само на оним ластарима, који нам при резидби нијесу потребни; а ипак на онима, који нам требају за лукове и кондире. Из овога излази, да се прстеновање може само примењивати на оним чокотима с дугачким луковима, или на чардаклијама. Виноградар Гајо савјетује прстеновање само код положених ластара при шпалерској резидби. Ако је форма „кордон“ те је потреба да се главна грана продужи, онда њу не треба прстеновати, већ се сме извршити прстеновање само на споредним ластарима. Сам рад „прстеновање“ врши се, или воћарским пожем, или парчитим за то удеменим справницама, које, или саме скидају прстен, или само нарежу, а кора се прстима одвоји; или најзад пицкетама Ренеа и Фочеја које су за то практичне, јер саме по вољи скидају кору.

Кидање лишћа. У оним виноградима који су у долиналима, и кад је на чокоту много лишћа те ово јако засењава гроздове — кидање лишћа врло је потребно, јер ваздух слободније пролази између гнча и гроздови добијају више светлости. При овом послу ваља бити врло опрезан, јер сувшишом откидање лишћа може бити штетно: 1) што ће се гроздови од велике суочаче прицеце „опарити“, и 2) што се по новим огледима преобраћање скробица у шећер врши у лишћу, поглавито у оном које је најближе грозду. На бујном чокоту може се и више лишћа откинути, дочим на слабијем, само оно пожућело и које јако засењава. При кидању лишћа не ваља лист откинути са дршком, јер се чине ране на ластарима, већ без дршке. На јужној обали Крима, кад је јесен кишљива, кидање лишћа редовно се предузима, поглавито у виноградима Импер. Ник. училишта — школи за Виноделе и Воћарство — како би прије саврело и „успеуло“ за прављење слатких и јаких вини. Онда, где се у велико гаје астадеке сорте лоза, тамо се, у намери да се добије крупно грозђе за пијаце, предузима још и проређивање зрна и поткидање гроздова. Овај се посао врши неколико пута тецајем лета и добија се грозд лепши и зрно крупније.

Палгорница, 10. маја 1911. год.

И. Казуђарош,
агроном.

— 404 —

ЖИВИНАРСТВО

КОРИСНА ИСКУСТВА ЗА ОДГАЈИВАЧЕ ПЛОВАКА.

1. Узрочи угинућа пловчића јесу:

а) Велика топлоћа.

б) Влажна и загуљива стаја, у којој пловчићи бораве.

в) Кад пловчићи чешиће кисну.

г) Оскудица у песку.

д) Плаве ваши у глави.

ђ) Изненадна и напашта киша.

е) Дуго и тешко извођење.

ж) Јако сунце.

з) Оскудица у чистој и свежој води.

и) Пљетки судови за појење.

ј) Рђва приплодна стабла.

2. Дезинфицирај испусте, на којима пловчићи бораве.

3. Износи их на пијацу кад наврше 10 недеља.

4. Побрини се за хладовину, како за пловчиће, тако и за маторе пловке.

5. Чисти стају сваке недеље.

6. Кокоске су рђаве мајке пловчића.

7. Сваког дана простири пловчићима свежу постелу.

8. Не храни пловчиће прве недеље месом.

9. Пре сваког храњења очисти посуде у које храну сишаш.

10. Мењај воду у појимима три пута дневно.

11. Угојене пловке лако гину кад лежу јаја.

12. У колико је скорашњије јаје, у толико је боље извођење и јачи пловчићи.

13. Пловке се морају најмање један пут дневно хранити зелеништем.

14. Да би пловке, које се чувају у затвореном простору, имале кретања, треба им расгурати зрениве приликом храњења по целом том простору.

15. За пловке треба имати два испуста. Један од њих треба у сваком случају засејати овсем или ражју.

ТЕЖИНА КОКОШИЈИХ ЈАЈА У ПОЈЕДИНИМ МЕСЕЦИМА.

Један немачки живинар мерно је кокосија јаја два пута месечно, па је нашао: да јаја у разним месецима разво и теже. Резултати тих мерења виде се из таблице, које овде доносимо.

ДАТУМ МИРЕЊА	БРОЈ МЕРЕНИХ ЈАЈА	ТЕЖИНА			
		УКУПНА ТЕЖИНА	ПРОСЕЧНА ТЕЖИНА	МИНИМУМ (ВАЖАВА)	МАКСИМУМ (НАЈВЕЋА)
Г Р А М А					
1. септембра	15	920	62.3	—	74, 76, 76
15. "	15	950	63.3	—	75, 76
1. октобра	15	960	64	—	75, 105
15. "	15	960	64	—	75
1. новембра	15	960	64	—	75
15. "	15	950	63.3	—	70, 76
1. децембра	15	940	62.7	—	70
15. "	15	930	62	—	65, 70
1. јануара	15	930	62	47	75
15. "	15	850	56.7	—	—
1. фебруара	15	780	52	—	—
15. "	15	700	46.6	—	—
1. марта	15	920	61.3	—	—
15. "	15	1040	69.3	—	117
1. априла	15	960	64	—	—
15. "	15	920	61.3	—	—
1. маја	15	920	61.3	22	90
15. "	15	890	59.3	—	—
1. јуна	15	870	58	—	—
15. "	15	860	57.3	—	—
1. јула	15	860	57.3	—	—
15. "	15	880	58.6	—	—
1. августа	15	810	54	—	—
15. "	15	820	54.7	—	—
		360	21.580	60	—

ГАЈЕЊЕ ДУВАНА У БАЈИНОЈ БАШТИ

Бајина Башта заузима данас врло завидно место у нашој природни дувана. И ако количина произведеног дувана преко године у целом Рачанском срезу не прелази више од 100.000 килограма, ипак за то Бајина Башта остаје као једно од најсигурнијих и најбољих произвођачких места у земљи.

Сл. 1. Дуван на Првеној Стени. У подножју Првене Стене Дрина, десно Босна, а лево Бајина Башта.

Дуван, који се тамо одгаји, сматра се као сигурна и солидна роба, којој се увек може наћи купац. Адакалеки Турци, који се баве продајом прерађеног дувана на Дунају, и који су познати као одлични познаваоци дувана, ревност су купци нашег „Бајиноца“.

У Бајиној Башти се од давнина гаји дуван, и сва је прилика да је он пренесен из Босне. Доста, давњаши „Бајиноца“ врло је мало сличан по хабитусу босанским дуванима, чему је свакако узрок поднебље

Сл. 2. Дуван на подножју Вишесаве. У позадини видна Вишесаве засађена тамође дуванима.

Бајине Баште, које се приметно разликује од поднебља произвођачких крајева у Босни.

У Бајиној Башти даје најбоље дуване *Вишесаве* — планинска коса, која се протеже са севера од Дрине па преко Пилица ка југу. Падина и подножје ове косе најчистији су дуванима. Приложене слике представљају дуваништа око Вишесаве. Једно је на леђима саме косе — на т. а. Првеној Стени, са које је величанствен изглед на долину Дрине, а друго на подножју косе.

Бајино - Баштаци су одлични произвођачи дувана; према произвођачима из осталих крајева Србије, они су прави вештаци. Нарочито у сушењу дувана, неважни су. Оно освештано правило: *да дуван бриликом сунчења не сме да ухвати киша, магла и роса*, нашло је код њих примене у пуном смислу те речи. Тој околности има једино да се приписе, што је „Бајиноца“ квалитативно најбољи дуван у земљи, и што се он сразмерно најбоље плаћа.

За Бајину Башту и околину гајење дувана је права благодет, и није за то никакво чудо, што се тамо с године у годину производња дувана све више шири и хвата корена међу тамошњим становништвом. —

ЈАВНА ГОВОРНИЦА

ШТИТИМО ПРИРОДНА ВИНА.

Пре једно две године, читао сам у једном стручном листу чланака, у коме један виноградар моли да упуство, како ће да поправи ширу, која му је еувинне кнеаса. У неким бројевима му је одговорио и упуство да треба да дода шири *воду* да би се кнеасина разблажила, а да би проценат алкохола у вину остао исти, ваља додати *шећера*, те би на тај начин кнеасине у вину било мање и јачина у алкохолу остала иста.

Саветодавац је смео с ума, да ће тај виноградар добити у место приробитне количине вина, много нећа, и да ће у своје интересе — пошто му никаква законска одредба не стаје на пут, а међу тим савет је добио од *сиручњака* — сав тај букуршиш продавати под именом природног вина и тиме обмањивати купце, који ће у место природног вина, добити нешто, што тек личи на вино.

Другом приликом, један кафеџија, а на основу препоруке, *такође сиручњака*, моли да му се пошаље алкохол виски, да би појачао степен јачине вина (који је на свак начин смањен тиме, што је вину додата вода).¹

Имао сам прилику да видим често, да сељани, у циљу да би појачали боју вину додају му сок од бурјана, и други, да би му појачали, јачину додају плави камен — сулфат бакра — отровно тело.

Све то продали опасено или неопасено; што негова забоди глава кад се *пречије* или стомак, обично се сматра да је негова сопствена кривица: „не пио брајко, толико, па те не би ни болела“, обично му се одговара и тим је све свршено.

Тих несавесних инспекцијата, у почетку било је мало, дано је пак свет, нарочито сељачки готов да прици све чине

¹ И мала деца у Београду смеју се кафеџијама, који једном у години куце невољно стварају клада грозда, муљају та трговачу и по томе у току целе године продају „*прво природно вино из сопственог винограда*“.

може да заради а да не буде кажњен, није ни чудо, што је се то збо „фабрицирање вина“ веома раширило и изшло кући сељане наших виноградарских крајева, који су пре са поносом уводили госте у своје подруме а сада... пеће им да их врине.

Нећу да говорим о другим крајевима, о тога што немам тачних података, али за Крајину, која се некад поносила својим вином и чаје је име било чувено у целом свету — у тој истој Крајини данас на жалост са тешком муком и то само код *азада*, који производе вино за своју домаћу потрошњу, може се наћи често природно вино — код осталих, који се баве продајом, готово, а са сигурношћу може се рећи, да нема природног вина. За доказ томе нека послужи ово: Прошла година била је веома рђава у погледу грожда — пероноспора је сатрла све, те готово вина није ни било. Међу тим количина извесног вина из Крајине не уступа ни најмање извесним количинама родних година, — али за то је само у Крајини за време бербе и после нег увећано око 10 вагона шећера — а вода је бесплатна.

Оваквим радом штете се приватни поштени произвођачи вина, јер хтели не хтели, не могући да одогу конкуренцији, гурају се на пут нечасног рада; штети се цело винарски крај јер губи свој углед и поверење; штети се држава, јер јој виноградар плаћа порез на земљиште а не на производњу вина, а штети се и сваки онај који овакво вино кукује за личну употребу, јер за новац који се доста тешко зарађује добије бакуришу, веома често не само неспријатан већ и отрован отаџину.

Једини који добијају, то су несвесни шпекуланти произвођача, који смејући се највише потрошача, богате се на штету њихова здравља и дела.

У интересу је општег, да се овоме стане једном на пут. Јако оруђе у борби против оваког несвесног рада то су Винарске Задруге, где се дела берба задругара узео, брижљиво води надзор о преварању, претаклању и несп вина и по свршетку свега продаје.

Оно, против чега не могу појединци да се боре, удружена снага задругара тако савлађује: потрошачи са велим поверењем прилазе, јер су сигурни да ће наћи вино боље но код појединца, а произвођачи — задругари — уверени су, да ће у задругама подруму, где имају свегте вичне око руковања вином, добре подруме, еврање и остао што овакв појединац ни може да има — од њиховог грожда добити добро вино, које ће моћи да се продаје по релативно јединственој цени. Задругари у свако сопственом интересу боре се против несвесних шпекуланата, али ничим другим оно тим, што их јавно као такве жигосе, и приговара их да се полако придружују задругама, остављајући се фабрицирања вина. Оне стране, па и држава је у добити, и жалећи је да се број ових произвођачких задруга што више повећа.

Држава треба да помаже развој њихов али никако да им натура своју помоћ, појединци треба да осете потребу и да својом снагом и еретивна етвора нешто, о чему ће после хтели не хтели водити обилан рачун. Тек у случају, да нису у могућности да подмире све потребе, може им држава притећи у помоћ; али никако не мислим, да им треба послати подруме и пружати сва потребна материјална еретива другим речима гурати их силом на пут задруге произвође и продаје.

Како пак има места где принцип задругарства не могу да продргу а увек и свуда ће се наћи људи, који хоће само — на своју руку да раде, то их треба приморати, у општег

интересу, или да раде како ваља, или их спречити у опште да раде. За тај надзор — контролу — држава је ту, она *треба да води рачуна* о раду сваког појединца.

Иа наведена два примера, у почетку овога чланка, види се да код нас чак и код људи, који се сматрају за *сигурне*, може, није чини појмови о томе: да ли је додавање воде, шећера или алкохола, вино или шири фалсификовање или не; а шта је остао са *ирасним* светом, који ће тако него, било што појмови нису раширени — било да се нечасно користи на рачун другог, поред воде, шећера и алкохола, додати све што му под руку дође, на веома често и *оштрове* етвари, у намери да *поврне* своје вино или обмане наивног купаца.

Дакле, треба једном бити начето: шта је дозвољено а шта не у свима манипулацијама око вина; треба имати закон о томе и старати се о његовом *исправно*, па ће се оно спречити и винарска индустрија етати на здраву основу и створити еталан и добар извор благостања нашим виноградарским крајевима.

Не треба сматрати, да смо ми у изузетним приликама — не, овако је било у свима земљама, где се производи вино, али су примењене *законске* мера, те је се етало на пут разним злоупотребама.

У циљу да би се обратила пажња мероданима ширем ово и завршавам са текстом, који је наша еувска Угарска предузела, да би спречила фалсификацију вина и пуштање у трговину ирвасених вина.

У Угарској од пре три године, етало је у живот закон веома строг, коме је циљ: да спречи фалсификовање и пуштање у трговину ирвасених вина. Извесне одредбе овога закона, нарочита ограничења, изјава о берби, облажење подрума, много су етгожија него сличне мере за Француску. Законодавац угарски разуме под именованом вина — алкохолно пиће, етрављено неслучиво од еока грождањог путем преварања. Потребне процедуре за поправку вина или шире дозвољене су у извесним границама одређеним законом, под условом да поправљач нема намеру да фалсификује или вара.

Следећи радови су сматрани као радови око поправке и одобрени законом:

1. Згушњавање шире загревањем изузимајући шире из оквине Тосаја и етрављање етваторе вермута.
2. Сумерирање шире или вина четим сумпором.
3. Одклањање сувишне киселине из шире и вина помоћу четог карбоната калцијума.
4. Бистровање вина следећим продукцијама: рибљим мехуром, желатином, танким безлицетом, млеком, танком, шпанском земљом и квалитом.
5. Употреба каломела или софота за поправку боје вина, изузимајући онага који се добија из Тосаја.
6. Манипулација болесне шире или вина помоћу шпандума или дрвеног угља.
7. Додавање вина чисте угљене киселине.
8. Додавање гљивца вину или шири за прешраће у циљу да се пропаде накладно преварање.
9. Приоренање вермута помоћу асента или другог зачивака.
10. Додавање шире или вина козици или талогу широм да би се поправило или произвео накладно врење, изузимајући у Тосајској области.
11. Фитрирање, диетализација или етверирање шире и вина, све манипулације и опште које се односе на кон-

срвирање вина или шпире, али којима се не уноси никакве стране материје (у ове течности).

12. Мешање (соргадо) али само тако, да вино може бити мешано са другим вином, или шпиром са шпиром. Забрањено је додати вино или шпир алкохол или калме, мешање са Јабучковачом или естерактом шпире. Употреба алкохола дозвољена је само као средство за рад у подруму на пр. чишћење бурди и флаша, припреме извесних материја за бистрење вина, рад око болесних и покварених вина.

Строго је забрањено додати вино алкохол у циљу појачавања јачине шпире. Додавање шефера може се вршити само пре ериховата пречишћавања шпире и то у времену између бербе и 30. новембра исте године и то са дозволом управитеља виноделских школа или инспектора за виноделство, имајући у виду при то повремене прописе предписане министарским расписом. Додавање шефера допуштено је само у случају, да се пошрани шпир која је врло слаба у шеферу рђавих година и тада јој се додаје само толико да се достигне етепан шефера средњих година. Ни у коме случају количина шефера додана шпир не може да пређе 4 кгр. од хектолитра.

Само употреба рафинираног шефера од репе или шеферне треве допуштена је. Додавање шефера шпир или вино у циљу да се срвира савито вино забрањено је.

Строго је забрањено назначавати вина, којима је додан шефер, „право вино“, „природно“ или са латиним именом другим, којим би могао да наведе купца да верује да шефер није додан.

Строго је забрањено додавање ма којих других материја било вино било шпире, сем других која нису назначена овде.

Сматрају се као материје чија је употреба апсолутно забрањена: вода, коринтево грозђе, суво воће, биље или биљни делови који садрже шефера или њихове екстракте, савне материје (saccharine, dulcin), глицерин, тамарин, гума и све друге материје које иду на то да повећавају количину екстракта, есенције киселине, минске киселине, остале киселине, гуаронске и остале боје биљног или минералног порекла, екстракти мирисани, есенције, вештачке шпире, алуминијумове соли, кухињске соли, баријум, стронцијум, магнезијум, гине, борну киселину, боракс, остатак од вина, који остаје после дестилације алкохола.

Текст овога закона, који се односи на доуштење и не доуштење манипулације око припреме шпире, њиховог остављања и ставања у циркулацију, а такође и правилности за извршење овога закона, морају бити неистрпано изложени узгледу у штампаним пласатима у свима етоварштинским вина, подручјима, локацијама за пречишћавање и осталим који служе за припрему, манипулацију, и продају вина.

Ово обавештавање није обавезно за виноградаре, чији виногради нису већи од 4 катастрална јутра, ако се нису ни били продајом вина у детаљу.

Штампаним пласатима стављају се на расположење бесалатно заинтересованима, а обавештање се и стоје етпно на узглед у општинским кућама свају општину.

Сваки произвођач вина, који продаје вина који му остаје поред домаће употребе као и онај, који се бави трговинском вином, шпире, комина грозђа за вино, који продаје вино у детаљу — приморан је да пријави своју бербу у вино и шпире, а тако исто и количине које је купио са друге стране и ставио у циркулацију. У тој пријави мора да буде назначено тачно све што се односи на боју шпире или вина, квалитет, место куповине и пошњање, време куповине и ек-

сенцијације, најзад у случају продаје на gross — т.ј. на 50 лит. вино и пресимо и став купчов, за сваки квалитет вина.

Увеојене класне мере, да би остварила правичност примитивна овог закона, врло су строге. Они, који раде противно овом закону, кажњавају се затвором од 8 дана до 3 месеца и плаћања 10—1000 круна. У поновном случају минимална казна је 200 круна. Вина, која су узрок овим казнама, конфискују се и на јавним винарским трговица прописују.

У Хрватској и Славонији, би одређује заклето државне чиновнике за преглед шпире. Они чиновници имају право да уђу у свако доба у етоварштина шпире, подруме и остале локале за справљање и манипулацију шпире, без поштинских одобрења, могу бити са заклетим експертима и присутности званичног прегледу шпире, калтема, итема итд. појединца, али морају чувати професионалну тајну.

У случају доказа за неправилан рад — супротно законским прописима — узимају аутентичне копије и муетре шпире и поштински материјал који су нашли.

Ове узете пробе, пошто се започето званичним печатом и почетком сопственика, шаљу се заједно са списком о најбољем стању утврђеном на лицу места, компетентним властима, које после извршене анализе и прибраних података, приручу казне прописаним законом.

Желети је, да се једном и код нас почне обављати водити рачуна о ономе, шта је фалсификовано вино а шта природно вино. а. о.

СТРАНЦИ О НАШОЈ ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ

ПРИМИТИВАН НАЧИН СПРАВЉАЊА СИРА.

У једном претходном чланку ми смо видели, да је, како изгледа, овна главна домаћа животиња, и да се сир и масло справљају углавном од овчијег млека. Начин, на који се справља сир и масло јако се разликује од начина у осталим земљама. Он показује како се обичаји од старих времена чувају у овим брдистим крајевима и колико на њих имају мало утицаја модерне методе.

Приликом справљања сира у Србији, количина сиршита се одређује од ока и чим млеко почне да се сирити одмах се ова маса бунка помоћу једног великог бубала на коме се налази извесни број рупа и који је утврђен на крају једног дугачког вертикалног штапа, који се покреће једном хоризонталном полумом. Апарат се креће горе и доле док се не одвоји сурутка. После овога маса се остави да се умври, а по томе усавршено део се одвоји од сурутке помоћу сита. У оваком стању неусољен — пресан сир се мери и шаље сопственицима стоке по реду, који од њега израде једну врсту тврдог рђавог сира, који није укусан.

Кад се одвоји сир и у каши остане само сурутка, она се помеша са сурутком која је добијена раније и овој се смеси додаје мало скорупа (кајмак) и затим подири. Овај кисео скоруп (кајмак) сипа се у широке карлице, које се израђују руком; муњкање врши се престо мешалицом. Муњкање се продужује све доле, док масло не изађе на површину, онда се оно вади и дели сопственицима према њиховом уделу. Масло, као што се већ може претпоставити, има врло неспријатан укус

и да би га napravili ukusnim obično se toni i ostavlja da stardne, od prilike kao što se to radi u severnoj Africi i Egiptu. Pošto se maslo iznadi ostatak se agreje i ostavi da se zgusne i zatim se surutka nededi i od toga se pravi jedna vrsta jastinijeg sira. Surutka, jedini produkt koji preostaje, upotrebljava se za omekšavanje zrelog sira. Običaj je, da kad neki stranaц дође у посету да се позове и на ручак и на стари га онда госте колико могу. Гошћење се састоји обично свежакм млеком и сиром који се зове „овченик.“ Пошто гост буде овако уготвено од њега се очекује да искаже своју благодарност, говорећи од прилике: хвала вам, стада вам се да Бог да хиљадила, ит.д.

У српским брдима постоје у главном три врсте сирева, и то: болничуи (?) овченик (?) и стоденик (?), али они више личе на кајмак него ли на праве тврде сиреве. Они се праве загревањем навлаке којој се додаје шпенчицу или друго које брашно. Најбоља је стоденик који се прави на један начин који се разликује од начина прављења осталих сирева и укусу му је бољи.

На крају октобра стадо се дели, овце се враћају сопственицима и делови (од сира и масла), који су добили сопственици стоке, неправљају се т.ј. повећавају или смањују према потреби, пошто се подели врши према уделима.

Последњих година велики је напредак учињен у Србији стварањем млекарница за производњу сира и чине се напори да се нађу страна тржишта за гласни сир, који се прави у тим млекарницама и који се зове кашкавал. Овај се сир прави у Србији од половине маја до половине августа. Он је смеша од овчјег и козјег млека, мало је опор — пали, али нема непријатан укус и у неколико налик на овјни сир који је дуго година био прављен у даутеровим брдима у Шкотландији. Обичај су у овим млекарницама слични са оним по селима, разлика је само у томе, што ови млекарници могу да узму по 4000 оваца под закуп за једну сезону. Млекарници рачунају трошак за сваку овацу од прилике по један шилинг (1.26 дин). Музене траје од прилике 200 дана; од сваког се брваа добија просечно по 70—75 литара млека и оно се млеко у млекарницама употребљана потагито за прављење кашкавала. Производи се такође по мало масла као и неки сиреви који се одликују опорим укусом.

Анализа кашкавала показује да он садржи:

Воде	24.90
Масли	32.95
Протејина	42.25
	100.000

Масло је смодасте чврстине и благодарећи примитивним методама прављења често се ужеже. На чистоћу се не гледа као на неопходно потребу и у појединим крајевима, где влада оскудна у справима за прераду млека, овај се посао врши голим ногама — метод који је Западу одвратан. На жалост до данас је мало учињено да се распространи техничко знање потребно за пољопривреду у Србији. Где су модерни методи прављења били уведени показало се је, да масло и сир од овчјег млека могу успешно да конкуришу петим производима од крављег млека, али да би се

имало успеха потребно је, да се млеко скупа и прерађује на чист начин и да се посао врши са потпуним разумевањем, како односно количине, тако и односно вршних послова који се при томе врше. У ствари има људи, који иду тако далеко да тврде да кад би производња овчјег млека била распрострањенија, да би и производи од овог млека били популарнији, него ли производи савременог млекарства које се практикује код народа западне Европе.

Интересантан је факт, да је у Србији од независних времена овца главно домаћа животиња. Гађење ова а је захватљиво таквог корена, да свака колиба у брдима има своје бар 2 или 3 овце, од чијег се млека прави једна врста кајмака и меког сира за домаћу потребу а често се и продаје по малим сеоским трговима, тако, да то служи и као мали приход за сиромашне становнике. У земљи се употребљана овчје млеко за прављење *Jogurtina* — кисело млеко, тако распрострањено на Истоку. Оно се прави у Србији од прастара времена па до данас. Сматра се тамо за одличан и укусан производ, који се лако вари и врло добро освежава у време лета. Овај се производ прави од обичног овчег млека коме се додаје мало квасца и држи на температури која је приближна топлоти тела. На тој температури остаје 9—10 сати, за које се време оно згусти као да је подсилено. У таквом згуснутом стању оно се једе. Ово је кисело млеко, које се у Западној Европи последњих година јако цени и код кога је доказано да је главни узрок кисељењу *Bacillus Bulgaricus*.

Познато је да селаци на Балкану дуго живе и као што смо ми видели то се не би могло приписати чистоћи њихових обичаја или чистоћи њихових млечних прерађевина. То се пре може приписати киселом млеку које они једу много, и које има моћ да сузбија многе опасне организме која се налазе у човеком телу.

Једног дана ће се Србија пробудити, као и мали народи Источне Европе, и видети: да имају плодну земљу која је у стању да даје најбоље пољопривредне производе. Да би се ова земља могла што боље искористити, потребно је, да што пре присиђују увођењу савременајих метода у пољопривреду и уклањању традиционалних обичаја код сеоског становништва. Немо сумње, кад се ова армена изрици, да ће у брзо настићући преображај ове земље који ће је уретишћити меће на природуктивније земље и своју.

„The Scotsman“ — Lenton M. Douglas.

— 43 —

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Како се треба чувати за време грмљавине на отворене пољу? Ако се у пољу налази какво усамљено дрво, онда се од њега треба држати удаљен за 15 до 20 метара; у том случају дрво ће одући гром од нас. Будемо ли се од дрвета одмакли даље, онда нас оно не може више да штити и онда смо ми мета грому.

Ако је ноће голо — без дрвећа, онда је најбоље ниш лећи или сеети на земљу.

Испод дрвета ништо се не треба склањати за време грмаваине, на макар до голе душе покиси.

Кртице на ливади, својим уништавањем ларви, црва и других штетних инсеката више нам користе доносе, него ли штете, које нам причињавају прашањем кртичњаша и ходиња. Јер кртичњаке је лако ратурити по ливади, али штетне инсекте и ларве тешко је уништити. Један практичан Немац вели: „За преко зиме неколико пута ратурирам кртичњаке по ливади, како би на тај начин наголио кртице да свој благодетни посао поново отпочну.“

За уништавање ронца најбољи је месец јуни. У том месецу пегова се гнезда налазе у земљи на 10 см. дубине, у којима се налазе до 100 јаја или малих ронца. Навлажење тих гнезда и уништавање јаја и малих ронца у њима доста је ефикасан посао, али за то и веома користан, јер и ако ронца тиме са свим не уништите, а оно бар учинимо да га сразмерно мало буде, што је ипак велика најада за баштенске уосве.

Лада у народној привреди. Има око 350 година како су лада и јоргован пренети у Холандију из Турске. Лада је у Холандској доживела величанствену културу, какава се у историји не памти. После, пошто је пренесена у Холандију, убрзо су се појавиле бербе лада, на којима су се потирале цене лукровима, као да су вредни папери, док није 1637. године изступило „прах лада“, у коме су многи људи дошли до прејачног питања.

У половини 19 века гајење лада поново је ушло у моду и данас има преко 4000 радника, који свој насушни хлеб баца заруђују на планталама лада. Преко 200 фирми баве се производњом лада, а има 2500 привредника којима је извучено занимљиве култивисање лада. Извоз ладова за последњих 10 година повео се је на 18 милиона килограма у вредности 25 милиона круна.

И данас има љубитеља лада, који плаћају ретке примерке са исто тако великим сумама као и у 17 веку. Тако има примера, где се за неки нови варијетет лада плаћа 1000 дин. па и више.

Њећ на океану. У једној од прошаних година повишено је на лабама „Северо-Немачког Јорда“: 48.069 флаша шампањера, 126.138 флаша првог вина, 118.138 флаша рајских вина, 18.436 флаша коњака, 20.777 флаша јуљних вина, 68.202 флаша ликера, преко два милиона литара пива и 495.485 флаша минералне воде. Кафе је утрошено 200 000 килограма, чаја 17.000, а чоколаде и вакао 15 000 килограма; млека пак 1½ милион литара.

Паланчанин комунизам. У извесним паланкама Енглеоске је обичај, да једног одређеног дана деца варошица иде на одређење. Не само богати грађани, који имају средстава да плате и баље, већ и најобичнији и најпросторији радници напуштају варошицу и иде са својом породицом у морску или планинску ваздушну бању. По једном прастаром обичају, комунална власт плаћавају од сваког старешине породице извесан улог преко године, који служи као резервни фонд за летње ферје. Тако варош Олдам, која је центар

памучне индустрије, екуни годишње око 4½ милиона динара за летње излете. На дан одласка варошко се становништво подели у неколико група и у полчасовном размаку одилази на нарочитим засебним возовима у баље. Валет се брине за станове и надзиравање у бањама. У доба ферје у празној вароши остаје само полиција, и на свима радњама виде се плакате са натписом: „абог ферјега затворено.“

Највеће звоно на свету, које је у опште познато, јесте црквено звоно у Москви. Оно је тешко 200.000 килограма, високо је 19 стопа, у обиму има 60 тона, а дебелина му износи 2 стопе. Њиме није никад звонено, јер прилично ливења било је напуцало, и пошто није за намењену сврху одговарало, преобраћено је у малу црквичу — папелу. Онај део, што је напуцалошћу оштећен, служи као улаз у цркву.

Да измери свињу без кантара.

Узми вантлицу и измери обим груди свиње преко ребара, а за тим дужињу тела од врха плећи до корена репа. Помножи обим груди самим собом и највиши број помножи са дужињом тела, а све то помножи са 87,5. Тако напр. узмемо једну свињу, чији обим груди мери 1.40, м., а дужиња тела 1.20 метара, онда је рачун овакав: $1.4 \times 1.4 = 1.96 \times 1.20 = 2.35 \times 87.5 = 205.625$ грама. Према томе свиња мери 205.6 грама.

У осталом биће за сваки случај боље, да се овакве мере контролишу на кантару, и онда се тек на њих ослањати.

КЊИЖЕВНОСТ

Изашао је бр. 3—4 (март-април) **Шумарског Гласника**, листа за шумарство и шумску индустрију. Овај је лист **Орган Српског Шумарског Удружења**, а уређује га **Др Ђока Ст. Јовановић**, секретар Министарства Народне Привреде.

Овај број донео је слику г. **Дра Ђорђа Радића** професора и управитеља Ратарске Школе у пензији, који је 25. марта ове године прослављао двадесетогодишњицу свога пажљивог и културног рада на унапређењу српске пољске привреде. Уз слику иду и неколико веома симпатичних редова о овоме заслуженом раднику.

У научноме делу донесл овај број веома леп чланак г. **М. Др. Марковића**, окружног шумара: Експлоатација и регенерација наших државних шума, који заслужује најоубављивију пажњу меродавних чиновника.

Поред овога овај број донесл и ране белешке, службена саопштења и извештај о главном годишњем збору Шумарског Удружења, стању удружења, приходима и расходима и т. д.

М. Н. Луц.

ИЗДАНИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО

10 20 и ПОСЛЕДЊИ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

УПУТСТВО СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ

ПОШТВЕ

НА ОСНОВУ ВЛАСНИХ ИЗВЕШТАЈА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. СРПСКОГ ДРУШТВА ПОШТА
ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласника изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Н. В. КРАЈЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Поштор. Друштво власник, председник Влад. Кумакович.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 16.

БЕОГРАД 10. ЈУНА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

СА Д Р Ж А Ј.

Гајење гусака — Јов. Крикшиер.

Жуто криво — хвороз. — Милутина Иван.

Калемњене остаци „очени“. — П. С. Петровић.

Коју прасад треба остављати за прелев? — Јов. Крикшиер.

Црна аза. — Др. Ур. Стајић.

Гајење риба. — Јов. Крикшиер.

Битва без суца. — Јов. Крикшиер.

Поучне ситнице.

ЖИВИНАРСТВО

ГАЈЕЊЕ ГУСАКА.

Пошто гушче изађе из јајета, треба брижљиво удавити све љуске из гнезда, а младу гушчад још бар један дан оставити испод матере, како би се потпуно осушила и постала сасвим чиста. Потом се гушчићи повале пажљиво испод матере, пазићи при томе добро да се мати не узнемири или поплаши, те у намери да њих одбрани, вете кљуном, крилима или ногама не повреди или чак и не убије. Кад се гушчићи наваде испод матере, носе се на неко суво и топло место обично у близини пећи. Под се поштедила неском или сламом и ограда тако, да не би могли богатити. На влажну и хладну земљу не смеју гушчићи никако да дођу одмах по испишењу, јер могу врло лако да се расхладе и навуку болест, која у њиховом добу старости може бити врло опасна. Првих дана хране се мрвама од хлеба, које су у млеко натопљене и добро исецкене; гуске не вољу мокру храну. Овоме се обично додаје коприва, кукуиз или стругана мрква.

Млади гушчићи морају имати одмах воде, која не сме бити сувише хладна. Вода им се обично даје у каквом ниском сузу из кога могу угодно да пију, а да га не превале или у њ усекају.

После 4—8 дана горњој храни се могу додати пшеничне мекњине, каша од јечма или од кукурузног

брашна. При топлој, сунчањом дану гушчиће треба истерати у поље — на дегелиште или утрину. Овде се уче гушчићи, под руководством своје матере, да се за храну сами старају, чукајући кљунићем младу зелену траву. У нече се опет враћају у њихов стан, где спавају под крилима матере, која их од сваке напасти брани.

После 14 дана не хране се више мрвама хлеба натопљеним у млеку.

После 4 недеље, када гушчићима отпочне да расте перје, морају се врло пажљиво из стана да истерују и утерују, како се не би израђавили и искривили, те доцније добили рђава и неправилна крила.

После 6 недеља могу се већ хранити зрнелићем. Чим им перје потпуно порасте, довољна им је за исхрану само паша, но ипак су јако благодарне ако им се у вете даде и мало зрнелића.

Ко жели да му гуске имају и дају лепо перје, мора им прибавити у довољној количини воде за купање.

Дакле, у целом гајењу гусака главна је ствар, да се од самог почетка што боље хране, јер од првих недеља зависи доцнија величина као и брзина напредовања. Ни једна домаћа животиња, која је остављена у првим данима свога живота да гладује и буде преобременута, неће доцније успети и стално ће по величини и снази изостајати иза осталих.

Ни једна врста живине не успева тако брзо и са тако мало труда као гуске, само треба пазићи, да их одмах из почетка, док им још перје није почело да расте не изненади киша, јер могу врло лако да се расхладе, раболе и угну.

Најрепродуктивније и најзгодније је гајити гуске на оном месту, где је у близини каква утрина или дивља а тога у Србији хвала Богу има још довољно. На тај начин гајење гусака моћиће за дуго доносити српском земљораднику приличан приход и то све као споредно занимање, које може да обавља женско или неопредело челоде.

ВИНОГРАДАРСТВО

ЖУТО ЛИШЋЕ

(Жутица, хлороза).

Жуто лишће у винограду најчешће се појављује кишних година, када се креч у земљи јаче раствара те га жлице више усањају.

Лишће пожути код оних лоза, чија је америчка подлога усађена на земљи која има више креча који подлога не може да сподеси; као и онда: кад сржна жила или већи дод споредних жила нађу на стјену; кад жиле нађу на воду, код непропустљиве здравнице; кад се чокот јаче мотиком или другим оруђем повреди; кад се на чокоту приликом резидбе уклањају стари здрани делови и тиме створи већи број рана; кад се поврени делови лозе премлазују блатом, односно земљом; кад у земљи нема довољно хране, као и онда, кад се виноград оданше љубри.

Зна се које сорте америчке лозе ваља садити на колико процената кречњака да да се жуто лишће не појављује. Али и поред овога деси се да по чокот има жуто лишће — хлоротисе — из напред појављених узрока.

Кад земља није испитана, пре него што је се сађењу винограда пристушино, па се жутица појави свуда по винограду, ту лека нема, сем, да се виноград поводи, земља испита и потом нови виноград засади на одговарајућој америчкој подлози.

Али, кад у винограду хлоротисе по чокот, а ради смо да искористимо његову плодност и бујност, помажемо се раствором *зелене галице*.

У 100 литара воде растворе се 3 кгт. зелене галице, раствор се овај добро промеша и онда се око чокота откопа земља у виду чиније и у сваку чинију наспе по 4—5 литара, овог раствора.

Тамо где је лишће јаче пожелело, сипа се више 7—8 литара овог раствора.

Један случај, где ме је виноградар упозорио на филоксерну заразу, мислени да је лишће пожутило од те напасти, дао ми је повода да ово објасним и другим виноградарима, који код чокота бујне и нормалне вегетације појаву жутице сматрају као узрок и последичу филоксерне заразе.

Не садите виноград пре него што вам земљу не испита срекни економ; не садите ону лозу чије порекло не познајете; чувајте виноград од повреда; не поварајте резидбу сваком; водите по мало рачуна и о љубрењу винограда, — на нећете имати жутог лишћа на чокотима, а где се и поред овога жутица појави, раствор зелене галице од 3% повратите за неколико дана зеленило лишћу

Назута Раб.

ВОЋАРСТВО

КАЛЕМЉЕЊЕ ВОЋАНА „ОЧЕЊЕМ“ И НЕГА КАЛЕМА ПОСЛЕ ОЧЕЊА

За очеење морају бити подлоге довољно сочне, глатке, танке и младе коре која се добро одваја.

Од свих начина калемљења, очеење заузима прво место и са одличним успехом се употребљавана у

воћном расаднику, када су танке подлоге — младике. Јако се врши, пулолак још у првој години даје снажан застар, који се тако лако и често не ломи, као што је то случај код калемљења на исечак, процеп, под кору и др. За кајсије и бреске, очеење је најпоздесији и најбољи начин калемљења и помоћу њега можемо их у довољном броју размножити.

Очеење се може вршити за све време, док је подлога довољно сочна, и то месеца: априла, маја, јуна, јула, августа и септембра.

За очеење, које се предузима месеца априла и маја (код нас се врло ретко примењује), узимају се пулоаци са прошлогодишњег летораста. Ово пролетње очеење, најпоздесије је и најбоље за: трешње, бреске кајсије и др. Калемгранчице треба одсећи јануара или фебруара месеца и пажљиво до употребе чувати.

Пролетње очеење или очеење на „бујни пулолак“, а летње и јесење очеење или очеење на „дривајни — сивајући пулолак“, врши се и везује подједнако а разликује се само по томе, што се код пролетњег очеења младари, на којима се предузима очеење, савијају и привезују за подлогу и тако остале све дотле, док пулолак не потера. Кад пулолак потера, онда се младари одреше и прекрате у близини оченог места. И без овога примили би се пулоци, али не би брзо потерали.

Од месеца јуна до јула, предузима се летње очеење, где се узимају пулоци са ластара, који су се у току тога лета развили. Прво очеење, на спавајући — притајни пулолак, врши се од половине месеца јула па све до половине месеца септембра. При очеењу треба узети подлоге, када код њих сокови почну да се умирују и при том треба старичје подлоге отити пре млађих, а младичје слабијег пораста пре младичје снажнијег пораста. Сем тога, да се оче најпре високе воћке, па онда ниске.

Ако се очеење врши у доба, када су подлоге врло сочне, као што је то случај код шљавца, дуња, бадема данарика, магриве и др.; примане и срашћивање пулоака потпомоћане се а у исто доба спречити да подлога не потера, ако се младари на њој заломе. Ако су ластари на подлози већ одебљали, онда их треба скунити и заједно при врху везати.

Пулолак-окице може се са калемгранчице скинути „без дрвета“ или „с дрветом“. Први начин састоји се у томе, што се изнад и испод одређеног пулоака за очеење на калемгранчици засече кора водоравно у дужини 10—15 мм., па се затим с једне и с друге стране за неколико милиметара засече кора, тако, да се на доњој страни пулоака, па засеку, укрштавају и зашљају уздужени засеци. Тада се засечена кора заједно са пулољком скине, пазећи да се на унутрашњој страни налази клица без дрвета.

Ако при одвајању пулоака са калемгранчице оставимо парче дрвета које се налази у танком слоју на кори испод пулоака, онда се такав начин назива очеење с дрветом, код њега пулоци брзо срашћују и сигурније се примају.

Пошто је пулолак, било на један или други начин, одвојен са калемгранчице, изабере се на подлози коре глатко место, кора се засече у виду Т, пазећи да се иста скроз прореже а да се дрво дубоко не засече, јер би се у том случају тава подлога могла врло лако преломити; потом се кора одвоји помоћу ножа с једне и с друге стране уреза а затим се одвојени

СВИЊАРСТВО

пунолак што брже намести у одвојени део подлоге, па се тада помоћу рафије, вуненог конца, лике од лине и др. добро увезе. (Сл. 1.)

Сл. 1. Калемљено очења.

За разне шпалерије облике као: двокраки кордол, двокраку палмету и др. ушторбљива се очења са два пунољка, када се на подлози у подједнакој висини с леве и десне стране умести по један пунолак, исто онако као и код напред описаног начина. (Сл. 2.)

Да се омогући повољно и брзо примање оченог пунољка, мора се строго пазити и на саму везу. У случају ако је веза олабавила, треба калем јаче везати, а у случају ако се одрешила, треба калем поново везати старом или новом везом.

Пошто на подлози по-терају леторасте, то ће мо неке савсем уклонити, а ове више при врху заломити. Леторасте, који се јаве на подлози од површине земље до оченог места, и од оченог места на павише за 10—15 см., уклонимо. Неопходно је потребно, да се одмах после оचेња сва земља у близини подлоге опраси, пошто се приликом очења земља прилично утаба и отворије.

Младаре — леторасте, који се из калема развију, треба привезати за подлогу (патрљ) или уз летице и штапове; како се не би боломили од ветра, олује, птица и др. Сем тога, треба на подлози тада, све остале леторасте и граниче уклонити и на тај начин омогућити пораст калема.

Сл. 2. Очења са два пунољка

Код очења на притајени сплавјуни пунољак, треба подлогу скратити с пролећа и то најдаље до месеца марта на „патрљ“, када сокови још нију у кретању. До тога времена, треба скинути везу са пунољака. Дужина остављеног патрља, треба да је 10—20 см. служи за привезивање младара, који се из калема развија. Младар се може привезати према својој дужини на 2—3 места. (Сл. 3.)

Сви побочни, непотребни и дивљи ластари и граниче на патрљу уклањају се, чим достигну дужину око 5 см., јер би у противном они омели примање калема, а многи пунољци услед тога не би могли потерати.

Сл. 3. Младар калем привезан за патрљ.

Патрљ се обично сече месеца августа и септембра, јер је тада калем довољно чврст и дрвенаст и може сам за себе стајати.

В. С. Первозах.

КОЈУ ПРАСАД ТРЕБА ОСТАВЉАТИ ЗА ПРИПЛОД ?

Једна добра приплодна крмача, оставља сваке године приличан број прасиди који су врло различити, тако, да је прилична велика вероватноћа изабрати које од њих треба оставити за приплод, ако се жели да се има успеха и користити у гајењу свиња. До душе себам, временом кад одрасту, оставити такође за својом потомство, али између свињчета и свињчета велика је разлика, и с тога ће само онај одгајивач имати успеха, који сву ову прасад, која није за приплод, избаци из заната т.ј. или их прода још као мале, или их одхрасти и онда утровојне прода или заколе, а за приплод задржи само ову прасад, која су добра.

Па која су то прасад? Како ћемо знати која треба задржати за приплод, а која пак за нешто друго употребити ?

Од свињчета се на првом месту тражи: да добро једе и да се брзо гоји, те с тога треба при избору свиња за приплод обратити важију на ту страну. Сву прасад, која слабо једе и од валова беже, треба одмах или продати, или их метнути на храну у циљу кљавца, а никако их задржати за приплод. Исто тако треба поступити са слабом и кршљавом прасиди, јер од њих се никад неће добити здраво и снажно потомство. Они много лакше подлегну разним болестима, но добро развијена.

Такође треба искључити из реда приплодних грла плашљиву и пргаву прасад, која се при најмањем шушњу плаше, дрсте и бегају, јер они никад не доносе добар плод. Исто тако не треба остављати за приплод ни ову прасад која су пореклом од крмаче, која мали број прасиди од једног опраси, јер ће и они као и њихово потомство бити малоплодни. На малоплодност, као и на квалитет подмладка може такође да утиче и блиско сродство између мужјака и женке, те при приплоду треба и на то обратити важију.

Првене не треба остављати за приплод, пошто су прасад од крмаче, која се први пут праси, увек слабија и по броју мања, тај је ипак случај и са сувише старом крмачом.

То је у главног на шта треба пазити приликом одбирања прасиди за приплод. Свакоме одгајивачу треба да служи као апсолутно правило: да најбољу прасад за приплод оставља, а не да их због боље цене продаје а горе да задржава.

К—р

ЦРНИ ЦРВ (*Agrotis segetum* Schiff.)

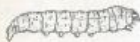
Један од врло опасних непријатеља дувана јесте и црни црв.

Он напада највише скоро расађене дуване, а летеће, које у дуваништима проузрокује, бивају врло осетне и велике, нарочито ако се у великом броју јави.

Црни црв је ларва једног ноћног лептира који је познат под именом: зимска совица, жешћина совица, кљичинак.

Лептир је прилично велики. Има два пара крила — предња и задња. Дужина предњих крила је 13—18 мм. а кад их у лету рашири 40—42 мм. Боје су жуто сиве до мрко сиве. Задња крила су бела и преливају се као опал. (Сл. 13. и 14. показују лептире зимске совнице мужјака и женку.)

Сл. 12. *Први црв*. — *Agrotis segetum*. Гусеница зимске већнице.

Лептири се јављају код нас од маја до октобра. Нагледа да њих има више генерација и да је од њих најштетнија она чија гусеница (црв) презимљује. Ларве осталих генерација, код којих н.п. црв у облику дутке презимљује, изгледа да ницу штетне, јер оне затичу дуван већ у једном таквом стању развића, кад му, због тврдоће стабљике, не могу много да нахуде, те се ради исхране морају другим биљкама да навраћају.

Женка из генерације, чије ларве као гусенице (црви) презимљују, носе јаја у августу или септембру на површини земље или на стабљикама и приземном лишћу ниских биљака. После једне или две недеље

Сл. 13. *Зимска већница*. — *Agrotis segetum* Schiff. (мужјак). Лептир првог црва. (Нешто увећан).

испиле се из ових јаја ситне гусенице, које, кад поодрасту, сарију се у земљу и презимљују у каквој шуштини.

Први црв (гусеница) (сл. 12.) је дебео, збивен и прљаво сиве боје. Преко леђа има две линије отворене боје. Трбух је отворено сив, ноге мрко сиве, а глава отворено сива са двема црним, кривим линијама.

Сл. 14. *Зимска већница*. — *Agrotis segetum* Schiff. (женка). Лептир првог црва. (Нешто увећан).

Први црв се јавља на дувану одмах чим се расађивање заврши, од прилике од почетка маја до средине јула. У позно расађивању дуванима налази се и до краја јула.

Први црв најрадије нагриза струк дувански одмах изнад земље. Обично прогризе дрвенасти део струка, који је још мек, и поједе кору и ерж струка у висини 1 до 5 см. Струк је у толикој мери оштећен да се не може више усправно да држи, већ пада на земљу

и угине. Слика 15. показује шта од једног струка остаје кад га овај црв изгризе. Ако струк није много изгрижен, да се може усправно држати, онда се дешава да преболзи, и даље почне да расте, али ипак у порасту никад не може да достигне здраве струкове, већ обично остане мали и крхљав и при јаком ветру ломи се и пада на земљу.

Сл. 15. Дувански струк поједен од првог црва.

Дакле, нагрижени струкови по правду, било раније или доцније, пропадају, и за то је најбоље, такве струкове одмах почулати из земље и место њих, ако није још доцкан, засадити друге.

Често бива да испод оштећеног места на струку избије филз, који доцније нарасте у виду дрва. Неки произвођачи се тиме користе и оставе само један филз, а остале полеме. На тај начин добију опет висок струк, и ако нешто неправилан. Нарочито то раде, кад немају расада за попуњавање, или кад је том послу прошло време.

Кад је дувански струк старији, а с тим и тврђи, онда га црв не мари. Онда обично нагриза петелјку доњег листа која је мекa и сочна. Али обично кад је тако оштећен дуван, онда је знак да ту има једног другог црва (*Agrotis saucia*) који је веома сличан првом црву.

Први црв напада дуван обично пред зору. Дану је он сакривен на 2—4 см. дубоко у земљи и недолго, највише до 5 см., од оштећеног струка. Кад прстима разришамо земљу око оштећеног струка, најчешће га укључујемо у земљи да предањује.

Код наших дувана ретко да се може наћи више од једног црва око једног струка. У Палерму, у Италији, пак, једног дана су нашли само око једног струка 13 црва; а на једној њиви, која није имала више од 3000 струкова, скупиљено је једног јулског дана, од 6 до 11 сати пре подне, два килограма црних црва.

Интересантна су нека испитивања која су вршена у Италији са црним црвом. Тако је нађено: да мали црви, од 6 милиметара дужине, израсту:

За 3 дана до 15 милиметара дужине

" 6 " " 23 " "

" 10 " " 35 " "

Даље је наведено: *да један црв, који је тежак 0.70 грама, поједе дуванца за једну ноћ 0.73 грама; дакле, оштећено више него сав штеди.*

Према овоме појмљиво је, зашто црви црв понекад година, које су за његово развиће погодне, наноси огромне штете дуванима. Таквих година дешава се, да по половину њихве расадом попуњујемо, и на неком месту по три пута расађивање дувана вршимо.

Овим поновом расађивањем дуванима црв наноси највеће штете у јуну и јулу, јер они, према осталим раније засађеним, струковима остају одвише мали и и недозрали, — једно, што су доцкан расађени, а друго што им стари струкови заклањају светлост, — те их услед тога као сочније и мекше црв радије једе и пада.

Код нас изгледа* да овај црв наноси више штете него у другим земљама, где се дуван гаји. Ово должи отуда, прво, што њиве, које су за гајење дувана одређене, остају голе и незасађене доцкан у пролеће те црв, који се у њима налази, немајући за толико време шта да једе, напада дуван са већом жешћином него да је био сит и имао за то време какво биље на њиви за храњивање, и друго, што је расад веома вожан, проклиао и сочан, услед тога што га наши произвођачи густо сеју, те га црв без по муке нагриза и у слат једе.

Црв црв се, у времену од почетка јуна до краја јула, претвори у лутку која је мрко црвена и до 20 милиметара дугачка. Она лежи у земљи сакривена неколико недеља а по том се испил у лептира — зимску совцу.

Лептир се може код нас да види свуда; црв црв пак више борови у равници, него на брдовитим местима. Најрадије живи у ђубревитим, растреситим земљама, и у земљама које су наносом постале. Код нас се највише налази у земљама поред Мораве, а врло је чест и у Бајиној Ваши. Напада без обира све врсте дувана.

Сузбијање и уништавање.

Код нас се црв црв уништава *кашањем*. На жалост овај посао врше наши произвођачи врло немарно и ретко. Неки чак и кад виде да им црв прави велике штете, не предузимају ништа против њега. Најревноснији сатираци црва су код нас жене и деца, и они га хватају обично око оних струкова, који су већ оштећени. Но, како ово хватање не врше сви произвођачи ревносно, то је и од овог појединачног хватања мала корист.**) Неких година се десет неповољно време за развиће црва, те га прилично нестане, али у главном узев, њега увек има у дуванима, а последњих година изгледа да га има и сувише. Просечна годишња штета од црног црва износи 3—3½% од целокупне бербе.

Најбољи начин да се црв сузбије у дувану, јесте

*) Тек од све година постоје је најлакши Оденк Монвалдеу Угарске да пробира таквице постоје о штети, који новине дувану раде штетности и болести у појединачним производним крајевима у земљи.

**) Црв црв је јешко селекциони још и због тога, што он не живи само за дувану, већ и на другим видовима усевина, као на кукурузу, пшеницу, јаву, на овца и на зрнама, у доврћивању и т. д.

кашање. Овај посао треба вршити не само приликом расађивања дувана, и око оштећених струкова, већ свакад, кад год на њиви око дувана што радимо. У доба, кад црв највише штете прави, треба га ноћу фешером тражити и хватати, пошто он обично ноћу најрадије дуван напада, те га је онда и најлакше наћи и хватати.

У Далмацији неки произвођачи штите дуван од црва на овај начин: сваки струк дувана, пре но што ће га засадити, угуре у шупљу тулузину од кукуруза (из које је срж извађена) и тако са тулузином засаде у земљи. Тулузина, у виду „мажжетне“ — наруквине, вири изнад земље за 2 сантиметра, и штити „врат“ струка дуванског, који црв обично прво нагриза. Лишће наравно остаје слободно над тулузином. Доцније кад струк одрасте, почета сам ову наруквину и њена парчад остану на дну струка.

Овај начин и ако је заматан ипак је врло практичан, и нарочито је оном за препоруку, где црва много има, и где се дуван од њега ни на који други начин не може да сачува.

Овај начин примењују и талијански произвођачи, само што они нешто кукурузне тулузине употребљавају печнице од шевара, а неки пак узимају и печнице од печене цловаче или лимна (шлеха).

Многи олет у недостатку овога, бране се од црва на овај начин: сваки струк, пре но што ће расадити, умогају хартијом (лишће остаје слободно), и тако са хартијом засађују у земљу. Овим се штета, веле, од црва може да смањи на половину.

Онде ћемо напоменути још неке начине и средства за сузбијање црног црва, која ће показати шта све људи употребљавају и покушавају да овој напаст дођу главе. Тако за хватање лептира црног црва (зимске совнице) употребљавају лампе. Обично кад је вече тихо запаљене се лампе, на неколико места по њиви, поставе на четвртасто камење или мале сандучиће и они намажу катраном или каквом другом лепљивом материјом. Зимске совнице, које радо налећу на светлост, падају на лепљиво постоље лампе и ту налазе смрт. Лампе се остављају да светле до пола ноћи, докле лептири лете, јер после овог времена они се повлаче у своја склопишта.

У Далмацији су покушавали и ова средства: маљали су врат на струку дуванским екстрактном (густа чорба од искувана дувана), али овај покушај није дао никакве резултате. Исто су ово покушавали и у Италији, али и тамо без успеха. Тамо су вршили пробе и са сумпорним прашком, који су око струка посипали, а и сам струк запрашивали. Вршили су запрашивање струкова и дуванском прашином и прахом од угља, али све је то остало без особитог дејства.

Један Француз сузбијао је црва на тај начин, што је дуван преко чорбом од куваног жаворњака, као и чорбом од семена кандилке, и вели да је имао успеха.

Један Талијан олет посетио је италијански фабрици оних струкова и вршио узбрицавање гаса, карбола и сумпорводоника у земљу пре расађивања дувана, и вели да му је црв у дувану прилично стукнуо.

Други један олет Талијан прича, да му је врло добро помогло противу црва прамак справљен од 75% креча и 25% сировог нафталина. Овај прамак је поспешио око сваког струка у виду претела у полупре-

чнику 7 см. а у дубини 3 см. и по том покривао земљом. Док нафталин одлаје од себе свој опори мирис, црв не сме да приђе дувану, а време трајања мириса од нафталина толико је, да дуван у великој одмакне у порасту, и црв му после тога не може никакво штете да нанесе.

Немац *Kirchner* опет држи, да је гашени креч веома сигурно средство за уништавање црва. Ипото тако је, вели, добро средство и суперфосфат (фосфорно ђубре), кад се помеша са 4—5% гаса и њиме поћубри дуванште.

Дубоко орање у јесен, да се ларве и јаја црног црва избаце на површину и изложе мразу и влази, за тим равно расађивање, набијање земље ваљцима и згодан плодород и т. д. могу се сматрати, и ако не у опште, као згодна средства да се црв у земљи прореди.

У борби противу црног црва сматра се, као доста сигурно оружје, и иштање птица и извесних буба, које се црним црвом хране. Моћу птицама највећим су непријатељи црва: врбне, чавке, чворци, клатренке; од животиња: пољски миш и кртица; од инсеката: једна врста вештице ноћни лентар (Bracon Kollari Rond.) која поћу напада црног црва. Друга једна вештица убија црва на тај начин, што по козу његову спеше до 40 јаја (као ово код говечета), из којих се испиле ларве, које кад изађу извод коже и оду у земљу да се утачуе, — црв угине.

Ието тако и ларве једне мушке (Siphona cristata) живе под кожом црног црва, од којих овај угине.

У најновије доба провађена је једна врста гљиве (Tarichium megaspermatum Wint.) која црва напада у зимског склоништу. Од ње црв угине и мумифицира се. Ова болест је позната под именом „црна мускалина“.

Да ли ће наука успети, да одгађивањем ових паразита створи сигурна средства за сузбијање и уништавање црног црва, нагледа да је то то питање времена, које у напред не можемо одредити.

*

Као што се из свега овога види, даас има много средстава за сузбијање црног црва, али, на жалост, још се ниједно не може узети као савршено и сигурно. Због тога, мислимо да се нећемо ни мало огрешити о своју дужност, ако нашим произвођачима препоручимо овај стари начин сузбијања црва — хватање; јер преза свему, изгледа нам, да је тај начин за сада најсигурнији, и да би при њему требали да останемо. Само би овде имали једно да приметимо, а то је: да је интересу свију произвођача, да томе послу приступају са више воље и марљивости, него што је до сада био случај.

Не стоји пак никоме ништа на путу, да и остала средства, у овој поуци небројана, покуша, за која вађе да ће бити од успеха.

***

РИБАРСТВО

ГАЈЕЊЕ РИБА.

Сваки земљорадник, кроз чије имање протиче ма и најмањи поточић, или на чијем се имању налази

ма и најмањи извор, — у стању је да са великим успехом и лепом коришћу гаји рибу. Наравно то мора бити у мањим колџицама, а то у толико пре и лакше што се трокорни ако гајења, у сразмери са коришћу коју од тога добија, сасвим губе. По једном рачуну познатог немачког пољопривредног часописа „Praktische Landwirth“, најбоља њина може да да, у најсретнијем случају годнише, по хектару 400 кгр. меса (када се вредност добијеног производа ма које друге врсте претвори у месо), док се по хектару водене површине, која се употреби за гајење рибе, добија око 2000 кгр. рибе, дакле пет пута више. Осим тога гајење рибе даје унек сигурнији принос од земљорадња, стоочарство, шумарство, пчеларство и др. Гајење риба је независно од климатских и атмосферских прилика; томе не шкоди ни сувшина суша као ни многа влага; нема бојазни ни од ватре ни од града; не боји се ни сувшина топлоте ништак хладноће; једини услов јесте вода у довољној количини, а Србија је бар богата поточица и изворима.

На једном простору од неколико квадратних метара, када се риба рационално гаји, може се толика количина рибе произвести, колика се може сада под обичним, у Србији владајућим приликама у једној реци или језеру од неколико хектара водене површине, да произведе, и у томе лежи главна корист од рационалног гајења рибе.

Многи земљорадници имају на својим имањима потоке, мањи језерца, сталне баре, изворе, које они не употребљавају скоро ни за шта друго, до само за појење стоке, а и непомишљајући да они могу, не крвнџи користицу коју од помучне воде на овај начин имају, још много већу имати, ако буду у истој реци гајили. Вебројни су случајеви у којима земљорадници на својим имању имају воду, која стоји неискоришћена, а која им сваке године може пружити у најмању руку толико користи, колико им је потребно да исплате порез.

Једини већи труд, који би земљорадник при самом почетку гајења рибе имао, јесте тај: да ископа и на тај начин вештачки направив неко мања језера или базене, односно, да већ постојеће мало преуреди, и на тај начин у потпуној мери осигура гајење риба и заштити их од спољашње опасности и од осталих штетних утицаја.

При гајењу риба у маломе једино су за препоруку скупле врсте риба, и то на првом месту: шарани за тим пастрке и најзад сомови. Шарани и сомови живе у води, чија температура лети достиже обично 20°, а пастрке пак у води која лети не прелази топлоту од 18—19°. Вода при гајењу ове последње врсте риба, мора непрестано да одплази и долази. За шаране се препоручује као најбоља храна: разни отпатици од земљорадничких производа, као и остаци од јела; од месеца пак октобра до фебруара, они не потребуду никакву храну у опште, пошто то време проведу у некој врсти зимског спавања. Сомови и пастрке захтевају живу меснату храну и једу преко целе године и због тога је њих мало теже гајити.

Гајење рибе треба код земљорадника да представља једну споредну грану занимања, као што је: пчеларство, гајење свилене бубе, живинарство и др. Земљорадник има само да набави, или купи младе рибе, да их пусти у воду, коју је претходно оградио и очистио, и да их редовно храни и од непријатеља брани.

Вода, у којој се риба гаји, може у исто време бити употребљена и за појење стоке, пошто те ништа не шкоди ни стоци ни риби. Да би пак риба била поштогодна од сувинне врућине а зими омет од претеране хладноће тј. да се вода не би сасвим смрзла, мора дубина базена или језера, у коме риба живи, бити око 1,5 м. Исто тако, у овом простору где се риба, а нарочито још млада гаји, не сме бити пловача гусака, водених птица, жаба, затим треба их још чувати од: мачака, свиња, које рибу, нарочито младу, све ове животиње сатиру.

За преноруку је осим гајења риба код појединца и задружио гајења риба, оснивањем рибарских задруга и удружења, и т. д.

K-P

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Најмиленија крава у Данској.

Дански полупривредни анет „Dansk Landbrug“ пре пратог времена био је расписо награду за најмиленију краву у Данској. Ову је награду, како сад јављају, добила крава „Белинга“, својина једног сиромашног полупривредника који је имао свега 6 крава.

Крава је црвене данске расе и одикује се врло добрим млечним знацима, као и добром пасмном. Стара је 11 година, мужева је три пута дневно и сваке године је производи 4—5 месеци на млину.

Просечно је давала млека за 7 година, за које је време тачно појена контрола од стране једног одбора контролних удружења, — 6678 литара млека и 260 кгр. маса (бутера).

У 1907. години је дала 7961 литар млека са 3,54% маси и 314 кгр. маса; у 1908. години 5491 литар млека са 3,59% маси и 220 кгр. маса; и у 1909. години 7546 литара млека са 3,79% маси и 314 кгр. маса (бутера).

ГРАДИНАРСТВО

БАШТА БЕЗ СУНЦА.

Сваки се поседник ратосиља баште коју сунце не греје и која се из буди каквих разлога, налази по цео дан у хладовини. Свакој је биљци, за њено напредовање и успевање, потребно сунце, те из тога разлога нико неће да узме башту или комад земље без сунца; а таквих башта и земље има прилично број и то како у вароши тако и на селу. Па ипак такве баште и земље не смеју остати необрађене. Када се добро изабере биље и поврће, које ће се на њима гајити, могу и они исту корист да донесе као и земљиште, које јарко сунце по цео дан својом топлиотом и светлостош озрава.

Ево шта вели један велики пријатељ земљоделства и повртарства из свог личног искуства:

„Ја сам имао један комад земље, који је по цео дан био без сунца, у хладовини. Не само што су га заклањали од сунца: школска зграда, црква и моја кућа, но и са улице су му друге зграде сметале да до њега сунце доире. Само врло мало из јутра га је сунце, преко једне суседне куће, и то само за неколико тренутака, озравало. Одмах прве године увидео сам, да се са пасуљем, краставицама, бундевама и њима сличним поврћем, не може ништа учинити. Вечита хладовина их је још у зачетку убјавала; њима је требало много сунчеве светлости и топлиоте. Друге године морао сам покупати са другом вртом биља, и тада сам дошао до сазнања: да салата врло лепо успева. Она је била још укуценија но друга, која је под обилном сунчаном светлостош успевала. Остала је дуже свежа и била је сочнија. Исто тако врло добро су успевали: першун, бунга и спанаћ. Са кундуком и кељом имао сам рђаво искуство, главнице илеу биле чврсте и остале су ситне, криљаве. Осим тога су читави рјеви лентирова оставили своја јаја на њима, из којих се дошнице излегла маса гусеница, тако да их није било могуће истребити.

Најзад, у сеновитој башти нарочито добро успевају све врсте кртоластих биљака: лукан, празилук, репа, ротква, келераба, делер и др. Може се слободно рећи: да су ове и по квантитету и по квалитету биле боље, по на земљишту сунчевитом.

K-P

Лековитост Јогурта.

Под називом „Бој бацила“ познато је у једном угледном медицинском анету, опис једног експеримента на медицинској школи у Лондону. У том се опису ове вели: „Војште бактерије је била једна флаша млека, која беше инфилтрирана са неколико милиона тифузенх бактерија. Удобан живот ових бактерија у млеку убрао је био поремећен увошењем у флашу неколико милиона јогуртних бактерија. Најзад очигче ошачна борба између ових двеју врста бактерија. Број јогуртних бактерија, узалд новонале ситуације, тако се је брзо почео да множи, да се је за кратко време за неколико хиљада пута увећао. Поред свег отпора, које су тифуене бактерије давале, уништене су било за најкраће време, и победилац у млеку остаде су јогуртне бактерије.“ Овај пример довољно казује од кошког је здравственог значаја употреба јогурта противу тифузен зараци. У осталом познато је да тифуене бактерије и при обичном успевавању млека угину, али кад има и јогуртних бактерија, тај процес бива далеко бржи и енергичнији. То исто врше ове јогуртне бактерије и у дрвима, јер могу у њима да живе и да се размножавају.

Мленарске Задруге у Мађарској у 1910. години.

У прошлој години било је у Мађарској 597 мленарских задруга (у 1909. години 541) са 55.131 задругара и 88.863 осоловних удела. Прерадице су 75.962.368 литара млека, а произишле 3.010.252 кгр. масла. Приход се је поцео од 9.215.441 (у 1909) на 12.025.193 круна. Власак прихода у 28 милиона круна дошао у главном од ешалана цена млеку и млечним производима. Сада у Мађарској нема ниједне мленарске задруге, којој се литар млека не исплаћује са 11 филера. Осимнаше задруга за производњу масла спочасно је са независним тешкоћама, јер се рејони, из којих се Пешта и остале провинције велике вароши снабдевају млеком, све више проширавају. За осимнаше оваквих задруга, даље морају се тражити удаљени крајевни са економичном полупривредом, али пошто овакви крајевни обично оскудевају у етопи, то је овде потребан вели еточни капитал, да би овакве задруге могле вегитирати.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО

10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ

УПУТСТВО СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВИ

ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШНЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1909. ГОД. ПРВИНСКОГ ДРУШТВЕНОГ ПОСРЕ-
ДНИКА БЕОГРАДА

Цена гласилома непознана је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво класик, председник: Влад. Кумановић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 17.

БЕОГРАД 20. ЈУНА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ.

Грожђани мољац. — * * *
Зашто бреска не под ње неће скуда напредује? — Д-р Ђорђе Рајић.
Физијска разл. оваца. — А. Милојевић.
Питања и одговори.
Јачна омамна домаћинама — Д-р Ђорђе Рајић.
Пољопривредно зерно.
Пољне ситнице.
Нови чланови утемељена Српског Пољопривредног Друштва.
Читула: † Стеван Бодил.

ВИНОГРАДАРСТВО

ГРОЖЂАНИ МОЉАЦ.

Штете, које грожђани мољац наноси грожђу у појединим нашим виноградским крајевима, могу бити врло осетне и велике. С тога сматрамо, да је у интересу свију наших виноградара да се са овим штеточником изближе упознају, нарочито са мерама за сузбијање његово у виноградама.

Наваци животова зрелоганог мољаца. Има две врсте мољаца: *обичан мољац* (*Conchylis ambiguella* Нб.) и *кретати мољац* (*Polychrosis botrana* Schiff.). И један и други нападају грожђе.

Зиму презимљује као мрко црвене, до пола сантиметра дугачко лутке, увијене у меурку. Ове белчасте меурке налазимо обично притврђене испод коре на лози и чокуту, у њошкнима ластара (прутова), у ершким шуљбинама старих резника, у пукотинама прутака и т. д.

На ових луткица се почетком маја испиле мали лентирци, величине 5—8 мм. Лентир обичног грожђаног мољаца је белчаст и има преко крила попречан отворено црн појас. Кретати мољац је сиво мрк до пепељаво сив. Предња крила су му затворено мрко и отворено сиво марморирана, са два доста јасна попречна

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годињу 6 дина, на пола годиње 3 дина, чланови поштом, чланови свих друштва, позаружна осн. школе, читалишце, војнички статуси, клада, јуни, манастири, земљопоседници, задруге, и чуварни шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годињу.

ЗА СРБИЈУ

на годињу 8 франка, по срп. пољоприв. упућенима, и њиховим члановима и српске земљопоседницима задруге и читалишце, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франка, кад унапред положе претплату и кад се претплате код своје упућенима преко којима им се лист слази.

чна појаса; задња крила су му сива. Лентирци излетају у вече кад је тихо време, а обичан мољац и ноћу и онда женке снесу 30—70 јаја, оређе по цветовима на грожђу. После 1—2 недеље испиле се из ових јаја ситне гусенице, које се у цветне пуцњавке зарјују и у колико јаче бивају све већи број цветних пуцњавка научиним обавијају и ждери. Овом научиним (ткивом) гусенице су прилично добро заштићене од средстава за прекање. Одрасла гусеница је дугачка 1 см., по телу је мрко црвена, а глава и вратни штит су јој црни; код кретатог мољаца је тело жуто зелено, а глава и вратни штит отворено мрки.

Крајем јуна гусеница се сакрије на таквом ексклузивном месту и ту се претвори у лутку. После 14 дана половином или крајем јула од лутке постане лентир, који представља другу генерацију грожђаног мољаца. Ови лентирци посе јаја на већ одраслим боштинама грожђа. Коцем августа из ових се јаја испиле мале гусенице (црвине) које пробуде бобичу и у унутрашњости њеној сиву сок, који је још кисео. Наједне бобиче брзо пређу у трулеж. У јесен ове се гусенице скривају на склоница места и ту се завијају у лутке и презимљују. Кретати мољац доспева да изведе и трећу генерацију гусеница у септембру, које су цето тако велике штеточине као и гусенице од обичног грожђаног мољаца. Ове се гусенице завијају у лутке пред саму бербу грожђа.

Шташе. — Кретати грожђани мољац, услед тога што се брзо развија и даје три генерације гусеница за годињу, далеко је опаснији и штетнији од обичног мољаца. При то треба и ту околношћ узети у обзир, што његове генерације нису тако оштро издвојене, те за време целог лета налазимо гусенице разних доба старости, једна околношћ, која јако отежава рад на сузбијању мољаца. Сем тога грожђани мољац не живи само на грожђу, него и на другим биљкама, које у виноградским крајевима расту, као: на дивљој лози, павиту, јорговану, врзинама, огрозу и разном другом

бобичастом шибљу, те је још теже сузбити га са свим на винограда.

Крстати грошњани мољца води присојне положаје парочно штацире. Влажно време, које цветање грошња успорава или у јесен кад јаче трудење грошња изазива, прилично иде на руку овом мољцу.

Сузбијање мољца. Успех на сузбијање мољца зависи највише: од начина сузбијања, од средстава, која у борби противу мољца примењујемо, од воље и марљивости виноградара који тај посао врши, и најзад од тога: да ли сви виноградарј тај посао врше једновремено, са довољном преданошћу, и са извесним планом.

Средства за сузбијање овог мољца има повисше, по ми ћемо овде навести најважнија.

1. Кад се мољца појави у већем броју, свуда између редова чокота треба наместити флаше са широким устима, на половини висине лозе, и исте напуњити зашећереним пивом, сирћетом или широм од воћа. Чим површина течности у овим флашама буде покривена подавленим инсектима, треба флаше одлити и допунити свежом течношћу. Ово треба понављати често! Неки употребљавају за ову сврху пошне лампе и депљиве депезе, али их ми због експлозије не можемо препоручити нашим виноградарима.

3. Као доста сигурно средство преко лета сматра се прскање гусеница разним убитачним средствима као:

а). Течношћу, која је направљена од 1.5—2 литара дуванског екстракта* (чорбе) и 1.5—2 грама меког сапуна у 100 литара воде. Сапу се најпре раствори у врелог води и сипа у воду, у коју је већ уеут дувански екстракт, и све то добро измеша. Место сапуна можемо узети $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{4}$ литра лизола, који такође добро помаже. На овом месту одирамо свакога да приликом прскања меша сапуњавицу са бордовском чорбом.

б). Добро је средство за прскање противу мољца, кад се бордовска чорба измеша са дуванским екстрактом. У том случају на 100 литара бордовске чорбе треба додати 1.5 кграма дуванског екстракта.

в). Једно старо, али врло добро средство за сузбијање мољца, јесте: меша од 1.5 кграма прашка за инсекте и 2—3 кграма сапуњавице, помешаних у 100 литара воде. Мана му је, што је доста скупо за веће површине винограда. Најгодније време за прскање овим средством јесте пред само цветање грошња.

Успех од прскања зависи у главном од избора времена, које треба сам виноградар, сопственим опажањем из године у годину да одреди и утврди кад је најгодније. То је доба, кад мољца излеће као лептир.

Прскање треба поновити још један пут на 8—10 дана пошто грошње прцвете, како би ново испављене гусенице уништили. Приликом прскања треба обратити пажњу на то, да гнезда мољчева добро покламасмо течношћу; за ту су целв врло згодни криви — на лакат — пшкови на пресалицима.

3. За хватање мољчева врло добро помажу три прста широки појасени, исечени од старих џакова, које треба обмотати око врата чокота и то у времену од почетка до конца јуна, кад мољца обично тражи сакривена места да се претвори у лутку, те се у тој

цели подизачи под ове појасеве. Ове појасеве треба скинути благовремено са чокота, најдаље до почетка или до половине јула и одмах их попарити врелом водом, заједно са уапјеним мољцима.

4. У доба, кад грошње већ окупина, треба пре-

Вилошки разотак обичног грошњаног мољца (*Copchylia ambiquella* Hb) и крстатог грошњаног мољца. — (*Polychrosis botrana* Schiff.).

1. Лептирица обичног грошњаног мољца са скупљеним крилима, у миру (6—8 мм. велика). — 2. Лептирица крстатог грошњаног мољца са раширеним крилима. — 3. Гусеница обичног грошњаног мољца (1 см. дугачка). — Један описан испријатељ грошњаног мољца — моља (*Omogrus diformis* Gmel), велика; црна, само ноге жуто преме (5—9 мм. велика). — 5 а). облик лутке једног обичног мољца (5 мм. велика), в) лутка крстатог грошњаног мољца (8 мм. велика); шематички представљене. — 5. Од мољца епонаднути цветни грошњ; код а) вири гусеница на паучице, код б) паучином испреплетани цветни грошња у клубета. — 7. Грозд оштећен од мољца са грошњаном трудењом; код а) црно са мољчевом рупом; код б) жућкиа мољчева. — 8. Мезрак (кокона) грошњаног мољца (1 см. дугачка) привршеним на унутрашњу страну једног шперак од пртке. (Све слике, с изузетком б и 7, у велике су; пре испод бројева означавају природну величину).

* Дувански екстракт продаје Српско Индустриско Друштво: 2 литра (кантина) на 4 динара.

стати са прекањем дуванским екстрактом, јер грозђе врло лако може повући дувански мирис, који се дошпије и при јелу осећа.

5. Загртањем винограда, нарочито старе лозе, у јесен, прилично можемо проредити можда, односно његове зимске дутке. Лоузу треба загртати земљом крајем новембра, а најдаље почетком децембра, толико, да цела глава чокота дође у земљу. Одгртање пак, треба извршити у другој половини фебруара — пред саму реалду. Услед овога већи део луткица мољчевих је већ угнио и потрулио.

6. Онома, где услед облика чокота није могуће извршити дубоко загртање, треба пре загртања или најдаље до краја фебруара урадити следеће:

а) Треба главе, као и старије прутове чокота, прочишћати оштром од жиче четком, и скинути кору, као и остале отпатке, скунити пажљиво, па или затрлати дубоко у земљу, или спалити

б) Сазум, везе, сасушене гроздове на чокоту, као и ороzano пруже треба већ до половине марта изнети из винограда или спалити, како на тај начин не би дали могућност зимским луткама да се изведу у летитре.

в) Приликом реалде треба прут одсецати одмах изнад окца, како тиме не би стварали патрље у чију се сржну шупљину, кад се патрљак осуши, завлаче гусенице мољчеве ради зајављања у лутке.

7. Велику пажњу треба обратити и на притке и коље у винограду, јер се у њихове шупљине и пукотине врло радо завлаче гусеница мољчеве ради зајављања. Треба притке пре зиме повадити и положити по земљи тако, да шпљати део доде косо на више, како би на тај начин сакривене дутке мољчеве у њима изложили што више утицају влаге.

Сигурно је средство такође, кад притке загрејемо на ватри на 50—60° С, или кад пукотине и рупе на прткама и кољу очистимо жижом, завлачећи исту свуда, где има лутки од мољца, или најзад кад се притке попаре клучалом водом.

Најзад, у оним виноградским крајевима, где се грозђани мољцац у већој мери јавља, за препоруку је, да у колико је више могуће коље и притке замењују жижом и гвазеним кољем. Исто тако веће растојење чокота приликом засађивања винограда, чини много да мољца мање буде на дови.

Мољцац би далеко много опаснији био за наше винограде кад не би имао и своје природне непријатеље, који га посебно тамоше. Тако од тига су му највећим непријатељи: сенице, црвенорепке, зисте, чворци и т. д., а од инсеката: пауци и једна врста зое, чију слику овде доносимо.

Како је грозђани мољцац врло опасан штеточина, то је у интересу сваког виноградаря, да се користи овим нашим саветима, које на ово месту препоручаемо.

Нека воћка лепо негде порашује и цвета, али јој цвет опада пре по што се у њему заметну плод. Ова нам природна појава показује, да на месту, где је воћка усађена, није баш све потајан. По леном и здравом порасту можемо закључити да је *земља добра*, али да достигну воћки недостаје нешто *изван земље*, што јој је потребно за оплођавање и одржавање заметнутог плода.

Код нас има; нарочито по виноградима, бресака, али су им плодови већином ситни, шугави и неугодни, а дрва су крхљави, смолоточна и краткога века. Многа културна биља у неким извесним крајевима и положајима, не напредује због неповољног места, положаја, на коме је сејана или сађена, или, на послетку и због погрешне неге за време порашивања. У таквим случајевима онда није ни чудо, а нарочито ако је то случај код брескве, да не успева, да не рађа, или да ситне и неугодне плодове даје, и да је — краткога века.

Бресква, о којој је овде сад баш говор, врло је нежна, осетљива воћка, донесена код нас из топлијих крајева Мале Азије, и с тога она захтева у нашим врло променљивим климатским приликама већу пажњу но што јој наши домаћини дају.

Што ми немамо крупних, слатких, сочних и угледних бресака, као што их на другим местима има, једино смо криви сами, јер не обраћамо на њих ону пажњу, коју бресква захтева у и нетини заслужује, нити за њу бирамо место где ћемо ју усадити, нити ју као што треба негујемо. И том случају кога највише осуђујемо? Онога од кога смо узели, било калем-гранчицу, било готову младунцу; а он је у нашем неуспеху најмање крив.

Најглавнија је погрешка код нас та, што ми хоћемо по виноградима да гајимо бреску као високо дрво, без неге која јој је потребна, прето, да ју само усадимо, па ма где то било; а да ли је њој ту баш подесно место, на то ми и не помислимо — то се нас слабо тиче!

Брески треба, пре свега, *шопља земља*, па онда заклон од хладних, северних ветрова. Поред зидова, који су окренути југо-истоку, и код нас ће бресква, *нарочито у Волуџинском облику*, много крупније плодове рађати, него на неком *оштреном* месту као високо дрво. У таквом положају и облику, ја сам овде у Краљеву, где је доста оштра температура, имао бресака 400 грана тешких и ваљерно сочних и слатких, али је њима указивана стручна нега. Долазили су као на чудо да их виде!

Бреска у нас још није тако одомаћена као шљива крушка или јабука, па с тога морамо на њу обратити особиту пажњу и дати јој парочигу негу; она то и заслужује, јер признати морамо, да је бресква *најблагодонија* воћка; она је краљица међу воћкама.

И у самој Француској, где су за бреску све прилике много угодније, по што су код нас, гаје племенитије, крупније сорте, само уз зидове у разним облицима и постижу изванредно резултате, нарочито у Монтејреју код Париза. Али није ни то довољно, *да ју само садимо уз неки југоисток, или југозапад окренутијим*; и *земља* треба да је добра, а што најглавније, *треба бреску правилно кресати и брижљиво*

ВОЂАРСТВО

ЗАШТО БРЕСКВА НИ КОД НАС НЕЋЕ СВД ДА НАПРЕДУЈЕ И ДА РАЂА?

Ово ми се питање са више страна упућује, па с тога хоћу, ево, на њега и да одговорим.

negovati, па кад све ове услове у потпуној мери испунимо, онда се можемо и ми надати бољем успеху крупнијем, угледнијем и укуспенијем роду, а крупније и угледније брескве можемо увек и скупиће пролати, а осим тога, имао би сваки одгајивач и задовољство да у својој производњи узима, — па и то је добит.

Ја познајем и код нас људи, који су покушавали да сасвим по француском начину подижу и гаје бреску, ала им није *баш сасвим* овако испало за руком, као што то испада француским воћарима; али они зато не треба одмах да клоузу духом, и треба да помисле, да су наше *климатске* прилике сасвим другаче, но оне у Француској, као и то, да се клима не управља по нашем начину неге, него да ми морамо подешавати негу по клими у којој се налазимо.

Мало више стрпљена, па ћемо и ми полагамо доћи до далеко бољих и нововалнијих резултата, но што их имамо данас.

У *топлијим* и *сувијим* годинама бресква гаје се тера у дрво боље и развија цвет. — *Влажне* и *зладне* године у опште, шкоде брескви; у таквим годинама и слабије порашује и слабије цвета, па у таквим годинама већи део плода отпадне, који се и онако слабо зачетио. У опште, плодне границе у брескви, нису дугога века, а од зиме и влаге повређени цветови врло лако опадају.

Опонавих случајева има и у оним земљама, где су услови за бреску много повољнији, но што је то случај код нас; али тамо брескве много обилатије цветају, па онда има шта и да опадне и да остане, а ми морамо и можемо да одржимо зачетице цветове и плодове — само бољом негом, чистињем и уклањањем разних штеточина, који и оно мало мало цвета и рода нагризају и кваре, што после хладног и влажног пролетног времена заостаје.

Што се пак *кресања* и *подкресана* грана тиче, разуме се по себи, да вешт воћар неће по *једном* разновесном правилу поједнако сећи на сваком месту и у свакој прилици. Али, ко је само коле вичан воћарству, тај мора из свога сопственога искуства знати, да су и пораст и плодност у једном истом пределу, а у два разна положаја, сасвим различни. Шта више, у једној истој земљи, а у разним годинама, различито се једна иста дрва развијају. Па да ли би ми могли то разво развиће у порасту, па један исти начин регулирати за све прилике? Не би! Ми се безусловно морамо управљати по природи.

Француски воћари, по њиховом казивању и уверавању, немају ни из далека да се толико боре са мезграњем, као ми овде, а исто тако немају ни потребе да се толико брину, да им неће брескве родити, као ми овде; јер у Француској, нарочито у пределима где бресква најбоље рађа, не мезрају дрва тако нагло, као у нас. Воћка, која нагло у дрво тече — мезгра, никад много не рађа, јер јој већина крепости оде у мезграње; па против воћка, па и бресква, која слабије мезра, обилатије рађа: краће плодне границе увек су родије од дужих.

Ако хоћемо да и у нас брескве лепше и обилатије рађају, а уједно да буду и дужег века, ми се морамо постарати да сазнамо и утврдимо начин, на који

ћемо вештачки предупредити нагло мезграње и па тај начин приводећи воћку да буде плоднија.

Многи, ја то из искуства могу рећи, нами воћари лисе, да ће спречити нагло мезграње, кад годишње деторасте тако скрепу и скрате, да их само на два окаца оставе. А знате ли шта би оном следовало? Сок, који би се иначе поделио на више окаца, јурнуо би сад на она два-три остављена окаца, па би се ова услед тога сад још снажније развила и бујице порастила. Сад би се ове бујне границе морале поново да крену и крате. Па шта би смо тиме добили? Ништа! Нити би се мезграње ослабило, нити би се плодност повисила.

То је, драги моји, сасвим погрешно мишљење: да ће се једре гране, *неприродним* кресањем, натерати да рађају. То је стари сасвим погрешан начин, јер се ни једна воћка, а најмање бресква, неда ограничити у свом природном порашивању *присвим* скраћивањем *лејборација*. Ми можемо воћки дати други, вештачки облик, па и то не свакој, али ју је у порашивању не можемо задржати. Али, ако јој дамо обим и облик у опште, који њеној природи одговара, онда можемо вештачким, *природним* кресањем — учинити чудо! Па с тога, ако хоћемо да нам буду бресква дужег века и да нам рађају угледније и укуспеније плодове, онда при кресању морамо ваљкиво поступити и знати: који начин кресања бресква подноси, а који не подноси.

Четири пресађивањем у младости, *избором* слабијих *подлога* за *калемљене*, *можемо* да *задржимо* бреску од *наглије* мезграна, *и онда* ћемо *ју моћи* и *слободније* *кресати* и *у разним* *вештачким* *облицима* *одржавати*. Нарочито *баш* бресква врло добро подноси пресађивање у младости. Овим пресађивањем ослаби бресква у наглом порашивању и онде, где је прилике у томе потпунојма; *иа* *кад* *јој* *после* *пресађивања* *дамо* *проби* *облик*, *а* *уз* *то* *ју* *и* *привремено* *скрећемо*, *онда* *нећемо* *никад* *имати* *повода* *ни* *прилике*, *да* *се* *повећимо* *на* *неплодност*.

А-р Радич.

ОВЧАРСТВО

ФРИЗИЈСКА РАСА ОВАЦА

Један мађарски одгајивач, пише о фризијској овци следеће :

Не би било некорисно изложити појединости о фризијској овци, које сам прибележио при посматрању једног стада донешеног са севера. Ова раса донесена са плодне паше узбуо се одомаћила код нас и задобила овде једну нову особину, нарочито повољну за нас, а та је, да су ја издржливе на променама климе.

Дакле, због близине мора, клима је блага у Фризији, њени становници су цивилизовани и баве се по примеру њихових суседа Холандца нарочито рационалних гајењем стоке, и у томе одлично успевају.

Њима пастир није потребан. Парче од једног до два јутра земље, сваки је сопственик оградно једним шапцем од 2—3 метра дубине, и исти се нагулно морском водом. Овде сељак запаса своју краву, своје 2—3 овце и њихове јаганце, од пролећа па све до зиме.

Има сиромашака, који немају ни парче земље, они праве пашац на пасику (друму) где овца привезана за коћин налази себи храну и сиромашку замењује краву.

Тело овце је велико, руно је дугачко, а глава фина са светлом длаком, нема рогова, реп је танак и гладак.

Задњи део тела покривен је вуну дугачком 12 до 15 сантиметара. Кад порасте, достиже висину 80 до 90 сантиметра (овнови чак и више), а дужина тела од брада па до репа, скоро је иста.

Овца је тешка 65—70 килограма, ован 80 до 90 килограма, а само чисто месо износи скоро 60% живе мере.

Овца ојагни скоро увек два јагњета а доста често чак и три. Последњи случај није баш увек пробићан, јер се овца сунше експлоатисхе кад доји три јагњета, али је фризијској овци сасвим угодно кад има два јагњета. Јагњаци, који су при јагњену тешки 4—5 килограма брзо се развијају и од 6 месеци тешки су 40—50 грама и зрели су за приплод. Овца, стара годину дана, ојагни два јагњета и храни их млеком до краја јесени.

Ово брзо развијање јагњаца и јесте узрок којим се истиче тако чувена особина ове расе. Овца доји своје јагњаци 8—9 недеља, а затим се музе. Њено велико миме означава особину добре музаре — особину, коју потврђују следећи бројеви:

Моја овца № 49	дала је за 168 дана	193.05 л. млека
№ 60	" " " "	197.27 " "
№ 65	" " " "	251.12 л. млека
№ 73	" " " "	197.74 " "
№ 133	" " " "	194.01 " "

5 оваца су дакле дале 1033.19 л. млека

Што чини просечно (1033 : 5 =) 206.6 лит., (206.6 : 168) или 1.23 литара дневно, колико даје једна оредња маџарска кртва. Да би утврдио стални принос, вршио сам пробну мужу сваки пети дан, која је показала ове податке:

№ МАРКЕ

Месец	дани	49	60	65	73	133
Мај	1—10	29.25	29.25	33.75	29.25	27.00
	11—20	37.50	20.00	35.00	22.50	27.50
	21—30	25.00	27.50	30.00	27.50	25.00
Јуни	1—10	22.00	24.75	33.00	24.75	24.75
	11—20	18.00	21.00	21.50	18.50	18.50
	21—30	16.00	17.00	23.00	17.00	18.00
Јули	1—10	13.00	12.00	17.50	14.00	14.00
	11—20	10.00	12.00	14.50	10.00	10.00
	21—30	7.00	9.00	10.00	7.00	7.00
Август	1—10	6.60	6.60	8.80	6.60	6.60
	11—20	6.00	6.00	5.50	7.00	6.00
	21—30	5.40	5.30	5.00	5.10	3.80
Септем.	1—10	3.30	3.10	4.80	3.70	2.80
	11—20	2.10	1.80	3.60	2.40	1.40
	21—30	0.90	1.00	2.70	1.00	0.80
Октом.	1—10	0.76	0.67	1.70	0.80	0.58
	10—16	0.24	0.24	0.77	0.64	0.10

Укупно 168 193.05 197.28 251.12 197.74 194.01 литара млека.

Интересантно је поменути да се овца № 60 даје мусти на три вимена; да № 73 има браду као коза и да је № 65 ојагњила три јагњета одједаред. Овчије млеко код нас се пролазе одједном све.

Приход сира мења се према утицају климе и густићи млека; било је сира:

493.55 килограма	у Мају
517.—	" Јуну
886.—	" Јулу
261 10	" Августу
192.—	" Септембру
112.—	" Октобру

Свега 1961.65 грама од 52 овце за 168 дана.

За један килограм сира ми смо употребили 5.51 литара млека, тако, да је једна овца дала просечно (206.6 : 5.5) 37.56 грама сира, рачунајући по 90 филера грама, што представља добитак од 33.80 круне од сезоне.

Стрига сам моје фризијско стадо у 1907 години два пута, не купајући их и то крајем априла и у почетку септембра. Стрига у јесен изгледа ми потребна у интересу јагњаца. Нисам могао да стрижем овце које су ми приспеле у октобру, што ми је проузроковало у месецу марту осетне штете, јер јагњаци гутајући и чупајући вуну маторе овце, која се нестрижена лако чуна, подобијаше запалене црева и многи ми јагњаци утинуше.

Прва стрижа изнела је 4 грама просечно, друга 1.5 просечно, тојест, свега 5.5 грама сирове вуне (непране). Пошто је оправна код „првог маџарског друштва за прање вуне“, продавала се по цену од 3 круне. Губитак при прању износи 46.1%, а чист приход је 53.9%, тојест, од једне овце три килограма оране вуне у вредности 9. круна.

Крљевско маџарски завод за оцењивање вуне, одређује цену вуну.

Овца је дакле дала:

2 јагњета по 55 круна	свега 110.— круна
приход од млека сирењем	" 37.70 "
приход од вуне	" 9.00 "
Свега 151.70 круна	

Фризијска овца задовољана се сваком врстом паше и хране. Она једје траву опашену од сунца и копирују што расте по ливадама. Када се у пределу Сепен-пута појави први снег и траве нестане, она једје и лишће од веље (смерке). Њен начин како пасе разликује се од наших оваца. Она не воле да буде говена, она се заустави колико год пута паље на траву и не миче се. Ако би је оставили саму, она би ту танкала погата (трупкала) пола дана. Фризијска овца тражи добру и чисту воду. Мала истражује зими. До фебруара нисам им друго давао до сламе од ражи свако јутро и вече, а сламу од јечма у подне. Концем фебруара, две или три недеље пред легаше давао сам квалитетној овци дневно по килограм сена.

Са оваким полагањем (давањем хране) овце су добро изгледале. Као и код остале стоке тако и гајење фризијских оваца не пролази без губитака. Треба дакле рачунати и на утиновање (смртне случајеве),

али ти случајени нису често цести, као што се износи да би се извикала ова раса. У моме стаду било је у једној години 5% смртних смртних случајева, али ја убрајам оде и један смртан случај при јагњену, и један где су једну овцу приштинула шталска врата и смокдла јој једну страну. Фризијска овца не подлежи болести и западењу плућа, тој ујасној болести наших домаћих раса. Треба избегавати пуштање јагњана да пасу по трњацима. Овим обад радо носи јаја у носу овчијем, и ако животиња не успе да се тога отресе, ларва проузрокује болест вртоглавицу. Смена камено фосилне соли и терпентина сузија овца. После пролетње стрижње фризијска овца често окијавичави, али то прође само по себи, ако бујна киша — плаусак — оваквн руно, укажу — ранце по кожи; од тога може да произађе екцем — кожна болест, но иста се лечи, мазањем живицом машћу.

Фризијска овца, прави тип, а не мелев, доста је ретка чак и у Фризији и Холандији; такође његова цена је доста скупа. Одрастао ован кошта у јесен 90 марака (или 108 круна) а у пролеће 120 марака (или 144 круна). Тој цени треба додати још 40 круна за увоз (царину) у земљу и транспорт до Була-Неште, Нарочито обраћам читаоцима пажњу, да Фризијска овца тешко подноси транспорт железницом. Пут до Неште траје 8 дана, који може да проузрокује знатан губитак. Боље је купити јагњаће од 3—6 месеци, који се могу добити и у Мајарској по цени од 50 до 60 круна; то је најбољи начин да се запати стадо, а мањи је издатак за куповину и избегава се ризиковање да ће у путу угинути.

Позната су два типа (соја), онај са севера (Источна Фризија) који на глави нема вуње међутим реп је танак и без длаке и већином су савиени беле. И друга раса (тип) из Westmangsch-a (Oldendor округ Wesen) са ћубом вунастом међу ушима и са длабелним репом од 2—3 сантиметра; глава и ноге су цингерасте боје, или затворено мрке. Имају по гле где мље (челе), што Фризијанци сматрају као знак добре расе музаре. У Фризији нема стада. Један одгајивач има по 3—4 овце и потребан је посредник (сензал) па да се куле, а могу се купити и на пијаци.

Проговорити још коју реч о одгајивању јагњана. Да би их отистили од мрље треба их подстрићи у три месеца. Концем петог месеца, треба им дати по четврт литра зоби (овса) свакоме дневно, да би се укорило њихово развијање. После одбијања треба их оставити на пашн што дуже, да би се одржала здрава и постојана раса.

Препоручујем највећу обаврзност онима, који желе јагњаће из Фризије да пренесу. Продавци нису довољно при пролази савесни у погледу здравља стоке, и купац је изложен ризику чим уђе стока у вагон.

Прошле јесени донесе сам са севера 54 овна од по 6 месеци за моју употребу „Cometille“ (нека бестегуморна је првих четрдесет дана 27 овнова. Код нас продавац треба да гарантује 60 дана односно те болести.

Протестовао сам и добих одговор да према немачком закону продавац не јамчи односно *Sanctulla* (дотична болест) од трешутка кад стока ступи у вагон;

стока путује на ризиковање и губитак купца. Али покушајемо да учинимо неко побољшање. Израчунао сам да ме сваки ован кошта 83.30 марке. У главне не би било корисно препоручити, да се купце и израсла фризијска овца, јер цена јој је велика а и смртни случајеви проузрокују осетан губитак. Где је стањовинитио просвећено и трезвено а бави се гајењем овца може чинити покушаје у виду општа и огледа. Овнови, које сам послао за приплод и на змовање у једну општину на подножју Високе Гатре, ванредно су се развили, али међу овновима, које сам послао једном газди (сопственику) од 900 југара земље, било је 50% смртних случајева. 4 овна који су престојали дошли су ми са паше у мају тако мршави, да их је било немогуће продати.

Мојих 40 фризијских овца, које проводе на једној висини од 900 метара, сачињавају ванредно стадо. У великим привредним газдинствима гајење фризијске расе веома се ренгира, јер је раса врло цевена у Мајарској, даје добар приход (доходак) и одлична је за извоз. 1907 године извезао сам 52 брва чисте крви у Бугарску и 17 комада у Румунију по просечној цени од 70 франака.

Бугарска влада употребила је ову прилику да њима заснује стадо и завеле ову расу оваца у својој земљи. Председник сталне комисије у Филиполу, Димитрије Стерев, дошао је прошле године лично у наш प्रदेश да изабере овнове; његов настир посматрао је стадо са пажњом и разумевањем за време од шест дана колико је требало чекати док се добила дозвола за извоз.

Стадо, које сам ја донео, налази се код одгајивача Таграје (Татраја) које је стајало под надзором. Раса ће остати код нас чиста и можемо се надати да ћемо подни стада у суседним општинама. Осам овца сачињавају једну фамилију, одгајивачи најбољи у општини Брикљанво их чувају. Од чисте крви има два од најбољих овнова за два стада одобраца од најбољих овца. Ја сам их одгајио у Араш — *Haraszl*. — Они произилазе од овце донешене и маркиране под № 65.

А. М.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питања из пољопривреде.

„Ко мина не окрива“
Нар. послов.

Уредништво „Телска“ ће радо и бесплатно дати потребне одговоре на сва питања из области пољопривреде, која буду наши пољопривредници упућивали Уредништву.

Одговори ће евидентно упућивати, или најдаље у наредном броју „Телска“.

3. *Пашене*. — Добро сам послао ми пресу за прављење вештачког саћа, и ни ете у писму јавили да ће ми оваквошња срески економ показати како се лије еће у прес.

Ја сам знао економи и он ми каже: да загрејем во- сак и да епнам у пресу. Кад епнам, онда се восак злепи за пресу и онда не бива ништа.

Молит, да ми јавите, да ли има нека течност да се намлаже преса, па онда да напаве сат.

Молит, да ми јавите: да ли треба чиста вода или нешто друго?

Браве.

Сима Араповић,
тр.

3. *Одговор.* — Српско Пољопривредно Друштво обично са пресом шаље и потребно упуство за прављење вештачког сава. У доба кад сте ви поручили пресу, свакако да Друштво није имало таквих упутава и за то Вас је упутило на среског економа, да Вам он покаже руковање пресом, припоштављајући да он то зна. Но, како се из Вашег питања види, он то није умео или није хтео, што је свакако за осуду. Да не би Вам дуго разлагали овде: како се прави вештачко сава и каква је течност потребна да се сава за пресу не лепи, шаљемо Вам данашњом поштом потребно упуство, у коме је детаљно изложен цео рад око пресе. Ово је упуство оштампано и у 9 броју „Гезака“ од ове године.

Можемо Вас узгред навести, да је најбоље средство да се восак за пресу не лепи: кад се у 1 литар воде раствори једна добра капка меда и томе дода 100 до 200 грама лигнитуса или луте ракије до четврт литра, (шећер не може заменити мед!) па се тим полије преса пре сипања воска.

Др. Ур. М. Стржињ

4. *Питање.* — У прошлој години цедио сам мед из језерононих кошница, која се је послао извесног времена (1—3 месеца) ушећерио. У околини Вазоситинаца црвен мед такође се је ушећерио и то после 15—25 дана.

Како мед, који није ушећерен, погледа лепши, лакше се распава у мање судове, боље се продаје и т. д.

Питам:

Услед чега се мед ушећерије? Може ли се мед одржати дуже време и да се не ушећери. Како и па који начин?

Вал. Ђољанин.

Аушан Н. Поповић,
економ.

ДОМАЊИНСТВО

ЈЕДНА ОПОМЕНА ДОМАЊИЦАМА.

Има домаћица, које су уобичајиле, да месо и поврће дуже времена, па и по неколико часова, у хладној води држе, па било то е тога, да месо и поврће („зелен“) освеже, или само просто с тога, што су тако навикле да чине. То је посве хрђава навика, јер се на тај начин кваре та јестива, па била она биљног или животињског порекла — то је све једно.

Хладна вода има ту особину и ту снагу, и то у много већој мери но што се обично мисли, да и бљзна и животињска јестива „пешћаве“, која се у њу метну. Вода из тих јестива извуче ону најфинију и најнежнију особину, која јестиво баш чини укусоцијим.

Што бунарска вода има у себи више разних соли тим је и веће дејство, тим јаче ушљивше на све предмете, који се с њом прерађују. Исто тако и онај креч, који се више или мање у свакој бунарској води налази, много доприноси, да поврће и месо отврдне кад се дуже у таковој води држи.

С тога не треба ни месо ни поврће — нарочито корење: першун, паштриак и т. п. — дуже у хладној води држати, но што је потребно да се само исебре, Многе ће домаћице знати из искуства, да салата кељ, першун и т. д. много од свога мириса и укуса губе, кад се дуже у хладној води оставе, по што је то у ствари потребно. *Искључна домаћица неће никад кувати опрану и много власну зелен од тилбара, уверена, да та зелен, која се на тај начин освежава, није скорашња, није „тازه“.*

Узмите један корен скоро ископаног першуна, и један други, који је само пола сахата у хладној води лежало, па пресеците и помиршите и један и помиршите и други, па ћете се уверити: да је у оног скоро ископаног далеко јачи мирис и онда је сигурно, да ће од овога бити и јака и мирисања „супа“.

Исто је тако и са осталим поврћем.

И месо, које дуже хладној води полежи, губи много од своје снаге, јер му хладна вода најпштивје делове извуче. Домаћица баца „краву“ воду, у којој је месо дуже лежало; баца дакле, и просина оно, што је у месу најбоље и најпштивје било, а што је хладна вода из њега извукла.

Трба дакле пазити, да се и месо и поврће само одом отеру, а никако не ошшавати, да дуже времена у води лежи.

—♦♦—

ПОЉОПРИВРЕДНЕ ИЗРЕКЕ

Каљаво орање, готово тровање.

Мраз је најбољи орач за емонину.

Рана сетва вара ретко, доцна — често.

Рани сејач има време пред собом, доцни сејач — иза себе.

Ко у јесени сеје ретко а у пролеће густо, тај нема потребе да амбар проширава.

О Ђурђев дану треба гавран да се сакрије у жити.

Рани оवास — тежак оवास.

Код конопље не штеди орање, а код лана — дрљање.

Ко хоће репу да сеје, томе мора шлуг на жетвеним колима да висп.

Копоњу, хмељ, репицу и кукуруз треба гајити па ћуринују.

Лози, пасулу и кукурузу — никад није тошло.

Вода прави траву

Краве се музу кроз уста.

Чистота у стаји вреди пола хране.

Овце имају златне стопале.

Без велике потребе не трчи на пазар, јер и без тебе је доста беспосличара тамо.

—♦♦—

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Да разорни оснивање

Најпростији и најбезопаснији начин да разорни оснивање, кад су се све осиде (зоље) повратиле у осинак, треба узети мекану крпу — ма какву — па ју добро накатамти термичким шпиритусом, привезати ју на један прут и замући у осинак. Ово испарење од термичког шпиритуса, све ће осиде поднати. На тај сам начин ја и једно опасно гљивцо *стириљенова* податио. —▲

Пасуљ за семе.

Са оних етаблика од пасуља, са којих ћемо зрно да оставимо за семе, не треба да беремо зелене мехунике (бораницу) за јело, него тако, као год што не треба да оставамо мехуке да зру за семе на оних етабликама, са којих беремо зелене мехунике за јело. Прве су мехунике најразвијеније и оне дају најбоље зрно за сејање, па их с тога не треба за јело брати; а где прве мехуке поберемо, онда не треба оставити оне позније за семе, јер је у њима зрно неразвијено и није добро за сејање. —▲

Кисело купус (рибанац), који кође да се узвари, можеш на следни начин од квара сачувати: Кад видиш да се по површини купуса хвата плесан (буђа), која свакојало купусу шводи и непријатан му мирис задаје, а ти најпре елиши ону плесан, убриши буре са стране влажном крпом, узми мало луте ражије и подлатио посли по оном расољу, који се над купусом налази, па оно, кад год буђиш купусе вадио, понављај. У опште је довољно, кад овако три до четири пута урадиш. Овим додатком ражије, добије купусе и пријатнију укуе. —▲

Против стенаца.

Многа се средства противу овога гада препоручују и употребљавају, међу овима и врло скупе прашкове и тинктуру ит.н. Један ме пријатељ, баш ту скоро, уверио, да је у кући, у којој је етаблио, било врло много стенаца и да их је он на следни начин *сасвим* истребио. Он је, вози узео 2 литра воде и настргао у њу 100 грама лутог (поганог) сапуна, па ово ставио на ватру да вода добро прогључа и да се направи јака сапуњавица. У ону сапуњавицу уеоу је 1/2 килограма соли, па кад се и ова добро растопила, узео је малу четкицу и овом еланом сапуњавицом премазао сва места и пукотине, где се стенаце налази. Што је вода врелија тим боље. Овако је радио два, три пута, па је и стенаце и јаја им поштио. —▲

Храњење ноња „сечком“.

Многи хране ноње *врло ситно* исеченом „сечком“ — еланом, што код ноња често проузрокује колику, нарочито онда, кад се са оваком сечком помена прекрупањем јечам или онае. Сечком се који зато хране, да се истрвају, присиле, да храну боље прогљавиу и да ју више убавине, што познатио узавишине на боље савршање поједене хране. Али, ако је сечка одвише ситна, онда се поменути циљ не по-

стипава, нарочито ако се сечка — као што је речено — помета с јечменом или овесном прекрупом, јарком, јер се у томе случају храна у дрвима згрудава, створи затвор, који се врло тешко даје протерати. С тога сечка не треба да буде никад краћа од 2 сантиметра. —▲

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

Нови чланови утемељачи Српског Пољопривредног Друштва.

Г. Душан М. Спасић, бивши Министар Народне Привреде, да би очувао што трајнији спомен своје поч. оцу Д-р Миловану Спасићу, државном саветнику у пензији, *оснивалацу* и бив. дугогодишњем Председнику Српског Пољопривредног Друштва на дан његовог тридесетогодишњег помена, а уверен, да ће покојниковој души највише годити, када сећајући се њега учини нешто његовом дубиничту, које је он е толико напора створио, и кроз најпритичније дане провео, очувао и уздигао, — положио је капи друштвеној *сво динара у злату*, уписујући поч. *Д-ра Милована Спасића за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва*.

Г. Спасићу нека је велика хвала са овом дару, а покојниковој души нека даде Бог рајеко наслеђе.

Таса Јовић, надзорник Врањског Вање, понећи рад Српског Пољопривредног Друштва, на смрти својој завештао је Српском Пољопривредном Друштву 100 динара. Назришавец тестаментом покојниковог т. Пера Кушаковић, апотекар из Врања, положио је завештану суму Друштву и тиме покојног Тасеу уписао за члана утемељача.

Дуни рано преминулог Тасе нека Бог подари рајеко наслеђе, а т. Пери Кушаковићу, нека је ердачна хвала на послатој суми.

ЧИТУЉА

† *Штеван Бобић*, начелник Министарства Финансија, дугогодишњи редовни члан и бивши члан Управе Српског Пољопривредног Друштва, преминуо је 25 маја а сахрањен 27. маја ове године.

Вечна му памјат и мир пенелу његову.

Претплатницима „Тежака“

Моле се повереници и претплатници *„Тежака“*, да изамире претплату за прво полугође ове године.

„Тежак“ је једини наш пољопривредни лист, чије уређивање и техника запнел једино од одазива његових претплатника, и за то се надамо да ће се претплатници одазвати овој нашој огомени.

Уређиваштво „Тежана.“

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО

10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПРАВЉУ СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ

ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШНЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. ПРПСКОГ ДРУШТВЕНУ ПОШТУ
ПОШТА ЕКСПЛИТО

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 18.

БЕОГРАД 30. ЈУНА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ.

Нешто о мужи. — Д-р Ђорђе Радић.

Зелени кукуруз као сточна храна. — Мил. Б. Леушић.

Мале, али опасан штеточна. — Д-р Ђорђе Радић.

Сви сир. — Д-р Ур. М. Стајић.

Потпуно зелених калемова. — Мил. Илић.

Почина живот као лек. — Д-р Ђорђе Радић.

Кувачи. — Д-р Ђорђе Радић.

Питања и одговори: Ушћерени мов.

Забави: Леблер продаје оловце. — Превод од Ј. Крикнера.

Поуче ситнице

Нова књига.

СТОЧАРСТВО

НЕШТО О МУЖИ.

Краве муземо два, или три пута преко дана. Мужу треба извршити вешто, пажљиво и правилно. Невеште и непажљиве музике покваре краву и подињају.

Искусством је утврђено, да је млеко слабије, кад се три пута преко дана музе, а да је гушће, кад се само два пута музе.

Три пута можемо само онда мусти, кад имамо пшће у изобиљу, да можемо краве музаре обилато хранити. На имању књаза Шварценберга, где се прави чувени сир, краве се редовно три пута преко дана музу, али — тамо има *свакодневне* хране у изобиљу.

За време музике, треба им и бољу храну дати, јер кад у то доба имају краве пред собом мекнина, јарме (прекупце) итп., онда се и мирнице дају мусти и радије пуштају млеко.

Влаго и узлудно одхођење за време музике и с тога је потребно, да краве млеко не задржава и да се не рита, не баца. Има врло доброћудних краве, које се врло лако и лако, непомично, лажу мусти, па ако се и оне при мужи ритну и млеко просипу, биће томе узрок

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годињу 6 дина, на пола годиње 3 дина
чланови новинари, чланови свих друштва,
школара, војска, ост. школе, читаонице,
вештица, земљорадничке зајнице, и
чувари шума добијају лист у пола цене,
ако положе претплату за
целу годињу.

У АН СРБИЈЕ

на годињу 8 франка, на срп. пољоприв.
удружња и њиховим члановима као
и српске земљорадничке зајнице и читаонице,
школе, манастири
добијају лист за 6 франка, кад унапред
позложе претплату и кад се претплате
код свог удружња преко
не ам се лист слаш.

сама музика, што је краву за време музике ма у чему повредила.

Слезу треба целом руком обухватити, а не само са једним или са два прета и палцем, што сам код многих музика виђао и опомену их да тако не ради, јер се тако и теке музе и крива голница, па се узнемири. Увек треба мусти по две сисе на једанпут и полагано хватити по две супротне, а саму мужу треба вршити брзо и мусти све дотле, док се и последња кап измузе, јер је последње млеко најдебље, најмасније и најбоље, па с тога и не треба у вимену неизмужено оставити. Ако се добро не измузе све млеко, које се у вимену налази, онда се остатак угруша, па га је при идућој мужи тешко измусти.

Одмах после музике треба млеко процедити, да се све оно одвоји, што чистом млеку не припада, па га до употребе оставити на *жладно* место, што млеку одржава свежињу и чува га од квара. Осим тога, не треба млеко ни много мућкати, нити га много из једног у други суд преливати; таково се млеко после лако квари и грша.

ЗЕЛЕНИ КУКУРУЗ КАО СТОЧНА ХРАНА.

Зелени кукуруз је одлична храна на искрвну говеди, а нарочито дебеле и млечне стокне. По својој хранљивости може се равнати са ливадеком травом¹⁾. Брзо је сарваљ јер је сочан, те га стока лако и добро искористишу.

Зелени кукуруз може се давати стоци: у зеленом стању преко целог лета па и до позне јесени, и у сласто преврлом стању преко целе зиме, па чак и преко целе године.

Ако хоћемо да хранимо стоку зеленим кукурузом, онда треба од почетка априла, па до краја маја, да сејемо кукуруза на сачму сваких 14 дана по једно парче земље,

1) у 100 шр ²⁾	влакна	беланчевина	масти	сир	покупује
Ливадека трава или сиваљих хранљивих материја.	1.9	1.4	0.4	8.4	4.9
Зелен кукуруз	0.8	0.4	0.6	5.8	3.3

²⁾ Изведено из *Hospodarsko-ho Stovnik* Naučného s. 613.

вако би на тај начин имали увек зелено хране; кад се једно парче покоси, друго га стигне за кошење. За зимску исхрану стова треба посејати кукуруз у ово доба. Ако не би имали спремно земље за сејање овог кукуруза, онда можемо га посејати на јечмишту. Зато је потребно, да се одмах посаје жетве јечма, стривка зоре, по могућству добро побујри агротехн. кубрето и посеје на сачму кукуруза, и то на 1 хектар: 150—200 кграма семена. — По сејању треба драљом кукуруза задрљати.

Овако посејани кукуруз, присејне нам за кошење у другој половини месеца јула или почетком августа, и можемо њиме стоку исхранити до половине месеца септембра.

Остатак пак, непокошеног и неутрошеног зеленог кукуруза, оставићемо стоци за зиму.

Пошто наши полъспривредници не умеју да очувају зелен кукуруз за зиму, услед тога, што или не умеју, или услед рђавог времена, не могу, то ћемо им овде препоручити један од најбољих начина за оставање зеленог кукуруза за зимско хранење стока, који се начин са најбољим успехом применује на уређеном имању Графа Отта Харраха у Трнави, код Храдец Кралова у Чехој. —

Зелени кукуруз се покоси и остави у откосима 2—3 дана да провене. Овако провенут кукуруз прелачи се е реда по откосима (не треба га везивати у снопове) и стовара у нарочито ископану јаму, која треба да је широка 2 метра, дубока од 0.50—1.50 метра, а дугачка према количини зеленог кукуруза. Јаму треба ископати на одређеном месту, како се вода у њу не би сливала. Ширина јаме треба да је у доњем делу ужа. Приликом пуњења јаме, треба зелени кукуруз што боље набити; у колико се више набива и гаси, у толико је мање ваздушне шупљине у јами, а у колико мање ваздуха допире до зеленог кукуруза, у толико овај боље преври, и слађи је за храну.

Кад се јаме напуни зеленим кукурузом, онда се кукуруз и даље дене над јамом у обанку камаре, у висини до 2 м.

Овако саденута и напуњена јама остави се 2—3 дана да се слегне, а после овог времена загри се земљом и то са стране 20—30 см. дебелине а одозго по врху елементу 30—40 см. У остало, што год се више земље набаци на елеме камаре, у толико ће се зелени кукуруз боље слегнути а тиме и слађе преврети. По свршетку затривања треба око јаме ископати шанец 70 см. дубине и везати га са одводним шанцем, како би се накупљена вода око јаме могла одводити.

У овако покривеној камари, настаје преврирање које се сврши за 4 недеље. По свршеном преврирању зелени кукуруз добије мрво-жуту боју, елатког је укуса и пријатног мириса, те га стога врло радо једе. По свршетку преврирања (а то је после 4 недеље од покривања) са зачала јаме сликне се земља у ширини 1—2 метра, на се просто тај део засеје секиром или ножем са сеном, а кад се потроши засејени део до два јаме, онда се почне са другим делом ит.д. После сваког вађења треба откривени део покрити сноповима од кукурузане шаше.

Слатко преврели зелени кукуруз најбоље је полагати стоци ислучан са сечком, у смеси са сизмом или сеном, нарочито не треба га сизом крапама музарама, јер утиче више на гојањост, него на дучење мзла.

На поменутом имању Графа Харраха, исхранују краве музаре преко зиме и лето овако преврилим кукурузом у овом оброку:

20 килограма зеленог кукуруза,

4 " сена
4 " сламе и
1 1/2 " јарме или мекана.

Препоручујемо свима земљорадницима да сеју кукуруз на показани начин за зимско похрањивање стока, јер ће на тај начин довати преко године искористити земљиште и добити око 500—600 метара зеленог кукуруза по 1 хектару, са којом се количином стока може преко зиме врло добро исхранити, и тиме велика уштеда учинити у сени, особито ако га је мало и недовољно, као што је то врло чест случај код нашег сељака.

Мл. Б. Аштарик.

НАШЕ ШТЕТОЧИНЕ

ЖАЛИ, АЛИ ОПАСАН ШТЕТОЧИНА.

Сад баш нађох на крушци мога комшије, овог малог зликовца. То је једна врста *осица* (*Lyda piri*), која се сад, у месецу јуну појављује. Неких година и раније, у мају, а неких и дошије, у јулу. Она облеће крушкова дрва и носи јајца на доњој страни крушковог лишћа. Осим питемо крушке, облеће она и дивљу крушку, шљаву и бели кашу. У поменутих месецима нанесе женка 40—60 дугуљастих жутих јаја из којих се, после неколико дана, излегу ситне, жућкасте гусенице. Чим се излегу, одмах се задружно у прећу упреду и у тој прећи по 20 и више у гомили настане, као што то приложена слика јасно показује.

Из те преће размиле се те гусенице, те грозне штеточине, по оближењем лишћу и обрсте га тако, да остану само голе гранчице. Кад једно лишће обрсте

Крушкова осица (*Lyda piri*)

прећу на друго, њихова прождрљивост не да се описати. Њих 30—40 у стању су, да за 24 сахата једно средње дрво тако обрсте, да нисмо у стању ни једног читавог листка на њему да нађемо.

Те гусенице могу до 23 милиметра у дужини да порасте.

Средња слика показује упредене гусенице; лево је опсиа, а десно гусеница.

После 4—5 недеља, пошто су се излегле, смиле доле у земљу, ту се доста дубоко — до 10 сантиметара — завуку и преазне.

Кад се једном наједу и врате у прећу, оне се с почетка комешају, а доцније тако умире, као да су мртве, па и кад би их човек дируно, не би се поминале, само би из уста пустиле по неку кап жуте, смрдљиве течности, у знак одбране.

Њих се можемо куртаљасити само скидањем и спаљивањем упредених граница, док су гусенице још у прећи, док се нису развиле, а то се најбоље ради изјутра док не опече сунце. Онда, где су се високо на дрвету упреле, да их рукама или маказама не можемо дохватити, треба узети подуже мотке, па на њих привезати сумпоровите крпе, ове запалити и подтурити под гнезда. Од овог сумпоровог дима, све ће поспапати.

Д-р Раден.

СИВИ ЦРВ

— *Agrotis saucia* Hb. —

Овај је црв веома еличан црном црву; услед тога бива да га наши произвођачи дувана тешко разликују од црног црва.

Лептир сивог црва је нешто већи од зимске вештице. Дужина предњих крила износи му 19—20 мм. Предња крила су мрко жута до мрко сива; предња нвица им је обично црвено оперважена. Задња крила су белчаста, проткана мрким ребарцима.

Сиви црв је (гусеница) је затворено сиве боје са једним редом сивих пега на леђима, непреки-

дане мрким линијама. Трбух и ноге су сиви, а глава отворено црва.

Приликом претварања у лутку постаје мрко црвен.

Овај је црв прилично распрострањен. Наилази се свуда у Европи, с изузетком њеног северног дела.

Као дувански штеточина први пут је запажен у Француској, а у Америци се за њега зна већ давно.

Лептири сивог црва појављују се од маја до септембра, али највише лете у јулу. Они последњи припадају оној генерацији, чије ларве (први) нападају дуван од половине маја до почетка јуна. Пошто је овај црв прождрљивији од црног црва и пошто он радије напада лишће него стабљику, то је он опаснији за дуване, него црни црв. Само је срећа, што је сиви црв ређи код нас, те и штете од њега нису тако велике као од црног црва.

Код нас се сиви црв највише јавља у дуванима поред Мораве.

Од њега се бране дуванци на исти начин, као и од црног црва.

Сл. 18. Дувански старук две недеље после расађивања наједен од сивог црва (*Agrotis saucia* Hb.).

Сл. 16. Гусеница и јаја сивог црва. — *Agrotis saucia* Hb.

Сл. 17. Лептир сивог црва — *Agrotis saucia* Hb. (Нешто увећана).

ВИНОГРАДАРСТВО

ПОТАПАЊЕ ЗЕЛЕНИХ КАЛЕМОВА.

Важно за виноградаре.

Обнављање винограда зеленим калемљењем, врши се данас само у земљама, где се научним искуствима није обрађала пажња; где се пред очигледним примерима жмурило и где жива реч није помогла, и немајући се зато законског ослонаца за забрану оваког штетног рада — оставило се је, да се сопственици винограда користе својим искуством ове врсте, — које ће их нема сумње скупо стати.

У Француској, Италији и Немачкој не обнављају се виногради зеленим калемљењем, а наузев једног дела Мађарске, не врши се ни у Аустро-Угарској; докле је овај начин рада још у пракси у Румунији, Бугарској и врло често код нашег народа.

Кад о зеленом калемљењу није било речи у своје време, и указано на све ржаве стране његове, те да се бар у неколико упозоре наши виноградаре на штетност од оваког начина рада, указаћемо сада бар на штетне начине потапања зелених калемова који су код нас јако одомаћени.

Код нас се потапање зелених калемова врши у месецу јулу и октобру.

Потапањем зелених калемова у јулу месецу, меће се у земљу потпуно зелена лоза, од које се очекује дугочевичан, бујан и родан чокот, — а може ли ово да буде? — показује један пример из прошлости.

На име: у год. 1896. и 7. подигнут је виноград на месту по све песковитом, окалемљен на зелено и у месецу јулу потопљен. Родност овог винограда била је обична све до 1906. године, а у 1907. и 8. и пораст и родност били су потпуно слаби. У 1909. години тај виноград је потпуно пропао.

Кад је овакав резултат на по све песковитом земљишту, где је донекле притицај спољног ваздуха, макар и мањој мери, омогућавао зрење потопљене лозе, како се тек можемо надати, да нам лоза на овај начин и у ово време потопљена сазри у тешким и збијеним земљама, где је приступ спољног ваздуха за сазревање лозе у земљи искључен.

Опоне додајемо: да је сопственик овог винограда једна винарска задруга; да је виноградом управљао стручњак са стране доведен; да су сви послови по савременим методама и на време отпављани, а уз то, да је виноград имао и одличан виноградски положај на коме се налазио.

Потапање калемова у месецу октобру врши се на тај начин, што се сви калемови на чокоту отсеку сем једног који је најбољи — најразвијенији. Кад се по том у већ ископану рупу глава чокота положи и калем изведе на месту где је била дотадања глава дивље чокота, деси се, да се калем сломи и чокот је за ту годину изгубљен. Зато се треба глава чокота, са свима калемовима на њој, да положи у земљу по том да се покуша са извођењем и потапањем најбољег калема, па ако се овај сломи, изводи се други и т. д. док се један не изведе потпуно неоштећен, и тек онда се, не исправљајући главу чокота, остали калемови орежу.

Савијање калема око главе чокота непријатно је због тога, што глава чокота брзо почне да трули — а нарочито што живице, које избију из калема најлазе на ову трулеж услед чега и сам калем пропада. Велика већина пропалих винограда окалемљених на зелено пропади су из овог узрока.

Калемове, који имају јаке урезе од конца — фула — и код којих се урезе остали због тога, што дотични калем није на време ослобођен од везе — фула није умесно потапати и то из разлога, што је на том месту изазвана нека врста запаљења које изазива кратковечност чокота.

Све ово штетно утиче и на родност чокота, јер докле потапице првих година дају више рода, од чокота на зрело окалемљене лозе, дотле — после 5 до 6 године, оне су јако у опадању према зрелим калемовима, за сразмерно нешто већу родност до шесте године. Кад се овоме дода, да су и кратки века, као што рекосмо, и да су на издисају баш онда, кад треба да су у пуној снази, онда се има јасна слика о штетности зеленог калемљења по обнављање нашег виноградарства. Али није само то. На зелено окалемљен и потапањем виноград ретко кад на род стигне пре 4 до 5 пет година, услед чега губимо најмање две ро-

дне године, — у срањењу са виноградима подигнутим зрелим калемовима.

Пошто је бујност винограда подигнутим зеленим калемљењем првих година велика, то је у опште немогуће, или врло тешко, вршити попуњавање празних места у винограду, док исти посао извршити у винограду, подигнутом зрелим калемљењем, врло је лако.

Да је зелено калемљење ствар од опште користи да је овим начином рада обнављање винограда најсавршеније, најбоље и најјединије, не би се држање курвева за зелено калемљење у државним лозним расадницима обуставило, и не би се у нашим пољопривредним школама зеленом калемљењу обраћала само у толико пажња, у колико је потребно, да се ученици упознаду са предходним начинима рада на обнављању виноградарства.

Ми нисмо ради, да се наши винограду поучавају у овом погледу својим рођеним искуствима јер су она веома скупа, за то овде указујемо на најглавније рђаве стране у начину обнављања винограда зеленим калемљењем и потапањем ових на сталном месту.

Што поред свега тога овде саветујемо поправку начина рада при потапању зелених калемова, то чинимо само за ову годину и ради оних винограда, који већ имају зелен калем и намеравају или морају да с јесени подигну виноград потапањем.

Свима новацијама виноградарима пак, препоручујемо подизање винограда само зрелим, добро сраслим и добро оживљеним калемовима, на којима сви напреднији народи подижу винограде а и сви они стручњаци од којих ми потребна знања из виноградарства премо.

Милутин Илић.

ПЧЕЛАРСТВО

ПЧЕЛИНА ЖАОКА НАО ЛЕК.

„Bieneztgng f. Westf.“ доноси у свом последњем броју чланак под горњим насловом, и ми га, због његовог практичног значаја, саопштавамо и нашим читаоцима:

„У меденици је почела у најновије доба и *пчела* да игра важну улогу. Не само да се мед употребљава, него се и сама пчела, или управо њен убуд, њена жаока, употребљава против реуматизма и костобоље, па онда против црвеног ветра и сличних болести. Д-р Терц је у народним круговима пренесених и употребљаваних начин лечења реуматизма и костобоље пчелиним убудом, научним начином на више од стотину и педесет болесника испитивао и пробао, па је дошао до овог резултата: Мравља киселина, која је при убуду пчелином из њене жаоке улази у човечију крв, може да се употребити против свију реуматичних болести. У лаким случајевима долази се до циља већ после неколико убода, — али у јачим, тешким, повременим болестима, треба стотинама убода употребити. Д-р Терц је констатовао, да нарочито у првом случају, тј. кад је болест слабија, убуду пчела — који се у том случају скоро и неосећају — не могу такмичити са *салицилом киселином* и *антисептином*; али у оним

случајевима, где та два средства више не помажу, и где је болест постала повремена, хронична, употребно је он пчела, и то, са мањим изузетцима, увек с успехом. Шта више, што је реуматизам замршенији, јачи, треба се у толико пре лечити пчелами, као што д-р Терп тврди, јер је он дошао на тај начин до успеха и у оним случајевима, где се био развио реуматичан *маразам* (сушица), и у којим случајевима сва друга средства или нису ништа помогла, или су само била од прелазне користи. Особито је нашао, да је и код реуматичних афекција срца лечење с пчелами врло добро било, ако се још није свршио ток запаљења, што често врло споро иде. Дабогме, и при овом лечењу треба бити стрпљив и издржљив. И ако је ово лечење с пчелами у *почетку* скопчано са боловима, ипак се болесник још пре, него што се сасвим и излечи од реуматизма, осећа врло добро, а дојнице и не осећа болове од пчелиних убода; а како се с пчелами лечи, умеће да каже и упути сваки лекар*.

А председник мађарског пчеларског друштва г. *Кониан Гергељ*, саопштио је у својем листу од пре две године ове случајеве: „Недавно сам дознао — вели он — да је један чиновник често боловао од „првеног ветра“, те је с тога морао дуже времена лежати на уштрб своје званичне дужности и на штету своје породице. Тај човек био је и пчелар. Казаше му, да ухвати неколико пчела и да их метне на лице кад му првени ветар дође. Ускоро после тога нападне га црвени ветар и он одмах извади неколико пчела из кошнице, пусти их да га „уједу“ за лице, и заиста: место да му је лице услед убода пчелиних још већма отекло, нестало је за 24 сахата и отока и црвеног ветра. Тај је човек данас свеж и здрав. Нећу тиме да тврдим, да с пчелини убоди једино средство против црвеног ветра, које ваља употребити; али тврдим то, да је се пчелина жаока и у више других случајева као сигуран лек против црвеног ветра показала. — Ја сам — прича даље г. Гергељ — већ неколико пута патио од реуматизма у коленима и чланковима, па као пчелару, прво ми је било да тражим помоћи од мојих милих пчелина. Узео сам, дјакле, неколико пчела, пустио сам их да се на мене наљуће и да ме убоду на местима где ме је бололо, па је болова после неколико часова нестало. Ко у ово сумња нека покуша, па ће се уверити да је истина, јер сам на овај начин, сам лично, и неке моје пријатеље излечио*.

P.

ближава, одмах прне даље у густу гору, па стога и народ каже за страљавог и неодавнијег човека, да је — „кукавица“. Ни стотинги од нас, који њено кукање чујемо; нисмо ју још могли негде на грани угледати. Њу је тешко и познати, јер је много слична коцпу, и то како по боји и величини, тако и по лету. С тога се у старо доба веровало, па неки народи и данас верују, да се кукавица у копча претвара.

Ми ћемо овде кукавицу да посматрамо с наше стране као пољопривредника, да видимо: да ли нам је она и у колико корисна, или нам је штетна.

Она је у ствари врло корисна птица, која, *нарочито шумарима и воћарима, много користи, јер се она искључиво храни само нашим шибточинлама, нарочито гусеницама, које се на шумском дрвећу и на воћкама налазе и брине, па шта више, храни се и с оним врелима чекинастим гусеницама, које дрвеће шибнице неће ни да омирише*. С тога се кукавице задржавају највише у оним шумама и воћњацима, где највише гусеница има. Кукавица је и врло прождрљива, управо јер нешта птица, па невероватно много штетљиве гадје потињани.

Са кукавицом су скопчане и многе празновернице. Тако нпр. да прориче, кад ју запиташо, колико ћемо година живити итп. Кукавица је још у старо доба, код свију народа, важила као сигуран предсказивач времена, па и наш народ и данас верује, да ће лето бити кишовито и влажно, кад кукавице с пролећа често кукају. Шта више, у старо доба су веровали, да је кукавица узрок, ако негде, где она кука, потрају дуготрајне кише и настану непогоде, — па су с тога употребљавали сва средства, да кукавице из своје околине растерају.

Кукавица је међу птицама најчудноватија и јединствена с тога, што своја јаја у гнездо других птица носи, па их ту остави, да их дотична птица, у чије је гнездо сишла, излеже и младе одхрани, не водећи даље ни најмању бригу о својом потомству. Женка обилази сва дрвећа и жбунове у кругу свога становања и потражује згодна гнезда, па које гнездо за свој циљ за подесио нађе, тамо и сишсе, у свако по једно јаје. Но ако види, да у дотичном, њеном укусу одговарајућем гнезду, има већ повисе јаја, она онда то једно или више од њих из гнезда избази, па свом јајету више места направи, па онда сишсе ту своје јаје. Као што рекох, она за тај циљ употребил свако гнездо, које јој се свида да јој је угодно, али најрадије носи у гнездо *сварацки и говедарке*, али с њена јаја налазили и у *шевцима* и у *ковским* гнездима. С тога ове мање птице јак мрзе на кукавицу, нападају је и гоне уз јасно поврктање, кад би се њиховом гнезду приближавала; али, ако је већ у изабрано гнездо сишла јаје, онда је све свршило и дотична га птица, у чијем је гнезду сишсе, без даљег опрања, са својима заједно и излеже. Бива, да с кукавичина јаја и по боји и по крупноћи, једнака с оним у гнезду.

Кад се младо кукавичино пиле испили, одмах се опазе његова прождрљивост: непрестано разјављује уста, па дотичне маторке не могу, од јутра до мрака довољно да насите своје незвано, прождрљиво и несито пасторче. Тако обилато храњено младићу брзо се развије и порасте, гнезду му постане тескобино,

ПТИЦЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ

КУКАВИЦА.

Кад с пролећа у шуми буква озелени, онда се појави прави претеча пролећа — *кукавица*, која својим кукањем објављује, да је са свога зимовања у наше крајеве приспела. Њено кукање далеко се чује и разлеже, нарочито јутром и вечером, па често до дубоко у саму ноћ. И ако тако јасно кука, опет ју је тешко на грани видети, јер је кукавица преко мере страљавија птица, па чим осети да још се што при-

па гурна и потискује правне становнике, а по потреби их и избацује из гнезда, тако, да јадни од глади и потреса поскапају, па се оно онда по гнезду само разбашкари, а кад добије своја крила онда остави гнездо и излети самостално у шуму и воћњак, да наше штеточине пронађе и с њима се исхрањује. — а чим се укажу први знаци да се јесен приближава, ондах се кукавице спремају за пут и одежде на југ, да тамо презиме, а на пролеће да нам се опет на истребљивање наших штеточина врате.

—*—

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

4. *Питање.* — У прошлој години, целио сам мед из Јерошових кошница, који се је после извесног времена (1—3 месеца) ушећерио. У околинџи Властотина дећен мед такође се је ушећерио и то после 15—25 дана.

Како мед, који није ушећерен, изгледа лепши, лакше се разлага у мање судове, боље се продаје и т. д.

Питам :

Услед чега се мед ушећерује? Може ли се мед одржавати дуже време а да се не ушећери. Како и на који начин? Веа. Пољакце.

Аушка Н. Поповић,
својини.

4. *Одговор.* — Сваки природан мед мора се пре или после *стезањути* (гранулисати, коагирати, т. ј. више угрумулисати но кристалисати), но не мора се сваки *ушећерити* т. ј. да изгледа, као у пролеће у саћу заливен „мед“, кад су пчеле пре зиме прихрањивале сирупом (шећерним раствором). Не ће се стегнути само *вештачки мед* од разних сирупа (кромпир, меласа и т. д.), дакле подражан мед. Публика незнајући, пада баш у противну погрешку, те купује сирупе, бућурише — мислећи да је то тек прави мед. Баш то што се пред зиму, на неколико недеља после бербе, сваки прави природан мед *стезе*, најбољи је — најпознатији знак, да је чист пчелињи мед, јер сваки у то доба бистар, течан мед, подозрив је, да није кварен (фалсификован).

Пчела збира с цвећа нектар (сладак водњикав сок) и меша га за време скупљања у устима с пљувачком. Ова садржи у себи ферменте (називачке врења) и тиме се изводи претварање нектара у мед т. ј. биљни гумини састојки нектара претварају се у шећер, трпцаши шећер у грождаши. Пчела додаје и нешто мало мравље киселине за боље држање меда. Пчеле збиратице, кад немају довољно места (саћа) за непосредно слагање нектара у лушке (погрешно зване „ледице“), или су иначе у томе ометене, или журе... предају тај, тако донекле преправљен, слатки сок својим млађим сејма, домаћинцама у кошници, ове га наново својом пљувачком патопе, рашире по љупкама од саћа да се испари, па кад довољно испари слажу га на стално место за зимичку и кад довољно дозре заливају воштавом скрамцом.

Према томе можете сами градити закључак... Кад је право доба за одузимање меда т. ј. да ли је боље водити зрелији (заливен) мед или још незарео, дакле

незаливен. Овај последњи, као и онај, који у себи има више слаузастих састојака и почне се *пре стезати*, хоће пре истински и да се ушећери.

На то утиче даље и садржина меда т. ј. од каквог је цвећа абаран. Док ће се липовац и мед с воћа стегнути махом тек после 3—4 месеца по берби, онај од реице, слаице, горушице и др. кристалица (крупчица) пре се стегне, па глешто и ушећери... често још у кошници, пре но што стигнемо да га повадимо. Тај мед садржи много сумпорасте беланчевине и калија који распадањем својим у воду стварају нарочите соли, а ове чине да се мед стегне и ушећери.

Уопште рани пролећни мед и ако је мање водњикав, с тога што садржи много тих соли, пре се стегне, но потоњи летњи мед.

И светлост утиче на добро незаптиван (херметички незатворен) мед, да се пре стегне.

Али мед јесени од *ирвице*, *ирвице* (Erica carnea) *ерска*, *ерска* (Calluna vulgaris Salisb.) и свију осталих Erica, најпре се најјаче стегне и ушећери, тако, да ни њега, као ни старији сљедовиц нисмо у стању (без нарочите вештине) истрести ни на каквој истрезалици...

Ко жели да му мед, нарочито муљаник (из прстих трмки) остане бистар и течан, мора га прокувати опенити (беланчевина), додавањем крде или усвајаног дрвоног угљена, изабитрити и сталожити (слијезе соли) или и прецити. Прокувати на благој ватри (50° целза), и једнако мешати и то суд с медом, метути у други већи суд с водом, па овај на огањ. Иначе би, као и на јачој топлоти мед могао загорети и изгубити свој укус променити боју, па изгубити и свој леши, пријатни мирис.

За тачнији пропис (рецепт) о овом дотеривању и бистрењу меда (ако budete жељиви), обратите се наквадно.

20. Јуни 1911.

Београд.

Редован члан С. П. Друштва
Т. Владиславскић.

ЗАБАВА

ЛЕФЛЕР ПРОДАЈЕ ВОЛОВЕ.

Једног мајског вечера етајаше евољак Лефлер пред својом пашмом, пушећи на својој лузи и размишљајући нешто. Ка њему је ишао евољак Труберт. Он је за собом нукао једна маза пола, и када дође према Лефлеру, он застаде: „Здраво, Лефлеру! Како иде?“

„Хвала на питању, могао би боље бити“. — Где ћеш ти са тим козица?“

„Код ковача — шине пнеу у реду. Чега има новог вод тебе?“

„Ничег“ — одговори Лефлер.

„Тако. — Ја сам чуо, да хоћеш да продати једни пар волова —?“

„Зашто не?“ одговори Лефлер, и помисли у себи: а због тога је он овамо дошао!

„Које?“ зашита Труберт.

„Оне две евоње“.

„Колико тражини за њих?“
„Опшино, колико вреде. — Знаш ли ваљда каквог мустерију?“

„Најаад и мени би требали“, рече Труберт.

„Лепо, онда хајде да их видиш.“

„Није потребно — ја их већ добро познајем. Седам етотина форината, ако хоћеш, даћу ти за њих.“

„Мораш бих право подухети“ рече Лефлер и насмеја се а у себи помисли: овај ме неће преварити.

„Па колико ти тражини?“ запита га Труберт.

„Када ми ти само толико дајеш, нећу више о томе ни да говорим“, одговори Лефлер. „У понедељак за четрнаест дана је у вароши вапшар, па ћу их тада продати.“

„Није велика тражиња за етоком — нећеш за њих ни толико добити.“

„То ћемо видети“, рече Лефлер и плауцну. „Седам етотина форината је сувише мало.“

„До вапшара је још шеснаест дана; рачунај храну за то време — и она кошта новаца — боље ти је, дај их одмах мени. Нико ти неће платити више, а и не мораш ваљда на вапшару да долазиш.“

Када Труберт толико много говори, помисли Лефлер, то он хоће пошто пото да купи волове. Зато нека више и плати. — И рече: „Они не једу бадава, они то одраде. Ја се не морам журити са продајом. Када више нећаш...“ и свесно рамениша.

„Урлих има такође један пар на продају“, рече Труберт.

„Па онда купи од њега“, Лефлер се окрете и оде у кућу. Ваљда сам пао на теме да се дам преварити од једног Труберта, рече у себи.

Посае две недеље, одведе Лудвиг, Лефлерова етари сузга волове у варош на вапшар. Већ у 7 сати најутра етјаху волови на вапшару, а око 9 сати дође и Лефлер. Труберт је изио право, на вапшару није била велика тражиња за воловима; у другим редовима етјаху волови, а куваца беше врло мало. „Да ли је већ когод питао за цену?“

Лудвиг клизну главом. „Воаф из Везау-а их је гледао, али су му били сувише скупи. Он је у крчми код „Града Прага“, ако желите да са њима говорите.“

„Ја ћу мало да прођем по вапшару, па ћу онда бити код „Града Прага“, ако ме ко тражи пошлај га тамо“, рече Лефлер Лудвигу.

„Добро“.

Лефлер пође по вапшару, од шатре до шатре. И овде нема ничег, рђав вапшар... „Лени, леми, тутнашине“ — икваше један предавац. „Најбоље средство на свету! Нема више развијених лонаца; даље са дротарима! Ево овде видите седам парчади, господо, једно је велико, друго мање, треће још мање и тако све до последњег које је најмање... молим лепо, гледајте сад, из њих ће да буде тањир — ево једно и још једно парче...ха тако... што је мало пре било развијено сад је читаво Павозите, изволите, цела ствар кошта само 30 крајдара. Коње се чини и сувише јефтино може и више да плати. Ко жели још једну флашицу?“

„Дајте ту комендију овамо“, рече Лефлер, извади новац из репа и уве флашицу.

„Упутство је унутри спаковано.“

„Добро, добро“ рече Лефлер и оде даље.

„Свеже смокве, тазе смокве шеснаест крајдара, изузетно само данас, јер је понедељак на нов живот почиње. Шеснаест крајдара читав венац!“

То је јефтино, помисли Лефлер, али од тога се добија зубобола.

„Здраво Лефлеру“, рече му Труберт, који беше баш тог момента припео са сеза, „је си ли продао твоје волове?“

„Ако сам их већ продао, немаш шта да се бринеш“.

„Море дај их мени за седам етотина форината“.

„Ваљда сам будала, сада, када сам их већ толико дуго хранлио — мислиш ваљда, да је немо нашао храну на путу.“

„Где ово шарено пругасто одело није рукуно; а и шеснаест форината није скупо, баш би га могао купити. Али се етоком нећеш нијећи продавати. У кеси има свега три форинта...“ рече Лефлер.

„Ја ћу ти узамити“ доладе Труберт.

„Не правим дугове“ рече Лефлер, остави Труберта и оде у крчму. У крчми, пуној дима, сеђаху еточарени трговци, Воаф и још неки.

„Но, Лефлеру, како је?“

„Хвала Богу, може се“ одговори Лефлер, седе и поручи ручак и пиво.

„Купио бих оне твоје свиње, али су ми сувише скупи.“

„Онда нема ништа од вазара“ промрља Лефлер и неки своје пиво. Неко време сеђаху они тако скупи и разговараху о које чему, а Лефлер непрестано чепаше да Лудвиг дође, да јави продају или да пошале неког куваца. Али већ изби 2 сата, Лефлер неки већ трећу чашу пива, у кафану долазише све више и више света, али ни један од оних који би волове купио.

„Хајде да играмо коју партију жацдара, да нам прође време. Ја нећу више на вапшар, данас нема ништа од вапшара“, рече Воаф.

„Добро“.

Крчмар донесе карте и отпочеше да играју у четворо. Посае једног сата Лефлер је добио 65 крајдара.

„Ово је узгајено досадна игра“ рече Воаф.

Крчмар, који је ту етјао, насмеши се и рече: „Хајдемо у засебну собу, мало фарбла?“

„То је сувише опасно. И немам код себе пара“, рече Лефлер.

„Шта ти имаш да говориш! Ти увек добијаш...“ Ниеу требали много да га наговарају. Одмах затим сеђаху у засебној собици. Лефлер добијаше, једну, две, пет, седам форинти. Затим се окрете срећа. Он губљаше. Зној га обли по чељу, јер баш сад извади последњу пару из кесе. Поче да пада у ватру, и за часак изгуби ето форинти. На сату изби четврти.

„Ја морам мало на вапшар“, рече Воаф. „Да престанемо“.

„Бога ми ја немам новаца да платим“, рече Лефлер.

„То ми се допада.“

„Зборарио сам кесу, могао би сваки да каже.“

„Бога ми! Морате чекати док продам волове — или да играмо даље.“

„Плати ти прво ово. — Него чуј, дај ти мени волове за пет етотина форината.“

„Је си ли ти при свесни?“

„Па колико ништеш?“

„Осам етотина“.

„Нећу!“

„Седам етотина“.

„Пет етотина и шеснаест — или ми одмах дај мој новац — то је моја последња реч“.

„Догај још педесет — и овако ми остају само пет етотина“.

„Најзад добро, теби за љубав,“ рече Воаф и насмеши се.

Лефлер прими новац, плати цех, изађаше на трг, и Воаф узе волове.

Лудвиг рече: „Мојим нас, гада, имао бих мало посла у вароши, око седам сам код куће!“

„Добро — и ја имам још нека посла,“ и оде да купи оно шарено одело. Но оно већ беше продато. Јутиго узе Лефлер друго и потражи Лудвига да му пакет са ањинама однесе кући, али га не нађе. Неујуби крете се кући, вудући сам пакет. На друму, снази своје синовље, и човек, који их вођаше, беше Лудвиг...

Лефлер викну сауту по имену, али Лудвиг беше мало нагау. Лефлер пође брже да га стигне, но он га не стиге и дође у село сав задуван, баш у моменту, када је Лудвиг излазио на дворшита Трубертовог. „Шта ћеш ти ту?“ викну он Јутиго на сауту.

„Труберт је синовље купио од Воафа за седам етотина форината, на је мени дао једну форинту да му их кући донедем.“ Првога можен да купиш твоје прије,“ раздера се Лефлер. А Лудвиг у себи помисли: Лефлер је попио коју шише...

С немачког
И-р.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Врло добро ђубре за руже, без сумње је чађавица. Из овака треба настругати чађи и пренети је кључаком водом да се растопи, јер се у хладној води не може растворити. Код се ова чађава вода охлади, онда ваља с њом руже заваати. И старије се руже од ове чађавице подмладе, веселије порашују и крупније цветове рађају.

Грашак и пасуљ, и у опште свако вариво, не може да поднесе скорашње, несаторело ђубре, јер у земљи, која је скорашњим ђубретом ђубрена, буја и грашак и пасуљ, и боб, и очовно много у лоуу, у стабао, а не замеће рода. За грашак и пасуљ, најбоље је ђубре — песо. Где га има у довољној количини на расположењу, онде се може пезелом нађубрити цела она зеља, која је одређена на сејање грашка, пасуља и боба, а где га нема много, онде се у сваку кућницу (одак) метне по једна прегреш и земљом добро измеша. На овај начин ђубрена земља издаје много више мекунака и код грашка, и код пасуља и код боба.

Да сађен арпаки не тера у семе („бикове“), треба га преко зиме у близини пећи, или огњишта, кроз неколико недеља добро осушити. Добро и кроз осушен арпаки, пеће ишкар терати у семе, него ће се развити у лепе крупне главнице — дукове.

Кидање лишћа са репе.

Кад је година влажна, кишовита, онда се лишће са еточне репе, за исхрану стове, може кидати већ у месецу јуну;

а кад је година сушна, онда се лишће не сме кидати пре половине месеца јуна, јер је у сушним годинама ово потребно да земљу око репе закрпују и одржава јој потребну влагу. Доцније пред саму јесен, кад истаје хладније и влажније време, можемо све лишће, до самих ерчанх ањетова, покидати и стоји дати, што је домаћину за исхрану стове много помоћено. Боље је да се лишће тако корисно употреби, него да на репи пожути и пропадне.

Да салата не тера у семе.

Кад преко лета наступе топли, суви дани, онда салата иде врло брзо у семе. Тек што јој се развила главница, а ова се већ исцучава да стабљина пробије, да „прорасти“. Ми можемо у тим данима и обилно заливати, али ће салата у толиким данима пре или после, морати прорасти. Од тога ју можемо задржати на следећи начин: Сваку главницу, чим почне да се зајаца, треба до саме земље, општрим ножем усећи у килу, од вршине до половине. Кад се човек у томе послу мало навезао, онда то врло брзо иде; за четврт сахата може усећи до 60 и више главница. Овим се радом делимично спречава наглији ток сокова у главницу да ова не може убрзо да потера у семе, да „прорасти“, него да се лагано само развија. Ја сам то увек радио, нарочито код финијих сората, и увек с успехом.

НОВЕ КЊИГЕ

Казини Законик и Кривични Судски Поступак Краљевине Србије, протумачени одлукама опште седнице и одељења Касационог Суда. Средно Гојко Никетић. Са предговором Др. Душ. Суботића секрет. Минист. Правде. Београд. Книжар издавач Геша Кон. Стр. XXXI + 397 + CXVI.

У књигу је уред Казн. Законика и Крив. Поступка ушао и Додатак, који садржи ове законе и уредбе: Закон о пороти, Полицијску Уредбу, Закон о истражним властима, Закон о јавној безбедности, Закон о министарској одговорности, Закон за мерење, Опис и идентификовање криваца, Закон о условном отпуштању, Правила о притвореницима код окружних судова, Правила о држању реда и чистоће у судским притворима, и Закон о ереским и градеким судовима.

Књига ова има 33 штампаних табака, махом ситнога текста. Цена јој је 10— дин., у платненом повезу 12— дин., а у фином кожном 14— динара.

Претплатницима „Тежака“

Моде се повереници и претплатници „Тежака“, да пазире претилату за прво полгође ове године. „Тежак“ је једини наш пољопривредни лист, чије уређивање и техника зависи једино од одзива његових претплатника, и за то се надамо да ће се претплатници одазвати овој нашој описани.

Уредиштво „Тежака.“

ЗАПИСНИЦИ СЕДНИЦА

УПРАВЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Записник

XIV. седница Управе Српског Пољопривредног Друштва,
држана 5. маја 1910. године у Београду.

Присутни: председник г. Влад. Кушаковић, и председник г. Ада Живановић, чланови г.г. Алексе Поповић, Александар Мијковић, Мило Милковић, Јоца Марковић, Сретен Јевтић, Коста Тодоровић, Др. Урош М. Стајић и Орван Луковић.

Као гости присуствовали су г.г.: Др. Ђорђе Митровић, Јован Александровић, Максим Николић и Др. Милош Радосављевић.

Безакло, у одсуству секретара, члан Др. Урош М. Стајић.

— Чита се записник прошле седнице. Одбор наизаг да се у записнику погрешно прибележене примедбе г. Тодоровића и за то решава: да се у записнику те погрешке исправе и тако исправљен записник на идну седницу прочита.

— Износи се на решавање програм рада Српског Пољопривредног Друштва за 1910. годину, који је у прошлој седници почео да се претреса.

Заступник секретара чита тачку по тачку из програма, које председник ставља на гласање.

Тачка 1, 2 и 3 примају се већином гласова. Г.г. Алексе Поповић и Ада Живановић изјављују, да се не слажу са одлуком Одбора и да ће поднети своја одвојена мишљења.

Тачка 4, прима се једногласно.

Тачка 5, прима се већином гласова. Г.г. Алексе Поповић и Ада Живановић изјављују, да се не слажу са одлуком Одбора и да ће поднети своја одвојена мишљења.

Тачка 6, прима се једногласно.

Тачка 7, прима се, само да се изостави из последњег става реченица: „какве приређује... ит.“ до краја.

Тачка 8, и 9, примају се.

Тачка 10, прима се, само да се изостави реченица: „по већ утврђеном... ит.“ до краја.

Тачка 11, прима се, само да се изоставе речи „најакутнија“ и „пожеље“.

Тачка 12, прима се са свим изменама да реченица „као са себи еродира“ гласи: „као и са свима себи еродира“; да се реч „установом“ замени речју „корпорацијама“ и реч „та“ речју „их“; и да се реченица „и по могућству материјално“ са свим изостави.

Тачка 13., 14. и 15, примају се без измена.

— Износи се предлог уредника „Тезака“ о хонорисању штампаних радова у 1—12 броју „Тезака“. — Решено: да се ова тачка дневног реда остави за идну седницу.

— Чита се оставка секретара друштвеног г. Др. Ђорђе Радича. — Прима се к знању.

— Председник чита писмо Господина Министра Народне Привреде, којим моли Друштво, да од своје стране изабере једног свог члана за „Главни Савет Кола Јахача“.

— Решено: да се од стране Српског Пољопривредног Друштва изабере г. Др. Ђорђе Митровић, редов. члан Друштва.

СЕКРЕТАР

Др. Ђ. Радич

ПРЕДСЕДНИК

Влад. Кушаковић

ПРОГРАМ РАДА

Српског Пољопривредног Друштва у 1910. год.

I

С обзиром на то, што су материјална средства Српског Пољопривредног Друштва, услед нерационалног финансирања раднице Управе, врло оскудна и већим делом ангажовани у продајни материјал, који се тек има да уочи, то ће главна сврха дашњашње Управе у овој години бити: да ради на савирању друштвених финансија и довођењу буџета у равнотежу, и на уновчавању продајног материјала, који се у друштвеним магацинима налази.

(Засебно мишљење Аде Поповића и А. Живановића, сваки за се).

II

Пошто се је рад Српског Пољопривредног Друштва у прошлој години, услед финансијских тежкоћа, које су произашле из напред наведених разлога, свео искључиво на посредничке и комисионарске послове у набавкама: сирава, алата, семена итд. — између наших пољопривредника е једне, и фабрика, заступничтва фабрика и семенарских продајница е друге стране, и тиме Друштво у великој одступило од свога програма рада, из прошле и ранијих година, то да не би и у будуће падало у такве грешке, које могу бити фаталне по буџетан рад друштвени — да се одбере један или одбор од неколико чланова, који ће надгледати пројекат реорганизације Друштва на модерној и савршеној основи. Кад се овај пројекат претресе у седницама Управног Одбора, да се занесе онда собору на одобрење идне године.

III

Да Управа друштвена у овој години не приређује никакве изложбе нити даје помоћи својим Подружницама за приређивање изложба, све док се друштвене финансије не поставе на здраву основицу.

IV

Да Управа на своје izbore једног члана, који ће у току ове године прегледати све подружине у земљи, и у виду једног извештаја навести њихово стање, мане и недостатке као и мере, које би требало предузети у погледу њихове организације да би одговориле циљу коме су намењене.

V

Управа Српског Пољопривредног Друштва, у заједници са Главним Савезом Земљорад. Задруга, приредити, према већ утврђеном плану, још ове године низ популарних и практичних предавања и курсева у народу на машинских грана пољске привреде (Примљена, одвојено мишљење А. Поповића и А. Живоновића).

VI

Друштво ће још ове године приступити са Г. С. З. З. заједничком извођењу огледа са вештач. хубретима, према већ споразумно утврђеном плану.

VII

Према начелном решењу XXXIX главног годишњег збора од 24. фебруара 1908. године, Друштво ће наставити рад на припремама за приређивање једне Земаљске Опште Пољопривредне Изложбе, у ком циљу да се допуну раније изабрани одбор.

Сем овога, Управа ће изабрати неколико чланова, који ће израдити план за обласне пољопривредне изложбе. (Прима се са изменом)

VIII

Управа ће и даље потпомагати Управу Музеја сарајевског и прибављањем објеката за Пољопривредно Одељење овога Музеја.

IX

У погледу поведовања у набавкама пољопривредних потреба да друштвени и подружничке чланове и остале пољопривреднике у земљи, нарочито семена и пољопривредних справа и машина, Друштво ће се приджавати у границама кредита, са којима ће у овој години располагати. Првенствено ће радити на томе, да се у што већој мери чини негура збогачке справе, машине и семене, а у колико их не буде на стоварштву, вршиће најужније набавке и то погласно по поруџбинама или у споразуму са Г. С. З. З.

X

Наставиће се и на даље проучавање стања и развића пољске привреде у земљи.

XI

Да се о идучем годишњем збору Српског Пољопривредног Друштва одржи *Пољопривредни конгрес*, на коме ће расправљати питања из привреде. У тој сврси Управа ће позвати догичне секције да изаберу теме и одреде референте за то.

XII

Друштво ће и даље одржавати најтежње везе са Шумарским Удружењем, као и са свима соби сродним корпорацијама, и потпомагати их морално.

XIII

Друштво ће најпрвенственије настати ширењу практичног пољопривредног знања путем свог органа „Тожана“ и то у смислу утврђеног плана са Г. С. З. З.

XIV

Место досадашњег „Пољопривр. календара“ Друштво ће са Г. С. З. З. приредити заједничко издање за идучу 1911. год. пољопривредног и задружног календара, који ће носити име „Земљораднички календар Срп. П. Д. и Г. С. З. З.“

XV

Поред редовног издавања „Тожана“ и заједничког издавања календара „Земљораднички“, Друштво ће настати према материјалним средствима, са којима ће у овој години располагати, да се у овој години изда и „Пољопривредни Гласник“, у коме ће се штампати оригиналне расправе и радови из пољске привреде. Сем тога да се у овој години издаду и једна или две „Практичне пољопривредне поуке“, ако такође буде било средстава за то.

ЧЛАНОВИ ОДБОРА ЗА ИЗРАДУ ПРОГРАМА РАДА:

Влад. К. Кушаковић, Срет. Јасић, Др. Урош М. Стајић, Огњ. П. Луковић, Др. Вожа Ст. Јовановић.

ОДВОЈЕНА МИШЉЕЊА

Алексеј Љ. Поповића и Ане Живоновића, чланова Управе Одбора Српског Пољопривредног Друштва на изврт програма рада Српског Пољопривредног Друштва у 1910. години.

Код тач. I

Називамо, да се не може тврдити, да је ранија Управа Српског Пољопривредног Друштва иррационално финансијала. Што је узложено и сада се назива већа сума новца у продајни материјал: плави камен, справе; пошто се зна, да се мора сваке године благовремено да набави повећа количина овавога камена, па је тако и у прошлој години урађено, али, како је година била тиска, да се није показао потреба за плави камен, то је велика количина, од набављене, остала у магацину и ова има да се употребити у овој години; а и справа мора бити увек у већој количини на стоварштву, и што није прошле јесени наdato више него обично, то се има да приписе наивредним поштничким приливима, у којима се тада наша земља налазила, те су се привредници ударжавали, где ево год и колико ево год могли, од издавања новца. Називамо, да друштвени финансије илеу болесне, те да их треба санирати, нити да је равнотежа у будућу нормална, те да је треба поправљати, јер на овогодишњем друштвеном збору утврђен је друштвени буџет за ову годину без изваншних дефицита, који би наивални поремећај равнотеже. Како је, даље, у тачки IX-ој програма изложено да ће Управа настојавати, да се негура збогачке справе, машине и семенје, то смо мишљења, да цела ова прва тачка програма треба да се избрише.

*А. Живоновић
Алексеј Љ. Поповић*

Код тачке II

Називамо, да Српско Пољопривредно Друштво није од-

стужilo od svoga programa rada, pravilnima društvenim predstuzima, kada je pored ostalih poslova, koje je ono vršilo, kao što se to jasno vidi iz godišnjega društvenog izveštaja za 1910. godinu, radilo i na nabavci siroma, semena i t. n. i protuziralo ih u narod, mišljena smo, da nema nikakve potrebe, da Srpsko Poloprivredno Društvo treba reorganizirati i da se zbog toga treba da bira kakav odbor za izradu projekta reorganizacije Društva i e toga, treba i ova tачка saenim iz programa da otkadne.

*A. Живановић
Алекса Љ. Пойовић*

Код тачке III

Како је буџетом за 1910. год., који је усвојено и одобрено редовни овогodiшњи збор Српског Полoprивредног Друштва, у главном обележен обим и правац рада садашње Управе друштвене за ову годину, и како у буџету овема није предвиђено, ништи је Управи стављена на расположење ма каква сума новца за приређивање какве изложбе — мишљена смо да нема ни места стављању у програм Управе, да она у овој години не приређује никакве изложбе и e тога тај део треба изабрисати. Тако исто, не може се у програм реда увести одређба, да Управа Српског Полoprивредног Друштва у овој години не даје помоћ ни својим подружницама за приређивање изложба, када је у буџету за ову годину та помоћ предвиђена. Друштво и ове године узима здраву помоћ, која је и њен једини извор новца извор којим оно располаже и узимајући је, Управа је дужна, да из те суме помаже и подружнице, како је буџетом за ову годину и предвиђено, и e тога у овоме смислу треба учинити и исправку код ове тачке програма.

*A. Живановић
Алекса Љ. Пойовић*

Записник

XV. седнице Управног Одбора Српског Полoprивредног Друштва, држане 7. маја 1910. год. у Београду.

Присутни: председник г. Влад. Кушаковић, и. председник г. Ада Живановић и чланови: г. г. Алексеа Пойовић, Др. Ђола Јовановић, Коста Тодоровић, Др. Урош М. Стајић и Отман Луковић.

Бележио: члан, Др. Урош М. Стајић.

— Износи се предлог уредника „Тезака“ о хонорарима радова штампаних у 1—12 броју „Тезака“. — Решено: да се по предлогу уредника хоноририну.

— Председник реферисне Одбору о завршеној анализи „Гусина“ и моли га да одобри податак од 30 динара за плаћање анализе. — Одобрена се.

— Износи се на решавање молба г. Виле Матина, држ. споменик из Миловице, да му Друштво уступи 100 килограма плавог камена на продају. — Решено: да му се уступи тражена количина на продају.

Записник

XVI седнице Управе Српског Полoprивредног Друштва, држане 20. маја 1910. године у Београду.

Били су присутни: Председник г. Влада Кушаковић, подредедик г. Ада Живановић и чланови Управе г. г. Александар Милоковић, Коста Тодоровић, Милоша Ж. Петровић, Степан Јевтић, Др. Урош Стајић, Отман Луковић. — Као гост присуствовао је редовни члан г. Јован Александровић.

Бележио секретар Др. Ђ. Радић.

— Председник извештава Управу, да је редовни члан

*г. Димитрије Путиновић
учитељ*

умро 17. о. м. — Примажући ову тузну вест знаљу, чланови Управе устајањем и са: „Бог да му душу прости!“ одаше покојнику своју пошту.

— Чита се извештај XIII седнице. — Прима се.

— Износи се на решавање питање о набавци прекалиц и рафије. — Председник извештава Управу, да је Друштво и даље хтело да набави прекалиц „Крајина“ из фабрике Браће Гођеца, које је до сада набављало, али да је комисијени утврђено, да је фабрика овом врском покушала да Друштву да у место прекалиц „Крајина“, ову под именом „Жуна“, коју је Друштво још раније као поведе неупотребљиву одбацио; као и то, да су прекалиц „Привреда“ и „Крајина“ из олд. фабрике Браће Пинкеле-Штајна такођер незадовољавајуће, то је, с обзиром на врло велику тражњу набавно за сада 30 комада прекалиц од Милана Јовановића казаници из Новог Сада, које је одређена комисија прегледала и нашла да су врло добре како по материјалу од којег су израђене, тако и по неспорности у функционисању, а по цени од 21.— крупну франку Београд, те моли Управу, да му овај поштуга одобри. Исто је тако била велика потреба и за рафију, па је и од ње набавно 1000 килограма по цени од 69.— динара и моли, да му Управа и овај поштуга одобри. — Примажући ово саопштење знаљу, Управа одобрава наред поменути извршене набавке и овлашћује председничтво, да може још набавити потребан број прекалиц и потребну количину рафије, колико то буде за овогodiшњу потрошњу довољно.

— Саопштава се реферат г. Силасја Недељковића рачуновештача о извршеном раду на увођењу новог, двојног књиговодства. — Прима се знаљу.

— Износи се на решавање молба друштвеног благајника и књиговође, да Друштво задржи г. Сп. Недељковића до краја године, да бит их могао узнети и у овиј радовима новог књиговодства, који се до сада још нису позављивали, као и састављању првог закрључног годишњег рачуна друштвеног прихода и издатања, који се има у годишњи извештај друштвеног рада поднети Главноме Збору. — Решено: да се г. Недељковић у поменутом цеду до краја ове године задржи са доцналним хонораром од 50 дин. месечно.

— Износи се на решавање питање о друштвеним чиновницима — Узео за основу данашње друштвено материјално стање за решавање овога питања, решено је: да се звање друштвеног администратора као неупотребно укине и

услед тога да се администратору г. Свет. Гавриловићу откаже служба на два месеца у наред, а благајинску сведу плата на 1000 до 1200 динара годишње, и да се с тога и благајинску г. Павлу Стојановићу откаже служба на два месеца у наред и решеше етечај за благајинца, који може бити ставан или хонораран. Остали аванцијници да остају у друштвеној служби и даље се платама, које су им будућом за ову годину предвиђене.

— Подноси се парајен саборот по итиму Царинеке Управе, који су израдили и Друштво на даљу употребу поднези члан Управе г. Алексе Љ. Поповић и администратор г. Свет. Гавриловић. — Решено, да овај саборот проуче председник г. Влад. Кушаковић, члан Управе г. Коста Тодоровић и секретар Др. Ђ. Радив, па да га са својим мишљењем Управи поднесу.

— Саопштава се имено г. Министра Народне Привреде од 6. о. м. ТПР. 3732., којим мози Друштво, да и оно од своје стране одреди једног свог представника у Одбор, који ће имати да спреми ериско Одељење на Турнској палобити. — За свога представника, у поменути Одбор, Управа бира друштвеног председника г. Владу Кушаковића, о чему да се г. Министар извести.

— Износи се на решавање моља крушевачке Окружне Подружнице, да Јој Друштво уступе предмете за награђивање кураста у овој години. — Решено: да се тражи број књига, друштвеног издања, и календари на поменути циљ уступе Подружници бесплатно као „Поштом Српског Пољопривредног Друштва“, а остали предмети да се од Подружнице врате.

— Износи се на решавање моља Јастребачке Млакарске Задруге, да ју Друштво материјално помогне у циљу приређивања изложбе о прошлости овог десетогодишњег рада. Решено, да се Задруга извести, да Друштво у овим приликама нема могућности, да би ју у поменутом циљу могло потпомоћи.

— Чита се протест члана Управе г. Јоце Марковића на решење Управно одложено обновљена уговора са друштвеним секретаром г. Др. Радивем. — Пошто је питање о секретару решено, то се иреко овог протеста прелази на дневни ред.

Записник

XVII. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 10. јуна 1910. год. у Београду.

Били су присутни: Председник г. Владу Кушаковић и чланови Управе г. г. Јон. Ф. Вишегача, Александар Мијковић, Коста Тодоровић, Милоша ЈК. Петровић, Др. Ђока Јовановић, Сретен Јевтић, Др. Урош Стајић и Огњан Луковић. — Као гости присуствовали су редовни чланови г. г. Јован Александровић и Милка Никодић.

Блажеки секретар Др. Ђ. Радив.

— Чита се записник прошле седнице. — Прима се. — Уредник Пољопривредног Календара да издубу 1911. годину г. Алексе Мијковић подноси на одобрење програм за садржину Календара, како га је у споразуму са Главним Саветом Земљоправних Задруга саставио и утврдио. — Прима се и одобрава.

— Износи се на решавање питање о прештампавању

V. Практичне Пољопривредне Поуке: „О узгоју пољских усева“ од г. г. Паје Тодоровића и Благоја Тодоровића, коју су Поуку писци за II. издање прерадили и по примедбама одређених рецензента поправили и допунили. — Пошто је ово дело доста велико и са многим сликама, то га у овој години није могуће штампати, него се оставља за идну годину и с тога да се за штампање овога дела стави потребна сума у буџет за идну годину.

— Секретар извештава Управу, да се по расписаном етечају за увођење напреднијих начина рада, а по предмету за *Производњу најразвијенијег поврха у есној размери*, није нико као такмичар до одређеног рока пријавио. — Прима се знају.

— Секретар мози Управу, да одреди лица, која ће саставити текст за етечај за увођење напреднијих начина рада, а по предметима које је Главни Збор по предлогу друштвене Управе одобрио и то:

- а) за *Производњу семена од мулчерке дешавине;*
- б) за *обављање једног рудног агрикултуриског коња и*
- в) за *идије једног обширног дела о градинарству.*

— Решено: да текст за ове етечаје напише секретар и Управа на одобрење поднесе. Одобрени етечаји пак, да се обнародују у „Тезаку“ и „Пољопривредном Календару“, а осим тога да се умозе и дневни листови који излазе у Београду, као и они у унутрашњости, да они ове етечаје примае и обнародују.

— Саопштава се реферат г. Борислава Тодоровића о раду г. професора Мацана „о исељивању вуње српских овица“, који је рад г. Тодоровић на ериски превео и за штампање спремно. — Решено: да се овај рад у „Тезаку“ као додатак штампа, а г. Тодоровићу, који је највише, да за превод икакву награду не тражи, највише благодарност на узложеном труду овог превода и спреме за штампу.

— Износи се на решавање питање о пензати извесног рачуна Државној Штампарији у износу од 448:10 динара. — Како је акт од 20. априла прошле године Бр. 2944., којим се Државној Штампарији препоручује, да слог од члана „Пауг и његова употреба“, који је у „Тезаку“ штампан, садржи и у засебну књигу од 3000 примерака одштампа, потписао подпредседник г. Аца Живановић и администратор г. Светозар Љ. Гавриловић, то да г. Живановић објасни: за чији је рачун и по којем овлашћену та поручбина, за коју се поменути сума од Друштва потражује, учињена и у засебну књигу на „Тезаку“ одштампана, како би се по томе предмету могло донети потребно решење, а Штампарија да се умоза, да на пензату тога рачуна притеже.

— Уредник „Тезака“ предлаже хонорисане штампаних радова у 13. до 16. броју. — Одобрава се по предлогу и утврђеној норми, а књигу хонорара да овере чланови Управе г. г. Сретен Јевтић и Огњан Луковић.

— Саопштава се позив Хрватско-Славонског Господарског Друштва, да и наше Друштво пошаље од своје стране свога представника на њихову Годишњу Главну Скупштину, која ће се одржати 17./30. о. м. у Загребу. — Да се на позиву захвали, а скупштину дашемом подржави.

— Чита се моља лесковачког Шкољског Музеја, да му Друштво пошаље збирку ствари, модела, слика ит.п. — Да се Управа Музеја извести, да Друштво нема могућност, да би се овој мољи могло одговорити.

— Чита се предлог иротекте окружне Подружнице, да

се они чланови подружнице Управе, односно чланови Подружнице одликују златним и сребрним медаљама за грађанске заслуге и Покхвалницама, који би се потрудили да Подружница добије што више чланова, или јој учине важне услуге на постизавању њених циљева. — Предлог се усваја е тим, да се лица, која би Подружници учинила поменуте услуге, одликују друштвеним Покхвалницама.

Записник

XVIII. седница Управе Српског Пољопривредног Друштва, држана 13. августа 1910. год. у Београду.

Били су присутни: председник г. Влада Кушаковић, подпредседник г. Ада Живановић и чланови Управе г. г. Јов. Ф. Вишетица, Алекса Ј. Поповић, Др. Ђоко Јовановић, Сретен Јелчић, Јоца Марковић и Огњан Луковић. Као гост присутвао је редовни члан г. Милан Николић. Бележио секретар Др. Ђ. Радић.

Чита се одговор Његовог Величанства Краља на честитку, коју Му је Председништво упутило 29. јуна о. г. о рођендану. Одговор гласи:

„Председнику Српског Пољопривредног Друштва
г. Влада Кушаковићу.

Вредном и заузимљивом Српском Пољопривредном Друштву топло захваљујем на срљачној честитци.

Петар*.

Примљено са задовољством знању.

— Председник извештава Управу о смрти редовних чланова г. г. *Андре Јовановића* инспектора Министарства Народне Преваре у пензији и *Јеђе Маринковића* окружног шумара. — Примивши ову тужну вест знању, чланови Управе усталима и са „Бог да им душе прости!“ одаше покојницима своју пошту.

— Председник извештава Управу, да се г. *Владимир Ковачевић* из Брчине у Босни уписао за члана утељача овога Друштва и положио суму од сто динара. — Прима се е благодарношћу знању.

— Чита се записник прошле (XVII.) седнице. — Прима се е тим, да се овај, као и претходни XVI. записник, који је у претрешној седници прочитан и примљен, не штампају у „Тежаку“ дотле, док се и записници XIV. и XV. седнице не прочитају и одобре, па онда по реду у „Тежаку“ штампати.

— Приступа на избору друштвеног благајника. — Пошто је секретар прочитао имена пријављених кандидата, који су се за ово место према расписаном стечају пријавили, и пошто је претходно решено да се бира стари благајник, то се на позив председника приступило гласању и већином гласова бучо изабран досадњи благајник г. Павло Стојановић се годишњом платом од 1200 динара.

— Чита се оставка секретарова. — Прима се и решава: да се решеше стечај за секретара са годишњом платом од 2000 до 3200 динара. Рок за пријаве одређује се до 15. септембра следећу.

— Саопштава се писмо Главног Савеза Земљорадничких Задруга, који се тражи: да се све тачке споразума, које су обострани делегати у својим записницима утврдили, без икаквог ограничења и од стране овога Друштва примо,

као што их је примио и Савез. — Решено: да се Савез извести, да Друштво својим доуницама није ни у колико поменио суштина самога споразума, него је тим доуницама по неким тачкама, само јасније и одређеније изражен текот дотичних тачака; ипш су тим доуницама учињена каква ограничења у извођењу учињеног и примљеног споразума. А као Савез налази за потребно, да се још ближе обавести о изворима Друштва, извођење позвати председника Пољопривредног Друштва, који је овлашћен да му и усмено диј потребна обавештења.

— Саопштава се решеше Првостепеног Суза за град Београд по предмету учињене похаре друштвене касе. — Прима се знању.

— Ипш се на решавање молбе смедеревног Окружног Одбора, да га Друштво потпомогне при приређивању Пољопривредно-Знањачке изложбе, коју приређује у Смедереву месеца септембра о. г. — Решено: да се на име похоти даду 3 музачке као „наградe Српског Пољопривредног Друштва“; да се на пошту услуге извесит покретни стезаки, корпе за смештај воћа и тропија; тегаз за мед; живинарне и печемарске опреме и санке, које имају служити за углед, а да се сви ти предмети по употреби имају вратити Друштву у неврнатом стању.

У исто време Управа одобрава поступаак подпредседника, што је по молби негог Одбора послао друштвеног излагача г. Мих. Петрића у Смедереву, да се о спреми на изложбу, са Одбором споразуме, на коме је путу г. Петрић провео 3 дана и решава, да се г. Петрић накнади путни трошак, а на име деснице да му се изда по 10 динара дневно, а кад буде време да се за изложбу отпочне спремати, онда да се г. Петрић, по молби Окружног Одбора, пошаде у Смедереву и да за цело време трајања изложбе тамо буче.

— Ипш се на решавање предмет о враћеном изугу, који је државни економ округа нитрениог за Јапанца Борђевића из Пирота пре две године набавио. — Пошто је цело овај спор образложен: како и на који је начин изуг набављен, као и то, да је тек после две године неупотребљен Друштву враћен као неупотребљен за рад, то је решено, да се државни економ извести, да му се тражена замена не може учинити, а враћени изуг да му се ставља на располагање.

— Ипш се на решавање молба чланова Окружне Подружнице, да јој Друштво начино притече у помоћ за приређивање изложбе, коју је у своје програму рада за ову годину предвидио. — Решено: да се Подружница извести, да ће јој дати на име помоћи за награде три комбиноване музачке, које ће Подружница дати излагачима, а на којима ће се означити, да су награде „Српскога Пољопривредног Друштва“.

— Ипш се на решавање молба г. Паје Тодоровића, да му Друштво уступи бесплатно 30 комада књижица „Садашње стале америчких подлога“, као онеку пете књижице. — Решено: да му се, као и осталим нецима што се даје, урижени број немнуте књижице изда бесплатно.

— Ипш се на решавање молба г. Адама Прибићевића уредника „Српског Кола“ из Загребa, да му Друштво бесплатно уступи неколико комаета „Тежака“ ранијих година. — Одобрава се.

Записник

XIX. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва,
држана 1. септембра 1910. год. у Београду.

Били су присутни: Председник г. Влада Кушаковић, Председник г. Лаза Живановић и чланови Управе г. г. Александар Мијковић, Милан Ј. Петровић, Стен Јевтић, Јоца Марковић, Др. Урош Стајић и Огњан Луковић.

Као гости присуствовали су редовни чланови г. г. Максим Николић и Милан Ђурић.

Безакжн секретар Др. Ђ. Радич

— Чита се записник прошле — XVIII — седнице. — Прима се.

— Председник предлаже да Управа изабере лице, које ће за време пољопривредно-заплатице изабави, коју смеђоревски Округни Одбор од 19. до 26. септембра о. г. у Смедереву приредује, одржати јавно предавање на сточарства. — Решено: да се умолити редовни члан г. Милан Ђурић, професор агрол.-пољарске школе у Букову, да се тога поавна прими. Гост Ђурић, који овој седници присутан беше, изјављује, да се прима. Говорнику Ђурићу излаже се на име дневнице по 10 динара дневно, а путни трошкови одобрени му се по рачуну, које буде Друштву поднео; потребно пак одуство да му се плазејутје код г. Министра Народне Привреде.

— Износ се на решавање предмет о штампању „Тешака“ за ову и „Пољопривредног Календара“ за јулу 1911. годину у некој од бољих приватних штампарија. — Овлашћује се Прееседништву, да у споразуму е уредницама потраже повуде од неколико штампарија и да штампање оној уступе, која буде подиза најповољније цене.

— Саопштава се реферат друштвеног економа: да је на сточарштву нестало круњача, а сада се у великој траке и моли, да може поручити 10 обичних и 5 двоубих круњача, који се највише траже. — Одобрава се.

— Износ се на решавање моља „Кауба Живанара за варош Алексинац и околнцу“, који тражи повчану помоћ за награђивање излагача на III. обласној живинарској изложби, коју приредује у месецу октобру о. г. у Алексинцу. — Решено: да се Каубу да 1000 динара помоћи е тим, да се ова сума несклучиво само на награде употребити, и код великих награда да се означаи, да су награде Српског Пољопривредног Друштва.

— Чита се шлемо рудничке Округне Подружине, којим извештава Друштво, да је у намери да организује евоеле Читаонице, на моли, да ју Друштво у томе помогне, да јој пошаље привлака за оснивање евоелек читаоница и уступи за читаонице „Тешак“ и друга друштвена издања бесплатно. — Решено: да се за пароду правила умолити члан Управе г. Др. Урош Стајић, а кад се Читаонице узетавне онда ће и Друштво помоћи те Читаонице уступањем „Тешака“ и осталих својих књижевних издања. Што се пак оснивања Удружења за заједничку набавку пољопривредних справа тиче, што се у ипему изводи, да се Подружину упути на Главни Савез Српских Земљорадничких Задруга и од нега упуства потражити.

— Секретер подноси реферат о пријављеним такмичарима за подизање угадних „печасаниа, којих је на броју 17

и моли Управу да ове пријаве узме у доступак, пошто се је 7 такмичара ипше пријавило, по што се расписаним Српским тражити. — Управа одређује свога члана г. Александра Мијковића да пријављене печасание обиле, одети и своје извеште по томе Управи поднесе, на основу кога ће Управа о издавању одређених награда евоје решење дозети. Г. Мијковићу да се увек придружи и државни економ дотичног срева у коме се печасаниа налази. Гост Мијковићу одређује се на име дневнице по 10 динара дневно, а за поднос пријавае му се по рачуну, који буде Друштву поднео; ереком економу пак, који буде е г. Мијковићем шпао, одређује се дневница по 6 динара дневно, без подвозних трошкова кад иштује са г. Мијковићем, а да му се подвозни трошкови по рачуну наплае, кад не иштује са г. Мијковићем.

— Чита се извештај г. Тиме Владисављевића као друштвеног излагача и члана комисије за оцену еришита г. Ђосе Димитријевића на Ниша. — Прима се к' знању е тим, да се сачека дефинитиван резултат хемиске анализе о квалитету Димитријевићев еришита и онда решити о набављању и препорукању иптега за оне потрошаче, који се преко Друштва за еришита ебрађају; а на напие, који је напшао у 190. броју „Трговинског Гласника“ противу Друштвене Управе, да се напше и пошаље исправка.

— Износ се реферат друштвеног економа о старој лепи, која се у друштвеном магацину налази, а која је заостала од бившег друштвеног живинарства у Рогову. — Решено: да се прода јавном аукцијом.

— Износ се на решавање моља Воле Радивојевића из Ђироваце, да се ђацима школе жаровичке, који су учествовали у хвалњу дептира од „глаголица“, на име награде поконе калите пољопривредне садржане. — Решено, да се управнику поменути школе пошаље извештај број Календара ранијих година, да их ђацима на име награде издаде.

— Износ се на решавање моља М. Стојковића, да му Друштво плати 10 динара за продате пилеће о прошлој живинарској изложби. — Решено да му се исплати.

— Износ се на решавање моља еспанаичке Земљорадничке Задруге, да јој Друштво уступи своја књижевна издања по епуштеној цени. — Решено: да јој се сва друштвена издања уступе у пола цене.

— Износ се на решавање питање г. Николија Станковића економ срева тимочког о оснивању једног Удружења за растуравање пољопривредних справа у народ. — Да се упути Главном Савезу Српских Земљорадничких Задруга.

— Износ се на решавање предмет о продаји књига и календара из ранијих година, који се налазе још непродати код економа срева темнићеног. — Одобрава се продаја у пола цене.

— Саопштава се извештај Уједн Одбора е презеуду и стању друштвене економије на дан 31. децембра 1909. године. — Прима се к' знању е тим, да се поднесени билане хемтографичне и члановима Управе за расматрање издаде.

— Взајаник подноси реферат о стању друштвене благајне за месец о. г. — Прима се к' знању и одобрава.

Записник

XX. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 17. септембра 1910. год. у Београду.

Били су присутни: Председник г. Вада Кушаковић, подредедник г. Ада Живановић и чланови Управе г. г. Јов. Фшегача, Алекса Љ. Поповић, Александар Милоковић, Коџа Тодоровић, Мирко Милоковић, Миловац ЈК. Петровић, Милаш Јовановић, Др. Ђока Јовановић, Сретен Јевтић, Др. Урош Стајић и Огњан Луковић.

Безакљ. секретар Др. Ђ. Радаћ.

— Председник извештава Управу о смрти дугогодишњег редовног члана господина

Миливоја Миловановића

начелника министар. народне привреде у пензији.

Примајући ову тузну вест к' знању, чланови Управе уздајућем и са: „Бог да му душу прости!“ одлазе драгом покојнику своју пошту.

— Чита се записник прошле седнице. — Прима се.

— Приступило се избору друштвених секретара. —

— Пошто су прочитане молбе и документи пријављених конкурента, и пошто је претходно решено да секретару буде годишња плата 2500 динара, то је председник позвао присутне чланове да гласају за пријављене кандидате, и већином гласова буде изабран г. Максим Ж. Николић дипломирани агроном.

— Председник позива Управу да изабере 3 члана, који ће као извештајци и представници Српског Пољопривредног Друштва стићи на пољопривредно-завидничку изложбу у Смедереву, коју приређује округ смедеревски од 19 до 26. о. м. — Решено: да као друштвени представници оду председник г. Вада Кушаковић, секретар г. Др. Ђорђе Радаћ и члан Управе г. Миловац ЈК. Петровић, који ће се на изложби задржати 3 дана и којима ће се издати на име дневно по 10 динара дневно, а подвозница по рачуну који буду поднели.

— Благајник извештава Управу, да се г. Јазар Јазаревић на Бондараева ер. посањског, округа београдског, уписао за члана утемељача и да је положио улог од 100 динара. — Прима се е благодарношћу к' знању.

— Уредник „Пољопривредног Календара“ за 1911. г. Александар Милоковић износи понуде позватих штампара за штампање Календара и моли Управу, да одреди број примерака, у којима ће се Календар штампати и штампарију у којој ће се штампати. — Решено: да се Календар штампа у 5000 примерака у новој штампарији г. Љубе Давидовића по понуђеној цени од 250, односно 160 динара од штампаног табакса.

— Уредник „Тезаса“ г. Др. Урош Стајић извештава Управу, да је по узгоном споразуму уступно штампалие „Тезаса“ штампарији г. Љубе Давидовића почев од 24. броја, по цени од 80 динара по броју, односно табак у моли, да Управа овај поступак одобри. — Пешто је г. Стајић разложно објаснио шта је, и зашто је овако учинио, то му Управа овај поступак одобрава с тим, да овај споразум важи само до 1. јануара следеће године. Календар пак да се у будуће штампа у државној штампарији (почев од 1912. године) на кредита од 3000 динара, који Друштво код државне штампарије за штампање „Тезаса“ има.

— Секретар извештава Управу, да је рок расписаног стечаја за подизање љубришта истекао 1. о. м., и да се до тога времена само 5 такмичара пријавило а по стечају треба да се пријаве 25, па да се пријаве могу узети у обзир, — то је решено, да се по овоме предмету не може ништа предузимати, а да се збору учини понова предлог за пројужене овога тежаја.

— Уредник „Тезаса“ предлаже коришћење штампаних радова у 17. до 23. броју. — Одобрава се по утврђеној норми и предлогу уредника а књигу хонорара да овере чланови Управе г. г. Милаш Јовановић и Огњан Луковић.

— Износи се на решавање молба алексиначког живинарског Клуба, да Друштво од своје стране одреди лица, који ће држати предавања на живинарства на Конгресу, који би се, према клупском решењу, имао одржати за време изложбе, коју Клуб приређује од 14. до 17. октобра о. г. у Ааленциду. — Како је време за сазивање Конгреса и сувише кратко, то је решено да се Клуб извести, да се могу држати само предавања на живинарства и у том циљу умовен је члан Управе г. Др. Урош Стајић да држи предавања „о вредности живинарства е привредног гединства“, а председник клуба г. Петар Трифунац „о расама, које су се на Алексинац и околину до данас као најбоље показале и с њавим успесима“. Даље је решено, да као предавачник Српског Пољопривредног Друштва оду у Алексинац на изложбу подредедник г. Ада Живановић, Господицу Живановићу и г. Стајићу одређује се дневно по 10 динара дневно, а подвозница ће им се признати по рачуну, који буду Друштво поднели.

— Чита се молба чачанске окупне пољопривредне Подружнице да јој Друштво уступи г. М. Петрића за уређење изложбе. Решено да се г. Петрић уступи а да г. Кушаковић и Ј. Марковић заступе Друштво на овој изложби. На име дневнице одређује им се по 10 динара дневно и подвоз по рачуну.

Записник

XXI. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 20. октобра 1910. год. у Београду.

Били су присутни: Председник г. Вада Кушаковић, подредедник г. Ада Живановић и чланови Управе г. г. Алекса Поповић, Александар Милоковић, Сретен Јевтић, Др. Ђока Јовановић, Др. Урош М. Стајић и Огњан Луковић. Као гости били су присутни г. г. Јован Александровић и Максим Николић.

— Председник, у одуству секретара, члан Управе Др. Урош М. Стајић.

— Записник прошле седнице није се могао прочитати, због одсуства секретара Друштвеног.

— Председник реферире о путовању изасланика друштвеног г. Апе Живановића у Смедереву и Алексинац ради детаљног утврђивања програма изложбе у тим местима и моли Управу да одобри овај поступак председништва као и трошкове за тај пут. Управа прима ово к' знању и одобрава учешће трошкове овог путовања.

— Председник позива чланове Управе, да донесу одлуку: хоће ли Друштво и . ве године прозванити своју славу

„Св. Краља Милутина“ и козику еуму одобрава предедничтву да име утрпичи на ову цети. — Решено: да Друштво прослави своју славу на већ убочијени начин.

— Заступник секретара подноси Управни предлог Улгер Одбора о набавци 185 комада сакових плугова и резервних делова од неких. Управни Одбор налази да Улги Одбор није постојано по ранијој одлуци одборској, у којој је нарочио казао да се набавке имају припити несадушно по поручбици. Улги одбор налази да је то немогуће учинити нарочио у погледу набавке плугова, јер сви пољопривредници у земљи навикали су да сакове плугове набављају од Друштва, као несадушног заступника сакових плугова, и то одмах. Сем тога Улги Одбор налази да је несадушно немогуће раскретити са укорењеном традицијом, која се од најзад одржава и у Друштву и код пољопривредника, у погледу набавке справа и алата пољопривредних, где се је од Друштва увек тражило да има своје стовариште свих пољопривредних потреба, како бит у сваком моменту могло задовољити потребу пољопривредника.

Управни Одбор, и аво уица умееност ових разлога, никак остаје при томе да се Улги Одбор треба да држи поменуто одлуке Управног Одбора у погледу набавка алата, справа и осталих потреба. — Решено: да се ова набавка одобри. По овом има одвојено мишљење г. Коети Тодоровић.

— Поводом дискусције, која је вођена о набавци плугова, решено је да се питање о споразумном раду Српског Пољопривредног Друштва и Главног Савеза Земљорадничких Задруга понова стави на дневни ред и то још у идућој седници.

— Предедник чита ниемо г. Павла Тодоровића, управитеља Стожареве Школе, у коме моти Друштву да га извести колка је продајна цена његове књиге „Садашње стање америчких пољога“. — Решено: да референт за књижевне радове поднесе своје мишљење о томе, и онда да се плансе на решавање у идућој седници.

— Изаоси се на решавање молба г. Влад. Рашића, пароха вражогриначког, да Друштву уступити вражогриначку пароду читаошну сва своја издања бесплатно. — Решено: да се читаошница изда бесплатно од ових књига, којих Друштву има на стоваришту свушничо.

— Изаоси се на решавање молба г. Милина Недељковића, професора Универзитета, да се ове године о друштвеној слави одржи пољопривредни конгрес. — Решено: да се због кратвоге времена не одржи (чл. 47. правила) тај конгрес о слави, већ по могућству приликом збора Српског Пољопривредног Друштва, због чега се ово питање има изнети на идућој седници на решавање.

— Чита се акт Управе Топчидерске Економике, у коме суди Друштву на продају семе од грахориде. — Решено: да Друштву не може откупити попуњено семе, али да ће сваког овог који се обрати Друштву за такво семе, уступити Управи да од ње набави.

— Изаоси се на решавање молба Васе Верасића из Тометиног Поља (округ ужици), у којој моти Друштву да га извести да ли да поугити по етечају „за пошумљавање несадушита мешовитом шумом“, пошто има замјашита за то. — Решено: пошто је рок пријавио протекло (1. августа 1910. г.) то да се молзаци одбје и о овоме извести.

— Изаоси се на решавање молба манастира Јоцичина, да му Друштву уступити бесплатно своја издања за његову

књижицу. — Решено: да се манастиру изда бесплатно од ових књига, којих Друштву на стоваришту има свушничо.

— Изаоси се на решавање извештај Улгер Одбора о стању друштвене имовине за прошлу годину. — Решено: да се тај извештај стави као прва тачка дневног реда за идућу седницу.

— Чита се молба г. Милутина Радовановића, артил. капетана, у којој моти Друштву, да му један ручни прекручок уступити по свушничој цени. — Решено: да му се прекручок може уступити само по цени коштала, а ништо по свушничој.

— Чита се оставка г. Максима Николића, новоизабраног секретара Друштвеног на положај секретара. — Решено: да се оставка припи и знању и да се расписиве нов етечај са новим одредбама: да кандидат влада којим страном језиком — немачким или француским; да поднесе квалификације о свршеној вишој гимназији и о вишој пољопривредној школи на страни, и да годишња плата може бити 2500 дина.

Г. г. Алексе Поповић и Коети Тодоровић пошто се не слажу са горњом одлуком, изјавили су да ће поводом овог питања поднети одвојено мишљење.

ОДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ

Коети Н. Тодоровића, поводом учивене набавке плугова.

Још у почетку овогодинашњег рада у одбору Срп. Пољ. Друштва начело је решено, да се престане са набавкама на вешико и да се набавке сведу на минимум.

Ово је решење била приредила последња ранијега ехватања једне групе људи, којој сам и сам припадао, а која је у повом одбору имала већину, на је разумеје мога и на делу да изведе оно, што је раније сматрала за потребно.

Циљ је био, да Срп. Пољ. Друштву постепено екине са себе узлогу посредника у набавци алата и справа и да иету преда Земљорадничком Савезу као позивајичко, а оно еве своје време и сву своју енергију посветити обавештавању и поучавању нашега пољопривредника.

Како се ова велика набавка — вагон плугова — из основа не слаже са напред изнетим, то ја — остајући још увек на ранијем становишту — гласам против ове набавке и подносим горње одвојено мишљење.

16./XI. 1910. г. Београд.

К. Н. Тодоровић.

ОДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ

Коети Н. Тодоровића, поводом решавања о „оставци“ новоизабраног секретара Г-из Мако. Ж. Николића.

На једној од прошких седница Одбора Срп. Пољ. Друштва решено је, да плата секретару има да буде 2500 дина. год. После овога решена претугоило се избору друштвеног секретара и за итега буде изабрат г. М. Ж. Николић, који је у својој понуди Друштву тражио већу плату. На моју тодану примедбу, да избору г. Николића за секретара нема места, јер је г. Николић тражио већу плату, одговорено ми је од стране Предедничтва, да ће се г. Николић припити и са платом од 2500 дина.

Поде краткога времена изјавио се г. Николн у једном писму г. председнику: да напу поунду одбија и да се не може примити за секретара Срп. Пољ. Друштва.

Уместо, да је председнички на дневни ред прве пуђе седнице поново изстало недорешену тачку прошог дневног реда — избор секретара, ово је на дневни ред ставило једну апсурдну тачку: оставка секретара г. М. Ж. Николн и дозвољава да се о тој тачки.

Пошто г. М. Ж. Николн никада није био секретар Друштва, јер на то није дао свој пристанак, то он није ни могао подносити оставку на тај положај.

Ово је председнички врло добро знао, али је ипак, увидевши да ће предлог продети — па ма био и апсурдан — дозволио, да се о њему гласа. Тако је одбор већином гласова огласио једно обично саопштење г. М. Ж. Николн председнику Срп. Пољ. Друштва као његову оставку — а ово све само зато, да се избор секретара Срп. Пољ. Друштва одложи до даљих прилика.

Изјави сам, да ћу поводом тога поднети своје одвојено мишљење, што овим и чиним.

16./XI. 1910. г. Београд. *К. Н. Тодоровић.*

Записник

XXII. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, одржане 16. новембра 1910. год. у Београду.

Били су присутни: председник г. Влад. Кушаковић, председник г. Ада Живановић и чланови Управе г. г.: Јован Вишетица, Александар Миљковић, Јопа Мирковић, Сретен Јенђић, Др. Воја Јовановић, Кошта Тодоровић, Др. Урош М. Стајић, и Огњан Луковић. — Као гост је био присутан г. Мила Спасојевић, економ из Шапа.

Безгласно, у одсуству секретара, члан Управе Др. Урош М. Стајић.

— Председник позива члана Управе Др. Ур. Стајића да прочита записник прошле седнице. — Решено је, да се овај записник прочита заједно са ранијим записницима, који нису до сада читани и који се имају средити кроз најбрже време.

— Председник референте Управном Одбору: да је бивши секретар г. Др. Ђорђе Радић, коме је у одсуству претекао и рог његова уговора, изјавио да се неће више вратити на своју дужност у Друштво. Како г. Др. Радић није предао ни библиотеку ни остало што је на рукавању имао, ништа је средно материјал на годишњи извештај, који једино он треба да напише, то председник моти Одбор за решење шта у овом случају има да ради. — Одбор решава: да се г. Др. Радић ипак позове, да преда дужност и да напише годишњи извештај.

— Председник позива на решавање питање о споразумном раду Српског Пољопривредног Друштва и Главног Савеза Земљорадничких Задруга. Поводом овог питања развила се је дуга дискусија о томе: до кога је кривица што је тај споразум остао неосвојен и да ли треба покушати и по трећи пут преговоре са Г. С. З. З. по том питању.

Говорници су се сви у томе сложили да кривицу за неуспех споразум носи Г. С. З. З., који није хтео да

пристане на онако незнатну редакцију, коју је Управа Друштвена учинила у циљу солидарног рада и која ни мало није променила суштину споразума.

Г. Кошта Тодоровић говори о том смислу, савлашава што Г. С. З. З. није био предузетљив идеји споразума. Тражи да се, како записници, тако и ова претпика, која је вођена поводом овог питања, са једним малим коментаром, штампа у „Тежаку“, да јавног види како је Савез био неискрен и како њему, а не Друштву, није било стало до споразумног рада.

Г. Др. Урош Стајић и ако је очекивао бољу предузетљивост од стране Г. С. З. З. у овом питању, ипак налази, да је у интересе саме идеје, покушати и по трећи пут преговоре са Савезом, па ако се и онда Савез не одозове, онда еј еним прекинети са њим свако приближење и објавити цео рад на споразуму јавности. У смислу овог говорио је и г. Влад. Кушаковић, Огњан Луковић и г. Јов. Вишетица.

Поде ове дискусије стављено је на гласање предлог г. Тодоровића и г. Др. Стајића и већином гласова решено је: да се оваки рад на остварењу споразума са Г. С. З. З. прекине и да се записници као ова претпика по томе, са једним малим коментаром, објави у „Тежаку“.

Г. Др. Урош Стајић, Влад. Кушаковић, Јован Вишетица и Огњан Луковић изјавили су: да се оваки са таквим решењем и да ће дати своја одвојена мишљења.

— Износ се на решавање молба г. Павла Тодоровића о продајној цени његове књиге „Садашње стање америчких одлога“. — По предлогу референта за књижевне радове г. Др. Уроша Стајића, решено је: да продајна цена по комаду буде 0-40 дина.

— Износ се на решавање молба дугобољке основне школе: да јој Друштво уступи свја своја издања бесплатно. — Решено је: да се школи пошљу бесплатно сва она издања, која Друштво има сувишно на етоваршину.

— Износ се на решавање молба г. Милана Ђурића проф. Винод-вођарске Школе: да може за рачун Друштва откупити све фотографске снимке најрађених граа на пољопривредној изложби у Смедереву. Решено је: да се молбоду не може учинити по молби, из разлога што Друштво нема материјалне могућности за то.

— Чита се молба г. П. С. Петковића вођара, да му Друштво откупи 200 ком. његових књига „Калемљење вођака“. — Решено је: да му Друштво узеш буџетских тешковка не може у овој години откупити књиге, и да се са таквом молбом обрати пуђе године кад ће Друштво бити у могућности да то учини.

— Износ се на решавање молба г. Милана Недельковића проф. Универзитета, да се о идужем годишњем збору одржи Пољопривредни конгрес, на коме би поред осталих предавања и молбод референто: О мерама државним, самоуправним и приватним, којима би се народна привреда у Србији унапредила. — Пошто је и Управа Друштва намеравала да о идужем Годишњем Збору сазове Пољопривредни Конгрес, то се радо одазива предлогу г. Недельковића и решава: да се преко злета „Тежака“ објави сазив конгреса, и да се позову сви пољопривредни стручњаци, да поднесу Друштву на 15 дана пре одржања конгреса своја предавања, која том приликом мора држати.

— Председник референте Одбору по молби Округне

ОДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ

Пољопривредне Подружине, да јој уступи похвалнице за награђене издаваче бесплатно. — Решено је: ако има материјалне могућности, да им се похвалнице уступи одмах бесплатно, ако нема, онда плаћуће године.

— Чита се реферат г. Александра Мијаковића, изасланика Друштва економског, о прегледу печатаника, према расписаном ставању, и награђивању такмичара. — Решено је: да се извештај прими и знајућу и да се општама у „Тезаку“, заједно са актом Господина Министра Народне Привреде, којим извештава Друштво да је изнело наградити предложене такмичаре, које Друштво није могло наградити.

— Износи се на решавање хонорисање радова, штампаних у „Тезаку“. — Решено: да се хонорисање изврши по предлогу уредника „Тезака“.

— Износи се на решавање молба г. Светозара Дамјановића, економа из Смедерева, у којој му није Друштво 4000 грама раки „гозијат“, по цени од 40 дин. 100 грама. — Решено је: да се ова молба одбије, пошто Друштво не треба раки.

— Читају се честитке са славе Друштвене. — Решено: да се све честитке штампалају у „Тезаку“.

— Чита се молба економа ерева зајечареког: да му Друштво уступи на почек бодљивава жлицу. Решено: да му се жлица изда на почек, с тим да ишту Управник расадница има платити у почетку 1911. године.

— Износи се на решавање молба г. Милана Живковића и ком. из Београда, да Друштво изврши проба са ружевиц плугом другитва „Исток“ и о употребаљности плуга за наше прилике изда усерење. Решено: да се плуг практични попита на имању Топчидерске Економије, за коју се цела одређује стручна комисија коју састављају г. г. Александар Мијаковић, Сретен Јевтић, и управник Топчидерске Економије г. Др. Милан З. Вајинац. По завршеној проби комисија ће поднети Друштву свој стручан извештај.

— Износи се на решавање молба Главног Одбора на Четвру за прикупљање помоћи емигрантима из Старе Србије и Скендерије, да им Друштво притекне у помоћ. Решено: да Друштво није у могућности да притекне одлогом, али да се прима да скупила прилоге и да ће у том смислу учинити анга на све добре Србе преко свог листа „Тезака“.

— Чита се молба г. Рече Кона књижара из Београда, да му Друштво откупи извесан број књига, „Говори и расправе политичко-економске“ од К. Стојановића. Решено: да му се одговори: да Друштво нема буџетске могућности да оно купи те књиге.

— Чита се реферат уредника „Тезака“ о уређивању и штампарању Друштвених листета. Решено: да се тај предлог остави за плућу седницу.

— Износи се на одобрење реферат друштвеног економа о учинљивим издавцима за друштвену славу. — Решено: да се сви учинљиви издавци одобравају у суми од динара 300.

Г. Др. Ђона Јовановић тражи од председника, да се од сада у дневном реду стављају увек питања на председањичтво и једну тачку за предлоге чланова Одбора. Решено: да председањичтво у будуће то чини.

г. г. Владе Кушаковића, Јов. Вишетице, Др. Уроша М. Стајића и Отмана Луковића, поводом питања о споразумној раду Српског Пољопривредног Друштва и Главног Савеза Земљорадничких Задруга.

Не слажемо се са одлуком већине чланова Управног Одбора: да се прекине свако даље преговарање са Главним Савезом Земљорадничких Задруга по питању о споразумној раду, из следећих разлога:

1. Што је повод за раскидање са Савезом безначајан, и с тога сматрамо да би се ипак могло лако отклонити споразумним попуштањем обадвеју страна.

2. И ако налазимо, да је од стране Савеза неугодно, што због безначајних маленкости жртвује једну врло корисну идеју по деокупити наш привредни живот, ипак сматрамо, да баш у интересу те идеје, треба Друштво и по трећи пут да покуша са преговорима на остварењу предложеног споразума, па ако Савез и онда не буде предузетљив, онда значи да њему није до споразумног рада са Друштом, нити у опште до каквог обимљења. У таквом случају Друштво је разрешено свију абира према Савезу као и свију обавеза према збору пољопривредника, који је Друштво и Савезу ступио у задатак споразуман рад на извесним питањима.

3. Што ће Друштво обављањем преговора са Савезом, показати, да је увиђајно и да је идеју о споразуму прихватљиво искрено и без задних намера и што ће тиме демантовати све оне гласове, који се у јавности одржавају, како је Друштво криво за све оне неуспешнице, које измеве њега и Савеза постоје што се измеве тих двеју важних корпорација не може доћи до споразумног рада.

Па ових наведених разлога ми гласамо против и не слажемо се са решењем већине; да се прекине сваки преговор са Савезом у питању споразумног рада.

чланови:

Влад. К. Кушаковић,
Јов. Ф. Вишетица,
Др. Ур. Стајић и
Отман П. Луковић.

Записник

XXIII. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држана 15. децембра 1910. год. у Београду.

Били су присутни: председник г. Влада Кушаковић, председник г. Ада Живановић, и чланови г. г.: Алексе Поповић, Јован Вишетица, Сретен Јевтић, Др. Ђона Јовановић, Коста Тодоровић, Др. Урош М. Стајић и Отман Луковић.

Као гости су били присутни г. г. Мила Спасојевић и Милка Николовић.

Везељно: Др. Урош М. Стајић.

— Председник саопштава Одбору да је дугогодишњи редовни члан г. Никола Велковић, окружни шумар у пензији преминуо. Одбор прима ову тузну вест с знању и са устајањем и „Бог да му душу прости“, одлаје покојнику поседују своју пошту.

— Као друга тачка дневног реда је бирање друштвеног секретара према расписаном конкурсну од 26. октобра 1910. г. Бр. 4383. Председник саопштава Одбору; да су се за секретара пријавила два кандидата: г. Јован Марковић, окр економ у пензији и г. Милошар Обреновић, агр. инжењер. Моли Одбор да једног од кандидата изабере за секретара.

Г. г. Коета Тодоровић и Алексе Поповић, налазе да г. Обреновић није поднео документа о свршеној вишој пољопривредној школи, која се конкурсним тражи, и зато предлажу да се бирање секретара одложи за надућу седницу, док кандидат не поднесе та документа.

Већина чланова, налази да је изашито одлагати питање о секретару, нарочито онда, кад имају уверења да је г. Обреновић доиста свршио вишу пољопривредну школу и да се послова документа налазе у Министарству Народне Привреде која је председничтво тражило, али их није могло добити из разлога што су моментално затворена.

После дуке дебате предлог г. Алексе Поповића је стављен на гласање и већином гласова је одачен и решено је да се претутни бирању секретара одмах. Г. Алексе Поповића је највише да ће поводом овакве одлуке поднети своје одвојено мишљење.

За секретара друштвеног је већином гласова изабран г. Милошар Обреновић агр. инжењер.

— Председник ставља на решење Управном Одбору питање: са колико ће се процента отплатити по књигама друштвена имаовина, према поднесеном извештају Ужог Одбора о прегледу друштвене имаовине. — Решено: да узли одбор са председничтвом поднесе писмени предлог Управном Одбору колики тај проценат отплате треба да буде, и онда да се доведе дефинитивно решење и изврши отплате.

— Уредник „Тезака“ чита свој писмени предлог о шкартирању старих и изупотребљених књижевних и о изради једног новог албума употребљених књижевних, где ће она бити сређена по појединим грамама јер налази, да је садашњи албум скоро потпуно параћен и по њему се ниједно књиже не може да нађе кад затреба. — Решено је: да председничтво са уредником нађе лице и погоди се са њим да среди књижевних и изради албум какав се жели.

— Председник саопштава Одбору штемо бившег друштвеног секретара г. Др. Ђорђа Радаћа, у коме он извештава Управу Друштва, да не може доћи да преда документе што је болестан, а и кад неби га болест спречавала налази да је изашито да долази, јер није приказан инвентар пријавио. Одбор је решено: да се г. Радаћ преко познице позове да инвентар којим је руководи преда Управу, а ако не може лично доћи, онда да одреди једно лице одакле, у коме има поверења, да предају у његово име инвентар.

— Председник извештава Одбор: да стручна комисија за проучавање уличног округа још ни до данас није поднела извештај и ако је проучавање свршено још пре годину дана и за то време је већ два пут позвана да извештај о свом раду преда Друштву. — Решено је: да се члановима те комисије и треба пут узуту писмо да извештаје пошле.

— Износи се на решавање набавка тријера, која је потпуно извршена. Председник реферисше, да на основу досадашњег искуства није могло да утврди, до кога је кривича, што су место Кригерових тријера набављени Мај-

ерови тријери. Може да буде једна од двеју грешака: или да је Друштво, односно секретар његов, извршио погрешно набавку, или да је фабрика погрешно послала место Кригерових, Мајерових тријере. — Одбор решава, пошто је изјавио да се утврди до кога је кривича, да се од дотичне фабрике тражи у прелицу писмо друштвеног секретара, у коме је поручбина извршена, и да се по пријему писма цео овај предмет поднесе Одбору на решење.

— Председник извештава Одбор: да је г-ђа Ана Коларовица одл. бабича, мајка пок. Ђорђа А. Коларовског бив. инж. агрономије положила 100 динара Друштву, којим је увећала свог сина пок. Ђорђа за утешаља.

Одбор прима ово к знању и одaje благодарност даро-ватељки са устајањем, а покојнику са: „Бог да му душу прости!“ И једно да се биографија покојникове изнесе у „Тезак“.

— Чита се моља г. Андре Вршића марленог лекара, којом моли Друштво да му уступи на почет 1 ручну пресу и 1 ручни прекувач. — Решено је: да се г. Вршића моља не уважи, пошто Друштво принципијелно никоме не даје ниш инструме, него саме на почет.

— Председник чита писмо Министарства Народне Привреде у коме се моли да Управа Друштвена изабере једног члана за сталну Сточарску Комисију при министарству, на место г. Мирка Милковића, који је премештен из Београда. — Јединогласно је од стране Друштва изабран г. Др. Милан З. Вајићанин, управник Топчидерске Економије за члана Сталне Сточарске Комисије.

— Чита се писмо г. Мирка Гашиновића држ. срес. економиа, којим моли Друштво да му откупи 40 килограма семена од кукуруза по 12 дин. од 1. клр.

— Решено је: да пошто Друштву не треба такво семе, да се моља одбаци.

— Чита се моља Језевићки Читачице, да јој Друштво уступи „Тезак“ бесплатно. — Решено: да јој се „Тезак“ уступи у пола цене.

— Чита се моља „Правничког (студентског) Друштва“, да му Друштво уступи бесплатно сва своја друштвена издања и „Тезак“. — Решено: да се уступе она издања бесплатно, којих има на стоваришту сувишних, а „Тезак“ да му се шале бесплатно.

— Чита се моља г. Димитрија Николића држ. окр. економиа, да му Друштво откупи 300 примерка његове књиге: „Бубрење културних биљака казијумом и азотом по Шнајденвиду и казијумцијанамидом“. — Решено: да се откупе 300 ком. тих књига, са 30% рабата. како је можда предложио.

— Председник реферисше: да је Хидротехничко Одељење Министарства Народне Привреде упутило један примерак прописа закона о водама, да га Друштво у року од 10 дана прегледа и поднесе своје мишљење. — Решено: да се пројекат упути комисији за законодавство и да се Министарству Народне Привреде одговори: да се у одређеном року апсолутно не може дати тачно и испршно мишљење.

— Председ. реферисше да је г. Министар Народне Привреде као Друштву поред одређене помоћи још 3000 дин. као ванредну помоћ за 1910. год. — Прима се ово саопштење к знању и да председничтво изјави своју благодарност у име Друштва г. Министру Народне Привреде.

Записник

I. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 13. јануара 1911. године у Београду.

Присутни су били: председник г. Ваза Кушковић, и. председник г. Ада Живановић и чланови Управе: г. г. Сретен Јевтић, Др. Ђока Јовановић, Др. Урош Стајић и Отман Луковић.

Безакж секретар: Милодраг Обреновић.

Председник извештава о смрти:

1. Г. Др. Марка Николића, државног хемичара и редовног члана Српског Пољопривредног Друштва.

Одбор прима знању ову тужну вест и у устајањем са: „Бог да му душу прости“ одаје поклоњу своју пошту.

2. Уредник „Тезака“ референте о штампању „Тезака“, и предлаже: да се од сада „Тезак“ штампа у приватној штампарији.

Решено: да се измени хартија и узме погоднија за илустрације, да „Тезак“ добије корице у боји, и да се потражи понуда за штампање од приватних штампарија.

3. Секретар чита молбу г. Ђорђа Стојановића, ср. економиза Смедерева, којом моли, да му Друштво откупи 200 ком. његових књига „Практичне поуке о тајњу винове дозе.“

Решено: да се откупи 300 примерака са радомом од 30^оо.

4. Г. Ж. Цветковић, учитељ, основао је народну читавницу у Моравци, и моли Друштво; да му учини попуст у цени „Тезака“ и „Пољопривредног Гласника“, а по могућству учини поклон од већ штампаних издања.

Решено: да му се „Тезак“ даје у пола цене, а сувишак од друштвених издања бесплатно.

5. Савез Занатликих Еснафа намерава да прихвати прославе 25 годишњице приреди изложбу, и моли Друштво за одговор, да ли би и оно узело учешћа у раду око приредивања.

Решено: да Управни Одбор донесе одлуку после годишњег збора.

6. Драчка Земљорадничка Задруга моли Друштво: да је материјално помогне у издану дома.

Да не се одговори: да је уредб. финансијских тешкоћа немогуће мруштву одозвати се овој молби.

7. Државни економ ср. Моравског извештава Друштво о несталом талманту Стојана Вучковића, који је све своје имање био оставио Пољопривредном Друштву.

По прочитању писма решено: да се узмоли председничтво, да преда овај предмет на мишљење а по том и на рад канпом бољем адвокату у Пожарцу.

8. Окружна Подружница чачанска извештава Друштво о преспичној функционисања двајесу среских подружница у Гучи и Моравци.

Да се предат окружној подружници Чачанској, да предузме мере прописане чл. 64. друштвених правила, т. ј. да по претрагну среских подружница, све њихове имање има се предати окружној подружници на чување, до обнављања потих или сличних среских подружница.

9. Председник подноси предлог, да се избору два референта за пољопривредни Конгрес, који ће реферисати Конгреу „о организацији очитних станица у иностранству, и о употреби вештачких ђубрета на страни и код нас“

и други, који ће реферисати „о раду на оснивању Пољопривредног Одеака у прошлој години, с обзиром на резољуцију донету на прошлогодишњем Конгреу“.

Решено: да се замоли г. Б. Милутиновић да рефериса Конгреу „о организацији Очитних Станица у иностранству и о употреби вештачких ђубрета на страни и код нас,“ а по другој тачки: да се замоли г. Др. Брајинац да се прими за референта.

10. Председник предлаже да се избере један одбор, који ће прегледати поднете реферате и предлања за идући Пољопривредни Конгрес.

Решено: да Друштвени секретар поднесе реферат о пријављеним предметима.

11. Председник предлаже да се позову чланови седница на збор 16. ов. м. ради решавања по чл. 17 позовника. — Устаја се.

Записник

II. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 21. јануара 1911. год. у Београду.

Били су присутни: председник г. Кушковић, и. председник г. Ада Живановић и чланови Управе: г. г. Јов. Ф. Шестека, Сретен Јевтић, Др. Урош Стајић и Отман Луковић. Као гост био је присутан г. Максим Николић. Безакж секретар Милодраг Обреновић.

12. Читају се закључци прошлих седница.

Првмају се.

13. Председник предлаже да се одреде награде за радове и за уређење Пољопривредног Календара.

Решено: да се на чланске плати по 70 дина. а за белешке по 50 и да се уреднику Календара да на име хонорара 200 дина.

14. Одређивање дана годишњег збора.

Решено: да се годишњи збор одржи на дан 27 фебруара 1911. и да се то објави прево „Тезака“ са дневним редом.

15. Секретар чита молбу г. Павла Петковића, економиза срезва мачванског, којом моли Друштво: да откупи 200 ком. његових књига „Калмањеве вођака“.

Решено: да се откупи 200 примерака са радомом од 30^оо.

16. Секретар чита молбу јачке читаонице Сточареке Шпале у Краљеву, којом моли: да јој се „Тезак“ уступи бесплатно а тако исто и све књиге друштвених издања.

Решено: да јој се „Тезак“ уступи бесплатно а тако исто и све књиге друштвених издања, које се у сувишку налазе.

17. Секретар чита молбу г. Тиме Владисављевића семетара од. којом моли Друштво: да му уступи по цени, по којој продаје подружницама извесна семена и ручне сејалице.

Решено: да се извести г. Владисављевић, да Друштво знаи, што се не може одозвати његовој молби, јер би такав попушак био у противности са начелнама друштвеног рада.

18. Чачанска Окружна Подружница извештава Друштво да ће 30 ов. м. држати годишњи збор и моли, да јој Друштво пошаље свога изасланика.

Решено: да се тога дана Подружња поздравни дешепом и да се извести: да услед и сувише великог посаа немогуће је одавати се жели Подружине.

19. Секретар чита предлог ужег одбора о отпису друштвене имаовине по књигама, који гласи „У књиге Српског Пољопривредног Друштва уведена је Друштвена имаовина све овако како је по билансу на концу 1909 утврђено.“

„Ако би се ту проценат отписао, умањило, или сасвим изоставило, и на тој новој основици књижене извршило, то би требало све досадање рачунице књижене бацити и новим заменити, што би друштвене касу скупо стајало. Поред ове штете отворило би се посао, који се не би могао свршити пре три месеца, — зато смо учинио мишљења, да се све садање књиге друштвене имаовине приме овако како је урађено“.

Председник
Кушаковић

Чланови:
Сретен Јевтић
Др. Ур. М. Стајић

Решено да се овај предлог прими.

20. Секретар чита реферат економи друштвеног о набавци рафије и сумпора.

Решено: да се расписне конкуре за набавку у количинама, које представљају средњу годишњу потрошњу, а по добитку цена издати најповољније понуде управном одбору на одобрење.

21. На основу чл. 43 правилина председник предаже следећи дневни ред за Главни Годишњи Збор.

1-во Председник отвара збор.

2-го Подноси се извештај о раду Друштвене Управе, годишњи рачун о приходу и расходу и извештај о стању депозитне друштвене имаовине.

3-ће Председник подноси на решавање: писмене предлоге Друштвене Управе, Подружња и појединих чланова, који су поднети Управи најмање 15 дана пре збора.

4-то Подноси се на одобрење предрачуни прихода и расхода за текућу годину, која почиње 1 Јануара 1911 год.

5-то Бирају се према чл. 20 Друштвених правила, нови чланови Друштвене Управе, на место оних, који одступају.

6-во Бирају се редовни, почасни и дописни чланови.

Решено: да се овај дневни ред прими с тим, да се позову Друштвени чланови и сви остани пријатељи Друштва и ерские пољске привреде, да изводе доби на овај збор а Пољопривредне Подружине да пошаљу своје изазивнице.

22. Председник предлаже, да се на основу чл. 47 Друштвених правила одржи Пољопривредни Конгрес.

Решено: да се Конгрес одржи 28 фебруара, 1, 2 и 3 марта у Дому Српског Пољопривредног Друштва. Да се отвори Конгрес и почну предавања у 8 часова пре подне са следећим дневним редом:

1-во Председник Друштва отвара Конгрес.

2-го „О раду на оснивању Пољопривредног Одсека у 1910 години“. — Референт г. Др. Милаз Вајинац, редован члан Друштва.

3-ће „Ширење употребе вештачког ђубрета и на страни први покушји у нас“. — Референт г. Бор. Милутиновић, редован члан Друштва.

4-то „Утицај народних самоуправа на развитак пољске привреде у нашем народу“. — Референт г. Михаило Рајићевић, редовни члан Друштва и окружни делеговати округа Крајинског.

5-то „Стране расе живине е погодном на њихово гајење у нашој земљи“. — Референт г. Радомир Нешић, редовни члан Друштва и Управни ратарске школе у Шацу.

Да се позову Друштвени чланови пољопривредници и ђубителски ерские пољопривреде, да изводе доби на Пољопривредни Конгрес и узети учешће у раду. На Конгресу имају право дебатовања и гости.

Записник

III. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 10. фебруара 1911. год.

Били су присутни: председник г. Кушаковић, и председник г. Аца Живановић и чланови управе: г.г. Јов. Ф. Вшегочка, Александар Мијковић, Др. Ђока Јовановић и Др. Урош Стајић.

Као гост присуствовао је г. Др. Ђока Митровић.

Велекио секретар: Милодраг Обреновић.

23. Чита се записник прошле седнице.

Прима се.

24. Секретар чита предлог буџета за 1911.

Прима се.

25. Секретар чита следеће предлоге Управе за главни збор:

а) Предлог за редовне чланове.

Прима се.

б) Предлог за почасне чланове.

Прима се.

в) Предлог о измени друштвених правила, којима се регулишу дужности и одговорност књиговође и благајника услед измене у књиговодству.

Прима се.

г) Предлоге о наградама и етечајима за напредније начине рада.

Примају се.

д) Предлог г. Милана Грковића о обунављању расписивања етечаја.

Решено: да се изнесе пред Главни Годишњи Збор.

ђ) Предлог г. Кушаковића о давању награда члановима управе за долазак на седнице.

Решено: да се изнесе пред Главни Годишњи Збор.

е) Предлог г. Борисава Милутиновића о измени у начину продаје пољопривредних еправа, алата, семена и т.п.

Решено: да се изнесе пред Главни Годишњи Збор.

ж) Предлог Ваљевске Округлне Подружине о смањивању чланског улога на 3 динара.

О овоме је, а према епитчном разијем предлогу решено: ако чланови Подружине плаћају по 6 динара добијају „Тежак“ у пола цене и Календар бесплатно, ако плаћају по 3 динара, не добијају ни једно ни друго.

26. Секретар чита састављени извештај о раду друштвеном у прошлој години.

Прима се и решава: да се заједно са годишњим извештајима Подружња штампа у нарочиту брошуру.

Записник

IV. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, одржане 24 фебруара 1911. год.

Били су присутни: председник г. Влада Кушаковић, и.председник г. Ада Живановић и чланови управе г.г.: Јов. Ф. Вистека, Александар Миџковић, Сретен Јевтић и Др. Урош Стајић.

Као гости присуствовали су: г.г. Др. Милаш Влашић, Бора Милутиновић, Милка Николић, Радољак Спасовић и Др. Коста Поповић, редовни чланови друштва.

Безисно секретар Милодраг Обреновић.

27. Председник отвара седницу и извештава о смрти друштвеног члана утемељача Миливоја Турџевина, учитеља из Макада.

Прима се к авалу ова тужна вест и присутни чланови устајањем и са: „Бог да му душу прости“ одају појакну своју новцу,

28. Секретар чита записник прошле седнице.

29. И.председник г. Ада Живановић предлаже: да се изнесе пред збор, као предлог управни, да се приликом прославе десетогодишњице живота и рада Друштвеног 1919. приреди Земаљска пољопривредна изложба, и да би требало почети припреме око исте.

Прима се.

30. Секретар чита извештај о раду друштвеном за 1910. Прима се.

31. Секретар чита пројект буџета за 1911 год.

Прима се.

32. Секретар чита молбу Ваљевске Подружнице, да јој се за оснивање Подружнице библиотекe и читаонице у Ваљеву изда од књига друштвених издања по један примерак бесплатно.

Решено: да јој се изда.

33. Секретар чита молбу економа ср. Пчињског, да му се за рачун ереца издаду на почет пољопривредне справе у вредности 3000 динара.

Решено: да им се да, али претходно да срез тражи од г. Министра финансија одобрење буџета и да ереци одбор да обавезу, којом гарантује за плаћање.

34. Чита се свошштење економа ереца Неготинског о муљача, коју је израдио Араићев Милкић из Розаева.

Решено: да се умоли Управа Винодељско-Воћарске Школе у Букову, да испита израду и подобности те муљаче и потом да изаове известици Друштво. У овом емислу јавити ереском економу да упутити Милкића са муљачом Шкопи.

35. Чита се молба економа ереца Зиганског за 300—400 књига друштвених издања, које би радио курајетима.

Решено: да му се пошаљу друштвена издања, која се налазе у сувитку у приближном траженом броју.

36. Чита се одговор адвоката г. Марјановића из Пожаревца, који се односи на тестамент пок. Стојана Вучевића, економа из Породине.

Решено: да се преко ереског Начелника умоле г.г. Др. Јован Лилић, дeсар из Крагујевца и Милан Илићковић, свештеник из Жабара, да доду свој одговор по овоме питању, и да се види: да ли је још ко потписа тестамент, о коме је реч.

37. Чита се предлог уредника „Тезака“ за сређивање друштвених књижења.

Решено: да секретар Друштвени и уредник „Тезака“ ишају погодни лице и погодан са њиме за овај посао, ре-аулат да саопште и поднесе управни на решење и одобрење.

38. Чита се молба Николе Стефановића за мишљење и помоћ за оснивање пољопривредног удружења у селу Брежанима срез и округ Пожаревачки.

Решено: да се молба поднесе ереском економу на извештај и мишљење.

39. Чита се молба ереског економа г. Петковића: хоће ли се предгедати јубриште Саве Арнаутовића из Причлиновића. Решено: да се изнесе пред Збор, приликом обавезала етечаја.

40. Чита се молба Миле Калећића из Пазанике, да се награди за подизање дузаре.

Да му се одговори: да за подизање дузаре исуе рачисани етечаја.

41. Чита се молба ереског економа из Владимираца: да се откупи од Митра Јевтића из Врдарца 1000 штр. семена грахорице по 15%.

Решено: да му се одговори, да за сада се не од грахорце није потребно, али ако се укаже потреба да ће му се Друштво обратити. Тражити муотру.

42. Чита се мишљење г. Др. Вешимира Стојковића, на питање окружног опр. Вршањског: треба ли и где подићи фабрику за конзервирање и прераду воћа.

Решено: да се умоли г. Ада Живановић да спреми одговор окружном одбору.

43. Чита се молба г. Мишљева Куртовића: да се читаоници Вање Ковиљаче изда по један примерак књига од издања, које Друштво има на расположењу.

Решено: да Друштво изда читаоници сва своја издања бесплатно а овозмо да се извешти г. Куртовић.

44. Чита се молба Окружне Пољопривредне Заједнице Подружнице, која мол, да јој се да помоћ за плаћање економа потребног за подружничко угледно имање, или да јој се одговори, шта ће да уради за тим имањем.

Решено: да се одложи доношење одуше посеа Збора.

45. Чита се молба Народне Библиотеке из Породине: да јој друштво уступи своја издања бесплатно.

Решено: да се Библиотеци издаду сва Друштвена издања бесплатно.

46. Председник извештава: о добијеним новастицама за подвоо овог долазак на Годишњи Збор и Конгрес од Дирекције железнице, Бродарског Друштва и Дунавског Народског Друштва, и одборном десето-дневном осуту чиновицима Министарства Народне Припреде да долазак у Београд.

Записник

V. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 5 марта 1911. год.

Присутни су били: председник г. Влада Кушаковић, и.председник г. Ада Живановић и чланови управе г. г. Александар Миџковић, Милаш Грковић, Милош Лукићевић, Др. Урош Савић, Др. Милаш Влашић и Петар Матејић.

Као гости били су г. г. Михаило Рашковић и Сима Радојановић редовни чланови.

Безакло секретар Миодраг Обреновић.

47. Председник отвара седницу и извештава обор да је: Г. Драгомир Рајковић, почесни члан Друштва и државни саветник, преминуо 2 ов. м. у Црквеници на Јадранском Мору.

Ову тужну вест приутипит примају к знању и утајањем и са: „Бог да му душу прости“ одају помојнику последњу пошту.

48. Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

49. Г. Кушаковић предлаже: да приликом прославе 50 годишњег књижевног рада г. Др. Ђорђа Радића, 25 ов. м., Друштво узме идишо учешће и манифестује своје признање и захвалност славејнику г. Др. Радићу.

Решено је: 1-во да се приреди напредан „Радићев број Тексаса“, који ће изићи на дан прославе 50 годишњице. Овај ће број бити на фишијој хартији, штампане се у 2000 примерака и реализи бесплатно.

„Радићев број“ Тексаса доћиће на првој страни слику и биографију г. Радића и биће попуњен чланцима, који се односе на Радићев рад на пољу пољопривредне књижевности.

2-го Да на дан прославе оде председник са секретаром Друштва и да лично честитају славејнику јубилеј у име Друштва.

3-ће У назначеном напредном броју „Тексаса“ после биографије славејника, доћи ће захвалност Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва Др. Радићу у име свују чланова друштвених и ерских пољопривредника на досадањем књижевном раду на пољској приправи.

4-то Да се у част јубилара у дому друштвеном одржи свечана седница, на коју ће бити позвани и сви редовни чланови из Београда.

50. Г. Кушаковић предлаже: да на основу одлуке Главног Годишњег Збора треба отпочети преговоре са Главним Савезом Земљ. Задруга о споразумном раду.

Решено: да се Друштво обрати именов Савезу, у коме ће бити назначена одлука Главног Збора и да се замоли Управу Глав. Савеза Земљ. Задруга за одговор: хоће ли или не, да отпочне преговоре о споразумном раду са Друштвом.

51. Секретар чита новују ливнице „Балкан“, који изиди 200 прекалада „Балкан“ са ценом од 35 динара по комоту.

Г. г. Сретен Јевтић и Миодраг Обреновић, као чланови комисије за преглед ове прекалице, рефершу о њеном саставу и раду.

Решено гласањем: да Друштво у овој години продаје само две прекалице Верморелову и Нехвилову, а ливници „Балкан“ да се да следећи одговор:

Да ове године Друштво неће узимати њихову прекалицу „Балкан“ с тога, што још није довољно обробана, већ да ливница да извештај број својих прекалица на расположење Друштву, које ће их узутити државним установама на пробу и тек до године, после добијених резултата Друштво може узимати нову прекалицу „Балкан“ ако се покаже на раду као добра.

Г. г. Кушаковић и Живановић одвајају своја мишљења, не слажући се са овим решењем.

52. Утврђивање програма рада за текућу годину а према усвојењем буџетског изредају за 1911.

Решено: да се изабере ужи одбор у који улазе г. г. Аца Живановић, Милаз Грковић, Милоз Лукићевић и Др. Милаз Вазиљац, који ће саставити програм рада и да поднесу свој реферат 1-вој наредној седници, која ће се одржати 12. ов. месеца, а председништво да поднесе ином приликом изредок о пошнициди плата друштвеног административног особља.

53. Секретар чита молбу Народне Основне Школе Горачићке, да јој Друштво пошаље неколико пољопривредних књига и коју алатку за пољско најодличнијим ђацима.

Решено: да јој се пошаље 30 разних пољопривредних књига друштвеног издања, које се у сувишку на етоваришту извазе и алатке им се не могу дати.

54. Секретар чита молбу економа среза Млавеког, да се према приложеном списку даду читаоцима Црквеномачкој назначене пољопривредне књиге по ма колико суштеној цени.

Решено: да им се све тражене књиге, које Друштво има пошалу са суштеном ценом од 50⁰/о.

54.-а) Износ се поново молба Пољопривредне Подружине Јајеварске, за помоћ за цешању једног економа за своје усгдно имање или у противном изуеетво, шта ће да ради са тим имањем?

Решено: да се замоли г. Аца Живановић да за своје мишљење и свој одговор поднесе Управи друштвеној.

Одвојено мишљење г. г. Кушаковића и Аце Живановића по тач. 51-ој овог извештаја.

„У интересу помагача домаће индустрије мишљења смо, да Друштво треба да откупи бар 50 км. прекалица и да оно изврши пробае за овој рачуи и да стално бди на томе, да се у земљи при једнаком квалитету фаворизира оно што је домаће“.

Влада Кушаковић
А. Живановић

Записник

VI седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане 11 марта 1911. год.

Приутипит су били: председник г. Влада Кушаковић, и председник г. Аца Живановић и чланови управе г. г. Јован Шветелца, Александар Мијоковић, Милаз Грковић, Др. Ђожа Јовановић, Сретен Јевтић, Др Урош Стајић, Др. Милаз Вазиљац, Др. Ђожа Митровић и Петар Матејић.

Као гости присуествовали су редовни чланови: г. г. Бора Миштинковић, Мамеи Никовић и Радосав Савковић. Безакло секретар Миодраг Обреновић.

55. Чита се записник прошле седнице.

Прима се и решава: да се понуда ливнице „Балкан“ и извештај комисије о прегледу прерађивене прекалице „Балкан“ стави на дневни ред прве наредне седнице.

56. Г. Сретен Јевтић пита: да ли је резолуција по теми: „О утврђивању самоуправа на развитак пољске привреде“ посвети Гошоду Министру Народне Привреде.

Председник му одговара, да се разрађује и да ће се посветити у најскраћем времену Гошодину Министру.

57. Чита се програм рада за текућу годину, састављен одуше одбора, изабратог на предходној седници у томе циљу. Секретар чита тачку по тачку, које се све примвају.

58. Чита се предлог председника за повишење плата административног особа и служитељама Друштва.

После многих и различитих предлога решана се:

а) да треба плате повисити;

б) да се повишење не врши, док се не реши питање о државној помоћи Друштву.

59. Секретар чита предлог редовних чланова Друштвених: г. г. Сипише Протића и Проке Михаиловића, да се претплата „Тежак“ смањи на 2 дна. годишње.

Решено: да се овај предлог за сада одложи и занесе на будући Главни Збор на решење, приликом решавања питања о реорганизацији Друштва.

60. Чита се предлог уредника „Тежак“ о хонорару редовног уредника „Тежак“ до броја 6. закључно.

Прима се.

Том приликом г. Др. В. Јовановић предлаже: да се смањи норма за хонорисање радова у „Тежаку“.

Решено: да г. Др. Вожа Јовановић занесе свој предлог на прву наредну седницу.

Записник

VII. седница Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 14 марта 1911 год.

Присутни су били: г. г. председник г. Дра Живановић и чланови управе: г. г. Александар Милојевић, Милан Грковић, Милош Лукићевић, Др. Милан Враницац, Др. Урош Стајић, Др. В. Митровић, Др. Вожа Јовановић и Петар Матејић.

Као гости били су: г. г. Вора Милутиновић и Максим Никодић, редовни чланови.

Велики секретар Миодраг Обреновић.

61. Чита се записник прошле седнице.

62. Секретар покрене питање о уређењу друштвене библиотеке.

Г. Лукићевић пита кад и на који начин ће се уредити. П. председник моли г. Лукићевића да поднесе предлог о уређењу библиотеке, пошто то питање није на дневном реду.

Решено: да г. Лукићевић занесе свој предлог на првој наредној седници.

63. Г. Лукићевић пита: чије су кокошке, које се налазе у дворшћу друштвеном, и ако није друштвене, моли да наређење да се исте уклоне.

Председник одговара: да су кокоши приватна својина једног друштвеног одажбеника, али да ће му се на захтев г. Лукићевића наредити, да их одмах уклони.

64. Приступна се прегресивна програма рада за 1911. годину.

Секретар чита 1. тачку програма рада, која гласи:

„Да би Друштво што боље одговорило своје задаци, неопходна је потреба, да се изврши реорганизација самога Друштва и то из следећих разлога: С тога ће управати, сходно решењу Главног Збора, у току ове

године проучити све што је потребно за реорганизацију Друштва и послати овега на поштено здраву и солидно основицу; израдиће према томе нови Правилник и поднесе их на одобрење Главног Годишњег Збора.“

Решено: да се одреди одбор, који ће разрадити нацрт намене друштвених правила.

Гласањем решана се, да у тај одбор уђу: г. г. Др. Урош Стајић, Др. Милан Враницац, Др. Ворђе Митровић и Миодраг Обреновић.

Секретар чита 2. тачку програма који гласи:

„Смањити, да је неопходна потреба, да се што екстензивније испитивају прилике у којима се различита наша пољска привреда и да се испробају различити начини, како да се уклоне невоље и сметње, које њеном унапређењу стоје на путу, и како да се уведу и изведу мере, које иду у прилог развоја наше пољске привреде, друштво ће ове године пројектовати испитивања пољопривредних прилика и проучавање била и животиња по свима односима у околици Чаганског и Рудничког. Ова испитивања и проучавања вршиће Друштво помоћу својих стучника а по нарочитим приликама, које ће остварити, како би се једнообразно проучила цела земља.“

Извештаје ове, као и ранији извештаји о проученим пољопривредним приликама у округу Ужичком, публиковаће Друштво чим се буду за штампу средити. Кредити варт. 2. 4000 дин.“

Решено: да се одреди одбор за саставање упуства за проучавање пољопривредних прилика у назначеним окрузима. Преходно да се види, да ли ово упуство већ постоји, у томе случају да се пошаље на мишљење члановима одбора а у противном, да га они саставе.

Гласањем решана се, да се узме: г. г. Радомир Нешћ, Управитељ Ратарске Школе у Шапцу, Александар Јовановић, Управитељ Сточарског Завода и Милан Ђурић професор Училишно-Водарске Школе у Букову, да се приме за чланове овога одбора.

Секретар чита тачку 3. програма рада друштвеног, која гласи: „Српско Пољопривредно Друштво радиће у овој години на што већем распрострањеном савременом и специјалном пољопривредним сировинама, машинама и алатима, бригнути се о растурању најбољег семена културних биљака, алатног камена, рађице и свих других земљорадничких потреба Својени на томе гледишту, да Друштво треба народу да пружи испитивање пољопривредне му машине, сирове и алате правилно и солидно израђене, Друштво ће продавати само оне, за које има поуздано уверење да су солидно израђене и да се могу код нас применити и све ће подвержавати строгом стучном испитивању. То ће бити и са семенем, алатним каменем и др. артиклима. Тако да ће се код него моћи добити најбоља роба по умереној цени.“

Кредити варт. 3.67000 дин.“

Решено да се састави одбор. Гласањем изаброта су за чланове одбора: г. г. Александар Милојевић, Сретен Јевтић и Борзана Милутиновић.

Секретар чита тачку 4. програма рада, која гласи:

„Како је досадашњим радом Српског Пољопривредног Друштва учињен велики напредак у подизању луцерштва и како је расисивањем ситчајима за најпре-

није начине рада, покретну и доста знајна произвођа семена од луцерке, коју производе наши земљорадници и у самој земљи продају, то ће Друштво, поштомашки и на даље производњу семена луцеркиног у земљи а с обзиром на опасност од илмине косице, које не стварају у томе семену чим, предузети у току ове године најјачије стварање, да све произведено семе у земљи буде рационално пречишћавано и тек као поштомно ослобођено од илмине косице продавано у земљи. У томе ће циљу Друштво у саразуму са Господином Министром Народне Природе набавити неколико најсавршенијих сивака за издвајање семена илмине косице из луцеркиног семена. Пречишћавање ће предузети Друштво како у Београду, тако и у учествовању преко државних економи, пречишћено семе подвратиће се најсавршенијем исушивању, па ће за само Друштво пада објективизаћи и препоручивају за продају у земљи“.

Решено; да се разрада ове тачке етапи у дужност председнику.

Секретар чита тачку 5. програма рада који гласи:
„У току ове године Друштво ће присушати оцени свих шамчара по расписаним сечама за најбржи начин рада, којима је рок у 1911. години, као и оцени радова оних пољопривредника, који би били за наредне предлози по чл. 58. друштвеног правила.“

Партија 2, поз. 1. кредит 3000“.

Решено: да се етапи у дужност председнику разрада ове тачке.

Секретар чита тач. 6. програма рада, који гласи:
„Како ће се ове године држати у Београду Све-слободски Конгрес Пчелара, то ће и Друштво узети учешћа у овоме Конгресу и том ће приликом (почетком августа месеца) приредити у својим просторима Земаљску Пчеларску Изложбу.“

За део који се односи на Конгрес решено је, да се пазеру два члана, који ће доуносити број чланова одређених од стране Г. Министра Народне Природе.

Гласањем изабрати су: г. г. Сретен Јевтић и Др. Урош Стајћ. За део, који се односи на пчеларску изложбу бира се одбор и решава се: да се узме г. г. Ваца Купаловић, Александар Милојевић, прота Милош Марковић, Милош Јајевић и Јован Лакић, да се приме овог избора.

Записник

VIII. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држана 16. марта 1911. године.

Били су присутни: председник г. Ваца Купаловић, п. председник г. Аца Живановић и чланови г. г. Милаш Грковић, Милош Лукићевић, Др. Ђ. Јовановић, Др. Милаш Вајанцац, Др. Урош Стајћ, Др. Ђока Митровић и Петар Матејић.

Као гости присуствовали су: г. г. Бора Миштинковић и Др. К. Поповић редовни чланови.

Бележно секретар: Милодрг Обреновић.

63. Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

66. Г. Лукићевић тражи, да се записници седнице штампају у додатку „Тезаксу“.

Прима се.

67. Г. Лукићевић пита зашто се не поднесе месечни извештаји благајне.

Председник, одговара да му се редовно месечни извештаји подносе на потпис, и да ће се у будуће достављати одбору.

68. Председник саопштава, да га је прота г. Милош Марковић умлио, да може своје кошнице држати у дворшћу друштвеном.

Прима се саопштење и одобрава могућу, да може држати кошнице у дворшћу друштвеном.

69. Приступа се пројекту разарања програма рада за 1911. г.

Секретар чита тачку 7. програма, која гласи:

Друштво ће ове године о друштвеној слави 30. октобра приредити попуњу изложбу свезака и прерађеног воћа, свезака и прерађеног воћа, млекарских производа, дуана и свих ратарских производа. Изложба ће трајати три дана, одређени стручњаци пругаче изложбене предмете и поднети извештај Друштву, који ће се објављивати у друштвеном листу „Тезаксу“.

Кредит варт. 2. позиција 1. 10.000 динара.

Решено: да се одреди одбор за припрему овог приређивања изложбе 30. октобра. Гласањем изабрати су чланови тога одбора г. г. Ваца Купаловић, Лукићевић, Милаш Јовановић, Др. Веља Стојковић, Др. Коџа Поповић и Бора Миштинковић.

Секретар чита тачку 8. програма рада, која гласи:

У току 1911. Друштво ће морално и материјално помагати приређивање подружњинских, областних, окружних и среских изложба у целој земљи. На ове изложбе Друштво ће издати стручњаци, који ће држати популарна предавања из свих области пољске природе.

Решено је: да се у случају, која подружнина, округ или срез, јаве за помоћ око приређивања изложбе, шаће се Управном Одбору на решење; а да се ново ослобођени окрузи заинтересују за приређивање једне области изложбе у Нишу.

Секретар чита тачку 9. програма рада, који гласи:

Од својих књижевних издања Друштво ће у току 1911. год. издавати:

а) „Тезакс“ три пута месечно као и до сада, водити при томе рачуна, да он буде строго популарно уређиван, да доноси крајње, популарно написане поуке из целокупне пољске природе, дописе о стању пољске природе у народу и забелешке о свима пољопривредним важним догађајима, који би послужили као градиво за увођење нових мера за унапређење пољске природе.

Вели чланци као и они, који се не могу савити

популарно написати, штампале се, по могућности, као додаток „Тезасаку“ а у хишим случајевима штампале се и „поучни листићи“ и растурају.

Друштво ће се савраћати, да се „Тезак“ што више растура и шири, и да се стехне што већи број претставника, како би могло бити што изустравајнији и што боље уређивати, и у овом погледу нада се на најуреднију помоћ од стране државних чланова и г. г. економа.

б) „Половпривредни Календар“, који ће се благовремено издавати и бити тако уређен, да буде неопходно пошребна ручна књига земљораднику за целу годину; а кратки поучни чланци да имају ширају вредност.

в) „Половпривредни Гласник“. Издаће се једна већа свеска, у којој ће бити изворни радови; који ће се бајавити решавањем појединих акутних питања из наше пољске привреде.

г) „Практичне пољовпривредне поучке“, ако их буде било према ранијем расписашом савезају и савезају, који ће се у року две године расписаша за преко пошребне, најкраће и пошребно различито написане практичне поучке.

д) Друштво ће у року 1911. год. издавати као засебно своје издање, „Рад I и II Конгреса Српског Половпривредног Друштва“, у коме ће бити штампани реферати и целокупна дискусија по њима и донесене резолуције.

Кредит партија 2. поз. 1. 13.500 дин.

Г. Лукићевих подноси писмени предлог да „Половпривредни Календар“ и „Половпривредни Гласник“ уређује референт за штампање послова и уредник „Тезака“, кога Друштво плаћа и да тај посао врши бесплатно.

Овај се предлог гласањем одбаја, из разлога што уредник „Тезака“ ни би био у могућности, из недостатка времена, да ове послове прима на себе.

Др. Б. Јовановић предлаже, да се ови послови повере уреднику „Тезака“ али да му се за то да хонорар.

Из ових разлога и овај се предлог гласањем одбајаје.

Г. Др. Ђока Митровић предлаже да се рад I и II Конгреса да административном особу друштвеном да се еради и наведе на једну од изданих седница.

Решено: да се сачека превод етенографских белешка ово годишњег Конгреса, да се оба по том начењу на једну од изданих седница, те да се види, могу ли се одмах штампати, или ће се направити извод у виду шапшеница, који ће се као такав штампати.

Гласањем решено: да се умоли г. Милош Лукићевих да се прими за уредника „Половпривредног Гласника“, а г. Др. М. Влајинац за уредника „Половпривредног Гласника“.

Секретар чита тачку 10, програма рада, која гласи:

Друштво је ставило себа у задатак, да пошребно маже на и само привређује јавна предавања из свих ерана пољске привреде и да сваки згодан моменат користи, да усменом речу и демонстрацијом шири знања из пољске привреде. Целокупну кампању свих друштвених фондова уопшребити Друштво за ову сврху.

Кредит партија 2. поз. 12.500 дин.

Гласањем се бира одбор за израду правилника за правдевање.

У тај одбор узаве: г. г. Милан Грковић, Милош Лукићевих и Бора Милутиновић.

Чита се тачка 11. програма рада, која гласи:

Да би што јаче разгранало свој рад у народу, Друштво ће највеће радити на томе, да оснеђе своје подружнице и у оним окупима, у којима ове још није основане, и да организује рад са подружницама тако, да оне с њим буду у савном и непрекидном контакту, и да се сви покренути послови савразумно и заједнички изводе.

Све подружнице узимаће од стране Друштва и материјалу пошребно у прилицима друштвеног буџета. Кредит партија 2. поз. 1. 8000 дин.

Решено је: да одбор, који је се примио да изради пројекат за реорганизацију Српског Половпривредног Друштва има у виду и реорганизацију подружца.

Ради прегледа стварих и обављања нових задатака одређује се г. Аца Живановић.

Секретар чита 12. тачку програма рада, која гласи:

Полазећи са тога гледишта да се и малнобројнији сталежи у Србији — земљораднички — треба сталежи да организује и да има своју „Земљорадничку Комору“ сличну уставову онима, каквих налазило у свима просеченим државама на јавно, у којима је далеко малобројнији земљораднички елемент, Друштво је вољно, да у року две године савстрани прочути питање о осаврању, „Земљорадничке Коморе“, која би према нашим приликама била основана, и у томе циљу израдиће и пројекат закона о осаврању „Земљорадничке Коморе“ и учини све што до њега стоји, да би што пре овај пројекат био усвојен.

Решено је: да се умоли г. г. Милорад Драшковић, Др. Богдан Мариновић, Др. Милан Влајинац и Милош Лукић да се изнове примити за чланове одбора за израду пројекта за осаврање Земљорадничке Коморе.

Чита се тачка 13. програма рада, која гласи:

Друштво ће код меродавних радити да се одлука II Конгреса у дело приведе, и нарочито ће се адузавити, да се питање о осаврању Половпривредног Одсека на нашем Универзитету што пре и онако рети, како је Конгрес то тражило.

Решено: да председник изврши одлуку Конгреса што пре.

Чита се тачка 14. програма рада, која гласи:

Друштво ће у року две године ошребити привремене радове за пројекат једне ошребити Земљске Половпривредне изложбе у 1919. год. и у том циљу савураће и везу са меродавним државним факторима, како би се ова изложба, во одлука Главних Говедника Зборова могла у дело привести.

Решено: да председништво о овој тачки размисли и на једној од изданих седница поднесе повештај и предлози лица за одбор.

Чита се 15. тачка програма рада, која гласи:

Друштво ће и две године одржавати пријатељске везе са свима удруженима у земљи, која раде у шобом смислу, као и са сличним удруженима словенским, нарочито угословенским и другим на саврани.

Решено: да председништво поднесе предлог управи, са којим друштвима треба ступити у контакт.

Чита се тачка 16. програма рада, која гласи:

Друштво ће о идућем главном годишњем Збору Српског Пољопривредног Друштва држави Пољопривредни Конгрес, на коме ће се разјављивати акција њивама из целокупне области пољске привреде и пољопривредне полицијске, с тога ће примити до 1-ог јануара 1912. поједине реферате и радове на преглед и свенујално савјештање на дневни ред Конгреса.

Решено је: да се преко „Тезака“ објави пољопривредни Конгрес и узме стучњаци, да пријаве своје теме Управи друштвеној, које мисле навести на Конгрес.

Овим се завршава разрада програма рада за 1911 г.

76. Решавање о помоћи подружницама за 1911. год.
С обзиром на рад и активност подружница у пр. години и послатим програмима рада за ову годину решено је да се паза:

Крушевачкој подружници помоћ од	400.—
Пиротској " " "	400.—
Жачкој " " "	400.—
и за изложбу	
Рудничкој подружници помоћ од	500.—
и за изложбу	
Моравској подружници помоћ од	200.—
Београдској " " "	500.—
Тивачкој " " "	400.—
Подрињској " " "	500.—
и за изложбу	
Крајинској подружници помоћ од	400.—
Чачанској " " "	500.—
Нишкој подружници помоћ од	500.—
Ужичкој " " "	400.—
Ваљевској " " "	400.—

а подружницама: Топличкој, Крагујевачкој и Лековачкој, да се не издаје никаква помоћ.

У исто време решава се, а према питању Зајечареке Пољопривредне Подружнице за помоћ (плати економу 720 дина) на име издржавање угледног имања, да Подружница то имање изда под кирину или у крајњем случају прода, пошто петом дилу служби окружна пољопривредна станица, из ралого што Подружница и Друштво немају материјалне могућности, да ово имање одржавају.

71. Секретар чита понуду ливнице „Балван“ за продају пресаванца и навештај комисије о прегледу пете.

Решено: да се питање о пресаванци „Балван“ одложи за идучу седницу, а да се пресаванце, по ранијој одлуци Друштва набаве са стране.

72. Секретар саопштава приједлог одбора среза ипчињског да даје гаранцију за справе.

Решено: да се извештае, да окружни одбор тражи одобрење од Господина Министра Финансија, да се може издати Друштву набаве са стране.

73. Секретар чита прелозог г. Лукићевина о уређењу друштвене библиотеке.

Решено: да председништво предузме мере за уређење библиотеке.

Записник

IX. седнице Управног Одбора, држана 4. априла 1911.

Присутствовали су: председник г. Кузмановић, п. председник г. Аца Живановић и чланови г. г. Сreten Јевтић, Милан Грковић, Др. Милан Вајинац, Др. Урош Стајић и Петар Матејић.

Безежа Милодраг Обреновић.

74. Секретар чита записник прошле седнице. Прима се

75. Г. Петар Матејић пита, да ли се води рачун о томе, да ако чланови управног одбора не дођу на 6 узастопних седница губе право на чланство управног одбора; наводи г. Др. Вељу Стојковића за пример.

Председник одговара, да једини узрок, који спречава г. Стојковића да не дозани на седници тај је, што је г. Стојковић у иностранству.

76. Секретар навештава о смрти

Бранка Јевремовића, трговца
члана утемељача С. П. Д.
† 17 марта 1911.

Милоша Виловића
члана утемељача С. П. Д.
† 18 марта 1911, и

Милосаву Петровића
секретара Мин. Привреде у пензији
редовног члана С. П. Д.
† 25 марта 1911.

Примавући ову троструку тузну вест анаљу, чланови управе утајањем и са „Вог да им души прости“ одаше повољницама своју понугу.

77. Преправка садржаја отвореног великог магацина.
После прегледа зграде решено је, да треба учинити следеће радове:

1-во Озидати зидове са 1/2 цигле.

2-го Ставити плафон, ватос, прозоре и врата.

3-ће Зградити са пола фуговати а изнутра малтерисати.

4-то Г. г. Сreten Јевтић, Др. Милан Вајинац и секретар друштвама да нађу изкиљера, коме ће се платити до 250 дина. за планове предрачун и надзор за време рада, да прегледају и проуче планове и предрачун, на ако нађу, да је план и предрачун довољан, да се одмах расписне лицитација за ове исправке и доправке, а протокол лицитације поднесе одбору на одобрење.

78. Регулисање питање друштвеног особља, према буџету примљеном за ову годину.

Решено је: 1-во да се повишице даду од 1. маја.

2-го да ватне особљу и служитељима буду следеће:

Секретару	3240 дина.	годишње
Банкијинку	1320 " "	" "
Кљнговођи	2520 " "	" "
Економу	2400 " "	" "
Писару	1800 " "	" "
и служитељима		
Спасоју	1380 " "	" "
Ђорђу	1080 " "	" "

79. Секретар чита покладу ливнице „Балкан“ у вени са ранијом понудом, а затим извештај комисије о прегледу пресалице.

Решено: да Друштво увореди са пресалицом „Аустрија“ и Верхолеровом препоруком и пресалицу „Балкан“; да је према понуђеним условима а према потреби узима; да се свака пресалица пре продаје прегледа и да се пеналата фабрици врши као што је и сама понудила; да Друштво у току године изводи проба са овом пресалицом.

80. Секретар чита понуду фабрике Браће Гоњенац и извештај комисије о прегледу пресалице „Крајина“.

Решено: из разлога што назначена пресалица у погледу израде и рада није показала задовољавајуће резултате, Друштво је не може препоручивати и продавати ове године.

81. Секретар чита предлог г. Др Ђоке Јовановића о смањивању норме за хонорисање радова у „Тезалу“.

Одбор излази узелд тога што чланци у „Тезалу“ треба да буду кратки, научни, практични и савремени, норма ни у колико није велика, нити је треба смањивати.

82. Секретар реферирше о стању у коме се налази питање о резолуцији по теми о живинарству, одржаној на овогодишњем Конгресу.

Решено: пошто никаква резолуција није поднета Конгресу на пријем, — јер је се Конгрес пре закључно по што је одређени одбор могао да поднесе резолуцију, — не може се сматрати ни да таква резолуција по томе предмету и постоји; штампати предавање са осталима, а ставити идућем Конгресу у задатак, да донесе резолуцију по овоме питању.

83. Чита се молба Владе Х. Илића да му Друштво да на посугу потребне предмете за приређивање мезарског једномесечног курса.

Решено: да му се одговори, пошто Друштво сада ради правилима за предавање, тек кад нити буде готов, моћи ће му се одговорити а за сада тражени справе и нема у својим магацину.

84. Секретар чита писмо Вајмарског Друштва за историју и агрикултурну литературу, којим извештава, да ће се у Бечу 20. маја (п. н.) у 11 часова пре подне, у сали више техничке школе, приредити евечавиет у славу и знак признања проф. Др. Гиду Крафту почасном члану друштвеном, преминулом 21. фебруара 1907., те моли Друштво, да изволи послати овог извештаја.

Решено: да се умоли г. Радомир Нашић, Управитељ Ратарске Школе у Шапцу, да оде на ову комеморативну прославу као извештајик друштвени, да узме учешће у говору и оди захвалност и пошту друштвеним великом покојнику.

За пут и све трошкове одређује му се одсеком 200 динара.

85. Секретар чита оставку члана управе г. Др. Ђоке Јовановића, а један члан саопштава оставку члана управе г. Лукићевића.

Решено: да председник и г. Грковић умоле г. г. Лукићевића и Ђ. Јовановића, да понуду своје оставке, пошто се налази, да је њихово присуство као чланова управе потребно за завршење пројектованих радова у овој години.

86. Секретар чита оставку г. Једе Марковића члана управног одбора.

Пошто је г. Марковић сада занета толико спречен послом, да му није могуће долазити на седнице ова се оставка прима знању.

87. Секретар чита одговор г. М. Лукићевића, којим извештава Друштво, да узелд тога што је избор за уредника „Пољопривредног Календара“ за 1912. год. у супротности са његовим предлогом, изнесеним на прошлој седници, не може да се прими за уредника.

Примљено знању и решено да се умоли г. Др. Милан Вајинац да се прими за уредника „Пољопривредног Календара“.

88. Секретар чита одговор г. Драшковића, да не може да се прими на члана одбора за поручу пројекта у циљу оснивања Земљорадничке Коморе.

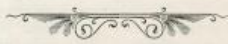
Прима се знању и релана да се умоли г. Коета Стојановић мнл. на расположењу да се прими за члана овог одбора.

89. Одређивање накнаде трошкова председнику и секретару друштвеном на одласак у Краљево на прославу 50-годишњег књижевног рада Др. Ђорђа Радића.

Решено да им се да на име трошкова по 10 динара дневно и прилаз подвозни трошак по рачуну.

90. Чита се молба Подружине Рудничке, да јој Друштво изабави повеље за своје чланове.

Решено: да уредник „Тезака“ са секретаром учине избор и поднесу своје мишљење, на једној од идућих седница.

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТУЈУ СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

КА ОСНОВ НАЈВИШЕГ СТАНА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. СРПСКОМ ДРУШТВУ ПОСРЕ
ВОМА ИЗДАВАЊУ

Цена огласима поновљена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 19.

БЕОГРАД 10. ЈУЛА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ.

Пероноспора. — *Модорас Обреновић.*

О чиниоцу војска. — *Д-р Рајковић.*

Кратке поуке из сточарства: Штук краваца домаћих животиња у од-
шту. — Хемингвај састав животињског тела и животињских производа. —
М. Н. Дрицкић.

Говорачтво у Шајкеровој. — *Мил. Ђончић.*

Српски уни-верзитет. — *Бор. Милутиновић.*

Гласник.

Получе септима

Друштвени и пољопривредни послови: Записници седница.

Конгрес. — Позив на Савезнички Конгрес Печара.

Датум „Тексту“: Вештачко одгајивање матаце, на 14 слика у тек-
сту. Превод од М. Обреновића.

ВИНОГРАДАРСТВО

ПЕРОНОСПОРА

Лавске године ова болест винове лозе оштетила је виноградаре у Србији са неколико десетина милиона динара, упропастила много чокова и прети да и ове године почини доста зла, смањивајући бербу и сатирујући већ ослабљену лозу.

Српски виноградарци имају пред собом опасан и веома јаким непријатеља, и да би могли да га победо и прво треба да га добро познаду.

О пероноспори је се доста и доста писало, али ипак недовољно, јер код нас још постаје неодредјени појмови о самој болести, њеним последицама и начину спречавања. Велики спречавања а не лечења, с тога што се чокок који болује од пероноспоре не може излечити, али се може спречити њени даљи развој па и сама појава.

Пероноспора се опажа у свима топлим и влажним деловима Европе и Америке. У Француској је први пут запажена 1878. год Између 1880. и 1890. готово

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 зли., на пола године 3 зли., чланови помагачи, чланови свих друштва, подружја, осн. школе, читаонице, војиски станино кадра, јусти, министри, земљорадничке задруге, и чувари лоза добијају лист за пола цене, ако положе ординару унапред за целу годину.

УАВ СРБИЈЕ

на годину 8 франка, ни срп. пољоприв. удруженија и нашога чланова или у српске земљорадничке задруге и читавице, цркве, школе и министри добијају лист за 6 франка, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удруженија преко њиха не ни се лист слати.

сви Европски виногради били су десетковани овом болешћу.

На сваки начин пак, и ова, као и многе друге болести, донета је из Америке, у времену кад је се почела уносити америчка лоза, надржљивија према филоксери у борби, у којој је Европска лоза подлегла.

Пероноспора напада све зелене делове лозе и развија се у *унутрашњости* њихових ткања.

Први знаци пероноспоре опажају се на лишћу: то су прљаво беличасте мрље, на доњој страни листа, које по некад покриву целу ту страну. На одговарајућим местима на горњој страни појаве се жуће перге, чије жутило — умирањем тога дела листа — постаје све загаситије, док се лист не смежура, сасуши и отпадне.

Ове перге, на доњој страни листа, лако могу прстом да се отару, и тиме разликују пероноспору од друге једне ништавне болести — Еринозе — код које се испупче поједини делови листа а на супротној удубљеној страни покривени су жућкастим маљама које се могу отрти. Ова последње лисна болест проузрокована је убодом једног инсекта и ни у колико није опасна по организам лозе.

На младим ластарима пероноспора се појављује око коленаца у облику дугачких загаситих мрља, одакле отпадне лист а сам ластар се сасуши, у најбољем случају не сазри и лоза угине преко зиме.

На цветовима ређе се опажа и тада проузрокује рђаво и недовољно оплођивање; на зеленим гроздовима опажа се прво као нека прљаво бела навлака, слична оној на лишћу, зрна потамне, смежурају се, омекну и опаду. Ако пероноспора нападне зрна гроздја кад су почела да мењају боју — да ирвене — онда се не опажа овај прљав прах на површини, већ загаситије мрље које ускоро покриву целу површину, покожица испуца и зрно пропадаје.

Вина произведена од болесне лозе, чак и у случају ако је гроздје могло да сазре, услед сунине ве-

лике количите азотних — белаченинских — једињења веома се лако преврћу и подлежу многим болестима којим вино од здравог грожђа може да одоли.

Отуда се објашњава оно, што многим изгледа чудновато, од куд се сад вина много теже чувају, лакше преврћу и кваре, но вина од старе наше домаће лозе, која су се са много мање пажње, поклоњене свима радовима, одржавала много боље.

Пероноспора напада такође и пувољке, омета њихово сазревање, што доприноси да пувољки много лакше преко зиме измрзну, но код здраве лозе.

Из овога што предходи, види се да су штете од пероноспора огромне: ништећи листове — који су у исто време плућа и уста билина — спречава стварање шећера у грожђу, те ово остаје недовољно слатко и кисело: спречава нормално сазревање ластара и пувољака те тиме шкоди и берби друге године, смањује живот — век — лози, тако, да после неколико узастопних година са јаким пероноспором, чокот подлегне борби и лоза утине, као што су на жалост многи виноградари могли да опазе, да им је ове године доста чокота сасушило се и угунило, а врло вероватно, може бити још више но ове године, биће тих случајева издуге године, јер је и ова 1911., врло повољна за развијање пероноспоре.

Гљивница која проузрокује ову болест (peronospora или plasmopora viticola) размножава се на два начина: у току топлог дела године ситним заметцима спорима, а у јесен јајима или зимским спорима.

У пролеће, зимске споре које су презимале у лишћу, или чак и делови мицелијума, разиште ветром падну на горњу страну листа и кад нађу повољне прилике за развијање одмах почну да клијају. Те повољне прилике јесу: влага и топлота.

У капљици росе или капи кише нарочито кад их сунце загреје јаје или спора почне да се развија пружа један коренић „мицелијум“, који се спусти између ћелија листних и чим доспе у унутрашњост почне да се грана у свима правцима, обавијајући унутрашње ћелије пружајући сисалке које црпе храну намењену биљки, од чега нападнути делови — у недостатку хране — слабе, пожује и утину.

На супротној, доњој страни, листа, наскоро ће се појавити прљаво бео прах. Под микроскопом овај прах изгледа као мноштво ситних гранича од којих свака на врху носи по неколико малих летњих заметака — спора — које ветар веома лако разноси по околним виногрдима, док не падну на горњу површину листа и почну да клијају под istim околностима под којим и зимско јаје.

Са једног листа средње величине при јакој зарази пероноспоре, ових гранича има толико, да могу лако да произведу 50—60,000,000 спора. Дакле онда, кад се болест на листу опазе, свако лечење тог зараженог дела листа је немогуће, јер је пероноспора већ у последњој фази — фази размножавања — и већ је извршила свој посао на том месту листа.

То размножавање спорима бива преко целог лета али да би могла да презими ова гљивница употребљава други начин размножавања. На крају лета мицелијум у унутрашњости листа почиње да задебљава на

извесним местима, образује полне органе, који после оплођења дају једно јаје — зимску спору — обложено јачим обмотачем, који ће га сачувати од непогоде и зимских мразева.

Из овога што претходи, разумеће се лако, зашто су виногради у низини јаче нападнути од пероноспоре, но они који се налазе на странама брда.

Код нас се пероноспора обично појављује у другој половини априла и почетком маја, а кад је пролеће хладније онда и дошпије.

Дешава се по некад да се ширење пероноспоре уз једаред заустави. То се опажа кад топлоте нагло наступе или кад дуже време дувају суви и топли ветрови.

Све наше лозе нису подједнако осетљиве према пероноспори, једна од најосетљивијих је багрини, обично се на њој и опазе први знаци пероноспоре.

Као што смо раније напоменули, последње пероноспоре опажају се и у идућој години, јер пувољки на једногодишњем ластару, који имају да даду родне граниче, нису могли довољно да се развију услед болесног стања целог чокота.

Кад смо се упознали са начином живота пероноспоре биће много лакше борити се против ње.

Орган лозин у коме се налази мицелиум (жилице) пероноспоре болестан је и не може се лечити.

Једини пут, којим морамо поћи, то је да *створично* клинчае спора, да их уништите пре но што су се показали први знаци болести. Овај начин, при коме се организам не лечи већ се спречава сама појава болести, зове се *превантиван*, а као најбоље превантивно средство до сада показале су се бакарне соли — отровна тела.

Изгледа, да је ово средство случајно пронађено: виногради у Медоку (Француска) да би сачували од пролазника грожђе на чокоту поред пута, прскали су лозу смешом плавог камена и креча раствореном у води, те су приметили да пероноспора нема дејство на тако опрсан чокот.

Г Мијарде, професор на универзитету у Бордо-у, први је објаснио дејство бакарних једињења: бакарне соли које се налазе на горњој површини опрсаног листа, лако се растварају у капљицама росе или кише која падне на лист, и довољно је, да у тим капљицама има 2 до 3 десета милионитих делова бакара па да убију спору и спрече свако њено клијање.

Споре се развију и почну да клијају у капи воде на *горњој страни листа*, дакле, ту страну треба и прскати.

Превантивно средство — бордовска чорба — треба да пријања што боље на лист, да му покрије што већу површину, али не цео лист, јер би тиме спречила правилно функционисање листних органа, стога треба да буде расута у што ситнијим капљицама на листу.

О томе како се припрема бордовска чорба, већ је говорено на овом месту (види број 12 „Тежака“).

ВОЂАРСТВО

О ЧИШЋЕЊУ ВОЂАНА.

Занемарена и занемогла вођна, има да се бори за свој опстанак са разним непогодма. Кора јој отврдне, дрво оболе обрасте маховином, лишавем и другим наметинцима, које ју ешпу и лаве. У кратко речено: животири јадним животом и корача брзим коракот својој проаети, своие крају.

Ко своје воћке, од мацена још, е најжном негује; ко своје воћке преко деце године чисти кад год се потреба укаже, а е јесени и кречот премазује, тај неће имати потребе да их од старе коре, тога скривити епних епних штеточина, чисти; тај неће имати потребу, да маховину, ту пеллицу најбољих сокова, са својих вођана екида, — свега тога неће бити код чисто одржаване воћке.

Али, ко своје воћке кроз читав низ година није чистио, па га на посетку већ једном и сама савет на то нагони, да своје воћке очисти, тај треба при чишћењу да претре понаве око вођана, како ће све одого на понаве наети; све што падне, треба лено и нажалто покушати и сагорети, јер ленод епнае старе коре, има увек епних штеточина, које су се кроз читав низ година усаед домаћинове неважно, ту одомаћиле. Све се воћна на овај начин очисти, онда ју треба елмах и окречити, па ма у које то доба године било.

Сима онима, који се на неплодност својих вођана жале, топло препоручујем, да своје воћке, пре свега очисти од сувиниших, у губето стојећих грана и оградана како ће на тај начин добити више ваздуха и еветаети. Код мене, на пример, за тај посао не постоји никакво правило, да то чиним е јесени или е прозаје; ја чистим и разарбујем; ја то чиним преко деце године, кад год па потребно нађем. Поседе тога, треба занемогте воћке и поубривати; па и то се може чинити преко деце године. Ако све ово не помогне и воћка не отпочне повисајти да рађа, онда не остаје друго ништа, него тако нередној старости воћни оставити само неколико главнијих грана, а остале све посећи, пазећи при том, да се воћни одраки уједно и леп облик круне.

Ја и евет навомином, да плодност нередних, старијих вођака, треба подестаи *најпре чишћењем* и уклањањем свега, што се на њој као уроек нередности налази; за тим долази поубривање и тек на посетку кресање. А воћку, која се већ мора кресањем на родност присвањати, није вредно више ни одржавати, нити се оно њој трудити, него ју треба другомо замењити.

Чишћење и отаја чишћење, прав је услов за одржавање свежине, живота и родности код вођака. P.

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ СТОЧАРСТВА

1.

Циљ хранења домаћих животиња у опште.

— В. Ренер. —

Познато је, да животиња којој се храна никако не даје — утине од глади. Међутим утинуће од глади наступа тек после неколико недеља, а кад-кад тек после неколико месеци. За ово време живи животиња од своје масти и

свога меса, јер непрестано мазе количине од њих сагоревају у свима живим телесним деловима. Као што се зна, живо животињско тело има топлоту од 37° до 40° С. Ма који мртав предмет, коме се вештачки ова топлота дај, па се онда саме себи остави — отпусти своју топлоту све дотле, докле се сам не наједначи са топлотом своје околине, дакле докле се, као што се то лаже, није охладно. Напротив топлота живог тела одржава се на истој висини, и ако оно непрестано испушта своју топлоту у хладнију околину. Да се ово последње доиста дешава, види се на пр. из тога што стаја, у којој стога браван, баш и на хладној земји изгледа као загревано и утолно више у којој је већи број стоке. Кад тело, дакле, непрестано топлоту испушта, па омет се његова топлота одржава на истој висини, онда је то могућно само тако, што оно бива непрестано „загревано“, јер маст и месо у њему сагоревају.

Ово сагоревање даје и снагу, силу за извршавање многих вољних и невољних покрета. Помислити само на рад срца, које исто онако као шпир (пушпа) неуморно тера крв у различне делове тела и омет је утисава; а да дисање и тако даље. Као што се епнина пара, која покреће парну машину, производи сагоревањем угља, тако постоје и снага која је потребна телу, сагоревањем масти или меса.

Као производи овога сагоревања јављају се угљени киселина и вода, а при сагоревању меса сем тога и урин, сулфурна киселина, фосфорна киселина и тако даље. Угљени киселина и велики део воде појављују се у падненом ваздуху, а остала градина излучује се из тела у мокрваћ.

Животиња, која се храни, такође производи непрестано снагу и топлоту и излучује производе сагоревања, али штети маст и месо свога тела, јер потребно јој „гориво“ узима из хране коју је појела. Ова храна, која је управо довољна за производњу потребне телесне топлоте и снаге, и чијом употребом животиња нити опада нити напредује — зове се *храна за одржавање шела* или *храна за самоодржање*. Од ове хране за одржање тела нема пољопривредник никакве користи, изузев само бубре које добива. Али, пољопривредник драги своју стоку за то, да му она на какву корист пружи. Мада стога треба да расте т.ј. она треба да ствара месо, кости, крв; одрасла, на гојене метоје стога треба да се угоји, да постане маена т.ј. она треба да произведе и вабади телесну маст; млечне креве треба млека, врло много млека да дају, а родна стога треба пољопривреднику снагом својих млинића да послужи. Све ове привредне користи може животиња само тада дати, ако добива много више хране но што јој је потребно само за одржање живота — другим речима, ако буде добијала сем хране за одржавање тела још и хране за производњу — *производне, продуктивне хране*.

Чудновата је појава, како могу у животињском телу из савени најразличнијих хранљивих градина постојати тако савени различити животињски производи. Представити само себи читав дуги низ хранљивих градина, из којих крвава млеко ствара, или помислити само на то, како теле од овога течног млека ствара чврсто месо и још чврсте кости. Нешто само ближи ствари кад хемијени састав нештамо како оних животињских производа тако и ових хранљивих градина.

2.

Хемијски састав животињског тела и животињских производа.

— В. Ренер. —

Поематрамо најпре *млеко*. $\frac{1}{3}$ млека вода је. Исп-

римо млеко опречно, падају да не загни, онда нам остаје само $\frac{1}{4}$ чиретих градина — тако звања сува градина. Ова сува градина садрже углавном сирепину (казеин), албумин млеко — маст, — млечни шећер и млечни пепео. Два од ова градина, сирепина и млеко, опште су познати, јер се у сваком d машинству спремају од млека или и употребавају. Албумин (белаченина) је у млеку растворен, он се не агрушава као сирепина кад се млеко укисели, него остаје тако растворен и у киселој сурутци. Загрејемо ли сурутку, онда се албумин одваја у омакуљивају и може се сад лако приметити. Да у млеку има шећера, примећује се већ и по његовом слатком укусу. На млека се може и чист шећер направити. Таква *млечна исхер* може се на пример куњити у апотекама и дрогеријама. Да у млеку има и пепела, можемо се уверити, ако потпуно сагоримо млечно суво градино Хемпчар нам може да покаже, да је млечни пепео састављен из разних и неразних градина. У њему има на пример кухињске соли, калијеве соли, гвозда, креча, фосфорне киселине.

И *месо* има сличан састав као и млеко. Месо има 50 до 75% вода, а кад-кад и више воде. Суво градино састоји се погачито из познатих месних влакана, мање налази се у њему више или мање масти, маке количине једнога градина сличног шећеру, и оно врликом сагоревања оставља малу количину минералних градина (калциј, гвозда, креча, фосфорне киселине и др.). Градино месних влакана, повато под именом мишићна влакнина, (мишићни фибрин), показује у хемијској погледу, велику сличност са сирепином и млечним албумином, и ако су по спољашњим изгледима различити. Тако на пример знају се, при хемијском распадању ова три градина ости неким елементима, на име угљеник, киселина, водоник, азот и сумпор. Има још читав ред градина која показују сличан хемијски састав сирепини, млечном албумину и мишићном фибрину. Имеју осталих овде долази једно градино, које је главни саставни део белачета у коњињем јајету, и по коме се цео овај ред градина назива *белаченином*.

И *костни* састоји се из воде (око 20%) и сувог градина. Суво градино садржи — што зависи од стања уривености грав — више или мање масти, а остатак се састоји из $\frac{1}{2}$ градина сличних белаченини, која при кувању с водом дају знак, и $\frac{2}{3}$ пепела, који се у главном састоји из фосфорне киселине и креча.

Наведени примери могу бити довољни. Они су нам показали као саставне делове животињског тела и животињских производа: воду, белаченине (назване и протејински градинама), маст, шећер и шећеру слична градина и, најзад, минерална градина.

М. Н. Лук.

ГОВЕДАРСТВО

ГОВЕДАРСТВО У ШВАЈЦАРСКОЈ.

Имећу свију држава на земљиној кугли говедарство је и мазарство на највећем врху савршенства у Швајцарској. По последњем статистичком бројању стове године 1906, највеће је стање говеди 1,494.144 комада у вредности за 628 милиона франака, који су расподељени на 214.520 приватника. По прорачуну проф. Др. Лаура годишњи бруто

доходак од говедарства прелази $\frac{1}{2}$ милијарду франака. Годишњи доходак сам за се од мазарства износи вредност од 333, од прознодије меса 149 милиона франака; а вредност рада од говеди протрпења је на 29 милиона франака. Са суншником произвођије од говедарства Швајцарска снабдева своје (комшије) суседне земље. Године 1908-ије увезла је Швајцарска волана на клада и телад у вредности за 28,9 милиона, меса у вредности за 19,3 и путера у вредности 9,9 милиона франака, свега за 48 милиона; али то исте године извезла је млека у вредности 37,5, сира у вредности 49,3 и говеди за прилод и запат у вредности 10,6 милиона франака, свега за 87,5 милиона франака. Она има три главне расе говеда (*сименталер* говеда са планина Алпа, *шеицер* говеда мрко-црвена (брауи) и *фрајбургер* говеда са јиринг-фелема) која се за поправку европског говедарства од прво светског значаја. Од свију раса највећима се рапространила сименталера, што јужној и средној Немачкој, Савоенији, по Русији, Србији, Вугарској, Румунији. Што тако дело цвета и напредује швајцарско говедарство има се прихватио природним величачаством бреговина и под Алпима добрим пашњацима; а сем тога средња подза овојине у земљи. Просечно долази је 1906 г. на сваког сопственика по 7 комада говеда, тако да је сам сопственик или надзорник млеко лично свако говеда да надгледа и прегледе. Али при овим средним природним и економским предузецима једва би се до тако добрих резултата доби могло да и законодавац и управља (власт) кантонама није се узешла и узела ревеноно и са разумевањем за домаће говедарство. О историјском развојку и садашњем стању ове брже за домаће говедарство пише Др. Данил Ренгајнер врло детаљно и нажалост у својој књизи од 263 страна: *Die Staatlichen Massnahmen zur Förderung der Rindzucht in der Schweiz*. Zürich. И ми вемо на овом месту изнети само неколико од мера предузетих од стране државе, које су важне и могле би послужити за углед за побољшање говедарства у Србији.

По закону од 22 децембра 1893 г. сваке године уноси се у буџет државни позиција (догачине министру) на подизање говедарства земаљског најмање 400.000 франака. А године 1908-ије издати су појединим кантонима из месо државне на субвенције 288 182 франка, као премије онима земљорадницима који одгаје најбоље *бикове* на прилод. 96 932 фор. премије за најбоље прилоде *краве* а 107.047 фор. премије онима одгајачима, чије су књиге о салату фамилије најчачије и ове. Сем тога, поједини кантони троше знатне суме на иле и салате пшаве, тако и пример кантон Берн у 1908 г. изадио је 125.000 фр., Фрајбург 26.806. Санкт-Гален 60.120. и Цирих 54.211 фр.

Од државе приватних за јаван прилод, одређених бикова, кравака су 9 кантона, а 6 кантона завезли су природу одабирање за сву гајећу сточу, изазимајући варош Базел; и само у 4 кантона немају још премија и за краве на прилод. Сваке године врши се изазобена пијача нарочито за свој мрко-дрвених говеда а у Берну за свој шарених говеда и том приликом раздају награде и дају помоћна средства и од савеза и од кантона; тако се исто ради са прилодом сточом (говеда) у Ваду, Фрајбургу, Берну и Цириху. Фрајбург и Санкт-Гален час награђује још вишине економије (гадинства) што рационално одравају и обрађују аглицне пашњаке на којима мада говеда лети по цео дан проводи. Ова поседља мера могла би дело и корисно да се примени на суватима у Заатибору

Конастину, Жељану и т. д. доста сличним алиментним напавцима, а заслужује нашу пажњу и изолуба младих говеда да се што већма одомаћи и распростраи у Србији, као што ради у 15 кантона Швајцарске, где се свака ободрава на две гајење младе стове (телади) а не да се за дубав глева тегад касашину продају да их вишо, још дашагог меча поједе Клавје, тек од неколико дана отеженог товета требао би забрати, и по угледу на Швајцарску а нарочито кантон Цирх организавати са премијама (наградама) подетицај за одгајивање добрих тегади.

Vol.

ПРИВРЕДА

СРПСКИ КУКУРУЗ ОДЛИЧАН ЗА ФАБРИКАЦИЈУ ХАРТИЈЕ

— огледи у Француској. —

Српски цин-кукуруз

(le maïs géant de Serbie).

Под тим насловом приказао је у априлу месецу *Dr. Heckel*, директор Ботаничке Баште и Колонилалног Музеја у Марсељу, Француском Пољопривредном Друштву једну врсту српског кукуруза, који је већ две године у јужним департаментима Француске гајио и са њом огледе вршио.

Посредством наше Извозне Банке и нашег конзула у Марсељу, *Dr. Heckel* је дошао до једне врсте нашег кукуруза, који, судећи по опису испитивача, мора да је наш стишки жути, кукуруз, или чак и производ дугог мележења између нашег долинског кукуруза и америкашког белог, званог „коњски зуб“, који је пре извесног броја година у Србију, пренесен али се није могао чист да очува.

Ево како *Dr. Heckel* описује тај наш кукуруз који је одгајно на добро наћубреној њиви (стајским и вештачким хубретом):

„Српски цин-кукуруз одликује се својом вислином „струка, која може да иде у нашим“ јужним департаментима до 3 и 4 м.; стабла се одликују величином пречника (дебљином) и носе 3 до 4 „конишна клина од 20 до 25 см. дужине, покривени крупним зрњављем жутије и олако црвенкасте боје. Зрно подсећа својом величином на американске врсте „Коњски зуб и Кушко“. Клинови су много шири на основи но на врху“.

Интересантно је код ових огледи *Dr. Heckel*-а, да они нису вршени искључиво у погледу количине плода, но је главно ту оцена квалитета и квантитета шаше.

У Француској, као и у другим културним земљама појавила се поодавно бојазност, да ће сиров материјал (дрво) за фабрикацију хартија понестати и поскупити, или чак да ће та врста индустрије довести у питање останак шума, које играју тако важну и познату улогу у самој земљорадњи. Из тих разлога све што у себи садржи довољно целулозе, предмет је па-

жње индустријаца хартије. Слама већ одавна даје ону жуту (пуну ситне ненскуване сламе) хартију, чија је вредност мала и која се виђа по нашим бакалницима Шаша није била у употреби, ма да су Американци у Сједињеним Државама покушали без успеха (20—30% произведене вредности) са својим сортама да дођу до једног индустријског продукта.

Ти американски покушаји и навели су *Dr. Heckel*-а да покуша са европским сортама у том правцу. У том огледању пажњу његову привукао је, нарочито, наш српски кукуруз, који је због његовог великог пораста назвао цинковским. Из тих огледа излази, да наш кукуруз поред обилног зрна даје и велику количину шаше, богату у целулозу. С тога је тај кукуруз гајио идуће године, у већој мери по јужним департаментима (од семена директно добиеног из Србије), а од добиене шаше извршио један индустријски опит за производњу хартије.

На анализи, стабла српског кукуруза дала су 51% целулозе, али због извесних индустријских тешкоћа у изради хартије својствена шаша, треба очекивати, по уверењу фабрике, 40% производа од употребљеног материјала шаше. Дакле, 10% више од најбољег америкашког (30%).

Добивена хартија, од које се један мали примерак налази у нашег Министарству Народне Привреде, доста је чиста, нарочито кад се узме да је рађена у маломе; боја је бело свикаста, али може бити још белја тако да фабрикар већ сад предвиђа могућност да добијемо тешко меча до 1/2 са другим тешкима за добијање *fine хартије*; најзад квалитет добиеног продукта је одличан. Тако хартија, онака каква је добијена у оном малом индустријском опиту, оцењена је од стране марсељских трговца, као одлична јака хартија за паковање у вредности од 20 до 30 франака 100 килограма, способна да прими и штампане.

И ако је тешко веровати у својку индустрију хартија, у којој би, бар за сада, играо и кукуруз улогу, ипак, није од мањег интереса констатовати да је шаша, добијена из семена кукуруза српског порекла, дала највећи проценат целулозе и вероватно највећу укупну количину целог производа по хектару а при тамошњим приликама.

Од интереса би било даље знати: како се српски кукуруз у погледу целулозе и зрна одржава под Француским климатима тј. подлежи ли дегенерисању и у колико? Ако би се огледом констатовало, да наш кукуруз под француским поднебљем, губи, у другој или трећој генерацији, знатно своје особине; онда би Србија, од евентуалне употребе овог кукуруза у француској индустрији хартија, постала у најмању руку, лиферант прикладног семена исто онако, како је то Русија са ланеним семеном за западне европске земље*).

Ова интересантна појава реферата, за коју има заслуге и наша Извозна Банка, скренула је пажњу и нашој Пољопривредно-Хемијској Огледној Станици

* Наш конзул из Марсеља већ се је обратио пре 4 дана Империјалном Билду, да он прво Српском Пољопривредном Друштву давати 10.000 килограма семена српског цин-кукуруза на рачун једне француске фирме. Наше Пољопривредно Друштво прихватило је ону понуду са највећом обилом и нарочито је у највећем интересу.

* Француски.

Министарства Народне Привреде, да од идуће године уђе дубље у ово питање и изведе начисто: Које су наше сорте кукуруза, у погледу целулозе најинтересантије. Евантуално, ступиће Станица и у директну везу са страним агрономским станицама како би могла изближе да прати развој овог по нас тако интересантног питања.

Износили ове интересантне податке о могућој индустријској употреби шаше за производњу хартије ми констатујемо: да је кукуруз и без овога сматран за једну интересантну индустријску биљку и употребљаван (било семе, било шаша) за разне индустријске продукте. Но о овоме биће говора други пут.

Б. Мезутиновић.

Вентеелт*. Такође је у Холандији јако распрострањен ичеларски злет „Praktisch Eimker“, који издаје Н. А. Веил у Dinxperloo-y.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Руже треба калемити кад је превадица и облачно време, Подлогу, на 8 дана пре калемљења треба добро заливати, како би мегра што сочнија била. Калемгранчице треба узимати од здравих и добро развијених ружа које су цветале. Онда из средње калемгранчице су најбоља. Чим се калемгранчица одече, треба са ње покидати све лишће, како би што више остало воде у калему. Окалемљена места треба завезати рафлијом.

Са ружа треба уклонути прецветале цветове пре но што завезу семе, јер онда затораста јачи буду и боље одрвене.

Расквочану кокош коју не требамо за насад, најбоље можемо одлучити од квочања, ако је затворено у калвом простору, у коме има само једно седало. Ту јој треба придружити каквог ватреног петла. Хранити је треба умерено са што више зеленица. После непозно дана кокош ће престаи са квочањем.

Да мраве сузбијемо у пчелињаку најбоље је средство: попитати мравинак гасом (петролеумом), или око смирних кошица, које много трпе од мрара, свуда посути пепела или ситно истуцаног нафталина.

И пчеле без матице износе мртве на поље и уносе цветни прах у кошицу. У први мах ове обзатмачене пчеле луте и брује јако, после се примире и отпочну да граде матичњаче; ако не унесу у том послу, онда кошица отрутован т.ј. пчеле раденице почну да носе јаја. Пчеле таквог народа обично и сувише уносе цветног праха у кошицу.

Пчеле се навикну на пљачку кад се просепа око кошица мед или шећерна вода, или кад се извањено саче оставља по пчелињаку да отворено и неокривено лежи.

У повртњаку треба штетели жабе и корњаче, јер оне велики број штеточних утамаке. Гуење су у повртњаку штетне, исто тако и кокоши, док су плавке врло корисне, јер врло брзо прождиру пужење, црве и разне гуењице.

ДРУШТВЕНИ ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

Записник

Х. Седнице Управног Одбора, држане 5. маја 1911. године.

Били су присутни: председник г. Ваада Кушаковић и председник г. Ада Живановић, чланови управе г. г. Сре-

Г Л А С Н И К

ПРОИЗВОДЊА МЕДА У ХОЛАНДСКОЈ.

Холандска је са својих медених колача на далеко позната и у том погледу она је велики конкурент француској и белгијској роџи, Мед, који се у Холандској произведе, већином се у земљи потроши, а једини мали део извози се за Немачку. Медени колачи справљају се по правилу од увезеног меда. Медени се колачи јако треше, док сам мед у земљи ређе. Пчеларство је слабо развијено и већи део пчелара налази се у пугарима (кајае) око Северног Брабанта и Гелдерна. По статистичким подацима Холандија је у 1910 години бројала свега 200.000 кошица. Те године меда је било доста, али не баш најбољег укуса. Овај добар принос меда има се приписати благој зими. Због тога је те године и еравмерно врло мало денатурисаног шећера утрошено на исхрану пчела. Према конзуларним извештајима, од јесени 1909 године до краја пролећа 1910 године, утрошено је денатурисаног шећера укупно 200.000 килограма у вредности 90.000 динара у целој земљи.

Трговци меда знаде се, да трговина с медом не иде тако добро као ранијих година. Извоз меда из Холандије износио је у 1908 години 58.000 грама, у 1909 години 28.000 грама, и 1910 години 78.000 грама. Увоз на проџа износио је: у 1908 години 2.646.000 грама, у 1909 години 2.989.000 грама и у 1910 години 2.658.000 грама. Од овога увезено је из Сједињених Америчких Држава 943.000 грама, из Француске 308.000 грама, из Немачке 156.000 грама, и из Белгије 113.000 грама. Годишњи принос од пчеларства био је 1-5 милион грама меда и 160.000 грама воска.

Удружење, које се највише ичеларским приликама у земљи бани, јесте „Die Vereeniging ter bevordering der byenteelt in Nederland“, чијем се труду има да захвалим, што је се пре кратог времена у Утрехту одржао веома посебан ичеларски конгрес. Према извештајима са тог конгреса види се, да су холандски ичелари веома добро организовани и удружени, и да се све новине и проналасци, као и трговински односи између појединих држава, одмах евоципитувају ичеларима. Ова удруженост холандских ичелара је дело овог друштва, које броји око 4.000 чланова, који су у 68 разних места највећу делатност развили. Друштво издаје и један ичеларски злет, звану Maandschrift voor

тен Јевтић, Др. Бока Митровић, Др. Милаз Влајинац и Др. Урош Стајић.

Као гости присуствовали су редовни чланови г. г. Милун Лукић, прота Милош Марковић, Др. Богдан Марковић, Бора Милутиновић, Милан Николић и Др. Коста Поповић.

Бележко секретар Миодраг Обреновић.

91. Председник отвара седницу и извештава чланове појединих одбора о њиховом наименовању, молећи их, да почну рад на остварењу појединих тачака програма рада за ову годину, наглашавајући, да овим чином Друштво предаје на извршење одборима разраду појединих тачака програма рада.

Прима се.

92. Г. Кушаковић моли одбор, да Друштво набави за председника Једну годишњу карту I кл, за подвож на државним железницама.

Решено: да се прими молба г. председника, но с тим, ако је могуће, да карта гласи на једног члана Полоопривредног Друштва, тако, да ће моћи чланови, који путују, по разним друштвеним пословима користити се, а у немогућности овога, да гласи лично на председника.

93. Секретар чита писмо г. Милана Јованића, којим извештава Управу, да се не може, због својих приватних послова, признати за члана одбора око припреме за приређивање изложбе о сави друштвеној 30. октобра г. г.

Прима се.

94. Председник реферире о потреби набавке плавог камена, кога Друштво има у свом магацину још само око 3000 кгр. а тражиња је из дана у дан све већа.

Решено је: да се најпраним путем позову лиферанти да поднесу понуду према условима, који ће им се одмах послати за набавку 20.000 кгр. плавог камена. Оферти ће се отворити 7. ок. м. у подне и отог дана на седници управног одбора решити, код кога ће се узети.

95. Секретар чита писмо г. Пера Кушаковића апотекара из Врање, којим извештава Друштво, да као вршилац тестамена г. Тасе Јовића бив. надзорника Врањске Ваље, шаље Друштву 100 дин. и уписује пок. Тасу за члана утемељача.

Прима се ово извешће, одбор одаје пок. Таси устајањем и са „Бог да му душу прости“ своју пошту и г. Кушаковићу своју захвалност.

Уписати пок. Тасу за члана утемељача.

96. Секретар чита молбу Љубомира Марковића тежала, да му се да накнада од 25 дин. за једно стабло гуска, изложено на изложби 1907 г. које му ипак враћене.

Решено: да се нађу акта по овом предмету и да се изнесе на решење првој паредској седници.

97. Г. Пера Кушаковић апотекар из Врање, благајник „Културне Лиге“, моли да Друштво уступи Врањској Народној Библиотеци своја издања бесплатно.

Решено: да се од свију издања пошаље по један примерак бесплатно.

98. Секретар чита писмо Народне Банке, којим извештава Друштво, да даје Жичкој Полоопривредној Подружји, на име помоћи око приређивања изложбе, 500 дин., са молбом, да јој се јави колико и каквих ће се награда образовати из ове суме.

Решено: да се захвали Банци; да се упути писмо Дружјини Жичкој са молбом, да назначи податке, које Банка тражи.

99. Председник извештава, да је г. Нешћу за одлазак у Беч поред 200 дин. одобрених од Управног Одбора, додато још 50 дин., правда свој поступак и моли да га управни одбор прими.

Одобрава се поступак председника.

100. Секретар чита молбу библиотекара Врбничке библиотеке, да јој се даду књиге друштвеног издања бесплатно.

Решено: да се молба попушта ереком економу на мишљење и по повратку да се узме у поступак.

Записник

XI. седнице Управног Одбора Српског Полоопривредног Друштва, одржане 7. маја 1911. год.

Били су присутни: председник г. Кушаковић, и.председник г. Ада Живановић, чланови управе г. г. Милаз Грковић, Сретен Јевтић, Др. Милаз Влајинац, Др. Урош Стајић, Др. Бока Митровић и Петар Мацинајћ.

Као гости били су редовни чланови г. г. Борнеав Милутиновић и Милан Николић.

Бележко секретар Миодраг Обреновић.

101. Секретар чита записник IX и X седнице.

Примају се.

102. Набавка плавог камена.

Секретар саопштава, да је на основу одлуке донете на седници од 5. ок. м. расписана лиценција за набавку 20.000 кгр. плавог камена. Друштво је се обратило најбољим фирмама (6) и добило понуду само од једне (г. Давида Смића и Комп.) Предлаже, да се отвори оферт те фирме.

По отварању решено је: да се ова понуда не може признати, с тога, што је рок за понорку од 4 недеље, време етпш у коме се називамо, сувише дугачак.

Г. Ада Живановић објашњава да је плави камен апсолутно потребан и да се мора набавити ма по коју цену, иначе се ставаа у питање опстанак нашег виноградарства, које преживљаје узед пероноспорне веома критичне моменте.

Решено је: да се плави камен набави што пре.

Председник предлаже, да се Друштво обрати Министарству у овим зацста критичним тренуцима по винодели у земљи.

Г. Грковић одговара, да је Министарство у немогућности да помогне Друштво у овим тренуцима.

Председник пита на који начин да се изврши та набавка.

Решено: да Друштво пошаље једног или два члана да одмах оду на центар продаје, заклуче по најповољнијим условима и одмах експедују два вагона за Београд.

Председник пита колико ће бити њих.

Гласањем решана се, да Друштво пошаље двојицу својих чланова и бира г. г. председника Кушаковића, ил секретара и Борнеав Милутиновића, да изврше овај посао.

На име трошкова одређује им се по 30 дин. дневно с тим, да им се признаду подвозни трошкови.

103. Секретар чита молбу г. Мил. М. Борнеавића, да се пошаље јој за живинарник такмичару г. Доброславу Брачичу трг.

Како је у етечају назначено, да се оставља такмичарима извршење и подизање живинарника, не може се посетити никаван плаи, али како би требало расплатити услове за подизање живинарника решено је, да се узме г. г.

Ада Живановић, Милош Јуктвић и Др. Урош Стајић, да се првине онога посла.

104. Секретар чита молбу Љубомира Марковића аем љодеца, да му се да накнада за једно стабло гусака изложено на пазојби 1907. г. које му нису враћене.

Како је Друштво зачета примило известан број гусака, које су приликом транспорта измешана биле, те их није могло изложити, већ их је пролазио јавним ликвидацијама и позад увео у своју касу, на кога је извесним тачкичарима извршена накнада, решено је: да се молбу на име оштете преко Подружнице Жичке пошаље дн. 25.

105. Секретар друштвацки покреће питање о штампању наменског Конгреса и Збора из прошле и ове године.

Решено: да се штампа, и то предавања у целини а дискусије по њима у изводу; еве штампати гармондом.

Да би штампање било што брже и боље да се умоли г. Др. Ђоша Митровић да се првине сређивања материјала, који се односи на предавање о живинарству и утицају самоуправа, г. Бора Милутиновић, о свему што се односи за хем. љубре и његову употребу; г. Др. Милан Влајковић, да припреми материјал, који се односи на његово овогодишње предавање о Пољопривредном Одезу, а г. Др. Урош Стајић за предавање по питању о Пољопривредном Одезу одржаном на Конгресу 1910. г.

106. Секретар покреће питање о штампању извештаја комисије о проучавању ужитког округа.

Решено: да се радиони, који су прикљени до сада, даду на рецензију г. г. Грковић и Митровићу, да се умоли г. Мијоковића да одговори коме је предао извештај г. Биће Матића, који му је био дат на прочитање.

107. Секретар чита акт Министарства Привреде, којим пропраћа молбу Шабацке Стрелачке Подружнице, да је ослободи плаћање 10-50 дина., колико дугује Друштву за узето семе од гледачице.

Решено: како Друштво не производи ово семе већ га и само култује, то не може неупити захтев те Подружнице.

108. Секретар чита писмо Министарства Народне Привреде, којим извештава, да даје Друштву 1000 дина, као помоћ за извештај извештају пројектовану у овој години. Прима се знању са захвалношћу.

109. Уредник „Тезака“ предлаже, да се по одређеној норми хонорису радони од 7. до 12. броја „Тезака“.

Прима се предлог е тим, да сеник овере г. г. Сретен Јевтић и Петар Матејић.

Записник

XII. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, бржане 13. марта 1911. год.

Присутни: и. председник г. Ада Живановић, чланови г. г. Милан Грковић, Сретен Јевтић, Др. Милан Влајковић, Др. Урош Стајић и Петар Матејић.

У оствету секретара бележио г. Др. Урош Стајић.

110. Председник г. Ада Живановић, референте Окбору, за се ни један од предузетача није пријавио према расписаном атечају за опорку шавиљона, ма да су и поред огласа у Српским Новинама познани и именовани да поднесу понуде.

Решено: а) Да се опорка шавиљона изврши у режии. б) Да о извршењу воде надзор г. г. Сретен Јевтић, Др. Милан Влајковић и Младраг Обреновић, они такође да изабере и грају.

б) Да се у име један назир, потребан број задара и цимермана и потребан број суровина из Казненог Завода.

г) Врата и прозоре да изарај етолар по погодба.

КОНГРЕСИ

СРПСКИМ ПЧЕЛАРИМА

— Позив за Свесловенски Конгрес Пчелара —

Према решењу I Свесловенског Пчеларског Конгреса који је одржан у Софији у јуну месецу прошле 1910. године а у споразуму са члановима главног одбора Свесловенског Пчеларског Савеза, II Свесловенски Пчеларски Конгрес ће се одржати у Београду 6, 7 и 8 августа ове 1911 године.

Овим се позивају српски пчелари, да узму што живље учешћа а расправама на овоме конгресу. За конгрес имају вредност расправе ове врсте: 1. Опашања из пчеларског живота, 2. Чинени практични огледи и упоредни резултати са разним справама и кошицама, са пчелулативним прихрањивањем са тачно наметним начином рада, 3. Статистички подаци растања или опадана броја кошица у појединим местима, околнинама, или дрвој земљи, 4. Случај појаве пчелаци куге или каике друге болести, 5. Чинена физиолошка, биолошка и бактериолошка истраживања, 6. Огледи са медоносним биљем, 7. Хемијске анализе пчеларских производа и најпретији начин распознавања фалсификата.

Среће се накнада српским пчеларима, да је отворен упис у чланство Свесловенског Пчеларског Савеза, чланрина је 5 динара. Српски пчелари треба да се покажу, да су достојни делог пљена и гласа који они сугуде уживају. Треба сав дадати по све овогодишњег мртвина које је било међу нама опадало, димо доказа, да код нас има животно снаге и способности за рад и да е правом можемо ући у клас словенских другова. Треба нам се једном оесветити и удружено приовути на посао, како би се што пре надокнадило оно, што је за ових 8 година изгубљено. То ћемо доказати само тиме ако се у што већем броју уишемо у Свесловенски Савез, и на овај конгрес изиђемо. Овај призив не треба проветити, јер ће Београд доћи олет на реду тек после 6 година.

Пријаве и чланарину треба слати блајинку српског одељка савеза г. *Миши Петровићу стр. Београд (Саво), а реферате г. Радолвиру Нешћу, иновектору Министарства Народне Привреде, Београд.* Може се референти да њихови реферати буду што краћи и разговетнији, а неги ће се примати најлаже до 15 јула ове године.

Одбор за приређења
Свесловенског Пчеларског Конгреса.

ВЕШТАЧКО ОДГАЈИВАЊЕ МАТИЦА

Преведено из „Vie á la Campagne“

ПРЕВЕО

М. ОБРЕНОВИЋ.

— СА 14 СЛИКА У ТЕКСТУ —

У БЕОГРАДУ

ШТАМПАРИЈА „ДОСИТИЈЕ СИРАДОВИЋ“ ЧИКА ЉУБИНА УЛИЦА БРОЈ 8.

ЛЕВИТОВИЋА ГИЗДРЕНОВА (ПРЕД А. СТАВОЈЕВИЋА)

1911.

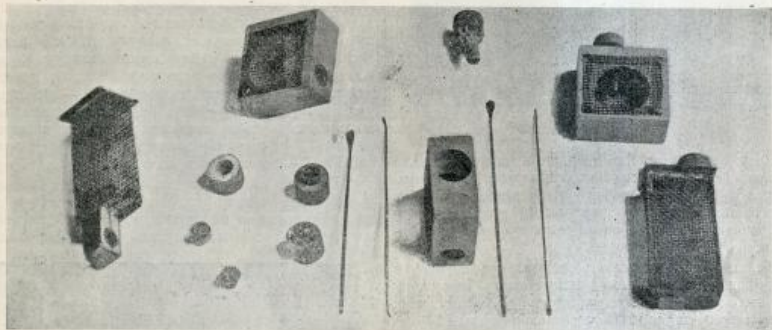
ВЕШТАЧКО ОДГАЈИВАЊЕ МАТИЦА

(ПРЕВОД С ФРАНЦУСКОГ)

Одгајивање матица природним путем тј. помоћу пчела, не даје увек довољан број матица — нарочито за трговину. Из тог разлога тражили су пчелари начин, да могу да произведу већи број матица. Тај начин састоји се у томе: што се јаким безматкама дају вештачки матичњаки, у које се метне мало каше из природних матичњака, а затим у тако приготовљене ћелије ставе се црвине пчела радница. Пчеле негује те црвине, као да су се излегли из правих матичњака,

метне у рам кошнице безматке, која служи за производњу матица. Тако ће све матице угледати свет и пчелар ће бити у могућности да их све очува и употреби.

Одгајивање матица на овај начин назива се „вештачким одгајивањем“, он није ништа друго до директна последица — у неколико *дошера* — природног одгајивања тј. искористивање истинског пчела, да створе матицу, кад је немају.

Алатке и материјал, потребни за вештачко одгајивање матица. Вештачке ћелије од воска и дрвени ваљци, у којима ће се вршити одгајивање матица; мале кашчице за вађење каше из природних матичњака и за полагање на дно вештачких ћелијаца; мале игле, савијене и спљоштене на крајевима, за вађење црвића; кафешчић за затварање покривених матичњака, из којих ће наћи младе матице.

Слика 1.

које би оне саме сградиле. На тај начин се постиже интензивно одгајивање матице.

Међутим, не треба мислити да ово иде баш тако глатко као што на први поглед изгледа, јер се матице веома нерадо трпе, и убијају своје супарнице, пре но што би и нашле на свет. Мало даље показујемо начин, на који може да се спречи ово убијање, стављајући сваки матичњак у нарочити кафешчић, који се

Припрема потребног материјала. За вештачку производњу матица потребно је следеће: 1) вештачке ћелије од природног воска, 2) мали дрвени ваљци, на једној страни избушени, да би могли да приме вештачку ћелију. Ова парчад дрвета — ваљци — потребни су, да би се помоћу њих могли матичњаки да премештају, а да се при том не додирују прстима, кад матичњина ћелија буде готова и дође време да се

употреби. На горњој страни ови ваљци имају гвоздени шилка, којим се утврђују забадањем за оквир или доњи део сатоносне рама; 3) једна врло мала заокружена кашчица са дугачком дршком, помоћу које се може узимати из природног матичњака каша и уносити у вештачку ћелију, 4) једна мала челична игла са повијеним и спљоштеним крајем, помоћу које се може да извуче црвић из ћелије а да се не повреди и да се по том положи у вештачку ћелију, у коју је већ метнута каша. Ова као и предходне алатке, морају бити од пониклованог челика. 6) Кавези за извођење матице — мали кавези — од исплетене жице, који на горњој страни имају отвор, кроз који пролази матичњак, а на доњој затварач од дрвета, са малим вратанима и 7) један оквир удешен за то, да се за њ могу учвршћивати кавези за извођење матице.

Најбоље време за овај посао то је мај, јуни. Матице треба изводити у време најчак паше, онда су пчеле најактивније, црвиће матица тада обилно хране те се могу добро и брзо да развијају.

Закљачење вештачке ћелијнице у удубљење на дрвеном ваљку.
Слика 2.

На тај начин добиће се одлични матичњаци. Ако је главна берба меда прошла, онда треба добро прихрањивати безматку одређену за производњу матице. Не треба никада производити матице у времену кад нема довољно трутова, јер би матице остале неоплођене и немогуће би пропао.

За одгајивање матица треба изабрати најбољу и најјачу кошницу, која има одличну матицу. Такву кошницу треба обезматити, одузимајући јој матицу, која ће се употребити приликом вештачког ројења.

Тога ради треба узети сат, на коме се матица налази и ставити га у једну празну кошницу. Поред овога рама ставити још два рама са пологом и пчелама из других кошница; добро их окадити и додати два рама са празним ћелијама а остатак празнине у кошници допунити сатним основама. Овако припремљену кошницу ваља ставити на место какве јаке кошнице у пчеланику. Ову промену места ваља извршити у доба дана, кад је већи део пчела на пашу. Раднице се враћају на место, где им је била стара кошница, улазе у нову кошницу и ту образују нов јак народ. На овај начин пчеланик ће добити једну нову и јаку кошницу.

Вратимо се сада обезматиченој кошници. Она ће

ускоро опазити, да јој нема матице и показиваће приметне знаке опште забуне.

Пошто су пчеле различна бића, оне неће очајавати, већ, како имају црвиће разне величине и старости, даће се одмах на посао — одгајивању матица, од којих би једна имала да замени стару однемену матицу. Одмах ће почети да граде матичњаке из материјала околних ћелија. Пошто су унштиле или пренеле у празне ћелије јаја или црвиће из поварених околних ћелија, почеће да хране црвиће у матичњаку кашом за матице. Два дана после замени стару однемену матицу, предатати кошницу. По томе треба извући једно за другим три рама који имају најбоље почетке матичњака, перушком шчитити пчеле у ту исту кошницу, а рамове ставити у једну малу помоћну кошницу. Ако је температура на пољу 12°—15° С ваља ставити на под кошнице млаку циглу, да би се избегло расхађивање полога; за тим пренети ту помоћну кошницу у собу, у којој је температура 20—25°, где ће се наставити посао. Ако је време топло и лепо онда се све то може да ради и на пољу.

Пологање матица у колевке — вештачке ћелије.

Треба имати при руци какав повећи сто и почети посао овако: Узети једну за другом вештачке ћелије и помоћу једног мало заокруженог штапића, завући их у удубљење на дрвним ваљцима, који се по томе утврде на покретном сатоносу. (Слика 2).

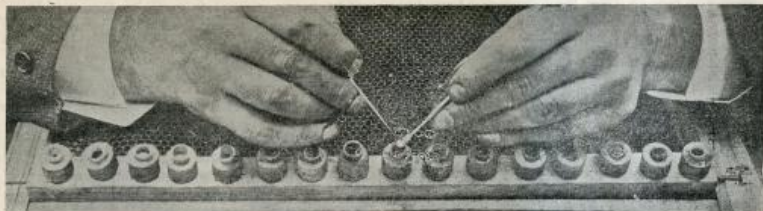
Каша за матице налази се у довољној количини у природном матичњаку. У почетку рада који ћемо описати, треба извући најпре црвиће матице из матичњака и помоћу мале кашчице извадити један мали део каше — од прилике десети део — и ставити је у вештачку ћелију — која ће постати колевком нове матице, па по томе пажљиво положити црвића у ту ћелију. У природном матичњаку остаје од прилике каше за 7—9 вештачких ћелија.

Кашу из матичњака ваља узимати на овај начин: помоћу мале челичне игле пажљиво се извуче црвић матице и стави на ивицу ћелије, по том се малом кашчицом извуче каша и стави у вештачку ћелију и

Вађење каше из природног матичњака.
Слика 3.

кад је ћелија тако припремљена, положи се црвић матице на дно те нове ћелије. Овако треба снабдеи и остале вештачке ћелије кашом и у сваку ставити црвиће пчела радница. (Слике 3 и 4).

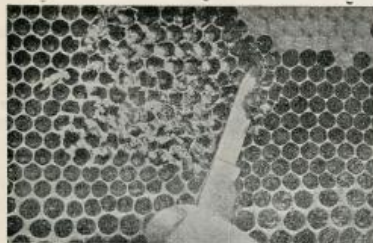
Пологање каше из природног матичњака на дно вештачких ћелијаца.

Слика 4.

Преображавање црвња раденице у матицу.

Ови црвњи радница — да би се постигли добри резултати — не смеју бити старији од 2 дана. Извежбап пчелар лако их распознаје по величини, али мало невештји треба да раде овако: треба да ставе у средину полога, какве јаке кошнице један празан сат. Матица чим нађе празан сат одмах почиње да носи јаја у њему, о чему се можемо уверити већ сутра дан. Трећег дана из јаја се излегу црвњи, који се четвртог дана већ лако распознају на дну ћелице. Тада их ваља употребити.

Да би се црвњи могли лакше изваде из ћелија треба ћелије оштрим ножем подрезати до близу ивица на коме су црвњи. Нож, пак, да боље сече ваља замочити у врућу воду. (Слике 5 и 6).

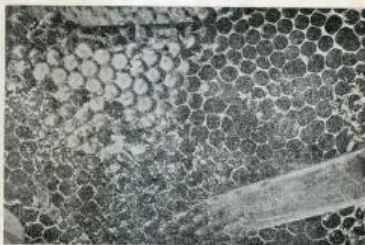

Да би се црвњи лакше извадили, ваља оштрим ножем сасећи горње делове ћелијаца.

Слика 5.

Малу спљоштену иглу ваља по том пажљиво завући испод црвња и полако, да се не повреди, извући га са дна ћелије, заједно са нешто мало каше, која се на дну ћелије налази. На исти начин и са толико исто пажње ваља спустити црвње на дно вештачке ћелице. Да би се црвњи што мање повредио треба приликом вађења подметнути иглицу под део тела који је савијен. И при најбољој пажњи дешава се, да се по који црвњ повреди, стога треба бити до крајности пажљив. (Слике 7 и 8).

За овај посао треба припремити више вештачких матичњака но што је потребно, да би се доцније могао да учини што бољи избор.

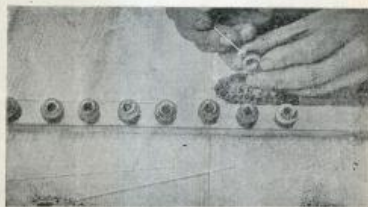

Да би сасецање ћелијаца било лакше, нож ваља загрејати у врућој води.

Слика 6.

Додавање будућих матица обезматиченој кошници.

Пошто су сви вештачки матичњаца снабдевени црвњима, ваља ставити сатонушу са утврђеним ваљцима у помоћну кошницу и ову донети до обезматиче-

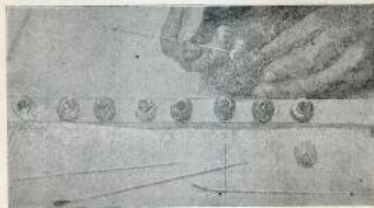
Превашање црва пчеле раденице у вештачки матичњак.

Слика 7.

не те у њу положити сатонушу из помоћне кошнице. (Сл. 9 и 10). Ову кошницу треба сада снажно

прихрањивати, како би пчеле брзо подигле и однеговале мале црвиће, који су овако пренешени. У доброј, средње

Пологање црвића на дво вештачке ћелије.

Слика 8.

јачине, кошници, може да се однегује до 40 матица.

Кад би поглед пчеларев могао да продре у кошницу, могао би да види какав је чудноват инстинкт

леуу кашу, помоћу које ће од обичних радиличиних црвића одгајати матице, док друге, прикачене на пвциу матичњака, шире и продужују зидове његове према развићу црвића. (Слика 11).

Ускоро младе матице су развијене и њихове ћелице заклоњене. Тада наступа метаморфоза, и онда је већ моменат да се матичњаци метну у кавешчиће. (Слика 12).

За један дан ларве матица оперу кокон а шест дана по томе излази пвсект из чауре. По својој природи матице се никако не трпе, те да би се избегло међусобно убијање треба удесити тако, да се свака матица излеже у засебном кавешчићу.

На четири дана, пошто су матичњаци затворени, ваља добро надимити обезматичену кошницу и полако извући рам за извођење матица.

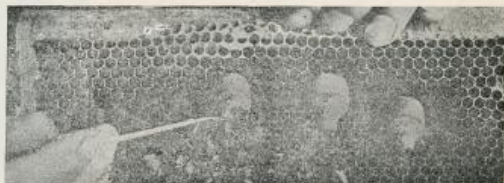
Сваки матичњак ваља откачити, држећи за дрвени валак тако, да врх матичњака буде окренут на ниже и завући га у кавешчић за извођење матице. (Сл. 13).

Све те кавешчиће са матичњацима ваља ставити у нарочити за то припремљен рам.

Стављање вештачких матичњака у кошницу. У средњу кошнице ваља метнути сатонушу са ћелицама.

Слика 9.

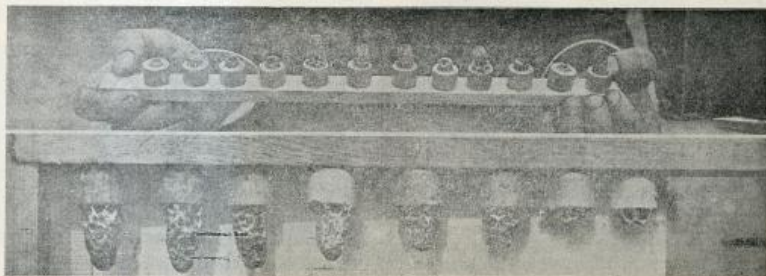

Ако немамо сатонуше, можемо вештачке матичњаке, снабдевене кашом (хравом) и црвићима, метнути у сџт са пологом.

Слика 10.

пчела, односно колику необичну пажњу и пегу поклањају овим малим створовима које је пчелар метнуо у колевку: неке дају будућим матицама нарочито сирем-

Тај рам — оквир — за извођење, преграђен је дрвеним летвицама, за које се кавешчићи учврсте један до другог.

Сатонуша снабдевен матичњацима разне старости. Горе сатонуша из кошнице, која није прихрањивала. Доле сатонуша у своје природном положају у кошници.

Слика 11.

У обезматиченој кошници остави се само један матичњак слободан, из кога ће једна млада матица изићи и заменити ону, која је тој кошници била одузета.

Црв матице у затвореном матичњаку.
Слика 13.

Рам са извођење треба метнути у средину полога обезматичене кошнице, где ће, благодарећи природној топлоти пчела ускоро калећи се нове матице.

Петнајест до шеснајест дана пошто је јаје снесено, млади матице ће угледати свет. Кад се преображај ларве у савршеног инсекта доврши, млади матице прогризну доњи део матичњака и изађу. (Сл. 14).

Прео преображај траје 15 до 16 дана и иде овако: у облику јајета 3 дана, 5 до 6 дана у облику црвића, један дан траје преправа чауре, два дана одмор, за један дан се изврши преображај, матица се одмара три дана и по том изилази.

Млада матица рођена у слободи биће у скоро оплођена, остале пак, које су се излегле у кавезчићима биће такође ускоро, као што ће се из идућег дела видети.

Вештачки произвеђене матице могу се употребити на више начина.

1-во Ако у пчеланику има једна или више кошница без матица, треба ставити у средину народа једну младу матицу затворену у кавезчић да би је пчеле примиле без негодовања. У том циљу треба размаћи два сата и између њих ставити кавез са младом матицом. Сутра дан може се кавез отворити и пустити матицу у слободу.

Може се — што је још боље, — оставити пчелам да саме изведу матицу из кавеза. Пошто је матица добила мирис кошнице, затворити доњи отвор кавеза парчетом воска пчеле ће га прогристи и примити матицу код себе.

Ако је време лепо, млада матица биће ускоро оплођена, о чему се може пчелар уверити

Затворен вештачки матичњак. Приликом рада држати матичњак тако да врх буде окренут на ниже.
Слика 13.

5 до 6 дана дошције прегледајући, да ли у ћелјама има јаја. У случају да је млада матица при свадбеном путу угинула, треба је заменити новом на исти начин.

2-го Ако у пчеланику има слабих, старих матица, треба их заменити на исти начин новим.

3-ће. Млади матице могу се употребити за вештачке ројење. У том циљу, треба повадити рамове са пологом и пчелам из неколико јаких кошница, образовати нове кошнице без матица, којима ће се после једног дана додати млада матица као и у предходним случајевима.

И старе и нове кошнице треба прихранивати снажно десетак дана, да би се подстрекла матица на што веће пошење јаја.

4-то Млади матице могу се употребити за резерву дотичног пчеланика или за продају.

За тај посао ваља имати једну или више великих кошница, које се могу поделити на неколико одељења, или што је још боље више малих помоћних кошница са 4—5 рамова. Ове мале кошнице свадбу се саћем и пчелам из јаких кошница у којима треба да буде полога равне старости, и пошто се добро накаде, стави се у средину матица у кавезу.

Млади матице пошто су оплођене, могу се употребити за намењени циљ, мали обезматичени народи здружити или придружити слабијим кошницама.

При шиљању матица — продаји — треба имати нарочите кавезе, са више одељења, која су у вези и у неколико од њих стави се меда. Матицу прате 10 до 15 пчела на путу.

Добре стране вештачног одгајивања матица.

Изаваз матице из матичњака.
Слика 14.

Вештачким одгајивањем добија

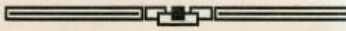
се много матичњака, који су обично бољи од природних. Ови се матичњаци, благодарећи дрвеним ваљцима, могу преместити и сместити, без икакве опасности по црвић матице који се у њима налази.

Одгајивањем на овај начин добија се знатан број матица, које ће бити одличне стога, што су пореклом из најбоље кошнице у пчеланику.

Ова серија младих матица угледа свет онда, кад је пчелару потребна, и из великог броја, пчелар је у стању, да избере и употреби најбоље.

Надзор матичњака је у многоме упростићен, пошто су употребљени црвићи исте старости.

Најбоља пак страна је у томе, што се може вршити ројење, а да се не мора остављати кошница за дужи или краће време без матице, пошто се млада матица додаје обезматиченој кошници готово одмах, чим се стара уклопи. Млади матице ће у брзо бити оплођене и размножаваће пчела, неће тако рећи, ни бити прекинуто.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 ЗК и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПОШЛУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШИГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. СРПСКОГ ДРУШТВЕНОГ НОСИ
ВОИТА БЕСПЛАТНО

Цена сгласима каловеника је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољоср. Друштво власник, председник: Влад. Куцаковић.

Одговорни уредник: Д-р Урош И. Стајић.

БРОЈ 20.

БЕОГРАД 20. ЈУЛА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

Под Највишом Заштитом Његовог Величанства Краља

П Е Т Р А I.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

приређује у част доласка словенских пчелара

ове године од 6. до 14. августа закључно

У БЕОГРАДУ,

У ПРОСТОРИЈАМА СВОГА ДОМА,

ПЧЕЛАРСКУ ИЗЛОЖБУ

Отварање Изложбе на Преображење (6. августа) у 9. часова
пре подне,

а затварање 14. августа у 5 часова по подне.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дина, на пола године 3 дина.
чланови поштомачи, чланови спис друштва,
подружници, осл. школе, чита онице,
војници стазног кадра, ђаци, манастири,
земљорадничке задруге, и чувари шума
добивају лист у пола цене, ако
положе претплату унапред за
целу годину.

У СРБИЈИ

на годину 8 франка, по срп. поштомачи,
удружења и њихови чланови као и српске
земљорадничке задруге и читавошине,
праве, школе и манастири добивају
лист за 6 франка, кад унапред
положе претплату и кад се претплате
код свог удружења преко кога
ће им се лист слаати.

Програм изложбе :

I. Одељење.

Кошнице разноврсних система — пуне и празне,

II. Одељење.

Пчеларске справе :

- a) Справе за рад око пчела;
- б) Справе за вађење меда (истресалице, цеднице и тако даље);
- в) Справе за топљење и цеђење воска;
- г) Справе за израду вештачког саћа;
- д) Средства за држање и преношење меда.

III. Одељење — Пчеларски производи.

1. Сировине :

- a) Мед вађен на истресалици, цеђен, и у саћу;
- б) Восак природан.

2. Прерађевине :

- a) Прерађевине од меда, као разна пића: медовина, ликери, сирће, ракија и др., затим колачи с медом, воће укувано и иначе конзервирано у меду, репел и др.
- б) Прерађевине од воска, као: вештачко саће, бељен восак, свеће, модели од воска итд.

IV. Одељење — Средства за пчеларску наставу :

- a) Пчеларска књижевност,
- б) Слике и снимци,
- в) Препарати.

V. Одељење — Грађа за проучавање пчеларских прилика :

- a) Статистика,
- б) Карте и дијаграми.

VI. Одељење

Медоносне биљке, свеже и сушене (хербарије).

VII. Одељење

Непријатељи пчела.
Болести пчела.

VIII. Одељење — Угледно одељење (вап награде).

Разни системи кошница, справа и осталог прибора и материјала пчеларског, оригинали, модели, цртежи и пројекти.

Награде :

- Премија Народне Банке . . . . . 300 динара.
- Награда Београдске Задруге . . . . . 100 динара.
- 4 награде Народне Банке по 50 дин., 200 динара.

Награде Министарства Народне Привреде:

- 6 награда: по 1 преса за израду вештачког саћа са прибором, у вредности 70 дин. Укупна вредност награда . . . . . 420 д.
- 12 награда: по 1 истресалица за истресање меда, у вредности 45 д. Укупна вредност награда . . . . . 540 д.
- 2 награде: по 1 топнионца за топљење воска, у вредности 45 динара. Укупна вредност награда . . . . . 90 д.

Награде Српског Пољопривредног Друштва:

- 3 награде: по 1 топнионца, система „Ричеа“,

- у вредности по 69 динара. Укупна вредност награда . . . . . 207 д.
- 3 награде: по 1 истресалица за истресање меда, система „Вурдан и Беноа“, у вредности 50 динара. Укупна вредност награда . . . . . 150 д.
- 3 награде: по 5 комада кошница „Полошки“ са 20 оквира, по моделу А. Ж., у вредности 80 дин. Укупна вредност награда . . . . . 240 д.

Награде Српског Пољопривредног Друштва:

- 2 награде: по 5 комада кошница „Полошки“ са 16 оквира, по моделу А. Ж., у вредности 75 динара. Укупна вредност награда . . . . . 150 д.
- 100 награда: у кошницама „Полошкама“, по моделу А. Ж., пчеларским капама, справама и пчеларским књигама. Укупна вредност награда . . . . . 1000 д.
- 10 награда: по 1 „Лајансова“ аутоматична дуваљка, у вредности 10 динара. Укупна вредност награда . . . . . 100 д.
- 20 награда: по једна „Прокопова“ дуваљка, у вредности 5 динара. Укупна вредност награда . . . . . 100 д.

Сваки награђени излагач, поред материјалних награда, биће награђен и дипломом или похвалницом, ако Оценјачки Суд досуди, да излагач и шакоу награду заслужује.

На ову изложбу може учествовати сваки српски пчелар, као и занатлија, који се бави израдом кошница пчеларских справа итд.

За Изложбу треба се пријавити непосредно Српском Пољопривредном Друштву или државним и српским економима најкаље до 15 јуна ове године, те да би се благовремено могло издати и штампати каталог Изложбе.

Бланкети за пријаве, као и флаше за мед, могу се добити код државних економиа бесплатно.

Предметни за Изложбу могу се шледићи непосредно Српском Пољопривредном Друштву или предавати државним економима.

11. маја 1911. године
у Београду.

Управа

Српског Пољопривредног Друштва.

С А Д Р Ж А Ј.

Пчеларска Изложба у Београду
Сушаркет. — Др. Ђорђе Рашић
Кратке поуке за сточарства: Састав зрелих живих средстава. — Спаринско хрле. — М. Н. Лукичић.
Сврба саћа — П. С. Петковић.
Пазљиво и пренос свегне саћа. — П. С. Петковић.
О врстама и заправљању виноградa и справљању борбосне чербе. — В. Вошковић.
Дугограна уна за узгајање оливова. — Др. Ур. М. Стајић.
Поучне ситуације.
Гласник.
Четула.

РАТАРСТВО

СУНЦОКРЕТ.

Семе од сунцокрета има у себи уља, које је за јело врло добро и здраво и које се употребљава за фабриковање најфинијих сапуна итд. Енглески и немачки пољопривредници сеју сунцокрет близу пчеларника, јер пчеле у цвету његовом налазе доста материјала за мед и восак; зрном се живина храни, која се од њега добро и брзо гоји; зелено лишће даје стоци добру пшћу, а танка влакна, која се у стаблици налазе, мешају са свилом и ткају мараме; осим тога прави се од тога влакна и хартија, и на послетку сува стабљика даје врло добар материјал за гориво, јер даје жестоку ватру.

Сунцокрет има две главне врсте: са белим и црним семеном и великим и малим цветовима — „погачама“, „колочницама“. Има га и са пуним цветом.

Сунцокрет је у Европу донешен из Америке око године 1569.

Сунцокрет захтева јаку, ђубревиту земљу, коју треба дубоко узорати и уситнити. За сунцокрет треба земљу у опште исто тако приготовити, као и за кукуруз; а и сеје се исто тако као и кукуруз; исто тако и обрађује.

Берба настаје онда, кад листићи у венцу око погаче почну да вену, што обично наступа месеца августа или септембра; сунцокрет сазрева за 160 до 180 дана. Берба се овако извршује: најпре се одсеку погаче са мило дршке, па се онда повежу по 3—5 комада (према величини погача) у снопче и тако се повећају негде под кров, да се суше и дозревају, само се од птица и мишева причувати морају, јер они врло радо једу семе. После извесног времена „искомина“ се семе из погача и очисти од плевне.

Са једног јутра можемо, према приликама и сорти сунцокрета, добити 500—1000 килограма семена и 2000—2500 килограма стабљика.

Семе има у себи 25% уља.

р.

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ СТОЧАРСТВА

3.

Састав хранљивих средстава.

— В. Ренер. —

У хранљивим средствима налазимо иста или врло слична градива, као и у животињским производима.

Вода има у тако великој мери у многим хранљивим средствима, да се врло лако може исцедити. Али и из хранлива, која на први поглед изгледају сувани сува, као што је сено, слама и зрно, испарил воде $\frac{1}{10}$ до $\frac{1}{5}$ њихове тежине, кад их дуже времена загревамо на нешто већој температури од 100° С.

Иста *безазотнаста градива* која налазимо у животињском телу, налазимо природно и у хранљивим средствима животињског порекла, на пример: у месном брашну

— мишићна влакнина (мишићни фибрин). У хранљивим средствима билог порекла тражимо збиља узалуд млечну сировину, мишићни фибрин или албумин јајета. За то у њима има других безазотних градива, који су помоћним животињским хемијски тако слична, да су у многоме и слична мена добити. Тако у семени пасуља и грашка има билине сировине (легумина), у пшеничним зрнима билиног фибрина (билини лепак), у соку зеленог биља, корену и кртолама билог албумина (билина безазотина). Количина безазотних градива у разним хранљивим средствима врло је различита. Доказе, као пример, месно брашно за храну има скоро до $\frac{3}{4}$, месо узале погачице имају скоро $\frac{1}{2}$ безазотине, докзе ње има у кромпиру и репи тек 1%.

Масић (уље) појављује се у понеком семени у толикој количини, да се може помоћу zgodних дејидица исцедити. Тако из ланеног семена цеди се ланено уље, из кокошарака добива се палини. Па и у отпацима уљаних фабрика — тако зване уљане погачице — има прилична количина масића. Напротив има хранљивих средстава, које могу само траг од масиће показати, као на пример коренасто и кртоласто рашће.

Позната је појава *шећера* у разним врстама репе, зеленем кукурузу и другим биљкама, које се у зеленом стању за храну употребљавају. Место шећера има кромпир и разна вршета храна, познато *скробно брашно*, које се краће *скроб* (штирал) зове. По хемијском саставу скроб је еродан шећер. Скроб се може такође лако у павесни врете шећера преобратити. Приликом прераде слада од јечма ствара се на пример из скробног брашна славни шећер. Скроб и шећер имају у исти ред градива, који носе назив *угљени хидрати*.

Невољно других, мање важних градива, као амиде, билине киселине итд. нека су одде само поменути.

Ова она наведена градива затворена су унутра у биљци у врло ситне, мајичине кезице, које се само под микроскопом могу видети. Ове ситне кезице добиле су незадан назив *кезице* Зидови њихови су од веома ретке нежне кожиче. У павесним деловима биљке задебљавају ове кожиче и постепено одрвене се. Маса више или мање одрвених ћелијских кожича зове се *хелицелина*, *целулоза* (биљно влакно). Што је чвршће и претије хранљиво градиво, у толико има више ове целулозе; што је мекше и нежније, у толико има мање целулозе у њему. Савме имају целулозе око 40%, дивадоко сено 20—30%, кромпир и репа само 1% и још мање. — Нипако целулозе немају обична меса и она хранљива средства, која су животињског порекла.

До сада наведени саставни делови хранљивих средстава, сем воде, загорали су. Они се сви обухватају под именом *сагорљивих или органских градива*. Сва хранљива средства при сагоревању остављају више или мање *пепела* или *минералног несагорљивог градива*, у коме има калија, катрана, преча, магнезије, гвожђа, фосфорне киселине, хлора итд. Најзад да напоменемо *набрзашућа градива* или *зачине*, којих има скоро у свиме хранљивом средству, и ако у веома малој количини, и која томе градиву дају добар мирис и укуе.

М. Н. Аур.

4.

Сваривање хране

— В. Ренер. —

Као што је познато, храна, пошто је из стока поједа, доспева у желуцац и црева. Али ако састојци хране треба

да покажу и своје hranljivo dejstvo, moraju oni doći na samo mesto upotrebe, moraju biti dovedeni do žlezdanijeh žlezda namena u cilju stvarenja mleka, do (mucunaca) mišićna u cilju svoje proizvodnje snage, do različitih delova tela da obrazuju i namizivaju materiju, do svake pojedine telesne jedinice u cilju razvijanja toplote i snage. Pre nego od creva do ovih mesta upotrebe — potrošnje, preduzima krv. Krv kruži kroz uzavoloko zatvorene krvne sudove (žilve), koji celo telo pa i ovojke žlezuda i creva opremljuju. Kroz duvarove krvnih sudova, pa i kroz ovojke, koji su tamn od papira, najefikasniji kao kosa utancanih žilvica može samo voda, i što je u njoj rastvoreno, prolaziti. Od sastojaka u hrani malo je njih u vodu rastvorljivo, na primer šećer. Drugi sastojci moraju tek nastati rastvorljivi. Ovak zadatka uzima na se pripor za varenje. Za ovaj cilj on je postavljao žlezdama koje luče sokove za stvaranje, suza i dr. i u šupljinoj kanali za stvaranje izlivaču, gde se i hrana nalazi. Sokovi za stvaranje (plavčasta, želudinih sok, žuč itd.) sadrže tako zvane enzime, vrlo čudnovatne belančevite gradiva, koja ona hranljiva gradiva, koja u vodi nisu rastvorljiva, preobražaju u rastvorljiva.

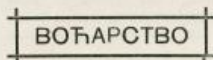
O ovome može se svaki lako na ovaj način уверити. Узети у једну обичну кашкицу за јело пуни врх од кома штацира — скрба — и овоје додати једну кафену кашкицу воде. Скроб се не раствара у води. За тим загрејати, мешајући непрестано зајаво штапићем, ову садржину у пањци на пламену испригумене лампе или на врелом шпаркеру, док се скрб е водом не буде образолово четрсту кашу (куван лепак од скрба). Код се обрне кашаца или епрувета (ако смо у њој ово радили) не сме каша ими никакво нурати или највише сме бити отегална — у сваком другом случају еувише је воде додати. Пошто се каша охладити додати јој мало плавачке (пола напректа потпуно је довољно) и промешати све штапићем. За време од 1 до 2 минута постане каша сасвим лепка. Скроб је енцим плавачке преобратио у једну врсту шећера, која је лако у води раствориљива. Слично овоме може довести претпоставити сваравање и осталих хранљивих градива. Само не треба веровати, да варене баш тако просто бива и да се извршава таквом брашноу, каква се надела у горњем опису.

Ако сокони за сваравање у жезуду и у цревима треба на храну да утичу, мора се храна што боље са еоковима замешати. То бива прво жватањем. Потребно правилно жваћење може се разуми мезаха постоји, на пример хранењем сувом храном; код коња тиме, што се ове или друга сважна храна меша са крутом сечком. Даље, мешање хране бива такође у жезуду и цревима. Вода, које увек има у жезуду и цревима, омекта храну више или мање, а млинујући микроскопски еитних гљивца (бактерије) утичују се у овице жезудца, једних их делом раскину а други прведу у врење. Стомак — жезудак и creva изводе нарочите покрете, узел којих не само да се храна даље креће, но они покрети храну тару и са соковима за сваравање, који растварају, сасвим добро замешају.

Може прибор за варене евој задатка како хоће испуњавати, ипак надра остаје један део хране несварен. То долази отуда, што су то тешко сварљиви састојци, као што је чврста, зарењена целулоза, (биљно влакно) или што су то градива, која су иначе сама за се лако сварљива, али су тако обавијена зарењеним белчињим кожицама (ошима), да до њих не могу да допру сокони за сваравање. Докле сварена градива бивају еад зидовима прибора за варене

повећана и у крв преведена, докле несварена градива, узел екожих покрета creva, поако се у цревима крећу и најзад бивају као поган — жубре — из тела излучени. Сем остата хране има у погани још и мала количина сокова за сваравање која иду понова усомени. Ако се пешта храна коју је животиња појела на еадристу хранљивих градива, а тако ието и изабачена поган, онда се може парачувати, која су градива и колико је сварено. Тивни огледи већ од пре еедесет година вршени су на па основаним огледним етанцима у великом броју и то на овцима, говедима коњима, сванјима итд. На овај начин добила се представа о етевену сварљивости појединих хранљивих градива као и разних хранљивих ередстава, па су на основу ових огледа израбене таблице, у којима су означене ероценте садржане сварљивих градива појединих хранљивих ередстава. Може се мислити, да између хранљивих градива, најмањи етечен сварљивости има целулоза и да ће хранљива ередства укупно узел етолико теже сварљива бити, еколико имају у себи више целулозе. И зашто сагорљиво градиво млека и других животињских производа сварује се тако добро као потпуно, оно од коренастих етолова и ених врста ерни са $\frac{1}{2}$ и више се свари, док се у ееву тек нушто више од $50-60\%$ а у слами још мање не позивања свари.

M. H. Аук.

БЕРБА ВОЂА.

Време сазревања појединих врсти и сорти воћа, врло је различито. Према добу сазревања воће се дели на: летње, јесење и зимско воће.

Јабучасто је воће зрело, када плодови добију живописно-јасно боју, кад семенке у њима постану мрке, и када се дршка лако одваја од родних гранича и понеки плодови почну са дрвета падати на земљу.

Коштинчаво је воће зрело, чим месо постане меко, сочно и сјајно и кад се мирис потпуно покаже.

Летње и јесење воће треба за неколико дана раније брати, јер се онда дуже очува, и постане сочније и укусније.

Од зимског воћа немамо сасвим тачних знакова за одређивање зрелости, а код неких сорти, врло је тешко одредити право време бербе. Зимско воће може остати на дрвету све докле, докле се год не појаве слаби мразеви, а и ако остане на јачем мразу, за неколико степени испод нуле, неће му много штодити. Док мегутим, ако се воће раније обере, и то још у незрелом стању, тада је далеко већа штета.

Чим је воће сазрело, треба га при сувом времену брати а никакo при влажном; јер на влажном времену обрано воће брзо трули и није за чување. Исто тако, не треба воће брати у подне, када је најјача жега, јер тада узабрани плодови доцније врло лако увену и смежурају се. Поред тога, не сме се воће грљати руком или крпом, јер би се са њега скинула „воштана навака — пепељак“, услед чега воће постаје неиздржљиво и изгуби свој леп изглед.

Воће се бере руком, нарочитим берилом, или со тресе. Особите сорте воћа (асталско воће), трговачке

и воће за сушење, бере се руком или берилом, а за кување, за јабуковачу и ракију, може се и трести.

За брање воћа узимају се обично корпе исплетене од врбовог прућа, у којима може да стане по 10 килограма плода (Сл. 1.), и које су изнутра обложене саргијом или чистим крпама.

Ове корпе при берби треба обесити на стубе — мердевене, или на круну воћке, тако, да су берачу обе руке слободне. Пошто при брању отпадне изврстан број плода на земљу, то треба око стабла посути дебели слој сламе или сена, како би се на тај начин сачували од убивотина и повреда. Сваки плод треба за себе узабрати и пажљиво га у корпу спустити, пазећи да на сваком плоду остане дршка, јер у противном такво воће губи од своје трговачке

вредности. Сем ових, употребљавају се и друга средства, али су прва најподеснија.

бране и повређене јабуке и крушке, донете на трг у џаконима или колима, немају никада своју трговачку вредност и издржљивост.

Под оваквим погодбама, не може се ни мислити о извозу свежег воћа, на стране тргове; за то се мора паковање воћа за транспорт обратити највећа пажња, јер наше домаће јабуке, ваљано узабране и добро упаковане, заиста могу заузети угледно место у иностранству.

За паковање воћа узимају се, корпе, сандуци, ковчежићи и бурад. (Сл. 1.). Да ова преносна средства имају своју практичну вредност, морају бити сразмерно и јевтина и издржљива.

Сл. 1. — Корпа.

вредности. Зато се узимају и нарочита „берила“ којима се плодови врло лако и са дршком беру. (Слика 2).

Чим је корпа напуњена воћем, треба је испразнити и то пажљиво вадећи руком плод по плод, а не одједанпут изручити.

За бербу воћа треба спремити и какве практичне стубе — мердевене, које ће допирати до саме круне воћке, тако да се са ње све воће може обратити. За ову сврху најподесније су т.зв. „америчке стубе.“ (Сл. 3).

Сл. 2. — Берила.

Воће се тресе помоћу дрвених кука, када се грана по грана закачи и тресе. Да се плодови сачувају од већих повреда, треба и овде око стабла посути сламу или сено.

Ако се жели воће употребити за справљање јабуковаче, тада се оно може скупљати и у џакове. За сваку другу употребу треба воће купити у корпе.

Воће, које је само по себи са воћке отпало, треба сваког дана са земље купити и одатле уклањати.

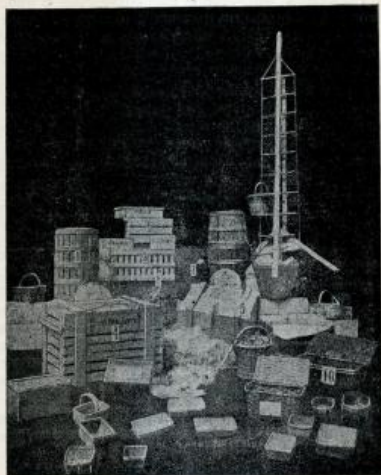

Сл. 3. — Америчке стубе

П. С. Петковић.

ПАКОВАЊЕ И ПРЕНОС (ТРАНСПОРТ) СВЕЖЕГ ВОЋА. (ЈАБУКЕ И КРУШКЕ).

Са паковањем свежег воћа за транспорт, стојимо исто тако рђаво као и са бербом. Наше рђаво уза-

Сл. 1. — Судови за паковање и пренос свежег воћа (јабуке и крушке). 1. Ваљасто буре. 2. Буре за паковање воћа (облика високог бурета). 3. Француски сандук (за тежину до 25 килограма). 4. Сандук од летави (за тежину јабука до 50 килограма). 5. Сандук за тежину до 25 килограма. 6. Сандук за паковање. Остали судови на слици служе за паковање кошничавог воћа.

Корпе од врбовог прућа, услед своје мале тежине спретности и приступа ваздуха, врло су zgodne за паковање и пренос воћа; а при тој су сразмерно и врло јефтине. Нарочито за наше прилике, ове корпе треба на првом месту употребити за пренос воћа, као што се то већ ради код паковања свежих шљива за извоз у Немачку.

Сем корпи, препоручују се за пренос воћа такође и бурад, која су начињена са отворима између дуга, ради приступа ваздуха. Ова бурад могу бити истог

облика као и винска бурад, само нешто спљоштенија.

Препоручљиви су за пренос и сандуци, нарочито за боље воће, начињени од дасака или летави. Само су они за сада доста скупи. И код њих се мора оставити међу простор за приступ ваздуха.

Било да се за паковање свежег воћа употребе корпе, бурад или сандуци, неопходно је потребно, да се воће добро упакује и да чврсто стоји. За паковање свежег воћа у корпама за издржљиве сорте, треба узети суву и чисту сламу. Сено међутим даје воћу непријатан мирис. Лишће од винове лозе такође је препоручљиво. Хартија је врло подесна, нарочито за финије сорте.

Код зрелог воћа, бољег квалитета, треба претходно увити сваки комад по насоб у хартију, па потом сложити у мање корпе или ковчежиће, и између сваког реда воћа, метнути тањи слој хартије. Извршне сорте крушка, чије је потпуно зрење нагло и брзо, треба два пут хартијом обавити, па да на одређено место у исправном стању стигну.

При паковању воћа треба pazити, да плодови дођу збијено један уз други, без икакве повреде, и да не остане између њих празан простор. На овај начин искористимо и простор корпе и, уштеде се средства за паковање, а и само воће није изложено повредама.

Код корпи и буради треба прво обложити дно и дугораво сламом, па воће поређати у круг, пазећи да је чврсто намештено. По том тај при сложен ред воћа покрије се танким слојем сламе, да се плодови не би гњечили а затим долази други ред воћа, па сламе и тако све до врха. При врху се последњи ред воћа покрије нешто дељким слојем сламе, а затим затвори.

У сандуцима се паковање врши исто тако, само што се воће слаже у редовима упококо. Поклопац треба добро заковати. На сваком упакованом колету са свежим воћем треба прилепити цедуљу — етикету са натписом: „*Пазити, свежее воће!*“ и експедирати железницом као брзозовну робу.

Пренос воћа поштом, рентира се само онда ако је оно најбољег квалитета. Паковање се врши у малим корпама или ковчежићима.

П. С. Петровић.

ВИНОГРАДАРСТВО

НЕКОДИНО ВИНОРСНИХ НАПОМЕНА О ПРСКАЊУ И ЗАПРАШИВАЊУ ВИНОГРАДА И О СПРАВЉАЊУ БОРДОВСКЕ ЧОРБЕ.

Код нас је врло мали број радника — прскача, који су вични правилном прскању и сумпорисању винограда. Понеки од прскача пуштају толико јаке млаве бордовске чорбе, да лишће више перу него што га прскају, те оно код прскања остане непопрскано, јер се сва чорба седи на земљу. Услед оваквог силног прскања често се више листа спрже, а делом и цео лист. Други пак прскачи, пролазећи брзо редове, остављају много лишћа непопрсканог или недовољно попрсканог, те се болест на њима брзо развије. Наоплетку прскање унутрашњост, чокота обично најарше

никако, нарочито код старијих винограда, где је већи број ластара и обим винове лозе већи, услед чега маса лишћа остане непопрскана, па и сами гроздићи, који због тога врло брзо подлегну пероноспори.

Код обичних прскалица регулација млаза бива притиском ваздуха у цилиндру, пумпајући левом руком са прекидима; код аутоматичних прскалица одређује се притисак манометром до одређених граница. Било да се употребе једне или друге, потребно је прскати у финим млазевима: правени брз покрет руку, а прскање вршити одоздо на више, како би се и доња површина листа, поред горње, добро попрскала. Код аутоматичних прскалица, где је прскачу једна рука слободна, може се њоме помоћи и ластаре у неколико раздвојити, да би лакше унутрашњост чокота попрскао.

При справљању бордовске чорбе мало се води рачуна. Многи међу нама количину креча него што треба, те справе чорбу „киселу“, у којој је бакар слабо везан и лако се спира, услед чега лишће изгори и опри; други опет пређу границу неутралисања и справе чорбу јако „алкаличну“ а бакар из плавог камена толико вежу, да нема брзог дејства. Количине плавог камена и креча не могу се тачно по тежини одредити, јер то зависи од каквоће и чистоће њихове. Не треба ни у ком случају смањити дозу од $1\frac{1}{2}$ —2 килограма при другом прскању плавог камена, која у трећем и четвртном прскању може поднети и од $\frac{1}{2}$ до 1-ог килограма, јер јачу дозу чешће кише не могу сви брзо да сперу, док у времену 3-ег и 4-ог прскања дани су топлији и кише ређе, па је и мања доза довољна. Ма да се зна, да је и чорба од 1% (100 грама на 100 литара воде) па и мања, довољна да уништи кише пероноспорине код опита испод стаклених настрешина где киша није допирала те је чорба остала недиригута — ипак у пракси није исти случај, и за прскање је потребна јача доза. Употребом „лакмусове“ хартије може се сазнати тачна граница, до које треба кречно млеко сипати у плави камен. Но услед тога, што лакмусова хартија приликом реакције добија плаву боју, коју је тешко разликовати од боје бордовске чорбе, која је исто тако плава, то је за ову цел боља од ње бела „фенолфталеинска“ хартија која добија кармин црвену боју, када је чорба добра*).

У почетку смо поменули да је потребно и унутрашњост чокота прскати бордовском смешом ради унутрашњег лишћа и грожа. Нарочито је плод за нас важан: Нега иначе у овој години мало има и берба се своди на $\frac{1}{2}$ обичне бербе, са малим изузетцима, па га треба, у колико га има у винограду, и сачувати. Ланска година дала је видљог доказа од рђавог прскања винограда а нарочито младих гроздића, јер се болест јављала и на швету и на арнима.

*) Ову хартију може сваки виноградар по врло високој цени добити призо Српског Пољопривредног Друштва или руководиоца „Лозног расадника у Јаковцима. Ако се нема ни једне ни друге хартије, може се до, листи добро справљеног млека, пада се у чисту стаклену чашу стави чорба, за остатак 2—3 минута у меду и мал талог спалие и кад њоме остане потпуно чиста вода, онда је чорба добра.

И код обичних и код аутоматичних прскалица рад је у унутрашњости чокота непотпуни, јер млаз близу бије, капљице се гомилају и малом цветом младим зрнима, код невештог прскања, доста квара нанесу. Да би рад био потпунији, мора се прибећи запрашивању винограда одмах по прскању, тј. додати сваком прскачу по једног обичног радника, који ће да запрашује, у кратком размаку, већ попрскану унутрашњост чокота. На овај начин, ако чорба местимично и капље, капљице ће се брзо губити, чим дођу у додир са прашком који се при запрашивању употребљује. Као најбољи прашак за запрашивање, који је у 1910. години у пракси показао у француским виноградима одлично дејство и сачувао гројђе од пероноспоре, састоји се:

- 1.) Из једног дела плавог камена ситног у праху,
- 2.) Из једног дела гипса у праху,
- 3.) Из једног дела сумпорног цвета; и из
- 4.) 20% од целокупних горњих прашкова лако угашеног живог креча.

Плави камен треба с пажњом и ситнији а негашен креч само водом попрскати и неколико пута преврнути да се у прах раскопа, па га од камења одвојити и измешати са осталим прашковима, а затим запрашивачем унутрашњост чокота добро запрашити. Овим се допуњује онај недостатак код обичног и невештог прскања и истовремено растура се сумпор против плесни (андиума), који ће се и у овој години јавити, ако се на време не растури срество против њега.

Одмах по шваћњи, а најкаље до 15. јула, мора се извршити треће прскање са запрашивањем па ће се тек онда моћи с правом очекивати берба.

13. јула 1911. године.
Јагодина.

Божовић.

ражи, конопље, врбовог прућа, зукве итд. Око овог посаа проведу најмање три до четири радника, а на великим имањима, где се жетелицама жање и где се једног дана обори по неколико хектара жита, потребно је неколико десетина радника — ужара, који, поред тога што журе и брзо отпричају посаа, ипак не могу да спреме онолико ужа, колико је за тај дан потребно.

Једном речју, питање о ужима је највећа главобоља земљораднику у време жетве.

Једном немачком велепоседнику, Волфу, који је са овим тешкоћама у својој дугогодишњој пракси имао доста да бори, испало је за руком да кострује једну нарочиту врсту ужа, која могу да трају по неколико година. Њихова је добра страна: што са њима везивање снопова иде веома брзо и што тај посаа могу да врше и невештији радници, па чак и дечади и женскадија.

Ужа има две врсте и изгледају као што слике 1 и 2 представљају. Једно има на дашчини папушницу у коју се углављује чвор, а друго само отвор у виду лука. Дашчице за које се уже закачице од гвожђа су првено лакиране, да не би рђале и да би што боље падале у очу, и лако се не губиле. Уже је дугачко 1.60 метара, дебело $\frac{1}{2}$ сантиметра у пресеку, зелено обојено, и противу мишјеодне, трулења импрегнирано. Од средине до краја има 8 чворова. Дашчице не представљају никаква опасност за стоку, јер су веома чврсте и тешко се ломе. Тако исто су и за вршалућу безопасне, јер су плоскоте и савитљиве.

Руковање овим ужима је веома просто: уже се положи по земљи, озго се мете жито (или слама, сено, детелина, дрва, конопља, лан) стегне се чврсто и испред једног чвора уметне у отвор дашчице. Одвезивање снова иде брже него код ужа од сламе; један једини потез довољан је да се сноп одвезе.

1000 оваквих ужа стају на лицу места 25 динара. Конструкција ових ужа је веома проста, и за то мислимо, да ће се код нас наћи мајстори, који ће ова ужа израђивати јевтино и у већој количини.

Ко се буде интересовао за ова ужа, може их набавити преко Српског Пољопривредног Друштва.

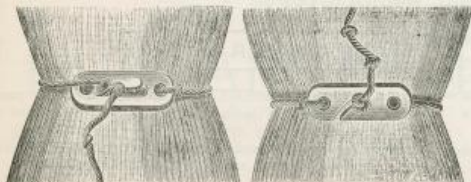
ПОЉОПРИВРЕДНЕ МАШИНЕ И АЛАТИ

ДУГОТРАЈНА УЖА ЗА ВЕЗИВАЊЕ СНОПОВА

— Једна врло практична алатка за вољораднике. —

Ни један посаа не пада теже земљораднику, него прављење ужа и везивање снопова. Прављење ужа је скуп посаа и тражи вешта радника. Ко тога нема, томе и жито на време неповезано остане и радници му на њиви дагубе.

Код нас ужа за ову сврху праве од: пшенице,

Сл. 1. 2. — Дуготрајна ужа за везивање снопова, лево са папушницом, десно са отвором на дашчини.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Врло јевтино и добро сирће.

Брао је јевтино, а при том и врло добро и здраво сирће за домаћу потребу, добија се на следећи начин: Како сад већ настаје потрошња воћа, но треба дукле и остале отпатке од јабука и крушава бацати, него их остављати и у швархеру добро осушити, али пањити да не изгору. Кад накупни повећу количину ових „сушана“, онда их смелу у бурење, или неку стаклену флашу ех широком грлом, на пању на шунке устојана воде, најбоље кишнице, па изнеси то на сунце, да неко извесно време постоји. То ће да зре, и уклене и добићеш изванредно сирће, које је и много боље, и пријатније и здравије од сваког дуповног које је

на разне начине, па више пута и шкодљивим стварима, фабрикаваном. У кући треба сваку и најмању тварчицу корисно употребити. —
—
—

Леп за пукнуто гвоздено посуђе.

Кад гвозден лонац или шерпења пукне, треба пукотину премазати следећом смесом: Уми један део ситног сулфора, два дела нипадора и један део ситних гвоздених шпотица (од бравара). Све ово добро измешај, водом размути, да буде као шугуша каша, па овом кашом пукотине замажи. Пре употребе можеш још мало шпотица додати. Ова ће смеша брао отврдути и одолеће и ватри и води. И пукнуте плоче на швархердима, пукнуте гвоздене пећи и њихови саставци, овим се лепом замазују. —
—
—

Против крвотона.

Истина старо, али сигурно и поуздано средство против крвотона из носа, ово је: чим крв из носа почне тећи, одмах дигни главу у висину и ону руку, одговарајућу носови, из које крв тече. Тако на пример, ако тече крв из десне носдрве, дигни главу и десну руку, па ће крв у брао претати. —
—
—

Хељдина је слама нездрава храна.

При хранењу стове хељдином сламом, треба да будемо опрезнији. Свако оно говече, на пример, које се много храни хељдином сламом, губи даку око врата и на репу; исто се то спавало и код овца, па се мислио да је шуга. Али кад се хељдина слама е ражком, јетменом, или овсеном сламом помеша, онда ретких последица нема. —
—
—

Дал је гуска млава или матора?

Један ми пријатељ ставио ово питање: „Како могу при куповању очуваних, засканих гуеака познати: *дал је млада, или је матора?*“ Ево одговора. Ко хоће о томе да се увери, нека, прето узме једну бочку иглу (шпендлу) и нека оном њеном главциом притисне у гуекину кожу. Ако главци при лаким притиску уђе у кожу и остави дубину у њој, онда буди сигуран, да је гуска млада и да неш имати самог печеницу; а ако главцица и при јачем притиску само угне кожу, без да остани у њој дуб, знај да је гуска матора. —
—
—

Да стеона крава не побаци.

Стеоној крави немој никад преко мере дати сирове хране, па ју добро причувај, нарочито, од сирове детелине од које, не само да добитје „надуи“, него лако и побације. Исто ју тако немој вијати, тући или иначе злостављати, јер су то све узроци, да крава побације. Стеона крава треба да се храни више сувом, врећком храном и да се, у сваком погледу е њом благо и улаудио поштуа. —
—
—

Јаја са неком љуском не долазе увек од оскулице у кречу, или пак, како се у нашем народу верује, од „ооделених кокоши.“ У већини случајева узрок лежи у са овим

вечем другом. Најчешћи је узрок, што кокоши носе неколико јаја, запаљене јајног канала. У таквом болесном стању јајни канал није у стању да обложи јаје тврдом љуском. Том азу можемо стати на пут, ако кокош вреће хранимо, како би је тиме натерали да мање носи. Главна храна за то време треба да буде зелених.

Меккоука јаја носе и кокоши, које су одвише угојене; за то таквим кокошима треба смањити оброк, да би омпразале.

Без обзира, који је узрок овој ненормалности таквим кокошима треба створити што већи простор да се, што је могуће више, крећу. —
—
—

Г Л А С Н И К

ЗЕМЉОРАЂЊА У МАКЕДОНИЈИ.

Глава пољопривредна грана је у Македонији ратарство. Земља ни приближно не даје оне приходе, које би могла да да. Узрок томе треба тражити у по све примитивном обрађивању земље и оскудици пољопривредног знања македонског сељака. Од не мање су утицаја ту и несређене политичке прилике и никаква безбедност и заштита приватне својине.

Покушаји, на последњи низ година, да се у тој земљи унапреди пољопривреда, може се рећи, да су остали без резултата.

Свицлуба, која се гаји веома примитивно, да је годишње 400 000 кграма меураса, у вредности 4 милиона динара. Највећи део се извозе у Италију и тамо прерађује.

Култура мака е годиње у години постојано расте. Ова биљка даје необично добре приносе сељаку, јер се, како опијум тако и семе маконо, јако траже и добро плаћају.

Извоз кока: нарочито јагњених, јарећих, па којих, овчијих, говећих, јарећих зечијих, — који додирује ове европске тргове, па и саму Америку, — веома је јак. У 1909. години достигла је цифру од неких 4,300.000 дна.

Поље Немачке, Аустрија је најјачи купац ових кока. Култура дувана заузима велике површине аграрне земље, јер су узлови за дуван врло повољни у Македонији. Веома су на цени на страни дувањо око Драмe, Коштица, и Кавале. Дувањо из околине Кавале, Сореа и Зихна и једног дела Драмске области, извозе се на страну под именом „баема“.

Кријучарење дувања је веома развијено, нарочито у Албанији. Отоманска реџија и трговци — дуванџије главни су купци македонских дувања. —
—
—

Ч И Т У Љ А

† *Милисав Николић* — *Јагодинац*, трговац и редован члан Српског Пољопривредног Друштва, преминуо је 25 јуна ове године у кругу своје породице у Зајечару у 76 години свога живота, а сахрањен 26 јуна тек. године.

Бог да му душу прости и мир несева његову. —
—
—

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЉУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ П СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈНИЖЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. ПРВИНСКО ДРУШТВЕНО ПИСИ
ПОШТА ЕКСПЛАТНО

Цена огласних изложба је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годињу 6 дина, на пола годиње 3 дина,
чланови помагачи, чланови спис друштва,
поздравна, ове школе, чита ошине,
војнички сталног кадра, јани, манастири,
земљорадничке задруге, и чувари шума
добивају лист у пола цене, ако положе
преплату унапред за пету годињу.

У АН СРБИЈЕ
на годињу 8 динара, по срп. пољопривр.
удружења и њихови чланови као и српске
земљорадничке задруге и читавице, цркве,
школе и манастири добијају лист за 6
динара, кад унапред положе преплату и кад
се претплате код свог удружења преко кога
ће им се лист слаати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: Влад. Кушаконић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајаћ.

БРОЈ 21.

БЕОГРАД 30. ЈУЛА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

Под Највишом Заштитом Његовог Величанства Краља

П Е Т Р А I.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

приређује у част доласка словенских пчелара

ове године од 6. до 14. августа закључно

У БЕОГРАДУ,

У ПРОСТОРИЈАМА СВОГА ДОМА,

ПЧЕЛАРСКУ ИЗЛОЖБУ.

Отварање Изложбе на Преображење (6. августа) у 9. часова
пре подне,

а затварање 14. августа у 5 часова по подне.

Програм изложбе :

I. Одељење.

Кошнице разноврсних система — пуне и празне,

II. Одељење.

Пчеларске справе :

- а) Справе за рад око пчела;
- б) Справе за вађење меда (истресалице, педнице и тако даље);
- в) Справе за топљење и цеђење воска;
- г) Справе за израду вештачког саћа;
- д) Судови за држање и преносење меда.

III. Одељење — Пчеларски производи.

I. Сировине :

- а) Мед вађен на истресалици, цеђен, и у саћу;
- б) Восак природан.

2. Прерађевине :

- а) Прерађевине од меда, као разна пића: медовина, ликери, сирће, ракија и др., затим колачи с медом, воће укувано и иначе конзервирано у меду, речећ и др.
- б) Прерађевине од воска, као: вештачко саће, бељен восак, свеће, модели од воска итд.

IV. Одељење — Средства за пчеларску наставу :

- а) Пчеларска књижевност,
- б) Сликe и снимци,
- в) Препарати.

V. Одељење — Грађа за проучавање пчеларских прилима :

- а) Статистика,
- б) Карте и дијаграми.

VI. Одељење

Медоносне биљке, свеже и сушене (хербарије).

VII. Одељење

Непријатељи пчела.
Болести пчела.

VIII. Одељење — Угледно одељење (важ награде).

Разни системи кошница, справа и осталог прибора и материјала пчеларског, оригинали, модели, цртежи и пројекти.

Награде :

- Премија Народне Банке . . . . . 300 динара.
- Награда Београдске Задруге . . . . . 100 динара.
- 4 награде Народне Банке, по 50 дина., 200 динара.

Награде Министарства Народне Привреде:

- 6 награда: по 1 преса за израду вештачког саћа са прибором, у вредности 70 дина. Укупна вредност награда . . . . . 420 д.
- 12 награда: по 1 истресалица за истресање меда, у вредности 45 д. Укупна вредност награда . . . . . 540 д.
- 2 награде: по 1 топioniца за топљење воска, у вредности 45 динара. Укупна вредност награда . . . . . 90 д.

Награде Српског Пољопривредног Друштва:

- 3 награде: по 1 топioniца, система „Ричеа“,

- у вредности по 69 динара. Укупна вредност награда . . . . . 207 д.
- 3 награде: по 1 истресалица за истресање меда, система „Бурдан и Беноа“, у вредности 50 динара. Укупна вредност награда . . . . . 150 д.
- 3 награде: по 5 комада кошница „Полошки“ са 20 оквира, по моделу А. Ж., у вредности 80 дина. Укупна вредност награда . . . . . 240 д.

Награде Српског Пољопривредног Друштва:

- 2 награде: по 5 комада кошница „Полошки“ са 16 оквира, по моделу А. Ж., у вредности 75 динара. Укупна вредност награда . . . . . 150 д.
- 100 награда: у кошницама „Полошкама“, по моделу А. Ж., пчеларским капама, справама и пчеларским књигама. Укупна вредност награда . . . . . 1000 д.
- 10 награда: по 1 „Лајансова“ аутоматична дуваљка, у вредности 10 динара. Укупна вредност награда . . . . . 100 д.
- 20 награда: по једна „Прокопова“ дуваљка, у вредности 5 динара. Укупна вред. награда 100 д.

Сваки награђени излагач, поред материјалних награда, биће награђен и дипломом или поздравницом, ако Оценјачки Суд досуди, да излагач и шаљу награду заслужује.

На овој изложби може учествовати сваки српски пчелар, као и страницама, који се баве израдом кошница пчеларских справа итд.

За Изложбу треба се пријавити непосредно Српском Пољопривредном Друштву или државним и српским економима најдаље до 15 јуна ове године, где да би се благовремено могло израдити и штампањти каталог Изложбе.

Бланкети за пријаве, као и флаше за мед, могу се добити код државних економиа бесплатно.

Предмети за Изложбу могу се шикати непосредно Српском Пољопривредном Друштву или државним економима.

11. маја 1911. године
у Београду.

Управа
Српског Пољопривредног Друштва.

САДРЖАЈ.

- Пчеларска Изложба у Београду.
- Кратко поље из сточарства. — М. П. Лукићевћ.
- Преглед оварла. — П. С. Петковић.
- Питња в одговара.
- Из народа. — Журница на лозу. Живо М. Јосифовић.
- Јавна геосрница.
- Исправка
- Поучо ситуација.
- Гласник.
- Књижевност.

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ СТОЧАРСТВА

5.

Употреба спарених хранљивих гравива у телу.

— В. Репер. —

Један део хранљивих гравива распада се и сагорева у свима живим деловима тела за одржавање живота и за покриће потребне снаге и штељиво за одржавање живота. За покриће ове потребе способна су сва саворазна гравива. За производњу исте количине снаге и топлоте потребне су и врло различите количине појединих хранљивих гравива, на пр. 2,2 пута толико скроба колико масти. Као произвођачи снаге заузимају најодличније место међу свима хранљивим гравивима, угљенихидрати. Кад угљенихидрата нема у довољној количини, онда сагорева такође и маст хране или тела и само онда, кад и ова не би могла попуњити целу потребу снаге, долазе и беланчевине као произвођачи снаге.

Сварена хранљива гравива могу бити употребљена такође и за наслагане масти у телу. Да ово бива с машу хране, не изгледа чудно. Треба само себи представити, да се маст слаже непремењена на zgodним местима у телу (на пр. под кожом).

То изгледа да је збиља случај. Разни испитиваоци посматрали су, при огледима са псима и свињама, да њихова телесна маст, кад су их дуже времена хранили ланеним уљем, добија управо својство као ланена маст, а напротив при храњењу чврстим овчијим дојем, тешко да се је могла од ове нише разликовати. Познато је такође, да је свињска славина код свиња, којој су храњене већом количином хране у којој има много уља (кукуруз и др.), мека, а често уљаста.

Тело животињско може такође и из беланчевинастих гравива и угљених хидрата да створи маст. Још пре 30 година Соколе је ово доказао огледима на свињама. Једен од огледних брва набацио је за време огледа 22-18 кгр. масти у телу. Како је он за ово време у храни добио само 0-34 кгр. масти, морао је он 21-84 кгр. масти створити из угљених хидрата и беланчевине. Из беланчевине могло је бити произведено највише 3-68 кгр. масти, тако да је из угљених хидрата онда морало да се образује 18-16 кгр. масти. Из врло екзактних огледа, који су са одраслим воловима чињени на огледној Стајици у Мекеру а под руковођењем Белнера, знамо такође, колико масти може да се створи из појединих хранљивих гравива, кад се она додује у чистој форми једној основној храни која је одмерена у довољној количини. При овим огледима дао је 1 кгр. скроба и 1 кгр. скарљиве целулозе округло по 250 грама масти, 1 кгр. шећера само $\frac{3}{4}$ ове количине, 1 кгр. скарљиве беланчевине 0-94 пута толико, 1 кгр. скарљиве масти напротив просечно 2-2 пута толико (474—598 гр.). Можда чудновато изгледа, да из 1 кгр. скарљиве масти из хране, не постаје такође 1 кгр. телесне масти него само нешто више од половине. И остала хранљива гравива требала би, по своме хемијском саставу, да дају бар дуплу количину масти од оне коју смо горе навели. Зашто то не бива? Једење хране, сва-

ривање хране, пренос њен у прибор за варење и у крв — све то представља један рад, који тражи снагу. Ова снага развија се тиме, што се један део спарене хране распада и сагорева и тај део изгубљен је за стварање масти.

Што је казато за постанак телесне масти, у свему важи и за маст у млеку или маслу (бутер). Зна се и за маслу (бутер) да и оно бива чврсте или меке, према томе да ли је у храни била већа количина чврсте масти или уља. Исто тако као што телесна и млечна маст (бутер, маслу) могу у животињском телу постати из беланчевина, масти и угљених хидрата, исто тако из ових може постати и млечни шећер.

Сасвим другачије стоји са производњом животињске беланчевине — мишићног фибрина, фибрина и албумина у крви, млечног гравива костију, сиревина и албумина у млеку, ензима и шлајма (саузи) органа за варење. Ни једно једино од ових гравива не може у животињском телу бити произведено од другог материјала него само од беланчевинског гравива. Оно истина је, да за то није потребно баш исто беланчевинасто гравиво, на пр. крава музара не мора у храни добивати сиревину, младо грло које расте и месо ствара не мора добивати мишићни фибрин, но може свака врста животињске беланчевине бити образована од произвољних беланчевинастих гравива, али никад од масти и угљених хидрата. Према томе нема ниједне једине врсте животиња, која би могла напредовати а да јој се у храни не дају беланчевинаста гравива. Пре свега морају све животиње производити сокове за варење у којима има беланчевинастих ензима и саузних гравива. Томе треба додати још и потребу животиња за беланчевином, која је упозната на овај начин. У читавом низу огледа хранене су животиње разних врста само мастима и угљеним хидратима и то у толикој количини, која је потпуно покривала потребу животиње у снази и топлоти, па шта више делимично тако се далеко ишло, да се је и телесна маст стварала. И ако ове животиње нису ни мало беланчевине у храни добивале, излучивале се оне у мокраци гравива, која могу постати само од распадања беланчевине. Из ових огледа поуздано се може закључити, да се под свима приликама једна извесна количина беланчевине у животињском телу распада и сагорева и да се она одузима из остатке у телу, ако се не приволи довољна количина храном. Сем тога животиње које расту траже велике количине беланчевине за стварање телесне масе, а краве музаре за производњу млека. Али не сме се веровати, да су маст и угљени хидрати потпуно безначајни за стварање беланчевине. Ниједна животиња не производи само беланчевину; више има она да поред тога производи снагу и топлоту, а под извесним околностима да ствара телесну маст, маст у млеку и млечни шећер и за овај циљ могу такође и маст и угљени хидрати да дају материјал. Ако њихове количине не могу да подмире потребу, онда се за то узима и један део беланчевине и тада је тај део потпуно изгубљен за стварање животињске беланчевине. Пољопривреднику је у интересу, да штеди скупа беланчевинаста гравива. Стога треба он да тако удеси исхрану своје стоке, да беланчевинаста гравива буду, у колико је то највише

могућно, употребљена у животињском телу за оне сврхе, за које су неопходно потребна.

И вода и минерална градива у храни, припадају хранљивим градивима. До душе не могу она ни снагу ни топлоту дати, нити се претворити у маст, као што то могу сагорљива градива. Али где се телесна маса ствара, било то месо, крв или кости, или течност, као што је млеко или ма који сок за савињавање, ту се употребљава вазда велика количина воде и одређена количина минералних градива као неопходно потребан грађевински материјал. Сем тога вода служи за растварање саврљивих хранљивих градива и за њихов пренос у телу, као и за растварање и пренос производа распадања и соли, које кроз бубреге или другим путем бивају избачени из тела.

О хранљивој вредности *зачиника* и градива за *надрозја* не може се стога говорити што се налазе у храни у врло малој количини. Оне праве храну укусном и пријатном, повећавају прохтев за јелом код животиња, и својим надражујућим дејством на нервни систем доприносе добром осећају животиња.

Нестарљиви саастојци у храни разуме се да немају никакву хранљиву вредност. Али би било неистинито, кад би им се порицао сваки значај за животиње. Они чине те се испуни орган за варење и тиме доприносе да животињама створе осећај ситости. Сем тога они су, услед своје крутоће, одлично способни да надражу нерве желуачне и цревних зидова и на тај начин да потпомогну нарочите важне покрете органа за варење. Сем тога, бар за наше домаће биљождере, од не малог је значаја и здравствена, често скамењена целулоза оних природних хранива, која је доста имају, наиме *кабасте хране* (сена и сламе).

М. Н. Ан.

ПРЕРАДА

ПРЕРАДА ПОВРЉА

У главиом, поврће се прерађује као „*укувано* и *осушено*.“ Остали начини омањег су значаја и о њима овде нећемо говорити.

Сл. 1.
Веков Суд.

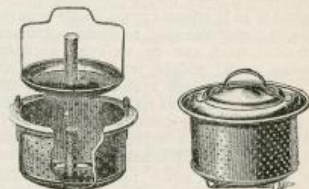
Сл. 2.
Направа, којом се учвршћују тегле.

За кување поврља потребни су нарочити судови, јер без њих укувано поврће не би било добро и издржљиво и лако би се укварило. Као најпрактичнији суд за кување поврља јесте тзв „*Веков суд*“ (Сл. 1. и 2.) Он се састоји из једног празног простора у који се смештају тегле. Тегле се учвршћују нарочитом направом (сл. 2.) — помоћу фидера (а) и једног топломера (сл. 1. б).

У овај суд, могу се метути стаклад разне величине, те је отуда он врло практичан за намењену сврху (сл. 2. в.) Практична страна ових тегли је та, што се између закљача и стаклета може уместити танак колутити од гуме; који искључује сваки приступ ваздуха у њих.

Употреба овога суда састоји се у овоме. Пошто је поврће смештено у стаклад, иста се учврсте на направу помоћу фидера, па потом спусти у суд за кување и овај пристави на ватру. Пре тога, треба у суд насути хладне воде и то до ивице тегле, а ако су смештена два рела, онда се успе вода до ивице тегле другог реда. Пошто је поврће укувано, тада се суд са ватре дигне и остави на страну да се охлади.

Сем овог суда препоручује се још и „*суд за парење*“, (сл. 3.) који је врло практичан и просте конструкције

Сл. 3. — Суд за парење.

За укување поврља, може се употребити: грашак, пасуљ-вишња, зеље (кунус, кељ, келераба и др.) и патлиџан.

1. *Грашак*. Од њега се могу кувати зрна, као и мехуке од шећерца. У колико су зрна маља и мања, у толико је њихов мирис и укус јачи; а у колико су крупнија, у толико су више брањљива. Са благим раствором соли, растворене у води, треба грашак прелити у тегли, и према величини мехуна или зрна, кувати 30—45 минута, при топлоти од 100° С. После 5—6 дана треба омет грашак кувати, при истој топлоти али тада само 15 минута.

2. *Пасуљ-вишња*. Даје најлепши производ. Ножеи треба вишњу, пошто се претходно добро очисти од влакна, ситно исећи а затим у суд за парење спустити и ту држати 5 минута. После нарења, вишњу треба метути у хладну воду да се добро охлади, а затим смештати у стаклад и прелити благим раствором соли. По том се стаклад спусти у суд за кување и ту кува 1 час на топлоти од 100° С. После 5—6 дана, треба вишњу понова кувати на истој топлоти, али тада само 20 минута.

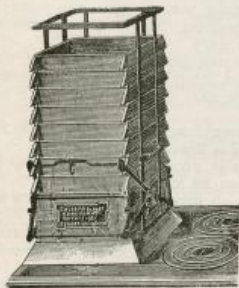
3. *Зеље*. (Кунус, кељ, келераба и др.). Претходно

треба добро очистити и одвојити дршке са лишћа. Парење је овде неопходно потребно, јер површе њиме добије пријатан укус и мирис. Парење траје 10—20 минута а затим се површе спусти у какав суд са хладном водом, где се добро охлади. Потом се зеље сива у стаклад која треба до врха напунити, па прелије благим раствором соли. Кување траје један час, при топлоти од 100° С. После 5—6 дана опет треба кувати зеље такође за један час при истој топлоти.

4. *Пашлица*. Цели и зрели плодови најплоднији су и најбољи за ову врсту прераде. Плодови се смејте у стаклад и прелију соком од других пећених зрелих патлиџана, па се кувају у суд 15—20 минута на топлоти од 100° С.

За сушење *површа* неопходно су потребне сушнице, и сваки други начин сушења, само је узалудан труд и посао, јер се тако добивено површе брзо се и лако квари. Као најјестивија сушница за сушење површа, у мањој количини и за домаћу потребу, јесте „*Гајзехџамска сушница*“ (сл. 4.) која се намести на

Сл. 4. — Гајзехџамска сушница.

шпархерд и спровођењем топлоте из шпархерда кроз сушницу суши се површе. Ову сушницу, као и напред описане судове може сваки, коме буде потребно, набавити преко Српског Пољопривредног Друштва у Београду.

Пре сушења треба вишњу од влакна добро очистити и на ситне комадиће исећи. Купус треба исећи ножем у виду рибанца — резанца (сл. 5.). Зелен треба такође очистити и врло танко исећи.

Сл. 5. — Нож за сечење купуса.

После тога, треба површе парити у суду за парење и то 5—7 минута, а затим га у хладној води добро расхладити.

Овако очишћено и напарено површе, треба смејсти у сушницу и сушити при топлоти од 90° С.

Лесе треба сваких 10 минута мењати и пазити, да се површе не пресуши.

П. С. Петковић.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

5. *Питање*. — Част ми је овим умоштити Вас, да ме изволите извести: *Како и на који начин могу савувајти грашак од жишка*, јер имам већу количину која је одређена за семе?

11. Јуна 1911. године.
Крагујевац.

Св. Стефановић.

5. *Одговор*. — И одговором на питање г. Св. Стефановића из Крагујеваца, па који ће начин савувајти грашак за семе од жишка, морам да додирнем и питање о томе кад и како жижак напада грашак. То бива кад се на грашак заметну махуне. У то време налазе жижак на младе махуне, полажући на њих јаја. Из положених јаја излегу се ларвице, које проврте махуну, па се увуку у зачетак зрна, и у његовој се унутрашњости до зрења грашка потпуно развију и претворе у луткице. У обраном зрелом грашку налазе се и зрна с луткицама жишковицима, али се она ни по каквим знацима не могу разликовати од здравих зрна. Тек у јесен или у току зиме, а ако се грашак чува на хладном месту онда у пролеће, из луткица се изведе жижак, и пошто проврти коњушцу зрна изађе напоље. У прва два случаја жижак се увуче у какву пукотину да у пролеће за време цветања грашка излету у поље и положи јаја на младе махуне. Жижак, дакле, не напада зрео грашак, него његове младе махуне.

Према томе нема бојазни да ће жижак напасти зрео грашак у зрну. Грашак ће постати жишљив од жишка, који је већ у њему. Да жижак доиђе не поквири таква зрна, и да се у исто време спречи излетање жишка, треба грашак ускоро после бербе изложити топлоти од 60° С. Грашак издржава топлоту до 70° С, не губећи моћ клијања, а на топлоти од 50 до 60° С жижак у грашку угине. За уништавање жишка топлотом могу се веомагодно употребити хлеббарске пећи, пошто се из њих изавади хлеб, и очекне да топлота спадне на 60° С. На тој топлоти изложити грашак у подесним сандуцима или судовима, и оставити га док се пећ не прохлади.

14. Јула 1911. године.
у Београду.

Ник. Рањковић.

6. *Питање*. — Уচিতво молим уредиштво „Тодара“, да ме извести оведење о сумпорисању винограда:

1. У којо доба године треба извршити сумпорисање *прво*, а у којо *друго*?

2. време дана: *из јутра* — *по ладовима*, *роси*; — *преко дана* — *по сунцу* или *с осечера*? и

3. *колика количина сумпора се употребити за прво*, а *колика за друго сумпорисање* (мех је изабавен од Српског Пољопривредног Друштва) *на 1.000 чокоша*?

Пошто виш њих стучава — винограда, не слажу се, нарочито у 2. тачки, јер г. П. Т. Ђ. препоручује ми да сумпорисање вршим по сунцу (од 8 јутра до 4. сата

у неча), г. С. М. економ препоручиваше ми по роси — излито, а г. Ж. Ј. у Р., у колико се сећам, е вечери ми саветоваше сумпорисање.

С тога изаше и у недоумица, а знајући, да Уредништво „Тежак“ даје радо своје стручне савете, то унапред захваљујући уредништву „Тежак“ на услузи и молим да ми одговори на горња постављена питања преко свога листа.

18. VII—1911. године.
Мил. Студованин.

Нааголоран
Мил. Поповић, Јерони.

6. *Одговор.* — Гасови, који се развијају из сумпора на температури од 25—30° С, дејствује и као лек и као предохранујуће средство против ондијума. Сумпор у правцу не дејствује директно посредством ови гасова, који ће се у толико јаче развијати, у колико је *већа површина сумбора под утицајем шолозних и сумачних зрнова* тј. у колико је сумпор ситуији, и у колико је растурање боље извршено.

Да ли ће син делови дозе бити запрашени или не, не мења ствар, пошто је циљ сумпорисању да се у винограду створи нарочита атмосфера, која ће имати у себи ових сумпорних гасова, чак за неке сорте препоручује се, да се само земља, а не чоког, запрашује сумпором.

Из овога, што претходи, ласно ће се увидити, да се запрашивање може извршавати *у ма које доба дана* само кад нема ветра и кише, — кад је време тихо и суво.

Приликом рада треба се базирати на исти принцип као и при пренау бордовском чорбом тј. да је сумпор ситуији и растурање што магловитије. Из првог разлога употребљава се сумпорни цвет а не мелени сумпор, а из другог разлога, треба употребити запрашивач, који растура што боље сумпорни цвет, као што је, на пример, *Верморелов запрашивач*, (који се може добити код Српског Полупривредног Друштва).

Запрашивање ваља вршити код нас у нормалним годинама два пута: 1-ви пут за време цветања са 25 до 30 кг сумпорног праха по хектару (без обзира на број чокога), и 2-ги пут на 10—15 дана пре но што грошће почне да мења боју, са 30—25 килограма по хектару.

Код нас се ондијум врло ретко појављује с пролећа, с тога није потребно ни запрашивати пре цветања. Запрашивањем за време цветања, знатно се помаже оплођавање гроадних цветова.

М. Обреновић.

ИЗ НАРОДА

ЖУТИЦА НА ЛОЗИ.

— Практични огледи једног државног економа са зеленом галицом. —

У 16. броју „Тежак“, од ове године, а под насловом „*ошито листе*“, видео сам, да се препоручује као сигуран лек противу жутице, раствор зелене галице.

Још у месецу мају ове године обратио ми се један свештеник с питањем: „Шта може бити узрок да

му се у винограду на неким гигама појављује жутица?“ Пре неколико година читајући „Тежак“ од 1899 године, ја сам летимично нашао на чланак „*Прекосе винограда противу Перониспоре, од Г. Љуб. Новаковића*, и на страни 163. нађем, да се противу жутице употребљује зелена галица, ја сам на основу тога известио и поменутог свештеника и показао на који начин да чини опит, пошто ја нисам имао прилике да то средство сам опробам.

Читајући горњи напис „*Жуто душе*“ а који је баш нао у оно време, када је жутило на чокогу почело пагнати да се појављује, свугде на и у овдашњем расаднику, ја сам на дан 20 јуна спремно раствор зелене галице, и отпочео пробу овим редом:

1, Неко чокоће спремно сам за заливање, некапавши негод сваког чокога рупу за 20 см. дубине и на сваки чоког сипао по 2 кг. раствора;

2, Неко чокоће нисам хтео заливати, већ сам га са истим раствором (без креча) прекао;

3, Неко чокоће нисам хтео заливати ни пркасти већ сам га оставио како је и било;

4, На једном чокогу нашао сам један лист који је био сав изрешетан, просто пропао, везао га рафијом ради знања и њега попрскао;

5, Нашао сам два потпуно једнака болесна чокога и од њих један заливао а један нисам.

Ове пробе дале су следећи резултат данас после 20 дана:

1, *Оно чокоће, које је заливано са по 2 литра зелене галице још показује знаке жутица*;

2, *Оно, које нисам заливао, већ само прекао, не показује готово ни мало жутица*;

3, *Оно, које нисам хтео ни заливати ни пркати оно је готово рећи пропало с листем*;

4, *Онај лист, који сам обележио, и ако је био испрогорео ипак су му се ивице повратиле у зелено стање*;

5, *Од она два чокога, онај, који је заливан, готово је се повратио у зелено стање, а други, незаливан, сагорео је.*

Што заливање није имало великог дејства сметрам за узрок то: што услед велике суше није било у земљи довољно воде која би раствором спирала и односила у жле чокога, но је већи део раствора остао уници у горњим слојевима земље и ту се је спекао, не доприни, услед оскудице у води и киши, до жила.

Што је прскање раствором галице, брже дејствовало од поливања, тумачим тиме, што је раствор на лист дошао непосредно, те га је лист могао одмах да апсорбује, док приликом поливања раствору је требало дуже времена (услед оскудице у води) док је прошао кроз земљу и допро непосредно до корена лозе, да га овај може апсорбовати.

Сметрам за потребно да резултате ових мојих огледа саопштим читаоцима „Тежак“, са најаом: да је најуспешнији лек противу жутице раствор зелене галице.

11. јула 1911. године.
у Собогу.

Никола М. Јосифовић,
Српски економ.

ЈАВНА ГОВОРНИЦА

Г. ПЕТРУ М. МАТЕЈИЋУ,

економском срезу врачарском.

Ваш чланак „Прекане винограда бордовског чорбом“ у бр. 3. „Авали“ прочитао сам тек данас. У том чланку Ви категорички тврдите: „да су многи привредници из среза врачарског а вероватно (!) и из целог округа доста настрадали овога пролећа са првим пресекањем винограда, јер су чорбу справљали на начин који је објављен у бр. 13 „Тежака“, органу Српског Пољопривредног Друштва, а у чланку „Два пресекања винове лозе пре цветања.“ Писца тог чланка нисте означили, и ако је изишао под мојим потписом. А одмах затим додајете, да је „сво младо лишће на чокоћу после два до три дана поцрнело и увенуло“, што је опрекано чорбом справљеном на начин, како сам га у свом чланку предложио. Као пример за то наводите из целог среза врачарског само „неке сељаци из Белог Потока,“ а штетно дејство бордовске чорбе приписујете томе, што сам при справљању чорбе предложио сипање раствора плава камена у угашен креч. При томе сте сасвим изгубили из вида, да сам за растварења плава камена и гашење креча препоручио подељнаке делове воде, као и то да сам 20% бордовску чорбу за друго пресекање предложио условно, ако време за ширење пламенаће буде повољно. Прочитајте мој чланак још једанпут, па ћете се о томе уверити.

При свем том, Ви се ипак обраћате привредницима овим речима: „оставите нама школованим привредницима да испитамо и проверимо овај нови начин“ справљања бордовске чорбе, па ако се покаже добар и користан, ми ћемо вам га препоручити.“ Дакле Ви сада не искључујете добро дејство бордовске чорбе, справљене на начин показан у мом чланку, а у почетку свог чланка изрично сте тврдили, да је њоме ове године оштећена лоза. Али такође Ваше дословно тврђење значи још и ово г. Матејићу, да Ви мени одричете сваку компетентност у том питању, јер нисам економ, и према томе ја по вашем схватању не могу никако поучавати о заштити винове лозе прекањем бордовском чорбом. Ја то од Вас примам г. Матејићу. Али пошто Ви оваквим писањем можете увести забуну у једно питање, које на Западу давно нашло примене, а које сам стеченим искуством и из праксе препоручио нашим привредницима, то излазим с предлогом да полемнику коју сте повели, предамо на оцену једној анкети од 5 лица. У анкети да уђемо нас двојица, а остала 3 члана да буду привредници с факултетском спремом. Једног од њих предложите Ви, другог ћу ја именovati, а њих двојица нека изабере трећег члана. Анкети ће бити задатак, да оцени начин справљања бордовске чорбе и предложене њене концентрације за прва 2 пресекања, како сам то наложио у свом чланку, тако исто да испита случајеве неуспеха, које наводи г. Матејић у свом чланку, као и узроке због којих је у наведеним случајевима оштећена лоза. Рад анкете с потписима свих 5 чланова да се оштампа у „Тежаку“ и „Авали.“

Пољопривредно Друштво молим, да г. Матејића писмом извести о том предлогу за образовање анкете, чим се овај одговор оштампа у „Тежаку.“ Ако г. Матејић не пристане у року од 10 дана на овај предлог сматраћу га још и за необзирљива човека.

28. јуна 1911. године.
у Милеваку.

Нил Рапојевић.

Примедба уредничког. — Пошто је ово питање ширег значаја то уредништво „Тежака“ потпуноу део мишљење г. Рапојевића, да се ово треба да реши на начин, какав је овде предложено. Рад анкете уредништво ће радо објавити преко „Тежака“.

Уредништво.

ИСПРАВНА

ГОСПОДИНЕ УРЕДНИЧЕ!

У „Тежаку“, од 20. јуна т. г. бр. 18. оштампано је питање г. Симе Аврамовића из Врање о прављењу вештачког саћа, као и одговор на него од стране уредништва. У томе одговору између осталог стоји: „...У доба кад сте Ви поручили преуе, свакако да Друштво није имало таквих угузета и зато Вас је угузито на срењског економиа да Вам он покаже руковање преуем, предоставајајући да он то зна. Но, како се види из Вашег питања он то није хтео или није умео, шта је за сваку осуду...“

Како сам то ја тај ерењи економ, на кога се то односи и који је требао да дај мождоу угузета, то сам принуђен да учиним следећу исправку:

Не стоји да нисам хтео дати мождоу газда Сими тражење објашњење о употреби преуе; шта више ја сам на његов позив одмах дошао у његов дућан, где је била преса тек доведена из поште, и ту му објаснио рад са истом. Том приликом сам му пренео и угузето штампано на немачком језику, које му је Друштво са преуем било послало. У том угузету до стигла је и врло јасно описан део рад са преуем, али он као почетник није могао одмах све да појми, нити је имао спреман материјал да би му и практично показао израду саћа, због чега смо то оставили за додацие док спреми потребан везак и ошлазо шта је било у угузету изложено.

Позве тога прошао је више месеци а газда Сима није ме позвао, и тек из његовог питања у „Тежаку“ видим, да је он покушавао сам на своју руку и без мога знања да прави саће на му ието није пенало, и кривину за свој неуспех на мене бадио. У томе је дакле цела ствар и ако има до кога кривине, она је до самога газда Сима. А да је све овако било, надам се, да ће и сам газда Сима као честан човек признати, зашта молим уредништво да му се обрати.

10 јуна 1911 год.

Врано

С поштованјем
Петар Бузуновски,
економ срезу чинџовског.

Из питања г. Симе Аврамовића угузено уредништво, види се: да према угузету, које му је ерењи економ дао, није могао да изајте добро саће на пресп. На основу ове

констатације, ми смо били у праву да учинимо овакав прекор г. Вунушевцу, пошто сматрамо да је он дужниошћу својом познат, да у свима оваквим судачењима притиче својим саветима, који се неће састојати само у усменим обавештењима, него и у очигледним показивањима. Ако пак ствар донета стоји овако, како је у неираци предметица, онда ми радо повлачимо учинени прекор и пристајемо да г. Вунушевцу за то дамо пуну сатисфакцију е наше стране. Ово ћемо учинити у толико пре, што г. Вунушеца познајемо као једног веома опремног и необично агилног младог пољопривредног радника.

На овом месту морамо изјавити своје жаљење на г. Аврамовића, што у свом писму није представио ствар, иако је у истини била, те је својим неверним представљањем дао повода Урединству, да учини онакав, и ако индиректан, ипак неоправдан прекор.

Урединство „Топан“.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Чишћење и пресање трешања најбоље је вршити у јулу и августу. У другим месецима овај посао предузимати штетно је, јер можемо изазвати смолоточину.

И восак може да експлодира!

Један америкашки чвачар је пре кратког времена имао неому рђаво некудето са топањем воска, које га је могло и освети вида да стане. У једном суду, приликом топања, био је загрејао восак до кључања, и у њ нагало ешино воде. У тренутку восак је експлодирао и олекао непавезљивог чвачара етранино по лицу и рукама.

Узрок експлозији је могло бити само овај: Познато је, да тачка кључања воска даје више етоји од тачке кључања воде. Кад сад воду ешино у восак, који је загрејан до своје тачке кључања, вода обично потоне на дно суда, услед тога што је тежа од воска, али чим дође на дно она се нагало претвори у пару, и изабаци у ваздух јако угрјани восак.

Да не би изазвали експлозију, треба прво епати воду у суд и онда метути восак да се топи. Восак иначе не треба јако загрејавати, јер онда постаје крт.

Горети шећер по одајама, здраво је.

Поред многих других дезинфекционих средстава, која наш народ често употребљава, као што су пара од винског сирћета, веље и др., често се на много места епаи и шећер. То се чини колико због пријатног мириса, толико још и више ради прочишћавања самог ваздуха, нарочито по одајама у којима се находе болесници. Најновијим посматрањима утврђено је, да се паљењем шећера производи мравја киселина, која уништава многе штетне микробо. Спалењ шећер неход етанолног пононца, под којим се е такођер налазили бацили тифусни и туберкулозни, имао је дејство уништавања бацила ових поседљих за време од поза часа. Други пут метуто је под поноцац емрљино и натрузо месо. Паљењем шећера уништен је онај гадан за-

дах. Стога је паљење шећера и кађење потпуно — на свомо месту — за сваку препоруку.

Г Л А С Н И К

Колико се у Европи сеје шећерна репе?

Према објављеном извештају Међународног Удружења за Статистику Шећера, у целој Европи је ове године засејано шећерном репом 2,174.000 хектара, према 1.992.400 хектара у прошлој — 1910 — години. Дакле, површина под репом повећала се је за 181.600 хектара или 9.1%.

По државама је просторног овако подељена:

	хектара		Веће у 1911 година.	
			хектара	%
Аустро-Угарска	397,200	+	27,500	+ 7,4
Немачка	496,800	+	23,200	+ 4,9
Француска	225,400	—	3,300	— 1,4
Русија	787,000	+	119,600	+ 17,9
Белгија	60,000	—	5,300	— 8,0
Холандија	55,700	+	6,000	+ 12,1
Шведска	27,300	—	8,000	— 22,1
Данска	24,000	+	1,800	+ 8,1
Италија	60,000	+	18,000	+ 45,6
Шпанија	20,000	—	—	—
Швајцарска	800	+	200	+ 33,3
Румунија	12,000	—	1,300	— 10,0
Србија	5,300	+	2,300	—
Бугарска	1,700	—	—	—

Поводом ових цифара, вредно је поменути, да у Русији рипидно расте производња репе, јер пре неколико година површина под шећерном репом повећала се је била за 21%, а сад енет за 18%. Нагало повећавање се епала такође у Италији и Мађарској Иети је тај случај и код Србије. Код ње изгледа, да ће се у идућој години култура шећерне репе повећати за преко 50%, јер друга фабрика у Туурцији, надамо се, да ће бити готова са инсталацијом до краја године, и у идућој години у велико отпочети рад.

Одложена изложба

Треша ичеларска изложба у Вуковиру, која се требала одржати у августу ове године, одложена је.

КЊИЖЕВНОСТ

Над и како треба брата шљиве за сушење? Преднање, државо на XV. Конгресу Земљорадничких Задруга 28 и 29 августа 1910 год., од Др Вел. Н. Стојковића Београд. Штампарија „Доситије Обрадовић“. 1911, 8^о стр. 35. Цена 0-40 дина.

L'Oriculture en Serbie (Овчарство у Србији), од Dr. Ettore Mascheroui. Bologna, 1911, 8^о стр. 55.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО

10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ

ПОШТВЕ

КА ОСНОВУ НАЈВИШЊЕ РЕЗИЛТА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. СРПСКИМ ДРУШТВЕНИМ НОСИ
ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена списака малолетна је на
последњој страни.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годињу 6 дина, на коју годиње 3 дина,
чланови помагачи, чланови свих дру-
штана, земљорудина, осн. школе, чита
ошнице, војнички станик кара, јанци,
манастири, земљорадничке задруге, и
чувари шума добијају лист у пола це-
не, ако положе преплату унапред за
целу годињу.

ВАН СРБИЈЕ

на годињу 8 франка, но срп. поштар-
ским удружењима и ваљаним члановима као
и српским земљорадничким задругама и на-
ташницама, црквама, школама и манастирима
добијају лист за 6 франка, кад уна-
пред положе преплату и кад се пре-
плате код свог удружења према кога
ће им се лист слаати.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 22.

БЕОГРАД 10. АВГУСТА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ.

- О избору говеда за гојење. — Др. Ђорђе Радић.
- Шта треба да ради виноградар, с градом оштећеним виноградом? — Др. Ђорђе Радић.
- Кад треба већи брати? — Др. Ђорђе Радић.
- Кратке поуке из градинарства: — „Медљика“ на пасулу — О се-
јању спанаћа преко лета. — Др. Ђорђе Радић.
- Хлеб од пшенице и житарне пшенице. — Др. Ђорђе Радић.
- Процењивање коњина и коњара. — Др. Сретна Поповић.
- Питање и одговори: Располагање купуса у јесен.
Из народа.
- Забавна: Орлово гнездо.
- Гасеница.
- Пољске снимке

СТОЧАРСТВО

О ИЗБОРУ ГОВЕДИ ЗА ГОЈЕЊЕ.

Циљ гојења је: производња меса и сала. Гојењем се може храна, под подецима околностима, најбоље искористити, нарочито онде, где постоје природни pašњаци и ливаде, или где су извесне индустријске гране спојене са пољском привредом.

Но и без тих индустријских грана, у обичном обрту пољске привреде, гојење је знатна чињеница, нарочито гојење говеда, односно корисног искорисћавања утрошене хране. Тако се, нпр., не исплаћује код млечне стокe онај вишак хране, који се преко обичног obroка, дакле преко потребе даје, док се, на против, тај вишак гојењем одређених грла, врло добро исплаћује.

То је велика погрешка, што се у многим домаћуцима без прекида више стоке држи, по што се у ствари може добро да исхрани. У тим домаћуцима треба стоку смањити, како би се и у оскудним на пшени годинама, добро могла исхранивати. Ту треба обрт тако поде-
сити, да се у бољим годинама, по могућству, изве-

стан број грла и гојити може. На тај би начин био принос од домаћука за цело много већи.

Што се пак избора грла за гојење тиче, то је опште позната ствар, да се за гојење узимају изнурени теглећи волови и краве. Оно је свакако боље, да се они теглећи волови што пре узму за гојење, у којих је корак лаган и тром; па ако су та грла још и млада, она ће се, не само брже угојити, него дати и изврсно месо. Оне краве музаре, које су у данашњу млека попустиле, треба такође гојити. Бикове, који су дуже времена за приплод употребљавани и ипсу више за то способни, али су се у месу још одржали, најбоље је одмах продати. Но ако су у телу ослабили, онда их треба неко време мало боље прихранити, па их онда продати. За приплод неспособне и изнемогле бикове, не треба никад штројити, јер је то врло несигурно и опасно.

Кад за гојење немамо довољно своје стоке, а имамо за тај циљ довољно хране, онда ћемо морати потребан број докупити. И ту мора домаћин добро отворити очи, да се при куповању стоке за гојење, не препари у оцени. — Стари, дуго употребљени и изнурена грла, не треба да узима, јер ова грла потроше несоразмерно многу храну, док им се у „товлењу“ — гојењу нешто позна. Стара мршава грла, немају ни тако добар прохтев да једу као млади, а у њих су и жиле већ у тој мери отрубиле, отвориле, да им месо, и поред најбоље гојазни, не може бити укусно. А опет сасвим младу стоку куповати за гојење, не може се препоручити с тога, што је она за тај циљ сразмерно скупа.

Најбоље се гаје седмогодишња или осмогодишња грла, која су тањих костију, која имају ниска и широка прса и помеку кожу. Што се пак њихове величине тиче, да ипсу ни превелика, а ни премала. Велики, крупни волови, врло се споро гоје, а потребују при том и много хране, а мали опет ипсу често с тога добри, што су због хрпање неге у младости закржали и остали мали; на њих утрошена храна се не испла-

ВИНОГРАДАРСТВО

ШТА ТРЕБА ДА РАДИ ВИНОГРАДАР, С ГРАДОМ ОШТЕЋЕНИМ ВИНОГРАДОМ?

Са више страна дознајемо, да је град многе винограде оштетио, на нам то даде повода да ово напишемо.

На ово питање мораће се различно одговорити, и то према томе: у *које време* и *како је* виноград оштећен.

Прошле године је Шампањ у Француској одмах с пролећа, како је чокот потерао, сасвим тако од града потучен, да за бербу није било никакве наде. Али су се Французи одмах досетили, те су потучене винограде одмах орезали, услед тога потераше нови ластари и понеше рода, којим се је претрпљена штета прилично надокнадила. Да су бити оставили оштећене винограде неорезане, овако исприбијане, ластари би, наравно без рода, и даље подрашћивали, а тиме би се храна из земље само узалудо трошила, јер не би било ни грожда, ни ваљане лозе за идућу годину. Орезавши пак очишћене ластаре, имало је чокоће толико снаге, да су из њега нови ластари потерали и приметно род одржати могли. Тиме је, дакле, обоје постигнуто: добијено је нешто рода, а и боља лоза за идућу годину.

Ми би желели, да овај поступак наши виноградарци запамте за сваки несрећни случај, кад би их опет елементарна непогода снашла, да им град одмах с пролећа винограде потуче, јер се напред наведеним начином могу знатно помоћи.

Другаче, а и много неповољније ствари стоје, ако град винограде касније потуче; јер у том, као и у другим сличним случајевима, не само да потпуно орезавање не би од користи било, него би могло оштету тим повећати, што после орезавања порасла лоза не би могла до зиме очврнути, па би преко зиме прозебла; јер оно времена, што би нам још до јесени преостало, не би довољно било, да лоза за идућу годину дозре. О новом млоду пак не може, наравно, ни говора бити.

Но ако се на овај начин и не узмогне виноград оживити и опоравити, зато га опет не треба напустити и оставити без рада и неге, јер би ипаче још касније до рода дошли.

Ако је био град сиљан, а уз то још и холоја, онда ће бити, не само грожде уништено и млада лоза утучена, него ће и ластар на старијој лози бити испреламаан, одеран и слуштен. Овако озлеђеном чокоћу треба одмах после града оштрим ножем помоћи; треба сљуштен ластар или старију лозу орезати и приградити, јер ће у противном случају рана, које кишом који сушом све даље ићи, те ће се претворити у "рака", од кога много чокоће пропадне.

Многаче виноградарца, кад погледа свој градом смирљен виноград, па не надајући се од њега те године никаквом роду, обузме и савлада жалост и туга у толико, да неким начином омрзне на њега, као да је он тој несрећи крив, па га већ до пролећа и не погледи. Тај виноградар, само ће претрпљену штету

ћује. Осредња грла пак, најбоље изупотребе на њих утрошену храну.

Ако су за гојење одабрана грла сва на једном месту, онда треба домаћин да обрати сву своју пажњу на ваљано гојење. Према храни, од које домаћин има више или мање на расположењу, разликујемо гојење: *сеном*, *гојење на паши*, *гојење кромљиром или рејом*, *гојење сјлачинама* (помијама) и *гојење жшћом* (зрнењем).

Сено се ретко употребљава као храна за гојење, а кад би га за тај циљ и хтели употребити, морало би бити сасвим питомо, врло добро; и кад би се за тај циљ употребило, као главна храна, онда би се морало додавати и жита, нарочито у другој половини времена, одређеног за гојење. Сено је у осталом врло добар "зачинак" при реју.

Гојење *испиривањем на паши*, само се онде с успехом употребити може, где је, по положају, на пашњацима врло бујан пораст трава; на слабијим пашњацима, не можемо говече угодити. На пашњацима с бујном и питомом травом, може стока врло добро да се угоди; у ње је особито месо, а исхрана врло јевтина, право рећи — најквалитетнија. Ако не би паша довољна била, онда се стока мора у стаји доривати зеленом, или добром сувом пићом. Слабе паше ни стога инеу добре ни подесе за гојење, што стока, да се може добро најести, много мора тумарати, тражећи себи по великом простору довољно хране, а то знатно смета гојењу.

Слично овоме стоји ствар и са гојењем *зеленом вином*, којом се циљ само онда може постићи, ако се говедима може давати много и лако сварљиве зелене пиће. С тога треба зелену пићу косити онда, кад одпочне да цвета, па у њу онда помешати добрим сувим сеном, и у мањим јој обрнцима, али чешће давати.

У пољје доба највише се употребљава *реја* за гојење, а много ређе *кромљир*, који је истина за гојење врло добар и подесан, али је скуп. Реја је много јевтинија, па се с тога за речени циљ, много радије и употребљава. По себи се разликује, да се уз репу мора дати и јарме (прекрупе), од ма кога зрнеља, или, уместо тога, шпинџних мекња (трица). Многи домаћин греш у томе, што, у циљу гојења, много репе стоји даје, у ком случају не може говече поједину репу добро да свари, несварену изабалега, добија пролив и т.д.; а то све смета гојењу.

Гојење *сјлачинама* (помијама) врло је пробаћиво и с тога, што се при том и понека количина сламе може потрошити. На ситно посечану сламу — "сечку", или поведу, треба с вредним помијама прелити, па ће то повећати у еласти појести и лако сварити. При крају гојења на овај начин, треба давати и прекрушљеног зрнеља — јарме.

Гојење *искључиво само зрном*, не може се препоручити с тога, што је врло скупо — најскупље, а да би домаћин од таквог начина гојења могао имати сигурне и стварне користи. Али при крају, ма ког нашла гојења, потребно је и свакојачо целисходно и корисно, да се гојење зрнењем, нарочито кукурузном јармом, ускори и унапреди.

својом немарношћу повећати. Ту, драга браћо, не остаје друго, но радити с виноградом као с болесником, коме треба помагати да оздрави, да се што пре опорави и да опет рађати почне.

Ко ствар овако схвати, тај не само да ће, као што рекосмо, лозу орезати и приглађивати, него ће свој оштећен виноград и наћубрити; он ће му дати моћи и снаге да што пре оздрави и да се опорави. — „Зар још и ћубре да бацам“ — одговорнић нам неку; али, да овако ћубрење није бадава, осведочићеш се за годину или две, кад свој наћубрени виноград упоредити са виноградом свога суседа, исто тако потученим, али ненаћубреним; опазићеш велику разлику и захвалићеш нам се, што смо те на то ћубрење опоменули.

Ово је једини начин, којим се градом озлеђени виноград помаже да што пре и обилато рађа.

P.

ВОЋАРСТВО

КАД ТРЕБА ВОЋЕ БРАТИ?

Поступно настаје време за брање разнова воћа. Писали смо о томе предмету у више маха и упућивали наше пољопривреднике: како при брању воћа треба да поступе, и којих правила да се при томе придржавају, па да укусно, сочно, мирисно и слатко воће добију, па и опет зато многи у томе и дан-данш греше и незрело, или презрело воће беру.

Укус, мирис, сочност и слатко код појединих врста воћа, зависн *искључиво* од времена: кад се воће убере.

При брању воћа, нарочито онога, које ће се остављати за зиму, од највеће је важности уграбити право време, кад га с дрвета треба узрвати.

Свака поједина врста воћа, па међу врстама и свака поједина сорта — одлика, има одређено и ограничено време кад сазрева. Неком воћу потребно је дуже, а неком краће време да сазре, што у свима случајевима треба да знамо, ако желимо, да нам предузеће добро испадне, да праву циљ постигнемо. Сваки зна, да је незрело воће кисело и да је онда непријатно, да није за јело; оно нема ни сласти, ни мириса, којим се по природи својој одликује. Али је исто тако штетно и по укус и по мирис плодова, кад се оставе, да на воћки презре. Нарочито је то случај код летњег и јесењег воћа — код летњих и јесењих јабука и крушака. Оставите нпр. јабуку „миришашку“ и „бедрику“, које су по природи својој врло сочне, да на дрвету презре, оне ће изгубити сок и постаће брашњаве. Опробајте то исто с крушком „караманком“, па ју оставите на дрвету дуже но што треба, оставите ју, дакле, да презри, па ће те се уверити, да тада ни јалик нема онога мириса ни укуса, као што би све то имала, да је мало раније, дакле у своје време убрана.

И оне поменуће јабуке и крушка караманка, онда су стигле за брање, кад тек отпочну на дрвету да жуте; боја семена овде није меродавна, као што се у опште држи, да оно мора бити мрко, односно црно.

Код већине раного воћа, обично је семе непотпуно развијено, и с тога ретко кад да је у јабука мрко, а у крушка црно.

Сваки онај, који је позван да бере воће, било одмах за употребу, или за оставу, мора добро проучити разне степене, кад је које воће зрело; јер узбрати летње воће у своје право време, ту треба искуства, познавање воћа и вештине.

Свако воће има само један врхунац зрелости, и тај врхунац треба за сваку сорту воћа понаособ проучити. Све летње воће краткога је трајања, т.ј. оно брзо сазре, презре и нестане га, и с тога му је врхунац зрелости сасвим тачно обележен. „Врхунац зрелости“ је онај тренутак, кад плод поједине сорте воћа *аошауно* сазре, т.ј. кад се у њему, по особини сорте, потпуно развије мирис, укус и слатко; дакле то је онај тренутак, кад се киселина у плодовима претвори у шећер, и кад се у појединој сорти потпуно развије природни мирис и укус. Код летњег воћа траје тај врхунац зрелости 3—5 дана, а после тога почиње воће да кисне, добије накисео, труп и непријатан укус, што предсказује трулење из средине. У овом тренутку изађе воће из врхунца своје зрелости, пређе у трулеж и онеспособно се за јело.

Као главно правило за брање воћа, мора служити ово: најпре треба брати оне плодове са присоја, т.ј. с оне стране, која је највише изложена сунцу, јер на тој страни најпре плодови сазревају; после неколико дана треба *посаушно* брати и оне с других страна воће, како које буду сазревали, јер сви плодови на једној истој воћки, па ни на једној истој грани, не сазревају у једно исто време.

Јабучаство воће (јабуке, крушке и др.) онда је за брање зрело, кад се петелка од гранчице, на којој је плод прирастао, лако одлама. Да би при брању воћа добро и правилно поступили, треба плод само подићи; ако се плод при том дизану лако од гранчице одвоји, онда је зрео; пазите и ово: да се *петелка* не сме на другомом месту силом откинути ни уврнути, него се мора до саме гранчице, баш онде, где је за гранчицу прирасла, одлуснути. У противном пак случају, кад плод још није дозreo, можемо га слободно из његовог вишег положаја дизати, *неће* се лако баш одлуснути. И мирис је доста поуздан и сигуран знак зрелости, а накисео мирис, као што сам мало пре рекох, предсказује наступајуће трулење; незрело а иначе здрав плод, нема никаквог мириса.

Даље треба и на то пазити при брању воћа за *остављање*, да се, ако је икако могуће, само онда бере, кад је време суво; дакле, не само да га не треба брати кад је време кишовито, но ни онда, док је још росом орошено, него треба причекати, да га сунце осуши.

Што је напред речено, важи само за летње и јесење воће, њега, дакле, не смео оставити да на самом дрвету презре, но да дозре већ убрано.

Друге стојимо са „зимским“ воћем, које се најдуже држи, као што су нпр. јабуке: „ћулабије“, „српичке“, „будинке“, „шаренике“, „попадије“ и др. Ове зимске јабуке морамо што дуже оставити на дрвету, да се потпуно развију, јер пре времена убране хоће да се смежурају и да изгубе мирис, што је код неких сората драгоцености и од саме сласти. На зимско

О СЕЈАЊУ СПАЊАЊА ПРЕКО ЛЕТА.

воће може, шта више, и неколико мразева од 1^е—2^е P. да падне, а да му то и најмање може наудити.

И то је један од најглавнијих послова при брану воћа, да се оно, које се мисли дуго да одржи, пакљиво руком убере, у корпу лагано послаже и без трескања до места однесе, где ће се за доцињу и најдоцињу употребу оставити. Убијено, или иначе повређено и оштећено воће, па ма оно иначе и највише било, склоњено је трулењу. *Исто тако шреба оваки илод и да има свогу пешелжу*; то доприноси његовом спољном угледу.

И равним „берилима“ може воће лепо и без повреде да се бере, *али ја ипак увек предостављам бране руком, докле се год може дохватиши*.

За пренашање убраног воћа за оставу, најбоље су *илишке* корпе — „крошње“, које треба са нечим, нпр. сламом, застрти, да се плодови, нарочито крушке, при преносу сигурније од повреде очувају. Крушке и најмање повређена, хоће одмах на повређеном месту да се квари. Да труди, или „убијене“ јабуке могу дуго дуго да одрже, без даљих штетних последица.

Нарочито морам напоменути, да се зимско воће, кад се с дрвета убере, неко време испарава и отпочне да зноји; с тога се мора дотле, док то испаравање и знојење траје, на неком хладовитом месту па танко распоредити, растурило, па тек пошто се испали, изноји, онда се оно здраво пробере и на сместиште, зимниште однесе.

Ко овако буде поступио, имаће увек добро, укусно, мирисно и здраво воће у свако доба године.

P.

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ ГРАДИНАРСТВА

„МЕДЉИКА“ НА ПАСУЉУ.

И на пасуљу се ова болест појакљује по лишћу у виду пепелаве и медљане превлаке. Та превлака смета биљци да се развија, јер јој запуши шуљкце, па услед тога не може биљка да се испарава, ни из ваздуха храну да унесе и онда болује. Указује се највише у месецу јуну и јулу, као што се је и ове године у великој појавила. Медљика долази услед једне гљивце која се у след нагле промене времена на пасуљу, грашци и бобу појављује. Онда је има највише, где је земља влажна, а положај затворен и загушљив. С тога треба пасуљ, грашак и боб да имају довољно сунца и промаје, па онда ће се ова болест ређе појављивати. Више од три реда пешака, или два реда више (тачкаша), не треба никад на једну обичну дељу од 1:25—1:30 метара ширине сејати, само да буде више промаје и да сунце између појединих буњишта што више може упливати, па ће се овој болести, услед које пасуљ и остало поменуто поврће слабије и крхљивије плодове рађа, етати на пут.

Ваш сад, овога лета, виђао сам где је медљика тако обуздала пасуљ, да је почео да се суши. У том случају треба заливачом у јутру рано, пре сунца, полити водом оболел пасуљ. На тај ће се начин с пасуља сирати медљика и он ће се повратити и до саме јесени лепо и обилато рађати.

Спањањ је добродошло поврће преко целе године. Доцне у јесен сејемо га за рану пролетњу употребу, а рано се пролећа за летњу потрошњу, али га је вредно сејати и сад преко лета, за јесењу потрошњу, тако да га преко целе године у свежем и младом листу имати можемо. — Одрешују дељу треба дубоко прекосати и сагорелим ђубретом *добро* наћубрити али тако, да се ђубре по дељу сасвим подједнако растури. После тога се пролеће деља у води размученом говећом балегом. Кад се деља просути, онда се приступа сејању. За сејање треба узети добро и здраво семе *зимскога* спањања; на квадратни метар треба посејати 10 грама семена. Спањањ бива лепши и добије знатио крупније лишће, ако се посеје у врсте; врста од врсте треба да је удаљена 10 сантиметара. Семе треба даском у земљу притиснути па га покрити сасвим као земља сагорелим ситним ђубретом. На овај начин посејано семе ниће за неколико дана; ако се после сејања залије, ниће пре. Кад никне треба га проредити, да не буде одвише густ; у густије је лишће ситније и тање, а у ређој је лишће крупније и дебље, меснатије, што се од *доброг* спањања управо и тражи. Са проредицањем одмах се у једно и плеви за време топлих дана, треба га обилато и заливати, па ћемо и за позицију употребу добити лепог и здравог спањања, који не само да храни, него и крв у човеку чисти.

P.

ДОМАЋИНСТВО

ХЛЕБ ОД ПРАНЕ И НЕПРАНЕ ПШЕНИЦЕ.

Код нашег народа преко Саве и Дунава стари је обичај, да пшеницу перу пре, по што ће ју млати, а то с тога, да се с ње спере сва нечистота, па било то макар и сама прашина, а да не споменемо сјет (ћар) и другу нечистоту, која је на зрно принула.

Опрану пшеницу најпре добро осуше, па онда самљу. Од тако опране пшенице добијемо врло танке, посве лаке мекнице (трпце) које хемиској садржини сасвим дугче од оних, од непране пшенице добивених. Мекнице од пране пшенице немају оних састојак, које имају мекнице од непране пшенице, јер су ове двојном мекније, имају више соли и азота, док у мекницама од пране пшенице ни трага од азота нема, али су оне пуније биљног влакна.

Ево, зашто је то:

Мекнице од обичне, непране пшенице, састоје се из *две*, једна на другој лежеће кожице пшеничнога зрна; спољна је кожица дрвенаста, перастоворљива и од природе одређена за то, да чува клицу у развијеном од спољних поврела. *Унутарња кожица обавија зрно и садржи у себи азота, алкалија, масти и оне мирисљиве делове пшенице*. Од праног зита добивене мекнице, састоје се само из спољне кожице, и у тим мекницама има врло незнатног удела унутарња кожица.

Према горенаведеном хлабо је објаснити онај *мирис и дељу хранљиву снагу у хлебу, који је уметен од*

шако званог „црног“ брашна, т.ј. од брашна, добијеног од неопране пшенице, јер у том брашну има масти и мириса *Мирис се јако осећа, кад се пшеница бере, онда ветри, па с тога у праној превизи и нестане оног пријатног мириса, јер га прањем пшеници одузмемо.*

Брашно од пране пшенице боље је, па је и од нева умешан хлеб белли, док је хлеб од неопране пшенице црњи, али је зашто слађи, вишавији, миришљавији и дужије се држи од „белог“ хлеба.

Р.

Срета Поповић.

ПРОЦЕЊИВАЊЕ ВОЉАКА И ВИНОГРАДА.

Често пута, било поводом куповине и продаје земљишта под воћем, било ради процењивања штете прикупљене самовлаштем, потребно је да се зна: *ишпа сваје поједина воћка или лоза, ше да би се бар приближно могла оценити целокупна вредност.*

При оцењивању вредности воћке или лозе узимају се у обзир ове околности: старост, врста и квалитета дотичних дрвета. Према томе, а по цени коју у тој околини има дотично воће, узме се годишњи принос и то принос просечни, пошто свака воћка не рађа сваке године и не увек у једној количини и квалитету.

На последњем међународном земљорадничком конгресу у Бечу истраживали су о томе своја гледишта најчугвенци капацигети. Тако је професор Грос одредио годишњи просечни принос и расход у крунама (динарима):

	Годишњи просечни принос	Принос од земљишта под воћем	Трошак око одржавања	Чист принос
За крушке . . .	4.59	0.60	0.60	3.39
„ трешње . . .	4.22	0.50	0.60	3.32
„ шљиве . . .	1.60	0.30	0.60	0.70
„ јабуке . . .	3.60	0.40	0.60	2.60
„ орасе . . .	4.29	0.44	0.60	2.25

И сада према чистом приносу израчунаћемо цену појединим воћкама.

Пример:

Јабука, која достиже старост око 60 година, треба да се прода у својој 20. години. Годишњи просечни принос износи дин. 2.60 што $(10 \times 2.60 : 4)$ одговара $4\% =$ дин. 65, који је износ права вредност дотичне јабуке.

На тај се начин израчунавају и остале врсте воћа. Исти критеријум ваља задржати и при оцењивању лозе.

Да наведемо један пример процењивања штете у винограду.

Непознато лице ишчупало је око 300 ком. лозе на америчкој подлози у винограду једног угледног београдског грађанина. Виноград је у атару општ. м. мкр. кролушке. Како није могао бити пронађен учинилац дела, то је штету имала да сноси сама општина по одени вештака обеју страна, и тужноца и туженога. Као закљети волтаци при оцењивању вредности поштете лозе узели смо у обзир ова факта:

1. Вредност засађене лозе; и
2. Старост лезина и изгубљени принос (тек би ове године прородила).

Лоза је била у другој години, калемљена и ожиљена американка, прокупац. Истакло сам мишљење, коме су пришла и она друга два вештака, да сваки такав чокот вреди 2.50 динара.

Како се код нас у сличним приликама, оцењује и лоза и воће веома разнолико, много пута скроз површно, па отуда и неправоично, то неће бити на одмет да се чује и ово наше немеродавно мишљење.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

7. *Питање* — У неким местима расађују купусе у јесен и исти се углавнич већ у пролеће, те стигне тако раније за поштовању.

Молим уредништво за следећи одговор:

1. У које време треба сажети семе за расад?
2. Кад треба расађивати купусе?
3. Треба ли га у јесен добро загрицати или га оставити не загрицат?
4. Ако би се загрицо у јесен, кад га треба идуће године одржити?

Надајући се, да ће ми уредништво или преко „Тежак“ или путем писма горње објаснити, ја га молим да наводи примити уверење о мом поштовању.

3-VII-1911.

Забожанца (Крагујевац)

Војислав Т. Премћ.

својом на Забојнице у орозу гужавном

7. *Одговор* — Да би се раније о пролеће добило главнице од купуса, треба семе купуса посејати месеца августа ради производње расада, и добивени расад садити месеца септембра или најдаље почетком октобра. На изарљаним и добро спреженим лејама, треба начинити омање јендечине-ровове и то у правцу од истока ка западу, како би бедоми, који су окренути југу и западу, штитили зими већ примљени расад од северног леденог ветра и уједно сиречли јако продирале сунца расаду, а нарочито за време топлих дана. На овај начин успори се брзи пораст купуса, те је отуда сигурнији да не пострада од мрза.

Чим наступе јачи мразевн, треба купусе у овим јендечинама покрити ошлш сувим лишћем од шумског дрвећа, лишће се уклања с пролећа, кад пређе опасност од јачих позних мразева.

У пролеће, када наступе топли дани, овако засађен купус почне брао да се развија и за кратко време углавнич се. Главнице онога купуса исеу тако чрсте те с тога их треба одмах сећи за употребу, јер би се иначе брао укварило. За ову сврху треба производити расад од оних сорти, чије су главнице мврете и издржљиве.

Поред овог купуса, још је боље за зимску и пролетну употребу сајати и друге врсте, као што су; „Шумарица — рашавн и ароклан.

Шумарица је врло добро зимско поврће, које се гаји и у брдским крајевима. На зими је издржљиво. Не пробира положај, али тражи југу и снажну земљу. За употребу узима се само лишће, које је кружно, сочно и дебело. За људску храну пре мрза није добро, јер

је тада тврдо и опорно, за то га треба брати после неколико мразева, пошто се укрти и постане сочно. Сеје се августа, а расадњу месеца септембра и то у растојању од 0'80—1. метра. Да би се лишће брже развијало и дуже до пролећа трајало, треба ове струкове при врху мало заломити.

Прокољач. На подужој стабљини од 50—90 см. висине, налазе се узнаокодо поређане ситне главичице, које су цврсте за јело. Тражи више отворне положај и снажно земљиште. Време сејања и производња расада, скоро је исто као и напред описаних врста. Расад се седи у растојању ред од реда 50—80 см. За време суше треба ову градинарску биљку добро заливати. Већ месеца септембра, при доброј вези, образују се са стране мале главичице. Да би се добиле што крупније главичице, треба стабљинку месеца октобра, при врху нешто скратити, те да храна више одлази у њих а за употребу беру се најкрупније главичице а ситне оставе док се потпуно не развију. Ова биљка врло је издржљива на зими, и е тога се врло радо гаји и употребљава као свеже поврће.

Семе ових градинарских биљака може се набавити преко Српског Пољопривредног Друштва, у Београду.

П. С. Петковић.

ИЗ НАРОДА

БИРИЋЕТ У ТОПЛИЦИ И ДОБРИЧУ

Промрзле, јула 1911. год.

Сирма жешта, већином су дозрела и већ су оборена — поштета. Налази је чест а и тежина снопова задовољавајућа, те ће принос бити такав, да се била пожели не може. У овоме погледу, јечам је узео превалу над осталим стрмицама, јер ће бити по снову и до 15 кг.; врло је код свију добро развијено, једно и тешко. Местимично има по мало и главичице.

Кукуруз је свуда одличан и не памти се, да је скоро овакав био. Огртање је довршено скоро. Раши је кукуруз ископао и исплао, средња сад одсеца род, а позни тек покрио орање.

Варива су напредна и обећавају врло добар принос. Зрна од боба и грашка има за јело.

Градинарски усеви веома добро изгледају и добро напредују.

Дуван обећава задовољавајући принос. За његово развијање време је погодно. По где где пагн од етрове и крчање болести а и црв га је доста проредио.

Босиан се овомо у највећој мери гаји а особито у Добричу, где су чувене дубенице. Завезао је одлично и заметци се правило и брзо развијају, те ће ускоро бити готових дива и дубеница за употребу.

Ливаде по низим местима околине су одавно, а по планинским местима сад се врши козидба у велико. Сено је зено ухваћено и има га у изобиљу. На ливадама ранije покоштени ливаде отише, која ће дати врло добар откоп.

Воћњаци су естрада пр. године од гусеница, па зато су мало рода бацили. Крушка и шљива има прилично а остатак воћа по мало. И како је гусеница пр. године упропастила воћњаке, због чега нема воћа онако, колико се

очекивало, омет је дозвољено, те је гусеница и ове године појела сав лист у доста места срема добричког.

Виногради, који су пр. год. боље очувани од пероноспоре, родни су добро а сетан рђаво. Штета у приносу од винограда у пр. години, подетрека је виноградаре, да су ове године пресели своје винограде и по 4—5 пута, како би сачували грозђе да не опадне као минуле године.

Предви се у добричком срезу прилично гаје а особито ковоља за фабрику у Лековцу и Врањевој Бањи. Ковоља је свуда довољно парела, и даће одличан принос.

Жира има растовог овде онде а буквог још ређе.

У опште узев, ова је година берљетна. Ништавна је штета од града, које је падао 18. јуна по томе, што је уклативо маји простор под усеви.

Ваге, како у ваздуху, тако и у земљи има у довољној количини а и време је зено са сунцем, што све благотворно утче на усеви.

Бик са три јаја.

Игњат Стојановић, из Писења, у срезу прокупачком, уштроји је четворо-годога бика Василију Милосављевићу, из Гр. Коњуше, негога ерева, и том приликом нашо је: да је бик у једном лежу кесе имао два, а у другом једно јаје. Сва три јаја, била су појединачно развијена, и свако на својој жлици висило.

Бик је расе домаће, на краве није никако пуштан, нити је он показивао наклонености за краве.

Збиља ово је једна реткост код нас.

Дувани у округу топличком.

Ове ће године дувани дати одличну бербу, јер је време веома погодно за њихов напредовање. Благо сунце са умереном влагом, како у ваздуху тако и у земљи, утицаће, повољно на њихов пораст. Ова ће година напредити оно, што је изгубљено у приносу прошле године.

Панаџур Мраморски.

На дан 13., 14. и 15. јула ове године, био је панаџур у Мрамору, срема добричког, округа топличког, на коме је продато етоке, и то:

Говед	536	гра
Коња	89	"
Бивола	16	"
Оваца	132	брава
Јарна	9	"
Правди	4	"

Свега: 786 комада.

Цена је била: воловима 100—350, кравама 80—240, тевадима 40—100, коњима 50—400, кобицама 100—350, жребцима 60—160, биволима 100—200, овцама 7—15, јарњацима 3—5, јарњима 6—10 динара, све од комада.

Промет је у опште био задовољавајући.

Прихода је било бруто 446'90 динара.

П. М. Радољаквић.

ЗАБАВА

ОПЛОВО ГНЕЗДО

Бидрграден звало се једно мало село, које је било потпуно осамљено, јер је јело окружено све самим

високим стенама. Земљиште на коме је оно било подигнуто, било је равно и плодно, али га је пресецала широка река, која је се сливала близу села у један басен, који се могао видети из велике даљине.

У тај басен бежаше дошао на чамцу човек, који је први у долини почео да крчи себи пута и места. Име му је било Еидре, а салашни становници овога села били су његови потомци. Неки су говорили да је побегао на овај крш због неког убиства, због чега и изгледају сви становници овога села мрачни; други су напротив доказивали да за то носе кривицу стеновити окоци, који не пуштају да продиру сученичари у долину после пет сати после подне.

Изад села висило је једно орлово гнездо. Било је намештено на врху једне огромне стене горе на планини. Сваки је могао видети, када је женка орлова почњала да леже на јајима, али се нико није могао ушети до гнезда. Орао се је изјао изнад села, стрмоглаво би се одједном у долину час на какву јагње, час на какву младу козу, а једном је чак ичело и једно дете и одвео га са собом своме гнезду. Стога у селу није владала безбедност, докле год је орао био своје гнездо на врху оне стене. Међу сељанима кружила је прича о томе, како су у стара времена била два брата, који су достигли гнездо и разорили га; али у ово доба нико није био кадар да доиде допре.

Где год би се двојица у селу ерели, говорили би о гнезду орловском и погледали би у вис на стену. Знало се тачно, када су се у новој години млади орлини излегли, где су се стрмоглавили и нанели штете, а причало се ко је последњи покушао да се испне до гнезда. Младци су зедчили ноге од равна детињства да би достигли дрвеће и брегове, а највише се вежбао у борењу, не би ли једном достигли гнездо као она два споменућа брата, да га разоре.

У оно време, о коме је овде реч, најјачи младић у целом селу звао се Лејф. Он није водио порекло од Еидре, беше кудраве косе и малих очју, терао је свакојаку шалу са сваким. Већ у младим годинама хвалио се, да ће једном да се узнеже до орловског гнезда, али су старији говорили, да он то не би требало тако гласно да говори.

Ово га је толико расхалило, и пре но што је зашао у своје најбоље године, предузе пењање на врх стене. То је било у ведро пре подне једне недеље, у почетку лета; младунци су требали баш тада да се излегу. Многобројни свет беше се сакупио испод стене. Старији су га одвраћали, а младићи су га бодрили и соколили. Али он је слушао само своје срце, затим учини један скок, и већ је висно о једном стаблу неколико лаката изнад земље. Ово је дрво расло из једне пукотине у стени, и он отпозе да се пуза овом пукотином. Мало камење одривало се испод његових ногу, шлунак и земља котрљали су се доле, а иначе је владала најдубља тишина; само је река у долу текла потмулим, сталним жуборењем ка својем ушћу. Све је стрменија и стрменија стена, дуго већ вис о једној рупи, тражи ногом ослонац и не може да гледа према гнезду. Многи, нарочито жене, окретоше се, говорећи, да он то не би учинио да је имао живе родитеље. Али он ипак нађе чврст ослонац, за-

тим је опет тражио час руком, час ногом. Одједном ослонац попусти, он склизну, али је опет висно чврсто. Тада се подиже једна висока тасната девојка, која је седела усамљена на једном камену. Причало се, да су се заверили још као деца, ма да он није имао никакве ролбне међу сељанима овога села. Она испружи руку у вис и повиче из свег гласа:

„Лејфе, Лејфе, зашто то чиниш?“

Сав се народ окрете према њој, а отац јој стајаше близу ње, али га она не познаде.

„Па скини се“ повика она „Ја те волим, а тамо горе нећеш ништа стећи.“

Видело се да се он мало променио, али је то трајало тренут два, па се поче даље пузати. Његова рука и нога биле су опет чврсте, и стога је дуго шило добро, али се на скоро умори. Као каква весник котрљао се један мали камен и сви они, који су стајали ту, пратили су га очима, док није шао на земљу. Неки нису могли више издржати, већ одоше. Девојка је пак стајала право на камену, кришла руке и гледала у вис.

Лејф ошпа руком испред себе, затим му се, она је то добро видела, рука одједном опусте, он се брзо дочена другом, али и ова му оклизну.

„Лејфе!“ викну она тако гласно, да јој се глас разлече преко стена, па затим и сви остали повикаше у један глас.

„Омако се“ повикаше и испружише руке у вис према њему, како људи тако и жене. Он је занста клизао, скидао је са собом песак, камење, шлунак, клизи, клизи постепено, све брже и брже; људи се окренуше, па затим чуше иза себе на стени тутњаву и ломљаву, а одмах после тога чуше како нешто тешко паде, као каква велики комад мокре земље.

Када се опет прибраше, да се могуће окренути, лежао је он ту сав измрцварен, да се није могао познати. Девојка је лежала преко камена, а отац је однесе кући.

Младић који су Лејфа понајвише навукли на такав корак, нису се усуђивали ни једном руком да га дирну и да му помогну. Нико није смео ни да га погледа. Најзад старији морадеше да му приступе. Најстарији од њих рече, кад га дохвати:

„Ово је било добро!“ Али додаде и погледа на стену „ипак је лудбо што је то тако високо, те не може сваки да допре доиде.“

Бјерстјерн Бјерсон.

Г Л А С Н И К

Извара пољопривредних справа у Русији.

Године 1905 израђено је у Русији пољопривредних справа и алати у опште за 18 милиона рубаља, године 1906 — на 20 милиона рубаља, 1907 — 24 милиона, 1908 — 29 6 милиона, 1909 око 40 милиона рубаља.

Према подацима из год. 1908 било је у Русији 500 фабрика за израду пољопривредних справа, у којима је било 25.529 радника. Од пољопривредних справа највише је израђено плугова, затим жетевца, сејалца итд.

Године 1908 било је у Русији 11 акционерних дру-

штана за израду poljoprivrednih sprava, с капиталом од 13-5 милиона рубаља.

—та.

Продукција вина у свету у год. 1909.

Француска је произвела	54,446.000	хектолитара
Алир " " " " " " " " " " " "	8,229.000	"
Тунис " " " " " " " " " " " "	252.000	"
Корсика " " " " " " " " " " " "	267.000	"
Италија " " " " " " " " " " " "	41,398.000	"
Аустрија " " " " " " " " " " " "	4,500.000	"
Угарска " " " " " " " " " " " "	1,925.000	"
Португалија " " " " " " " " " " " "	3,100.000	"
Немачка " " " " " " " " " " " "	1,900.000	"
Румунија " " " " " " " " " " " "	2,400.000	"
Швајцарска " " " " " " " " " " " "	1,010.000	"
Турска " " " " " " " " " " " "	1,500.000	"
Грчка " " " " " " " " " " " "	2,200.000	"
Бугарска " " " " " " " " " " " "	1,200.000	"
Србија " " " " " " " " " " " "	650.000	"
Румунија " " " " " " " " " " " "	1,700.000	"
Сав. Државе " " " " " " " " " " " "	1,500.000	"
Мексико " " " " " " " " " " " "	11.000	"
Аргентина " " " " " " " " " " " "	1,100.000	"
Чиле " " " " " " " " " " " "	2,300.000	"
Бразилија " " " " " " " " " " " "	400.000	"
Аустралија " " " " " " " " " " " "	142.000	"

—та.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Да спречиш трулење лукова од зумбула.

Љубитељи зумбула, нарочито они, који хоће да их у цвету преко зиме имају, могу лако доћи у неспријаму, да им усађени лукови истргну и циљ осујете. Да то не буде, треба лукове пре сађења поређати на сунце, да се добро осуше, затим их сувом крпом утрти, па их онда метнути у славу воду, да у њој 3 сакхита постоје. После тога времена их из воде извадити, па сувицу добро осушити и онда усадити.

P.

Ваши код младе стоне.

Млада стона еграда од разлога гада, што је узор да неће да напредује. Најпростије је средство за вањљиву младу етоку емеси: од два дела ланеног уља и једног дела гаса. Овом емеси треба вањљива места неколико пута намазати и добро протрљати. Самог гаса употребљавати за овај циљ, као што неки чине, не може се препоручити, јер је сам гас за младу, као и за старију етоку шкољња, а ланено уље може се и без гаса употребити. После треба она места сануном добро опрати.

P.

Против мраве.

Мраве можемо у кући најлакше похватати, кад узмемо један тањир па га добро премажемо сировим сљанином, коју мрави врло радо једу; овако премазан тањир метнућемо на

оно место, где се мрави највише задржавају. Они ће се гомилаце накупити по тањир и ту ће се повезаљивати. Кад се накупе, ми ћемо их штичогити у вључау воду, где ће поцрвати, па то, према потреби, и повторити. На тањир треба приложити неколико дрвених шпичица у наоско, које ће мравима служити као мост за прелаз на тањир. — Растрепати можемо мраве, кад у њихова скроншта усомео ситнога каифора, или камфорске ракције.

P.

Јагоде и малине

много су укусије и мирисије, кад се јутром пре суца побери и до употребе на хладно место оставе. Овако убране и остављене, не само да су укусије и мирисије, него се и дуже држе без квара.

P.

Против мишева.

Мишеви су велике штеточине и на дому и на пољу; то је једна највећа, које се човек може кургаљивати. У најновије доба препоручују против мишева тако звану „пештански“ квасац, који се у бакарним калује. Од овога квасца, кога мишеви радо једу, треба направити ситна зрна, па их сабодати овамо, где се мишеви највише задржавају. У бивању треба метнути и пластике тањираће с водом. После поједеног квасца мишеви јако жеде, па се и воде напију, узех чега се ладују и поцрвају.

P.

Гвожђе као ђубре за воћке.

Гвожђе је изврно ђубре за воћке, нарочито за крушке, а у земљи, у којој нема гвожђа. Искуени и мислени воћари мешају са осталим ђубретом, које ће употребити за ђубрење воћака, гвожђене шитотине. Француски воћари знају своје воћке растргом зелене галице, и добијају на тај начин много крупније плодове.

P.

О чувању семенца.

Настаје време, да се бира разна семенце, коме треба обратити особиту пажњу, јер од тога зависи његова клијавост. Пре свега треба прибрано семе на танко прострти, да се у хладовини, или на промаји, добро осуши, па тек онда га треба у кесце или врећице сапати и па суваом, ароматном мету чувати. У обесном кесцама боље се семе чува, него у положеним. У влази, не само да семе убуђав, уљениши, него изгуби пре времена и своју клијавост.

—та.

Заливајмо дрвце поред пута.

Дрвце покрај пута највише је изложено суши, те е тога најчешће наплазе на њ' разни инекти. Због тога врло брзо изгуби лишће. Тако оно бива и са дрвцем засађеним близу домова, које се по кити и зашце, али не у довољној мери а више пута кад је већ и касно. С тога не треба губити из вида, да дрвце поред домова, а нарочито оно поред пута, треба чешће заливати, ако емо ради да се одржи. То нарочито важи за млада дрвца. Не заборављајмо, да се само сизано дрво уљениши опире неспријателства.

—та.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дина, на пола године 3 дина
чланова помагачи, чланови свих дру-
штва, подружница оца, школе, чита-
нице, војних станова кадра, ђака,
манастири, земљорадничке зајнице, и
чланови школа додељују лист за 6 франка, пак уна-
пред поштом прегизату и кад се прет-
плате код свог удружења преко кога
ће им се лист слаати.

ВАН СРБИЈЕ

на годину 8 франка, но срп. поло-
прив. удружења и њихови чланови као
и српске земљорадничке зајнице и ча-
танионе, школе, школе и манастири
додељују лист за 6 франка, пак уна-
пред поштом прегизату и кад се прет-
плате код свог удружења преко кога
ће им се лист слаати.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТОВА СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШНЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. ЦЕНСКОГ ДРУШТВЕНЕ ПИСИ
ПОСТА БЕСПЛАТНО

Цена огласних наредби је на
последњој страни.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.**

Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 23.

БЕОГРАД 20. АВГУСТА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ:

Берба и чување јабука, крушана и шљива у остави. — *Вошковић.*
Значај воћа за одмену енергије. — *Сретна Поповић.*

Шумарство. — *Д-р Ридић.*

Упутство за израду јеруга. — *Сретна Поповић.*

Одривање плодности земље. — *Сретна Поповић.*

Ватроуља ваздуха. — *Сретна Поповић.*

Рад око поља у месецу августу. — Утисак гајена поља на здравље —

Томаса Јован. — *Бриковић.*

Импариство у Немачкој. — *Вончић.*

Попар. — *Адри Бошман.*

Поучна ситница.

ВОЂАРСТВО

БЕРБА И ЧУВАЊЕ ЈАБУКА, КРУШАНА И ШЉИВА У ОСТАВИ.

Два нераздвојна и врло важна питања без сумње су, берба и чување плодова

Како брање плодова игра важну улогу у трајности обратних плодова, описаћемо прво брање, па онда тек чување плодова.

Немогуће је одредити датумом време берби за ову или ону сорту воћа, коју смо намерили да у „остави“ чувамо, јер то зависи од многих узорока. Искуство нам препоручује да се берба врши онда, када су се плодови потпуно развили, али пре потпуног зрења т. ј. од половине августа до 15. октобра. Опити су толико пута показали да се обрано воће не очува добро, ако се остави на воћки да потпуно сазри. Плодови, који и најдоцније стижу, губе од свога укуса и мириса, ако се оставе да на дрвету потпуно дозру. Исто тако бива ако се плодови беру раније и док се нису још добро развили. У том случају се показица збртка, изгуби сочност и мирис и плодови тешко зру. Један знак, који даје могућност, да се одреди време берби, јесте: лако

одвајање петељке од родне гранчице приликом брања. При мањем додиру ако се плод одлоји, знак је, да се може узабрати, иначе га треба оставити.

Бербу не треба вршити у свако доба дана и по рђавом времену, јер је посао прљав и плодови су изложени већем квару. Најбоље је суво време и чист дан од ручка до 4 часа но подне т. ј. у најтоплијим часевима преко дана.*

При брању плодова треба бити обазрив и бербу вршити зрно по зрно и остављати их лагано, да се не повреде, у плитке корпе обложене сеном, сламом, сувим лишћем и т. п. и то највише у три реда један на други, јер ако буде више редова, онда ће тако дебели слој најчистији доње редове.

Обрани плодови носе се одмах у оставу за доцнију употребу или се поређају на суве лесе или у чисту сламу у сувоти, или на промају да у неколико провету, па их тек онда ваља увести у локал за чување.

Локал, где се воће чува, дакле „бстава“, треба да испуни извесне услове, па да се са сигурношћу може у њој воће дуго очувати.

Услови за добру оставу су ови:

- 1.) Да је температура у њој стална и умерена;
- 2.) Да је полу-мрачна тако, да сунчана светлост никако не допре унутра;
- 3.) Да је без промаје; и
- 4.) Да је потпуно сува.

Ако је температура променљива и нестална, топлота утиче на сок у воћу и пазиња врење у плодovima, па се воће квари. Температура не треба да буде

* Научетак члан шљива, ну ваља брати најчистије, до 10 часова пре подне, јер је овла и топлог сончања, укусица и боље се очува. Тако обрано шљива оставе се 24 часа а потом се сваки слој увести у какал раствор гума-арабије заједно са петелином, положи на ређу мрежу да се осуши, па се тек онда увести у оставу и ређа на столце, али се икако слојемичко у мањим савадница са сувом струтином од сирца или бора. Пре употребе шљиве се оперу у хладној води и тек онда употребљају. На овај начин плодови су свежи, јер нагло испаравано сирчево је слојем умаравано.

СТОЧАРСТВО

ЗНАЧАЈ КОЖЕ ЗА ОЦЕНУ СТОКЕ.

већа од 6°—7°С, јер би се сок из воћа брзо испарио, те би се ово збрчало и изгубило ону тражену вредност, а и чување би се јако отежало. Испод 0°С воће се смрзне и губи укуе и мирис, па брзи и труне чим се топлота повиси. Сунчана светлост не сме да продире у унутрашњост оставе због тога да се не би сок изложио врењу, и услед тога, плодови поварили. Такође промаја утиче штетно на воће, јер киселинак из ваздуха, који се промајом уноси, узбрза зрење плодова и утиче па киселину у месо воћа, те ово постаје блуваво а доцније лако и у трудеж прелази.

Врењем плодова ствара се угљена киселина (угљендиоксид) као и при врењу шире, и у већим оставама треба бити обазрив, па свагда оставу опробати свежом, да се не би ко год при улазу угушио. Ако свећа не гори, треба врата отворити и у оставу не улазити, докле се не проветри.

Да би се киселинак из оставе у неколико отклонити, треба сагорети с времена на време сумпора или дрвеног угљена (ћумура), који горењем развијају антисептичне гасове подесне за чување воћа.

Сви услови, које смо укратко објаснили допуњују се још и сувотом локала, која је важна чињеница при чувању воћа.

Влажан локал развија разне врсте плесни па плодовима. Без сумње у већим локалима свагда се налази и већа количина влаге у ваздуху, која се ствара испаравањем сока у воћу, и која је штетна за плодове. За то њу треба у неколико отклонити ратурањем (живог) негашеног креча на разним местима по локалу, у неколико већих чињаци. Када се обичан креч распадне у прах, онда га треба новим заменили.

Приликом избора места за подизање оставе треба пазиати на то, да оно буде окренуто северу.

Величина пак оставе подесиће се према количини воћа.

Полице (стелаже), на којима ће воће лежати, поређају се свуд дуж зидова оставе и то у висини од 50 см. изнад пода па до тавана. Раздјелина полице од полице треба да је 30 см., а ширина полица 50 см. Полице су боље оне, које су сарађене од тврдог, белог дрвета, јер се лакше перу и мање влаге упијају у себе. Полице се праве од летва 4 см. широких а између две летве оставља се простор по 1 см.

На овако спремљене стелаже ређају се с пањом плодови за оставу: на видном и лако уочљивом месту ређа се воће, које ће раније сазрети, па онда др. сорте; стране воћа, које су мање обојене окрећу се на лице; крушке се окрећу тако, да им дршке буду горе; јабуке да леже на дршци; шљиве да леже на јаче обојеној страни; а плодове уопште треба толико удалити један од другог да се не додирују.

Главна нега око воћа у остави састоји се у томе, да се воће чешће обилази и прегледа при чему се зрели плодови скупљају за употребу, а натрули уклањају, да не би трудеж прешла и на здраво воће.

Да је кожа врло важан орган тела, изишно је нарочито наглашавати. Кожа као спољни покривач тела чува организм од разних спољних утицаја и стоји у тесном односу с другим органима, нарочито у погледу измене материја. Осим тога она је још и важан регулатор телесне топлоте.

Здрава кожа, у обичним приликама, неприступна је бактеријама као узроцима разних заразних обољења. Отуда и долази неопходност уредног неговања и чишћења — тимарења — стоке. Особине коже значајан су вој не само са оценоу племенитијих грла, већ за оценоу здравствениости и начина исхране дотичних грла у опште. Па из тих разлога и јесте за препоруку, да сваки пољопривредник обраћа нарочиту пажњу на изглед коже, када има да цени вредност дотичнога грла, а нарочито њезину дебљину, еластичност, гинкост, као и на нежност и сјај длаке.

Мека и еластична кожа знак је доброг искорипћавања хране, гојаности и полне стасалости, док је нежна, танка кожа знак финије расе. Длака здравог и напредног грла, као и зупа ситне стоке, ваља је глатка, и сјајна. Каде се грло добро храни и има потребну негу, кожа му постаје еластична и у поткожном ткиву слаже се дебљина, лој.

Неразвијена и закржљана грла одликују се дебелим и грубом кожом. Такву кожу находимо махом код наших планинских говеди и свиња, и ствара се под утицајем климатских промена.

На супрот томе стајка, музна стока, одликује се редовно нежном кожом, покривеном кратком, сјајном длаком.

Но опет када је кожа код стоке одвећ татка и нежна, није ни то добар знак. То значи, да је дотично грло одвећ разнежено, да нема у себи довољно отпорне снаге за случај разних обољења — а нарочито туберкулозе.

Стога при оцени стоке нека нам кожа дотичних грла буде главно мерило њезине вредности. Груба, неугледна кожа је знак дегенерације; грла с таком кожом рђаво храну искорипћавају. Груба кожа одговара само спремној стоци, јер је, будући напољу, чува од свију непогода.

ПАТАРСТВО

ШУМАРИЦА

„Шумарица“ је једна врста зеља, купуса, које наш народ у српском приморју много гаји и за себе, и за своју стоку. У средњој Европи гаје шумарицу искључиво за исхрану стоке, а у јужним крајевима, нарочито на обалама Јадранског мора, где најбујније успева, гаје ово зеље на великим просторцијама у полу и употребају лишће — као што напред рекох — и

за своју и за сточну исхрану. Листће беру на тај циљ *преко целу године*, и лети и зими, јер и кад снег на њу падне, даје врло укусно лишће за јело. У Далмацији је то у многим крајевима „народно“ јестиво, јер по селима, где домаћин и једну стоцу празнога земљишта до куће нађе, усадиће струг раштанџа. И код нас врло добро успева, што из сопственог искуства знам.

Шумарица је двогодишња биљка, па се од ње и друге године бере лишће све дотле, док стабљика не потера у семе. Јер је онда лишће суво и тврдо. Али и стабљика даје изврвену храну за краве музаре, као и лишће. И свиње врло радо једу шумарицу.

Као двогодишња биљка, она даје и с пролећа друге године врло добру храну баш у оно доба, кад друге зелене крање још нема.

У доброј земљи, а где има довољно влаге, порасте шумарица и код нас и преко два метра високо. Она у опште воле влажније поднебље, па зато и најбоље успева у долинама у крај река и потокова, у планинама, где су чешији талови итн. У опште узев, шумарица успева у свакој, па и лошијој земљи, само ако има довољно воде за заливање или наводњавање. Нарочито јој добро угађају неумени ритови и баруштине. И у чврстој, влажнијој ембоници још врло добро успева онда, кад је ваздух довољно топао. Иначе јој у таквом земљишту хоће лако да труне корен: а у посева лакој, песковитој земљи успева само онда, ако је ваздух влажан и магловит, или ако има довољно воде за наводњавање.

И шумарица, као и свако друго зеље, воле добро набурену земљу.

За време пораста, морамо шумарицу, као и кукуруз, окопавати и огртати.

После добро обрађиване шумарице, на истој њиви најбоље успевају пролетњи јари усени. У осталом, може после шумарице на исту њиву доћи овет шумарица.

За *убирање* је најбоље овчије ђубре. На бујно развијени шумарице добро дејствује и говеђе ђубре, нарочито кад се помеша с пепелом.

И на „новини“, разорним испустима и пањацима врло добро напредује шумарица.

Шумарица се сеје, садни и обрађује исто тако, као и кулус.

За *извођење семена* треба изабрати најлепше и најразвијеније струкове и пусти их да пуште цвет и оду у семе. Кад већи део мекунака сазре, треба стабла, са жилама заједно, из земље извадити, па их наопачке под кров обесити, да се семе добро просуши и боље дозре. Кад неке мекунке — оне најдоње — почну лако под претима да пуцају, онда треба стабљике скинути и све мекунке добро истраћати, а семе,

с оном плевом заједно, сасути у ланену кесницу и негде у хладовини, али на промаји, обесити и чувати до употребе. Тако ће семе одржати своју клицаост 5—6 година.

При *расађивању* треба на то pazити, да струг од струга на један метар раздалеко дође, како ће се сваки струг моћи добро и снажно развити и што крупније лишће рађати. Ја сам имао по 40—50 сантиметара дугачко, 30—35 сантиметара широко и врло дебело, меснато лишће.

Ја ово биљку нашим пољопривредницима топло препоручујем, јер од ње имају и зими „тазе“ зеља, кад другога нема.

Зато, што се у јужним крајевима листовом шумарице, или *раштанџа*, како ју по негде зову, храни великом народ, а стабљиком крање, постоји тамо у народу ова пословица: „Шумарица даје ручак мамци, а вечеру кравци.“

P.

МЛЕКАРСТВО

УПУТСТВО ЗА ИЗРАДУ ЈОГУРТА.

Како се јогурт, као здрав млечни напиток, почео и код нас у већој мери прираћивати, то неће бити без интереса да изложимо овде неколике напомене, које иду прилог тој савршеној изради његовој.

На многобројна питања, која су постављана с разних страна о најцелисходнијем и најправилнијем начину израде јогурта, стизали су једновремено и најразличнији одговори. Ми ћемо се у овој прилици устанити само на једноме, који нам се чини као најпрактичнији и који још уз то показује одговара намењеноме циљу. То је упутство М. Мореса стручног учитеља и хемичара млекарске школе у Фриланду, које су упутство довели и многи млекарски листови како немачки, тако и словенски.

Да је у првом реду потребно снабдети се беспрекорном и чистом културом јогурта, ствар је јасна до очигледности. Јер, ако та култура није сасвим чиста, ако и себи садржава мноштво страних, штетних или изливних бактерија, онда је сасвим бесцелно и пристоупити изради јогурта, наравно јогурта *доброг*, која би свестрано одговарало намењеном циљу.

Као културе мање подесне јесу оне у прашку, јер се сусењем јогуртоне бактерије у знатној мери ослабљавају. Много је боље узети културу у течном стању, па из те материје припремити матични квасац, мају, а то се ради на овај начин:

Употребимо, од прилике, 2—3% чисте културе, то јест, на један литар млека 20—30 с.м³ чисте културе у течности. Обично се она у трговини добија у малим бочицама или затвореним цевима и то у колицима, колико је потребно за један литар млека. За сами почетак употребимо један литар збирног, с павлаком скупљеног млека, које треба загрејати на температури 80°, Ц, најмање пола часа и расхладити на температури од 50°/о Ц. Томе се млеку дода чиста култура, па по том добро промеша. Таква квасац треба затим добро покрити и оставити 5—6 часова на то

Шумарица или раштанџа

плоти од 40—50%. Чим се млеко тако укува и спреми, онда га ваља оставити на хладно место обично до сутрашњег дана, када смо научни израђивати Јогурт. Напомињемо, да тиме Јогуртовом коасцу ни најмање не удаи то, што му је киселина повећана, која се добија дугим кишељењем и сувинишним расклађивањем, јер су баш праве бактерије Јогуртове узрок, због тога се изазива у млеку та киселина (50—50° по Soxhlet-Henkel-у). За зараду Јогурта најпре се загреје млеко на 80—90° Ц, м то у времену од 15 минута. Кувати млеко за тај посао напашно је и често узрок непријатном укусу. Ваља употребити млеко обичне топлоте. Само за лица, која имају болесне органе за варење, млеко се употребити или помешано млеко скупљено с навлаком и топлим млеком или само с навлаком. Згушњавање млека помоћу паре, такође није за препоруку, јер то такође није услов доброг Јогурта. Загрејано млеко треба расклађити на температури 50° Ц, па му се онда додати 2—3, највише 4—5%, добро измешане маје, па се за тим све добро измешати. Дакле на 10 литара млека употребити се обично 1/4 највише 1/2 литра спремљене маје. Громулице које се стварају на површини, одстранјују се полако, а процеђено млеко наспна у боце широким грла.

Јогуртове бактерије најбоље се развијају на топлоти од 40—50° Ц. Када се уредно одржава топлота 45° Ц, у току од 5 часова одржаће се Јогурт за дуго чист, те неће бити потребна нова маја из чисте културе за читавање неколико седмица, па и месеца. Када је већа топлота од ове поменуће, онда се *Bacillus bulgaricus* задржава у своје развитку. Такве се врсте Јогурта врло често појављују на тржишту и ничим се у погледу укуса не могу разликовати од доброг Јогурта. Па и друге се, неотпрете, бактерије често развијају у тако прегрејаном Јогурту. Ако ли је пак топлота мања од 40° Ц, онда настаје друга опасност: размножавају се други микроорганизми упоредо са разитком угљене киселине. Најзад, потребно је овде нагласити, да се у случају веће топлоте често одвајају сурутка која квари изглед Јогурту. Дакле строго одржавање потребне топлоте за зараду доброг Јогурта *необавно је*. Чим се Јогурт на означеној топлоти почео грушати, треба га одмах расклађивати. У томе случају није довољно истаћи боце утицају хладна ваздуха, већ их треба метути у хладну воду а по потреби и у хладионицу.

Справљање Јогурта није ни тежак, ни приметан посао. Што се тиче материјалне стране, ствар овако стоји. Када је цена млеку 0.20 дин. а Јогурта 0.50 дин. за један литар, онда је ту добит већа по при ради ма које врсте млечних производа.

се бави питањем: којим правцем треба упутити земљорад у Савезним Државама, да би се избегла криза, која је на помолу.

У Савезним Државама у последње доба производна криза не одговара у цуној мери потрошњи, која се с дана у дан нагло повећава. Та потреба не може се више измиривати дојакошњим начином — обрађивањем пустих утрина, већ се мора прибегни интензивирању земљораду. У првоме реду мора се повећати број стоке и посветити нарочита пажња томе, да се земља ојача, да се хумус земљишту повећа. Земљорад се мора специфицирати према природним односима дотичних предела а у исто време и земљорадничко становиштво култивисати и усавршавати у свима пољопривредним пословима.

Разлика ситуације Савезних Држава и европских покрајина велика је: Савезне су Државе извозиле оне продукте, који су јако утицали на плодност земљишта, док их је Европа увозила и на тај се начин боготила плодношћу Америке. Америка је дошла у стадијум да и сама осећа потребу, али нема откуда да исту подмири и плодношћу својих земаља повећа, јер оних пређашњих огромних и неразораних цустера нема више.

Како изгледа, ни Европа неће моћи баш свуда повећати родност својих земаља, пошто ће ту потребу осећати у једнакој мери и друге земље. Амерички фармер, бар за сада и у најближој будућности неће имати наде на увоз артикала потребних за снажење свога земљишта, али ће учинити знатан корак унапред, када престане извозити хрљавије материје, које ће морати употребити за своје ослабљено земљиште.

ЖИВИНАРСТВО

МИТАРЕЊЕ ЖИВИНЕ.

У месецу августу, а често већ и у јулу, отпочиње код живине мењање перја, које бива на тај начин, што старо перје отпада а на његово место расте ново. Код неке живине то бива полако и постепено, док код неке нагупа од једном, нагло, тако да им скоро све перје одједном одпадне.

Митарење живине само по себи је потпуно природан и свакогодишњи догађај, али ипак за то живина у то доба треба нарочиту негу, те с правом многи стручњаци сматрају митарење као неко полуболесно стање живине. Ако погледамо једну кокош за време митарења ми ћемо се одмах о томе уверити: већ њен спољашњи изглед показује нам жалосно стање у коме се она у то доба налази. Тромо и смућено седе шћућуре, у пола ваге кокоши по угловима и ћошковицама; тек око подне се силем истрерају па поље из кокошарника, да се после кратког времена опет натраг врате. Ни једо им не прија, једу врло мало. Петлови врло слабо, или никакко, кукуричу, а кокоши престају да носе јаја.

Као што рекосмо, живина у ово доба захтева нарочиту негу, која се састоји у храни и начину поступања. Ако митарење падне у топле дане, онда оно бива много лакше, јер топло време у многоме потпо-

ПРИВРЕДА

ОДРЖАЊЕ ПЛОДНОСТИ ЗЕМЉЕ

(W. J. Spillman, U. S. Dept. Agr. Farmers' Bul.)

Публикација агрономског одељења Савезних Држава, под називом „Soil conservation,“ налази на опште интересовање и заслужуја нарочиту пажњу, јер

маже и олакшава митарење. Но оно може да наступи и позно у јесен, у месецу новембру, и тада не треба се чудити, ако по неко грло после тога закрљави или утине. За сваког одгајивача треба да је прва брига да митарјење што више убраја и олакша; да гледа да кокош што пре дође до свога перја. Његов лични митарје треба на то да га гони, јер што брже прође митарење, у толико ће кокош почети пре да носи јаја, а као што је сваком земљораднику познато; зимска су јаја „златна јаја.“

Јако је време у доба митарења хладно, кишовито и ветровито, то морамо кокошима нами добар заклон и прибежиште. Но није довољно само кокоши склопити негде у шупу, већ на против, код њих треба вештачки произвести и кретање и разонођење, а то се врло лако постижева, ако им храну не дијемо на гомиле, већ је разбацамо по целој шупи, и уз то је помешамо са доста ситне сламе и песка, како би кокошке морале чепркати и зривеље тражити. Шупа или и која друга зграда, где се живина за време митарења смести, мора се нарочито чисто држати. У шупи мора бити и довољно песка како би се кокоши имале у чему купати.

Храна за време митарења игра такође важну улогу. Кокоши тада не једу много и стога оно мало хране мора бити одличног квалитета. На жалост, на селу се у то доба кокоши највише пренебрегавају. Обично се меси: кад кокош не носи јаја, не треба ни да једе. На против, у то доба, храна мора бити таква да јој и даје топлиоту. Храна мора да садржи нарочито довољно азота и креча. Најбоље је дати им наизменце јечам и пшеницу, а осим тога претрејати меку храну са брашном од коштију.

Ако се са живином на овај начин поступа за време митарења, ова ће митарење лако претурити и никаквих рђавих последица неће бити.

— н. р.

ПЧЕЛАРСТВО

РАД ОКО ПЧЕЛА У МЕСЕЦУ АВГУСТУ.

Пчеларска 1911. година приближује се крају и исход није задовољавајући. Од Тројица на овамо није било добрих киша, суша је била огромна а жега тако велика, да је старији не памте, те је све по пољу изгорело и сасушено. Пчеласце ишеу могле негде да нађу хране ни за себе а камо ли да за пчелара још преостане. Но то не сме пчелара да баца у бригу, он се мора бринути за пчеле за идућу годину како би му овогодишњу штету надокнадио.

Сва избачена саћа треба још једном дати пчеларама да их пасишу, али само за кратко време и онда их (саћа) треба обесити на промајном месту или их, што је још боље свако за себе увити у папир од новина и у један сандук спаковати само треба пази да мшевци не дођу до њих. Хартија од новина је нарочито за препоруку због мољаца. Но што је најглавније, то је да се саћа не смеју дуго повлачити, јер ако мољца своја јаја унутра снесе, онда не помаже ни хартија од новина.

А сад треба пчеле полако за зиму спремати. Све што је слабо, краљева и неплодно треба уништити и крајем овог месеца или најкаље почетном идућег месеца, ако нема паше, треба отпочети хранење.

За храну се обично препоручује шећер т. ј. шећерни раствор. Шећерни раствор не сме бити сувише густ из следећих разлога: што од сувише густог раствора пчеле умажу ноге и крила, те им се ове уделе и услед тога морају да утгину; што се сувише густ раствор кристалише и онда не може да пружи пчеларама као храна никакве користи. Обично се на 1 кг. шећера сипа $\frac{1}{2}$ литра воде, но не сме се на ватри дуго да крчка, јер онда сва вода испари. Вода не мора ни да кључа, довољно је да дође до степена кључања и онда се може одмах са ватре скинути, пошто је шећер тада већ истопљен и потребан раствор добиен. Најзад још треба напоменути, да хране треба увек у довољној количини дати. Боље је, да читав килограм преостане, него да $\frac{1}{4}$ недостаје, јер услед тога може да утине цео народ. Количина зависи од величине народа.

УТИЦАЈ ГАЈЕЊА ПЧЕЛА НА ЗДРАВЉЕ.

Искуство је показало, да се пчелари не могу појалити на здравље а исто тако и на краткоћу живота. По њиховом тврђењу то долази из три узрока:

1). Што се при раду око пчела крећу по чистом ваздуху;

2). Што је по здравље врло користан пчелин отров који пчелари за време рада око кошнице удишу а по неки пут и пчеле им саме својим уједом у тело преносе; и

3). Што једу мед

Да је кретање по свежем ваздуху здраво, то не може нико спорити.

Да је пчелин отров, који је у медуцини познат под именом апис, користан по здравље, то је науком доказана ствар.

А да је мед не само врло хранљив но и лековит, о томе се данас у целом културном свету више читава научне расправе, а употреба меда препоручује се свуда. Стална употреба меда, наравно у умереној количини, утиче повољно не само на уста и грло и врат но и на стомак и црева. Цело тело се користи! Варене се потوماже, квалитет крви побољшава. Одлично средство против кашља, промуклости и стожачног катарја јесте сваког јутра и после ручка по једна кашчица чистога меда. Врло хранљив и за децу препоручив јесте хлебца намазан медом.

ТОПЉЕЊЕ ВОСКА.

Како се добро цена за восак може постићи само ако је он чист, мирисав и по могућству жућкаст, то да би се сви отпатци и мала парчад воска из кошнице могли по добру цену продати, и они морају имати све ове особине и бити у једном глумену, а то се постиже на овај начин. Узме се један сандучић, чији је задњи зид виши од предњег и покривен једном стакленом плочом. На предњем зиду је, на дну, направљен испуст у који је утањена једна кратка цев. Сандучић је унутра обложен плексом а дно је са средини напред т. ј. ка оном испусту нагнуто како би

течан восак могао отицати. У овај се сандучић помећу комадних воска, и он се стави на сунце, услед чега се у овом, помоћу стакла, затвореном простору, развија јака топлота, восак се топ и кроз онај отвор и цев цури напоље у суд са волом, који се испод цевки подметне, одакле се после охлађен вади.

И-р

КОЊАРСТВО

КОЊАРСТВО У НЕМАЧКОЈ

Немачко коњарство у земљи тежи да испуни ова два главна задатка. На првом месту да за војску спреми сваке године потребне ремонте, а после, тек, да одгаји, довољан број коња за рад, таквог квалитета, каква треба њихова све интензивнија земљорадња и њихова варошка теретна кола.

Што се тиче коња за потребу војске, јаханих и прежућих, немачка земљорадња могла је до данас сву потребу да подмирује у земљи. Тако године 1909. у Немачкој Царевини приведено је Ремонтској комисији 27.278 коња, од којих је изабрано и купљено 14.047, дакле нешто више од 50%. Средња цена плаћена је за ремонте од пруског војног министарства године 1909-те 1065 марака, 1908-ме 1045 и 1907-ме 1025 марака. Саксонска војна управа плаћала је 1909. год. просечно 1037 марака за још недорасле ремонте, а 1135 за потпуно израсле топлокрвне, и 1.350 за потпуно израсле ладнокрвне ремонте. Највише коња за војску даје источна Пруска, где је мали и средњи сељачки сталеж разгранат, нарочито у Литвани, где сељак са страху и разумевањем и неуморном бригом гаји топлокрвне коње. Тако у години 1909. беше комисији приведене у источној Прусској око 15.108 коња, и од те количине купљено је 8.520, дакле 56 од сто. И баварска, саксонска и виртембершка војна управа своју главну набавку у коњима врше у источној Прусској. После источне Пруске долазе за добре ремонте ове земље: ХанOVERанска, ту је комисији приведено 2744 а откупљено 1268, Шлезвиг-Холштајн са 1919 приведених, и откупљених 1069, Пољска са 2083 приведених а откупљених 822 и западна Пруска са 1466 приведених а откупљених 544 коња. Тешка артиљерија запрегнута је са хладнокрвним коњима из околине Рајне и Шлезвигта набављених.

У царевинском већу приликом претресања војног буџета по овој партији, било је међ члановима партије препреке о томе каква и које величине земљорадничка газдинства учествују у одгајивању коња, која су то газдинства што се интересују за одређене цене ремонтске комисије. Ово питање, као и оно о унутарњој колонизацији, решено је на основу пребрђивања и упоређивања ових газдинства што се баве производњом и одгајивањем ждребати у пруским сеоским општинама на малим имањима и у срезу и округу на великим газдинствима. Рачун је из 1907. године дао резултат, да на малим сеоским газдинствима у Прусској има 4 пута више коња но на великим газдинствима у срезу и округу; и да од 8 ново-ождребљених ждре-

бади 7 долазе на мала газдинства а само 1 на велико среско газдинство. А у чувеним местима што се баве гајењем коња ова сразмера цење се више у прилог сељачког газдинства. Тако, у источној Прусској на малим сеоским газдинствима било је године 1907. од 322.500 комада 37.500 ждребади а у среским великим газдинствима износио је целокупан број коња 140.000 а од тога само је 4.700 комада живо ождребљених ждребади. У округу званом Гумбина, главном месту у немачкој држави, где се гаје хладнокрвни коњи, од 100 коња долазе на сеоске општине 13,7 а на среска велика газдинства само 4,7 живо ождребљених ждребади. Само у Познањској, где пољски земљорадници, како мали тако и велики, велику љубав за гајење топлокрвних коња показују, може се наћи и на великим газдинствима извршних ждребади, али ипак не могу да достигну ону цифру у производњи, коју скупа чине мала сељачка газдинства.

Да се ова грана производње може и код нас да развија с успехом, док аз су горе наведени статистички подаци за целу Пруску, којима се утврђује да гајење и производња добрих коња лежи у рукама малог сеоског газдинства. Само наше вредно друштво, по нашем мишљењу, греша кад приређује овако честе утакмице у Београду, а по окрузима врло ретко. Јер гајење хладнокрвних коња пре неколико деценија био је специјалитет само у провинцијама немачким, на Рајни, у Елзас-Лотрингији и Шлезвигу и некојим окрузима Баварске, а сада се оно развило по свој Немачкој царевини, тако да је стара постојбина у производњи ове врсте коња потпуног. Сила, која гони на овакво развиће јесте потреба за jakim радним коњима услед интензивнијег засејавања поља житом, кромпиром, и другим околанима. Последика тога беша та, да многи земљорадници у источној Прусској, који су се поглавито бавили гајењем коња за војску, ово напустише и отпоче производњу белгијских и рајнских коња, тако да данас у овој чувеној провинцији коња за потребу војске, више се ождребе хладнокрвних ждребади но на самој Рајни.

После велике борбе између самих земљорадника Источне Пруске, за производњу коња за војну употребу и производњу коња за рад и терет, у прошлој години решено је ово питање тако, бар што се Литаве тиче посебно, да се и даље продужи са производњом коња за војну употребу, те су се морали изабрати 70 комада набављених хладнокрвних пастува.

По једном прорачуну проф. Натзијуса, данас производи Немачка око 67.000 ждребади од хладнокрвних коња. Од тога долази 67% на Пруску, 19,5% на Баварску, 10% на Елзас-Лотрингију а само 2% на Баденску. Од пруских тако званих *Schrittfurden* производе данас: Источна Пруска 16%, провинције на Рајни 15%, Шлезвиг-Холштајн 14%, Саксонска и Шлезвиг свака по 13%, Бранденбург 9%, Вестфален 7%, Хесен-Насу 6%, Западна Пруска, Поморанска и Познањска свака по 2%, а само ХанOVERанска 1%.

Према оваком стању ствари управа пастушког завода у Прусској попела је број хладнокрвних пастува од 239 у години 1888. на 785 у 1910. год. и тако пропенат омасних кобила од 10,4% у 1888 повисила данас на 24%.

Према каквоћи земљишта и подели имања најподесније су области за производњу коња за немачку кавалерију и пољску артиљерију биле и остале до сада Литва, Хановер, и Холштајн, а што се је данас и у овим областима распрострањило и гајење хладнокрвних коња може се рећи да је добро дошло и то подуз-ће, јер Немачка је увезла у 1909. год. тешких радничких коња у вредности за 52,442.000 марака а платина је за овакву врсту коња, коју и сама може производити 26 милиона Белгијској и скоро 18 милиона марака Данској држави.

Вое.

ЗАБАВА

ПОЖАР.

Вуњени покривач, којим се био уврио, почео је да гори, гуљва сена, која му је била под главом, букнула је у пламен, и Стеван, стари овчар, имао је само толико времена да узме своју луду и да осумњене браде скочи са постеље. Волони и краве уплашено и у залуд трзали су уларе, којима су били везани за јасла; на другом крају штале коњи су узнемирено раали и тукли погатам; једна млада ждребица ужасно је вршталала. Он отвори врата на шталу па брзо поодрешива и волове и коње који у трку истрчаше на дворштите; после оде у обор и истера овце, и најзад отрча пред врата куће, у којој му је господар са породицом спавао, и узе да виче:

— Ватра!... Ватра!...

Онда се врати на дворштите, ухвати једног коња, завилчи га уларом, баци му се на леђа и појури у варош као из цушке!...

Пимул, сеоски глала, скочи са кревета, науче чакшире и онако босоног сије у дворштите. Жена му, обучена само у краткој сукањи, истрча за њим водећи два деџа. Служкиња трљајући очи питаше се у чуду:

— Боже мој, да ли је могуће?

И сви петоро стајаху пред житницом, која је у пламену буктала. Ватра је у почетку беснила само унутра, али убрзо пламени језици лизаху високо уз зидове. И није дуго потрајало, а пламен проби кроз кров и захвати суседне аграде.

Ноћ је била мрачна, али се услед пожара видело као у подне. Са својих седала скоцише ђураци и ђурке на пространо дворштите. Кокони, уплашена и изненађена шћућурица се непод једних старих кола Патке су узнемирено трчале. Волони и краве устумарали се у суседном пољу. Овце се абиле у гомилу и непростано блеје. Коњи ударили у један луду трк.

Пимул и његови стајали су тако неко време и гледали како пожар бесни: било је некорисно и покушавати штотог против ватре. Међутим како је и кућа била у опасности, то се Пимул најзад одлучи:

— Треба изнети што пре ствари из куће.

Пимулово имање налазило се на два километра од села а на читав час од вароши. Уз кућу су му биле житница и штале а позади рибањак. Тврдица као и сви селаци, Пимул беше осигурао против пожара само житницу и жито. Није хтео да плаћа осигурање

за старе кућевне ствари, налазећи да то не вреди. И ето сада где је њих требало спасавати.

И сви се дадоше на посао. Износили су душеке, јастуке, покриваче, и бацали их на гомилу тамо на дворштите. Половина стари избачена је кроз прозоре. Сваки је радио за двојицу. А кад је било све изнето из куће, Пимул седе мало да се одмори и рече својој жени:

— Био сам луд да не осигурам и кућу. Сад бисмо мирно посматрали ватру, и чак бисмо је могли распаљивати да се све што пре претвори у пепео.

Међу тим ватра се је била ужасно разбуктала. Кроз кровове житнице и штале пламен је лизао високо у небо. Негде је пламен био прав, оштар и суктао је далеко у вис, као да је хтео да запли мрочно ноћ. На другим местима, опет, пламен се с муком пробрјао и цепао се у праменове, којима се ветар играо. Жито је страхоњито прекало у житници, и кроз чађаве отворе, које је ватра на њој местимце направила некакало је на дворштите. Није се само ту на дворштите видело као у по дана, далеко пожар је бацао своју светлост, и у суседству су петлови почели да кукуричу, мислећи да свиће.

У најближој околини узбудило се свет. Једно двестак људи и жена дотрчали су на место пожара са ведрицама воде. Било је већ време да се штотог уради, јер пожар беше дохватио калкан на кући и ћерамида од силне јаре поче да прска. Пимул прислони уз кућу некаке мердевине, испе се горе и плукаше воду на ведрица, које му неспрестано додаваху. Свет је једнако придолazio и са додавањем пуних ведрица ишло је брже. Жене су узеле да склањају ствари под шпуну; тамо су разгледале тканину и платно и као мало изненађене рекле су Пимуловци:

— Нисмо знале да имате тако много платна. И како је добро!

Она на то није ништа одговорила, него је онако збуњена трчала и преносила ствари.

Неколико старијих људи босоноги раздрљених груди стајали су недалеко од житнице, посматрали пожар и вртели главом понављајући често:

— Овакав пожар није у селу нико запамтио!...

А стари Стеван још је јурио друмом, који је водио у варош. У једном тренутку му прође кроз главу мисао да скрене коње у јаругу, не би ли тамо скрхао врат. Чинило му се, да је право да животом плати штету коју је својом глаци причинио.

Пимул му је, абила, увек говорио:

— Страдаћемо ми због те твоје навике да засниш са лудом у зубима.

На што му је, опет, Стеван одвратио:

— Мани ме, Бога ти! Још се ти ниси ни родно кад сам ја почео да пушим поћу, па, хвала Богу, до сада нисам ни једну сламу запалио!...

А чича Стеван је волео своју душу од свега. Никад га човек не би могао видети без душе у зубима. И вечером кад би легао, пуношио би једну душу пре него што засни. А тога вечера тек што је је запалио и бацно машину, њега ухвати сан. Мало затим па вуњени покривач поче да гори. И нише није било помоћи.

Галоширајући на коњу он помисли:

— Баш сам већ остарео. Чим легнем а ја заспим. Силом у трку уђе у варош. Пред касарном ватрогасаца он скочи са коња и утрча унутра вичући:

— Брао! У Шевњу је пожар!...

Трубач ићи са свога кривета на онако савњив узде да дува у трубу, на чији глас сви поскакаше. Двоја кола са пумпама бежу одмах запрегнута, и кад ватрогасци поскакаше у вих, јурише у трк. Трубач, који је седео у првим колима, свирао је непрестано уличицама, којима су кола пролазила, свет се избудио и много савњивих глава појавило се на прозоре, питајући се уплашено, где се појавио пожар.

Ватрогасци су брао дојурили у Шевњу. Тамо су имали мало муке док су узаним сеоским путем провукли своја кола до Пимуловог имања, и чим су дошли на лице места, одмах су пали на посао. Било је већ крајње време, да се пожар озбиљно гаси: баш тада нагореле греде у смену старе житнице попустише и са праском паломе у огњ, који је под кровом бесно упињући се да пробије напоље. И сад је пламен слободно ливао у мрачну, густу ноћ.

Пимул сиђе са мердевина. Један од ватрогасаца га замени у послу. Остали се распоредише. Две пумпе почеше да раде и онда наста озбиљна борба између ватре и воде. Мали рибњак, из кога су црпели воду, као да је хтео да каже бесноме пожару:

— Е сада да видимо ко је јачи!

Раније се Пимул често решавао да га затрапа, на лакећи да не вреди много. Међутим је те ноћи он послужио добро. Његова иначе тиха и мирна вода напустила је тада своју калаву постељу и кидсала на бесни пламен, који се под њеним ударима увијао као змија у процену. И тај се рибњак борио целе ноћи. Отоо је од пожара зидове житнице и штала, а тако исто спасао кућу.

Пред зору је био потпуни господар бојнога поља. Кад је ватра била готово већ угашена, Пимул сиђе у подрум и изнесе неколико флаша ракије. Служећи ватрогасце рече им у шали:

— Треба мало исплакати гра! Она су нам пуна чађи и дима.

Међутим нико није видео Стевана Пимул, у осталом, није имао кад на њега ни да мисли. А Стеван је непрестано јурио на своје кољу. Он се вратио из вароши истим путем, али није сратио у Шевњу, него продужио друмом. Раздржених груди, разорачених очију, непрестано је шибao свог коња и јурио кроз ноћ. Сељани, који су били будни, удрхтали су од страха, кад су га кроз прозоре од својих кућа сазнали. Вило је жена, које су се плашљиво неколико пута прекретиле.

А кад се коњ најзад досадило да јури тако у маглом, сам је се окренуо и дотрчао кући, носећи на својим уморним леђима збуњенога и готово ван себе чича Стевана.

Кад се је коњ зауставио у дворшћу, чича Стеван се ослести. Скочи на земљу и упути се чиваним ружењинама.

Пимул га беше смотрио и само учини:

— Говорио сам ја теби да ћеш пао ти једном упалити. И ето тако је и било.

Стари овчар хтеде да се брани, извињава, али му се грло беше стегло и он не могаше ни речи да пребади преко зуба. Поћута тако стојећи пред Пимулом па се онда упути житници и поче да плаче. И док су му сузе падале у врш пенео, он је несвесно пунио своју дулу дуваном, и запалио ју је последњом жишком коју је нашао на агаршћу.

Ана Башев.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

КАКВО ЋЕ БИТИ ВРЕМЕ

За земљорадника је од великог значаја да зна у какво пред, какво ће време бити, јер се према времену мора да управља у распоредивању својих послова. Нико неће на пример почети да коси изјутра своју зиваду када она, да ће у подне ударити киша. По извесним знацима, као што је то у науци и праки донекле доказано, може се са већом или мањом сигурношћу закључити какво ће сутра време бити: кад дим иде у висе право као свећа и када из димњака лако излази, када облаци мирно и полако идују од истога ка западу, када мушнице после сунчевог заласка високо по ваздуху јуре; када увече месец јасно беаеаето сија, када се на небу види лепо млачни пут, када млиени увече по пољу трче; када паук редом ради на својој мрежи (паук је тако добар и сигуран предсказивач времена, да се може слободно на 8—10 дана у напред рачунати, да ће бити лепо време, ако паук дуго и са великим концима на својој мрежи ради). Ветровито ће време бити: када сунце жито сијајући вађе а првено се роди, када звезда много трепере. Кишу треба очекивати: када вечерње nebo жуто боју има, када по пољу науци бегује са својих мрежа и траже уочишта по шовконима у вакољу, када лете свихм инеко лете. Ведро nebo предсказује леги топлогу а зими хладноћу, а облачно пак обрнуто лети хладноћу а зими топлогу.

Тибетски сир

(Berf. Molk. Ztg. 1910. 6p. 46)

По часопису „Konserven Zeitung“, настао је преседњем Даај Јаме на британско земљиште, хињал саобраћај између Тибета и Индије, па на тај начин и с Европом. Каравани доводе најразличније, досеи непознате производе и израђевине тибетске. Између осталог доводе се и сир, који се справља од млека тибетске овце. Тај је сир веома мекан и без овог обичног мириса, којим овчији сир обилује. Сир се тај израђује у таблама, које изнесе по један метар у квадрат. Тај се сир суши у нарочито за то подигнутим сушницама. Осушене табле домородци оку на ситне четвртете коцке, које буше и по 50—100 комада нижу на камаи. Када се тај тибетски сир испруге, може агодно да замени онај познати нам већ сир пармезан. Уа то је тај тибетски сир још и веома јестив.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 у последњег дана у месецу

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЉУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ
ПОШТЕ
на основу најновијег решења од априла
1869. год. преносу друштвеној пошти
бесplatно.

Цена огласника наложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 лит., на пола године 3 лит.
чланови омиљани, чланови свих дру-
штва, подружја, ове школе, читал-
нице, поједини стални члоро, бани, ма-
настири, земљорадничке задруге, и чу-
вари шума добијају лист у омао цене,
ако положе претплату унапред за целу
годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, во срп. пољо-
прив. удружења и њихови чланови као
и српске земљорадничке задруге и чи-
талнице, цркве школе и манастири до-
бијају лист за 6 франака, кад унапред
положе претплату и кад се претплате
код свог удружења преко кога ће из-
се лист слаати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 24.

БЕОГРАД 30 АВГУСТА 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА ХЛII.

ПОЗИВ ЗА ВАНРЕДНИ ЗБОР.

На основи чл. 45. друштвених правила, позивају се сви
чланови Српског Пољопривредног Друштва на

ВАНРЕДНИ ЗБОР,

који ће се одржати

у Дому друштвеном, у Београду, 25 септембра 1911 год.

ДНЕВНИ РЕД:

1. Бирање подпредседника;
  2. „ пет чланова управног одбора.
- Отварање збора у 9 сати пре подне.

Београд, 30 августа 1911.

Председник Срп. Пољопр. Друштва
Влад. Кушаковић.

С А Д Р Ж А Ј:

Поэма на Векрени Збор.

О целосходном обрађивању наших њива. — Др Ђорђе Радић.

Гађење патица за коње. — Јов. Кракинер.

Како влада неговати кајену? — Др Ђорђе Радић.

Упутство за сумње њиваца на обичној домаћој сувици. — Др И.

Сирмић.

„Дубровачки“ на паровозу. — Др Ђорђе Радић.

Туристички ход гледача и људи. — Др Ђорђе Матровић.

Патица и његовци:

Општакса деловита. — Допис од Марка Н. Тодоровића.

Средство против переноса. — Допис од П. М. Радојевића.

Гласник.

Пучно сепаре.

РАТАРСТВО

О ЦЕЛЕСХОДНОМ ОБРАЂИВАЊУ НАШИХ ЊИВА.

Јесен нам корача у сусрет, а с њом и време да земљу спремимо, било за јесење сејање, било да ју само угаримо и тако у узораној бразди за пролеће сејање оставимо.

Мислен пољопривредник зна, шта све упливише на растење и успевање његових усева; он зна, да је осим ваздуха, топлоте и влаге, свакој биљци потребно и станиште, потребна је *земља*, која ће бити у стању да прими у себе сва она органска и неорганска тела, која су за успевање и растење његових усева потребна и да та тела одржи, да их раствори и усева као готову храну спроведе; он зна, да многе земље имају већ у себи за биљну храну потребног органског и неорганског материјала, али не зависи само од хемијског састава тих земља, него и од његових разновидних својстава, да омогуће те хранеће материје у раствореном облику спроводити усева као храну. Идеи мислен пољопривредник зна, да механично мрљење земље у дубљину, повнеше њену плодност тим, што у *дубље* назрвљеној уситњеној земљи *дубље* продира и ваздух, и топлота и влага, па у таквој земљи сваки усев бива и напреднији и плоднији.

Па и поред свега тога, што нас наука и посведневно искуство уче: да *дубље* орање *знашно* *упливише* на *развишак* и *плодношћ* *наших* *усева*, опет зато има у нас још многог и много пољопривредника, који су, занесени неким старим, верљивим предрасудама, противни дубоком орању, доказујући, да ће дубљим орањем своје њиве ослабити, да ће му дубље заорано хубре пропасти, да ће му у дубље узораној њиви усеви боловати — и томе подобне бесмислене, које сам из уста многих наших пољопривредника слушао; али хвала нашим млађим школованим пољопривредницима, који су прегли, да своје старије од тих предрасуда одвику и о користи их дубоког орања на *својим* *поштивеним* *њивама* увере.

Сваки мислен пољопривредник мора признати, да је дубље орање корисно за сваки усев, а нарочито за оне, који јаке и другачке жиле имају, који су склони полегању, који се више година узастопце на једној истој њиви сеју итд., а што неки и данас још верују, да је дубље орање усевиша шкодно, то је, без

сумње с тога, што они нису у *своје* *време* и *као* *што* *треба* своје њиве подубљивали, што су на једанпут хтели да их подубе и што нису знали, како су то радили. Таква погрешна рад многе је застрашило од дубоког орања, али дубоко орање у своје време и као што треба извршено, за сваки је усев корисно, па и стрна жита, која своје жиле не пуштају много дубоко у земљу, боље напредују и богатије рађају у дубље узораној њиви. Све је то са јаким основима и доказима утврдило свакодневно искуство. Ваљано обрађивање земље, целосходна измена плодова, умножавање хубрета повећаним сејањем пићних биљака — главна су средства за осигурање жељене добити од узложеног труда у земљорадњи.

Настаје питање: *кад* *треба* *дубоко* *орати*? Дубоко треба орати или одмах после жетве, или пред саму зиму за људни пролетњи усев, сад било подривачем, који је Српско Пољопривредно Друштво више пута препоручивало, било обичним плугом, то је у овој прилици све једно, само ако се ваљано уради. Смиривањем и откривавањем на изменце, дробн се земља преко зиме, па је сад и ваздух у стању да у ту издробљену земљу дубље продира и благотворно на јачање земљи да упливише Подводна и не пропуштања земљишта пак, треба најпре на ма који начин осушити, па их онда преоравати; другичје се циљ неће постићи.

Сваку дубоку узорану њиву треба пред прво засејавање добро нађубрити, а нарочито онда, кад се при подубљивању оранице мало више мртвице захвати и на површину изнесе. Ако смо пораније пре сејања ма на који начин дубоко узорали, онда се немамо чега плашити, да нам посејани усеви неће имати довољно влаге; шта више, кад би наступила и већа влага она ће у дубље узораној земљи пре усанути, него у пиће узораној; што год је ораница дубља, тим ће у сваком случају много боље одржавати потребан ступањ влаге у земљи. Без обзира на то, што жиле сваког усева у дубље узораној и уситњеној земљи лакше у дубљину продира, много упливише и дубље продирање ваздуха на боље развије посејаног усева, јер и ваздух оплођава земљу, не само хубре. Докле год ваздух у земљу продира, докле се и у земљи нагомилане ствари, које ће усева за храну послужити, приуговљавају. Кисеоник, који се у ваздуху налази, остварује то приуговљавање; спојен с водом и топлотом, кисеоник раствара у земљи органска тела, па се услед тога стварају нова растопаљива и ветрећа једињења, која биљнике жилце усисавају. Производи труљења: угљена киселина, шалитрена киселина, нишадор и вода, ускоровају растварање, расипање минералних делова у земљи, па их растопаљене биљке усисавају и себе на тај начин исхранују.

Јачи уплив ваздуха на саставне делове земљине, услед *дубље* *ореоравана*, ускорова приуговљавање потребне биљне хране, труљењем животињског и растапањем минералног хубрета; на тај начин потпомаже бујнији пораст и богатије оплођење дотичнога усева, а с друге стране опет потпомаже ветреће хубрета; ако земља не би биљкама била довољно закрплена. На тај су начин неке њиве, нарочито лаке пескује, велике штете претриле, што су у *невреме* дубоко

оране, што нису биле довољно наћубрене и што хрљаво засејане, па је с тога усељ још у почетку крљаво потерао и није био у стању, да за времена нржу закрили и од суше заштити. Предузети огледи уверили су нас, да је у дубокој, а у своје време узораној и наћубреној земљи двојном више усева и плода било, и да је шу, разуме се, и двојном више жила у земљи осикало, које су временом истуреле и дошћичном усева као храна посљужиле. — Што су год већи дохотни, у толико ће бити и више материјала за умножење ћубрета; а што год бољег и више ћубрета домаћин буде имао, тим ће се више користити минералним ћварима, које се већином још у неистрљивој количини у земљи налазе, а за све то највише му помаже ситићење земље — дубљим орањем. Што је земља тежа, збијенија, у толико је потребније дубље орање и онда је сваки усељ биве осигуран, онда је стварно увећан и капитал који лежи у земљи и на посљетку је боље осигуран уложен труд и новац боћатијом жетвом.

P.

ЖИВИНАРСТВО

ГАЉЕЊЕ ПАТАКА ЗА КЛАЊЕ.

Гаћење патака у Србији не заузима ни близу оно место, које би требало по својој корисности и лакоћи да има. Патка је, узета искључиво за клање и једно, најбоље од све наше пернате живине, и стога ју треба сваки српски земљорадник као врло корисну да гаји. Навезбан одгајивач може од 5 патака, за годину дана да одгаји до 100 младих патака, са мало труда и трошка. Прода ја их после 10—12 недеља као живину за клање, када оне просечно теже 2 кгт., то он онда добије око 200 кгт. меса, а то је таман 15—20 пута толико, колико износи тежина првих 5 патака.

Ко хоће да гаји патке, мора да се побрине на првоме месту за потребно склониште, које се састоји из једног кокошарника, који не треба да је сувине светога. Под мора увек да је сламом покривен како би био стално сув. Главна је ствар, да патке јаја увек у кокошарнику носе, јер их је иначе врло тешко наћи, пошто оне свуда по целом дворишту носе јаја, а често их и крију. Најбоље је по угловима кокошарника од сламе направити гнезда за ношење јаја, и патке из кокошарника не пуштати пре него-што снесу јаја.

Као храна даје се: овац јечам, кукуруз, но оне су јако прождрљиве и једу апсолутно све. Ако одгајивач има на расположењу какав поток, језеро или буди какву воду онда му више ништа друго не треба. Али као што знамо, није свако у тако срећном положају да има воду на расположењу, а ипак би радо гајиво патке, то онда, пошто је патка животиња која је и са малим задовољна, она се задовољава и са тим ако се у дворишту намести или укола какав већи суд са водом или се у земљи некола повећа рупа и обложи циглама, па се онда у исте сина вода тако, да патке могу ту да се купају и цију воду. Но воду треба чећење мењати да се не би усмрдела, пошто патке цију и смрдљиву воду, те могу од тога да се разболу.

У погледу расе, коју треба изабрати за одгајивање, најбоље је изабрати ону, која се брзо гоји и даје много меса. Најбоље је гајити Пекинску пловку, која је, као што јој име каже, пореклом из Кине. Осим ове расе још су за препоруку Уранка и Ајзбершка пловка.

Јаја се обично подмећу кокошци или ћурки, пошто су патке рђаве лежљиве. Лежаче траје 28—30 дана. После овога почиње најважнији посаљ, али у исто време и најријетнији, а то је нега пачића. Од другог дана по испилењу даје се пачићима као храна потоћљен хлебач у млеко са нешто мало обичног песка. После 3—4 дана наступа промена у храну. Сада се помеша један део мрва од хлеба, један део кукурузног брашна и један део пшеничних мекнина са нешто мало песка и воде. Ова се храна даје само недељу дана, па се онда из овога поштева мрве хлеба а на њихово место може се дати по мало испецане зелене хране, као и нешто мало животињске хране. Пачиће не треба пуштати прве две недеље у воду, али им за то не треба недостајати чисте воде за пиће. После неколико недеља навикују се младе патке на храну старих патака. Тада је најважнија ствар да у храни не смею бити штетљиви, јер целокупан доћињи дохотад младих патака, зависи од првих недеља.

Чим патке буду 8 недеља старе, треба отпочети са гоћењем. Патке се затворе у један омањи простор, који мора бити миран, полумрачан, умерено топаљ и довољно промајан. Патке ће у толико брже и боље бити ућојене у колико их мање узамирјујемо. Хранеће у чистом на тај начин, што им се три пута дневно, у обично посућу доноси следећа храна: 3 дела крупног кукурузног брашна, 1 део мекнина, 1 део испецане зелене хране, 10% месне хране и нешто мало песка. Све то помешано заједно. Поћење треба да дође увек пре хранења.

Патке, у доба када су старе 10—12 недеља, достићу највећу дебљину и онда их треба продати или клати, јер после тога времена почиу да слабе и губе јевност. Ако се патке по ономе упустују хране, она ће после 10—12 недеља тежити 2—2½ кгт.

И-р.

ВОЋАРСТВО

КАКО ВАЉА НЕГОВАТИ КАЈСИЈУ?

„Проћо! Левач, проћо! Шумадијцу, ал' не паћо!“ — ни једну добро однеговану и крупну кајсију!

Кајсија спада, без сумње, у ред најплементнијих воћана, и олет ју зато слабо налазимо у колу оствалога воћа код наших сеоских домаћина, а као год што се добра бресква добро цени и плаћа, исто тако и кајсија има својих љубитеља, па још и више по брескви, јер се од кајсија гува извретан пекмез, који се у свако доба скупо плаћа.

Кајсија, или, као што ју народ у неким крајевима зове *нашћерка*, *армелин* или *шећитиља*, доћешена је у Европу из Мало Азије, још за време Александра Великог, а данас је имамо у више од 30 сорти и одлика, које се по крупноћи, облику, боји, сласти и ми-

рису једна од друге разликују. Неке од њих могу у једној сорти и са истим особинама да се размножавају из коштица, не морају се калемити, до само у младости пресађивати 2—3 пута с једног места на друго, док се друге калемити морају, да би их могли одржати у истим особинама. Ми их калемимо најсигурније преко лета на „мртво око“, а за подлогу узимамо из коштица изведену ситну врсту кајсице, јер је ова издржљивија, а можемо узети и бадем, или неку шљаву, најбоље белцину или денерку. Али, најбоље рађа и према сорти најкрупније плодове рађа, кад се пакалеми на кајсицу: онда и раније сазревају, а уједно и раније стижу на род.

Кајсија је међутим, воћка осетљива, па у хладнијим крајевима хоће у цвету лако да озебе, па ју с тога, да би били сигурнији, калеме на шљавове, из коштица изведене дивљаке — подлоге. Овако пакалемена кајсија, истина, обилатије, али ситније плодове рађа и краћег века.

Што се *земљиша* тиче, кајсија најбоље успена на тршном, плодном и дубоком земљишту, које лежи пре југу, те је од хладноће заклоњено. На такој земљи рађа обилато скоро сваке године узастопно. Па и на земљишту, које кајсији баш не годи, можемо ју одгајити, да нам ипак роди лепим обилатим родом, ако ископамо 80—100 сантиметара дубоку и 150 сантиметара широку рупу, па ју испунимо добром, плодном и шљавином извешном баштеном земљом, па у ту земљу кајсицу усадимо. Не треба ђубрити, јер се од ђубрета појављује *рак-рана* и *смолошак*, две, за кајсију врло опасне болести. Ну, ако се баш узмора ђубрити, онда нека се при сађењу најубри горњи слој земље са добро сагорелим буњштем (компостом), а никако чистим стајским ђубретом, па ма ово и најзрелије било.

При сађењу треба главну, дебелу жилу — „срчаницу“, до главе скратити, да се остале жиле што већна у земљи разилазе. При јесењем сађењу, што је боље и сигурније, не треба и круну кресати; то треба оставити до пролећа; а кад се садн с пролећа, онда треба одмах и гране на круни скресати, а при том пазити, да се круна осигура леп, правилан облик. Пресени с с пролећа на скресаним гранама пре зарасту, те се не може изродити рак-рана.

За неко, патуљасто дрво, треба кајсицу одмах више земље калемити; за полувисоко у висини од једног метра, а за високо дрво у висини од једног и по метра.

Ко хоће да има дешве, угледније и крупније плодове, треба месеца маја у густо заметнуте плодове преридити: оне ситнице откинути, а крупније оставити.

Као што напред рекосмо, страда кајсија од наглих промена времена, а највише од јаке зиме, с тога се на кајсији, као и на брескви појављује *смолошак*, болест, која воћку слаби, па, према размери, коју болест обухвати, хоће воћка и да пропадне. Да се болест спречи, треба с пролећа сваку воћку прегледати, па сва попуцана и смолоточна места до здравог дрвета исећи и замазати катраном или калем-воском.

Опак је болест код кајсије „*параниса*“; болест, која је само кајсији својствена; ни једна друга врста воћке не болује од ове болести. На једанпут видимо

да се лишће на једној грани спаруши и та се грана осуши, док су све друге здраве. То бива и с пролећа кад је кајсија у цвету, или кад је у роду, и тако сваке године једна по једна грана изумире, док цела воћка не пропадне. Узрок овој болести није нам до данас познат, па нам с тога нишме позната ни средства да ју можемо спречити.

Кад земљу око кајсије окопавамо, треба да пазимо, да не копамо дубоко, јер кајсијине жиле прилично плитко испод земље леже, па би се могле повредити. Непажња при окопавању, у многоме је случају узрок, да се дрво пре времена осуши.

Ко са кајсијом овако буде поступао, може поуздано очекивати од ње боље, угледније и здравије плодове, које ће у свако доба моћи скупе продати и од њих већег прихода имати, а и сам у своје лепом производу узивати.

ПРЕРАДА ВОЋА

УПУТСТВО ЗА СУШЕЊЕ ШЉИВА НА ОБИЧНОЈ ДОМАЋОЈ СУШНИЦИ

Кад смо такве среће да и данас сушимо шљаву на обичној сушници, коју смо требали давно заменити бољом и савршенијом то, да би бар колико, толико, само сушење на овим сушницама извели што боље и што правилније и тиме од сушења постигли веће користи, то је потребно да се при сушењу придржавамо ових упутстава:

1. На два дана пред сушење треба загрејати сушницу што боље, те да се из ње испари сва влага, рђав и загушљив задах, који би иначе шљаве кваро.
2. Пре сушења треба лесе што боље очистити, а по могућству добро опрати од ђубрета и старог некема.
3. Брати и трести шљаве само по лепом времену и то потпуно зреле и здраве. Шљаве поређане на леси држати 1—2 сата на сунцу, да се просуше од алге.
4. Пре но што ћемо шљаве метути у сушницу, треба сушницу отворити и држати је отворену да се излади, како нам не би шљаве дошле одмах на велику топлоту. Кад се сушница излади, треба лесе унети у њу, и ради сваке сигурности, треба убацити прво доњу лесу па за тим остале и онда сушницу затворити и затру у фуруни одржавати врло малу, тако, да топлота буде умерена. На овој топлоти треба држати шљаве 6—8 сати, да се постепено загреју, јер тада много мање пуцају и цуре.

5. Пошто се сушница за кратко време брзо надути паром, која је веома штетна по шљаве, јер ове не суши но кува, то је потребно да се овај засићени ваздух пусти напоље а нов свеж унесе унутра. Ради овог нецуптања ваздуха напоље и довођења свежег унутра потребно је, кад већ немамо нарочити отвор, оставити отворена за 1 или 1 и по шаку оба доња и горња затвора.

6. После 6—8 сати треба затру појачати али тако, да топлота у сушници не буде много велика, па с неколико степени већа но што је била. На овој топлоти држати опет шљаве 6—8 сати, не затварајући

потпуно речене отворе. За ово време од кад смо метули шљиве у суншницу, треба таке лесе ређати на резервне лесе.

7. Кад су шљиве на овај начин и на овој топлоти пробавиле 12—16 сати, онда их извадити напоље да се охладје, а на њихово место у суншницу унети шљиве са резервним лесема.

8. Кад су нам се шљиве било на један или други начин охладиле, онда, ако су резервне лесе биле у суншници после 12—16 сати, пошто су у суншници провеле, треба као и претходне извадити на поље да се охладје а на њихово место метути раније извађене шљиве. Кад ово буде, онда топлогу постепено знатно појачати. Како пак топлота у суншници није свуда једнака, но негде јака негде слабија, то је потребно приликом уношења лесе вршити промену места да горња лесе дође у средину а ова на њено место, да доња лесе дође испод средње а она на место доње, лезати при том, да се лесе приликом убацивања окрену тако: да онај крај, који је пређе био напред сад дође позади. Ако немамо резервних лесе, онда се исте лесе, које су биле напољу, на исти начин и истим редом уносе чим се охладје.

9. Пошто су шљиве на овој топлоти издржале још 6—8 сати, треба их прегледати и опет лесе измењати тако: да сад горњака дође на место прве изнад доњаке, доњаке испод горњаке, а горњак на дно, а остале лесе по потреби само окренути, затим суншницу затворити, али ипак отворе и даље оставити, само сад у пола мање.

10. Кад смо овако шљиве после овог времена и по други пут окренули, онда треба ватру појачати. После кратког времена приметимо да су шљиве почеле нагло да се смежуравају и скупљају. Кад ово приметимо, онда треба остављене отворе потпуно затворити и ватру нагло појачати тако, да топлота буде што јача те да шљиве на овој топлоти добију ону сјајну боју, која чини шљиве лепим и на око допадљивим.

11. Кад су шљиве довољно суве, треба их изнети из суншнице и сипати на асуру у што мање слојеве и не дирати руком док се не оладе. За ово време треба их чувати од прашина и нечистоће, па за тим, кад се охладје, пребрати их.

12. Осушене шљиве сипају се у магазу — чардак, и т. п. и то само на чист под и не дозволити, да на њих пада прашина и остала нечистоћа.

Радећи овако по овим улуствима, потписати јамчи да ће успех у сушењу шљива (и ако не баш онакав каква би могао бити на Главинићевој суншници) бити врло добар.

Др. Ј. Сирењк
средња школа

ГРАДИНАРСТВО

„КУПУСЊАК“ НА КАРФИОЛУ.

Има већ неколико година, да се ова штеточина појављује на карфиолу и раном купусу; па ево га и ове године, највише на карфиолу. То је гусеница леп-

тира „*купусњака*“ или „*зељњака*“, коју гусеницу, у природној величини, баш на самом сирац карфиола, наша приложена слика верно показује.

Ову ћемо гусеницу шаћи и на купусу и на карфиолу у месецу јулу, августу, септембру, па и у октобру мах, где нам развијене и неразвијене још „сирчеве“ од карфиола нагрза и погани.

Често их тако избути, нагрзае и опогани, да се не могу ни зашто употребити.

Ових гусеница можемо се само на један начин опростити, и то једино збирањем, кад се у помезнутим месецима на карфиолу појаве. Са збирањем треба се пожурити, док се гусенице још савсвим не увуку у сирчеве, јер кад се увуку, онда их никако није могуће повадити, док не би сирчеве исекли.

У наведене месеце треба карфиол, струк по струк прегледати, на ако нађемо и најмање погани од гусеница, сигурац је знак, да је гусеница ту на струку негде скривена; одмах ју треба потражити, на земљу бацити и ногом азгазити. Али ако се гусеница већ у сирац увуче, онда не остаје ништа друго, но да одмах сирац одсече и од њега бар оно употребимо, што није покварено, што се употребити може. Ја сам, ево сад (друга половина јула) на неким струковима мога карфиола нашао по 10 и више гусеница, па сам их све истребио, те сам карфиол од штете и даљег квара сачувао.

МАРВЕНО ЛЕКАРСТВО

ТУБЕРКУЛОЗА КОД ГОВЕДИ И ЉУДИ.

Велики немачки научњак Д-р. Роберт Кох, који је и пронашао бацил туберкулозе и врло много радио на на испитивању ове болести, изјаснио се је на међународном конгресу за туберкулозу 1901 год. у Лондону, да се туберкулоза говеди не преноси на човека. Још одмах на самом конгресу појавила се од стране научњака велика опозиција овоме тврђењу. Од тога доба ово је питање посведневно испитивано и у научним делима и часописима претресано. Огромна већина стручњака била је убеђена, да се туберкулоза говеди може пренети на човека, па је то и примерима доказивано. Међутим енглеско министарство привреде одредило је одмах једну комисију од седам стручњака, којој буде стављено у задатак да путем научних испитивања одговори на ова три питања:

- 1) да ли је туберкулоза људи и стоке једна и иста болест;
- 2) може ли се ова болест пренети са човека на стоку и обрнуто и

3) под kojim se uslovima vrši eventualno pro-nošene tuberkuloze sa stoke na čoveka i koje su po-godne parochito povoljne a koje nepovoljne za to pre-nashavne.

Određena komisija radila je punih 10 godina. Ona je rasvetlila mnoga nejasna pitanja i s vremena na vreme davala kratka obashastvena. I tek pr kratkog vremena, posle desetogodišnjeg rada komisija je završila svoj rad i odgovorila je na postavljena joj pitanja.

Na prvo pitanje komisija je odgovorila da su bacila tuberkuloze kod ljudi i krava dve vrste jednog i istog bacila, i da bolesti koje oni proузрокују, izgledaju potpuno slične. Obe vrste tuberkul-nih bacila imaju isti oblik i kod izvesnih osedlji-vijih životinja, kao na primer kod šimpanza, daju potpuno iste rezultate.

Na drugo pitanje odgovorili su: da se tuberku-loza prenosi sa domaće stoke na čoveka i obrnuto, ali to proношење ne postoji između čoveka i koko-šnju. Međutim komisija je došla do rezultata: da tuberkulozu pluća kod ljudi увек проузрокује bacil čovečje tuberkuloze, a da su vrlo, vrlo retki slučaji gde se kod plućne tuberkuloze čoveka pojavljuje onaj drugi bacil, koji proузрокује tuberkulozu kod stoke.

Na treće pitanje komisija je odgovorila: da se tuberkuloza krava vešinom prenosi na mladu decu poredstvom mleka i da se ta tuberkuloza razlika u pre-nosima od čega dođa obično brzo umiru. Prenos tuberkuloze s krava na decu mogući je i onda, kad je vimе potpuno zdravo, samo ako je krava znače tuberkulozna. Za ove kраве tvrdi ta komisija da su isto onako opas-ne za decu kao i kad im je vimе tuberkulozno.

Komisija je dalje mišljenja da eksperimentalna ispitivanja treba i na dalje produžiti, ali ta još po-sao poveriti jednom stručnjaku.

Na osnovu ovog komisijskog izveštaja preduzeće engleska vlada vrlo stroge mere u pogledu pregleda goveđeg i svinjskog mesa i zavesti strogu kontrolu nad mesom i maslom, jer u Engleskoj umire godišnje oko 60.000 ljudi od tuberkuloze.

Naše varoške opštine trebalo bi da počnu vo-diti računa o tome: čime im се подмладак храни, jer kravari koji diferују mleko drže veћ kultурирне со-јење kраве koje су некчије i tuberkulozno polожичје. Kod naše zemałske rase govedi bio je jedan ništavan procent tuberkuloze, ali sve vešim unošemem straniх kultурирних rase, počela се tuberkuloza разви-jati i kod naše domaće stoke a нарочито u државним заводима. Tоме аду треба за времена статати на пут.

B. M.

није родан, шта vimе, vrlo је родан — само је зетос на њему било мало „медљика“, о којој ете у 22. броју „То-жаша“ од 10. о. м. писали, — мехуње су vrlo лепе, мекнате, црне, беа коччића, и то је све vimе; али, овај па-суљ, kog сам ја добио под наведеним именом, *ниш је ве-шак, ниш је вишња*. Vrlo је редак струк који је без *мозе*, даке као *вешак*, него је већина струкова *пустила лозу*, али тако кратку, да се не може рећи ни *да је вишња*. Да ивица ја у куповини преварен, али шта је томе узрок? Молим Вас, обаштени ми Ви, као наш најбољи специјали-ста у томе, путем „Тешака“ ово моје питање, како би и други знао на чему је, ако би му се овако што догодило. Надам се одговору и поштујући Вас

12. VII. 1911.

K.

Jos. M. Petrovich
a. utinom.

8. *Одговор*. Ову ћемо ствар брзо расправити и на Ваше питање одговорити. Пре свега морам Вас уверити, да нисте хотимично преварен. У овом слу-чају узимам семенара у заштиту, jer је и он то саме добио од другог, није му, дакле, могао знати по-рекло, па га и Вама дао. Ево у чему је ствар. *Све сорше пасуља, без разлике, веома су наклонене на међусобно оидошаване — мелезене*, кад су у непо-средној близини једна до друге посејане. Али ти ме-лези не испадају увек добро; *веšinom* имају неку махну; не природе ни од једне ни од друге сорте, с којима су се мелезиле, неку од њихових добрих осо-бина, неку увек испадне нешто треће. Обично насле-ђује *вешак*, као нижи, *од вишње*, као више сорте, по неку особину, али никад у потпуном облику; па и цвет бива разнобојан. Тако је и сорта „Цар Вилем“, од које сте Ви саме добили, морала бити у непосредној близини неке вишње, па је од ове наслеђила ту особину, да пушта лозу, али је то наслеђила у не-потпуној мери, и сад је постало оно што Ви велите: „*није нешак нит је вишња*“. То је сад махна коју ће Ваш „Цар Вилем“ задржати за увек, ако га бу-дете размножавали и даље из семена, које сте од њега пожњели. Другог лека нема, него да то семе потро-шите и не узмете га за даље сејање; али pazите на ово, што ћу овом приликом да вам кажем: Кад у будуће будете сејали више сорти пасуља, немојте да сејете непосредно једну од друге, нарочито немојте да сејете пешака до вишње, него, између две врсте пасуља, неко друго, несродно површе, нпр. кромпир, црвени патаица идр., па нећете добити сличне ме-леше, као што је испало ваш „Цар Вилем“; ако ме у томе не послушате, увек ћете добити „полутане“ — недonoшчад.

20. VIII. 1911.

Кралево.

Dr. B. Radk.

9. *Питање*. Какав циљ има облагање новоусађених воћака свежим ђубретом, што Ви препоручујете? И да ли треба то ђубре покрити земљом, да му алот не изветри. Молим за одговор.

Сава Миловоичкић
септември.

9. *Одговор*. Облагање новоусађених воћака све-жим ђубретом, има тај циљ, да воћки одржава благу влагу, која јој је после сађења потребна. У овој бла-

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

8. *Питање*. Кулино сам пролетос од извесног семнар-ске трговине у Пешти све од пасуља под именом „Цар Вилем“, коју ете сорту Ви још поодавно преко „Тешака“ препоручили као родну и са мехуњама беа коччића, а која треба, по Вашем причалу да буде *вешак*. Не могу рећи да

гој влази после сађења, жиле много боље порашћују и напредују. Бубрење је овде споредна ствар, па и ако од азота нешто и изветри у овом случају ништа не мари.

D-r Б. Радек.

Молим Вас, господине уреднице, да ми дозволите, да овом приликом учиним неке исправке.

Одговарајући на 7. питање у 22. броју „Тежака“, препоручује писац и „проколац“ као врсту кукуруза, за зинску употребу и вели, „да и њега треба сејати у исто време као и купус и шумарицу.“ т.ј. у месецу августу. И једно и друго је погрешно речено односно проколца. Проколац у нашим крајевима нико и не познаје. Проколац *није* „врста“ кукуруза, него је једна одлика келја (врзине), која на својој подужој стабљини рађа као орах ситне главичице, које се, велићном на западу у финиј кухинама, као додаток уз друга јела кувају, а никако није за храну у ширем смислу. Ко би, дакле, хтео проколац да сеје, тај га мора посејати *најдаље* до половине месеца јуна, ако жели до зиме да има од њега вијде.

Друго. Исти писац у 9. броју „Тежаку“ од 30. марта о. г., а у чланку: „Сејање и расађивање поврћа.“ вели: да је *дук(ац) поврће, које се на месту сеје, где ће до униошере и осипати.*“ Не знам, шта је писац навело, да у таквоу погрешку падне, кад је то бар опште позната ствар, да се од семена дуконог најпре изводи „арпаџик“, па овај тек идућег пролећа на одређено место сади, да се за употребу у главичку развије. — Даље, у истом чланку, вели: „да се *шаргарепа*, као и ротква, сеје „на рупице.“ То је из основа погрешно, и ја бих писцу бић веома обзван, кад би ми он само *један једини пример* навео: где је он то видио, да се шаргарепа сеје „на рупице.“ Сам то није никад чинио, то сам уверен. — Даље, опет у истом чланку наводи: „да неке градинарске биљке треба „пикирати,“ да добију многобројне жиле“, па вели, „да се то *нарочито* препоручује код келерабе, салата и целера.“ И та је препорука из основа погрешна. Пикирање може се препоручити и има томе места *код цветна*, али код наведеног поврћа — *никако*, и писац треба да зна, кад је већ о томе сео да пише, да *пикирана келераба поштра шого истого лета врло рано у семе, услед чега одрвни и није ни за јело, а семе од ше келерабе није поуздано*; дакле од тога пикирања — *две шпеше само*. И пикирана салага избија *пре времена* у семе; а пикиран целер рађа много споредних жила на штету главиче. Целеру се при вађењу из изводнице имају пре сађења само у неколако скратити жилице и ништа више, а и то треба знати, да нерасађиван целер, много лепше, чистије главиче рађа, а пикиран добије само више споредних жила, од којих, *добра* главича целера, треба да сасвим чиста.

У интересу саме ствари, нашао сам, господине уреднице, за потребно, да ове исправке учиним, да се при извођењу поменутог поврћа не би, по оној препоруци грешило.

20. VIII. 1911.
Кралево.

D-r Б. Радек.

ДОПИСИ

ОПШТИНСКА ДЕТЕЛИШТА.

Варошци, 20 августа 1911.

Још прошле године, с пролећа, приликом држаних предавања по срезу, скретао сам пажњу земљорадницима: да је за земљорадника веома корисна биљка детелина за исхрану стоке, и као зелена храна а и као сено — сува храна.

Да су предавања донела користи, види се из тога, што су многи земљорадници још истог пролећа засејали по неколико ари земље детелином, коју сам набављао од Пољопривредног Друштва. У овоме срезу поред осталих села постоји село Бачина, које има врло много земље своје: већи део је под ситном шумом, а има и вратине земље коју даје под закуп, или наполицу.

Земљорадници имају доста крупне и ситне стоке, а немају довољно пашњака, нити сенокосних ливада.

Да би општина помогла оскудним за храну и да би са свог имања имала што веће користи, општинска управа у договору са потписаним донесе решење: да земљиште од 4 хектара засеје детелином „Луцерком“, те да пружи могућности својим грађанима да имају зелене хране за стоку у својој општини.

На основу таквог решења одмах је с пролећа приступљено раду, земљиште је прошле јесени подугарено, пролетос је поново преорано и засејано са 100 кила семена од детелине „Луцерке“, које је набављено од Пољопривредног Друштва.

Пре неколико дана обилазећи срез видео сам: да детелина одлично напредује, једнапут је већ косена, а кроз неколико дана косиће се и други пут.

За ову годину детелиште није дато под закуп јер је још мало. Идуће године ће га општина поделити на 20 парцела и онда ће сваку парцелу давати под закуп за једно лето.

Сада се продаје детелина, 1-ар засејан детелином, која је у другој или трећој години, за целу летњу сезону до зиме, за 3—4 динара, те према томе општина Бачинска има да узме сваке године 1200—1600 динара чистог прихода са 4 хек., а да не улаже никакав рад. А земљорадници пак имаће користи, што имају у својој селу да купе зелене и суве хране — сена за стоку, те ће тако имати користи и општина и земљорадник.

Па баш због тога не могу да пропустим, а да овако јавно не похвалим рад општине Бачинске. На њу треба да се угледају и остале имућније општине у Србији, те да и оне своје утрине засеју детелином, од које ће видети користи и општина и земљорадник.

Ивице Н. Тодоровић
средњи економ.

СРЕСТВО ПРОТИВУ ПЕРОНОСПОРЕ.

Г. Милић В. Милојевић, моноелекти контролор, школован пољопривредник и редован члан Српског Пољопривредног Друштва, који живи у Прокупљу, пронашао је начин: како да се свачува лишће и грожђе на кошоу од пероно-

споре, а да се не мора винова лоза предохранивати бордовом чербом или каквом другом емесом.

На начин г. Милојевића, ове је године сачувана једна чардалаја „Прокуца“, која је родила врло добро и грошће сазрело, а на лишћу нису примећени трагови пероноспоре, док међутим, на човеку, које је било код поменутог чардалаје, које је преко године прекамо неколико пута, видело се лишће, које је било заражено пероноспором.

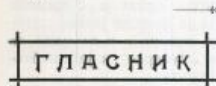
Радујемо се овоме проналазку г. Милојевића, јер ће од овога бити велике користи и управо спас винограда, пошто је пероноспора равна филокери. Могу виноград бити поштеђени од филокере, али кад их пероноспора покоси, гроздја неће бити.

Господин Министар Народне Привреде, требао би пристојно да награди г. Милојевића за овај проналазак.

Пав. М. Радосављевић.

Примедба Уредништва. — Ми ћемо се необично радовати, ако је ова вест истинита и ако се практични утирли: да је начин предохране пероноспоре г. Милојевића бољи од пренапа бордовом чербом.

Г. Милојевић, ако жели да му се труд достојно награди, треба са својим проналазком и наше стручњаке позвати да уозна и да им пружи могућност да тај проналазак практично провере. Утврдити се адејство његова начина предохране, Уредништво не пада, да заслужена морална и материјална награда проналазача неће мизовати.

Производња дувана у округу топличком.

Произвођача дувана у округу топличком за ову годину има 378 на броју, и они су расадити 5,135.267 стругова дувана на површини од 50-29 хектара

По дознама и у опште на јачим њивама, расејени су орски дуван (ситан и круни просечан).

На слабијим њивама, вишим и сувљим местима, расејени су дуван произведени из турскога семена.

Година је била погодна за гајење дувана, те су дуван свуда дали задовољавајуће резултате.

Јуна суша задржала је дуване у порасту, те је због тога изгубљено у квантитету — тежини, а то је баш и добро, пошто дуван чини изузетак од осталих културних биљака, јер се код свију тражи да буду крупнији и тада су боље и рентабилније, док међутим, код дувана је обратно: у кошко у ови слабији и ситуији, у толико су бољи и ароматичнији, дакле, у кошко је изгубљено на тежини, у толико је добијено у квантитету — каскови.

Српски дуван показан су се надживијати наспрам немачке, због чега их треба претпомагати страним врстама дувана.

У опште узев, овогодинашња берба дувана у округу топличком задовољавајућа је.

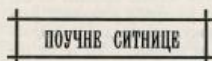
Пав. М. Радосављевић.

Друштво за заштиту животиња.

Ово хумано удружење, од како је се реорганизовало, одпочело је своју агитивну радњу. Овај и овакав рад одмах је се осетио, јер и саме наше власти, устале су за ред и заштиту животиња по улицама, те се тако сваким даном, све мање виђају оне уобичајене грозоте, и ако се где, где и десе, ту је полициска власт, да несавесника казни и стоку заштити.

Друштво напредује и сваким даном све већи број грађанства, узлази у чланство овога Друштва. За ово највећа заслуга припада оменомтој и милоствој Леди Парет, ауторки енглеског познатика Сер Реја Парета, на српском двору, који својом дарежљивошћу и милошћом помаже Друштво а тиме и немуште пријатеље човечанства.

За ово кратко време Друштво је издејствовало код власти ове наредбе: противу претоваривања стоке; о забрани ношења обешене кивине по трговиштима и улицама; о забрани туче животиња. Постављене су *шадле савешне* на свима стрменим улицама. Друштво држи сваког четвртка у 5 часова по подне, своје редовне седнице, добротом Леди Парет, у енглеском познату, и свака седница доноси новину за заштиту животиња. Сваки и најспреманији грађанин, треба да претужи овоме друштву, пошто је чланарина *само 6 динара годишње*, за коју се добија и лист „Заштитник“.

Птичији сат.

Да нам певачице својом песмом не само причинљају задовољство, но да нам оне могу и као часовник послужити а парочито попу, о томе нам врло лепо говори Fr. Wöhlbier у познатом немачком часопису „Ueber Land und Meer“. Са почетком мррка, тако око 9 часова, јавља нам ноћ при кою, са својим „тук, так, цациор, так, тактак“, да су све певачице позеле; он је одвирао пометерје. После десет ка ова већ се појављује прва певачица, шев. Она је соло певачица, алиада у исто време не певају више шев. Нен је глас врло мелодичан, јасан, чист и при томе врло јак. Шева пева, а време брао пролази. Одједном се захори нешто у шума, то шарени гласник шумовог немачког хора, зеба, свира појутарје. Око два сата она отпочиње буђење и не престаје све доде, доде се све птице певачице из саткога сна не пробуде. Око 3½ часа одјекује свуда по пулу пулсуравање прелетца. Око 4 часа које је понова бузан и отпочиње са својом песмом и свирном, у исто време пазећу и сенце из својих гнезда, те невероватном брзином и лакоћом циркулући екачу са границима на граници. А када се сунце покло на истоку почне да диже, дослашњем концерту придружују се и остали певачи и певачице који нису тако вредни и који се не управљају по сату.

Н-р

ИЗДАЈИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 ЗО и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЉУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ
ПОШТЕ
на основу најновијег решења од априла
1869. год. претписку друштвеној пошти
беслатно.

Цена огласила изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

из Срп. Пош. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 25.

БЕОГРАД 10 СЕПТЕМБАР 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

ПОЗИВ ЗА ВАНРЕДНИ ЗБОР.

На основи чл. 45. друштвених правила, позивају се сви чланови Српског Пољопривредног Друштва на

ВАНРЕДНИ ЗБОР,

који ће се одржати

у Дому друштвеном, у Београду, 25 септембра 1911 год.

ДНЕВНИ РЕД:

1. Бирање подпредседника;
  2. „ пет чланова управног одбора.
- Отварање збора у 9 сати пре подне.

Београд, 30 августа 1911.

Председник Срп. Пољопр. Друштва
Влад. Кушаковић.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годињу 6 дина, на пола године 3 дина.
чланови поштом, власници свих друштва,
подружница, ове школе, читалнице,
војнице сталног кадра, бани, манастири,
земљорадничке задруге, и чувари шума
добивају лист у пола цене, ако положе
преплату унапред за целу годину.

У АН СРБИЈЕ

на годињу 8 франка, на три поштом.
придружени и власници чланова свих
и српске земљорадничке задруге и читавнице,
прве школе и манастири добијају лист за 6
франка, кад унапред положе преплату и кад се
преплате вод свог удружења преликога ће на
се лист саба.

С А Д Р Ж А Ј:

Поэма на Випредни Збор.

† Вучко Богдановић. — Ж. Шоковић.

Додавање метабиблиограф класица. — В. Бонковић.

Како кемо убрзати дозревање граица. — Д. С. Б.

Упутство за неокреварење воћа и поврћа. — М. Јованчић.

Потребна кућина на селу. — Ж. Богдановић.

Огледа са описанима разних система на Шњаварском Курцу у Чачку. —

Павлевић „Тешкасу“. — Милош Ђ. Црнчић.

Берба орха. — Пав. М. Радоаслевић.

Из добрих школа.

Галерија.

Поштом остварење.

Пошта.

† ВУЧКО БОГДАНОВИЋ,

бив. Председник Српског Пољопривредног Друштва*)

И опет се сруши један од најачних стубова опште нам пољопривредне куће.

И опет смрт леденом руком својом заустави кућање једног племенитог и родољубивог српског срца.

Један од заслужних чланова нашег Пољопривредног Друштва, Вучко Богдановић, испустио је своју племениту душу далеко од миле му домовине, али опет у српском зачицају у Делинцима, на обали Српских Јадрана, куда је ради лечења отишао.

Голема туга, која непробоним болом савијаше душе свих другова, познаника и пријатеља милога нам покојника, приликом сазнања тужна гласа о изненадној и прераној смрти Вучковој, беше увећана и том жалостивом околности, што им не беше могуће лично отворити драгог им Вучка до вечне му куће, пошто је сахрањен у месту, где је испустио своју добру душу.

Покојни Вучко био је примеран чиновник, искрен друг, ватрен родољуб, поштен човек, нежан супруг, мудар отац, постојан карактер и неуморни сатрудбеник у радovima за унапређење наше пољске привреде.

С ових корисних особина и неумерно милостива срца и благе нарави, пок. Вучко веома је и поштован и омилjen био у свима круговима часних људи, с којима је у додир, било по службеном било по приватном послу, долазио.

*) Овај некролог, и поред све добре воље Уредништва, није могао раширећи уна у „Тешкасу“ услед задонесена класица слике покојника.

Вучко Богдановић рођен је 1854 године у селу Палинци (окр. тимочком).

По завршетку петог разред гимназије ступио је у нашу ондашњу Земљоделско-Шумарску Школу и школовање у њој свршио је с одличним успехом.

По свршетку овога школовања постављен је за шумара у Брзој Палинци, а по томе за практиканта Министарства Финансија.

Вучкови стручни радни брзо су на се привукли пажњу нашег Пољопривредног Друштва, те га је још у младим годинама изабрало за својега редовног члана.

Ну опет зато, он је подуже чекао на указно звање, које је добио 11. априла 1881., постављењем за шеара Економије Топчидерске.

Али она зла коб, коб, која од некини прати наше школоване пољопривреднике, и која је позната под именом „депласирање“, праведни од шумара финансијере, од правника шумаре од пољопривредника порезнике итд., није мимошла и милос нам покојника.

Већ од 12. јануара 1885 године проментен је и он из своје пољопривредне струке коју је жарко волео и за коју је неуморно радио, у финансијску струку, у којој је као писар, руковалац државних хартија од вредности и благодјиник Управе Државних Дугова, провео све до 23. октобра 1895 године, када је опет враћен струци својој као Управник Економије Топчидерске.

Од тога времена па све до пензионисања његовог, пок. Вучко служио је непрекидно у нашој пољопривредној струци, као управник поменутог Државне Економије, Државног Сточарског Завода, секретар, инспектор и нацелетку и као начелник Пољопривредног Одељења Министарства Народне Привреде.

У овоме положају пензионисан је 1. јануара ове године.

У свима овим положајима показао се Вучко као вредан, искрен и способан службеник државни, а ваза, и у свакој прилици, одликовао се неуморним радом и старањем за бољитак наше пољске привреде, држећи се постојано девизе; да је у пољска привреда темељ снаге народне и извор моћи државне.

Стручним радovima својим, као сарадник, а потом и уредник „Тешкаса“, и као дугогодишњи члан Управе Срп. Пољопр. Друштва истакла се заслужни покојник толико, да је први из реда својих школских другова изабран за председника петог Друштва, па је и на томе положају оправдао наде у њ' полагане.

За стечене заслуге за бољитак наше пољске привреде одликовао је Вучко од наше државе разним орденима.

Након себе оставио је мили нам покојник од чаме му и смрћу његовом увећане породице супругу и јединца сина, Милана, студента философског факултета.

Рад Вучков за унапређење пољске привреде све послужиле као светио пример нашем пољопривредном подмлатку, а заслужно име његово живеће вечно у усвојеним искрених пријатеља српске пољске привреде.

А из ожалостњених срца свих позналаца Вучкова рада извијају се тужни узвици:

Бог да нам те прости, мили Вучко наш!

ПОДРУМАРСТВО

ДОДАВАЊЕ МЕТАБИСУЛФИТ — КАЛИЈА ПРИ МУЉАЊУ И СПРАВЉАЊУ ЦРНОГ ВИНА.

Употреба калијевог метабисулфита извршена је три пут у Француској од чувених Француских винара Martinand-a и Andrieu и данас је у употреби у свима виноградарским крајевима. Његова је употреба најача кишних година, када је гроздје тупло, и у оним крајевима, где се вино не може добро да очува, већ се преврће, цикне и подлеже разним високим болестима.

Додавање метабисулфита шири треба извршити најдаље у року од 48 часова по муљању, а да доза од 20% кључа не прелази. Пре додавања треба метабисулфит растворити у млакој води, на онда тек шири постепено додати.

Употребом метабисулфита калија добија се следеће:

- 1) Вино је сачувало од свију болести: превртљивости, оксидације, отегљивости, циклуозити и др. с тим, да се оно чува у чистим судovima.

- 2) Прелом вина не може се појавити, јер је то признато као најбоље предупређавајуће средство;

- 3) Вине се боје из кожуре у вино растварају и вино добија јачу и леишу боју.

- 4) Вистрење је лакше и вина су око половине новембра потпуно бистра, укуса су пријатног и финог, јер су дивље гљивце, које врење изаињају, додавањем метабисулфит калијума, сем питомих, уништене. Познато је, да гљивце врења спадају у групу гљива зв. „saccharomyces и постоје три врсте: ellipsoideus, rauterianus и ariculatus (облика тела пчелице, откуд и име). Две последње сматрају се за дивље, а прва за благородну — питма, која даје вину фини укус и сву количину шећера претвара у алкохол;

- 5) Вино је 4%—8% јаче у алкохолу, што долази услед чистог и потпуног превирања;

- 6) Напослетку, вино добија црнућу и свежину, што долази од оксидације и губљења јабучне киселине, која се налази слободна у вину.

Додавање метабисулфита шири утиче на боју, и вино све до првог отакања, боје је чабање; али одмах по првом отакању, боја се поврати и вино је тек онда лепе, затворене рубин боје, својствене фином и добром вину.

Справљање црног вина, додавањем метабисулфита калија код нас је већ опробано и резултати су били ејајни и код здравог и код труплогроздја, на га зато радо сваком препоручујемо.)

Метабисулфит се може добити преко Српског Пољопривредног Друштва у Београду и цена му је незнатна.

4. septembra 1911. г.
Јасолина

Београд.

Очи господареве више учине од његових руку.
Господарева нога љубри њиве.
Рад има горак корен, али слadak плод.
Ко испосни своје њиве, испосни је и свој деп.

) На овај начин државни долин расадник у Јасолини прави већ познато вино, зв. „Јасолински бордо“.

ВИНОГРАДАРСТВО

КАКО ТЕМО УБРЗАТИ ДОЗРЕВАЊЕ ГРОЗЂА НА ЧОКОТУ И САЧУВАТИ ОД ТРУЛЕЖИ ?

У нас се већином гаји лоза по виноградима на одстојању редова и чокота од 1—1 20 мет. Ово је недovoljno одстојање, да би ред могао добро сарети, нарочито за сорте које су по природи бујне, као : Смедеревка, Адакалпа, Скадарка и т. д.; а при том накламљене на бујној подлози, и засађене на плодном земљишту. Да би и у овим виноградима гроздје боље узрело, и сачувало се од трулежи, која је неизбежна, нарочито кишних година, треба за време зрења (почетком септембра) откинути око чокота све старо лишће и заперке, (на 25—35 см. испуне од земље) који заклањају гроздове, и на овај начин наложити приступу ваздуха и светлости плод до саме бербе.

Овим радом добија се бољи квалитет бербе, а чокоту је довољно горње лишће, ради исхране своје и свога плода; међу тим довољан приступ светлости и ваздуха утиче повољно на претварање скроба у шећер, и умањаване киселине у зрну, којом обилују нарочито виноградима окрунети северу, и који су засађени позним сортама Такође и трулеж се мање јавља на гроздју, пошто се утицајем светлости и ваздуха влага око чокота мање задржава.

А. С. Б.

ПРЕРАДА ВОЂА

УПУТСТВО ЗА КОНЗЕРВИРАЊЕ ВОЂА И ПОВРТА У БОЦАМА ЗВ. „УЛТРЕФОРМ“.

Стакла и поклопци имају се пре употребе у топлој води (додавши нешто соде) темељно опрати и затим са хладном водом олакити.

Гумене прешене нарочито чисто држати и њих ваља пре употребе (са содом) млаком водом или шпиритусом опрати; треба имати на уму да гума масти и сејтине врло лако прима.

Треба добро пазили да стакла и поклопци илеу оштећени, нарочито на оном месту где са гумом долазе у додир, како би стакла после кувања остала чисте и заптивена. Оштећене гуме такођер се не смеју употребљавати.

Заштарање стакла. — Пошто се стакло скоро до горе напуну воћем, зелем, месом и др., положи се гумени претен на ивицу боце и поклопи поклопцем Затим се затварач угнути у горње издубљење стакла, чиме је тај посао довршен.

После кувања — односно пошто се боца потпуно охлади, треба затварач скинути.

Постизавањем безваздушног простора код „Ултреформ“ боца, што је у осталом битан услов за одржавање садржине у добром стању, бива на прво лак и сигуран начин: Кувањем се ствара пара која заузима горњи — празни део боце; немајући ту dovoljno простора, она делом излази између стакла и

поклопац, а делом се задржава и у боци. Када се пак боца охлади, егусе се пара и претвори у воду, те на тај начин простор који је дотле био испуњен паром, остаје безнадушан.

За доказ да је то постигнуто, треба боцу подићи, хватајући само за поклопац и ако неки остаци уза њ, онда је то са свим сигурно апак, да је кување — *стерилизирање*, пошло за руком, тј. да се кувани предмет не може кварити.

Стерилизирање је од свега најважнији посао; њиме се постиже уништавање свију клида, које би иначе у боцу где има ваздуха, за кратко време проузроковале кварек. Стерилизирање се може вршити у сваком суду; да боца не би прела, положи се на дно суда једна ланчица, па се по њој поређају боце и у суд се наспе толико воде, да стоји на 4—5 см. испод горње површине боце. Суд се најзад покрије и метне на ват. са слабијом али подједнаком ватром, како би кување ласано текло. Ако стерилизирање треба да постигне тачку кључања тј. 100° Целзијевих, онда кључање треба да буде умерено.

Време стерилизирања (кувања) од велике је важности, оно је врло различито и зависи од самог воћа, поврха, од зготовања — зрелости итд.

На основи дугог и многоструког искуства, добијена је следећа таблица, која показује време кувања разог воћа, поврха, зеља, меса итд.

За кување може се употребити сваки суд — најбоље широке перпе — које су толико дубоке, да боце стоје до грла у води потопљене.

После стерилизирања остају боце још у води, док се ове не оладе, затим се наваде, и онда се затварају као непотребне склине. Ако пак тада поклопац илде чврсто прилијен уза боцу, него се илде може скинути, онда се стерилизирање мора поновити. Свакако је за препоруку, да се после пет дана може покварити односно оштетити. Отворене боце не треба ни у ком случају да стоје дуго у топлом простору.

Пошто је све готово, оставе се боце на јуром, хладовитом и по могућству мрачнијем месту; сав су влажна места — као н.пр. подруми, шкољбина.

Отварање стакала бива на врло лак начин: Покупе се подујени део гуме, како би ваздух у боцу могао да продре; чим ваздух уђе, може се боцу без икаквог труда затворити. Искаључено је, да се при тој манипулацији боца поклопац или гума може покварити односно оштетити. Отворене боце не треба ни у ком случају да стоје дуго у топлом простору.

Општа правила за кување воћа итд.

Прелходно кување. — Пошто се воће спреми и очисти, може се исто одмах метнути у боцу; али како се по неко воће после дужег кувања смањи и скупи, те се услед тога често неће и тиме ствара празнину на дну боце, то је за препоруку, да се тврдо воће пре стерилизирања кратко време кува у води, са мало шећера и затим тек стерилизира и то краће време него обично.

Време кувања у „Ултреформ“ боцама

ПРЕДМЕТ	у обичном лонцу са водом		у „Ултреформ“ боцама (у лонцу „Дуцлес“ са 100% Цела. Водом)		
	на степени Целса.	минути			
Јабучасто воће	Јабучке } крушке }	меке дуптене	90	30	15
		тврде полулупшт.	90	40	20
		„ сасвим	90	50	25
Колтично воће	шљиве } трешње вишње } кајсије, брескве } тврде } меке } тврде }	меке	85	20	10
		тврде	85	30	15
		меке	90	20	8—10
		тврде	90	30	10—15
		купине, малине	80	15	5
Јагоде		80	20	10	
	воћни сокови	90	10—15	8—10	
Смокве поморанџе		90	15—20	10	
	зелени ораси	100	20	10	
воћни пекmez, шира итд.		90	10—20	5—10	

Време кувања у „Ултреформ“ боцама

ПРЕДМЕТ	у обичном лонцу са водом		у „Дуцлес“ лонцу			
	на степени Целса.	минути				
Поврће	Зелени грашак	100	75—100	50		
	Зелена боранија	100	90	45		
	Карфиол	100	60	30		
	Шаргарена	100	90	45		
	Пецкле	100	10	5		
	Печурке	100	75—80	30—40		
	Црвени патлиџан	100	30—60	15—30		
	Краставици	75—80	10—20	5—10		
	Келераба, спанаћ	100	60—70	30		
	Шпагела	100	100	45		
Месо	Телеће	100	60	25		
	Кувана говеђина	100	60	20		
	Јављина	100	75	25		
Рибе	Пастрмке, шаран	100	30	10—12		
	Некувано	100	60—90	30—45		
Млеко	Некувано	100	10—20	10		
	Кувано	100	10—20	10		
Поново стерилизирање, ако се које стакло отвори или разбије,				75—100	10—30	5—10

То претходно кување најбоље је вршити у емаљраном лонцу, док воће не омекша, а затим се одмах метне у стакло.

Пунене у боце. — Пошто су боце очишћене и воће спремно, сложки се исто што гушће и дешше до врха у боцу, како би се после избегили празни простори између воћа, што не утиче толико на здраво одржавање воћа, колико на спољни изглед и летоту. Главни је услов да боце буду чврсто затиствене и да предмет који је унутра, буде свеж и чист.

Раствор шећера. — Одмах после пуњења усе се у стакло раствор шећера; пошто се тај раствор с обзиром на сигурност, да је стакло добро затвено не чини никакав битан утицај на одржавање воћа, то се он управља више према квалитету воћа и према личном укусу.

Ието се тако за преливање може узети и чиста вода, без икаквог додатка шећера, што је нарочито важно за она лица, која пате од шећерне болести. Воће се може у осталом и у сопственом соку, без шећера, конзервирати.

За крушке, трешње, брескве, шљиве ит.д., т.ј. за све слатко воће довољно је $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{4}$ кг. шећера, за кајенје до $\frac{1}{2}$ кг. — на литар воде.

Раствор шећера добија се на тај начин, што се он у води раствори и затим на ватри укува и опени.

Добро је означити садржину и дан самог стерилизирања на самом стаклу.

Упутство (рецепти) за кување воћа, воћних сокова, пекмеза ит.д.

За све воће без разлике важи правило, да се оно пре кувања добро опере у чистој води, да буде подједнако зрело — не презрело, а у неким случајевима и не сасвим зрело.

Јабучасто воће.

Јабукe, се ређе конзервирају.

Крушке, а тако ието и —

Дуње се олуште, крушице се воће исече на делове, а мање остаје читаво. Да воће после љуштења не би поцрнело, то се оно до самог стерилизирања остави у слабом раствору воде са сољу или лимуним. Ради лакшег взгляда добро је крушке дуња блянжирати т.ј. један, или два пута променути ладну и врућу воду.

Коштичаво воће.

Кајсије олуштене или неолуштене, а

Брескве олуштене, преполовене и коштице извађене. Употребљава се бledo и тврдо воће. Код кајсија треба више, а код бресака мање шећера.

Шљиве — могу да се олуште, али и не морају, тако исто могу да се преполове, опере и прелију са мање шећера. Ако се воће не преполови, треба га на више места пробостити.

Трешње и *тешње* добро се опере, петелке се скину а и коштице могу, али не морају да се изваде. Раствор шећера зависи од слатости воћа.

Јагоде захтевају велику пажњу при кувању; нарочито је за то подесан плод са леним црвеним месом, средње величине. Плодови се добро и што је брже могуће, опере, ослободе петелка и загреју у раствору шећера од $\frac{1}{2}$ кг. шећера и 1 лит. воде до 50° Целзијевих. У том раствору остају до сутрашњег дана, кад се на исти начин загреју; то се још 1—2 пута понови. Тек тада се плодови метну у боце прелију горњим шећером и онда стерилизирају.

Малине и *кљупине* спремају се на исти начин као и јагоде

Огрозди се после прања на неколико места прободу; за њих се употребљава раствор од $\frac{1}{2}$ кг. ше-

ћера и 1 лит. воде. Стерилизирање бива два пута са размаком од 3—5 дана. Незрели су плодови бољи него зрељаци.

Рибизле се справљају као и огрозди.

Код горе поменутог воћа, као јагоде, малине ит.д. добро је додати извештан део од њиховог природног сока раствору од шећера.

Ораси (зелени) прободу се на неколико места, затим се оставе неколико дана у чистој води, која се спаког дана мења, док потпуно не поцрне. Раствор се прави од подједнаких делова шећера и воде

Мармелади (пекмези од воћа) праве се од потпуно зрелог воћа — кувањем и то на тај начин, да буде потпуно меко. За ту сврху врло је погодно употребити суд за парење, у коме воће воду не додирује, али на које пара дејствује. (Ови судови за парење, којима се дно покриве, међу се у суд за стерилизирање). Пошто је воће потпуно меко, процеди се и укува у обичним судовима, додавши од прилике $\frac{1}{2}$ кг. шећера на 1 килограм процеђеног пекмеца, после свега тога настаје стерилизирање, које је означено у претходној таблици.

На тај се начин справљају и остали пекмези, као од: бресака, јабука, трешања, шљива, јагода, рибизла, малина итд.

ОГЛЕДИ СА СУШНИЦАМА РАЗНИХ СИСТЕМА НА ШЉИВАРСКОМ КУРСУ У ЧАЧКУ.

— Извештај „Топлаку“ —

На расписан стечај Министарства Народне Привреде са наградама за најбољу сушницу, пријавио се већи број утакмичара са својим моделима.

Комисија за оцену тих модела поднетих уз пријаве, нашла је: да треба на утакмичу учестити само три утакмичара и то: г.г. Косту Главнића, М. Атанацковића и Д. Буричића. Но овај последњи повукао се на утакмичу по својој жељи последњег дана, о чему је комисија у Чачку телеграфски извештена. Према томе за награду учествовали су само г.г. К Главнић и М. Атанацковић са својим моделима.

Уз напред поменуте две сушнице подигнути су још и ови системи сушница: „Босанка“ сушница знања и „Хаведкина“^{*)} сушница Д-ра Велимира Н Стојковића, секретара Министарства Народне Привреде.

Но ова последња два система нису учествовала у утакмичу за награду по решењу саме комисије, која их је унапред искључила по жељи последњег утакмичара.

Сва четири модела (сем Буричићевог) подигнути су о трошку Министарства Народне Привреде, а на имању Окружне Пољопривредне Подружнице у Чачку.

Претходна упоредна проба сушења шљива извршила је 30-ог јула и то само на сушницама г.г. Главнића и Атанацковића, том приликом није се могло доћи ни до каквих одређених резултата, јер се сушница г. Главнића унашла после дожења од 7 сати на топлоти од 60° С. — Шљех, који покрива ложнице саме пени, прогорео је и пустио пламен у сушнице, услед чега су лесе и ражњени почели горети.

^{*)} У Босни изобрат само сушница „Босанка“. То је земљана сушница, коју су Босанци приређивали у току времена побобљани. За Хаведкину сушницу у Босни се не зна, и чуди нас да се у Србији за њу зна! Ур.

Услед овога изненађења, а по жељи конструктора г. Главишића, који је лично присутан био кад се ово десило, лесе из целе сушнице одмах су избачене и фуруна је направљена од бољег и јачег плеха, који је сам конструктор донео собом из Београда, по преко овог плеха није метнуто блато, као што је први пут чинио.

Сушница г. Атанацковића није никако могла дати потребну топлоту, јер се и сама ватра у ложишту гасила.

Г.г. конструктори су били лично присутни и под њиховим надзором вршени су сви послови.

Комисију за оцену ових сушница састављала су г.г.: Душан Томић професор Универзитета, Миливоје Савић, писемотор Министар. Народ. Привреде и Др. Велимир Стојковић, секретар Министар. Народ. Привреде.

Поред поменутих чланова комисије на окупу се налазило и 30 државних економа из шљиварских крајева наше доминације, који су лично радили на проблема ових сушница све послове по унутрашњима самих конструктора и под надзором комисије.

Главна проба сушења шљива предузета је 2-ог августа у подне.

За огледе су употребљене шљиве „Ранке“ (Дреповке).

Резултат је био овакав:

Главнишња сушница, која има једну већ спроведену испод три реда леса, и то: испод сваког у виду линије на цик-так, која почиње од левог краја, спреда гледање сушнице, где је лежиште, а завршава се у одаку на десној крајњој страни, гледана позади.

Сушница Главишића примила је сиروه шљива на свих 18 леса кр. 449, и после 25 часова сушења дала је 55 килограма сувих шљива, за које је време утрошила 364 килограма сувих буюких дрва. Сушење је било различито, тако: да су се по два пута лесе морале вадити, окретати и мењати час доле час горе, јер су услед неједнаке топлоте, која је долазила од пећи и спроводног канала за топлоту, најдоње лесе прегоревале, док вршине нису имале ни из близа потребну топлоту за сушење. Код доњих — вршних и оних у средини леса јавило се је т.з. „кување“, услед чега је требало шљиве пребрирати, хладити и лесе беспрекидно мењати, да би се отклонило местимично прегоревале, које је код ове сушнице било неизбежно.

После 25 часова сушења последње шљиве, које су биле у овој сушници, скинуте су и ватра је у ложишту потпуно загаснела, јер су и све лесе из сушилшта избачене. Но, од тога часа, кад је рад на овој сушници потпуно обустављен, протекло је још цуних 26 сати и тек тада се је Главишићева сушница понова упалила, али не у сушилшту над ложиштем саме пећи као раније, већ у крову код одака (димњака). Што значи, да су се оне греднице до димњака запалиле у времену сушења, али услед тога, што су биле увијене сиروه шљивама, дејство ватре показало се тек после 26 сати времена.

Пред наведеног, присутни свежег ваздуха у сушилште и струјање истог кроз лесе, као и испуштање паре, која се из шљива издвигала, било је врло слабо.

Пурије лекмеца из шљива било је одвећ јако. Према свему овоме сушница овакве конструкције не може се ни у ком случају препоручити за наше прилике.

Сушница г. Милована Атанацковића ни у поновљеној проби није се могла загрејати више од полонине потребне топлоте, због чега су лесе са загрејаним шљивама избачене напоље из сушилшта, и после 24 сата конструктор је успео да извесне преправке изврши поглавито још и с тога, што се код његове сушнице појавила ватра у крову и таанским гредима, која је кроз димњак тамо дошла.

Овај модел г. Атанацковића, с погледом на наша ситна газдинства, а нарочито на спиритијну класу лесца било би за препоруку ако му се ове садање техничке мане отклоне, јер је израда веома проста и јевтина. Остале ли и даље оваква каква је сада, није није никако употребљива, а још мање препоручљива.

Босанска сушница показала је неочекивано добру функцију, само је негодна с тога, што у сушилште прима само 8 комада леса, услед чега и сиروه шљива малу количину прима, те би се знатно мале количине шљива у једној зони сушења могло на њој прерадити. При том и сама сушница, посматрана као зграда, гломазна је и потребује за израду већ количину материјала на остале досадашње наше сушнице.

Модел г. Др. Велимира Стојковића, јесте у пуном смислу новитет за нашу земљу.

Досадашње сушнице домаће и друге немају, ни по способности, ни по унутрашњости никакве снажности са овим моделом.

Идеја, коју је конструктор ове сушнице дао, одлична је. Сушница за сада има својих техничких недостатака, а кад се све то догину, можемо се надати веома повољним резултатима, јер рад на сушници обавља се са 40 леса, које су за један валог употребљене, према чему је и знатно велика количина сиروه шљива у сушилшту убачена.

Ако се на истој задрже главне садање добре особине, које су при раду запажене, као што су: могућност брзог загревања, јака вентилација и сушење за 12 до 16 сати једног валог, онда је очекивати, да ће ова сушница за наше имућније земљораднике бити од велике вредности. Спиритијна класа не би могла ите подизати због вене цене, која је знатно већа на код досадашњих сушница.

У колико сам извештен са поуздане стране, комисија је ових дана опробати и модел г. Д. Буричића, само не у Чачку већ у Београду. Сушница ова покренута је и снабдевана већим бројем леса. Блиских података нема, сем толико, да ће иста коштати преко 1.500 динара, како ми сам конструктор у Печларској Назлогин рече. Судећи по овоме, сушница неће бити за препоруку, нарочито за наш селски привредни свет.

Комисија за оцену ових модела није потпуно завршила свој рад, према томе резултате њеног досадашњег рада она свакако неће за сада ни објављивати, већ доцније, кад изврши накнадне пробе са шљивом званом „пожегачом“.

Према свему досадашњем сушница, звана „Босанка“, показала се као најбоља за наше прилике, по како и она има својих уочљивих mana, сматрам да ово питање о изналажењу што бољег модела сушнице за наше прилике треба и на даље оставити отворено, тим пре, што стечајем одређене награде за ову циљ остају

у државној каси не издате, јер такмичари нису испунили услове, да би се иста могла ма коме од њих издати.

15. августа 1911.
Чакав.

Млад. Ђ. Претић
држ. експон.

ВОЂАРСТВО

О БЕРБИ ОРАХА.

И берба ораха спада у један веома важан посао. У овоме погледу, у нас се грешило па и данас се греша, по томе, што се ораси незрели и пре времена млате, па још онако неосушени износе на трг и продају, због чега се јако уди овоме артикулу, јер језгра рано обранных ораха брзо уплеснива и смежура се тако, да ораси нису ни за какву употребу.

Једно због овога а друго и зато, што ораси ове године нису добро родили у свим крајевима, ваљало би на бербу обратити озбиљну пажњу, па оно што има, да се обере онда, кад то буде потпуно стасало за бербу, јер ће се такви ораси лакше и боље уновчити.

Да би се одговорило овоме смеру, бербу ораха треба вршити онда, кад су они зрели, а они су зрели онда, кад им љуска — кљаница сама пукне и ораси сами из ње испадну, које треба скупијати после сваког ветра из јутра, па их остављати где на суво и промајно место, ради сушења. По кад-кад орахе ваља мешати, да се не убујају, а најбоље не држати их, док се не осуше, у дебелим слојевима.

Само зрело убрине и добро осушене орахе, треба износити на трг ради продаје. Ово зато, како би наши извозници куповали добру робу, која својим квалитетом може да издржи утакмицу на светским трговима са страним орасима.

Пав. М. Радошевић.

ИЗ ДОБРИХ КЊИГА

1.

Праотац једне чувенене породице у коњарству, *Еклипе*, постао је украшањем.

Праотац чувенога шортхорског запата говеди, *Фаворица*, такође је производ укритиња између галовске краве и шортхорског бика.

2.

У сточарству треба разумети, да су две јединке (индивидуе) *једнаке* само онда, кад су оне и анатомски и физиолошки једнако саграђене.

3.

Најбржи успеси у изједначавању запата постижу се парењем у сродству. Но парење у сродству обезбеђује успех само тада, кад га изводи најумешнији и најразборитији одгајивач.

4.

Свако грло, које је сувише дугачко, тешко се

храни и шкада шће онако производно и улотребљиво, као кратко грло. Ако се дугачко грло хоће добро да храни, онда оно мора имати врло велико заоблавање ребра одмах испод допацице, мора, дакле, имати што је могућно шира леђа.

ГЛАСНИК

Овогодишњи испитни успех ученика Школе за Винодеље и Вођарство у Букову.

У почетку школске године било је ученика:

	држ.	прив.	свега
у I разр.	27	4	31
" II "	25	4	29
" III "	18	5	23
Свега	70	13	83

По узрасту, ученици они имају су:

Година	I разр.	II разр.	III разр.	свега
14	1	—	—	1
15	6	1	—	7
16	10	11	3	24
17	5	7	3	15
18	5	5	5	15
19	2	4	9	15
20	—	—	3	3
Преко 20	—	1	—	1
Свега	29	29	23	81

По занимању њихових родитеља било је:

Од родитеља:	I разр.	II разр.	III разр.	свега
Свештеника	1	—	1	2
Држ. чиновника	1	—	1	2
Опш. и прив. чинов.	1	—	—	1
Наставника	1	—	—	1
Трговца	—	4	3	7
Земљорадника	25	25	18	68
Свега	29	29	23	81

Од ових ученика у току године напустило је школу	2
отпуштено	1
Свега	3

Ти су ученици били:

	I разр.	II разр.	III разр.	свега
Државних	2	—	—	2
Приватних	—	—	1	1
Свега	2	—	1	3

Испит је обављен за време од 21. до 25 инс. јула, према распореду.

Тако је од свих ученика изаслао испити из

	Држ.	Прив.	Свега
I разр.	25	4	29
II "	25	4	29
III "	18	5	23
Свега	68	13	81

По положеном испиту ученици су у години резултату изнели:

Успех	I разр.	II разр.	III разр.	свега
Одличан	3	6	13	22
Вр. добар	14	14	9	37
Добар	6	6	—	12
Слаб	6	3	1	10
Свега	68	29	23	81

Према томе:	ученика
Свршило је школу	22
Прешло у старији разред	40
Позаку разредни испит	5
Понављају разред	5
Свега	81

Од свршених ученика у трогодишњем резултату извело је

Успех:	ученика
Одличан	4
Вр. добар	17
Добар	1
Свега	22

Од ученика са одличним и врло добрим успесом извело је млађање у последњој години:

	ученика
Примерно	17
Добро	5
Свега	22

Отуда је, према чл. 14. закона о нижим полјопр. школама за пољску привреду и чл. 88. правила за извршење постојећег закона, награђено 12 ученика.

Добили су:

I награду: муљачу за грозђе и воћарски прибор, награда Министарства Нар. Привреде, *Миливоје Мишировић*, из Негршова, ереза драгачевог, округа чапачког.

II награду: муљачу за грозђе, награда Министарства Нар. Привреде, *Чедомир Вучевић*, из Цветовића, ереза крагујевачког, округа крагујевачког.

III награду: Сакон плуг *Маринко Јовановић*, из Кашинца, округа ваљевског.

IV награду: Сакон плуг, *Велимир Динкић*, из Властотинаца, округа врањског.

V награду: Сакон плуг, *Милуштин Јанчић*, из Лапова, округа крагујевачког.

VI награду: Сакон плуг, награда из фонда, *Др. Љ. Радојевића*, *Божид Петровић*, из Гаљде, округа моравског.

VII награду: Сакон плуг, награда из фонда *Др. Љ. Радојевића*, *Сониша Агаџиновић*, из Милутовца, округа крушевачког.

VIII награду: Сакон плуг, награда из фонда *Др. Љ. Радојевића*, *Милоје Петровић*, из Слатоци, округа тошњачког.

IX награду: прекалицу „Верморек“, *Захарије Рајковић*, из Вапште, Стара Србија.

X награду: прекалицу „Верморек“, *Мишан Младеновић*, из Коњуха, округа крушевачког.

XI награду: прекалицу „Верморек“, *Душан Милошевић*, из Брушница, округа крајинског, и

XII награду: воћарски прибор са берзом и шпиретом, *Драгољуб Паруновић*, из Властотинаца, округа врањског. Књигама, пошарцима Срп. Пољопр. Друштва и Министарства Нар. Привреде, награђено је за одличан успех у

наукama и примерно млађање, у I. разр. 3 ученика, у II разр. 6 ученика и у III разр. 9 ученика.

Награде су раздате ученицима 31. јуна, после благодарења, и тада је завршена школска година.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Колико је врсти биљака познато ?

Пре 2200 година знао је Теофрастусе око 500 разних врста биљака, а 300 год. доцније, око почетка нашег рачунања времена, Диоскориде је набрајао око 600. 1650. год. познавао је Баухин 5266 врсти биљака, а око половине 18 века знао је Лине свега 8551 врста. 1819. год. пак набрајао је Кандоле већ 30.000 врста. 1845. год. знао је Ландлеј око 90.000 врсти биљака, а 1855. год. износио је број биљака, које је познавао Духарте, око 125.000. Седам година доцније Самарде је поново број познатих врста биљака на 174.000, а данас пак, према извештају професора Шарла Бесеје-а, са универзитета у Небраси, тај број износи одривниче 210.000. Овакх 210.000 познатих врста биљака, представљају од признате мање више од половине врста биљака, које на земљи постоје и чији број, по мишљењу Бесеје-а, износи око 400.000. И-Р

Живина и шума.

Где има шуме, треба у њу слободно пуштати живину, нарочито кокошке. Ове налазе у шуми за се одличну храну под шумским лишћем и уништавају врло велику количину штетних вршња и бува. Кокошка, које по шуми тумарају или живе и јаја су им необично укусна. Оне су врло корисне по шуму, па и по младе засаде. У шуми налази кокош заштите од ветра, суница, кише и т. д. те и с те је стране врло саветно да се кокош у шуму пушта. Чувају је само треба од тшца грабљиваца И. Н. Луц.

ПОШТА

Г. Сави Петровићу, економу из Рајца. — За ствари, које се односе на изложбе у Турину и Лондону, обратите се Трговинском Одељењу Министарства Народне Привреде. Оно ће Вам дати најбоља обавештења. Српско Пољопривредно Друштво са поменутиим изложбама нема никакве везе.

Г. Хр. Морарцалијевићу, агроному, Дођран, Турска. — За ручну и моторну пресу за пречење уља обратите се фирми: *Слуцки и Кома, Београд.* „Тежак“ ће Вам се од сада слати на адресу, коју сте означили.

И у будуће редакција Вам стоји на расположењу, да вам за свако питање из области пољске привреде даје обавештења.

Са српским поздрављем
Уредничкишво „Тежска.“

ИЗДАЈИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО

10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ

УПУТСТВО СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ

ПОШТЕ

на основу најновијег решења од априла
1869. год. ирпску друштвену пошту
пошта бесплатно.

Цена огласника положена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 26.

БЕОГРАД, 29 СЕПТЕМБАР 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годишну 6 дина., на пола године 3 дина.
чланови помагачи, чланови свих дру-
штана, подружница, осн. школе, чита-
нице, војнички сталног кадра, јуноци, ма-
гистри, земљоправничке задруге, и чу-
варни пума добијају лист у пола цене,
ако положиште преплату унапред за цео
годишну.

У АН СРБИЈЕ

на годишну 8 франка, по срп. пољо-
прив. удружења и њихови чланови или
и српске земљоправничке задруге и чи-
талице, црпне школе и магистари до-
бијају лист за 6 франка, кад унапред
положе преплату и кад се преплате
кад свог удружења преко кога ће ни
се лист слаати.

ПОЗИВ ЗА ВАНРЕДНИ ЗБОР.

На основи чл. 45. друштвених правила, позивају се сви
чланови Српског Пољопривредног Друштва на

ВАНРЕДНИ ЗБОР,

који ће се одржати

у Дому друштвеном, у Београду, 25 септембра 1911 год.

ДНЕВНИ РЕД:

1. Бирање подпредседника;
2. „ пет чланова управног одбора.

Отварање збора у 9 сати пре подне.

Београд, 30 августа 1911.

Председник Срп. Пољопр. Друштва
Влад. Кушаковић.

С А Д Р Ж А Ј :

Пазе на Ванградне Збор.

Како треба поступати са стеоним кравима. — Јов. Крикнер.

Упитивање вештају код свиња. — Јов. Крикнер.

Утицај хранље на квалитет млека код крава. — Драг. Дерено.

Искусства дупања. — Пав. М. Радославић.

Правилне сена — парадигма од пштарана. — Пав. М. Радославић.

Општењако мелења. — Пав. М. Радославић.

Патрба пушкара на селу. — Ж. Ковачић.

Испит (Забана). — К. П.

Гласник.

Пунеће ситице.

Напомена.

СТОЧАРСТВО

КАКО ТРЕБА ПОСТУПАТИ СА СТЕОНИМ КРАВМА?

Да би се имало што више користи од гајена говеда, мора се нарочита пажња да обрати нези младунца. Од дана одложења краве мора отпочети брига око неге младунчета. Стеоним кравма мора се обратити особита пажња. Оне се морају нарочито хранити. Стеоној крави треба давати суву храну, која је богата белачевином, и зелену, која ће дати крв. Умереним и редовним давањем доброг сена, добро зелене траве са нешто снажне хране (зрнаља), тело се младунчета у утроби материној нормално развија. Стеоној крави не сме се давати храна која надима као ни сувине хладна храна, јер услед тога може лако да наступи побацивање. По кини, магли и мразу не треба стеону краву терати на пашу. Стају, у којој борави стеона крала, треба држати чисто и под постезати са довољно чисте и суве сламе. Под не сме бити сувине стрм, јер при лекању помера се материца назад услед чега може лако да наступи побацивање.

Мушка не сме да траје дуго. Неке краве дају млеко све до самог телења, али се ипак та особина не сме искориставати и сувине и крала до самог дана телења мусги на чак, као што неки раде, мужу помоћу сувинше хране повећавати. Последица је тога редовно: или слабо теле или крала доиције после телења даје мало и слабог млека. У 7 или 8 месецу бремености мора мужа постепено да престане. Када мужа престане треба крави давати само половну уобичајне снажне хране (зрна), а чим она сама престане да даје млеко, иста се са свим изостави. Храна не сме да буде кабаста да жељудач надима, јер то отежава дицање, а и сувине пун бургач гњечи зачетак. Плесница или иначе укварена храна не сме се давати.

На чистоћу тела краве треба обратити такође велику пажњу. Пре телења треба из стаје уклонити све што би могло повредити било матер или телу.

Поступили се по свему овоме, може се са сигурношћу очекивати да ће теле доћи на свет: здраво, чило и добро развијено.

УНИШТАВАЊЕ ВАШИЈУ КОД СВИЊА.

Према извешћу „Удружења немачких одгајивача свиња“, као одлично средство за уништаја вашију и

осталог гада код свиња јесте: скоруп. Успех од тога је одличан. Свињу треба помоћу једне четке намазати скорупом и већ после пола часа све су ваши мртве. Ово мазање треба поновити после два или три дана.

Као једно друго добро средство за уништавање вашију код свиња, препоручује се: свињска маст помешана са разблаженом карболном киселином. Тело свиње треба добро намазати овом мешом. Ово се има за недељу дана, сваког дана понављати, како би се уништило и оне ваши које се за ово време из јаја излегу. И сива живина маст која се растави са зајитном, дејствује добро. Затим помаже и прање са њежом од пепела. Најзад, као врло сигурно средство за уништаја вашију и другога гада код свиња, препоручује се: креолин или лизол, помешан са водом у еразмери 1:20 (5%) (на један део лизола узме се двадесет делова воде) са извесним омањим додатком шпиритуса. Сва ова средства треба на 3—4 дана после прве употребе обновити.

N-p.

УТИЦАЈ ХРАЊЕЊА НА КАКОВОЋУ МЛЕКА КОД КРАВА.

Многобројни резултати огледа, који су вршени да се докаже: какав утицај има хранење на квалитет млека, показали су, да проценат масноће млека не стоји ни у каквој мери са храном дајој кравима, кад се даје у довољној мери, а права је чињеница, која утиче на производњу масноће у млеку, индивидуалитет и карактер појединог на особ гзла.

Сви покушаји, који су чиниени да се повећа проценат масноће у млеку давањем хране кравима, која садржи доста масноће у себи, остали су без успеха и дали резултате са свим супротне, тако, да је у неким случајевима *процент масноће* под утицајем оваквог хранења *смањен* у место да се је увећао.

Но и поред свега овога, што храна не може имати никакав утицај на производњу масноће на дакле и на истрајност и квалитет масла.

Навешћемо извесну храну, која је по једном огледу, публикованом у „Mark lane express Agricultural Journal“ 16 окт. 1910., од утицаја на квалитет масла. Тако дванаека трава, детелина, лепо сено и репа имају добар утицај на квалитет масла. Међутим стари пашњаци, укварено сено, лишће од репе, кољачини од палмовог ораха, утичу на тај начин на квалитет масла да оно постаје тврдо.

Меко масло је произведено од млека оних крава, које су хранење овсем, кукурузом, мекшињама, кољачињама од репице и сушцокрета, уз то се подразумева увек и лепо сено. Краве, које су хранење многом сламом, репичним лишћем, тропиризма и остацима из фабрике у којима се прерађује шећерна репа те краве производе млеко гориког укуса.

Добар начин хранења састоји се у томе, што ће се кравима, по могућству давати што различитија храна која има тај добар утицај, да добрим утицајем једне хране ублажи и отклони рђав утицај друге хране. На тај начин мешајући храну може се добити производ масноће, односно масла, много боље, него иначе, кад би давали само једну, те једну храну.

Драгољуб М. Дерено.

КАЛУПЉЕЊЕ ДУВАНА

Калупљење дувана је врло важан посао, коме се мора обављати пажљиво да поклати. Од срећности дувана по класама зависи, да ли ће се дувани скупуће или јетавије платити; пошто се при откупу дувана плаћа и срећност, т.ј. ако је дувани класирају како ваља, онда се боље плаћа и обратно.

Пошто је дувани приутовљен за калупљење, онда калупљење треба вршити овако:

Прво ваља одредити локал за калупљење, који треба да је што видљивији и паки место, где ће се чувати скалупљени дувани. Ово место треба да је: суво, чисто и промајно.

Чим је одређена зграда за калупљење и нађено место за калупљење, треба унети велики астал, па исти поделити на шест појединачних делова; одседе одвојити пртима — линијама креде или угљена и обележити са: вавредна класа. I класа, II класа, III класа, IV класа, и фурда, а у одељењу, где ће се дувани чувати у петилама, ваља унети клупе, астале или што друго, па и тамо обележити места, где ће се која класа дувана остављати.

Кад све буде спремно, онда једно лишће, које се рааује у дувани, уноси у локал за калупљење по неколико низа дувана, па код сваког маркираног места скада са низа по 30—40 листова дувана и оставља раденицама да га калупе. Скинуто лишће узима од реда и сваки лист добро прегледа, па га онда меће у класу обележену на столу, за коју налази, да заслукује, који посао понавља све докде, докле се не доврши започета низа, а за њом узети другу, трећу итд., докле се калупљење не доврши.

Одређеним раденицама за калупљење, треба казати, који ће коју класу да узима у рад. За ову сврху није потребно, да се употребљавају скупљени раденици и у опште они, који могу да врше какве теже послове, не, овде се могу корисно да употребе и изнемогла лица која нису способна за теже землорадничке послове а нарочито деца.

Ако се буде имало довољно корпи или каквих других судова, где би се остављало класирају дувани попасоб, онда се само дану може дувани да класира а калупљење се може и обнови да изврши наспрам светлости.

Раденик, који ће да врши класирање, треба да има добро развијен вид, да уме доста добро да разликује боју и квалитетову лишћа, а класирање ваља отпочети са првом бербом зато, што је дувани тебербе посај и скоро увек сув, и тек са савршетком ове прени на другу, трећу, четврту, пету и на последњу на шесту бербу.

Дуванско лишће се класира овако:

Фурда. — У фурду ће доћи лишће из свију берби, даље, које је зелено, прегорело, сувине флекаво, буђаво, труло, много поспанно, јако прљаво и лошији подбир.

IV класа. — У ову класу долази лишће из прве бербе — подбира, које није ушло у фурду, и лишће из друге бербе, као и лишће из свају берби, које је поједино од непешенице

III класа. — У трећу класу стављаће се лишће

из прве бербе, које је по мало прљаво или нешто поспанно.

II класа. — У ову класу долази лишће из четврте бербе које није ушло у III класу, а то је оно сасвим лепо, чисто и потпуно зрело лишће, и лишће из пете бербе, које има по мало мрких тачкица и белех петгица.

I класа. — У прву класу има се ставити све боље лишће из пете бербе, као и лишће из шесте бербе; и *Вавредна класа.* — У ову се класу меће лишће из пете и шесте бербе, које је особито лепо и које квалитетом премашује све класе.

У опште узев лишће, од половине струка дувана па ниже, ложице је, а оно на више све је боље у колико се иде више.

Одређени раденици за калупљење, узимају тако им класу у рад, па лишће сортирају по боји величини на: мало, средње и веће и затим узимају лишће једне боје и величине па за полазу на дашчицу или колесно тако, да увек дође лице доле налице горе, корен у поље а врх к себи, где се сваки лист притисне левом руком код корена а десном се руком прелуче преко дршке па к себи, да се на листу исправе повијени крајеви и збркани места. Ова се продужава све докле, докле се не скалупе код крупнијих дувана 10—15, а код ситнијегу лишћа 12—18 листова, па се веже калупи. Вежавање калупи код српског дувана, „просечана“ врши се овако, а код турских врста дувана, боље је, да се калупи провијају. Лишће се калупи мало с малим, средње са средњим, а крупније са крупнијим и све се оставља опет у исту класу где је и одређено.

Скалупљен дувани не треба држати дуго у локалу за калупљење, како се не би влажило од сувине паре и топлоте, већ га ваља теже износити (чим се сакупи 15—20 калупа) у зграду за чување, где га ређати на одређено место у истине. При ређању дувана у истине, треба калупи добро растресати, како би у њ лаке продирао ваздух и мраз, и одузимао му застојаву влагу.

Сваку врсту дувана, ваља засебно калупити и чувати, којом приликом поред асталог, обратити пажњу и на боју лишћа па исто сортирати и по боји.

Дувани у дугачким петгилама ваља ређати у два реда док достигну висину 40—50 па и 60 см., а по том сваки истив покрити дашчицом.

При ређању дувана у истине, ваља обратити особљу пажњу на то, какав је дувани, па ако је добро сув и посај, онда треба калупе преклапати за једну половину један преко другог, а ако је дувани влажан и јако мрсан, онда преклапање треба да буде веће тако, да врхови лишћа вире и на једном и на другом крају преко дршке. Овако је ређање нужно, да се дувани не би убуђао, јер у колико су калупи јаче преклопљени у толико је јаче испаравање.

Дувани се чува у истину све докде, докле се не јави долазак откупе комисије, те се на неколико дана пред комисијски долазак удавчи.

Ако наступи влажна време, онда дувани у истину треба растресати према потреби.

Зграда за чување дувана у истинима треба да има прозоре, како би се могли отварати за време ведрих

дана и ноћи, а затварати, кад је магла и кишно време. Ово зато, како би се дуван проветрао и чувао од квара.

Пав. М. Радовановић.

ПРЕРАДА ПОВРЉА

ПРАВЉЕЊЕ СОКА — ПАРАДАЈСА ОД ПАТЛИЦАНА.

Патлици се као плод врло радо употребљава лети, пошто се као такав не може за зиму сачувати, то се од њега сарађава нарочито сок звану у народу „парадајс“. Он се сарађава на разне начине али је од њих најбољи дозеонисани начин:

За прављење парадајса употребљава се потпуно зрео патлициан. Убрани патлициан опору се у хладној води, оштеће од петелаца, лезу на ситне кришке и мету у спрењен суд за кување.

Кување патлициана врши се све дотле, докле се кошулица — кожура не почне да скида са меса и не хвата за лопатину, којом се патлициани мешају на ватри да не згоре. Скувани патлициан ваља скинути с ватре и оставити да се охлади.

После свршенога хлађења, патлициан треба процедити на какво чврсто сито, да сок врати у суд за кување и иети дотле кувати, док се добро не згусне.

Кад је сок добро укуван, онег треба суд скинути с ватре и оставити га, да се охлади, а по том, сок разлити у спрењене боче — флаше, зачуштити их плутом и повезати врз плуте дунет напиром, па их метнути понова у суд за кување, у коме има слеме или пазве, како боче једна другу не би додиривале и збувале се. Суд налити водом покрити га каквом поклоном и ставити на ватру. Куван с на ватри треба да траје 1 сат, а по том скинути га и оставити да се све охлади.

Пошто се боче охладе, онда се поваде, добро очисте и оставе где на сувом месту, где ће се чувати све до употребе.

Пав. М. Радовановић

ЗДРАВЉЕ

ПОТРЕБА НУЖНИКА НА СЕЛУ.

Живети и сам на селу и бавети се полуприредним послом, запамтно сам да је редак домаћин, који је подигао нужник. Кућна челяд за вршење нужде тражи какво закљочено место — позади куће, млекара, или које друге зграде, а нарочито ако је потњак одмах до куће, онда тамо.

Кoliko је ово штетно и непромишљено, слабо који сељак и зна. Да је то, пре свега, неугледно он не може да увиди с тога, што су тако од вајкада и његови старији радници, и што и данас све његове комшије тако раде. То је грешка, у коју се сељак толико укључео да му изгледа са свим обичним поступак. А да је то, осим тога што је неугледно, још и врло штетно, о томе му треба дуго и много причати.

Сељаку је потпуно непознато, да је бобичавост код његових свиња последица остављања изметки (по-

гани) на отвореном пољу — тамо где допиру свиње. Потребно је, да ма ко од куће челяди има у стомаку глесту панталчару (а тога има много), па ће свака она свиња, која његове измети нађе и поједе, немиковно добити бобице.

Да објаснимо како то бива:

Човека панталчара састоји се из више члавака. Кад они члаци дозру, откидају се и болесник их заједно са својим изметима избадује напоље. У овим члацима налази се мноштво ситних јаја панталчаре. Кад свиња нађе и поједе ове измети заједно са члацима, онда се из јаја у њеном желуду излегу врло ситни вршци (ларве панталчарине), који продру кроз ткиње органа за варење, растуће се по мишићима свињчета, ту се учлауре и — то су бобице. Кад се поједе недоловољно печено или кувано месо бобичаве свиње, добија се панталчарина, чији се члаци кладају и испадну са изметима напоље а свиње их једу те добијају бобице. И то тако непреставо иде.

Кад би било нужника, разуме се, да свиње не би имале прилике да добијају бобице. А кад не би било бобичавих свиња, не би било ни панталчаре код човека.

Осим тога, они силни ројени мушница, које се лети окупе на људску поган, које је, услед дугога стајања на ваздуху, прегуна заразних клица разних болести, разлећу се после одатле, па неке одлазе у млекар и падају на млеко, сир и др. што тамо за јело нају; неке у кућу, па се рамаиле по хлебу и другим намирницама; а неке падају на усне детета, које спава у хладу. Свугде тамо сеју, са погани покушљене, заразне клице, од којих се смок квари а код челяди развијају заразне болести.

Сељак не треба да чува торове у очи Ђурђева дана од голних жена, које јаше на вратилима, да му ове не набаце „чини“, да му се смок квари, шти је потребно, да тражи врачаре да детету „гасе угљевде од урока“, већ нека подиже нужнике.

Па и онај неспособан смрад, који се лети око куће осећа, као и они чести случајеви да човек виђа кућну челяд како чучи око плотова, толико су одврати, да других разлога осим тих не би ни требало, па да се увиди да је то штетно и неугледно.

Но, кад већ истречем потребу за прављењем нужника, хоћу овде да поменем и неке околности, које треба да имају на уму они, који се реше да нужнике подигну.

Сељаков нужник, не само да не треба да буде од тврдог материјала, већ је, па против, са економскога гледишта баш потребно, да буде мали и од лакше грађе тако, да кад се напуни базен (рупа) може лако нужник да пренесе на другу ископану рупу, а она пуна да се претрпа земљом. После годину дана имаће се из прве рупе ђубре за градину, са којим се по снази не може да мери ни које друго. Руковање овим ђубретом неће бити одвратно јер ће изгубити смрад и онај пробоитни облик. Кад се друга рупа напуни, са њом се поступи као и са првом, а нужник се пренесе на прву испражњену.

Из овога се види, да се подизањем нужника постигну две користи. Прва: што је чистота око куће већа а болести код стоке и челяди мање, а друга: што се дође до одличног ђубрета.

Остаје ми да напоменем још и то, да нужник треба поштин што даље од бунара, иначе ће течност на нужнику да допре до бунарске воде и да је загади, а то је врло опасно за оне, који овакву воду буду пили.

И. Новиковић.

ОПШТИНСКИ КОШЕВИ

Ово је једна од најстаријих установа у нас, која је успостављена у смеру: да се практичне оскудина у помоћ оиди, кад година храном омане, или кад привредници без хране остану другим каквим случајем, као што су: пожар, поплава, или каква друга елементарна непогода; да се најзад путем позамјиди помогне и онда, кад на својим вилевима не нађу ни толико хране, колико ће им требати до нове, и најзад, да се нађе храна у кошевима као готовина у случају опште државне потребе.

Наши стари пославци су велику важну општинским кошевима, да је свако село имало свој посебан кош називан храном, са којом су паметно рубовали и брижљиво ју чували, да им се нађе као готовина за поменутог случаја.

До душе, успинова општинских кошера и данас постоји. Од своје вредности ништа није изгубила. Сва је разлика на какавот у томе, што су данас општински кошери махом празни, а на већини места још и не подигнути.

Ово, што су новчани заводи за грађане, то су општински кошери за побољшаније, јер су они намењени, да им послуже као штедионице. И донета, које општине имају надуљене своје кошере храном, те су и у могућности, да своје житље осигурају храном бар за неко време у случају глади. А ово би могло да учине и све остале општине, само кад би мало већу пажњу обратиле на важност ове установе и њен елементарни задатак, и кад би воле били мало више воље и заузимљивости. Ово тим пре, што је општинским судовима и поверено извршење закона о општинским кошевима.

И ако су општински кошери у понеким местима, где су и у колико били уређени, за време поплава и сличних случајева, веома корисно послужили, у погледу давања прве помоћи оскудина у храни, опет се њима не ослања она пажња, коју они у пуној мери заслужују. А да је тако, доказ је тај, што и данас има пуно места, где општински кошери још нису ни подигнути.

Летина је на пољу под недрим небом. Родивост зависи од времена и непогода. Па баш зато, што се не зна, да ли ће година бити родна или не, општински су судови законом позвани, да се старају да у општинским кошевима увек имају довољну количину хране, како би могли притећи у помоћ својим житељима кад им она буде затребала.

Па и ова храна која је прикупљена и у кошере — амбаре смештана, не чува се како ваља, јер од како је прибрана и у кошере остављена, нико у њих није ни завррио, а о доплати — превртани ни помена, а бог чега се храна много испаривала и постала скоро неупотребљива. Све се ово види и зна, као и то, да ће се докљавена храна морати да замени новом и здравом и да ће се недостатци од мишева, који храну упропасте, имати да попуни равномерно разрезом од свију пореских глава, — опет се на ово нико не осећше.

Има пуно хране надате на позамјиду под погодом, да

се после прве бербе врати заједно са процентом који закон налага, али ово стoji и данас на дугу.

По закону о општинским кошевима, сваке године, храна се прикупља и од приповољених пореских глава, но ово је само „мртво слово на хартији“, јер се о извршењу тога ретко ко стара.

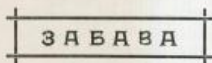
Не само да је немарности у погледу збирања и чувања хране, већ и оно, што се по књигама води као готовина у кошевима, неупорна је количина, јер од како је храна мегута у кошере, ретко је где и кад премерена, а још мање се водило рачуна о квалитету лете. Зато и није никакво чудо, што је храна махом свуда упропаштена, те ће морати понова да се приступи уређењу општинских кошера, како би нам се нашли у невоља.

Ова је година била берлићна скоро у целој земљи, а особито је кукуруза свуда добар родно, а од 1-ог новембра законом је наређено да се храна скупа и општинске кошере, те би надлежни требали да учине све шта ваља, да се ово кошевско питање једном привде крају.

Стару храну требало би прегледати, па ако се нађе да је неупотребљива, требало би је раздати улагачима у размену за нову, чисту и здраву храну. Улагачи стару и неупотребљиву храну, могу да употребе за пехрану сток.

Овај чланак написане зато, што је сад време овеоме послу и радомашемо се, ако се прикупи ова храна како од оних лица, која ову још нису узложил у општ. кошере, тако од позамјидара и приповољених пореских глава.

Па. М. Радољевичић

КОПАЧ

Родитељи су нам помрли за неколико дана, приповедао је Шарл Варкен; зашестали су нам као наследство у једној сеоској кући неке бедне остатке од намештаја Дугова није било. Чак смо нашли сто тридесет и девет динара и десет цара у готовом новцу, поред незнатног накита који је вредео неколико златника.

То су били остатци великога имања, које је мој отац упропастио у разним пословима, поводећи се са својом женом уобразљиво. Кад је требало утврдити, шта ће да се ради са заоставиштином, састао се породични савет. Ту је дошао ујак Анселм са своја два рођака, ујном и два пријатеља наше куће, који се баш нису много бринули за нас, али су волели да брљају и располажу туђом имовином. Расправљало се, већало се, па се напоследку одлучило да нас пошаљу у сиротињски дом.

Ујка Анселм је говорио:

— Свако од нас има својих брига и на друге нема кад да мисли. Зато је најбоље, да се деца још за времена помре са судбином: нека још сад иду у сиротињу, кад се и онако ње неће никад ослободити.

Он је говорио као човек који је свт свега, па и милосрђа, и његово је расположење дохватало све присутне. Наш рођак Можар, који је имао страћну гуку на левом образу, постао је да чак направил досетку.

— Куд би им био крај, да су то учинили још онога дана, кад су се родили, рекао је он.

После тога су нам изабрали татора и таторовог заменика. Тотор је био ујак Анселм, а заменик наш рођак Мозар. Они су са пуно жара дали обећања да ће водити бригу о нама и да ће нас што пре послати у сиротињски дом.

* * *

Мај брат и сестрица су били сувише млади, да би могли разумети куда их породични савет шаље; али сам ја већ био напунио десет година и знао сам толико да су деца из сиротињског дома чудновато одевена и да се бедно хране. Зато сам и бризнуо у плач кад су се рођаци упутили у кавану, да тамо доврше своја саветовања. Ми смо, сирочићи, морали стајати на кућном докату и чекати.

Видели ме уплакана, мала Павлија и Ђорђе, као судетни шта ми се спрема, дадоше се у писку. Чак и Христина, добра слушкиња, одана и разрока, није могла одолети очајању. И док смо ми тако плакали сви четворо, очајнички, зато што смо били слаби и што нас је судбина гонила, прође поред наше куће један сиромаш, качач, носећи на рамену ашов и мотику.

Било је то космат човек, са дожмекстим лицем, које је имало боју старог, човек код кога су светле зенице одавале детињу душу. Њега је копкало зашто смо ми тужни, па је отворио капију и почео се до нас на докат. Објаснити му није било тешко, пошто је Христина била врло речита. Тако је он дознао за непуних десет минута, из бујиде речи, које је Христина проузла, у каквом смо ми бедном положају.

Доброга качача је наша судбина тронула. Погледао нас је својим очима вернога пса, па је затим долао одмахнувши главом:

— Штега, да се таква деца пошаљу у сиротињски дом. Посматрао је кућу која је била угодна, башту која је била велика — мерила је скоро два хектара — и напослетку је главом дао знак да не разуме.

— Кад би било човека који зна да ради земљу, деца би сигурно живела боље него као сирочад.

Он се удари по челу не би ли се чега паметног сетио. Пошто је мало постојао, замислише, отовари опет будак и мотику на раме и пође пут каване, у коју су наши рођаци отишли. Знао да је говорио рођацима, који су једи прженог шарана, али ни дан дане не знам каквим се разлозима послужило. Тек он се врати веселог лица и објасни нам:

— Не бојте се, децо, нећете ни још ни у сиротињски дом пошто се нашао човек, који се разуме у обрађивању земље и који ће се овде настанити. Тај сам човек, децо, ја, Никола Штастава.

Ова вест је одушевила наше претеће душе. Она ни старог Христини ни малој Павлији није изгледала ни мало чудновата; што се мене опет тиче, осетио сам како ми се сузе суше таквом брижом, као да је вечерњи поветарац био најмекши убрс. Христина нам је на брзу руку зготовила мало чорбе, испржила нам јаја и кромпира. Качач је за себе био донео из крмче један литар вина. Насекао нам је хлеба, као прави отац, па нам је после причао разне приче које су биле очигледно нејасне, али које су нас при свем том јако занимале.

Сутра дан качач је већ почео да ради башту.

Имао је право када је говорио, да се разуме у обрађивању земље. Засадно је свакодневно воће и поврће па је после продавао, носећи их на пијацу на којима која је узимао под најам.

Постепено се он тако окућно. Кућу је узео под мало дужи најам, акућно несобраћену земљу, која се граничила са нашим баштом. Сада је свега било, хранили смо се разноврсним јелима, па нас је после дао у школу. Све је то он чинио, као да нам је слуга. Волео нас је нежно и силно, онако како нас је отац волео, ако не и више. Све што је зарађивао потрошио је на нас. Можете мислити како смо тек ми њега волели. Прошло је много времена. Кад сам навршио 16 година, отишао сам у учитељску школу, где сам учио доста добро. Најзад је дошло време, када је ваљало полагати испите. Поред осталих имао сам да положим завршни и најтежи испит.

Тага дана сам дошао у школу у фином оделу, са шеширом који је имао велики обод и новим ципелама. Качач је дошао са мном и повукао се у један угао, да ме види кад прођем, Сиромаш човек се ипак није досао тако склоњити, да га ја не приметим. Одудељен својим успехом, развекне помишљу да је тај добар човек био творца сваке моје радости, моје будућности пришао сам тамном кутку, где се згрини био, загрли сам га и пољубио неколико пута у сред лица. Гомила мојих другова окружила нас је и шљескала.

Сузе су удариле старом качачу. Док сам га грлио, он је кроз плач говорио пригумено:

— Ах, господине! Ах, господине! Да није било нас, ја бих и данас био протр радник који ради туђу земљу, сканџава на сунцу и киши, умире од глади. Ви сте мени, заједно са братом и сестрицом, дали мир и срећу. Јер ја живим срећан од онога дана кад сте ми допустили да живим заједно са нама у вашој кући... да срећан... Ах, господине, то вам не бих заборао, да живим хиљаду година.

Тако је говорио добри качач. Моји другови, мислећи да сам ја красног човека спасао беде, бацали су у вис своје шешире, кличући одушевљено.

Ж. А. Рок.

ГЛАСНИК

Жетвени принос у Темнићу у 1910. год.

Милојано, да ће читаоце „Темњана“ интриговати да сазнају: каква је принос био у прошлој 1910. години у Темнићу, и којца је површина земље била култивисана. Срећем темњанци по својој географској положају спада у полу-брдоке крајеве. Он има велику моравску дошњу, и омања брда, која су велим делом таласаста, а на самој граници среза темњанског, левачког и бачичког, налази се планина „Јухор“.

У равници поред реке Мораве, највише се гаји кукуруз и јечам који одлично успевају и дају врло добар принос, еем година кад су велике кише, узед чега вода наодеје и Мораву поплави моравску дошњу, во и у тим случајевима страда само јечам, који се после проре и засеје кукурузом, који напредује одлично носе водолива.

У брдским пољокојима се гаји: пшеница, јечам, омаве и раж. Виногради и воћњаци, који се налазе већином у брду, адично успевају, и принос је добар кад су зато године погодне.

Да би се видели, колико је којих усева засејано и на којој површини, као и то: колики су приноси данш поједини пољски усеви у 1910 год., износимо овај табелариц преглед:

ВРСТА УСЕВА	ЗАСЕЈАНО		ПРИНОС		ЦЕНА ЗА 100 КИЛА		УКУПНА ВРЕДНОСТ	
	ХЕКТА.	АРА.	ЦЕНА.	УКУПНО	ДИНАРА.	ДИНАРА.	ДИНАРА.	ДИНАРА.
Кукуруз	5835	60	1000	5885000	5	—	291750	—
Пшеница	1198	45	800	958760	14	—	135226	40
Раж	473	30	650	307645	10	—	30764	50
Јечам	2118	45	750	1588500	10	—	158850	—
Омаве	352	50	500	176250	10	—	17625	—
Крушак	39	05	500	19525	10	—	1952	50
Пауза	207	45	150	3117	20	—	623	40
Бромбир	118	55	5000	592750	10	—	59275	—
Купус	129	70	4000	518800	5	—	25940	—
Црни лук	96	05	3000	288150	10	—	28815	—
Беши	67	50	2000	135000	10	—	13500	—
Поврће	28	85	2000	5770	10	—	5770	—
Бостан	80	30	3000	240000	5	—	12045	—
Бујнаве	12	—	10000	130000	2	—	2400	—
Сточна репа	6	60	2000	132000	1	—	1320	—
Детељина	328	10	4000	1312400	5	—	65620	—
Пајне биљке	30	10	2000	60200	1	—	620	—
Ковоша	324	90	500	172456	50	—	86225	—
Дунав	81	—	1000	81000	100	—	81000	—
Ливаде	688	—	3000	2064000	5	—	100000	—
Палијази	845	—	1000	840000	2	—	16900	—
Виногради каз.	510	70	—	—	—	—	—	—
„ дом.	75	60	—	—	—	—	—	—
Шљивари	1517	70	100	151770	10	—	15177	—
Јабуса бр. дрв.	2347	1	1	2347	10	—	2347	10
Крушке „	18509	1	1	13509	10	—	1350	90
Дуње „	3400	2	2	6800	10	—	680	—
Бреске „	1400	5	5	7000	5	—	350	—
Кадјење „	5210	6	6	26050	10	—	2600	—
Ораси „	5960	10	10	59600	20	—	11920	—
Трешње „	3700	2	2	11400	10	—	1140	—
Вишње „	9350	1	1	9350	5	—	450	—

Целокупна вредност приноса 1,178,480 80

Примедба. Принос је свагда узет просечно по хектару, изuzeвајући изузетке у случају велике и обилне.

Из овога прегледа се види: да принос није био задовољавајући какав би требао да буде; по према времену, како је било у прошлој години, инак се може рећи да је био задовољавајући.

Кипа и задноћа су ометали напредовање свих усева, а нарочито коња и тровља није било ни колико за домаћу употребу.

Варварине.

Марко Н. Теодоровић,
орески економ.

Нови закон о маслу у Данској.

Нови закон о маслу (бутеру) ступа ових дана у живот. Главне су му одредбе:

Масло, намењено извозу, не сме да садржи више од

16% воде, не сме да буде бојено анилинском, нити да буде конзервирано другим чиме сем сушеном соли. Мора бити сировано од напавке или из млека, који су загрејани били најмање на 80° Ц.

Мора да буде снабдевано немањеским знаком (два укрупњена рога), а млекарнице за извоз, подлеже контроли. Знак се сме употребити само са маслом, а за другу робу не. Употреба овога заштитног знака подлеже надзору министарства земљорадње, а оно може да примора млекарнице, које подлеже контроли, да евоје масло испитују у пољопривредном општинском лабораторијуму, или иначе, кад то буде приредила организација млекарница. Млекарницама, чије се масло покаже неподобно за извоз, може да се за извесно време одузме право на употребу заштитног знака. Тај се знак не сме употребљавати за псевдоко данско-завадно-ниданско и инострано масло.

Страно се масло сме да продаје на велико и на мало само у оригиналним завојима с прописним знаком, из кога се може одмах да увиди, да је масло из иностранства. У малопродаји мора бити масло да носи натпис „страно“, а исти натпис да носи и хартија за завојавање.

У унутрашњем саобраћају, мора масло, које садржи 16—20% воде, бити означено као „водено“ — на отплету и на хартији за завојавање, а масло с преко 20% воде, у опште се не продаје.

А. Ј.

Извоз коња из Енглеске.

Енглеска је позната као културна и у сваком погледу веома напредна држава. Па и конарство је најразвијеније у Енглеској. Енглески одгајници производе све типове коња у толиком броју, да поред подмирења земљопашних потреба претиче један велики број који се продаје страним државама.

У 1910 години извезено је из Енглеске 59,150 коња и продато за укупно 32,355,950 динара, или просечно по 340 динара један. — Овај износ узрачунава она скуповена града за приликом од којих се по једно продаје за етојине хиљада динара. Од извезених коња највише их је отишло у Белгију (30,206), па затим у Холандију (19,957) и у Француску (2,354). Огроман број извезених коња у Белгију и Холандску употребљавана се за каљење, отуда им је и просечна цена доста мала. За Француску се извозе коњи бољег типа и њихова је просечна вредност 1575 динара.

Наше је конарство још заостава, али се епити сипама ради да се подигне и унапред. Наши одгајници, мора се признати, раде с великом вољом и приличним разумевањем, али ће се таквама и труд наградити, јер цена коњама етоји врло висока.

Б. М.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Да растерамо глисте.

Обична глисти, која се по површинама налази, живи само у доброј, трешној и нешто влажнијој земљи, где има довољно прилике, којом се поглавито и храни. Петруши делови земље, којом се глисте хранила, налазе из ње у виду веома танких кобанчица, које гоминце виђамо по површини земље, где се глисте налазе. У недостатку добре прилике, која би глистама за храну могла послужити, нава-

ajuju one i na najnekisije zemlje naših kulturnih bičala u polju i gradini, šta više i na one u sasenjama, u kojima gajimo plemenito đveće, i na taj su način te gajeste štetne. — Protiv ovih štetočina, сигуран је лек овај: На један литар воде, треба узети једну шаку на треници петреног дивљег кестена, мало га само у тој води прокувати, па оставити да се охлади. Кад се охлади, треба овим уварком она места прелити, где се гajeste налазе. Ито тако треба овим уварком залити и оно đveće у сасенјама, кад би приметили, да у њима има гajеста. —**А.**

Од мрква (шаргарепе) се свиње једе.

Да је мрква за коње врло питава храна, то је позната ствар, али је мрква добра храна и за свиње, те с тога у најновије време у велико сеју мрзаву, познатију у Чешкој и Штењи, искључиво само за исхрану свиња и уверавају, да се мрзавом крањене свиње врло брзо и добро гоје. —**А.**

О храњену стоке детелином.

Бугарци, Швајцарци и други народици сточарске народи, који на своју стоку много више пазе него што се пазн код нас, пазе и на храну, којом своју стоку хране, као и на начин, како ју хране. Тако они својој стоци никад не дају чисто, сирово детелину, него ју увек мешају овеном, јечменом, па и пшеничном сламом, јер казују, да стока није у стању да сварује тако снажну храну као што је сирово детелина, без примесе неке суве пшће. Они па осељаци исеку најпре детелину, па онда и сламу, узму $\frac{2}{3}$ детелине и $\frac{1}{3}$ сламе и с том сламом своју племену иу и красну стоку хране, која при оваквој храни врло добро напредује, никад не ле прејде и не побољева. —**А.**

Покварено масло.

Покварено масло — бутер, може да се поправи и па мешање употреби, кад се најпре у млеку, па онда у чистој хладној води добро измеси и исецере. —**А.**

Против „пљика“.

Има једна врста жува *голафа*, која у јужним ерским крајевима зову „пљика“, који се по повртљацима и виноградима, неких година, у некој количини појављује и порије брети и штети, ието тако и малди застар по виноградима. Они жузени само ноћу из земље, где су преко дана еквивени, пазае и па поврће и кастаре наваљују, а чим почне да свиње дан, одмах се под земљом скриву и ту предаде. Ми смо против овога штеточине скоро сасвим без одбране, јер сва средства, која се против овтих врста „голафа“ употребљавају, као носипање зеја спруготинама, јечменом плевом итл., остаје против „пљика“ (*Helix pomatia*) сасвим безуешина. Најбоља и једино средство, које се против њега показало, то је *обична со*, којом треба зеје посути, па којима се „пљика“ појави, јер се после тога средства свињство мртвих пљика па посутој зеји навазио. —**А.**

Да коштице пре ниину.

Да коштице од трешња, шљива, бреска идр. пре и сигурније ниину, треба их метнути у навшане мешање (трше) у један лонац, па их тако држати па толом месту за једно 14 дана пре сејања. Овако спрењене и посејане коштице нићи ће и пре и сигурније. —**А.**

Кравама не треба давати дражећа средства.

Крава које неће да „воде“, не треба па то припремати данасем надрозлажујућих средстава. Њихово је дејство у онито сумњиво! Крава, која неће да воде, треба поведено, по неколико часова, пустити да с бином проходају, прошегеју. Ако су крава ипаче нормално развијене и здраве, онда ово средство обично помаже. —**А.**

КЊИЖЕВНОСТ

Анализа Пољопривредних производа од *Милана Ј. Бајића*, агропуторног хемичара Министарства Народне Приреде. Издање Министарства Народне Приреде 1911 год. Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије. 8°. Стр. 200. Цена?

Посојни Бајић није етпао да за живота среди и публикује своје радове, које је марљиво вршио у Лабораторији Пољопривредне Хемичке и Огледне Станице при Министарству Народне Приреде Сирт га је сувише рано одвојио од посла, те је он оставио у аманет своме другу, хемичару г. Р. Мајеторовићу, да све његове радове публикује. Министарство је примило па себе да оне анализе публикује и тако сад имамо драгоцене податке, без којих смо досада били. У овој књизи срећени су ови подаци: Нешитоћа и тежина шенице из 1898 год. — Преглед тежине и нештоће шенице из 1899 по окупима. — Преглед тежине шенице из 1898 по окупима. — Преглед уродити и нештоћа шенице из 1898 г. по окупима. — Преглед нештоће и тежине шенице из 1899 г. по еревоима. — Хектолитарска тежина и нештоћа шенице из 1900 г. — Табеларни преглед хектолитарских тежина, нештоће и тежине арна по еревоима шенице од 1900 год. — Табеларни преглед тежине и нештоће шенице из 1900 год. по окупима. — Хектолитарска тежина, тежина арна и нештоћа шенице из 1901 год. — Хектолитарска тежина, тежина арна и нештоћа шенице из 1902. — Хектолитарска тежина раки, јетма, овеа и крушина. — Хемичке и механичке анализе шеница из 1898, 1899, 1900, 1901, 1902 и 1903 године. — Анализе овеа, раки, јечма, крушина, хелде и прова. — Анализе очитва, грашка и боба. — Анализе кукуруза — Анализе пасула из 1900 г. — Анализе млека — Анализе кромпира из 1903 год. — Анализе сира. — Анализе јабука. — Анализе шљива па год. 1898, 1899 и 1900. — Анализе трешња. — Анализе трешња. — Анализе разних врста ерског и страног шећера. — Анализе воска. — Анализе меда. — Анализе шећерне репе из 1899, 1900 и 1901 године. — Анализе шире и грозда. — Анализе вина. — Анализе ракије помошце и шљивовице анализиране 1902 и 1899 год. — Анализе ерских вина из 1901 године. — Анализе чоколаде и какао. — Анализе земаља држ. имања „Алија Шарвац“. Анализе живих псекова у Србији. — Анализе воде —

Податки су врло прегледно срећени по табелима, и лако је знати оно што се тражи. Техничка израда је одлична.

И. И. Лук.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО

10 20 и последње дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

УПУТСТВО

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ

ПОШТЕ

на основу најновијих решења од априла
1869. год. претплату друштвеном пошти
кошта бесплатно.

Цена огласних надомека је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дина, на пола године 3 дина.
Класични земљоправци, чланови овог друштва,
шумара, пољопривредника, орашких, члкова,
војних сталних кадра, њаци, маџистри,
земљорадничке задруге, и члорови шума
добајају лист у пола цене,
ако њихове претплату унапред за цео
годину.

ВАН СРБИЈЕ

на годину 8 франка, на срп. пољопривред-
ника, шумара и њихових члкова орашких
и српских земљорадничких задруга и члорова,
црне школе и маџистри до-
бијају лист за 6 франка, кад унапред
положе претплату и кад се претплате
код свог удружења преко кога ће им
се лист слаати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.**

Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 27.

БЕОГРАД, 30 СЕПТЕМБАР 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ:

Гајење шпаргле — П. С. Петковић.

Нико Восталци своје прасце вагују? — Др. Бор. Радић.

Попуњавање празних места у виноградима. — Мил. Илић.

Ђубрение винограда. — Мил. Илић.

О разговору код пчела. — Др. Бор. Радић.

О голубијим јајима. — Др. Бор. Радић.

Свајко код коња. — Др. Бор. Радић.

Жути црн. — Др. Ур. М. Стајић.

Забавна: Тердине.

Гласник. Пољопривредни извешаји Данско. — Драгољуб Дероко.

Почуће ситнице.

ПОВРТАРСТВО

ГАЈЕЊЕ ШПАРГЛЕ.

У западним земљама шпаргла се у толикој мери гаји, да је постала врло разграната градинарска биљка. Она се тамо врло радо троши као људска храна и нија се на стоду и најиспромажнијег грађанина.

Код нас напротив шпаргла је ретко површе и сматра се више мање као деликатес. Троши је једино имућнији сталек, али због скупоће и он ређе. Земљоправци пиљарице, који су једини произвођачи шпаргле, тако је скупо цене, да се и богатији морају лишавати задовољства да шпаргалу једу.

Због тога, што је шпаргла врло здраво и хранљиво површе, које би се могло више трошити код нас кад би се у већој количини производило и што је култура њена далеко лакша него што се мисли, ми ћемо овде изнети у кратко како се она гаји, е да би се и код нас одомаћила и заузела у нашој кујни место које заслужује.

Одређено земљиште за гајење шпаргле, пре свега не сме бити подводно, јер би у том случају биљке пропале. Земљиште, које вода топи за кратко време,

(мање од 14 дана) не шкоди шпаргли ништа. Сем тога, у близини леје где је шпаргла засађена, не сме бити воћа, дбуња и томе подобно, што би бацао сенку и правилу ладовину, јер услед ладовине умањује се загревање земље, услед чега шпаргла у квалитету знатно губи.

Шпаргла тражи дубоко разрађену, тропну, топлу и снажну земљу а пре свега *песковитиу иловачу*. Тешке земље за културу шпаргле треба прво поправити, мешањем са песком, кречом и др. ередставима, која учине земљу лаком и растрентцијом.

Одређено земљиште треба е *јесени* изријати у у дубини за 65 см. или још дубље, при том добро наћубрити коњским ћубретом. После тога изријано земљиште се подели на леје, чија ширина треба да је 1-24 м. при чему треба пазити, да су леје окренуте од севера ка југу. У свакој леји ископају се по два шанчића у дубини 30—40 см; удаљени један од другог за 30 см.

С пролећа чим се земља загреје, треба у направљеним шанчићима начинити од земље мала испуцчења у висини за 10 см. Пре но што се отпочне са сађењем шпаргле треба прегходно земљу добро измешати са сагорелим ћубретом или „компостом“. Приликом сађења шпаргле треба пазити, да жилице на све стране буду подједнако распоређене (види сл. 1 б) и тек онда покрити их за 10 см. дебљине са добро издрбољеном и ситном земљом. Посађене биљке треба да су у реду удаљене 60 см. једна од друге и да стоје у троуглу према другим редовима.

Сл. 1.

За сађење најбоље су једногодишње саднице а могу се употребити и двогодишње, али трогодишње

никако. Од трогодишњих садница добија се неједнак сад а и билье брже изумру: док се једногодишње саднице билье признају, водједнако напредују и дужег су живота.

Код сваке посађене бильке треба заботи по један кошић, да би се знало место где је посађена.

У колико се посађене бильке нису примиле, треба празна места идућег пролећа попуштити.

С јесени, треба избачити земљу са стране измеђати са добро сагорелим ђубретом, најбоље компостом толико, колико да се најчисти загријају и заједначе са горњом површином земље.

У идућој, *другој години*, треба земљу одржавати чисто и сваке треће недеље бильке нађубрити у води разблаженом осоком. С јесени, бильке се покрију сагорелим ђубретом у висини за 10 см. а затим се преко овога навуче и остатак земље тако, да засађена места добију облик гребена — банка. На овај начин онај простор, на коме је била избачена земља, постаје сада пут, а гребени постају деје (види сл. 2.) Преко зиме банци се покрију сагорелим ђубретом или компостом у висини за 10 см.

Сл. 2.

С пролећа, *треће године*, треба ђубре мотиком добро прекопати, пазићи да се бильке не повреду, а земља затим намести и поравна опет у виду банка. И ове године треба бильке заливати разблаженом осоком у води.

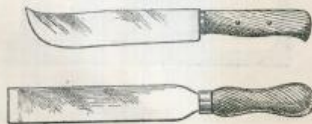
Доста ђубрета, закљоњен положај и лако суво земљиште јесу главни услови за повољно успевање шпаргле.

Ђубрење са разблаженом осоком у води и пешелом преко лета, врло је корисно.

Тек у трећој или четвртој години отпочиње берба: сечењем њених крних, сочних и задебљалих изданака.

Шпаргла се сече два пута дневно, и то: рано у јутру и после подне. За време топлих дана може се дневно сечи и три пута, а ако је време хладно само једнапут. Берба шпаргле у повољним приликама траје до краја јуна месеца.

При сечењу треба пазити, да шпаргла — изданци не буду сувише дугачко, нити сувише кратко осечени; јер у првом случају ослабе њени матичњаци, а у другом, наступа трулеж. Као најповољнија дужина за сечење шпаргле може се узети 22 см

Сл. 3. Ножеви за сечење шпаргле.

За време бербе, потребно је обратити нарочиту пажњу на то, да се поред сваког изданка, који је почео излазити из земље и кога треба осечи, начини толико рупа, колики је и сам изданак, пазићи да се млада стаблика, на којој се он налази не повреди, јер би у противном наступила трулеж.

Пошто је за сечење потребна веома велика снага и извезљаност, треба за ову сврху узети нарочито јако пачињене пожене (сл. 3.), са којима се не могу живе повредити. Њима се може и мање извезљани радници служити.

По свршетку бербе треба цео простор, засађен шпарглом, нађубрити осоком разблаженом у води.

П. С. Петровић.

СТОЧАРСТВО

КАКО ВЕСТФАЛЦИ СВОЈЕ ПРАСИЦЕ НЕГУЈУ ?

Ветини штованих читаоца биће познато, да су *вестфалске прасице* најчувеније и у трговини најскупље. Оне су најсоцијне и најкукусије, што не долази само од саламуре и сушења, него, и то поглавито, од ваљане неге свиња још у младости. Куд би ми отишли, кад би на исхрану наших свиња још од прве младости, боље припазили ?

Вестфалци су тврдо убеђени, да немар у гајењу младе живине, нигде нема тако очевидних хрђавих последица, као код прасиди. Ако је свињче у првој години закрљавено, било то са недовољне хране, било због непажње домаћинове преко зиме, онда га неће повратити ни најбоља дојиња нега, ни најпштатвија храна. Ко довољно не pazi на одојче и младо још прасе, тај од њега никада неће имати ни крмка ни крмачу како ваља.

Као год што нам Енглези служе за пример за подизање и негу коња, тако нам Вестфалци могу за пример служити за подизање и негу ваљаних свиња, зашто наш шумадиски сој све услове има, да трговини буде први над првима. Само више воље и труда, па се и то може постићи.

Вестфалци, при одгајивању својих прасиди, држе се ових правила :

Прво је, што чине, то, да се прасидима свакодневно простире нова простирка, од које треба да има, не само доста, него да је увек и сува, да прасици увек на меканој и сувој простирци леже, а кад настане дича и зима, онда треба и прасид у топлије стаје сместити.

Одојчад се оставе код матере 3 недеље, за које се време не хране ничим другим, до матерњим млеком. После три недеље сместе се одојчад негде у засебно, преграђено место, из ког ће, кроз изрезане отворе, моћи да дођу до матере. У тој прегради имају прасици у плитком валовићу прекрупљеног, ујармљеног овса, ког увек могу јести, колико им је год воља; па кад се овса наједу, а они прођу кроз оне отворе, рупе, мајна — да се наситиу.

После четири недеље одлуче се прасици од мајке сасвим, па им се онда даје овсена прекрупа с кисе-

ПЧЕЛАРСТВО

О РАЗГОВОРУ КОД ПЧЕЛА.

Ко се већ није чудом чудило, кад је, стојећи пред пчеларником, посматрао живахно и весело кретање и живот наших највреднијих *пчела*? Ко се није дивно гледајући, како се ти мали створори разумевају, како сваки од њих тачно распознаје своје обиталиште, па кад која пчелица случајно заушта у туђу кошницу, како ју одмах позива и отерају. Тада нам се и нехотично намеће питање: којима се средствима пчеле разумевају, који ли им знаци и обележја служе? А још нам је чудноватија њихова свест о заједници заједници, кад изгубе своју *матинцу*. Једва прође 10 минута, а већ чета од 40—60.000 глава салза, да им је нестало воће — матице, па јаучећи и јаданкујући растурају се и болно зује по целој кошници, по градини и по кући на изгубљеном својом владарком, да ју нађу. — Да је матица, како неки мисле, доиста окружена почасном стражом, онда нам не би то било тако чудновато; могло би се мислити, да је та почасна стража по целом пчеларнику тако брзо раструбила глас, да им је нестала владарка, али те страже, која би одређена била за њену службу, у опште код пчела нема. Истина је то, да матицу за време лежења пчелиних јајанаца, свуда где год се појави, пчеле хране, те ју некад и прате на путу, али ју мало за тим опет нађемо уземљену у неком кућној од саћа, где се одмара или хлади, а да се за њу ни једна пчела не брине.

Средство, којим се пчеле распознају између себе и којим познају своју матицу, свакојак је — *мирис*. Опште је мњење пчелара, да свака матица има свој особити мирис, као што га имају и пчеле, и то, рекако бих, да матица шири особити мирис, с којим, може бити, зајучује неку фину, веома миришљаву течност, која даје целом народу једнако осећање, једнаку вољу.

Многе се веома чудне и занимљиве појаве у кошници дају само тим објаснити. Кад је добра паша за мед, па кад се пчеле кући враћају, мирисно силно од етеричног уља, изкупљеног цветног нектара, па им онда донекле изгасне њихов особити мирис; с тога им је онда могућно без погубије променути кошнице, нарочито у великој мери на лету кошнице. Тиме се даје протумачити и занимљива појава, да пчела натоварена слатким товаром, сме за време ове паше, без своје погубије, ући у сваку кошницу, па се оној заједници и приволети. Овај се покушај не да у друго време, т.ј. кад нема на полу добре паше, без борбе на живот и смрт, ни помислити. Кад би н.пр. хтели слабе народе да спојимо и од њих да направимо један јак народ, онда им само треба дати једнак мирис, било димом или чим другим, па ћемо их лако сјединити. Матице, које су у туђу кошницу уметнуте, а које су докле без матице биле, треба неколико дана пре тога затворити у нарочити кавезић, који се с матицом заједно уметне одмах у кошницу, и то по свој прилици само зато, да све пчеле, мало по мало, попримају њен мирис и тиме се с њом сједињавају, иначе ју пчеле, скоро редовно, неће да приме. Како матични мирис, који ми, наравно, слабо осећамо, деј-

љим млеком, са ког се најпре, разуме се, скине павлака. При томе треба пазити, да ова храна не буде много изложено сунцу, јер у киселом млеку, које је веома изложено сунчајној прилици, ствара се нека отровна материја, од које прасици могу да оболе, па, богме, и да угину. У то кисело млеко може да се дода и мало џемене прекуре и обарених кромпира.

При овакој нези и храни, порашују прасици као „из воде“, па кад се после 5—6 месеци своје старости отпочну да хране обичном храном, тада се шире и заокругују — да их је милина погледати, те се развију у колосалне браве и продају скупље од свију других свиња.

Па зар и ми не би могли тако радити и веће користи имати? Само воље и оданости послу, па се све учинити може!

—

Р—К.

ВИНОГРАДАРСТВО

ПОПУЊАВАЊЕ ПРАЗНИХ МЕСТА У ВИНОГРАДУ.

Попуњавање празних места у винограду, сађење, дакле, калемова на места, где су се чокоти посушени, ретко се где врши и то само с тога, што су резултати рђави, а рђави морају бити, кад се не изведе пажљиво.

За празна места у винограду морају се одабрати што бољи калемови, добро срасли и добро оживљени; да се јамићи ископају ашовом што шири; да се, пошто се жиле подрију земљом, јамићи поубре згорелим ђубретом и *где нема могућности да се заливају, да се овај посао изврши сад с јесени а не с пролећа*, јер ће се од кише, отопљеног снега и др. надежа земља боље приљубити уз жилце, довољно се навквасити, и такав калем мора се примити.

Преко лета, ако су околини — суседни чокоти јако будни, треба скратити ластаре околних чокота на 50—60 см. висине, да би новоусађени калемови имали више светлости и промаје.

Оваквим начином рада на попуњавању винограда избећи ће се „наместичави“ виногради.

ЉУБРЕЊЕ ВИНОГРАДА.

Виногради се морају ђубрити бар сваке четврте године добро, да би се, поред обичног рода, могли добро одржавати.

Најлакши је начин растурање ђубрета по винограду, прекопавати виноград одмах по ђубрењу тако, да се ђубре са земљом измеша и покрије.

Други, бољи начин је: кад се ископа уздуж између редова јарчћ 40—50 см. дубине у који се ђубре наспе, разреди и покрије.

Трећи, најбољи начин је: кад се око сваког чокота откопа земља за 20—30 см. дубине, па се у тој дубини ђубре наспе, разреди и покрије.

За ђубрење се употребљавају разне врсте ђубрета, но наши виноградарни нека употребе згорело ђубре са ђубришта или буњишта.

—

Мириско Маш.

ствује на пчеле, види се по томе, што пчеле из народа чувају по више дана оно место, где је матица становала, или га потраже и облећу, па шта више и сам празан кавезчић, пошто је већ из кошнице навањен, знају у пчеланику наћи још и око њега облетати. Често се догађа, да пчеле још и мртву своју матицу, кад пред кошницом на земљи лежи, препознају и њушкају, али се не примире код ње, а то је знак, да мирис није једино средство, које служи за распознавање матица и пчела радилца.

Исто је тако занимљив и говор матичин, који се састоји из особених, једвосложних гласова, што их она од себе пушта у кратким одморима. Ти гласови јављају читавом народу у кошници, да је матица будна, а можемо их више пута јасно разабрати, кад уво примакнемо кошници. Сваки пчелар познаје већ такове гласове: чуо их је по излегу роја „првенца“; тада се јављају гласови једне већ слободне, а друге још у „матичњаку“ затворене младе матице, док стара матица пушта звукове налик на „тит, тит“. Сви се ти гласови дају добро чути и на неколико метара далеко.

Ти матичини звуци дају јој повода, да се, кад у ваздуху лепрша, држи у заједници на окупу. Кад пчеле, било у кошници, било у роју, не чују те гласове, одмах знају, да им је нестало матице.

Чудновато је, да кад се биљком *матичњаком* натрља кошница, да се онда народ без матице дуже времена задржава на окупу; а само за време обилате паше не осећају да немају матицу, од велике журбе са сакупљањем меда. Рој пак, врло радо улази у кошницу, која је натрљана матичњаком, ако с таквом кошницом станемо у сред роја који се лепрша, а гранично од матичњака трескамо по ваздуху. Овако хватање роја увек успешно испадне, ако пчеле следећу својој матици; али бива, да јој неће да следећу. У том случају иде она њима. Дешава се, да овај лов роја не испадне за руком, кад се матица са неколико пчела сместила на друго место. Ту се пчеле, преварене мирисом биљке, врате из кошнице, у коју су се већ биле сместиле, па се сакупе све око своје владарке.

Из свега напреднаведенога, дакле, закључујемо, да се пчеле и њихова матица замењу долажно споразумевају и распознају: мирисом и звуком матичиним. Али и пчеле саме дају од себе разне гласове, с којима казују не само једна другој, него и своје власнику — пчелару: да су у некој опасности, да су жалосне или радосне, да су срдите ит.п.

Пчелар треба те гласове да разуме, и онда је при неговању својих пчела много задобно.

Тако на пример: Кад се кошници приближује каква опасност, онда се пчеле на лету узјурбају, и са неким кратким, испрекиданим „ци! ци!“ означавају, да се нешто непознато приближује кошници; оне тим цицањем опомињу и остале пчеле, које се у кошници налазе, да су у опасности и да буду спремне. После тога одлете с лета и полазе у сусрет ономе предмету који им се приближава, па га облећу с неким јасним, отезајућим и невајумим гласом, што је знак сумње. Ако би се тај предмет јаче приближавао кошници, онда пчеле почну срдити да цицају, а тиме признају и остале пчеле у помоћ за одбрану. — У мирном стању, њихов је разговор тих, једва чујан. — Кад

пчелу притиснемо, она пушта од себе туђећи глас; казује свој бол. — Кад кунемо на једну здраву кошницу, нарочито зими, а при том прислонимо уво на кошницу, чућемо, да су пчеле то куцање с негодовањем осетиле, што цацаљују убрзаним и јасним зујањем, које се после утша. А кад кунемо на болесну кошницу, и она ће нам казати да је куцање осетила, али тихим, нејасним журбом. И тако пчеле имају за сваку појану своје нарочите гласе, свој међусобни разговор, којим се споразумевају.

ЖИВИНАРСТВО

О ГОЛУБИЈИМ ЈАЈИМА

Нека нам се дозволи да нашинемо нешто о птици, коју пољопривредници у опште не држе за корисну, нарочито сезаци, јер веде, да им голубови и на њиви и на кровинама чине штете.

Али, кад се узме, да голубови свакога месеца редовно носе по два јајета, из којих се по двоје младих излегу, па да то бива и зими, ако се домаћин, или дубитељ голубова, побрине, да их настави у топлој голубињаци. — онда се мора признати, да голубови добро исплаћују храну коју потроше.

Љубитељима голубова добро ће доћи, ако им саопштите искуство чувеног француског голубара *Лаваља*, о начину како се може успешније радити око расплођавања голубова. У часопису „*Midi agricole*“, он саопштава ово:

„Моје двадесетогодишње искуство научило ме је; како се дају сакупати голубија јаја, да буду плодна.

1) Голубија јаја не подноси пренос на колима, и 2) ако голуб, или голубица не легну на јаја лети 5—6, а зими 8—10 дана, пошто су свесена, онда губе плодност, т.ј. из њих се неће никад излећи млади.

Ја сам добио од голубаревог завода по три пута јаја шкотских голубова. Била су ми послата поштом у малојој дрвеној кутији, напуњеној дрвеним пилотинама или памуком. Примљена јаја оставио сам 24 сата, да се мало смире, јер је ово неопходан услов за успех јаја, која су се возила, а да буде од њих плода. Оплодни, а путовањем у неколико растресени заметак треба да се поново састави у једну целину.

Ова су јаја била добро оплођена, о чему сам се сам уверио, прегледавши их четврти или пети дан, пошто сам метнуо под голубицу да их излеже. Ипак од тих јаја није било никакве користи.

Други сам пут дао донети у рукама јаја енглеских голубова, сложена у памуку у дрвеној кутији. Пут није био далак (неких 5 сати), а носилац је слабо дрмао с кутијом, у којој су била јаја. Покушавао сам и друге разне начине за паковање јаја у кутирише и кутије — све узалудно; не добих младих голубчића.

Ја овде не говорим по туђеј причању, већ по свом дугогодишњем искуству, па се може и други сам о свему овоме да увери, јер општи нису ни тешки, ни скупоцени.

Голубови легу 20—22 дана (има и изузетака), па

с тога и неће дуже да леже на јајима, ако се до тога времена млади не излегу.

Голубија јаја лако се узмуте. Ја сам по некад грешно што сам чисто голубињак, док је голубица дежала на јајима, јер сам дирнуо у гнездо, па су се јаја уздрмала и узмутила. Јака грмљавина, или велика олуја, превринула је голубије јаје на гнезду испод голубице, те се није излегло.

Закључујем овим саветом, кога дајем љубитељима голубова. Бива, да голубица, која не носи јаја, седи на празном гнезду без престанка, као квочка која се раковца на човека да леже. То су нам голубице неплодне; подметните јој туђа јаја и она ће их излећи. Стари голуб парњак, до сада их је чунао и узнемиравао на гнезду; а чим опази у гнезду младе, одмах ће их отпочети да хране, заједно са олубцима. И ова голубица постаће плодна, носећи оплођена јаја и излећуће младе. Па и ако не буде носила, излећуће нам младе из туђих јаја. Ја сам то више пута покушавао и увек с успехом."

P—K.

МАРВЕНО ЛЕКАРСТВО

СЛЕПИЛО КОД КОЊА.

Свакоме ће сточару бити познато, да од свију домаћих животиња, највише подлеже слепилу — коњ. У главне има четири узрока, који код коња производе оне болести. Први узрок лежи у томе, што су у многим коњушницама високо намештене јасле, у којима се коњима сено поклае. У свима обичним коњушницама, стоје јасле тако високо, да коњ мора, кад усправи и уздигне, да уочи врат, да би могао сено из јасала дохватити. Услед тога врло се често догађа, да сеје и друге разне болњикаве и оштре ствари из сена упадну у око и ту се толико задрже, да их коњ, само сузењем, не може из ока да истера. Због тога настају запаљење, услед чега врло често настају случаји, да се око повреди и повквари у тој мери, да коњ или врло мало, као кроз маглу, или ни мало не види.

Други узрок лежи у оном испарењу, које се ствара у коњушници од мокраће, а које је испарење врло оштро и силно; оно често нагриза, па кад упадне у коњушницу још и јача светлост — е, онда је још и нешто горе. Разицање тога силovitог испарења — амонијачног гаса — шкоди и нашим очима и штоди нам сузе, па тако исто шкоди и коњским очима. Коњ је, до душе, врло обазрив, обазривији но сва остала домаћа стока, али опет не тако као човек. Због те велике обазривости, коњ захтева, да у коњушници буде увек довољно светлости. Ако се у коњушницу пропусти светлост само с једне стране, она онда дејствује само на једно око, док је друго око мало осећа, јер је засењено. Ово неједнако утицање светлости шкоди и једном и другом оку. Ако се коњ намести тако, да буде главом окренут дувару, дакле закљоњен од светлости, што је његовој природи противно, онда, чим се изведе из стаје на поље, на јачу светлост, она му забљешти, а то хрђаво утиче на његове очи. С тога

је најбоље, да коњушница буде тако саграђена, да светлост у њу продире одозго, тако, да пада на целу предњу половину коњскога тела. Коњушница треба да је увек светла, па и поћу осветљена, јер коњ не спада у оне животиње, које би вољно подносиле мрак ч помрчину. Може бити да помрчина гове стоји која се гоји, али коњ'ма то никако не прија. Због оца испарења, мора коњушница имати и довољно одушке за придолажење свежега ваздуха. Али то испарење може се и ослабити и ти ушнатији чистотом и брижљивом негом. Има коњушница, у којима се ни најмање не осећа то испарење — смрад. За то се не употребљава гипс, тресет или зелена галица, него само чистота. Ту је и патос тако удешен, да има свој насти, да се осока, мокраћа, па њему не задржава ниш се у њега ушња, већ одилази из стаје напоље.

Трећи и најглавнији узрок слепилу лежи у самом природном саставу коњскога ока. Коњско око стоји под оштрим углом према поздрама; зато коњи гледе или виде на све стране далеко више, него што је кад ро човеке око да гледа и да види. Да би се запрегнати коњи сачували од плашње, од нагле плашње од предмета који им у сусрет долазе, направљени су са стране на „оглавима“ *наочњаци*, који су тако намештени, да стоје према очима у положају, да се коњи не плаше. Проналазач ових наочњака, имао је сигурно у виду људско око, кад их је за коње измишљавао, да им спречи плашење. За човека су наочњаци, нарочито кад су очи болесне, врло поделски, а код коња су, на против, врло штетни. Није никако потребно, да се на оглавима међу коњ'ма наочњаци. Мисли се, да многа лаја долазе од божи чега, а оно, кад се дубље ствар испита, долази од самих тих наочњака. Од плашења могу се коњи на други начин сачувати, поглавита благим поступањем и привођењем разним предметима још у младости.

Четврти последњи узрок коњској слепоти, то је — бич. Много се пута из непажње, а често и у љутњи, удари коњ крајем бича по оку, услед чега настају запаљење, коме је последина слепило. Догађа се, то, до душе, и мимо воље и код оних служитеља, који иначе коње не може бити боље чувају и негују. Но не може се ни порећи, да је бицање бичем код неких несавесних људи ствар обичаја, јер ти људи мисле, да јечам своје дејство покаже бицањем, и то не само по санима, него и по глави, те услед таквог „миловања“ јадно створење ударе и по оку, које се побоље, а после и за навек затвори.

БИЈЛНЕ ШТЕТОЧИНЕ

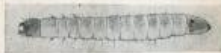
ЖУТИ ЦРВ

— Пуцкало (*Agriotes lineatus* L.) —

Жути црв је такође опасан непријатељ дувана. Овај је црв ларва бубе *пуцкала*, која је нам свима добро позната по оном свом карактеристичном пуцкању кад је изврнемо на леђа.

Поред ларве пуцкала има још ларви и од неко-

лицо других буба, које су пушкалу сродне и чије ларве исто тако нападају дуван.

Сл. 19. Жути црв. (*Agrotis lineatus* S.). Дужина 18 мм.

Жути црв напада дуване одмах по расађивању, од почетка маја до половине јуна, дакле, у оно доба, кад је дуван најнежнији, и кад тешко одолева нападима гланих и прождрљивих црва.

Жути црв нагриза дувански струк одмах изнад земље, прогризе дрвенасти део струка и улази у ерж, који поједе и шишуљи до на 5 см. висине изнад корена. Пошто је дрвенасти део већим делом оштећен, то биљка услед слабог придолаза сокава у горње делове, почне да вене и најзад потпуно угине.

Врло је ретко, да се струк, чију је ерж жути црв избушио, опорави и прездрави.

Штете, које овај црв у нашим дуванима сваке године проузрокује, могу бити врло велике — од 2 до 3% од целокупне бербе. Према овоме по величини штете само га црн црв претиче.

Слика 20. Жути црв на ражи, ждерући горњи део биљке. Десно изнад њих буба пушкало.

И са тим, ако приликом рада у двористи ухвате по гдекојеј црва и убију, али да тај посао врше редовно и систематски, врло је ретко. Струкови, на којима се нађу ови црви, обично су изгубљени за бербу, и за то произвођачи на њихова места обично засаде нове струкове, ако томе послуд случајно још није прошло време.

У Северној Италији жутог црва обично уништавају на тај начин, што дуванште праше парочитим гвозденим грабуљама, затим приликом велики број

нагледа, да се жути црв не јавља сваке године у истом броју, као што је то случај код црног црва. Примећено је, да му есине године боље годје, нарочито у погледу прождрљивости и одржавања.

Од почетка јуна, по правилу, почиње жути црв да се губи из дувана; онда се већ један велики део њихов починје да припрема за учуравање. Црви, који се после половине јуна јављају, не могу дувану много да нахуле, јер је дувански струк већ толико ојачао, да га не могу лако прогризавати.

Бубе, после своје појаве — лети, брзо се зануку у земљу, да тамо носе јаја.

Сузбијање жутог црва. И ако је овај штеточина доста опасан по дуван, наши произвођачи дувана слабо што предузимају противу њега. Они се задовољавају

ларви овог штеточине пабаце на површину земље, које одмах скупљају и уништавају.

Други један, доста поуздан, начин хватања жутих црва јесте помоћу парчади од кромпира. Из кромпира се уклоне пожем сва окца и онда исеце на неколико парчади. Ова се парчад у одговарајућој даљини овалаш затрпају у дуваншту. Жути црви необично воле кромпир и у њ се одмах заузуку. Кад се ова парчад после два до три дана изваде из земље, може се нахватати велики број жутих црва.

Има још повећи број средстава за сузбијање и уништавање овог штеточине, која овде не можемо сва да помињемо, јер нека су од њих прилично скупа, а друга опет траже веће знање и вештину приликом руковања.

Велика тешкоћа око сузбијања жутог црва састоји се највише у томе, што он не живи само на дувану, већ и на осталим усевима, као: на жити, кромпиру, кукурузу итд. који се код нас гаје. (Види сл. 20 и 21) Али ипак, кад се он редовно трети на показани начин, може се прилично да утамани по дуванима.

Сл. 21. Струк нападнут од жутих црва. Црви у доњем делу корена мање штете наносе, него они који се испод саме земље налазе.

З А Б А В А

Т В Р Д И Ц Е.

Једнога вечера стари се селјак Петар врати кући додице по обично. Тужан и замисљен приђе он ватри ништа не проговориши. Није се освртао ни на своју жену, која је, седлећи на некој столчици, налагана на колена, секла кромпир за кување. Мрак се полако спуштао на целу собу. Крај ватре, где се у једном лонцу кувала вода, чучале су две огромне и замисљене мачке са подузавореним очима.

Напољу је био ужасан мраз. Брежулак преко пута куће обавијала је гуета модра магла, а мрак, густ као тесто, покривао је долину, у којој се по где где блистала слана као најлепши бисер. По каткад би се чула лупа дрвених напуча како ударају о тврду, смрзану земљу.

— Петре! Узвикну његова жена дрхтавим гласом... Хеј, Петре!

Али се Петар не окрете. Он је обавно руке око сувих ногу, погнуо главу над колена, па је нешто дубоко премисљао.

— Чујеш ли? викну поново његова жена гласом, који је сала у помрчини звонио још оштрије... Хеј, чујеш ли? Кромпир је промрзао.

Кад Петар ни на то ништа не одговори, она испружи своју бошкасту главу из мршавих рамена, па онда настани тужним, молећивим гласом:

— Кромпир је промрао, кажем ти! Дабоме! Ја сам знала, Ти ниси хтео да направиш добар трап. Заинатио си се...

Али Петар ништа не одговори. Мирно, као да је од камена, седео је он на својој столици.

— Шта ти је ако Бога знам?... Петре!... Зар не чујеш?

Пренеражена ћутањем свога мужа она дрекну:

— Кромпир је промрао! Чујеш ли ти глупаче!... Шта је теби вечерас?

У том тренутку неко залуца на врата и одмах после тога на прагу се појави просјак, чија се једна, мршава и молећива појава оштро одржавала. Док Петар и његова жена неповерљиво испружише главе, које су личиле на главе тине грабљивице, просјак јекну дрхтавим гласом:

— Молим... Смиљугте се...

Поглед сељаква био је немилосрдан.

— Иди, лештини! рече он. За нерадинке нема у овој кући ничега.

Просјак продужи тужним гласом:

— Молим вас, добри човече! Тако је хладно! Ноћас се човек може тако лако на путу да смрзне!...

— Шта се то меше тиче... одлази!

— Допустите ми само да преноћим... Дајте ми само мало сламе у штали. Само за неколико сати.

— У штали!

Петар пресну у смеј.

— Како можеш тако нешто да помислиш, пријатељу? Поред мојих крава да спаваш? Одлази!

— Смиљугте се... Од јуче нисам ништа јео!

— Одлази!

— Мој се друг јуче смронуо у јарку крај друма... Зар и ја нешто тако да погинем.

— Иди! Одлази што пре!

— Смиљугте се!

Глас му је био слаб и тужан. Петар скочи.

— Торњај се кад ти кажем? Да ниси лештина, ти би имао толико да се наједеш, имао би где да поћни. Тако ти и треба. Мислиш ли ти да ја радим само за то да бих хранио лештинне и давао стап бескућницима! Иди! Чувај се да се не разјарим. Затварај врата, јер ми почиње да бива хладно.

Слежући раменима просјак пребаци свој празан ђак на раме и рече просто:

— То није право! То није лево. С Богом!

Он после тога затвори врата и оде друмом говорећи неке неразумљиве речи.

— Е ово је страшно глупо! прогунђа Петар и онда рече својој жени заповеднички: закључај врата, па нека онда ударају колико хоће!

Жена га послуша.

— Ово је права несрећа, рече она тихо, навлачећи гвоздену полуку на врата. Зар није боље да овакве лештинне дркну? Кад би човек морао да нахрани све мангуле који овуца прођу, онда хвала лепо! Хоће да спава у штали! Но, то би нам само требало. Да нам краве добију којеквакве болести.

Пошто је сада у соби био сасвим мрак, она за-

нали свећу, седе опет на столочицу и продужи прокнупти поасо.

Петар се био усправио, па је укоченим погледом посматрао како пламен захвата комад по комад дрвета.

После неколико минута, жена отпоче:

— Петре! Хеј! Човече! Ја сам ти казала да нам је кромпир промрао. Јеси ли ти глуп! Зашто ми ништа не одговараш кад те питам?

При слабој и дрхтавој светлости свеће она је гледала свога занемогог мужа, који је, као укочен, седео крај ватре.

— Зашто не говориш? Тебе нешто тишта. Ниси као што си обично.

— Ништа ми није, одговори Петар напослетку.

— То није истина. Тебе нешто мучи. Ти си болестан... Све ми се чини да си у лицу необично црвен. Али не, ниси црвен, већ модар.

— Ништа ми није, уверавао ју је сељак, али се видело да се напреже при говору.

— Па ипак... Ти си модар у лицу, готово плав.

— Плав сам?

— Да, потпуно плав.

— Ја просто не знам шта ми је. Дабоме да се не осећам најбоље. Зуји ми у ушима... у глави ми бруји. Кад сам мало пре прелазо преко Тодорове ливаде, мислио сам да ћу да паднем. Али то није ништа. Мало ћу да проходам, па ће ми одмах боље да буде.

Петар покуша да устане, али није могао. Учини му се као да му се цело тело претвори у олово. Чудновата немоћ обузе му снагу, поломи му руке, сакра му кичму. Његове слабе влакне руке нису више могле да ухвате наслон од столице. Језик му отказа послушност, а сви предмети око њега почеше да се окрећу, добијајући чудновате живне облике. Изгледали су као духови... Један мали црвен пламичак појави се одједанпут пред његовим очима, поче да игра у круг и онда се изгуби у тамној ноћи, која је, како је изгледало, долазила из унутрашњости земље.

Он уздахну. Грао му је било суво, дисање тешко.

— Мени се чини да ћу да умрем. Да, тако је... ја ћу да умрем!

— Иди, молим те, како можеш тако нешто да кажеш, рече му жена.

— Да, да... ја ћу да умрем.

— Ђути, Бога ти, теби се само мало врти у глави. Долои си вртоглавицу.

— Ја ти кажем да ћу да умрем. Немам ја вртоглавицу. — Смрт је у мојој глави! Положи ме доле иначе ћу да се угушим.

Она га спусти на под, подметне му јастук под главу, па му онда састави ноге, које су се већ почеле да коче.

— А сада слушај, рече Петар пригушеним гласом. Пази да разумеш и запамиш све што будем рекао. Приђи ближе, јер врто тешко говорим.

— Жена се наже над самртничково лице.

— Чујеш ли ме?

— Чујем те!

— Ствар је у овоме!... Гробље је суншце мало... ја знам да је оно мало.

— Добро.

— Али ја знам и то, да га општина хоће да прошири. Знам да ће она да откупи Тодорову ливаду.

— Добро.

— Али Тодор о томе ништа не зна. Пази, дакле, шта ту треба учинити. Слушај: Ти ћеш да купиш Тодорову ливаду. Она готово ништа не кошта... Сам камен... Са двеста динара доста је је платиша.

— Али ако је каменита ја је нећу да купим.

— Слушај... кад је купиш, ти ћеш је поклонити општини!

— Ти си полудео, Петре! Да поклоним ливаду општини. Ти тако говориш зато што си болестан!

— Буди мирна. Ти ћеш је поклонити општини под погодбом, да ти она за то свагда уступи на гробљу један простор од пет квадратних метара. То вреди пет стотина динара. Разумеш ли? Потрошићеш две стотине динара, да за то добијеш пет стотина. Зарадићеш дакле три стотине динара. Али мораш да се журши. Одмах сутра отиђи до Тодора. Сутра да одеш, немој да оставиш за доцније.

— Пет стотина динара! Пет стотина динара!

Жена се изгуби у премишљањима о суми, коју јој спомеу муж, непрестано рачунајући колико ће се ту зарадити... Она вије ни опазила да јој је муж престао да говори. Она није чула тихо самртничко кричање које је долазило из његовог грла, није видела како му се прети грчевито стезку, како му се ноге опружају, а очи тако упадају, да се само беобања види. Њој наједаред свиу једна мисао кроз главу:

— Али шта ће бити ако општина не прими поклон? питада се она уплашено, па онда викну:

— Петре!

Она се наже над њим, спустити своје кошчате руке на груди свога мужа, па га онда поче вући.

— Петре!... Петре!

Али Петар није одговарао. Био је мртав.

Октав Марбо.

ГЛАСНИК

Пољопривредни напредак Данске.

Мала Данска, својим пољопривредним напретком од последњих двадесет и пет година па на овамо, привукла је пажњу и дивљење целога света.

На обрађеном земљишту од 2.800.000 ектара и са становништвом од два и по милијона на простору и под поднебљем ни мало благозеленим и обдареним од природе, ова је мала земља изнала, да постигне на пољу пољске привреде таква напретка, којим је у велико олакшала живот свог становништва.

И нехотиче нам се ставља питање на који је начин могла Данска овако колосалне напретке да учини. Истица је, да су Данци вредни и иштељиви радници; али ово је и у других народа, који илеу дошли до оваквог благостања.

Мислимо, да је овома највише допринела држава потпорукући земљорадничка удружења. Често пута се чује да држава не може много да потпомогне привредни живот, и у овоме има донекле и нештине, јер је држава и сувише оте-

ребена и на другој страни; али је нештине и то, да прављиво и мудро државно настојање се може да донесе много напретка. Ово се најбоље да видети настојавањем данског државног апарата на побољшању пољопривреде. Данска је влада основала јединствено систем пољопривредног образовања, затим потпомогала оснивање пољопривредних задруга, основала је опште пољопривредне станице, основала кредитне земљорадничке банке и мноштво, мноштво, другим средствима потпомогла и данас још увек потпомога земљораднички интереси.

Из података једног енглеског листа (Mark Lane express Agricultural Journal од 12 септ. 1910. год.) видимо, да у овој земљи постоје 2328 задруга земљорадничких различитог обележја, 1116 кооперативних млекарница и 35 кооперативних месањница. Сем тога држава стално обавештава земљораднике о стању тргова суседних земаља водећи нарочито рачуна о Енглеској, том најбољем данском потрошачу.

Вудући да је обрађивање земље у Данској јединствено интензивно, земљорадници употребљавају вештачко ђубре у великој количини. Треба само знати са каквим знањем и каквом интензивацијом распрскала дански земљорадник питање о различитој корисности појединих ђубрета и изиховој вредности и приносу. Снабдевање вештачким ђубретама врше углавном и само земљорадничке задруге.

Знатан је огроман прираштај сточе у Данској. Из једне серије података доносимо само цифре о прираштају свиња. Тако је јуна 1909. год. било 1,466,915 комада, дакле за 10,000 више него 1903. год... Овај вишак је на сваки начин мали кад се уреди са повећањем које је било пре 1903. год.. У 1881. год. било је 527,000 ком. свиња, а у 1903. год. 1,457,000.

У погледу млечних производа даће нам довољно јасну слику цифра о износу пивова млека у 1909. год., која износи ни мање ни више него 89,212,500 кгр. према 88,913,000 у 1908. и 85,615,000 кгр. у 1907. год.

У Данској за сад има 150 апарата за музење, а по свему је веровати да ће се овај број ускоро повећати.

Ето тако је у малој Данској!

Драгољуб Деровић.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Јаме — рупе — за воћке

Знамо, да се воћке могу садити и е јесени и е пролећа. Знамо и то, да је свака земља у дубини збијена и да кроз њу тешко пробијају жмље, што много смета правичном порашивању воћке, па се е тога морамо постарати, да што даље око корена земљу уситнимо. За пролетно сађење учинићемо то најбоље, ако јаме е јесени ископамо. Зимска смравацца добро земаљу издуби, а осим тога земља се преко зиме и нашег довољно вага, која ће мадеј воћки врло добро доћи. За јесене сађење пак, треба бар месец дана раније јаме ископати.

Ко чува своју њиву, чува и она њега.

Сипрахов није онај, који мало има, него онај, који много захтева.

СПИСАК

НАГРАЂЕНИХ ИЗЛАГАЧА ЗА ПРЕДМЕТЕ ИЗЛОЖЕНЕ НА ПЧЕЛАРСКОЈ ИЗЛОЖБИ

КОЈУ ЈЕ ПРИРЕДИЛО

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

на дан 6-14 августа 1911 год.,

У ЧАСТ ДРУГОГ СВЕСЛОВЕНСКОГ ПЧЕЛАРСКОГ КОНГРЕСА,

који је одржан у Београду на дан 6, 7 и 8 августа 1911 г.

У БЕОГРАДУ

ШТАМПАРИЈА „ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ“ — ЧИКА ЉУБИНА УЛИЦА БРОЈ 8.

Димитрија Гавриловића (пређе А. М. Станојевића)

1911.

I

Премијом Народне Банке од 300 динара:

Г.Г. Стеван Вељић и Брат из Пирота.

II

Наградом Београдске Задруге од 100 динара:

Г. Живан Јовановић, пчелар и столар из Милошевца, срез орашки, округ смедеревски.

III

Наградама Народне Банке по 50 динара:

1. Милош Пајевић, пчелар-економ из Београда за прерађевине.

2. Радисав Мандић, командир чувара управе београдског казаног завода, из Београда.

3. Љубомир Мићић, економ из Годовика, срез пешки, округ ужички.

4. Јован Лакић, пчелар из Топчидера.

IV

Наградама Министарства Народне Привреде:

а, Пресма за вештачко саће с трибором.

1. Милан Максимовић, учитељ у Међулужју, срез космајски, округ београдски.

2. Стеван Сушић, земљ. из Остружнице, срез понавски, округ београдски.

3. Сава Димитријевић, учитељ из Липовца, срез алексиначки, округ нишки.

4. Ђорђе Костић, земљ. из Преображења, срез пиньски, округ врањски.

5. Јеленко Мишић, трговац из Књажевца.

6. Милован П. Илић, земљ. из Рајца, срез неготински, округ крајински. (Награђен и похвалницом).

б, Испресалицама меда (центрифугама).

1. Стеван Јовановић, учитељ из Јована, срез ваљевски, округ ваљевски.

2. Ђорђе Симић, земљ. из Остружнице, срез понавски, округ београдски.

3. Велимир Кузмановић, учитељ из Костолца, срез пожаревачки, округ пожаревачки.

4. Живота Стекић, земљ. из Јагњила, срез јасенички, округ смедеревски.

5. Милан Божановић, економ из Параћина.

6. Ђорђе В. Ђорђевић, трговац из Књажевца.

7. Панта Драгачевић, земљ. из Бање, срез јасенички, округ крагујевачки.

8. Александар Ђурић, трговац из Смедерева.

9. Катарина Пакић, пчеларка из Д. Милановца.

10. Алекса Грубановић, пензионер и Коста Станојевић, берберин, оба из Јесковца. (Заједничка награда, пошто заједнички раде).

11. Стеван Маринчевић, учитељ из Железника, срез врачарски, округ београдски.

12. Моша Габај, трговац из Београда.

в, Тојшоницама за шћелене воска.

1. Цветко Николић, пчелар-виноградар из Зајечара.

2. Милан Арсић, свештеник из Младеновца.

V

Наградама Српског Пољопривредног Друштва

а, Тојшоницама системa „Ritche-o“

1. Милан В. Поповић, свештеник из Жежевице, срез травски, округ чачански.

2. Чедо Вучићевић, учитељ из Тириковца, срез и округ пожаревачки.

3. Михаило Ступаревић, учитељ из Београда.

б, Испресалицама меда (центрифугама)

(Система Вурдан-Венос)

1. Драгољуб Ајдачић, учитељ из Жежевице, срез травски, округ чачански.

2. Јордан Тошић, трговац из Пирота.

3. Владимир Н. Павловић, учитељ из Божурје, срез јасенички, округ крагујевачки.

в, По 5 кошница положених са 30 окира по мод. А. Ж.

1. Димитрије Станковић, учитељ из Меховина, срез посаво-тамнавски, округ подрински.

2. Михаило Стојановић, учитељ из Брежана, срез и округ пожаревачки.

3. Милош Марковић, протојереј из Београда.

г, По 5 кошница положених са 16 окира по моделу А. Ж.

1. Милош Пајевић, економ-пчелар из Београда за пчеларство.

2. Јован Ж. Ђурић, земљ. из Баре Чифлика, срез нишки, округ пиротски.

д) Похвалницом:

1. Алекса Стојановић, из Пирота

2. Алекса Стојановић, из Табанова, срез млавски, округ пожаревачки.

3. Александар Д. Ђорђевић, из Мелнице, срез млавски, округ пожаревачки.

4. Андреја Ранковић, из Градишта, срез рамски, округ пожаревачки.
5. Аритон Поповић, из Преображења, срез пчињски, округ врањски.
6. Арса Панчић, председник општине града Неготина.
7. Благоје Ф. Карић, председник општине Крастац, срез драгачевски округ чапачки.
8. Богословија Призренски, Призрен, Стара Србија.
9. Браћа Иванковић, трговци, Пирот.
10. Браћа Росуленич, послатичари из Крушевца.
11. Браћа Максимовић, трговци, Врање.
12. Браћа Поповић, терзије Раброва, срез ражански, округ пожаревачки.
13. Благоје А. Стојадиновић, економ из Медвеђе, срез трстенички, округ крушевачки.
14. Василије Терзић, учитељ из Крушевца.
15. Велимир Виторовић, председ општине града Крушевца.
16. Витомир Милићевић, учитељ из Дуба, срез рачавски, округ ужички.
17. Влада Илић, трговац из Шапца.
18. Владимир Сребрић, земљ. Стари Арибеговац, срез орашки, округ смедеревски.
19. Вукадин Ђокић, земљ. из Врутока срез и округ ужички.
20. Димитрије Грујић, свештеник из Удовца, срез брацпаланачки, округ крајински.
21. Драгојло Јошић, из Салаша Црнобарског, окр. подрвски.
22. Драгојло Цветковић, учитељ из Међурова, срез и округ нишки.
23. Душан Мијановић, пчелар из Власотинаца, срез власотиначки, округ врањски.
24. Душан Тодоровић, послатичар из Београда.
25. Душан Н. Поповић економ из В. Вањинце, срез лужички, округ пиротски.
26. Ђока Бела, трг. из Панчева, Аустро-Угарска.
27. Ђаци Учитељске Школе, Алексинац.
28. Ђока Мандрина, трговац из Панчева, Аустро Угарска.
29. Ђорђе Димитријевић, баштован из Обреновца, срез поварски, округ ваљевски.
30. Ђорђе Поповић, економ из Ниша.
31. Ђорђе Цветковић, свештеник из Александровца, срез моравски, округ пожаревачки.
32. Д-р Живан Марковић, лекар из Салаша, округ крајински.
33. Живан Н. Стојић, економ из Јагодине.
34. Живко Мирковић, економ из Дубравице, округ пожаревачки.
35. Загорка Николић, из Салаша, срез и округ крајински.
36. Зорка Николић, из Ражња, срез ражански, округ крушевачки.
37. Иван Ј. Дамњановић, професор у пензији, из Крагујевца.
38. Иван И. Поповић, срески економ, Александровац Жупа, округ крушевачки.
39. Игњат Миливојевић, свештеник из Милошевца, срез орашки, округ смедеревски.
40. Иван Јанковић, свештеник из Миличинаца, срез подгорски, округ ваљевски.
41. Илија Пандуровић, земљ. из Засеовице, Босна.
42. Илија М. Поповић, учитељ из Милоша, Босна.
43. Илија Радовић и син Јован земљ. из Боговинце, срез бољевачки, округ тимочки.
44. Јеротије М. Поповић, свештеник, Печењевца, срез лесковачки, округ врањски.
45. Јован Ковачевић, велепоседник из Такшана, Босна.
46. Јован Михаиловић, из Чачка.
47. Јован Ивановић, учитељ из Кормана, срез моравски, округ нишки.
48. Јован Крајцић, трговац из Кр. Села, срез алексиначки, округ нишки.
49. Јован Ристић, учитељ из Прибоја, срез пољанички, округ врањски.
50. Јованка удова Раиђеда Аићелковића из Церовика, срез нишки, округ пиротски.
51. Јосиф Влајинац, економ из Врања.
52. Јосиф Шрајнер, економ из Кладова, срез кључки, округ крајински.
53. Јота — Јован — Ничић, економ из Бољевца, срез бољевачки, округ тимочки.
54. Јосиф Селић, тргов. из Великога Градишта, срез рамски, округ пожаревачки.
55. Карло Јосифовић, трговац из Д. Милановца, срез поречки, округ крајински.
56. Катарина Ђурђевићка, учитељица у пензији из В. Градишта, срез рамски, округ пожаревачки.
57. Коста Браумилер, берберин из Костолица, срез и округ пожаревачки.
58. Крајински окружни школски одбор, Неготин.
59. Лазар Јовановић, трговац из Жабара, срез моравски, округ пожаревачки.
60. Лазар М. Мартиновић, свештеник из Житковца, срез моравски, округ нишки.
61. Лазар Панчетовић, Штргвац, Стара Србија.
62. Љубомир Б-гдановић, стол-р из Милошевца, срез орашки, округ смедеревски.
63. Љубомир Јокић, књигов. из Ужица.
64. Манастир Раковица, срез врачарски, округ београдски.
65. Манастир Светога Стевана, срез алексиначки, округ нишки.
66. Михаило Петрић, књиговођа Српскога Пољопривредног Друштва, Београд.
67. Музеј Српске Земље, Београд.
68. Милан Триковић, државни економ округа ужичког, Ужице.
69. Мика Даниловић, земљоделац из Заграђе, срез качерски, округ руднички.
70. Милан Гингорјевић, учитељ из Нем-никуба, срез космајски, округ београдски.
71. Милан А. Јовановић, свештеник из Кормана, срез моравски, округ нишки.
72. Милан К. Јовановић, свештеник из Врања.
73. Милан Мартиновић, учитељ из Босне.
74. Милан Милошевић, земљ. из Бискупља, срез рамски, округ пожаревачки.
75. Милош Влад. Поповић, свештеник из Забља, срез трнавски, округ чапачки.

76. Милан Из. Савић, трговац, Шабац.
77. Милеико Ј. Милојевић, пензионер, Краљево, срез жички, округ чачански.
78. Милавоје Ж. Пауновић, учитељ из Миошнице, срез колубарски, округ ваљевски.
79. Милвоје Прецић, управ. поште, Алексинац.
80. Милеико Тодовић, гостионичар из Горњег Милановаца
81. Милисав Вукосављевић, економ из Љубића, срез дубишки, округ руднички.
82. Милован Мишић, трговац из Милошевца, срез орашки, округ смедеревски.
83. Милован Секулић, трговац из Драганица, срез јадрански, округ подрински.
84. Миловановић и Стојковић, војари, Београд.
85. Милоје Николић, трговац из Лозовика, срез орашки, округ смедеревски.
86. Милорад Грбић, учитељ из Попучака, срез и округ ваљевски.
87. Милорад Ж. Живковић, земљ. из Дубравице, срез и округ пожаревачки.
88. Милосав Богдановић, земљ. из Петровца, срез млавски, округ пожаревачки.
89. Милош Н. Матејић, служитељ гимназије из Јагодине.
90. Милош Обр. Недељковић, земљ. из Затање, срез рамски, округ пожаревачки.
91. Милутин Марић, учитељ из Заграђе, срез качерски, округ руднички.
92. Милутин Станисављевић, земљ. из Смедовца, срез неготински, округ крајински.
93. Милутин Ж. Станисављевић, трговац из Петровца, срез млавски, округ пожаревачки.
94. Милутин Станковић, земљ. из Грабовца, срез посавски, округ ваљевски.
95. Милутин Триковић, калемар из Крушевца.
96. Милко Адамовић, земљ. из Брежана, срез и округ пожаревачки.
97. Миодраг Ступаревић, ђак из Београда.
98. Мита Савић, земљод. из Макца, срез рамски, округ пожаревачки.
99. Митар Стефановић, трговац из Обреновца.
100. Михаило К. Мајсторовић, свештеник из Азање, срез јасенички, округ смедеревски.
101. Михаило Недељковић, војни чинов. из Ниша.
102. Михаило Николић, земљоделац из Каменова.
103. Михаило Поповић, земљоделац из Раброва, срез рамски, округ пожаревачки.
104. Михаило Т. Поповић, свештеник из Лесковца.
105. Михаило Потих, учитељ у Стрижевац, срез 105. Јован Поповић, свештен у Луки, окр. пирот.
106. Михаило Стевановић, учитељ из Врања
107. Михаило Трифуновић, из Петровца, срез млавски, округ пожаревачки.
108. Никодим Карљевић, земљоделац из Доброседиле, срез златиборски, округ ужички.
109. Никола Божиновић, свештеник из Лахиначца, срез сврљачки, округ нишки.
110. Никола Милеусавић, трговац из Руме (Срем).
111. Никола С. Стојановић, економ из Желашнице, срез и округ тимочки.
112. Обрад Врбић, земљоделац из Тешице, срез моравски, округ нишки.
113. Округина Пољопривредна Станица, Крушевац.
114. Павле М. Анђелић, трговац Бечан, срез лубишки, округ руднички.
115. Павле Гајић, учитељ Рајана, срез црногорски, округ ужички.
116. Павле Петковић, рески економ, Богатић, срез мачвански, округ подрински.
117. Паун Димитријевић, учитељ, Неготин.
118. Перса Бркићева, Чубутковица, срез колубарски, округ београдски.
119. Перса Стаматовићка из Сипића срез лепенички, округ крагујевачки.
120. Петар Арамбачић, опанчар из Крушевца.
121. Петар Бедић, земљоделац из Забрекја, срез посавски, округ ваљевски.
122. Петар Косић, учитељ из Речке, срез неготински, округ крајински.
123. Петар Т. Митић, салунџија, Власотинце, срез власотиначки, округ врањски.
124. Пчеларско-Воћарска Задруга, Топчалер.
125. Пчеларска радња „Славија“, Босанска Крупа.
126. Раде М. Богдановић, учитељ В. Лаоле, срез млавски, округ пожаревачки.
127. Радисав М. Милић, земљод. Петровац, срез млавски, округ пожаревачки.
128. Радован Ристић, земљоделац, Зајечар.
129. Радојица М. Јеремић, трговац из Ивањце, срез моравски, округ чачански.
130. Радомир С. Милакић, трговац из Ласова, срез бољевачки округ тимочки.
131. Радосав Матић, земљоделац из Цветојеваца, срез и округ крагујевачки.
132. Расадник среза златиборског, Чајетина.
133. Расадник среза јадранског, Ложица.
134. Расадник среза космајског, Сопот.
135. Расадник среза крагујевачког, Крагујевац.
136. Расадник среза крајинског, Салаш.
137. Расадник среза млавског, Петровац.
138. Расадник среза паравинског, Паравин.
139. Расадник среза пожешког, Пожега.
140. Расадник среза поречког, Д. Милановац.
141. Расадник среза посаво-тамнав, Владимирци.
142. Расадник среза рањанског, Рањан.
143. Расадник среза триавског, Чачак.
144. Расадник среза трстеничког, Трстеник.
145. Расадник среза црногорског, Коцјерин.
146. Риста Ж. Радојевић, трговац, Сивац, Стара Србија.
147. Риста Стевановић, учитељ из Ресника, срез и округ крагујевачки.
148. Роса Лазичка, Горњи Милановац.
149. Сава З. Илић, трговац Петровац, срез млавски округ пожаревачки.
150. Сава Н. Јовановић, земљоделац из Лозовика, срез орашки округ смедеревски.
151. Сава Лукић, земљоделац из Сеништа, срез златиборски округ ужички.
152. Сава Магалиновић, свештеник из Пећана, срез посавски округ београдски.
153. Светислав Терзић, марвени лекар, Београд.

154. Светозар К. Ђорђевић, учитељ из Барича, срез посавски округ београдски.
155. Светозар Лазааревић, свештеник из Црквине, Босна.
156. Светозар Павловић, економ из Зајечара.
157. Светозар Росић, земљоделац из Рађева Села, срез и округ валевски.
158. Сима Аврамовић, трговац из Врање.
159. Сима Поповић, поселинк из Модрича (Босна).
160. Софија М. Обрадовић, Београд.
161. Спасоје Милошевић, земљоделац из Јагњила, срез јасенички округ смедеревски.
162. Спасоје Ж. Стојановић, земљоделац из Кличевца, срез рамски округ пожаревачки.
163. Срђан Новаковић, учитељ Књажевац.
164. Сретен Николић, директор гимназије, Јагодина.
165. Сретен Петровић, учитељ, Саманко, срез жички округ чапачки.
166. Станислав Никодијевић, земљоделац из Ливадице, срез моравски округ пожаревачки.
167. Станко Милошевић, учитељ из Црквине, Босна.
168. Станко Ц. Петровић, трговац из Бердуја, срез лужички округ широтски.
169. Стеван Гуђић, свештеник из Тополе, срез јасенич-и округ кривупањачки.
170. Стеван Д. Лукић, економ из Сврљига, срез и округ нишки.
171. Стеван Милосављевић, учитељ из Велике Моштанце, срез посавски округ београдски.
172. Стеван Радовановић, учитељ из Великог Поповића, срез деспотовачки округ моравски.
173. Стеван М. Симић, земљоделац из Гостиња, срез златиборски округ ужички.
174. Стеван Спасић, шилар из Београда.
175. Стеван Станковић, економ из Паланке, срез јасенички округ смедеревски.
176. Стојан Банковић, опанчар из Пирота.
177. Стојан Мишић, бојарија из Врање.
178. Стојан Поповић, прота из Батине, Стара Србија.
179. Стојан Н. Стојановић, пчелар из Власотинаца.
180. Стојилко Милићевић, трговац из Соко Бање.
181. Стојарска Школа Краљево.
182. Стојарски Завод Добричево — Туприја.
183. Тихомир П. Николић, економ из Паковаће, срез тријавски округ чапачки.
184. Тома Ц. Стојановић, земљоделац из Рајца, срез неготињски округ крајински.
185. Цветко Павловић, земљоделац из В. Села, срез п округ пожаревачки.
186. Чедо Којић, земљоделац из Славковице, срез колубошки округ валевски.
187. Чедо Урошевић, секретар окружног одбора, Крушевац.
188. Франа Конта, баштов. општ. града Београда.

Листа са сирани награђени војвођанином:

1. Александар Г. Георгов, Дрвеница, Бугарска.
2. Атанасије П. Колев, учитељ, Софија, Бугарска.
3. Георги И. Беров, Горње Сливово, Бугарска.
4. Георги Георгов, Паричи, Бугарска.
5. Данчо Атанасов из Софије, Бугарска.

6. Глигор Голубов, из Шијковца, Бугарска.
7. Д. Мандилов, из Сухиндола, Бугарска.
8. Марко Вачков, учитељ, Сухиндол, Бугарска.
9. Миле Величков, пчелар, Шијаковац, Бугарска.
10. Раде Деве, управник вођарског расадника, Софија, Бугарска.
11. Христо Ив. Дарданов, свештеник, Крамахин, Бугарска.
12. Христо Јаков, Крамахин, Бугарска.
13. Иван Ставров, Рахово, Бугарска.
14. Илија Киферов, Рахово Бугарска.
15. Јосиф Комешкич, гвождар, колар, фарбар, Софија, Бугарска.
16. Лучо Попов, учитељ, Рахово, Бугарска.
17. Иван Василевич—Голотин, Полтава, Перм, Русија.

Пчеларством Св. Гаевиловића:

1. Аксентије Динић, срез сврљички окр. нишки.
2. Алекса Стојановић, Пирот.
3. Александар Милановић, Велико Орашје.
4. Андреја Ранковић, Градиште.
5. Аранђел Марковић, Турлине, ср. и окр. нишки.
6. Арса Илић, Липовац, срез алексиначки.
7. Арсеније Шуљевић, Драглица, ср. златиборски.
8. Богосав Анђелић, Осредник, срез копаонички округ крушевачки.
9. Богосав Радојковић, срез млавски округ пожаревачки.
10. Божидар Бујић, Милошевац, окр. смедеревски.
11. Боровој Митровић, Умка, срез посавски.
12. Борисав Тодоровић, Скупљен, срез посаво-тамнавски.
13. Браћа Максимовић, Врање.
14. Видоје Виденовић, Доброселица, срез златиборски.
15. Вилиман О. Тодосијевић, Каменца, срез пожешки.
16. Витомир Паггић, Годочено, срез црногорски.
17. Владимир Милојековић, Белоње, ср. сврљички.
18. Владимир Ковачевић, Роге, срез пожешки.
19. Владимир Н. Радовановић, Чибутковица, срез жички.
20. Владимир Поповић, Субјел, срез црногорски округ ужички.
21. Војислав М. Стојичевић, Каменово, срез млавски округ пожаревачки.
22. Гаврило Вучићевић, Остра, срез лубињски окр. руднички.
23. Димитрије Крстић, Јагодина.
24. Димитрије Манојловић, Милошевац, срез орашки, округ смедеревски.
25. Димитрије Радовић, Лозана, срез сврљички округ нишки.
26. Добросав Петровић, Ђићевац, срез ражањски округ крушевачки.
27. Доње Стаменовић, Држине, срез нишавски округ широтски.
28. Драгољуб Павловић, Боршћ, срез таковски округ руднички.
29. Драгомир Ивановић, Роге, срез пожешки окр. ужички.

30. Душан Славковић, Лужница, окр. крагујевачки.
31. Ђорђе Благојевић, Бурдиз, срез сврљински округ нишки.
32. Ђорђе Панајотовић, Смрдан, срез нишавски округ пиротски.
33. Ђорђе Поповић, економ, Ниш.
34. Ђорђе Поповић, свештеник, Негбине, срез алатиборски округ ужички.
35. Ђорђе Павловић, Белотић, округ ужички.
36. Ђорђе Вукићевић, Светлић, окр. крагујевачки.
37. Живан Живковић, Доња Рача, срез лепенички округ крагујевачки.
38. Живан Стојановић, Велико Орашје, срез орашки округ смедеревски.
39. Живко Адамовић, Крвари, срез поцерски окр. подрински.
40. Живко Бугарчић, Кулиновац, срез трнавски округ чачански.
41. Живко Тодоровић, Рашанац, срез млавски окр. пожаревачки.
42. Живко Николић, Ражањ, срез ражањски окр. крушевачки.
43. Иван Жујевић, Немењикубе, срез космајски округ београдски.
44. Иван Бабић, Одано Село, срез поцерски округ подрински.
45. Илија Илић, Старчево, срез млавски округ пожаревачки.
46. Илија Јаковљевић, Маови, срез поцерски окр. подрински.
47. Илија Стојковић, Маскаре, срез темњишки округ моравски.
48. Илија С. Цветановић, Јелашница, окр. нишки.
49. Илија Ђорђевић, Ломница, срез левачки округ моравски.
50. Јаков Марковић, Араповац, срез колубарски округ београдски.
51. Јаков Мирковић, Маљевић, округ ваљевски.
52. Јакша Вл. Божић, Бадњевац, срез лепенички округ крагујевачки.
53. Јанаћко Стевчић, Чечина, округ нишки.
54. Јеврем Војковић, Семенчево, срез алатиборски округ ужички.
55. Јеврем Марковић, Чаир, срез трстенички округ крушевачки.
56. Јеврем Ђокић, Лишње, срез качерски округ руднички.
57. Јеадимир Лазаревић, Ломница, срез левачки округ моравски.
58. Јеленко Илић, Смрдан, срез нишавски округ пиротски.
59. Јеремија Т. Славковић, Лужница, округ крагујевачки.
60. Јован Вулић, Кладушница, срез клучки, окр. крајински.
61. Јован Динић, Сливале, срез сврљински округ нишки.
62. Јован Ј. Динић, Лучица, окр. пожаревачки.
63. Јован Докић, Кнез-Село, округ нишки.
64. Јован Јовановић, Севште, срез алатиборски округ ужички.
65. Јован Миловановић, Милошево, срез орашки округ смедеревски.
66. Јован Н. Пауновић, Тишевац, срез моравски округ пожаревачки.
67. Јосиф Марјановић, Брденца, срез таковски округ руднички.
68. Јосиф Влајинац, Врање.
69. Јосиф Шрајнер, Кладово, срез клучки, округ крајински.
70. Коста Брауминер, Костолац, окр. пожаревачки.
71. Коста Ж. Бродић, Добри До, срез нишавски округ пиротски.
72. Криста Прикић, Власотинци, срез власотиначки округ врањски.
73. Лука Богдановић, Трновча, срез орашки окр. смедеревски.
74. Лука Стојановић, Јанци, срез врачарски округ београдски.
75. Љуба Вучетић, Цветојевици, окр. крагујевачки.
76. Љуба Исаковић, Велика Јешница, срез јадрански округ подрински.
77. Љуба Поповић, Гатковић, срез левачки, округ моравски.
78. Љубомир Јокић, Ужиче.
79. Љубомир Марковић, Кула, окр. пожаревачки.
80. Љубомир Ружић, Језевица, срез трнавски округ чачански.
81. Љубомир К. Стојановић, Грбавча, срез сврљински округ нишки.
82. Љубомир Стојковић, Сепци, срез лепенички округ крагујевачки.
83. Љубомир Чумић, Чајетина, срез алатиборски округ ужички.
84. Марко Ђедовић, Стубо, округ ваљевски.
85. Марко Јовановић, Парцани, срез космајски округ београдски.
86. Марко Марјановић, Стубо, округ ваљевски.
87. Мата Јовановић, Раља, срез космајски округ београдски.
88. Мика Даниловић, Заграђе, срез качерски округ руднички.
89. Мика Стошаћ, Црни Луг, срез пчињски округ врањски.
90. Милан Велић, Водице, срез јасенички округ крагујевачки.
91. Милан К. Јовановић, Врање.
92. Милан Костић, Нерадовац, срез пчињски округ врањски.
93. Милан Максимовић, Ђелија, срез колубарски округ београдски.
94. Милан Ђ. Ристић, Грабовица, срез таковски округ руднички.
95. Милан П. Филиповић, Краљево Село, округ тимочки.
96. Миленко Браловић, Негбине, срез алатиборски округ ужички.
97. Миленко Милојевић, Краљево, срез жички округ чачански.
98. Милевој Ивковић, Чибутковица, срез колубарски округ београдски.
99. Милдија Кузев, Доброселица, срез алатиборски округ ужички.

100. Милија Павловић, Вел. Село, окр. пожарев.
 101. Миленко Тодоровић, Горњи Милановац.
 102. Милован Живковић, Криви Вир, срез бољешчачки, округ тимочки.
 103. Милован Лукић, Велика Грбава, срез таковски округ руднички.
 104. Милован Степановић, Ковачевац, срез јасеначки округ смедеревски.
 105. Милован Стокић, Мајловац, срез рамски, окр. пожаревачки.
 106. Милован Стругаревић, Брусница, срез таковски, округ руднички.
 107. Милоје Кутлешић, Драглица, ср. златиборски.
 108. Милоје Шушић, Липница, срез тринавски, окр. чачански.
 109. Милорад И. Бранковић, Доња Врбава, срез таковски, округ руднички.
 110. Милорад Ж. Живковић, Дубравица, округ пожаревачки.
 111. Милош Дидановић, Доброселица, срез златиборски, округ ужички.
 112. Милош Ђурђевић, Зеке, срез колубарски, округ београдски.
 113. Милош Илић—Вашић, Букур, срез поцерски, округ подрински.
 114. Милош Качаревић, Лазаарица, срез раснички, округ крушевачки.
 115. Милош Матејић, Јагодина.
 116. Милутин Станисављевић, Смедовац, срез неготински, округ крајински.
 117. Милутин Станковић, Грабовац, срез посавски, округ ваљевски.
 118. Милан Триповић, Крушевац.
 119. Милко Адамовић, Брежана, окр. пожаревачки.
 120. Милта Видуљевић, Петка, окр. пожаревачки.
 121. Милта Милошевић, Сићево, округ нишки.
 122. Милта Савић, Маџица, срез рамски, округ пожаревачки.
 123. Митар Стефановић, Обреновац.
 124. Михаило Глишовић, Милићевци, срез љубињски, округ руднички.
 125. Михаило Живојиновић, Лучица, округ пожаревачки.
 126. Михаило Милић, Камбелевац, срез лужички, округ пиротски.
 127. Михаило Николић, Каменово, срез млавски, округ пожаревачки.
 128. Михаило Поповић, Раброво, срез рамски, окр. пожаревачки.
 129. Михаило Тошић, Стршевац, срез лужички, округ пиротски.
 130. Михаило Ј. Поповић, Стршевац, срез лужички, округ пиротски.
 131. Најдан Ђурић, Пољ. Ржана, срез нишавски, округ пиротски.
 132. Недељко Ђурић, Дудовица, срез колубарски, округ београдски.
 133. Ненад Марјановић, Пауне, срез колубарски, округ ваљевски.
 134. Никодим Кораћевић, Доброселица, срез златиборски, округ ужички.
 135. Никола Ђ. Белонић, Корбово, срез клучки, округ крајински.
 136. Никола Живановић, Милошевац, срез орашки, округ смедеревски.
 137. Никола Ж. Миленковић, Витанце, срез, депотовачки, округ моравски.
 138. Никола С. Стојановић, Јелашница, округ тимочки.
 139. Никола М. Ђурковић, Црљенац, срез млавски, округ пожаревачки.
 140. Новица Пантовић, Бачевица, срез гружански, округ крагујевачки.
 141. Обрад Врбаћ, Тешица, срез моравски, округ нишки.
 142. Обрад Марјановић, Доброселица, срез златиборски, округ ужички.
 143. Павле М. Анђелић, Бечањ, срез љубињски, округ руднички.
 144. Павле Гајић, Ржана, срез црногорски, округ ужички.
 145. Павле Јовановић, Ратковић, срез левачки, округ моравски.
 146. Павле Милисављевић, Умка, срез посавски, округ београдски.
 147. Панта Манојловић, Стари Адибеговац, срез орашки, округ смедеревски.
 148. Перса Стаматовићка, Сивић, срез лепенички, округ крагујевачки.
 149. Петар Лилић, Плужина, срез сврљашки, окр. нишки.
 150. Петар Павловић, Триовче, срез орашки, округ смедеревски.
 151. Петар Станковић, Доња Милановац.
 152. Петровије Гајић, Пећани, срез посавски, окр. београдски.
 153. Радивоје Домановић, Соколић, срез љубињски, округ руднички.
 154. Радосав Љубојевић, Сениште, срез златиборски, округ ужички.
 155. Радован Манић, Драганац, срез лужички, округ пиротски.
 156. Раићез Радојковић, Преконоге, срез сврљашки, округ нишки.
 157. Раићез Стефановић, Пошница, срез сврљашки, округ нишки.
 158. Сава М. Андрејић, Живница, округ пожарев.
 159. Сава Дидановић, Јабланица, срез златиборски, округ ужички.
 160. Сава Н. Јовановић, Лозовик, срез орашки, округ смедеревски.
 161. Сава Лучић, Сениште, срез златиборски, окр. ужички.
 162. Световид Митић, Жилиница, срез копаонички, округ крушевачки.
 163. Светозар Павловић, Зајечар.
 164. Светозар Росић, Рађево Село, окр. ваљевски.
 165. Сима С. Пешић, Пирот.
 166. Соко Рајичић, Расница, срез нишавски, округ пиротски.
 167. Софија Драгојловић, Пилица, срез рачански, округ ужички.
 168. Софија М. Обрадовић, Београд.

169. Спасоје Д. Димитријевић, Градац, срез лепенички, округ крагујевачки.
170. Спасоје Пантелић, Вистрица, срез млавски, округ пожаревачки.
171. Спасоје Ж. Стојковић, Кличевац, срез рамски, округ пожаревачки.
172. Сретен П. Кузмановић, Милошевац, срез орашски, округ смедеревски.
173. Сретен Павловић, Бершић, срез таковски, округ руднички.
174. Станислав Никодијевић, Ливадица, срез моравски, округ пожаревачки.
175. Станоје Д. Кожић, Јабуковац, срез брзопаланачки, округ крајински.
176. Станоје Спасић, Липовац, срез алексиначки, округ нишки.
177. Станојко М. Стојачевић, Мало Црнуће, округ пожаревачки.
178. Стеван Дамјановић, Синошевић, срез поцерски, округ руднички.
179. Живко Катанић, Бања, срез јасенички, округ крагујевачки.
180. Стеван М. Спмовић, Гостиљ, срез златиборски, округ ужички.
181. Стеван Спасић, Београд.
182. Стеван Станковић, Паланка, срез јасенички, округ смедеревски.
183. Стеван Стојановић, В. Орашје, срез орашски, округ смедеревски.
184. Стојан Ванковић, Пирот.
185. Стојан Ј. Костић, Преображење, срез пчињски, округ врањски.
186. Стојан Матић, Преображење, срез пчињски, округ врањски.
187. Стојан Мишић, Врање.
188. Стојилко Милићевић, Соко-Бања.
189. Танасије Барјактаровић, Јановац, округ крагујевачки.
190. Таса Маринковић, Милошевац, срез орашски, округ смедеревски.
191. Тома Пановић, Стапар, округ ужички.
192. Трајко Милоновић, Дубица, срез пчињски, округ врањски.
193. Трипун Матић, Вуковић, срез посаво-тамнавски, округ подрински.
194. Цветко Павловић, Велико Село, округ пожаревачки.
195. Чедо Којић, Славковица, срез колубарски, округ ваљевски.
196. Чедо Урошевић, Крушевац.
197. Жавојин Кузмановић, Вуковић, срез посаво-тамнавски, округ подрински.
198. Живадин Бркић, Гаушевић, срез мачвански, округ подрински.
199. Драјло Јошић, Салаш-Ноћај, срез мачвански, округ подрински.
200. Јован Ст. Илић, Тамњанци, срез белопаланачки, округ пиротски.

Збирком страна :

1. Јевдимиј Лазаревић, Ломница, срез левачки, округ моравски.

2. Милан Милановић, земљоделац, Д. Рача, срез лепенички, округ крагујевачки.
3. Милосав Вукосављевић, економ, Љубић, срез љубињски, округ руднички.
4. Милован Секулић, трговац, Драголица, срез јадрански, округ подрински.
5. Милован Стокић, земљоделац, Мајловац, срез рамски, округ пожаревачки.
6. Милоје Николић, трговац, Лозовик, срез орашски, округ смедеревски.
7. Милорад Ж. Живковић, земљоделац, Дубравица, срез пожаревачки, округ пожаревачки.
8. Милош Обр. Недељковић, земљоделац, Затање, срез рамски, округ пожаревачки.
9. Милутин Тришковић, камењар, Крушевац.
10. Михајло Добр. Протић, свештеник, Неграмојил, срез драгачевски, округ чабански.
11. Најдан Т. Ђирић, земљоделац, Пољ. Ржана, срез нишавски, округ пиротски.
12. Никола М. Ђирковић, земљоделац, Црљенац, срез млавски, округ пожаревачки.
13. Петар Косић, учитељ, Рачка, срез неготински, округ крајински.
14. Петар Станковић, земљоделац, Доња Милоновац, срез поречки, округ крајински.
15. Радисав М. Милић, земљоделац, Петровац, срез млавски, округ пожаревачки.
16. Светозар К. Ђорђевић, учитељ, Барић, срез посавски, округ београдски.
17. Сима Поповић, учитељ, Каран, окр. ужички.
18. Стеван Матић, економ, Сараорци, срез орашски, округ смедеревски.
19. Стеван Спасић, пиљар, Београд.
20. Драгојло Јошић, земљоделац, Салаш Црнобарски, срез мачвански, округ подрински.

Чистачима :

1. Витомир Цагић, земљоделац, Горочево, срез црногорски, округ ужички.
2. Владимир Ковачевић, земљоделац, Роге, срез пожењски, округ руднички.
3. Војислав М. Стојићевић, земљоделац, Камења, срез млавски, округ пожаревачки.
4. Ђорђе Поповић, свештеник, Пегбине, срез златиборски, округ ужички.
5. Живко Бугарчић, земљорадник, Кулиновац, срез травањски, округ чабански.
6. Илија Илић, земљоделац, Старчево, срез млавски, округ пожаревачки.
7. Јован Димић, земљоделац, Сливље, срез сврљачки, округ нишки.
8. Јован Ј. Димић, учитељ, Лучица, срез пожаревачки, округ пожаревачки.
9. Јован Н. Пауновић, земљоделац, Тишевац, срез моравски, округ пожаревачки.
10. Милан Глигоријевић, учитељ, Неменичуће, срез космајски, округ београдски.
11. Миливоје Ж. Пауновић, учитељ, Мионица, срез колубарски, округ ваљевски.
12. Милчија Павловић, економ, Велико Село, срез пожаревачки, округ пожаревачки.

13. Милутин Станисављевић, земљоделац, Смедо-
вац, срез неготињски, округ крајински.
14. Мита Видулевић, земљоделац, Петка, срез по-
жаревачки, округ пожаревачки.
15. Мита Савић, земљоделац, Макци, срез рам-
ски, округ пожаревачки.
16. Ненад Марјановић, земљоделац, Пауне, срез
колубарски, округ ваљевски.
17. Петар Павловић, земљоделац, Трповче, срез
орашки, округ смедеревски.
18. Соко Рајичић, земљоделац, Ресница, срез ни-
шавски округ пиротски.
18. Стојан К. Стојановић, пчелар, Власотинци,
срез власотиначки, округ врањски.
20. Тома П. Стојановић, земљоделац, Рајак, срез
неготињски, округ крајински.

Трушоловке:

1. Драгомир В. Рекић, економ, Клока, срез ле-
пенички, округ крагујевачки.
2. Драгомир Релић, цркњак, Ужиче.
3. Живан Живковић, земљоделац, Доња Рача,
срез лепенички, округ крагујевачки.
4. Живан Н. Стојић, економ, Јагодина.
5. Јосиф Марјановић, земљоделац, Бруница, ср-
таковски, округ руднички.
6. Крета Прикић, бакалин, Власотинце, срез вла-
сотиначки, округ врањски.
7. Лазар Јовановић, трговац, Жабаре, срез мор-
авски, округ пожаревачки.
8. Лука Стојановић, земљоделац, Јајици, срез
врачарски, округ београдски.
9. Љуба Исаковић, привредник, В. Лешница, ср-
јадрански, округ подрински.
10. Љубомир Марковић, економ, Кула, срез по-
жаревачки, округ пожаревачки.
11. Љубомир Стојковић, земљоделац, Сепци, срез
лепенички, округ крагујевачки.
12. Марко Јовановић, земљоделац, Парцани, срез
космајски, округ београдски.
13. Милан Глигоријевић, учитељ, Неменикуће, ср-
космајски, округ београдски.
14. Миливоје Ж. Пауновић, учитељ, Мионица, ср-
колубарски, округ ваљевски.
15. Милош Качаревић, земљоделац, Лазарица, ср-
раснички, округ крушевачки.
16. Милутин Станисављевић, земљоделац, Смедо-
вац, срез неготињски, округ крајински.
17. Милош Адамовић, земљоделац, Прежана, срез
пожаревачки, округ пожаревачки.
18. Мита Милошевић, козар, Сићево, срез нишки,
округ нишки.
19. Михајло Глишовић, земљоделац, Милановци,
срез дубињски, округ руднички.
20. Михајло Милић, земљоделац, Камбелевац, ср-
лужнички, округ пиротски.
21. Никола Ђ. Велонић, земљоделац, Корбово, ср-
клучки, округ крајински.
22. Петар Арамбашки, опанчар, Крушевац.
23. Петар Белић, земљоделац, Забрекје, срез по-
савски округ ваљевски.

24. Петар Т. Митић, саопшница, Власотинци, срез
власотиначки, округ врањски.
25. Раде М. Богдановић, учитељ, Велико Лаоле,
срез млавски, округ пожаревачки.
26. Живко Катанић, земљоделац, Бања, срез ја-
сенички, округ крагујевачки.
27. Стојан Ј. Костаћ, економ, Преображење, срез
пчињски, округ врањски.
28. Стојан Мишић, бојација, Врање.
29. Стојан Стојановић, пчелар, Власотинци, срез
власотиначки, округ врањски.
30. Тома П. Стојановић, земљоделац, Рајак, срез
неготињски, округ крајински.

Пчелареке кабе:

1. Димитрије Грујић, свештеник, Уровица, срез
браопаланачки, округ крајински.
2. Загорка Николић, Салаз, срез крајински, ок-
руг крајински.
4. Зорка Николић, Ражаз, срез ражањски, округ
крушевачки.
4. Милан Глигоријевић, учитељ, Неменикуће, срез
космајски, округ београдски.
5. Перса Бркићева, Чибуквица, срез колубар-
ски, округ београдски.
6. Роса Лазићка, Горњи Милановац.
7. Софија М. Обродовић, Београд.
8. Срдан Новаковић, учитељ, Београд.
9. Степан Матић, економ, Сараорци, срез орашки
округ смедеревски.
10. Тихомир П. Николић, економ, Паковраће, срез
трнавски, округ чапачки.

Кошница:

1. Алекса Стаменовић, Пасјача, срез нишавски,
округ пиротски.
2. Атанасије Јовановић, практикант, Врање.
3. Гвозден Ерчевић, земљоделац, Адрани, срез
жички, округ чапачки.
4. Драга Бурић, земљоделац, Милошевац, срез
орашки, округ смедеревски.
5. Душан Н' Поповић, економ, Велико Бањиче
срез дужнички, округ пиротски.
6. Ђорђе В. Крацуловић, земљоделац, Михаји-
ловац, срез браопаланачки, округ крајински.
7. Живојин Стаматовић, земљоделац, Ситић, срез
лепенички, округ крагујевачки.
8. Илија Пауновић, земљоделац, Мала Плана,
срез орашки, округ смедеревски.
- 9/10. Илдија Радоњић и син Јован земљоделац,
Боговина срез белечки, округ тимочки.
11. Јован Ивановић, учитељ, Корман, срез морав-
ски, округ нишки.
12. Јован Цвејић, земљоделац, Дрен, срез пожа-
ревачки, округ пожаревачки.
13. Јованка удова Раић, Анђелковића, Церовик,
нишавски, округ пиротски.
- 14/15. Карло Јосиповић, трговац, Доњи Милановац
срез поречки, округ крајински.
16. Катарина Ђорђевићка, учитељица у пензији,
Велико Градиште, срез рамски, округ пожаревачки.

17. Лазар Ђирковић, земљоделац, Чајетина, срез златиборски, округ ужички.
18. Лука Богдановић, земљоделац, Тривоча, срез орашки, округ смедеревски.
19. Љубомир Богдановић, столар, Милошевац, срез орашки, округ смедеревски.
20. Маришко Милосављевић, земљоделац, Сараорци срез орашки, округ смедеревски.
21. Марко Чедовић, земљоделац, Стубо, срез ваљевски, округ ваљевски.
22. Милан А. Јовановић, свештеник, Корман, срез моравски, округ нишки.
23. Милан Манчић, земљоделац, Присјан, срез ишавски, округ пиротски.
24. Милан Милошевић, земљоделац, Бискуље, срез рамски, округ пожаревачки.
25. Милан Влад Поповић, свештеник, Заблаћ, срез травањски, округ чачански.
26. Миленко Браловић, општински писар, Негбин срез златиборски, округ ужички.
27. Миливоје Ж. Пауновић, учитељ, Мионица, срез колубарски, округ ваљевски.
- 28/9. Милутин Марин учитељ, Заграђе, срез качерски, округ руднички.
30. Миодраг Ступаревић, ђак, Београд.
31. Михајло Поповић, земљоделац, Реброво, срез рамски, округ пожаревачки.
32. Михајло Стевановић, учитељ, Врање.
33. Новица Пантовић, земљоделац, Бачевица, срез гужански, округ крагујевачки.
- 34/5. Павле Стојадиновић, земљоделац, Водице, срез јасенички, округ смедеревски.
- 36/7. Панта Буквић, земљоделац, Остружница, срез посавски, округ београдски.
38. Сава З. Илић, трговац, Петровац, срез млавски, округ пожаревачки.
39. Сава Радојевић, земљоделац, Јабланица, срез златиборски, округ ужички.
40. Сима Аврамовић, трговац, Врање.
41. Стеван Радовановић, учитељ, Велики Поповић, срез деспотовачки, округ моравски.
- 42/3. Тома Ј. Тодоровић, економ, Влаш-дѳ, срез моравски, округ пожаревачки.
- 44/5. Трајко П. Ристић, учитељ, Сараорци, срез орашки, округ смедеревски.
46. Чедо Тодоровић, учитељ, Сремчица, срез посавски, округ београд.
47. Јован Ст. Илић, земљоделац, Тамњанци, срез белопаланачки, округ пиротски.
- 47/66. Михаило Петрић, књиговођа, Београд.
51. Андра Гавриловић, чиновник, Београд.

Дунавске Лајансове:

1. Богдан Николић, економ, Кнезсело, срез нишки, окр. нишки.
2. Божидар Сташић, економ, Маслаћ, срез жички, округ чачански;
3. Војислав Бранковић, земљоделац, Жабари, срез ваљевски, округ ваљевски;
4. Гаврило Вучићевић, економ, Остра, срез љубињски, округ руднички;

5. Глигорије Петровић, учитељ, Велико Градште срез рамски, округ пожаревачки.
6. Милан Глигоријевић, учитељ, Неменикуће срез космајски, округ београдски.
7. Петко Петковић, учитељ, Брајић срез таковски, округ руднички.
8. Спасоје Срџан Новаковић, учитељ, Београд.
9. Стеван Гужвић, свештеник, Топола срез јасенички, округ крагујевачки.
10. Иван Јанковић, свештеник, Миличици срез подгорски, округ ваљевски.

Дунавске Прокопове:

1. Аранђел Марковић, земљоделац, Турлине, срез нишки, округ нишки.
2. Атанасије Јовановић, практикант, Врање.
3. Душан Мијановић, пчелар, Власотинци, срез власотиначки, округ врањски.
9. Ђорђе Димитријевић, баштован, Обреновац срез посавски, округ ваљевски.
5. Живадин Витомирац, земљоделац, Милошевац срез орашки, округ смедеревски.
6. Јевтимија М. Поповић, свештеник, Печењевци срез лесковачки, округ врањски.
7. Јован Крајунац, трговац, Краљево, Село срез алексиначки, округ нишки.
8. Јован Ристић, учитељ, Прибој, срез пољанички, округ врањски.
9. Јота-Јован Ницић, економ, Бољевац, срез Бољевачки, округ тимочки.
10. Коста Брадмилер, берберин, Костолац, срез пожаревачки, округ пожаревачки.
11. Лука Стојановић, земљоделац, Јајинци, срез арачарски, округ београдски.
12. Марко Марјановић, земљоделац, Стубо, срез ваљевски округ ваљевски.
13. Никола М. Ђирковић, земљоделац, Црљенац срез млавски, округ пожаревачки.
14. Радоивоје Ј. Романовић, земљоделац, Соколић срез љубички, округ руднички.
15. Радован Ристић, земљоделац, Зајечар.
16. Спасоје Милошевић, земљоделац, Јагњило срез јасенички, округ смедеревски.
17. Сретен Петровић, учитељ, Самашле срез жички, округ чачански.
18. Стеван Милосављевић, учитељ, В. Моштаница, срез посавски, округ београдски.
19. Стојан Стојановић, пчелар, Власотинци, срез власотински, округ подрински.
20. Драгојко Јошић, земљоделац, Салам Црбарски, срез мачвански, округ подрински.

Општи преглед

И. Излагача:

По списку изведеном из пријава, које су као и списак уређене по азбучном реду, — свега излагача било је то:

а. Срба из Краљевине Србије и других Српских крајева	540
б. Бугара	16
в. Руса	1

Свега излагача 557

II. Nagrada:

1. Првом премијом Народне Банке од 300 динара	1 излагач
2. Четири награде Народне Банке по 50 динара	4 излагача
3. Београдске Задруге од 100 дин.	1 излагач
4. Министар. Народ. Привреде и то:	
а. Пресамa за вештачко саће	6 излагача
б. Истресалицама	12 "
в. Топионицама воска	2 "
5. Срп. Пољопривред. Друштва и то:	
а. Топионицама воска систем Rietsche-а	3 "
б. Истресалицама систем Бурдан-Беноа	3 "
в. По 5 кошница „полошки“ са по 20 оквира марке А. Ж.	3 "
г. По 5 кошница „полошки“ са по 16 оквира марке А. Ж.	2 "
	Свега 37 излагача

Сем ових већих награда награђено је мањим наградама Српског Пољопривредног Друштва и Министарства Нар. Привреде и похвалицама 389 излагача
Свега је награђено 426 излагача

III. Распоред свију награда:

1. Горе побројаних већих награда	37
2. Похвалицама	206
3. Мање награде:	
а. Пчеларство Гавриловића	200 ком.
б. Збирка справа од трутол. и чистача	200
в. Чистача	20
г. Трутоловки	30
д. Пчеларске капе	10
ђ. Кошнице полшке А. Ж.	51
е. Дуваљке:	
Јајансове	10
Прокопове	20

15. августа 1911. године.
Београд

Председник Оценјивачког Суда,
Влад. Кушановић.

Чланови:

Д. Буричић, Мих. Ступаревић, Моша Х. Габај.

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ

у складу са

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ

ПОШТЕ

на основу најновијег решења од априла
1899. год. српског друштва уноси
пошта бесплатно.Цена оглашавања већешака је из
последњег издања.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годињу 6 дина, на пола годиње 3 дина.
чланови помагачи, чланови синих друштва,
позарушени, ости, школе, земљопоседе,
поштом ствари: газда, јавни, мајстори,
земљопоседничке зајнице, и чланови
шума добијају лист у пола цене,
ако положе претплату унапред за целу
годињу.

У АН СРБИЈЕ

на годињу 8 франка, по срп. платно-
прив. уредушени и платно платно или
и српске земљопоседничке зајнице и чланови,
цркве, школе и мајстори до-
бијају лист за 6 франка, кад унапред
положе претплату и кад се претплата
код спог уредушених премо него не ни
се лист сагати.

из Срп. Пољ. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајкоћ.

БРОЈ 28.

БЕОГРАД, 10 ОКТОБАР 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ:

Индисја пловна „тркачица“ — Д-р Бор. Радич.

Сказице — Д-р Ур. М. Стајкоћ.

Уршатица између црпе и домаћег говеца — Драг. М. Дероко.

Зашто калемасе шљане не рађају? — Стен. Ј. Иванковић.

Питања и одговори.

Забавка: Како је постала гусеница. — Не боји од првог казара.

Поздрав сцене.

Додатак „Тежак“: Потпомагачи пољске аграрне у Швајцарској од
стране Савеза у 1910. година. — Драг. Вуличевић

ЖИВИНАРСТВО

ИНДИЈСКА ПЛОВНА „ТРКАЧИЦА“.

Од страних пловака (патака, шотакá, раџа) ми смо присвојили *Пекинкињу* и *Ајлсберку* и то с пуно оправданих разлога, јер су у сваком погледу обдарене извршним привредним особинама. У новије доба пак, отпочеше у средњој Европи да одомаћивају једну нову врсту пловака: *Индијску тркачицу*. Ја сам ју видео и упознао, па хоћу да ју нашим домаћинама опишем и да им ју топло препоручим, јер она, по њеним врлим особинама, то заслужује. Она је по перју шарена, али су Европљани већ успели, да ју однегују у сасвим белој боји.

Она пловка не шевећи у ходу као остале пловке, јер има дуже ноге, па кочоперно и лако трчка, па ју зато и зову тркачица. И шарена и бела сорта имају поносито, усправно држање, веселе су и живе природе, поверљиве су до крајности, скромне су и савачим задовољне. Врло се лако дају неговати и на мањим, скученим просторијама, и ако су и њима пријатнији и подеснији већи излази, градине и ливаде, не толико шетње ради, колико с тога, што ту налазе у довољној количини и биље и животињске хране, која им прија и од које се гоје, не ишчекујући сваки за-

логај из, може бити, штељиве руке домаћинине. Животињску храну врло радо једу, па с тога у слободи, у пољу, и пождуре сналасто пужева, гусеница, бува итп., па су с тога и сваком градинару — баштовану добро дошле. Па и млади пловчници, велики су прождрљивци и с тога добри помагачи градинару при сатирању и утамањивању градинарских штеточина, а својим дугачким ножицама не штете површе, а и неће да га окусе, докле год проналазе црве и бубе, а тога у градини увек има у изобиљу; дакле, они су нам у истини прави пријатељи, а никако штеточине. Свој дебео кљуц дубоко у земљу забадају тако, да њиховом живом оку ни јелан црв умаћи не може. Треба их само посматрати, како су једно другом завидљиви, кад неко од њих неки мастан и замашан пљен пронађе! Домаћина, код које сам ову врсту пловака видео и упознао, увераваше ме, да их слободно, без икаквог страха да ће неку штету учинити, пушта у градину и оне се увек с пуним гушама, које, као циганске торбе, до земље висе, на легало враћају, не тражећи од домаћине, да им она које зрно, или другу коју храну, за вечеру добаји. Према томе, оне се врло јевтино и саме исхранују.

Излежене пловчице, после једнодневне гладовања, треба хранити млеком замењеном кашом од кукурузног — пројиног — брашна, или од пшеничних мекина; тако их треба хранити 5—6 недеља. Овој смеси треба додати исецкане салате, спанаћа, или ма које зелене траве, а најбоље коприва, што не само да пловчиће хране и здраве их одржава, него их и од болести чува. Па и за старије пловке, коприва је лековита трава. Пловке, којима се уз редовну храну додају барене и исецкане коприве, никад неће боловати од „гравнице“ и „грчева“, којима су болестима пловке у опште подложне. После поменутог времена, треба пловчиће редовно два пута дневно хранити одпадима из кухиње, али им то увек треба уситити; у храни пловке, као што је познато, нису изабирачице, само храна не сме бити укварена, смрдљива; уквар-

рену храну неће ни да окусе, о чему ме је дотична домаћиниа очигледно уверила. У вече, пред легање, треба пловкама дати коју прегреш зривља. За чудо је, да ове пловке нерадо једу омас; кукурузом их треба хранити само преко зиме, кад већ отпочну „носити“.

Ове пловке, на прво место, *врло добро носе*; просечно снесе 130—150 јаја годишње једна пловка, а није никаква реткост, да је јаје 80—100 грама тешко; имао сам прилике да видим пуно котарицу јаја у тима теклинама; укус им је као у кокочијих јаја, дакле немају онај особени укус, кога имају јаја осталих пловака.

Раније изведене пловке отпочну са носивом још пре зиме, па онда никако и не престају носити. Доцније изведене отпочну да носе при крају месеца јануара, или у почетку фебруара.

Шарена, оригинална врста, врло је променљива у шаревилу перја, док бела одлика бива увек чисто бела, па је у ове и месо нежније, укусније, а перје се, као и гушчије, може врло добро употребити за пуњење јастука итп.

Са наведених особина, које ову врсту пловке одликују, не би лоше било, да ју и наше домаћинице у своја јата унесу.

БИЉНЕ ШТЕТОЧИНЕ

СКАКАВЦИ

И скакавци могу нанети осетне штете дувану, кад се у већој мери јаве, за то налазимо за потребно да и о њима овде кажемо коју реч.

Скакаваца, који дуван нападају, има неколико врста, али ми ћемо овде поменути само оне, које су најштетније по дуван.

Египатски (мисирски) *скакавац*. (*Acridium aegyptium* L.). Овај је скакавац мрко црвене до мрко сиве боје. Крилни кашци су му мрким пегама попрскани и дужи су од тела. Крила су стакласте боје са црним жилицама испреплетана: Дужина тела 32—50 mm. а крилних капака 42—48 mm. (Сл. 22).

Сл. 22. — *Египатски скакавац*, *Acridium aegyptium* L.

Овај скакавац живи у земљама око Средиземног Мора, а налази се и код нас.

Женка снесе у земљи, на 2—3 см. дубине, 60—100 жуњастих јаја у нискама, која су облика елипсе и дугачка до 7 mm. Ниска са јајима је облијена пенастом и лепљивом масом, која се доцније сасуши заједно са тровицима нахватање земље и потпуно стврдни те добије облик кобасице.

Време испицења ларви је различито, и зависи у великој мери од климатских прилика. Безкрилне ларве после неколико прескочења претварају се, у току од два до три месеца, у савршене скакавце.

На дуванштима налазимо на већ одрасле скакавце од краја јуна па до половине септембра; најчешћи су и особито живахно лете у августу.

Ларве нападају дуван од јуна до августа. Прве ларве, које се појаве, воде порекло из јаја, која су прошле јесени снесена, а доцније ларве из оне генерације, чија су јаја снесена у мају од савршених женки, које су презимиле по цукотинама одјестења и дрвета и испод опалог лишћа и траве.

Сл. 23. — Лист од дувана, који је нагризла по средини ларва *египатског скакаваца*.

Дуван не нагриза само скакавац већ и његова ларва, која одмах по испицењу падне на дуван. И у колико се више развија, у толико и њена прождриљивост расте. Овим се једино може протумачити ова прилична штета, коју скакавци наносе дувану, и која се не састоји толико у смањивању жетвеног приноса, колико у убијању квалитета дувана, нагризајући најбоље листе — средње и вршно. У овом погледу најомешнији је одрасли скакавац, јер за врло кратко време промени по неколико места и на тај начин један велики број листова оштети.

Ларва скакавчена нагриза лист у средини, између два споредна дамара (перва). Рупе на листу су велике и везане уским каналима. Ивица рупа су неправилне и ретко достижу ивицу листа (периферију). (Види слику 23 и 24). Одрасли скакавац (а такође и његова нимфа)⁴ нагриза лист од ивице његове ка средини, правећи том приликом велике исечке (сегменте), као што показује Сл. 25. Чим је скакавац једном престао да једе један лист, више се на њега не враћа, свакако због тога, што је лист услед нагризотина нагуби сочност и постао спарушен, те штеточник услед тога није више пријатан за јело.

Сл. 24. — Лист од дувана, поједен од ларве египатског скакавца.

Код нас није запажено до сада, да је скакавац ма где осетно оштетио дуваче, као што то бива у другим земљама, изузимајући оне године кад се скакавац у маси као „напаст“ јаве. Онда они не штете ниједан усеа, па природно, ни дуваче.

Код нас су обично штете од њега не приметне и само по где-где може се видети оштећено лишће, и за то сматрамо скакавца, бар у нормалним годинама, као најневинијег штеточника.

Скакавац је у опште тешко таманити, јер је доста брз и вешто се сакрива.⁵ Нарочито га је тешко

⁴ Нимфом се казива стидљив розовиша висости пред последњим прелазницом.
⁵ Цигутра, пре сучачеа износила, ни је весна тром и тежка, и обила га је врло лако хватати.

сузбити у дуваништима која су у близини шума, шипрага, винограда, пашњака, ливада и утрина, где он

Сл. 25. — Дувачки лист, наједен с врха од египатског скакавца

налази веома zgodних места за сакривање, у којима га је врло тешко наћи и ухватити.

Далеко више успеха пружа уништавање његових јаја, која су у земљаним гмизама увијена и на 2—3 см. дубине у земљи укопана. Знак за распознавање ових гнезда јесу угинуле женке, које обично пошто снесу јаја одмах поред гнезда угину.

Сем египатског скакавца дуваче нападају и још неколико других врста скакаваца, које ћемо овде у кратко описати.

Саблаш — скакавац (*Barbitistes Yersini* Br.) Глава и пилци су код саблаша црвенкасти, вратни штит зелен, позади црно оивичен. Крилни капци код мужјака црвени, а код женке жути. Ноге зелене. Задњи део тела рђасти црвен, мрко пегав. Дужина тела 20—25 mm. (Сл. 26.).

Сл. 26. — *Саблаш* (*Barbitistes Yersini* Br.).

Живи највише на шибљу.

На дувачу се налази од јуна до септембра усамљен, где лишће глода. Пошто у малом броју по дуваништима живи, то су и штете од њега врло незнатне.

Тавкаш (*Leptophyes punctatissima* Bosc.).

Овај је скакавац зелен, попрскан црним пегима. Пилци су бели са црним уским прстеновима. Вратни штит с обе стране има жуте линије. Дужина тела код мужјака 12 mm, а код женке 16 mm.

Живи на шумском дрвећу.

На дувачу се налази од половине јуна до почетка августа.

Ларве нагризају лист близу ивице и врха, правећи мале, округле рупице (сл. 27.), док одрасли скакавац нападају лист у средини између споредних ребара.

Сл. 27. — Дувански лист најједен у врху преко ивице од *мачкаша скакаваца*.

Већу штету могу да причине дувану, кад се у већем броју јаве, што је у осталом врло ретко.

Српаста скакавац, четворотачкаш (*Phaneroptera quadripunctata* Brunni).

Скакавац је жуто зелен. Крилни каици су краћи од крила. Дужина му је тела 13—15 mm.; крилних капака 18 mm. (Сл. 28.).

Сл. 28. — *Српаста скакавац* (*Phaneroptera quadripunctata* Brunni)

Живи у трави на влажним местима, у шибљаку, по виноградима.

Како ларва, тако и савршен скакавац наносе, у времену од почетка јуна до половине августа, приличне штете дувану. Правећи по целом листу мале рупе (Сл. 29.), он на тај начин један приличан део бербе декласира и штети.

Репаста скакавац (*Locusta sandata* Charp.).

Због оног и сувише дугачког репељка—легалице на задњем делу тела женке, кроз које она спушта јаја у земљу, назват је репаста скакавац. Овај је скакавац зелен, а по трбуху и ногама чешће жут. Дужина тела код мужака 21—26 mm., код женке 30 до 37 mm. Дужина репа 37—40 mm. (Сл. 30.).

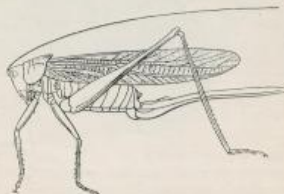
Живи у жигу и на дрвећу.

Сл. 29. — Дувански лист најједен од српастог скакаваца.

На дувану се налази у јулу и августу и нагриза лишће са ивице, не штетећи дамаре.

Редак је доста и за то је безопасан по дуван.

Сл. 30. — *Репаста скакавац* (*Locusta sandata* Charp.).

Има још неке врсте скакаваца, које дуван нападају, али их ми овде нећемо помињати, пошто су штете од њих веома незнатне.

Добро хранење — много бубкање.

Човек не може са четири коња у кућу увести, колико може жена кеџом из куће изнети.

НОВИНЕ И ПРОНАЛАСЦИ

УКРИТАЊА ИЗМЕЂУ ЦЕБУ И ДОМАЋЕГ ГОВЕЧЕТА.

Пре наведеног времена пшеница су се позаваним пољопривредни листови, нарочито немачки, о резултатима, који се постизали при укритању грабовог говечета са машини домаћим говечетом.

Повод тога највише је дао сам дар Вилем II, који је ту ешаро на свују Немачког Пољопривредног Друштва говорио о овој ствари, руководећи се најновијим укритањима на свом имању у Кадниену.

Укритања овакве природе нису ништа ново за Европу. Још у 17. веку вршена су у Холандији у велико укритања између цебу и домаћег говечета, а познато је, да у Белгији, Француској и Бугарској још одваја у летима тамошњих говеди теме и добина рани. Сем тога, у Немачкој су вршена таква укритања у међу времену од треће до шесте десетине прошлог века, а до ешара су вршена већи број укритања између цебу и домаћег говечета у врсту домаћих животиња Пољопривредног Института у Халеу на Саксу.

Циљ ових редова је, да се знасеу наде и очекивања, а затим стварни резултати који су постигнати.

Пре свега веровао се, да ће се овим укритањем повећати тежина, гојазност, мачиност и већа масноћа меса, а затим, да ће се тим укритањем произвести чвршће потомство, које ћеће надмашити наведеног бовестима, појила поднеге наше домаће говече, а од којих је цебу поштебени, и најзад, да ће се добити екадацији и подеснији облик тела, него што га има наше домаће говече.

У колико су сва ова очекивања била фантастична и несвојина, доказало нам је велики број цебу мезеца, добијен под руководењем еливног проф. Кина у горе поменутом врсту. То дугогодишње, до сад још неубавиковане резултате, навео нам је врли проф. Д-р Симоа фон Натузине,¹ садашњи директор ветог врта у Халу. Сем тога проф. фон Натузине у „Кинином Архиву“ (Kühn-Archiv, I. Band, 1911.) износи нам појединачно и недрвно све покушаје и резултате, постигнуте приликом укритања цебу са европ. дом. говечетом.

Ево резимираних тих резултата: На укритања цебу са француским говечетом, чије нам фотографије износи аутор, дошло се до тога, да су тарњива, којима би се постигла већа телесна тежина код индивидуа произведених на овај начин, не само фанастична, већ шта више директно иду на штету еточарства у опште, а посебиде немачких дошнихких сојева. На у једном случају није се показало, да су овакви мезеци превалици тежином своје родитеље из групе европ. дом. говечета. Што се тиче гојазности, цебу има особину, која се налази код наших говеди: он на име нагомилана лој на нарочитим местима и то на реду и пшад грбена. Међутим поневања, биоа квантитативно било квалитативно, појединих меснатих делова, веће вредности није се никад појављивало у цебу мезеца, о чему ћемо ближе проговорити кад буде речи о облику тела. У погледу мачиности и веће масноће меса ни ту ипсу цебу мезеци

боље ереде. Аутор узима за пример праву мезеца деб-у-фризског, која не задовољава ни квантитивни ни масноћом меза (3,6—3,8%), да би мезецање имао јавног емиса е те тачке гледшта. Што се тиче чвршће и тмуног потомства према наведеним бовестима, о овоме постоје само претпоставке још ивичи непотврђене.

Тврдио се, да цебу има врло јаку моћ у преношењу својих особина. У ово не верује проф. фон Натузине, јер се то није дао увидети па неидентификаци мезеца; по и кад би постојала ова моћ, она би ишла само на штету облика тела у произведеним потомцима.

Многи тврде, да су бастарди већи од својих родитеља и да је тај случај код цебу мезеца; али из материјала, који се налази у Халеу, то се није могло проверити, јер ипсу ногу дозаци нескућиво од дужине ногу. Међу тим ипсу тела проароворана дужином ногу није жељени циљ модерног одгајивача. Сви су цебу мезеци врло високи на ногама, узали нарочито у задњем делу трупа тако, да кад их упоредице са спољашњим обликом нашег домаћег говечета, поређење изаваи по цебу мезеца врло невољиво.

Па свега овога ипаци, да цебу ни у каквом случају не може да поправа наше европ. говече. Сва укритања, која су вршена, показала су само ипацивнише говедарства, које се је дао открити и ипоравити једино болши набором и гајењем. По мишљењу проф. фон Натузине, есперименти, вршени на цареком добру Кадниену, били су у циљу да се колонизациа да продукт веће вредности а ипаци да се поравне европске расе, које би само на тај начин пала са оне ипсине, на коју их је пошла генцијалност и марљивост одгајивачева.

A. W. Дорно.

ЈАВНА ГОВОРНИЦА

ЗАШТО КАЛЕМЈЕНЕ ШЉИВЕ НЕ РАЂАЈУ?

Да би се побољшао квалитет наше домаће шљиве „Пожегаче“, која данас игра визну улогу у нашој извозној трговини, покушао се да се то побољшање њеног квалитета — круношце, постигне калемљењем. Ну, да би се и сама родност упоредо са круношћом шљива, постигла, узета је као најбоља подлога за калемљење шљива данарица, која је по својој дужности и бљуности најповољнија за ту циљ.

Резултати, који су добијени добљени од калемљене пожегаче на подлоги данарице, ипсу ни у колико одговорни очекиваном успеху, јер место стварног побољшања, како у квалитету, тако и у квантитету — добијена је само бљуност дрвета, а рода је било врло мало, а где-где и ни мало, тако, да су били они први поборици, који су највише полагали наде у калемљење пожегача на данарици, почели први и да се хладе. Данас су већ они екаони да верују: да шљиву у оните не треба калемити, већ је гајити овако, како су је ипсу стари гајили и подизали (махом из задњависа, припорака, а ређе на семена и т. п.), не уништујући се у поштитвању узрока: зашто калемљена шљива на данарици, слабо, а кад-кад и никако не рађа?

У последње доба наши држав. економи, приликом својих конференција, а и путем привредних листова, — нарочито „Техника“, врло су се често овог питања дотичали, и сваки је на своју руку по нешто значења као узрок неродности калемљене шљиве. Тако, неки су тврдили: да

¹ Landw. Umschau № 10, 1. Jahrgang; Deutsche landw. Presse № 46. Sem. toga Milchzucht № 15 и Minerva agraria № 12. Ипаци, додаци мезеца у овим укритањима, за то Deutsche landw. Tierzucht 17.

је томе узрок сама дурашност и бујност данарике, чији се склоп, чврстота и димензија капиларних судова битно разликују од склопа наше домаће шљиве „Пожегача“ и да услед тога неизмерна бујност подлоге гони и кавам шљаву на бујност, а у толико и на мању плодност.

Други су овог тврдили: да ту игра велику улогу процент врета у земљи; трећи: да је неплучан узрок положај и каквоћа земљишта и т. д. и т. п. — И када би се право судило свију горе наведених мишљења о узроку неравања кавамљених шљива на данарици; он би гласио: да у опште домању шљаву — „Пожегачу“, не треба кавамити на данарику, већ би требало, или поновно тражити какову сличну подлогу из варијетета шљива, или кавамити шљаву на шљаву, или је ипак и не кавамити, већ да и даље подижемо шљиваре по начину наших браћедога.

Да ли су предњи разлози у колико тачни, ја се у то већу упустити; мени је овде намера да понесем за сада само своја лична опажања, која сам стекла дужиим проучавањем овог штава.

Сво врте и сорте нашег благородног воћа, неко више, неко мање, преноси и задржава одлике своје мајке — матичњава, па било да се оно размножава — из семена, издавања, прироста или пак путем кавамљења, на подлогу родну њој.

У том пренашању особина својих матичњава, код без мило свију врте и сората нашег воћа, главну улогу игра, деловујућа воћка — матичњак, наузевши шљаву. Код шљиве не само да деловујућа воћка — матичњак — преноси све своје особине на подмаздак, но и поједини делови круне, као: гране, ластари, ветроваци и пунољци; сваки за се, преносе све своје особине на свој подмаздак у оној мери и у оној стању, у колико су оне тим особинама и одликама у том времену биле заступљене.

На овом природном закону и почива узрок, па што окамљенице шљиве на данарици, или којој другој сличној подлози, неке рађају добро, неке мало, а неке ни мало; или и ако рађају, оне то чине периодично сваке друге, треће или тек четврте године.

Дакле, главни узрок томе лежи у избору шљива, са којих узимамо кавам-гранчице у циљу даљег размножавања.

Но, и при самом избору кавам-гранчица мора се нарочита пажња обратити.

До сада су за кавам-гранчице узимале са шљива обично једногди вршни ластари, који су најзрелији; без обзира, што су то ластари неродни — јазовари, и као што напред рекох, као тваци и своје су особине пренели на цеху будућу кавам-шљаву, која ће нам нешто, или до у позну старост, или периодично бити неродна.

Оваквим невођењем рачуна приликом узимања кавам-гранчици, нарочито су предјачили поједини ереник војни расадници — чији су управници шљивали своје служитеље за узимање кавам-гранчица, а они, као нестручни и непосвећени, узимали махом све вршне једногди јазоваре, и са њима кавамљени шљаве.

Шљиве, окамљене оваквим кавам-гранчицама, свагда су неродне, и познају се од осталих родних шљива по уепривном порасту грана, и по сложености и метастом облику круне и што им је лишће већином круније, меснатије и углашатије боје, од боје листа родне шљаве.

Да би дакле, избегли неродност код кавамљених шљива, бољарско је, да пре свега узимамо само родне

кавам-гранчице — старе, и њима кавамемо Подлогу данарику.

Родни ластари или гранчице на шљиви су они, који су побочни из грана избали, и усађени више у страну, водоравно, а по дужини су обично кратки 5 до 10 см, и на врху њиховом поред терминала — вршног пуноља, налазе се са стране усађена још обично по 2, 3, а кад, кад и 4 мања пуноља, чија продукција имају изглед зачетка младе крунице.

Кад се овим кавам-гранчицама — шљива окамаје, већ у четвртој години прородиће, и стање ће бити плодна.

На овај начин кавамити шљаву „пожегачу“ на подлогу данарику, збоља поститиће се жељени унех како у квантитету тако и у квалитету плода; јер никада не може наша, односно, некавамљена „Пожегача“ достићи ову плодност: круношу и тежину, какову ће постити окамљена на данарици шљива.

Сав. Ј. Ивковић
в. економ.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

10. *Питање.* — Молим уредништво „Тежак“ да ме извести, како треба справљати „бордовску чорбу“ по начину, како г Бошко Бошковић препоручује?

Друго, молим вас, да ме повестите како се справља прашак за запрашивање лозе после пренаја, са тачном размером колико чеха треба пометати, и хоће ли ово бити добро средство против оидијума, јер у чланку г. Бошковића није јасно казано.

7. августа 1911. г.

Паша

С поздрављем
Мило А. Марјановић
економ.

10. *Одговор.* Бордовску чорбу треба справљати на уобичајени начин, синајући кречно млеко у раствор плавог камена све дотле, док фенолфталеинска хартија не почне да првени а лакмуова да плави. За прва два прскања употребити најмање 1½ кгр. пл. камена на 100 л. воде, а за 3-ће и 4-то прскање 1 кгр. Кишних година за прва два прскања 2 кграма, а за остала по 1½ кгр. на 100 л. воде.

Да би се цветови пред цветњом, а доцније и оплођени гроздови, спасли од пероноспоре, пошто је тешко млазевима из прскалице све гроцке лепо по-прскати, то су употребљује прашак описан у 20. броју „Тежак“, како би се та прашина прскања попунила. Тај прашак, дакле дејствује као предупређавајуће средство против пероноспоре на цвету и младим гроздицима, а у исто време и као одлично средство против „оидиума“ (плесан вин. лозе), те се не мора виноград обашка сумпорисати. Овај прашак растура један обичан радник мехом у висини највишег грозда и иде одмах за прскаче; на 3 прскача довољан је 1 радник „запрашивач“.

Прашак се справља овако: плавни камен се истуца или измелје на камену, на коме се глеђ за посуђе мелје, па се кроз најгушће сито просеје, а тако се и остали делови прашка (типс, сумпорни цвет, и лако

угашен креч у праху) просеју. Да би се креч добро уситнио, треба га више пута дневно овлаш водом прскати и превртати, па кад се претвори у прах, онда га сејати. Када је с тим свршено, онда се одмере тачне количине просејаног плавог камена, гипса и сумпора и према њима одређује колика ће количина креча за овај прашак требати. Ако се узме по 10 кгр. плавог камена, гипса и сумпора, онда ће се узети 6 кгр креча. Све се ово добро измеша и помоћу запрашничача растура. Оволика количина прашка потребна је за 1 хектар винограда старијег од 6 година, а за млађе садове 20—25 грама.

Б. Бошковић.

11. *Пишање.* — Молим уредништво „Тезака“, да ми позва преко листа одговорити:

Како се најбоље може до сејања сачувати растов и церов жир, и кад га треба сејати и како?

Јасеница — Неготин,
30-IX-1911.

С поштомашен
Петар Шучаћ, свештеник.

11. *Одговор.* — Растов и церов жир најбоље се може сачувати преко зиме у јами, која се ископа на каквом опедитом месту у земљи, у дубини која је потребна. Стране јаме могу се обложити сламом или шушњем, и у њу по том састви жир. Одозго се жир покрије такође сламом или шушњем, а за тим земљом.

Сејање жири најбоље је вршити с пролећа, чим допустити време и чим се земља открани и мало загреје.

Најбољи је начин сејања у браздама. Растојање бразде од бразде 20 см.

Јос. Буковла.

ЗАБАВА

КАКО ЈЕ ПОСТАЛА ГУСЕНИЦА.

Кад су први људи истерани из раја, и добри Авељ погнао од руке свога брата Каина, Аиђево смрти стаде пред Господа Бога и рече:

— Послао си, Господо, смрт на земљу, и људи су поврбани, да им је била потребна. Даруј ми снагу, да могу придржати све што наменим, јер то ће ми бити потребно у моме раду.

— Нек ти је даровано, рече Господ.

Тада аиђево сесте на земљу. Он даде заву снагу, и етранише шале и ноке и жељ за крваву. Тигар и леопард, који су до тада мирно пшени са овцама, добили такође нељаксту жељ за крваву. Орлови полетеше кроз ваздух, и својим снажним и оштрим канџама и нокама почеше пустошити птоме равнице и долине.

У депој природи зацари неслога. Сам Аиђево смрти узавео се и улаши својих деца, али се овет поче тешићи говорима:

— Зашто човек није сачувао свој лепи живот у рају. Ето, он је био непослушан према Богу и сам је тражио ову муку и борбу.

Онда Аиђево смрти испуни земљу разним дивљим зверињем, и назначи ноћ за време, кад ће се досађати свакојак зла.

За тим Аиђево смрти одмете кући првога човека и епусти се у багњу, где Мирза, мила сестра Авељова, неговаше воће и дјеће. Багњаци њена беше као један мали рач испуњен мисрсом и лавонима. Запхен се Аиђево и рече:

— Да ли још да нанесем веерше овој доброј мученици? Хоћу, рече. Нека буде баш тако. Добра душа и кад страда осећа радост и благодари Богу.

Он дуњу, а из рања, који се од његовог даха покреху, измани прокрављена гусеница. Она тога тренутка поче да мизи на обажљиве дрво пуно сочним зеленим лишћа.

Кад носе тога вазде Мирза у своју багњаци, зачуди се, кад виде, како је усугушешо дјево и лишће у дрвећа. Она се приближи једном дрвету и виде једну животињцицу са великим устима, како хавањавно ждере заостало лишће.

Увлашена Мирза побегне навраг и позва свога брата Сита: Хајде да видиш, рече она. Једна мала змија понела се на дрво и оно је на грани једе лишће.

Сит поје са њом, и угледивши гусеницу рече:

— Не, Мирза! Теби се само учинило, да је то страшна змија, а оно видиш да није. Ето, она има ноге, храни се лишћем, нема жаоку... Видећеш, еид њу ја њу уданити. За тим Сит затресе дрво, и гусеница паде на земљу.

— Немој да је улавиш, поче га молићи Мирза. Зар смо ми сами створени да једемо плодове наших воћака? Зар је животињцица знала, да је она багњацица моја највећа радост? Пустићемо јој на вољу, да видимо, шта ће урадити.

За тим је Мирза оградила гусеницу и јутром и вечером давала јој је све боље и боље лишће и дретове, колико год је она могла појести.

Кад Аиђево то виде, он се задиви и рече:

— Човек још није изгубио образ Божји. Гаедај, он је још кадар да чини добра своје непријатељу, и да за зло враћа добро. По том приђе гусеници ближе, дуњу на њу и она се учаури.

То је било у вече.

Рано јутру влашна је Мирза да обиђе гусеницу, али је није нашла. Место ње, нашла је њену, мазу сјајну чаурицу. Она се зачуди и отрча да зовне оца, мајку и остале укућане да виде, шта је било са њеном животињцицом.

— Погледајте јадно мало створење, које сам тошко неговала, умрло је... Али, ко зна, можда ће овет оживети, рече Мирза, и не знајући, да прориче оно, што ће се за нека догодити.

Адам, њен отац рече:

— То су тајне божије, шта ће с њом бити. Ми ћемо је однеи у кућу, па ћемо видети.

Једанпут, кад су они близи сви на окупу, чуше неко тихо аујање, и чаурици се полако поче кретати. Сви се окупише око ње, и поематраку, шта се дешава.

Уједанпут се сјајни гробни отвори, и из њега прву жива створење, оклињено крилцама, и полети мисреним дветињима расплетавати дрвећа.

Људи, који то поематраку, зарадоваше се, а аиђево им се јани и рече.

— Погледајте, како се из смрти оживљава... У сваком азу има и добра.

По руском.

НЕ БЕЖИ ОД ПРВОГ ПАЗАРА.

Невог сељака пригна жузда за новац, те насече једна кола дрва, и погна у обажљиве градић да прода. Пролазећи

поред своје кафане, сеоски кафеџија виде дрва, изађе из кафане и уопшта га за цену:

— Осам динара, одговори сељак.

— Чујеш пријатељу, рече кафеџија. Да дам ја теби шест динара пред кућом. Стовари дрва, прими паре, па иди кући те ради, да не даугубиш и ти и стога цео дан.

— Од осам динара не дам фејџија ни за пару, рече сељак, крену кола и продати пут.

Кафеџија виде да нема ништа од пазара, те и он оде у кафану.

Кад сељак стиге у градин са дрвима, затече цуну иду јачу кола са дрвима, која бејаху много боља од његових. Он стазе у један крај нијаче и чекаше неће ли који купац наићи.

Купци су дозвани, куповани су и одвајали једна по једна кола дрва, али његова кола нику и не погледа. Кад већ пресави подне, он погледа око себе беше остао сам, та још неколико, са тако истим лопим дрвима и товарима.

— Од нашег пазара ништа! — рећи ће један.

— Ништа! — рече други. Морашемо да дамо дрва пошто ното, или ћемо их вратити кући.

— Ко ће сад да мучи стоку, да тегли еводини терет, по оваком путу. Боље је дати пошто-ното, па како Бог да, рече трећи.

У том напје један купац и уопшта, пошто га му даду сви скова дрва.

Једни рекоше цену, једни оштале.

— Узмите ми по четири динара од кола, рече купац, па потераје дрва.

— Мени су пред кућом давали шест динара, рећи ће онај сељак.

— А што мени дао? уопшта га купац.

— Због моје луде памети, одговори сељак, крену кола и потера за купцем.

ИСПРАВКА

У 25. броју „Текста“, у чланку „Додатне метабисулфит калија при муљану и сиравању црног вина“, похотице нам се је поткрала једна грешка, коју овим путем исправљамо.

Тако, у другом стапу стоји: *а да доза од 20% кљука не прелази, а треба: а да доза метабисулфитка калија на 100 килограма кљука не буде већа од 15—20 грама.*

Како у поменутом чланку није довољно јасно казано, како се додаје метабисулфитка кљуку, то нека нам буде доушитоно за овом приликом то учинио.

Пре по што ће се метабисулфиткали додати шпир, прво се добро испити, као прањак, и онда испи у шаваљ, у који се точи шпра, па ова циментом, судом или шумном враћа у кацу дотле, док шпра у шаваљу и она, која испице на каце, по буду једнаке боје.

Што се тиче количине ове соли, коју треба додати шпир, треба се придржавати, овог правила: *у колико је грозђе трудније и време толикоје, у толико више соли треба додати, и обротно, у колико је грозђе здравије и време младније, у толико мање;* јер метабисулфит иначе успоравља врење, па кад се и више дода кљуку па задном времену,

које је неповољно за врење — онда врење може да свим да пресеки или одтожи за дужа време, што свакико, било једно или друго, не би било ни мало корисно по квалитет вина.

Уредништво.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Заливање биља зиме.

Заливање у право време у умереној топлоти у кућу успешног узрасног биља и цвећа, главни је услов њаганог напредовања преко зиме. Као правило треба да служи ово: што је место, у ком су биљке смештене, влажније и хладније, тим мање треба заливати; а напротив, што је место сувије и топлије, тим више треба заливати. При свем том, треба ппак наизити, да земља око корена буде *умерено* влажна, дакле: ни сува, ни мокра.

— k.

Кресање воћака.

Зимско кресање воћака, може се вршити преко цело зиме; а иако је зимско кресање тежак посао, то га треба врло пажљиво завршити. Главна је ствар код кресања, да воћка добије јен облик, да је довољно у грамама разврстана, и да нам донесе што више рода. Против овога поседљети највише се грешни, јер новачки, који се кресања приме, одсецају место незгодне и паздне границе. Зато треба пазити на оно: свака незгодна граница је при дну дебла, а при врху тања, док је код паздних граница обротно.

— k.

Сејање першума с јесени.

Познато је, да першун врло споро нице, па ако нам рано с прелазе време испричи раније сејање, онда наш першун за ту годину замасни. С тога је врло добро, да першун посевимо с јесени, јер онда јесени и зимна злата поспомажу његово ишјање, па већ рано с прелазе овежине першунуном масевне зеје. За јесени сејање боље је сеио од прошле године, него летошње.

— k.

Против зечева.

Сваке зиме нам зечеви велике штете почине на младим воћкама, јер у недостатку друге хране, кад је зима снеговита, најрадије глеђу кору са младих воћака. Оно је најбоље средство висока ограда, да зечеви не могу до воћака доћи; али где тога нема, онда је најбоље да се зли креч ипаган гомећом врзу и том смесом воћкице премажу. На тако премажене воћкице неће лечени да глеђу. Јеш је боље, да се тој смеси доине и мало престога, црног карбона.

— k.

Жути вучак као љубре.

Жути вучак (жути дупина, вучји боб), врло се добро може употребити као „зелено љубре“ за нековита оошпашта. На такава земљишта треба вучак у густо „са сачму“ посејати, па кад буде у пуном цвету, онда га заорати, јер онда даје највише материјала за љубрење.

— k.

Потпомагање пољске привреде у Швајцарској од стране Савеза у 1910 години.

Швајцарска трговачка, индустријска и пољопривредна комора поднела је Савезној Скупштини извештај о својем раду у 1910. год.

Извештај овај показује преглед важнијих суми, које су као помоћ, за равне гране пољопривредне, издате у прошлој години.

Цифре у заградама означавају суме предвиђене у буџету за 1911. годину.

Школе и огледне станице.

а) На издавање 11 ђака благодјеланаца, издато је 2.700 дин. (5.000)

б) На трошкове теориских и практичних ратарских школа одређена је једна половина од целокупне суме одређене за наставу. Ово важи и за све остале школе, код којих није селективно предвиђени трошкови.

По школама је било ученика :

У Циринској школи у Штринсхофу 69, у бернској у Риги 70, у валдској у Екони 11, у којеибуршкој у Циринџеру 28 ђака. Целокупни издатак за наставу износио је 108.015 д. од које је суме 74.007 дин. (56.806) поднео Савез.

в) Окружну Повртарску Школу у Женеви посећивало је 33 ђака. На ову школу издао је Савез 15.814. д. (16.258)

г) Зимске пољопривредне школе, којих је на броју 15, јаво су посећене. Број ђака износи 874. Издатак од стране Савеза износио је 120.309 д. (132.955). Бернска школа у Риги (Rüti) по најбоље је посећена била, јер је закључно са финансијима походио ту школу 192 ђака. Суворе (округ Лицерн) посећено је 110, а Бруг (окр. Уругау) 106 ђака.

д) За путничке курсеве и огледе окрузи су издати 72.400 дин.; за млекарска и стајска поштивања 6.923 дин., за алиско поштивање 297 дин., за општо ђубрење ливада 1679 дин. Целокупна сума износи 81.298 дин. од које

је суме половину у 40.649 дин. (45.000) примио Савез на себе.

ђ) Од виодењских школа постоје две (у Ргаз — Vevey-у и Аувенијер-у) које су узел оскудице у ђацима престаје радити; сада је се само задржала немачко-швајцарска општа школа у Wädenswil-у, којом рукоје директор Савезне Огледне Станице за воћарство, винодење и градинарство — у истом месту. Трошкови око наставе за ову школу износи 19.608 дин., од које суме као субвенцију, у дин. 9.804 (9.665) даје Савез. На воћарском и виноградарском курсу било је 8, на градинарском 8 ученика, а на курсу за старије градинарске помоћнике било је 9 посетилаца.

Виноградарске огледне станице, које некалчно врше опште на дози са америчком подлогом, биле су одлично посећене; од којих је станица у Лоати добила од Савеза на одржање своје 18.465 дин. (20.050), а станица у Овернију 8.368 дин. (10.050). Главни рад свих станица састојао се је у сузбијању перовосепоре и преуређењу винограда. За резнице било је употребљено до 2 милиона америчанске лозе. Завод располаже угледним виноградом од 81 ара, као и са три сјада за производњу резница у простору од 117 хектара. Станица у Овернију купица је 485.000 т. америчанске лозе у Јужној Француској, од које је 438.900 т. по цени коштања (100 т. по 3.70 дин.) изаша. Године 1910., услед хладноће и влаге, пропала је извесна количина ових резница. Овај завод вршио је такође и продају приорава, али услед конкуренције приватних лозних расадника и незнатне тражње, показао је рђав успех. Било је продато 5.615 једногодишњих и 3.080 двогодишњих оживљених резница по цени од 15—18 дин. од 100 комада. Мање станице су у Леиндургу, Цирху и Тавну.

Целокупни издатак Савеза на лозне расаднике и виноградарске огледне станице износио је 39.720 дин. (41.565).

е) Знатне суме издате су на швајцарске огледне и

онитне станице. Издржавање завода у Либefeldу код Берна износило је 121.753 дин. (131.900, од које је суме 64.771 (65.700) утрошено на одржање централне управе и управе добара, а на мезарека и бактериолошка одељења издато је 56.972 дин. (66.200). Број филијала овог завода, који су вршили продају ђубрета, хране, средстава против филозофера, а стављени под контролом овога завода, износио је 145 на броју, што значи, два пута више него из 1909 године. Научно дељење мезарекних и бактериолошких одељења обухватало је у главном непитивања и употреби експришта, о употреби разних нових начина прераде млека и нестранивања уврота болосетима млека и сирева.

Ова три агркултурна завода у Цириху, Берну и Лозани учинила су издатак у 181.561 дин. (185.230). Завод у Цириху првио је непитивања и то: 3.265 проба са ђубретима, 434 са храном, 315 са екстринима и 71 пробу са разних травама. На основи контроле одговорности непитани производи обухватили диферацију од 23.271 тона, од тога је било 20.425,8 тона ђубрета, 2.836,1 тона сточне хране, 600,1 тона осталих средстава (главни камен и т. д.). Број проба, које су поновале у Бернски завод ради непитивања, износио је и то: ђубрета 3872, хранећих средстава 2166, плодова са оградних поља 2.509, проба земље 32 и разне друге пробе 20. На основи контроле гаранције непитани производи представљају диферацију од 45.255 тона и то: 27.263,2 тоне ђубрета и 17.972,2 тоне сточне хране.

За непитивања семена постоје два завода, један у Цириху а други у Лозани, на њих је утрошено 102.836 д. (107.300). Завод у Цириху извршио је 11.606 проба са семенима (детелина 3.300, трава 4.946, семена шумских дрвета 2.063, жита и маунастних плодова 273, ноивра и коренастих биљака 616, разних храни. плодова, предивних и улачних биљака 208). Укупно било је 29863 вакицијих непитивања. За земљорадничко непитивање количина семена износила је до 110 тона. Завод у Лозани непитивао је под контролом гаранцијом 1612 проба семена (према 1664 у 1909. год.). Ови огледи и опити на семенаретва порасли су на 21.029. Укупни издаци на ове швајцарске огледне станице износили су 406.151 дин. (424.430), примљено је било 103.113 дин. (94.400), датке, буџет свих завода био је интересан са нето 304.038 дин.

Годњишњи извештаји ових завода већином се публикују у „Landwirtschaftlichen Jahrbuch der Schweiz“.

ж) Швајцарска огледна станица за воћарство, винодеље и градинарство у Веденсвицу учинила је издатак у суми 92.478 дин. Кад од ове суме одузмемо 18.348 дин. примљено, онда остаје нето издатак Савеза у 74.040 дин. (77.500).

а) Три Мезарске Школе у Рати, Фрајбургу и Молени посетивали су 96 ученика, од којих је 50 посетивало школу у Рати. Пољовину издатака на издржавање ових ученика у 33.369 примио је Савез на себе.

Ковњарство.

Савезне пастушке станице и станице омича у 1910 год. итеу имале никакво појачавање куповином, шта више, из ових последњих било је продато 6 граа. Изузели су два граа која су у току године утинула, станице деона било је одељење: куповних пастува 2, поузерних 54, — 30 пастува теглеће расе и 2 магарда за прилози, што чини укупно 88 пастува. Од ових пастува било је у 1910. години 3.537 кобила опасано, а према пашоцима од приватних пастува

3.729. Приликом јесењих пашожаба депо је купио 63 приплодна ждрба за 22.245 динара (по 352 дин. граа). Крајем године стање прилодних ждрбаца бројало је 101 граа.

Целокупни издатак на пастушке станице износио је 333.563 дин. (403.800). Рачунајући примљено у 112.410 дин. (116.350), онда на Савез отпало у 221.153 дин. (287.450).

У 1910 години било је награђено 68 омича и 53 прилодних кобила сумом од 15.740 дин. Премиије су расподељене на 50 прилодних омича у суми од 3.000 дин., и на 25 прилодних кобила 3.500 дин., што чини целокупни издатак у 8.500 дин. Овај број показује према 1909 год. један мањак у 8.280 дин.

Од веће уе важности премиије коварског удружења. Код ових награђивања проште јесени учествовању: 21 удружење за гајење јахаћих кола, 32 удружења за гајење теглећих кола, укупно 53 удружења према 52 у 1909 год. Приликом награђивања примењивана су два система: дежом су се издавале научнале премиије за кобиле 220 дин., за омиче 60 дин., а дежом премиије од граа. Први је систем увнуг у год. 1910. тако, да су се награде од граа морале са 45 пара по грду повећати.

У 1909 год. било је ишањено 1544 награде у износу 79.925 динара. По награде удружења биле су наново додељене за 2.476 коња у суми од 117.240 дин. Од овога долазе 223 награде по 220 дин. за кобиле и 14.499 дин. за омиче.

Као и до сада биле су такође и ливаде субвенциране. Величина субвенције управљала се је према броју омича са допањаним нореклом које су употребљавале дотичну ливаду. Од стране Савеза издато је за 81 ливаду које су биле са 1322 омиче попасане 50.049 дин. У 1911 год. одређени кредит на име помози за коварство, поред осталих издатака на пастушке станице, износио је 167.000 д.

Говедарство.

У 1909 години било је награђено 3.939 прилодних граа са 334.001 дин. А у 1910 год. награђено је 3.651 бик са 312.353 дин.

Нове загарантоване награде за прилодна граа биле су подељене за 3.987 граа у суми од 339.859 дин., што показује један вишак од 127 награђених граа према 1909 год., а у суми награда од 11.650 дин.

Швајцарска сточарска удружења мрпе и негасте расе говеди добила су по 2.500 дин. као награду на пашуларима за бикове. Даље, овим удружењима враћена је половина суме, коју су утрошили за гајење бикова. И то:

Удружењу за одгајивање мрпе расе говеди дато је 6.941 дин., а удружењу за одгајивање негасте расе 6.684 динара.

Од женских граа било је награђено 6.077 граа са 83.437 дин. Број награђених према 1909 год. је за 847 граа порастао, а у суми награда од 12.415 дин. Нове додељене награде за 9.203 граа изнине суму од 119.690 дин. Број награђених граа повећао се је за 341 граа, а сума загарантованих награда за 3.143 дин.

Код награда за прилодна стибана и прилодне фамилије однеси су били одељени: од додељених награда у 1909 год. језва су се 90% морале неоплатити т.ј. 508 награда у суми од 129.172 дин. Нове одређене награде за 249 граа изнине су суму од 24.336 дин. Одговарајуће, од вангона, додељене награде, достигале су суму од 53.289 дин.

што је познато, различит је. У једној групи величина улога је сразмерна штети или сразмерна уплаћеној премији, а у другој групи према броју осигураних граа. Други начин помње се у наештају Савезног Пољопривредног Департамана као бољи. Прва група показује од прилике исти број утинућа (3.2% према 2.9%), али једна знатно већа накнада штете од једног утинућог граа (206 према 108 дин. у другој групи). Ово је само по себи јасно, јер у колико је већи број накнада, у толико се и помоћ кантона и Савеза повећава.

Пољопривредна Друштва и Задруге.

Швајцарском Пољопривредном Друштву издато је на име помоћи укупно 30.000 динара, Савезу пољопривредних удружења романске Швајцарске 17.000 динара, Пољопривредном Друштву округа Гесинског 4500 дин., Швајцарском Алпском Пољопривредном Друштву 9000 динара и Швајцарском Градинарском Друштву 9500 динара. Швајцарски Селачки Савез добија на исплату трошкова свога секретаријата 25.000 дин., и за унапређење пољопривреде од стране овог удружења издата је нарочита сума од 15.000 дин.

* * *

Ако помотримо целокупне издатке које Савез за унапређење пољопривреде троши, видећемо, да је буџет Пољопривредног Одељења за 1911 год., узаш повећаних позиција за мезиорацију, сузбијање перноспоре и унапређење ситног сточарства много већи од буџета за 1910 год. који износи 5,228.914 дин. Чисти издаци, по одбитку примања ветеринарског департамана, и неких мањих позиција, износи 4,925.914 дин. Овим издацима треба додати још и 1,184.700

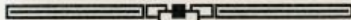
дин. која је сума унета у буџет Департамана Унутрашњих Послова за побољшање шумарства, лова и риболова. Ако апстрахујемо остале кредите за регулацију вода, одводњавање ритова (баруштина) у дин. 3,7 мил., онда Савез издаје на унапређење пољопривреде и шумарства 6,110.614. Од целокупних издатака у 1911 год. издају, као што се горе помње, 6,11 мил. дин. или процентима изражено 6 6/10 на унапређење земљорадње и шумарства. Ова је сума свакако знатна.

*

Упоредимо ли колико Србија даје за своју пољску привреду, видећемо сву мизерију наше привредне политике. Србија, чији извоз сачињавају искључиво пољопривредни производи, чија главна финансијска снага лежи у пољопривредној производњи, даје на унапређење ове гране свега: 1.135.224.30 динара, где долазе све пољопривредне школе, сточарски завод, Тончидерска Економска, ветеринарство, лозни расадници, хидротехничко одељење, лични расходи, субвенције Пољопривредном Друштву, Савезу Земљорадничких Задруга, Међународном Институту у Риму и т. д. Од те суме на унапређење пољопривреде даје само 244.500 динара, која је сума подељена на све гране пољопривреде.

Кад узмемо у обзир, да наша пољска привреда за хиљаду пута горе стоји од пољопривреде у Швајцарској, и да се она ни у ком погледу не може мерити са швајцарском пољопривредом, онда морамо доћи до констатације једног жалосног факта: да се код нас о свему другом више води рачуна, него о пољопривреди, која је извор и улога народног благостања.

Д-р Драг. Вуличевић.

ПРЕТПЛАТА И РУКОВИСИ

УЧУВАЈУ СЕ

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ

ПОШТЕ

на основу најбољег решења од априла
1869. гда. пренесу друштвеном поштом
пошта бесplatно.Цена огласама изложена је на
последњој страни.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

за годину 6 дина, за пола године 3 дина,
чланови поштом, чланови свих друштва,
поштата, подружња, осн. школе, читалнице,
војини станова кадра, јуна, ма-
ластари, земљорадничке задруге, и чу-
вара шума добијају лист у пола цене
ако положе претплату унапред за цео
годину.

У СРБИЈИ

на годину 8 франка, по срп. поштом,
при, удружених и њихових чланова као
и српске земљорадничке задруге и че-
ташони, цркве школе и маластари до-
бијају лист за 6 франка, кад унапред
положе претплату и кад се претплате
код своје удружених преко кига ће им
се лист слаати.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

из Срп. Пош. Друштва власник, председник: Влад. Кушњеровић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 29.

БЕОГРАД, 20 ОКТОБАР 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ:

Подмлађивање воћака. — И. С. Петковић.

Шта је мразоца — Др Ђорђе Радић.

Земљана рука. — Милосав М. Ђорђевић.

Ровац. — Др Ур. М. Стајић.

Бактерије и њихова примена у домаћем месту. — Др Коста Поповић.

Забавка: Селска баба.

? Михајло Радовић.

Гаровица.

Лично ситица.

Књижевност.

ВОЂАРСТВО

ПОДМЛАЂИВАЊЕ ВОЃАКА.

Подмлађивањем воћака подразумева се, што
јаче сасецање грана на круни, да би се подмладила
и оспособила за нови и бољи напредак. Правилним
подмлађивањем, добром негом и снажним хубрењем,
не повећава се само плодност, него се и век продужа-
ва воћка.

Сем овога, подмлађују се и такве воћке, које су
од мрза, града, ветра, болести и штеточина оште-
ћене. Подмлађивање се предузима код јабучастих воћа
све до 40 године, а код шљива до 20 године. Само
у изузетним случајевима може воћка старија бити.

Подмлађивање је најбоље вршити с јесени, месеца
октобра, али се може предузимати и за све време
мировања воћке (до пролећа).

Подмлађивање се врши:

1. Ако су воћке малаксале, те не дају добре пло-
дове и не терају јаке ластаре; већ само образују су-
вишне родне границе на штету целе воћке;

2. Ако воћке имају врло рђаву и ретку круну,
чије су гране или и сувише дугачке, или ка земљи
повијене;

3. Код воћака, чије је стабло несразмерно према
круни развијено;

4. Кад воћке болују од разних болести, као од:
жутице, (хлорозе) рака, кржаве паше и др.;

5. Ако су воћке градом, олујом, или другим ка-
квим елементарним непогодама оштећене;

6. Ако сорте нису за дотично место подесне; у
ком их случају треба прекаленити другом којом по-
деснијом сортом, и

7. Кад су воћке одређен простор крунама попу-
шле, те се њихови једногодишњи ластари не могу
услед тога правилно развијати и ширити.

Према наведеним узроцима и само подмлађивање
је, дакле, разно. Отуда и разликујемо јаче подмлађивање,
када се гране у што већој мери сасеку, и слабије,
када се гране у мањој мери сасеку, или боље
речено:

Подмлађивање на $\frac{1}{3}$, ако се гране сасеку за $\frac{2}{3}$
целокупне дужине; подмлађивање на *половину*, ако
се гране за половину њихове дужине скрећу, и под-
млађивање на $\frac{1}{2}$, ако се гране сасеку за $\frac{1}{2}$ цело-
купне дужине.

Код подмлађивања мора се нарочито pazити на
природан облик саме круне, кога се треба строго при-
државати, па било који начин подмлађивања изабрала.

Подмлађивање ће се у толико боље и успешније
извршити, у колико је пораст воћке снажнији и у ко-
лико је земља хранљивија. Воћке, које су бољешдиљне
и чије су жиле рђаве, не могу се само подмлађивањем
опоравити. При овоме, земља, као и хубре, играју
такође веома знатну улогу.

Код подмлађивања треба pazити, да се уколико
је год могуће чине мале ране и у што мањем
броју. Нови ластари најлакше избијају на млађим гра-
нама круне, те стога, такве гране треба чувати. Врло
је препоручљиво, да се деље гране скрате, на мес-
тима где се налазе слабије и тање гране; јер ће
рана на таквом месту пре да зарасте а и сам пораст
воћке умерити се. Да би пораст воћке био равноте-

ран, треба pazити, да се доње гране оставе дуже, као и оне, које расту водоравно.

Неки препоручују, да се подмлађивање целе крупе не изврши одмах у току једне године, већ постепено, у току 2—3 године. Неки пак остављају по неколико грана на крупи не сасечене. У оба ова случаја, повећава се још више неједнако кретање сокова и воћка услед тога не може доћи за дуго у равнотежу.

Сасечање грана врши се веома пажљиво; причињене ране треба да леже косо и да су што мање. Ране код већих грана, треба одмах оштрим воћарским ножем поравњати и воском замазати.

П. С. Петковић.

ГРАДИНАРСТВО

ШТА ЈЕ „ПРОКОЛАЦ“?

Како је ово зеље у „Тежаку“ само спомињато, а нико га не познаје, то су ме неколицина читалаца замолили: да их са овим зељем упознам, па, „ако је добро“, као што они веле, да га и они гаје.

Ево, ја им се радо одазивам, *јер је зеље заиста фино*, а можемо га и испод снега свежег имати, јер то и јесте прво зимско зеље, само што нашим домаћим приликама не одговара, да се и код нас на већим просторијама, као режимо купус гаји, пошто наш укус много не мари ни за обичан кељ, који се много лакше и успешније у великим главницама производи. Где је, на пример, неко видио, да наш сељак производи кељ? Нигде! А кељ је за летњу, као и за зимску употребу — ко га уме аготовити — и много мекши и много укуснији од купуса; па и као „салата“ на резанце исечен, посољен и сирћетом и зељином зачињен и мало обисерисан, много је укуснији, од на исти начин зготовљене салате од купуса.

Али, да пређемо на *проколац*.

То је једна одлика кеља (*Brassica oleracea bullata gemmifera*), а можемо рећи и најфинија од свију врсти свога рода.

Брфортски полу-високи с. шиблењ,
ико у природи расте.

Проколац има подужу стабљику са многим лишћем. У угловима овога лишћа порашћују ситни израсли, који се допије у ситне главчице — „проколне“ завију, због којих је ова биљка и име своје добила. Ове се проколне преко зиме секу и на разне начине готове, за јело. Укуса су много финијег и од најбољег кеља. Сеје се, расад производи и расађује као и обичан кељ или купус.

Проколац захтева добру и добро нађубрену земљу, на којој је пре тога био спанаћ, рани гра-

шак или друго које рано поврће, после којег ће се на исту леђу моћи да расади проколац.

Сеје се на добро спремљену изводницу почев од месеца маја, па све до Видовдана, то му је крајњи рок за сејање, јер допије посејан, а према томе и допије расађен, хрђаво завија главчице. Семе се мора врло ретко посевати, да добијемо што јачи и развијенији расад; то је први услов за добар успех. Расад може на изводници и високо порастати, али ње сме бити танак и вретенаст.

У колико је земља тежа, глинастија, хладнија, у толико се мора *раније* расадити. Допије расађен проколац може врло лако да не успе, да не завије главчице и онда је цео рад пропао. Али не треба са расађивањем ни да прехитримо, јер се биљке онда прерано развију, па онда и проколне хоће у топлијем још времену да се наглије развијају и онда неће да се углавче, него биљау као ружиче расцветане, а то не ваља. У разним положајима, може се само искуством утврдити право време за сејање и сађење, јер је главно, да се до чврстих главчица дође, због којих се проколац гаји.

Ако опазимо да ни у почетку месеца септембра неће главчице да се развијају, него да остају ситне, онда морамо онај лишнати врх на стабљу одсећи да биљка нише не порашћује у висину, него да сва снага оде на развијање и величање главчица. У случају, да се главчице правилно развијају, није потребно одсећати прокол. На против, кад прерано почну главчице да избијају, онда, као што сам напред рекао, бивају, истина крупније, али их бива мање и расцветане.

Главни разитак проколних почиње у првој половини месеца септембра; оне порашћују, истина, још и у месецу октобру, новембру, и ако време буде подесно и у децембру. Још неприметни израсли, у овима се месецима завију у пуне главчице.

Неки немачки повртари, веле, да одсецање врхови није никако потребно. Може бити код њих, где је хладније; а ја сам увек врхове одсецао, кад год ми поједини струковни нису хтели да завијају главчице, и увек сам добро пролазио. Они не дозвољавају ни то, да се и лишће сече, јер, веле, да је оно потребно за одржавање главчица. Ја сам и лишће секао и нисам погрешно; разуме се, у своје време. Зато нека сваки у својим приликама опроба: да не сече ни врхове ни лишће, као и да их у наведено време сече, па које

„Херкулес“, са височини
листовања.

буде за њега боље, нека се у будуће тога и придржава, јер се у томе погледу не може за то постављати опште правило.

Три добро одвојене проколце у природној величини од сорте „Херкулес“.

ју само као додатак и за украшавање других једл. Када би наступили јаки ветрови и сувомразиче, треба и проколац овлаш дугачком сламом покривати.

Најбоље су сорте: *Херкулес*, *Бриселски* и *ерфуртски*.

ЦВЕЂАРСТВО

ЗАЗИМЉАВАЊЕ РУЖА.

Калемљене руже су се раније могле видети само у варошким авлијама и баштама и то код имућнијих људи или великих љубитеља; данас пак, калемљених ружа има готово са врло малим изузетком свака варошка кућа, без обзира на њено имовно стање. — Од пре неколико година отпочели су и наши земљорадници да пресађују шипкове, дивље руже, у својим баштама и да их калеме лепим сортама ружа; за то ће те, данас, приликом проласка кроз села, видети у свакој башти по неколико разноврсних и врло лепих калемљених ружа.

Многи варошани, а и земљорадници, остављају своје руже преко зиме незазимљене, неки, што не знају како то ваља урадити, неки пак, што мисле да им мразиви не могу да нашкоде. Има их и који зазимљавају своје руже противу мразева, али то не ураде како треба. Обично се и код једних и код других, руже зазимљавају на следећи начин:

1. Уза сваку ружу, ако није било притке, исту наместе и онда принесу сламу или сено и све гране овим завију, па затим увезу канапом, — или каквом крпом.

2. Неки узимају разне поцепане хаљине или друге ствари и њима завијају круну, гране.

3. Неки за ту цел употребљавају шуму, шашу; узму по неколико снопа, поређају их око руже и пручем увезу.

Посао овај заметан је и скопчан са издацима, нарочито онамо где нема сена, сламе и шаше довољно. Сем тога, тај је начин и непрактичан, јер многе руже, а нарочито нежније, као „маршалка“ и др. премрзну са свим или само до стабла. Дакле штета је у оба случаја иста, а може бити и већа, што се лепа и ретка сорта може са свим упропастити и доцније тешко наћи.

Да свега овога не би било, показују како наша браћа Чеси зазимљују руже, који сам начин лично опробао и о добрим се странама његовим уверио. — По том се начину зазимљавање врши овако:

1. Треба направити више комада, према броју ружа, кукастих дрвета разне дужине, за утарђивање ружа за земљу. (види сл. 1.)

Сл. 1.

2. Треба ружу пажљиво одвезати, притку извадити и оставити за до године, ако је здрава, затим полако и пажљиво савијати круну и стабло ка земљи, и када се круна потпуно до земље савије, онда кукастим дрветом стабло ружино до саме круне за земљу причврсти. Ако је круна јако бокораста онда се мете какав штап преко целе круне да се гране боље приљубе уз земљу, за тим штап с обе стране кукастим дрветом утврди за земљу. (Види сл. 2.)

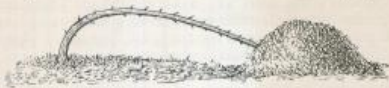
3. Овако пажљиво спремању ружу треба покривати ситном земљом, која се одмах поред саме руже ископа, а у пролеће на исто место враћа приликом откивања. Кома пак, из буди ког узрока није згодно земљу овако копати, може је и с друге стране донети. Покривање треба извршити што боље, како и најјачи мразиви не би могли ружама нашкодити. (Види сл. 3.)

4. Где је случај, да је стабло у руже дебело, те се не може лако и брзо савити, ту не треба хитати са савијањем, треба полако и врло пажљиво савијати круну докле се стабло буде подајо; ако се примети, да се више неће савијати, треба са тим престати и у таквом га положају оставити за дан два, пошто се потребно утврди дужином кукастим дрветом за земљу, као што се на слици 4 види. После тог времена

Сл. 2.

треба продужiti започети посао док се стабло не савије, а по том само круну земљом покрити, као што је мало пре речено. Бива и таквих случајева,

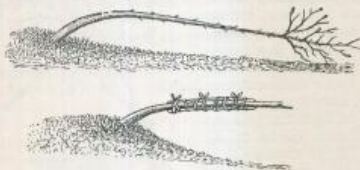
Сл. 3.

али врло ретко, да по које стабло приликом савијања прсне, излочи се, а то се дешава ако се нагло савија. Овако изломљено, напрасо стабло, треба пажљиво вратити у првобитно стање, исправити га, за тим калем воском рану замазати, око ње поређати неколико прутића и добро их увезати, као што сл. 5 показује. Кад се то уради онда наново савити стабло, и затрпати круну земљом на показани начин.

Сл. 4.

Овако, а пажљиво зазимљене руже, сигурно да неће измрзнути, па ма како велики и јаки мразеви били, пошто се земља само до извесне дубине може да смрзне. Зазимљене руже, како их већина зазимљује, морају измрзнути, нарочито после отопљеног снега или веће кише, када наступе јаки мразеви те смрзне мокро сено, или слама, чиме је круна била завијена.

Сл. 5.

Руже некалемљене, из изданака или припорњем изведене, као и оне ниско калемљене, треба такође земљом што више загрнути, као виноград, пошто се предходно сваки жбуј преко среде канапом или прутом повеже, као што сл. 6 показује.

Сл. 6.

У пролеће, када буде престала бојазан од мразева, треба полако и пажљиво све руже открити и оставити их да се саме исправе, па тек онда притке намештати и за њих већ усправљене руже привезати прућем, рафијом или канапом, у виду положене осмице — ∞.

Ризик.

Милоса М. Борџовић,
српски економ.

БИЉНЕ ШТЕТОЧИНЕ

РОВАЦ, РОНАЦ, КОЊШТИП, ПРОМИДАР, ДИВЉИ РАК.

— *Gryllotalpa vulgaris* L. —

Ровац је поћна животиња, тампо обојена. Она је међу бубама оно, што кртица међу сисарима, јер као и ова копа подземне ходнике.

Ровчев труп је ваљкаст с кратким ногама; предњи пар ногу му је преображен у широке штовчице за копање и веома су јаке.

Сл. 81. Одрасли ровац и његова ларва.

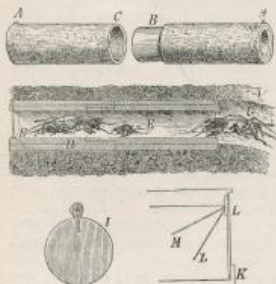
Близу земљине површине, у подземне шупљинице, женка снесе јуна месеца у гомилуцу по 200 до 300 јаја и ту их чува. Да би сунце земљу, а тиме и јаја, могло боље загревати, женка подгризе оним овог биљчица жлинице, те угину и тиме изложи оно место над гнездом непосредно утицају сунчаних зракова. Гнездо се састоји из једне округласте шупљине, величине гумчијег јајета, чији су зидови добро набивени. Од гнезда воде на све стране ходници, а један крајни, у виду лука, ходник води непосредно на површину земље. После неколико недеља из јаја се изведу мале ларве, које су без крила и веома сличне родитељима. Оне остају у гнезду и близини његовој све до јесени, хранећи се биљним коренићима. Ту се и по трећи пут пресуку и онда растура на све стране да потраже и припреме себи топле зимовнике у земљи. У пролеће се пресуку још два пута и тек у мају постају потпуно одрасли инсекти.

Ровац спада међу највеће штеточине у дувану; нарочито за младе дуванске расаде он је права папаст. Штегу проузрокује тиме, што подрива и подгриза нежне дуванске биљчице, услед чега оне већим делом угину, а расад остане проређен и намештљив. Појаве ли се више њих у расаду, он бива разорен и уништен, и произвођачу ништа друго не остаје, него,

или да посеје нов расад, ако није дошпан, или да купи расад од drugih proizvođača.

Субијајене и уништавање роваца. Роваца је најлакше таманити у доба кад је престао да носи јаја. Извежбано око може лако да нађе ровчево гнездо, по сасушеном и изумрлом биљу око њега. Нађемо ли гнездо, треба јаја у њему уништити. То ћемо да учинимо, ако цело гнездо аповом ископамо и на угањену ставу избацимо и нађена јаја или мале ровце у њему одмах ногом заљечимо; или ако у гнездо сипамо гас (петролеум). Гнездо можемо наћи и на тај начин, ако у ровчев ходник залучемо прст и по правцу, у ком ходник иде, потражимо гнездо. Ако су мали ровци напустили гнездо, онда треба на месту, где је од прилике гнездо било, извртети штапом или садњаком 10 см. дубоку рупу и у њу сипати до ¼ литра сумпорводоника.

У борби противу роваца људи измишљају разне начине да овој штеточини дођу главе. Од таквих начина је и клопка за хватање роваца, коју овде сл. 32. приказује. Клопка се састоји из две састављене

Сл. 32. Клопка за хватање роваца.

цевци (АС и ВА), дужине колико је ровчев ходник обично дугачак. И на једном и на другом крају цеви утврђена су два лако покретљива капка. Кад ровац пође кроз ходник, у коме је намештена оваква цев, он лако уиђе у цев, али покуша ли да изађе напоље, не може, јер се капши у поље не отварају, него само изнутра.

За хватање роваца многи употребљавају и саконце, које у земљу укопају и из којих ровац, кад упадне, не може да изађе, те га ту лако хватају и убијају.

Од природних непријатеља ровчевих највећи су: рода, врана, јаж, корњача и миш.

НАУКА

БАКТЕРИЈЕ И ЊИХОВА ПРИМЕНА У ДОМАЋИНСТВУ.

У природи се сусрећемо са једном групом организама, који су интересантни не само због користи и штете на чо-

века, већ и са својих разноликих функција, које нам се испољавају на различите начине.

То се органима зову **бактерије**; а наука, која се њима бави, назива се **бактериологија**.

Бактерије су у природи веома распрострањене, јер их налазимо свуда у великој количини. Њих има у ваздуху, у води, у земљи и безнауклетно на сваком предмету.

Њихова је пак великост по очевањаности огромна.

Бактерије су клице свију заразних болести код људи и стоке, те с тога бактериологија има у медицини веома значајну примену. Лекар, људски као и сточни (маршени), труди се, да ове т. зв. **патогене** бактерије што боље уопиша, јер ће се с њима онда борити с унеком противу њих.

У индустрији играју бактерије немалку улогу.

Пекар нах сипаваа мају на хлеб, гаји у исто време бактерије, јер су с њиме **квасне гљивиче** у стању, да дају хлебу зелене шућалинавог, пријатан мирис и уку.

Пивар и индустријалац шпиритуса обрађују највећу пажњу овог на **квасне гљивиче**, јер им оне требају за превирање одара јеменог односно инвертирањег ескрба.

У подуму су **квасне гљивиче** такође потребне, да изврше превирање шире грозња и воћа.

Пивар као и винар труде се, да уопише све оне бактерије, које су клице свију мана или болести пива и вина.

При конзервирању воћа и поврћа бактерије врше такође значајну улогу.

Превирање дувања је тако исто дело бактерија.

Топљењем коноза и мана тежи се, да се између сепалних азакана на струку укљони левак т. зв. **нишки**, јер је иначе немогуће одвојити их међу собом од струка, а ту дужност врше такође бактерије и т. д.

Најзад у пољопривреди су бактерије од неочењиве вредности.

Од млекара се мора захтевати познавање бактерија, јер се сусреће с њима на сваком кораку. Сипавањем квасног млека (бућера); сиправањем свију сорти сипира; сип сивавањајући млечни производи, као: обично квасно млеко, јогурт, кефир, кумис и т. д., све су то дела бактерија и неких других нижих гљиваца из групе *phycomycetes* (бућа).

У земљи су процеси бактерија такође од веома велике важности за похрану биљака. Без њих се не може замислити циркулација*) материја у природи. Неке су пољопривреднику веома корисне, а друге пак највећи непријатељи. Нарочито азот, овај даље елемент, који служи за грађу белачевина у биљној и животињској ћелији, налазимо је великој промени у својим јединицама и то искључиво утицајем бактерија.

Човек се дакле у животу сусреће на сваком кораку с бактеријама, те је и познавање њих свакоме потребно.

С тога ми је намера, да у кратким потезима изнесем најважније особине бактерија, имајући при томе у виду нашу домаћину, којој су ови редови на првом месту и намењени.

Бактерије су највећушњи органици у природи. Њихова је ситношћост таква, да их ми годин оком не видимо.

*) Под **циркулацијом материја** разуме се пут, који пређе једна елемент у својим јединицама, да дође опет у свој првобитној облици. На пр. азот врши биљака у облику соли азотне киселине или амонијака. Он пр. азот врши у облику белачевине, у наредној фази и животињској прима. При распадању белачевине у земљи животињској постоје се азот морталним као „органични“. У годинам стањеног бућера азот у земљи трип азот разне промене, док доспе поново у облици соли азотне киселине или амонијака.

Да их можемо узгледати, служимо се справима за јако увећивање т. зв. *микроскопима*.

Таква справа нас стиња у могућност, да сагледамо ове ситније организме и то, пошто их јако увећичамо, по неколико стотина до хиљаду пута.

Па ипак често пута нисмо у стању, да сагледамо бактерије, јер су повесне међу њима тако ситне, да се не даду видети ни највећим увећичањем.

Зна се па пр. да у повесном медиуму мора бити бактерија, јер наступају промене у њему, које се на други начин немогу објаснити. Научник их пак није сагледао, јер лезе испод границе видљивости микроскопа.

Тој својој околинсти бактерије једино и захваљују, што су сепале непавезане за дуго време. На њихове се отериле морао чекати до проналаска микроскопа. Микроскоп је пронађен и усавршен тек око половине прошлог столећа, од када се и датира повезање бактерија. Први темел данашњој науци бактериологији ударио је Француз *Пастер*, који се с правом назива оцем бактериологије.

Бактериологија је ерамерно врло млада наука, али је она са своје важности јако развијена.

Бактерије су по конструкцији свога тела најпростији и најлакши организми Свака индивидуа (јединка) састоји се из цитла једне ћелице, у којој се део живот одиграва.

Као и свака друга ћелица и бактерија је састављена из петих састојака. Садржина бактерије обавијена је своа једном оном, званом *ћелични амбион* (кожица) или *ћелична мембрана*. Садржину бактерије састављају у главном пет делова, као и биљна или животињска ћелица. Од осталих ћелица ипак се разликује бактерија по томе, што нема *ћеличног зрна* (Nucleus), јер оно до сада бар није нађено.

По своае облику бактерије могу бити:

1. *Округле* имају у свима правцима пету димензију. Округле се бактерије називају *коке* (*микрoкоке*).

Коке могу бити растурене у субстрату свака за себе или су оне савезане по две: *диплококе*; или по више њих у виду ланца: *стрепикоке*; или у виду грозда: *стафилококе*; или у виду кокацетних савезица: *сарцине*

2. *Штичке* или *шпайићи* су у удужном правцу више дуге него у попречном. Ове могу бити или *праве* т. ј. савени опружене, или су *савијене*.

Међу правима разликујемо:

а) *бактеријум*, ако не граде споре, и

б) *бацил* (Bacillus), ако граде споре.

Ови су ипак узети у посеедне време у бактериологији, како би се избегао ранија збрка. Пређе су се код *бактеријума* подразумевае више децаете и кратке, а под *бацилом* више пинасте и дугачке бактерије, те је с тога и била често збрка.

Савијене — криве — бактерије могу бити:

а) *Спирили*, кад су савијене у облику спирале (бургије за вађење зашупсача);

б) *вириони*, кад су савијене само у једној равни (у виду полу месеца).

Шпайићи могу даље бити прости или рачвасти.

Неке међу бактеријама су непокретне а неке покретне. Покретне су снабдеване покретним парашајтима — ваакима, помоћу којих се оне крећу.

Ма да су бактерије једно ћелична бића и тако ситне, ипак су оне у природи веома распрострањене.

За ову околинсту ове багдере једино своае брзом размножавању.

Размножавање је код бактерија врло просто, јер се састоји једино у девању т. ј. једна се ћелица по средини подеа у две нове ћелице. Свака од њих израсте додије у нову бактерију.

Под повољним условима ова размножавања бива невротном брзином.

Извесне врсте бактерија имају особину, да у случају неповољних услова на њих претрпе повесну модификацију. Ова се састоји у томе, што им мембрана јако задебља на тај начин се оспособе, да дају велики отпор своаљем утицају. Баццил се онда преобразувају у *споре*. Споре састоју у таквом стању и даље у животу и пророде повесни стањем латентног живота т. ј. чим им се улажу повољни услови, оне се оспособавају своа огрча и излазе из њега — оне онда *клијају*.

Испољвање живота код бактерија.

Бактерије су живи организми, јер свој живот испољвају на више начина.

1. Напред омо споменизи, да се бактерије многе и да расту. То се да утврдити најпре микроскопски т. ј. галин оком, стварањем колоница на чистом еупатриту, стварањем колоница на површини или талоза на дру тегнота субстрата или муњењем овога. Исто тако се може утврдити и под микроскопом размножавања бактерија, на пр. у високој капацити пил у тушу. Нарочито ова посеедна метода нас омогућава, да пратио развитак бактерија и њихових колоница од самог почетка т. ј. позавши од једне једине бактерије.

2. Даје и сама промена материја у субстрату, у коме живе бактерије, одају нам њихов живот. На пр. врење алкохолних пића, укисељивање јела и т. д. базирају на промени материја, а оне су изазване бактеријама и другим нижим организмима. Исто тако и канце заразних болести проузрокују у телу човека и стога промене материја, узел чега и настајућа оболевања.

3. Неке су бактерије и покретне, као што наведеномо напред. То је такође један деоа њихова живота.

4. При врењу (у хемпском мислу) у оните развија се различна топлота, на пр. при алкохолном врењу; сточно љубре на топлина загреје се ипак; недосушено сено загреје се у своју такође врло лако, а често је температура тако висока, да се сено само од себе запали.

5. Неке бактерије имају моћ, да свезае у мрзну. Та је особина такође један процес живота бактерија.

Погодбе за живот бактерија.

Бактерије могу онегати само у том случају, ако имају довољно услова за живот.

На првом месту и бактерије као и остали организми захтевају за промену материја у своае телу, као и за наршајт свога тела, *храну*.

Њихова храна се састоји из готових органских једињења, јер оне без биљног зеленила су немоћне, да асимилују угљеник киселину из ваздуха, воду и минералне соли. У односу према азоту бактерије се ипакшају различито, јер га неке потребују у једињењу а друге га асимилују и из атмосфере у слободном облику.

Живот и онепак бактерија је могућ само у извесним границама топлоте. Наван ових граница живот бактерија је отежан или потпуно разорен.

Топлота при којој бактерије најбоље напредују, ипак се *оптимум* (температуре). Оптимум је за различите групе различит. Патогене бактерије на пр. најбоље напредују при топлоти животињског тела — око 37° С.

У односу на температуру, врста којој могу бактерије да вегетирају доле се на :

1. *Психрофиле* (хипотероантне) које и при ниској температури вегетирају;

2. *Термофиле* (термотероантне), које захтевају за своје вегетирање ниску температуру све до 60° С. на чешће и преко тога.

Према врло ниској температури ове су бактерије много неосетљивије, него ли према високој. Многе бактерије подраде температуру од неколико стотина гради немогу да без приметних поседина по њихов живот, док је често температура од 75° С више од дозвољав, да их уништи. Према високој температури бактерије су врло осетљиве. Изазивају чине споре, које у случају највише могу да издрже по неколико сати, што је вегетативним бактеријама немогуће.

Утицај светлости на бактерије зависи од њиховог интензитета, као и топлоте. Доказано је, да је директна сунчана и јака вештачка светлост штетна по све бактерије, пошто неке међу њима спречава у развоју, а неке пак и убија.

Електрична струја не утиче директно на бактерије нити штетно, нити корисно. Могуће је, да има индиректна дејства услед изазиваних процеса промене у самом електрику, по то није још доказано.

Јак притисак од 300 па и више атмосфера нема никакву утицаја на живот бактерија.

Пето је тако механички кретање (муњање субстрата и т. д.) без великог дејства на остатак бактерија.

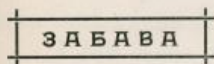
Од много већег дејства на живот и остатак бактерија јесу изнео хемизације, које разаравају органске састојке бактерија или их у својој грађи мењају. То су *антибиотички*.

Она су дакле прави отрови за велику бактерије и употребљавају се као такви у пракси за дезинфекцију различитих предмета.

Данас је попут великог броја антисептика и њихово употребљавање би нас одвело далеко од нашег циља.

— Наставља се —

—

СЕОСКА БАРА.

З... је једно село е влишком околином. То село има око десет кућа покривених кровном, малеу дрвну, једну кафану, после службе Божије нише пак мање посвету. То је један од оних малих кућа, где се живот човеку чини као од свице изгатак; то је нуето место, где је угодно оддохнути од умора и дисати слободно.

Одлазе сам ја случајно једну од најпаметнијих усомена. Успомена ми је та мила, јер је она у ствари само један дубоки утисак, који сам добио слушајући једну врло тузну приповестку.

Тог дана је било необично топло. Био је абор пољопривредника из целог округа, па су се добри сељаци својиче веселили. Док су се разицале награде, по обичају, док се спремао вечеру учесницима, и док су представници власти — секретар начелства, председник општине и кметови, — сизазвали на трг и скупљали се у гомила, распиралајући најважнија месна питања, сељаци су играли по звуцима фрула и тајди, слушајући ногама о земљу и подикујући.

Изгубљен у тој шареној п веселој гомили, ја сам посматрао неколико окретних људи како гађају нишан — победник је имао да добије дивно праце — кад осетим да ми је неко епустио руку на раме. Назнао се пред његовом општице, крај појета сам мало раније етајо на победном узвишењу, оклинемо шлшем и украшеном мноштвом застава.

— Како изгледа, ви се баш не занимате много, рече ми он.

— Баш напротив, ја сам веома задовољан. Светковина је врло живописна, а весела оних добрих сељака необично ме занима.

— Значи да вас није тешко задовољити, јер знате, овде осим те светковине, која се сваке године понавља и где свет гледа да се што више позабави, немате ништа, ама баш ништа, што би било у етању да вам привуче гледају... Сутра ће све бити мирно, празно, и цео свет биће у пољу или у шуми на раду.

— Према томе ви ни у што не урачунавате, кажем му ја, овај лепо видик који вас окружује, летову околине природе, коју бисте на другом месту узалудно тражили.

— Ех, знате како је, кад те ствари гледаш поседивно, онда нам на крају крајева и не падају у очи... Да је природа лепа, у томе се са нама слажем, свет долан чак из далека да је види. Чак неки остану по неколико дана да посматрају бару... ону чудену бару.

— Како, овде постоји нека чудена бара, а ви ми о томе ниете ништа говорити.

— Мислио сам да већ знате за то — јер је то читаво прича, прича која је начинила пре неколико година доста галаме. Ако хоћете, ја вас могу одвести до те баре, пошто имамо довољно времена; то вреди видети, кад већ није далеко.

— А непричаћете ми и причу о тој бари.

— Наравно, јер ће прича бити много лепша кад је будете слушали на месту где се завршила.

Било је од прилике шест часова у вече кад смо етигли код баре.

Мој пратица је имао право. Место је запета могло прилаичити свет. Село се тамо доле почело губити у етуноу; око нас је лишће са високих дрвета падало као по киш, као сува... Вавадух је био чист у вечерњој тишини пространих ливада, а бара се непод наших ногу далеко ширила иза косматих врба.

Вода је тресерила кроз прозачно лишће, свуда се прострла тишина, коју је тек по кад и кад реметила удаљена галама са светковине.

— Ето места где се пре три или четири године удаљила једна сиромашна девојка па нашега села, причао ми је вођа.

Људи, који сад о дугим зимским ноћима причају њену жалосну повест, називају је престо "невесетом" и слажу се као једна душа у томе да је била лепа, плава као преко жито и да је имала очи као зубичице. Она се знала Мара. Била је некада у сиротинском дому, али ју је један наш газда узео себи да му чува краве.

Деца из сиротинског дома могу бити само двојица: или су савесни добра или су савесни рђава. Не знате одкале долазе, а познатише добијају путем наследства најдуше и најбољеумије појмове. При евом том свет је у овом крају добар према њима; сматра их као чланове своје куће, па се стара да етаном најљом угуши у њима, у колико је то могуће, сећање на бедно порекло.

Мари је било деветнаест година. То је доба љубави, која је код ове јаднице била велика као смрт.

Пастирка је преко дана навраћала овде да, са радом у руци, паша на стоку која је насла, како би је спречиша да не пређе у туђајбаи.

Једне вечери тако пролазећи крај воде певајући, велики Бранислав, један од наших најкрасних младића, освоји њено срце.

Крај ове непогодне баре измењали су они завете, обећања и заклетве, која је вечерњи поветарац носио пут звезда.

И јадно девојче без ишта свога било је на овоме месту срећно можда први пут у животу. Јадница, мислених протретила да ће је момак поудано узети и да ће је на тај начин увести у брак који је за њу био заатан сан, предавали се најлепшим сновима о будућности.

На јасоет, ствар се завршила сасвим другачије. Једно дано дете велике Бранислав не дође код баре, где се са девојком састаје.

Мара, која га је чекала, завлакала се под врбама први пут у јаднојој обамраоети вечерњој. Али како је она веровала коме драгоме, није могла замислити да ће бити остварена, потражила је бесуди да дозна шта мисли чинити са њом.

Несрећа је хтела то га је ерела на крају села. Вероломник није пишао сам. Рука му је обавијала отас друге девојке, која је била ипн једнога од највећих гауда у том крају. Девојка није била тико лепа као Мара, али је била богата. Тада је јадна Мара видела како стоји ствар. Разумела је да је све свршено и да на Бранислављево обећања више не треба рачунати. Без грешке свистети ју је он налагао поруги.

Без икакве мисоерђа је гласно овај пољски цвет који је тако жалостан био.

Сиротница је била у највећем очајању. Па ипак се дуго опирала јулој жељи, која ју је мучила повеселавено, да сврши свој живот у води ове сеоске баре, под густим шибљем врба.

Али борбу до краја није могла издржати. Једне ноћи, на дан Бранислављево женидбе са богатом девојком, док је неверник био одијен весељем и задовољством, она се поклао спуети да спава у леденој води, и поседљни ваздушни мекхур који се расперуу на воденој површини однео је Вогу име њеног несрећног.

Приповедач је поседље ствари изговарао полако и озбиљно. Крај нас је на гранима цела птица носела црвутама. Поседљни сувена арак миловао је воду као латених расгатам. Ова проста и дирљива прича, ширећи се кроз мирне равне Јевени, певала је тужно у мом срцу.

Са дубрим забудњем одвојо сам се од овога места на коме је јадна „невесела“ наша своју несрећу. Вратио смо се лаганим корацима у З..., готово не говорећи, да не помутимо усемену на европашину девојку, која је знала ушрети.

Ж. Бувије

ГЛАСНИК

Главна Писларска Задруга у Краљевини Србији.

Пре кратког времена у Београду је основана Писларска Задруга на основи закона о земљорадничким и занатлијским задругама. За оваквом задругом одине се осећа код нас

потреба, и ми ћемо се несобично радовати, ако задруга успе да око себе прикупи све наше вредне пислааре, који су до сада дезорганизовани лугаји, и тропиши своје екуподено време у личним препиркама и беслојној борби.

Од наше стране желимо Задругу највећим успех.

Канцеларија Главне Писларске Задруге за Краљевину Србију налази се у задруги Савеза Земљорадничких Задруга, Ресавска улица бр. 15.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Остављање ораха.

Ораси имају најбољи укуо онда, кад се оставе на сувом и промајном месту; по и онда не смеју бити сложени у великим рима, него морају бити на тако расастрети и често се пута промешати, да се не улесине. Орахе не лажа сушити у њелима (фурувама) или крај ватре, него на сувицу и на ветру. Љубога од ораха за трговину треба да је светла и безашта, и ако то није увек знак да је орах здрав, јер се такова љубога може добити и код нездравих ораха употребом суморне црвоине. Орахе треба епалско добро сушити, јер им иначе јеагра понављени и инеу доброта укусу.

Да кромиир не трули.

Да нам кромиир у подруму смештен не трули, треба да је сасвим чист, без земље и глича, а осим тога да је и посве сув. У подруму, који тиковер треба да је сув, најбоље се кромиир оставља, ако га метнемо на летве, које су намењене на 30 сантиметара више земље, да може испод њих вадху стругати. На летвама не треба га више од 60 сантиметара наслагати. Кад је време лето, треба подрум проветравати, кромиире прагелати и сваки кваран бацити. Тако ће се најбоље одржати и неће трулити.

КЊИЖЕВНОСТ

Ужички Листићи, књијница за народ. I. Пише Ник. А. Јовановић, учитев. Ужике 1911. Штампарија Љуб. М. Романовића. 16^о. Цена 0-20 дина.

Са оваким насловом доша нам је до руку врло укуена, популарна и за народ веома поучна књијница.

Књијница садржи веома лепе поуке из области: морала, пољопривреде, народног здравља и т. д. Оваких поучница има девет, порех још неколико белешчица и једне народне песме из тог краја.

Због лепе садражине и веома ниске цене, ову књијницу препоручујемо сваком привреднику, који жели у свој дом да унесе здраву и леуу лектуру.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО

10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

улазу се

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ

ПОШТЕ

на основу најновијег решења од априла
1909. год. прелску друштвену пошту
пошта бесплатно.

Цена оглашавања изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дина., на пола године 3 дина.,
чланови помагају, чланови списа друштва,
попузници, осн. школе, читаонице, војни
наставници, земљорадничке задруге и чланови
школа добијају лист у пола цене,
ако положе претплату унапред за целу
годину.

У АУСТРИЈИ

на годину 8 франака, но срп. пољоприв.
удружења и њихови чланови као и српске
земљорадничке задруге и читаонице, цркве
и школе и министери добијају лист за 6
франака, кад унапред положе претплату
код свог удружења преко кога ће им
се лист слаати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

из Срп. Пош. Друштво власник, председник: **Влад. Бушаковић.**

Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 30.

БЕОГРАД, 30 ОКТОБАР 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XII.

СЛАВА

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

Српско Пољопривредно Друштво прославиће ове године своју Славу Св. Краља Милутина, на дан 30 октобра о. год. у своме дому у Београду, Немањина улица бр. 11.

У очи славе, на дан 29. октобра т. г., у 11 часова пре подне, Управа Друштвена приредиће парастос у Вознесенској Цркви својим умрлим члановима: оснивачима, утемељачима, добротворима, почасним и редовним.

На дан славе извршиће се у дому водоосвећење и сечење славског колача у 10 часова пре подне.

После сечења колача г. Др Богдан Ст. Марковић, редовни члан Друштва, одржаће кратко предавање: „О оснивању Земљорадничке Коморе код нас.“

Примање честитања трајаће целог дана.

Управи је част позвати и овим путем све своје чланове, као и пријатеље Друштва, да изволе походити ову славу друштвену.

УПРАВА.

САДРЖАЈ:

Слика Српског Пољопривредног Друштва.
Зимски спанаћ. — *Dr. Vorpe Raduh.*
Нешто о нези воћана у саксијама. — *Dr. Vorpe Raduh.*
Зубицу прво зиме у цвету. — *Dr. Vorpe Raduh.*
Лисна вади. — *Dr. Ur. M. Smitajh.*
Бекстерије и њихова примена у домаћинству (наставни). — *Dr. Kosta Potomih.*
† Михајло Радвић.
Гласник:
Поштом ситнице:
Стецај за економију.
Попуњавање Управе Српског Пољопривредног Друштва.
Читуља:

ГРАДИНАРСТВО

ЗИМСКИ СПАНАЋ

Спанаћ је поврће, које сваки домаћин и у најмањем поврћњаку, без великог трошка и труда, преко целе године имати може. То је врло пријатно и здраво јестиво.

Прави спанаћ, о коме ћу сада да говорим, допешен је до нас из Мале Азије, где по планинама дивље расти.

Што год је у спанаћа лишће шире и пуније, дебље, „меснатије“ и што се бокорић даје чешће седи а да брзо у семе не потера, тим је бољи, изданији.

Тима бољим особинама одликује се и овај зимски спанаћ, кога приложена слика представља, а који се у добрим семенишницама под именом „Викторија“ може добити.

Зимски спанаћ „Викторија“.

Овај спанаћ има дугачко, широко, стреласто лишће и оштро семе. Није осетљив на зиме и може се сејати преко целе зиме кад год није земља смрзнута. У колико се раније посеје, у толико и сразмерно стигне за употребу. Тако нпр, ако га посејемо у августу, можемо га имати још те јесени за јело, а ако га посејемо у октобру—новембру, онда ћемо га имати у пуном листу онда, кад тек трава на ливади почне да се промаља. У октобру посејан, даће нам, ако буде пригодан месец новембар, још и под снегом листови за јело.

Њега можемо и с пролећа сејати за летњу употребу, али га морамо убрзо трошити, јер чим топлији дани наступе, одмах израшћује у семе.

Овај спанаћ успена на благој и добро урађеној земљи, која је набућена старим добро сагорелим стајским ђубретом. На овакој земљи развија врло крупно и гојно лишће.

Кад семе посејемо и земљом га грабљама измешамо, морамо засејану леђу даском убити, да семе чвршће земљи приљубимо, да поникле биљке преко зиме не стоје лабаво у земљи, јер би им то у бољем напредовању сметало. Семе ће проклијати за 8—10 дана. Настане ли за пораст спанаћа погодно време, онда ће се још пре зиме добро убокорити и даваће нам преко целе зиме, па још и друге с пролећа, довољно лишћа за кување. Кад с пролећа потера у семе, онда га треба повадити и само неколико бољих, развијенијих струкова оставити за семе, да семе на њима потпуно sazре. Ту леђу, на којој је био овај спанаћ, ми ћемо прекопати и на њој расадити рани купус, кел, келерабу и т. п., или посејати краставце и у опште поврће, које тражи јаку земљу.

ВОЂАРСТВО

НЕШТО О НЕЗИ ВОЋАНА У САКСИЈАМА.

У саксијама врло лепо однеговане воћнице са дивно развијеним плодовима, имао сам прилике први пут да видим у Ерфурту 1864. године, приликом једног свечаног ручка, који је био приређен у част Градинарског Конгреса, код сам и ја чист имао бити члан. По средини шеем раскошно украшене трпезе беху поређане у саксијама однеговане воћнице у разним облицима круне. Милина је то била видити у разном живом шаренилу: јабуке, крушке, брескве и шљиве; а кад је по јеловнику дошао ред да се гости послуже воћем, онда је председник, као домаћин, позвао присутне: *да се сад сами послуже и са воћкаца уберу воће!*

Осим поменутог воћа које је на трпези било (беше у месецу августу), могу се у саксијама неговати још трешње и вишње.

Па зар није то задовољство, за време обеда обратити воће са воћнице на самој трпези?! И милини то је, скопчана са великим задовољством!

У Ерфурту је ретка боља породица, у чијој кући не би била по нека у саксијама однегована воћница.

Неколико врсти воћака у саксијама, односно у чабричлима однеговати и одржавати, нити је тешко нити је са неким изданима скопчано.

У саксијама се најлакше даје однеговати јабука, а крушка, бресква, кајсија, шљива, трешња и вишња, захтевају већ више пажње.

За јабуку у саксији, не може се за калемљење као подлога узети из семена изведена дивља јабука, него се за тај циљ мора узети или комјидн од јабуке *Мејшусе* (Malus — Pirus — pumila) или од *Иваисаце* (Milus — Pirus — paradisica). Крушка се калеми на

дуњу, а за брескву и кајсију узима се за подлогу или *шпрочиљана* (*Prunus insilita*) или обична *шрњана* (*Prunus spinosa*).

Све врсте воћа за саксије најбоље је калемити преко лета оченом „на мртво око“.

Гајење воћкица у саксијама врло је занимљив и благородан посао; али искључиво у соби, не можемо воћкице у саксијама гајити, као што неки мисле. Оне у собу, на уживање, долазе готове с поља. Преко лета потребују оне слободан ваздух, а преко зиме мира, дакле простор без топлоте.

У саксији однегована крушка у пуној роду.

С тога, што су жиле воћкичине у саксији, у томе малом простору, збијене, то им је потребна довољна количина и хране и воде. Без тога не може воћка опстати ни на пространом отвореном пољу, а камо ли у ограниченој саксији. Односно тога треба их посведневно надгледати, да земља не буде никад сува. С тога неки поврх земље међу по 3—4 сантиметара високо *сагорелог* крањег ђубрета, да потребну влагу одржава, а у једно и да храни.

Што се *уложена* тиче, где воћкице у саксијама преко године да сместимо, важи то исто, што и за

воћке на отвореном пољу: заклоњено од ветрова, а сунцу изложено, топло место.

За саксије одређене воћкице морају се калемити и прве две године неговати на пољу, на особеним лејама, где се саде у међусобно одстојање од 50—60 сантиметара. Тако однеговане двогодишње младике, пресађују се онда наступнајухе пролећа у саксије, односно чабрине, које морају у горњем пречнику имати 30—35 сантиметара, а према томе и сразмерну висину.

Земља треба да је састављена овако: 3 дела добре ливадске или утринске земље, 2 дела као земља добро сагорелог говеђег ђубрета и 1 део испраног, крупног, ако је могуће речног песка.

С пролећа, пре но што воћкице „крону“ т. ј. пре но што почну пушити, треба их изјутра и с вечера устојаном водом прскати, оросити.

Воћке у саксијама треба сваке треће године *пресађивати*, при том жиле кратити, између жила дрвеним шљаком стару земљу пажљиво ишчистити и земљу сасвим нову узети; то треба учинити, ако је икако могућно, првих дана месеца октобра. Саксија, односно чабрита, у коју ће се воћкица пресадити, не сме бити шири од 2½ сантиметра, но што је клупче од жила.

Да би воћкице с пролећа, кад буду у цвету, сачували од варљивог времена: мраза, кише и непогоде у опште, морамо их сместити негде у заклон, док мразеви не престану, јер оне подносе пренашање с једног места на друго и пре цваћење, и у цвету и после цваћење. Ми можемо још код њих подејствовати, да 2—3 недеље раније цветају од оних воћка, истих врста, на пољу, кад их сместимо негде у отворену шупу, коју ћемо преко ноћи затварати, а знамо из искуства, да су они плодови, једне исте врсте воћа, и крупнији и угледнији, кад дотична воћка раније цвела.

За *зимовање* треба у башти, или у двористи изабрати оцедно, од хладних ветрова заклоњено место, па ту саксију до саксије укупати у земљу тако, да се од тих нападаја одбрани, да саксије буду више ђбода једно 10—15 сантиметара земљом претрпане; а чим воћкице почну с пролећа да „крону“, треба их из тога зимовника повадити и на одређена места сместити, али док не прецветају преко ноћи чувати, а кад већ заметну плодове и они се добро развију, онда их уживања ради, можемо унети и на видно место сместити и у кућу.

Сваки ће од ових воћкица имати, не само уживања него и користи.

ЦВЕЋАРСТВО

ЗУМБУЛ ПРЕНО ЗИМЕ У ЦВЕТУ.

Зумбул надмашује свако друго цвеће у цветању преко зиме; ни једно му цвеће у то доба није равно ни по величанству цветова, ни по мирису! Он цвела на прозору онда, кад је напољу снег и циња; он задивљаје свакога својим разнобојним величанственим

цветовима и испуњују све просторије својим заносним мирисом. Цвета почев од месеца јануара.

Па како треба поступити са зумбулом, да нам у то доба цвета?

Ево како:

Месеца септембра или октобра треба узети подруље саксије и напунити их, до на 3—4 сантиметара испод обода, добром баштенском земљом, којој треба додати једну трећину опраног песка. Код лончара можемо поручити, а може бити и готових саксија добити, који су нарочито за зумбуле прављени. То су саксије 8—10 сантиметара горе у пречнику широка, а до 20 сантиметара висока, а то зато, да жиле могу што дубље право на ниже у земљу растити, да се не морају у плиткој саксији при дну савијати.

Засађен лук као што треба.

Сад се усади лук са $\frac{2}{3}$ у земљу, тако да му $\frac{1}{3}$ остане непокривена, као што и приложена слика показује. Овако засађене саксије треба послати у један подесан сандук, па их претрпати влажним песком, тако, да сва празнина између саксија буде испуњена песком — да саксије буду у песку као укупане, а песка да буде још више них 20—25 сантиметара насуто. Сандук са овако укупаном саксијама треба сад сместити у подрум. Песак мора бити увек влажан али не мокар; дакле, чим се површина осуши, треба га попрскати водом. Ту ће остати једно $\frac{2}{3}$ месеца. За то време лукови ће се оклијати и проклијаће. Онда треба саксије повадити из сандука и поставити их у топлу собу на прозор, а под саксије подметнути чинијице, у којима треба увек да има воде, којом ће се земља одоздо влажити, јер она не сме никад бити сува. Преко проклијаних лукова треба ставити од подебље хартије направљене, 15—20 сантиметара високе шешире, којима ћемо спречити уплив светлости, па ће услед тога цветови порастити дужи, што је много лепше, а без тих шешира би одмах, чим би се из лука појавили, одпочели да цветају, те би били кратки, кржљиви па наравно и неугледни. Тек дошпје, кад цветови буду довољно високо порасли, треба шешире скинути. И лишће треба под шешир угурати. Све ће бити под шеширом бледо, али ће сву своју боју добити кад се шешир скине.

Шеширом покривен лук.

Кад се цветови буду лепо развили, треба их на оне прозоре преместити, који су подале од пећи, да би дуже остали у цвету, јер у већој топлоти брзо пречветају. Можемо их сместити и у хладну собу.

Ти пречветани лукови могу се идуће јесени (у септембру) пресадити у башту, да идуће пролеће цветају, ако с њима на овај начин поступамо: Пошто пречветају треба их до самога лука одсећи али пазити да се при томе сечењу не повреди и лук. Лишће не треба сећи, оно мора остати да сада читаво па саксије, овако с луковима, сместити на неко светло

и хладно место, нпр. у хладну собу на прозор, па с почетка добро а дошпје све слабије заливати, да лишће постепено свене и да се и осуши. При овако поступном сушењу лишћа штеде се лукови да прикупе снагу и моћ за идућу годину, али за саксију и зимско цветаше не могу се више употребити; само за башту. Кад се лишће сасвим осуши, онда се лукови из саксија истресе, жиле до „венца“ пажљиво сасеку и негде на сувом и промајном месту до месеца септембра чувају и онда у башту, 10 сантиметара дубоко усаде. Па и ако се с њима у башти буде најпажљивије поступило, опет ће зато цветови с године на годину све слабије, неугледније цветове имати; с тога је потребно, да се свежи лукови сваке године набављају, али је зато с разнобојним зумбулима лепо састављена једна група у башти — један диван украс првога реда!

БИЉНЕ ШТЕТОЧИНЕ

ЛИСНЕ ВАШИ (Aphidae).

У лисним вашим дуван има такође једног опасног непријатеља. Оне нападају лист у свима степенима развића; на потпуно младом лишћу (у расаду) живе и на лицу и на налицју листа, а код старијег лишћа обично само на налицју. Своју риласту сисалку забоду у лист кроз pokožицу и отуда сисају сок, често у толикој мери, да се делови, на којима су, смежурају и увену, а шта више услед тога може и цела биљка пропасти, ако се лисне ваши у већој множини јаве.¹⁾

Сл. 31. Лисна ваши на ружји. 1. Цветни пупољак с многим вашима; 2. бескрилна женка, 3. крилати мужјак (увеличано). (Из М. Томина зоологије).

Своју риласту сисалку обично забоду у најдебљи део листа; између средњих споредних ребара, где је

¹⁾ У кишчарици Одеена производе дувана било је засађено 8 стубова разних врста дувања у саксијама, али су сви они пропали услед билах вашју после петине три недеље.

лист најбогатији храном и где је циркулација сокова понајача. Раниче од убода брзо расту, јер на околном ткиву настују нека врста хлорофилне, при чему се најближе ћелијине појожице листа надују ка отвору ране, те исти са свим затворе или га толико сузе, да је искључена појава трулежи у раници.

Место око ове ранице обично пожути услед распаљана хлорофилних зрнаца, али се то жутило не рапростира по целом листу као код жутице, већ само концентрично на најближу околину. Део листа, који се налази на супротној страни ранице, расте веома јако услед чега се лист искриви и збора те изгледа збљан.

Оштећени листови од биљних вашију врло су погодни земљиште за развијање осталих дуванских бести као што су: мозаик, флеканост и др. и за то је у интересу сваког произвођача, да, у колико му је могуће, сузија и одстранује биљне ваши из расада а доцније и из дуваншта. Штета од биљних вашију код нас се јако потцењује, а то у интересу самих произвођача не би требало да буде.

Лисне ваши наносе штете дувану и у једном и у другом погледу. Својим изметинама, које произвођачи називају „медљика“, биљне ваши толико измажу лист, да затворе све оне скоро невидљиве рупице (стоме) кроз које лист дише, услед чега код листа настаје неправилно дисање а по том и постепено угушује. Ова „медљика“ или „шећерна вода“, од које лист изгледа као филцањом превучен, лисним вашима служи као одбрањено средство противу њихових најлуђих непријатеља: бубамаршних ларви.

Лисне ваши, које у пролеће налазимо, излегле су се из презимелих јаја. Све женке, као и наредни нараштаји, већином су без крила. Но после 10 дана оне су одрасле и доносе на свет, а и неспарујући се са мужјаком, живе младе. (Такво оплођење назива се *партиеногенеза*). И они млади такође су женке, које опет производе женке, и тако се то продужује до јесени. Тек подмладак из последњег нараштаја представљен је крилатим мужјацима и женкама. Они рапростиру нове нараштаје на даље и производе *облођена јаја*, којима зимиња кладноћа не може да нахути.

Сузијање лисних вашију. За сузијање лисних вашију има данас безброј средстава, али ни за једно се од њих не може рећи да је потпуно поуздано. Нека врло добро помажу, али су, или скупа, или шточе лишњу; друга опет не шточе лишњу, али за то ни лисним вашима не могу бог зна колико да нахуле.

Као доста поуздана и већ опробана средства, могу се препоручити:

1) *Одвар од дувана*, који можемо сами спремити од трафице искуване у води, или готовог набавити од Српског Пољопривредног Друштва¹⁾. Овим одваром, који се размлади водом, треба прскати заражено лишће неколико пута, док лисних вашију нестане.

Готов одвар или звану „дувански екстракт“ веома је густ и јак и за то га треба са више воде размлати, јер у противном односи би лишњу. Јачину концентрације тешко је овде означити, јер то у великој мери зависи од степена развића лишћа, које треба прскати.

У сваком случају прво треба прскати са слабијим раствором, па ако се види, да не шточи лишњу, онда узети јачи раствор. То исто важи и за остала средства, која су доле побрљана.

Прскање је најбоље вршити прскалицом, којом лако прскамо.

2) *Одвар од јоргована*, који се добија кувањем цвета од јоргована.

3) *Раствор лимона*. Њиме треба прскање вршити, док је дуван још млад, јер доцније може лист да поугаче мирис од лимона, који се и код осушеног дувана осећа. Раствор: у 100 литара воде треба помешати 1—3 литра лимона.

4) *Петролеумова емулзија* је врло добра као предохранујуће средство: да се лисне ваши једном отеране с лишћа не враћају више. Раствор: у 100 литара воде растворити 3—4 литара петролеумове емулзије и тиме прскати лишће.

Поред прскања, противу лисних вашију, доста помаже и запрашивање лишћа и то: прахом од гипса, кречним прахом, дуванском прашином, пепелом и прашином за бубе. Запрашивање се врши запрашивачем, који виноградари употребљавају.

Као и сваки други бољи створ, тако и лисна ваши има своје пријатеље и непријатеље. Највећи су јој пријатељи мрави, који не само што се са њом лепо опходе, него ју и од непријатеља бране. Мрави лисну ваши воле због њене медљике, коју она из себе испушта и коју они необично радо једу.

Највећи непријатељ лисних вашију су таква буба мара и њене ларве. Оне их просто сатру, кад на њих нађу. За то буба мара, не само због њене мирноће, него и због овога, треба нарочито штитити и чувати, јер и ако лисне ваши не могу са свам да сузбују из дувана, оне их ипак толико прореде, да њима не могу велике штете нацети.

НАУКА

БАКТЕРИЈЕ И ЊИХОВА ПРИМЕНА У ДОМАЊИНСТВУ.

(Пастернак)

Методe конзервисања воћа и поврћа

Тежња је конзервисању, да се воће и поврће доведе у такав облик, како би се оно могло сачувати дуже времена од квара. Ово се постиже на више начина.

Ми разликујемо у главном три методе справљања зимице, и то:

1. Сушење воћа и поврћа.

Принцип ове методе конзервисања састоји се у томе, што изаглавнију сувишну количину воде из воћа и поврћа, стварамо у исто време и неповољне услове успољаве бактерија и влакнестих гљивица — буља.

Једна од битних погодба за напредовање организма је вода. Нарочито нижи организми захтевају приличну количину воде, јер они вегетирају само при довољној количини воде.

Сушено воћа и поврћа врши се или при високој температури, на пр. сушење шљива и др. воћа, или при обичној сувањој топлоти.

1) пакети од 2 литра концентрованог одвара стоје 4 динара.

Радује се, да висока температура уништава и клице бактерија и буђа, али то није услов да се воће и поврће сачува од квара. Јер, пре свега, оно се додије не мора заклањати нарочито од падања клица на њега, па да се одржи неукварено, а с тим тога и на обичној сувањој топлоти сушено воће и поврће очува се од квара, ма да при томе ипак све клице униште.

У овом другом случају, т. ј. при сушењу на обичној топлоти, доказано је, да код бактерија негушају извесне промене. Јер са водом, која некарава при сушењу воћа и поврћа, и саме бактерије губе воду из свога тела, те на тај начин напушта у бактеријској ћелији *плазмолитис*, т. ј. услед губитка воде протоплазма се одваја од дварова мембране и скупља се и унутрашњости ћелице. У овом стању бактеријска ћелија је немоћна за размножавање, али она остаје ипак у животу.

2. Конзервасање воћа и поврћа утрчишвањем свију клица нижих организама.

На овој методи почива справљање салата и компота код воћа, справљање сока од парадајза и т. д.

У принципу ова је метода конзервасања свесним другејача од прве. Онда се на тежи усклађање сувишне воде из свежег воћа и поврћа. На против, она је потребна да воћу нарочито дљ његов природни облик, јер је смежурано воће и за око и за зубе неповољно. С тога је за одржавање оваквих конзерви потребно, укљонити т. ј. уништити све клице, које су се већ находиле на свезем воћу и поврћу а спречити, да у справљене конзерве додије досејне живе клице. Не уне се и у овоме, део је труд пропао, јер се такве конзерве лако укваре (укусицу и увару).

У овоме баш најчешће и грешни наша домаћинца и то, једино са свога незнања. Јер није толика вештина начинити салату и компот, али исправити сок од парадајза, али вештина је сигурно га сачувати од квара.

Како ваља укувано воће или поврће сачувати додије од квара, потрудићу се да овде објасним.

Воћу се додије већа количина шећера, те већ и е тога су у неколико и створене услед повећања концентрације недовољне погодбе за бактерије. Како се пак овим тога воће и поврће дуго кува и укувава при 100° и већој топлоти, то можемо сигурни бити, да су сви организми у њему уништени.

У највише случајема домаћинца оставља већ скувано салату и др. да се охлади и то, у отвореној суду. У ваздуху има увек доста различитих бактерија и оне лако могу пасти у охлађено салату, те га на тај начин загадити.

Тегле или флаше, у које се разливају укуване конзерве, ма како чисто опране биле, садрже увек доста бактерија и њихових спора т. ј. оне никада није потпуно стерилне.

Кад се дакле укуване конзерве, које су можда и саме загађене, стављају у тегле и флаше, онда су клице нижих организама без изузетка већ ту и чекају повољне остане услове, да се у мањој мери и назову промену материја.

Тегле се с тим тога често затварају каквом старом хартијом од новина или обичном ташком и порозном хартијом. И једна и друга хартија су пуње пора, те изгледају према клицама нижих организама као решето, кроз које се оне лако могу да просеју, и да загаде конзерве у тегли. У овом случају је тешко сачувати конзерве, јер се оне морају безустано уварити. Много је боље узимати за затварање пергаментску хартију јер је она нарочитим препарисањем лишена свију пора.

За конзервирале куваног воћа најповољније су тегле са стакленим поклоцима, јер се оне могу да затворе херметички, без одушке. Сама конструкција ових тегли је врло солидна, те и та околност говори у прилог њиховој доброти. На самом отвору ових тегли прилања један гумени прстен тако, да је тегла херметички затворена, кад се поклопац одогао притисне челичним фиделом.

И употребом ових тегли не може се увести, да се конзерва потпуно сачува од квара, ако се претходно конзерва не учини са свим стерилна.

Херметички затворене тегле су иначе прилично опасне, ако се претходно не униште све клице у конзерви. Јер ако напустити у тешким теглама врње, онда услед развијања гасова у самој тегли настаје јак напон. Услед тога, ако је тај напон тако јак, да га јачина етала не може издржати, онда може лако да напустити експлозија а с овом и фаталне последице.

Питање је, на који начин да се у затвореној тегли убију клице организама т. ј. да се конзерва учини стерилном. Напред рекосмо да се укувана конзерва може заградити пре него што се сасне у тегле; затим и сама тегла или флаша није стерилна а тако исто и сама хартија, која служи за затварање, није стерилна.

Стерилна ће се учинити нова конзерва, ако се попусти на следећи начин:

Кад је дакле укувано воће и поврће сасуто у суд, онда се овај затвори било стакленим поклопом, било хартијом и то само пергаментском хартијом. Сваку другу хартију ваља избегавати из горе наведених разлога.

Кад је тегла затворена, онда ваља пригетити стерилизовању и то т. зв. *фракционирано* стерилизовању. Оно се састоји у чећем обављању загревања судова обично у кључалој води, али је још боље у самој пари.

(Српские се)

***

† МИХАИЛО РАДОВИЋ,

свештеник, бив. члан Духовног Суда *Жичке Епархије*
и члан основач Чачанско Пољопривредне Подружжине.

На Преображење ове године Чачанско Пољопривредна Подружжина губитка је једног свог одличног члана управе, који је својим адраним и искреним саветима давало јако помоћи и потпоре за постанак и даљи разлитак и напредак ове установе. Тај тако велики губитак јесте у пок. Михаилу Радовићу.

Погојин Михаилу родио се у селу Трнав, срезу пригородског округа ужичког, 1854. године, 19. јуна. Српшани основну школу учише се у ужичку гимназију, где по свршетку четвртог разреда као одличан ученик оде у Београд и сврши богословију.

Српшаници богословију, покојник је у први мах нашао за пробитачно, да се најпре јави као васпитач деце, па додије и као васпитач — свештеник — зрелих људи. За то га по моћи поетаве за учитеља у селу Дулама, а додије у Кошерићу, у којој је службу провео више година.

Као учитељ, покојник је заузимао примерно место, јер је тај посао обављао са пуно воље, љубави и преданости. Као учитељ је 1876. год. учествовао у Српско-Турској рату, назајери се као комесар на Јавору и другим местима.

Ну, доцније увиђајући, да са малом учитељском наградом, неће моћи одговорити родитељској дужности ради навођења на пут своје миле деце, а пошто га је и здравље почело по мало да напушта — покојник би принуђен да се заовоји.

У прво време добио је парохију у Головинку, а доцније у Љубињу.

Као свештеник пуи благодети и доброте, а као човек одличан и узорит, покојник је службо за пример околних, на коју није утицао толико конвенционалним беседама, колико радом, делима и живим примерима.

Начитаношћу својом дошао је до врло јаке спреме и својим искреним и убедљивим говорима, покојник се увек удалио над средином, приближавајући са своје корисне идеје масу поштоваца и приврженица.

Као доказ његове јаке енергије, да себе што јаче освојити, довољно је то да напоменемо, да је поред свих својих службених и приватних послова, као самозак постигао, да изучи немачки језик, помоћу кога се је могао увешито служити литературом тога народа.

Његов искрен и плодан рад није могао остати неопажен у околини, у којој је овај узорити свештеник својим радом и примером делао. Тако му је у више прилика узалудно поверење од народа, те је биран за окружног и народног песеланика. Ма да је у души био и сувише скроман, ипак се није могао одрети ових почести услед навалывања својих пријатеља.

У познијим данима био је изабран и за члана Духов. Суда Епархије Жичке, у којој је служио познат као неуморан радник и саветан судија.

У овом животу покојник се је имао борити са многим негодама и тешкоћама, али ни у једној прилици није малевао и поверио, већ као светога пример показвао се нестрајан благодарени својој кипавој природи и јаком духу. И ма како посматрали живот и рад овог човека, увек ће се наћи пошесто што њега уздиже над осталима.

Да је рад и живот покојника утицао на околину, у којој је служио, доказа је и онај примеран одзив његових парохијана и других пријатеља, који учествовали на спроводу покојниковог тела у врло великом броју.

Његове живне поуке, како о животу тако и о приредном раду, остаће у дугој узвонени како код оних по најсепромашнијим својим удерицама, тако и код осталих пријатеља.

Поред свег трудног и преданог рада на свима пољима — ипак је покојник испустио своју пламениту душу неспокојан, јер је осећао да се у свима правцима на којима је делао има још много и много да уради.

Потпуна ерећа, коју је покојник осећао, остала му је у његовој милој породици, којој је за живота као родитељ показивао искрену пажњу, али не доживиши да је потпуно изведе на пут, огнивао је са тугом на онај свет.

Одазивајући се жељи Управе Чачан. Пољопр. Подружнице да се са ово неколико редака опрестим, који су бледа и неоптупна слика твог узоритог живота и рада, врли покојничке — и у име своје и у име осталих твојих другова и пријатеља кажем ти: „Нека је вечан покој твојој пламенитој души, која је живела и радила само за добро и бољијак твојих ближњих!..“

Члан управе,
Маг. Т. Поповић.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖНИКИ ПОСЛОВИ

Пупоуавање Управе Српског Пољопривредног Друштва.

На Ванредном Збору Српског Пољопривредног Друштва, који је одржан 25 септембра т. г., изабрани су за чланове Управног Одбора на место оних чланова, који су дали оставку или чија су места премештајем ван Београда упражњена, ова т. г.:

За подпреседника: прота Милош Марковић.

За чланове:

Рувин Окановић, архимандрит и старешина манастира Раковице.

Никола Рањенић, професор.

Милош Н. Лукићевић, инспектор министарства народне привреде.

Др Богдан Марковић, секретар Главног Савеза Земљорадничких Задруга.

Борислав Милутиновић, секретар министарства народне привреде.

Др Коста Поповић, писар министарства народне привреде.

ГЛАСНИК

Највеће произвођачи јагода

Највећи произвођачи јагода на свету, без сумње су браћа Вилони у Свенлеу. Они имају простор од 200 хектара, засађен разним сортама јагода. Ове године су набрали преко 1,000,000 килограма јагода. За време бербе раде код њих 1000 душа људи, жена и деце.

Брзина писмоносних голубова.

Познато ће бити штоваши читавоцима, да има нарочита врста голубова, који се употребљају на писмоноше.

Има друштва, који се занимају обучавањем тих летелих писмоноша. Тако је прошлог месеца једно друштво у Штрабургу пустило једног голуба у Швед, да тамошњем друштву однесе једну поруку. Штрабург и Швед леже у растојању од 540 километара. Голуб је с писмом одлетео из Штрабурга у 6 часова изјутра, а долетео и предао писмо у Швед у 2 часа по подне. Дакле 540 километара прелетео је за 8 часова.

Штука као крадљивац

Неки воденичар имао је једну кочку с плавцима (пловцима), који су на потоку крај воденице пливали. После неколико дана нестале једне пловче, а да је ико могао да сазна шта је с њим било. Тек после неколико дана реши се загонка. Воденичар улови једнога дана једну велику штучу, са врло надувеним великим трбухом, кад у трбуху најоше нестало пловче.

Големи суцокрети

Код Реноа у Флориди (Северна Америка) беху прошлог лета два суцокрета, од којих је један имао 1136, а други 997 цветова и цулољака. Сваки од ових суцокрета беше по 4 метра висок.

Нокош 21 дан без хране и воде

У једним мађарским пољопривредним пошима, читамо ову белешку: „Пре неколико дана нађу у Пешти, у аџији једног трговца, а испод једног товарног сандука, једну ковиш, која је под тим сандуком била 21 дан без хране и воде. Разуме се, да је до козе и коетију ослабила. Како су је из затвора случајно ослободили, одмах су је нахранили и напојили и оно је, где се својим другарицама данас весело на буљиништу чепраџа“.

4,000.000 оваца

У Новој Мексичи има данас 4,000.000 пописаних оваца. Гувернер те области, Бартоломео, има сам стадо од 1,200.000 оваца, а све је остало у рукама само њих седам власника.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Чување семена.

Сабрано семење врло је тешко, па скоро и немогуће, сачувати од мишева и других штеточина. Ово се досека постигавало већањем кесца са семеном о дувар или на тавану, но и ово је доста ризично, јер се врло често пута дешавало, да и тамо семе трај од мишева, или пронадне услед чега другог. Зато је по нашем мишљењу најбољи и најојурнији начин, да семе преко зиме сачувамо, овај:

Треба за ову цел узети кавац суд: каранџу, сандуче, кутину и т. д. па на дно негога метнути слој пенаца, а поврх овога ставити тавак слој семена, па омет слој пенаца и тако редом, докле се суд не напуни или докле се све семе не емести.

Сваку прету семена ваља остављати на овај начин.

Овако напуњене судове са семеном, треба оставити на какво склопнито место до употребе.

Мишеви и друге штеточине слабо дирају у ово семе, јер им је немогуће дот и не могу да га носе. Сем тога и од инаге ово семе мање страда, јер немогуће приваљати нагу.

Сачувано семе у пезу и на њим мање страда од штеточина.

Пав. М. Радољевичкић.

Дувна и мрави.

Познато је, да гусеница антира *ђбане* (*Liparis* *pascha*), може четинарима грдне штете да нанесе. У Немачкој су шумари оназили, да су мрави овој гусеници кривни непријатељи. Доказано је, да су две мравље насеобине довољне, да један хектар четинасте горе од поменути гусенице обезбеди. Тамошњи шумари су сада на послу, да мраве у свима четинастим шумама наседе. Они дубе трупа стабла и спремају их на тај начин, да у њима мраве наседе, које у покривеним ситима с једног места на друго преносе. Мрави се на новом емесити врло добро навикну и умножавају. За утамањивање поменути гусенице, ово је најјективније средство.

СТЕЧАЈ

Стечај за економа.

На основу чл. 23. друштвених правила, а према одлуци Друштвене Управе од 15 октобра т. г., Српско Пољопривредно Друштво расписује овим стечај за економа-магационара друштвеног.

Дужности економа прописане су чл. 27. правила и чл. 23. пословника Друштвеног.

Годишња плата предвиђена је за о. г. Дин. 2200, а може се дати и више, што ће зависити од способности изабраног лица.

Рок за подношење пријава одређује се до 10 новембра т. г.

Првенство право на избор имаће редовни чланови друштвени, нарочито они, који познају рад Друштвени.

Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва, од 18 октобра, Бр. 7067. у Београду.

ЧИТУЉА

Филип Јовановић, трговац из Крушевца и члан добротвор Српског Пољопривредног Друштва, испустио је своју племениту душу 27. септембра, а сачувао 28. истог месеца у Крушевцу.

Димитрије Тирковић, трговац из Београда и члан утемљач Српског Пољопривредног Друштва, испустио је своју племениту душу 2. октобра, а сачувао 3. октобра т. г. у Београду.

Бог да им душу прости!

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО

10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

уопште се

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ

ПОШТЕ

за испуње најпозније решења од априла
1869. год. пренеску друштвену носн
пошта бесплатно.

Цена оглашавања ноложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дина, на пола године 3 дина,
чланови помагачи, чланови свих дру-
штвава, подружница, осн. школе, читал-
нице, војнички ставови кадра, јези, на-
ставни, асептички, ветеринарски, и чу-
вари шума добијају лист у пола цене,
ако положе претплату унапред за целу
годину.

ВАН СРБИЈЕ

на годину 8 франака, на срп. пош-
том, уружених и поштом чланови као
и српске асептичкине здравце и че-
твортине, прене школе и наставни до-
бијају лист за 6 франака, кад унапред
положе претплату и кад се претплате
код свог уруженица преко кога ће им
се лист слаати.

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: Влад. Кунаковић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 31.

БЕОГРАД, 10 НОВЕМБАР 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ:

О употреби коприве. — Др Ђорђе Радич.

Дугласова ембрика. — Др Ђорђе Радич.

Лича пљескастости. — Н. С. Петковић.

Гудель. — Др Ур. М. Стајић.

Бактерије и њихово пражње у домаћинствима (свршетак). — Др Косица
Павловић.

Јавна георигица: Систем конитаци. — М. П. Павловић.

Забаво: Језица (песма). — Милорад М. Пејковић.

Друштва и Подружнички послова: Савез Српског Пољопривредног
Друштва.

Гласници:

Поучне описнице:

Читуљка:

РАТАРСТВО

О УПОТРЕБИ КОПРИВЕ

Ми коприву сматрамо као и сваки други коров.
Силни се новац више пута изађе на страну за оне
ствари, које и ми код нас имамо, — пред нама; што по
реч под носом стоји — а ми не видимо! У лекаријама
само, нема коприва скоро никаквог значаја, али у
кућанству и обртности је баш много значајнија, нар-
очито она свакоме од нас позната „*ољска коприва*“,
која, кад би ју гајили, никакве тешкоће за њено до-
бро успевање не захтева. Она свуд расти: њој је све
једно: било земљиште глињасто, песковито или шљун-
касто, влажно или суво — она га не бира; ништа
јој у порашивању не смета.

Коприва се размножава или семеном или издан-
цима, жуплама, које се расађују, а из којих високе
стабљике порашују. Ако за њу узмемо добру земљу,
онда ће и стабла бити и дужа и боља.

На коприву не навалују никакве штеточине, као
на друге културне, пштоме биљке: њој не штоди ни

превелика влага, ни превелика суша; њој не штоди
ни мраз ни студен; њу не подгризају разни црви,
једном речи: „Неће гром у коприве!“ Расте 150 до 200
сантиметара високо.

Младо њено лишће, које на детелину мирисе и
мало горчи. Једе стока врло радо, а краве нарочито
дају од њега добро и густо, масно млеко; волови се
од њега гоје, а сваку стоку чува од болести. Њиме се
хране и млади пилићи, хуриница, гушчићи и пловчићи,
и од њега, кад се брашном, меканима или куваном
кромпирима помешају, врло добро напредују и брзо
порашују. Зрело семе даје се живини као лек, а кад
се са осталом храном помеша, кокошке ће боље да
носе. И осушено старије лишће, даје се, обарено и
са осталом храном помешано, преко зиме живини,
нарочито кад у то доба наступи нека „редња“.

Осушено и топљено стабло даје влакно као и ко-
нопаља, кудеда; њено влакно, истина, није тако јако
као конопаљено, али се даје много боље убелити, па
с тога и тканине од копривеног влакна изгледају као
да су лапене. И коприва се исто тако суши, потапаља
и влакно на трлици обија.

Кад коприва отпочне да цвета, онда се до ко-
рена посече, а може и да се покоси, јер има нарочито
важно за то екраних коса, па се онда у купима
служи да се суши. То сушење траје 3 недеље; после
тога се „тони“ за 8 дана, испере, суши, обије и упрета.

Од влакна копривиног праве и врло лепу хартију,
а од петепа „подеровог“ прави се добра пепелица
(потапа).

Ето, на што се све коприва даје употребити, а ја
понајем једну платварску фабрику у Шлесцији, која
на простору од преко 50 хектара производи коприву
за своје прерађевине.

Д-р Ђ. Р.

ШУМАРСТВО

ДУГЛАСОВА ОМОРИКА.

(Pseudotsuga Douglasi).

Од донесених четинара из Америке у Европу, најбоље се одоматила *Дугласова оморика*. Она је оправдала сва она очекивања, која су на њу полагана, па ју с тога у Немачкој на већим просторијама гаје. С почетка су је гајили као украсно дрво по перивојима, а данас имају већ у неким крајевима читаве шуме од ње. Утврђено је, да ова оморика много брже порашује и од домаће јеле и од оморике.

Дугласова оморика врло добро успева и у чистом саду, као засебна шума, исто тако, као и у мешовитом саду са осталим четинарима и саллицијатом гором, па ју с тога и немачки министарством за пољску привреду најтоплије препоручује. Она би према свима приликама, врло добро успевала и код нас, јер до сада подигнуте шуме како у северној Немачкој на морским обалама у долини, тако и у средњој и јужној Немачкој на планинама, напредно расту и развијају се.

Млада *Дугласова оморика*.

Благо, причаво земљиште најбоље јој угађа, али она добро успева и на глинастој пескуици. У својој отаџбини, западној Америци, она достиже висину од 90 метара, са дебелином од 2 метра у пречнику.

У порашивању она изненађује у својим размерама, и она је без поговора, најбоље шумско дрво, које је са стране у Европу донесено. По количини дрвета, *Дугласова оморика* надмашује двојином и домаћу оморику и јелу, а по доброту се једначи са аришевином.

На државном имању у Гадову, посађено је 1887. године, једнога истога дана, ради упоређења, 24 двогодишњих домаћих оморика и 24 исто тако *Дугласо-*

вих, и ове стоје данас у међусобним сразмерама овако: *Дугласове* су: 9·5 метара високе и 9·5 сантиметара у пречнику дебеле, а

Домаће су: 5 метара високе и 5·4 сантиметара пречнику дебеле.

Са њене летове у величанствено наведеним грамама, врло је подесна и као самостално *украсно дрво* на зеленој рудини у перивојима.

Не би ли добро било, да се с њом покуша и код нас? Дед'те шумари!

ВОЂАРСТВО

ЛОША ПЛОДНОСТ ВОЊКЕ.

Лоша плодност воњке долази из разних узрока, а да би се они отклонили, треба их пре свега упознати. Као главни узроци лоше плодности сматрају се:

1. Лош избор сорте воњака;
2. калемљење воњака на неодговарајућим подвогама;
3. рђаво и влажно земљиште;
4. сувише дубоко и често сађење воњака;
5. врло слабо и споро растивање хранљивих састојака у земљи, нарочито креча и фосфорне киселине;
6. погрешно ђубрење;
7. оскудица у води;
8. неподесно време, — нарочито у цветању;
9. појава разних болести и штеточина на воњки;
10. непажљива берба;
11. старост воњке.

Да се наведени узроци отклоне, треба овако поступати:

1. Сорте, које лоше рађају не треба садити; а ако су већ посађене, онда их ваља у круни прекалемити подесијом сортом т. ј. ако је воњка за то погодна.
2. Пазити, да се засаде такве воњке, које су окалемљене на одговарајућој и подесној подлози; у противном прекалемити бољом сортом;
3. Ако је земљиште влажно и подводно не треба на њему садити воњке; а ако се саде, онда направити нарочита узвишења од земље, да би се сувишна влага одбијала.
4. Дубоко посађене млађе воњке, треба поново пресадити, а код старијих, уклонити сувишну окољну земљу. Ако воњке стоје често, то се онда свако непотребно дрво одстрани и воњак разреди.
5. Довољно и разумно ђубрење неопходно је потребно за снажно успевање воњке. Заливање водом, нарочито за време цветања, врло је препоручљиво.
6. Приликом заливања воњака требамо бити опрезни, па их сувише не заливати.
7. На избор сората обратити највећу пажњу, и одабрати само опробане и подесне сорте, за које, с обзиром на месне прилике, имамо уверења да ће напредовати и давати добар род.
8. Штеточине и болести морамо енергично и марљиво сузбијати.
9. Губитак у плодним родним пупољцима надок-

пајава се пажљивом бербом, коју треба вршити у право њено време, и

10. Старије воћке, које издају са редом или дају ред ржаве каквоће, треба, ако су још здраве и снажне, кресањем подмладити.

П. С. Петровић.

БИЈЛНЕ ШТЕТОЧИНЕ

ГУНДЕЉ, НОКИЦА, МАЈСНА БУБА.

(*Mellontha vulgaris* L.)

Сама буба није штетна по дуван, јер се она ретко храни дуванским лишћем, него њена велика ларва (прв), која нагризава корен дувана и тиме наноси осетне штете по дуваншитама.

Гундеља познаје сваки. То је она жута буба, што свако вече у мају месецу излази из свога докшита у растуреним ројевима лети ниско изнад земље.

Слика 34.

„Овај њихов лет не траје дуго, јер већ после неколико недеља гундељу се приближи крај. Али пер по што ће гундеља нестати са свим, његова жена у току од 60 дана у три маха избући више, до 20 см. дубоких, рупица по распрострањеној и меканој земљи, да у сваку од њих снесе $40 + 30 + 10 = 80$ белих јаја,

величине конопаљиног семена. После 22—38 дана из јаја се изведу ларве. У почетку се оне хране неким жилицама а доцније подгризају и дебље коренове делове. Кад наступи хладније годишње доба, ларве се завуку дубље (обично 75 см.) у топлије земљине слојеве и ту преспавају зиму. У пролеће се олет враћају у горње слојеве, и ту ждеру много, пресвлаче се и понова једу два пут више. Тако живе обично до трећег лета. Тада ископају себи једну, дугуљасту, јајасту шупљинуцу, облажену једном лепљивом течносту и ту се концем јула претворе у лутку, у које исеу удови слемљени с трупом као у лептирових лутака. Већ неколико недеља (крајем августа) савршена буба распукне луткину кожу, и, као што смо у почетку навели, с пролећа четвртне године (у Немачкој) излази на земљину површину. У југозападној Немачкој, Швајцарској, неком делу Француске, *иа* и *код нас у Србији*, услед топлије земљишта, свакако да гундељ заврши преображајно развиће за једну годину пре.

Има ли у некој години веома много гундеља за множење, онда се може рачунати на то, да и четврта, односно трећа година, буде гундељска. Донста то не мора увек бити, јер некад неповољно време за развиће ларве, а с друге стране, ако се јако умноже непријатељи гундеља и његове ларве, могу често веома да умање број овог штеточине.¹

Ваш у томе, што развиће ларве гундељене траје по две, три па и четири године, лежи највећа и главна опасност за наша дуваншита; јер својим дугим борављењем у земљи и својом познатом прождрљивошћу, гундељена ларва може да нанесе огромне штете дуваншима као и сваком другом усеву, где се у већој мјери појави. За то се гундељена ларва сматра као једна од најопаснијих штеточина за културно биље у опште.

Сузбијање гундеља и његове ларве.

Гундељ се најуспешније може сузбити кад се у масама хвата и уништава. Најбоље га је хватати кад је време мочарно и хладно и то у јутру; онда је он тром и укочен и тада га је лако стрести са дрвета и шибља и покушати у какав цак или торбу. Ухваћене гундеље треба заједно са цаклом или торбом загурнути у какав суд са врелом водом и попарати. Мртви гундељи дају одлично ђубре и за то их не треба бацати којегде, већ на ђубриште, да на тај начин колико-толико користи извучемо од оне штете, коју су нам у току године проузроковали.

Многи привредници дају гундеље свињама, али то је велика грешка, јер су гундељи носоци, једног црвеног паразита (*Echinorhynchus gigas*) код свиња, којим се свиње врло лако могу да заразе, ако се у већој мери њима хране. У осушеном или самлевеном стању, или боље као укувани, могу се свињама без бојазни давати; чак шта више могу да послуже као одличан додаток уз обичну храну, јер садрже у себи велику количину беланчевинастих материја. (По Волфу, јарма од гундеља садржи: 86-8% сувих материја, 55-3% азотних материја, 10-9% масти).

Дакле, рад на сузбијању гундеља траје свега ме-

¹ Швајцарска кооперација, од М. М. Тошња. Стр. 306 и 307. Београд, 1907. године.

сец дана, дотле борба противу његове ларве треба да се води непрестано. На местима, где је гушељевих ларви много, има се рачуна да се најме деца да скупају ларве приликом орања. Том приликом помажу деца много и тише нарочито врше, које врло радо тамане ларве. Сем врана гушељеве ларве много тамане и кртице, шиљоусти миш, слепо куче и чворци, па чак и лисце. Ове животње много помажу да штета од гушељевих ларви не буде тако велика колика би иначе била.

Само где су у питању мале површине земље да да се од гушељевих ларви очисте, треба употребити ово средство: на растојању 1 или $\frac{1}{2}$ метра треба извршити штапом (коцем, садњом) руне до 20 см. дубоке и у њих сипати по 20 гр. сумпорводоника.

Сумпорводоник дејствује као јак отров на ларве и због тога оне брзо угину и нестане их из земље.

—*—

НАУКА

БАКТЕРИЈЕ И ЊИХОВА ПРИМЕНА У ДОМАЋИНСТВУ.

(Српски глас)

Тегле и флаше се још нешто дана у ваљком суду са водом постепено загревају, док вода не почне да кључа. У кључалој води остају тегле и флаше 10—15 минута. После тога времена суд се егине са ватре и остави, да се са теглама и флашама у њему постепено охлади.

После два дана ваља то исто обновити. Ово обнављање потребно је учинити још један или два пута у размаку од два дана и онда се конзерве у теглама и флашама могу сачувати нешто од квара, ако су само сине поклонци здравци и нема никакве пукотине на самом стаклу.

Францонизовано стерилизовање се врши из тога узрока, што се у укувању конзерви налазе и споре. Деловање је дондеш, да оне у соку воћа и поврћа налазе рђав еуботрат на кљупање. Ипак из обавезности треба присуствовати њихово уништењу. Загревањем на 100° униште се све вегетативне клице, али не и споре, јер оне лако издрже куваче од 10—15 минута.

Ако се расклађивање буде вршило постепено, као што је горе назначено, онда при оптималној топлоти један део спора евентуално изостаје, али ипак не све. Изаостаје се споре при дубљем загревању убијају. Ово треба с тога обнављати, како би све споре могле изостајати, те да се на тај начин униште.

3. *Трећа метода конзервисања воћа и поврћа нема срже, миши да се уништи сви организми у обилује, ниши пак да се сачува недовољни услови за исце.* Напротив сва се потребни организми, јер ова метода почива на променама, које изазивају бактерије у самом воћу и поврћу, те их на тај начин конзервишу.

По овој методи врши се конзервисање воћа и поврћа, као: прасеваца, кулуса, буранице и т. д.

Често се виђа по кућама и дућанима, да у теглама стоје на вунду прасеваца. После извесног времена они усипују, те се тако за извесно време одрже од квара.

То него бива и са кукумом и осталим поврћем, кад дуже времена стоје у води.

У чему се дакле састоји у принципу ова метода конзервисања?

На самом поврћу (прасеваца, кукуса, бураница и др.) има увек доста и разноврсних бактерија и гљива ниских гљиваца, који се не могу уклоњити прањем овога, на двупоронима сухова су придржане такође много клице и најзад у самој води могу се налазити потребне бактерије.

Кад дакле поврће лежи у води, онда морају да вастује узед вегетираниа бактерија промене у њему. Тек ових промена завршен од тога, која врста бактерија одмах од почетка узме маха, јер се у суду налазе разноврсне клице.

Највише одговара јеснику и пенци — укусу — људи, ако вастује такве промене, које изазивају стварање млечне киселине. Млечна киселина је и по укусу и по мирису најугоднија човеку. *С тога треба да буде и циљ конзервисања по овој методи пружање довољних услови за развој оних бактерија, које изазивају време млечне киселине.* А то се постиже једино на тај начин, ако се подеси тим бактеријама повољна топлота.

У суду са поврћем има доста хране за вегетираниа бактерија, али од околине топлоте зависи, хоће ли једна или друга врста бактерија узети одмах од почетка маха. Као што напред споменуемо, топлота је за увећање бактерија исто тако један од важних фактора а времена њој пак не понављају се све бактерије подједнако. На тај начин у овом ће одачују узети маха она врста бактерија, којој дотична топлота највише год.

Вреће млечне киселине изазивају више врста бактерија.

Још није тачно доказано, која баци бактерија врши прерапуе поврћа у води. Али наглед, да је то један бактеријум, који још није довољно испитан.

Искуство пак је нас научило, да при издржавању прилично киселе топлоте врење теже правило и брзо. Тегле са прасевацама излазку се дакле директној сувањој топлоти, да брже стигну. *Пореник кукуса* брже етасана него ли кукуса у хладној води.

Кад је већ једном довршено врење млечне киселине т. ј. кад је поврће етасано и може се употребљавати за исхрану, онда га ваља сачувати од даљег квара. Јер свако конзервисано поврће поддеже изах ако квари, пошто онда друге бактерије уму маха и врше у њему промене а свој начин.

Најчешћа је појава, да у киселим прасевацама и у кукусу узму маха бактерије, које врше врење млечне киселине. Такав је један организам *Bacillus butyricus*. Онда таква конзерва постаје неупотребљива за исхрану и са свога укуса а нарочито због непријатног и одвратног мириса.

Bacillus butyricus је један термофил т. ј. он захтева већу топлоту за своје вегетирање. Са те своје особине лако га је спречити, да чини штету. Ако дакле чувамо етасано кукуса при ниској топлоти, онда се он може дота дота одржати за употребу. Али се на овај начин ипак неможе потпуно сачувати од квара, јер и при ниској топлоти бактерија врши своје, само је онда процес врења успорен.

Осим ових трију метода за конзервисање воћа и поврћа, познате су и друге, које почивају на антисептичком дејству.

Највише је у примени ефретна киселина у благом раствору. Конзерве ове врсте зову се оштити именом *шуршица*.

Остале антисептике су отров и за човечији организам,

то се и не могу употребити за конзервисање животињских памирница.

Сматрао сам за потребно, да упознам наше домаћице са принципима конзервисања млека и меса и да их упозорим на грешке, које оне чине једино из незнања, разумо се, на своју сопствену штету.

Dr. K. Pavlovic,
agr. teh.

ЈАВНА ГОВОРНИЦА

СИСТЕМ КОШНИЦЕ.

Већ је постало фразом измешање како привредно не напредујемо. Напротив, напредна има код свију привредних грана, негде више, негде мање, само не у огромним скоковима. Не напредујемо свако као желимо, како би требало и колико то нишквују нашо развијене потребе нашег друштва и државе. Узроци су познати.

Напредујемо свуда па и у пчеларству. Поред осталог то потврђује и статистика, кажујући нам, да се сваке године повећана број пчелара са кошницама са покретним сањем.

Имамо приличан број пчелара и кошница, али, да ли имамо и меда?... Имамо, али мало; много мање него што би могли и требали да имамо!... Зашто?...

Има више од 20 година како се код нас пчелари са кошницама са покретним сањем. Најраспрострањенији је систем „А. Ж.“.

Има скоро 20 година како се бавим пчеларством. По завршетку школе ожењен се, заст ми поставио једну вршљару, ја направих сањак и темањ би постављен. Дале прихвати отад.

Пчеларило се системима кошница „А. Ж.“ и Јове Живановића из Карловца. Петљало се пуних 15 година, међу којима беху и добре и рђаве године за пчеларе. Читано је и прикупљено све што се на српском језику написало и казало о пчеларству. Број кошница се увећавало, али, ипак унеха не би! Меда се добијало, кад више, кад мање, али увек недовољно, увек мало.

Систем „А. Ж.“ даваше у најбољем случају до 20 кгр., просечно око 12 кгр. меда. Систем Јове Живановића ни толико, просечно једна око 8 кгр... Мршава поља, бедан принос!

Трпезијој нади на боље године беше крај. Сумња паде на систем. Потражи се други систем и избор паде на Даданку. Упоредне пробе испадосе преко очекивања. Даданке даваху и преко 50 кгр., просечно око 40 кгр. меда.

Менаху се године. Бивале су и добре и рђаве наше, али „Даданка“ даваше увек, и много више меда него остале. Пробу вршише и суседни нам пчелари, па свуда исти резултати.

У Јасеници један учитељ и пчелар рече: да добија преко 70 кгр. меда од „Даданке“.

На пчеларском конгресу, један Бугарин рече: да добија и преко 100 кгр. меда од „Даданке“.

Ово јасу среће случајности. О томе не бих ни говорио. Пробе су чињене, добијени резултати опредељују.

Питање „Зашто нема меда“ добио је одговора; узрок је пронађен. Проба рече: систем је крив и то систем „А. Ж.“ — као најраспрострањенији.

Треба ли ономе више објашњења? Шта треба да радимо? Ја мислим да је већ јазано.

Ко хоће унеха у пчеларењу и ко хоће меда, нека води рачуна о систему кошнице са којом пчелари. Није лезина да је главно наша и јачина народа. Ни систем кошница игра те још како велику улогу у пчеларству.

Истина „Даданки“ се приносију неколике тешке махне, али, оне се никако не показале. У осталом, на само, где је и у чему постигнуто савршенство!

Знаја је на прагу а са њом и доба за размисањање и о овом питању.

Рачунаки пак разлози оправдано захтевају, да се ове „спрдне“ од система, како их назва један пчелар, просто спаале, на умае „Даданка“, јер ће се та штета већ прих дна месеца маја богато неоплатити.

Моја кућа рачуна да је оштећена за преко 15.000 динара, само тиме, што је пчеларила са поменути системима, у место са „Даданком“.

До овог покукета и уверења дошло се, као што се види по скупој цени. Време је да се и наше пчеларство постави на здравијој основи.

Пожаринац.

M. Ц. Павловић,
ср. ентомог.

ЗАБАВА

Ј Е С Е Н

Круниса се златом гора,
Ал' се небо уздогуши,
Па намами север с мора,
Те јој златну круну круни.

Сажали се облак тамни,
Знатној гори пусти кише;
Ал' од хладне од пакости,
Канџице се заледеше.

Јарко сунце тугу скрива,
Па јој тајни абер прати:
Не плаши се, жељо жина,
Ја ћу тебе крунисати.

Причекај ме до Ђурђева,
Одлеташе твоје гране,
Гора хуји... у сну сева:
Где си, где си, Ђурђев дане?

Милорад М. Петровић.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

Слава „Св. Милутина“ Српског Пољопривредног Друштва.

Као и сваке, тако је и ове године Српско Пољопривредно Друштво прославило у својој дому 30. пр. месеца своје крсно име „Св. Краља Милутина“.

У очи дана славе, 29. пр. месеца, Убрава је приредила у Вознесенској Цркви најраспрострањеним свим узрастима члановима:

Оснивачима :

Д-р Миловану Спасићу, Кости Црногорцу, Д-р Јосифу Панчићу, Сергију Станковићу, Милану Миловићу, Арси Ристићу, Фрањи Шветчком, Чедомилу А. Поповићу и Алекси Стојковићу.

Доброћоцима :

Миловићу Блазнавићу, Јовану Гавриловићу, Арси Лукићу, Николи Кремановићу, Филипу Јовановићу, Илији Спасојевићу, Макеу Лео, Јакову Н. Бајалици, Д-р Николи Крстићу, Јивку Давидовићу, **Фрању Шветчком.**

Уштемљачима :

Панти Јовановићу, Браћи Топузовићима, Павлу Куртовићу, Светозару Тутуновићу, Стевану Грчаревићу, Аниму Илићу, Д-р Векославу Керешкевићу, Јовану Ђорђевићу, Ђури Хорватовићу, Бранку Јевремовићу, Илији Маргитићу, Милошу Милојевићу, Љуби Момчиловићу, Петру Ђ. Јелчићу, Нинићу Бабићу, Ранку М. С. Пешћу, Д-р Петру Куртовићу, Сави Ђ. Девићу, Хади Гаври Симоновићу, Антонију Вајалици, Игњату Гудурићу, Миловићу Прајковићу, Лаазару Најдановићу, Мики Банковићу, Алберту Филипу, Ђорђу П. Вучи, Драгомиру Здравковићу, Милошу С. Тедоровићу, Анти Голубовићу, Нахману Аврамовићу, Љубомиру Н. Стојановићу, Љуби Павковићу, Ђорђу Милојевићу, Васи Свиларковићу, Милану Јовичићу, Таси Банковићу, Ђорђу Р. Оданућу, Радовићу Р. Лаазаревићу, Драгољубу Шајковићу, Димитрију Ђирковићу, Војиславу Р. Прљевићу, Спасоју Стевановићу, Милици М. Атанасковићу, Благоју Мирковићу, Д-р Јарославу Хелићу, Нинићу М. Удовичићу, Николи Х. Поповићу, Кости Вукчевићу, Александару М. Секулићу, Јеврему П. Гудовићу, Илији Матићу, Милошу Р. Гођевићу, Драгутину В. С. Богдановићу, Драгољубу К. Јовановићу, Ранку Вилотићу, Миленку Вилотићу, Миленку Тороману, Владиславу Ј. Гудовићу, Владимиру Ђ. Стевановићу, Таси Јовићу, Кости Ф. Јовановићу, Драгославу Кедровићу, Кости С. Таушановићу.

Почасним :

Краљу Милану I, Краљичи Викторији, Д-р А. Бабу, Алекси Николићу, Антониу Ђеменцу, Д-р А. Руфу, Атанасију Николићу, Д-р Богосаву Шулеку, Др. Ванцу, Васи Несторовићу, Гиду Крафту, Густафу Фрајтагу, Димитрију Вучковићу, Драгомиру Рајовићу, Драгутину Ламбу, Драгутину Марковићу, Д-р Ђорђу Натомевићу, Емилу Переслу, Илији Душманшићу, Јовану Прапорчетићу, Јовану Ламбу, Јоци Величковићу, Др. Јудажу, Карлу Рамбоусеку, Кирилу архимандриту, Д-р Јазан Димитријевићу, Лукасу, Мајору М. Анастасијевићу, Милану Милићевићу, Милосаву Јагодичићу, Д-р Мих. Свиридовићу, Павлу Бибићу, Павлу Крстићу, Панти Калишићу, Панти Куртовићу, Петру Неачевићу, Рудолфу Гетеу, Сави Илићу, Светозару Гвадићу, Светозару Стевановићу, Архимандриту Фирмилијану, Францису Макенану.

Редовним :

Адаму Богосављевићу, Алекси Ђурићу, Алекси Милковићу, Андри С. Јовановићу, Анти Алексићу, Анти Ђурићу, Антонију Крајчевићу, Антонију Целби, Аниму Медовићу, Божи Боди, Веселину Ђоћићу, Вла-

димиру Јакшићу, Вучку С. Богдановићу, Гаји Матаићу, Д-р Димитрију Герасимовићу, Димитрију Јовићевићу, Димитрију Путниковићу, Димитрију Катаићу, Драгутину Јовановићу, Драгиши Милутиновићу, Драгутину Ђорђевићу, Драгутину Илишковићу, Драгутину Лукићу, Драгутину Посишковићу, Душану Савосављевићу, Ђорђу Христодоловићу, Емануелу Шефлу, Д-р Зарију Поповићу, Ивану Протићу, Илији Милојевићу, Јанићију Поповићу, Јанку Шафарику, Јевевићу Маринковићу, Јеврему Новаковићу, Јеврему Шапуловићу, Јовану Бенићу, Д-р Јовану Валенти, Јовану Ексеру, Јовану Ристићу, Јовану Обрадовићу, Јовану Трикопићу, Јосифу Пецићу, Љубомиру Клерићу, Кости Б. Ђорђевићу, Кости Јовановићу, Луки Јекићу, Љуби Ђелмашу, Љуби Јовановићу, Љуби Калевићу, Д-р Марку В. Николићу, хемичару, Марку Николићу економу, Милану Бајићу, Милосаву Кочачевићу, Миловану Т. Јанковићу, Милосаву Ж. Петровићу, Милосаву Миловановићу, Мити Петровићу, Михаилу Аићелковићу, Михаилу Рашковићу, Михаилу Риштићу, Д-р Михаилу Цајићу, Николи Вељковићу, Николи И. Стаменковићу, Нинку Јовановићу, Павлу Мјићу, Петру Зорићу, Петровићу Савићу, Радоју Костићу, Радочи Шарчевићу, Радомиру Бојићу, Сави Вукосављевићу, Сави Т. Јовановићу, Светоз. Милојевићу, Светиславу Стојановићу, Светолику А. Петковићу, Сами Кандићу, Средоју Крчевцићу, Сретену Ј. Поповићу, Стеви Бобићу, Стевану Јакшићу, Стевану Јевтићу, Стевану Марковићу, Стевану Мачају, Стевану Р. Поповићу, Стојану Ђ. Симићу, Тодору Николајевићу, Тодору Петрашковићу, Ферду Шамаву, Францу Тоболару, Д-р Фрању Кошићу, Љуби В. Којићу, Илији Вукићу.

Слава је текла по уобичајеном реду. Сечење колача извршио је г. прота Милош Марковић, који је у улози председника Друштва после сечења уједно поздрављао и присутне госте. У току послужена гостију г. прота је налио здравицу Њ. В. Краљу, као заштитнику Друштва.

У име Њ. В. Краља, који је због спремања за пут у Париз био спречен да дође честитао је славу Друштву његов ађутант г. Николајевић, артиљеријски мајор, а у име Господина Министра Народне Привреде начелник Пољопривредног Одељења г. Душан Спасић.

Поред многобројних гостију, који су умено изјавили честитања, Друштву су телеграфски честитала славу још и ова г. г.:

Кудилово. — Срећна вам слава и да траје за много година, све друге славе и да се укину, а то да мила Бог не да, јер то је срећа Србека, у коју се треба уздати, да нашу Србију од сваке несреће спасе.

Господин председнице и други другови опростите ми што нисам могао доћи, а узрок ми је што сам ван мила позив добијао у 4 сата после подне 29. октобра.

Свршени ратарци у 1856 години и редован члан Пољопривредног Друштва
Радова Недић

Голубац. — Данашњу славу срдечно честита са жељом да друштво у слави и раду својом циљу гледе и ерику по-допривреку дочека на ступњу савршенства.

Јован Симоновић
окр. шумар.

Градистије. — Честитамо славу Св. Краља Милутина. Цветковић, Поповић.

Нашаљинци. — Данашњу славу ердачно честитам и желим сваку срећу.

Марко Тодоровић
држ. економ.

Краљево. — Честитамо данашњу славу са искреном жељом да се данашњи дан у дому друштвеном срећно прослава за много година на срећу и напредак културног унапређења наше отаџбине и на славу узвишеног заштитица Његовог Величанства Краља Србије Петра I.

Игњат Мирковић, Јован М. Јекић
редовни чланови друштва.

Чачак. — Као грана привредна честитам нам славу. Комнен.

Рашка. — Честитамо крено име са жељом да много лета славите и радом се прославите.

Спирић, шумар; Вељковић, ерески економ;
Гаиша Андријанић, земљоплевац.

Александровац. — Управна жуке одзвучне ердачно честита славу друштвену и жели да друштво постигне жељени успех.

Председник подружине
Марковић

Негоштин. — Наставничко особље и ученици школе за винодеље и воћарство честитају друштву славу.

Милошевић, управитељ.

Негоштин. — Пољопривредници округа крајинског ердачно честитају данашњу друштвену славу.

Председник подружине
Јован Станојевић.

Д. Милановац. — Крено име честита и диван напредак жели.

Стаменковић, шумар.

Лозница. — Најердачније честитамо славу уваленоме друштву чији позив високо дејимо а чијим се радом пошлемо.

Милослав П. Куртовић, Јово Бошковић свештеник, Милан Митровић, учитељ, Ковљача.

Крагујевац. — Пиониру ерске пољопривреде ердачно честита славу.

Анимовић, ерески економ.

Ваљево. — Данашњу славу пољопривредног друштва ердачно честитају чланови пољопривреде подружине округа ваљевског са жељом да ускоро друштво дочека и славу свога културног рада.

Председник подружине
Чубановић

Зајечар. — Честитамо славу.

Милош Миленовић, Божа Милановић учитељи и редовни чланови друштва.

Краљево. — Жичка подружина честита друштву ерско име са жељом да својим радом послужа и даље користи пољској привреди.

Председник
П. Тодоровић.

Краљево. — Са најдељним жељама честита славу.

Д-р Ђорђе Радић.

Краљево. — Честитамо крено име матице пољске привреде.

Тодоровић, Дамњановић, Петковић, Марковић.

Пожаревац. — Славу честита жељени успех у раду.

Милован Трифуновић.

Пирот. — Честитам славу, друштву жели и напредак. Јов. Визић

Паланка. — Срећна нам слава, желим да нас неоптоде привредне културе ерско потомство прослава.

Јован Васић, марвени лекар.

Ђуџарија. — Честитам славу, желим сваку срећу. Борисав, Тодоровић.

Негоштин. — Данашњу славу честитамо са молитвама светом краљу Милутину, да нас у што већем броју под своје окриље скупн.

Рашковић деланоја, Бадић ппучковник, Димитријевић учитељ, Машин судија, Рашић трговац, Кремановић економ.

Шабац. — Честитам славу. Драгомир Гавриловић свештеник.

Свилајнац. — Честитам славу; желим што не могу лично присуствовати; желим сваки напредак ваш у правду културне пољопривреде. Драшковице.

Зајечар. — Честита славу и жели сложан рад на пољу привреде. Андра Милановић.

Ваљево. — Крено име Св. Краља Милутина ердачно честитам. Милановије Савић, адвокат.

Чачак. — Честитам том хуманом, племенитом, плодном друштву славу.

Нека се неуморним трудбеницима на пољопривреди многе чест и слава. Поздрав, мир вам и божји благослов. Епископ жички Сава.

Аранђеловац. — Вредним раденицима на унапређењу народне привреде честита славу. Таса.

Шабац. — Честитају крено име са најдељним жељама за напредак привреде и њеног друштва.

Управитељ ратарске школе са особљем и питомцима.

Г. Милановац. — Срећна слава.

Милорад П. Смиљанић.

Ниш. — Честитам крено име. Поздрав

Милоје Вучковић.

Власовинци. — С најдељним жељама честита славу. Спасић, ерески економ.

Прокупље. — Честитам славу. Стојан Данчевић.

Ваљево. — Искрено честитамо друштву славу Св. Краља Милутина, са жељом: да је за дуги низ година прослава а уз напредак ерске пољске привреде.

Белобрк, Николић, Миленовић, Обрадовић, Тодоровић и Обрадиновић Миша.

Чачак. — Честитају славу и поздрављају.

Прота Вићентије, Милаш, Милош.

Чачак. — У име чаханске окружне подружине најердачније честитамо славу. Председник Васић.

Ивањица. — Честитам славу. Поздрав.

Милко Савић.

Пејровац. — Честита славу и жели напредак друштву. Сава Ратковић.

Врање. — Срећна слава, скоро у великој Србији. Симонович.

Крушевац. — Из престонице цара Лазара ердачно честитају славу са најдељним жељама.

Драганин економ
Мажеровић, Миљковић.

Куришумље. — Друштvenu славу искрено честитам, Божа Драгићевих, Милаутин економ.

Александровић. — Честитам славу и жељим сваки напредак. Тодор Николић.

Проклије. — Честита славу са најлепшим жељама, поздравља сваг, Радосављевић, Милојевић.

Крушеваци. — Крушевачка подружница честита данашњу славу друштвену са жељом да рад друштвени буде од користи пољопривредном народу српском.

Председник: Виторовић.

Гекочић. — Честитам славу. Поздрав свима. Јован Стојаковић, Петар Мараш, економ.

Ниси. — Привредници — резервни официри моравске дивизије срдечно честитају друштву данашње славе са жељом да дуг и напредан живот.

Ђорђе Стојаковић, Никола Петровић, Никола Станковић, Авара Николић, Милош Кучинарић, Милоје Милошевић, Радичко Раденовић, Милошев Поповић, Милан Неестровић, Светозар Колешић, Јован Мандић, Михајло Милић, Светозар Митковић, Милован Милорадовић, Кошта Јаначећ, Милан Стефановић, Драгутин Станковић.

Зајечар. — Честитам славу жељим успех у вашем раду. Цветко Николић.

Зајечар. — Честитају славу и жеље највећше успехе друштву на унапређењу наше пољске привреде.

Тројановић, Стојан Петровић.

Београд. — Честитко данашњу славу. Шапељ архипастирски благослов и поздрављам сакупљене пријатеље народне привреде. Митрополит Димитрије.

Место уобичајених изложба, које су досад приредивале о слави, Друштво је ове године приредило једно предавање по једном врло важном питању из области наше аграрне политике. То је питање „о оснивању Земљорадничке Коморе код нас“. Референт по томе питању, г. д-р Богдан Марковић, редовни члан Друштва и секретар Савеза Земљорадничких Задруга, изнео је присутним гостима у врло кратким, али збијеним, потезима данашње стање наше пољске привреде, као и главне принципе Земљорадничких Комора. Али у целом предавању најважнији је део био онај, у коме предавач пледира каква организација те коморе треба да буде, с обзиром на нашу средину, у којој ће она делати, па да се од ње могу очекивати оне користи по наш земљораднички ред, какве су те установе у културним земљама дале.

Предавач је после свршеног предавања поздрављен бурним аплаузом, и многи гости изјавили су своје живо допадање Друштву, прво, што у томе виде даножељени заједнички и сложан рад двеју наших највећих пољопривредних корпорација на једном врло важном питању по нашу пољску привреду, и друго, што им је дата нада, по изјави једног члана Друштвеног, да ће то предавање кроз најкраће време читати штампано у виду једне лепо разрађене и опширне расправе, у издању Српског Пољопривредног Друштва.

После свршеног предавања, наставило се са пријемом честитања до 8 сати у вече.

ГЛАСНИК

Поскупљавање млека у Европи.

У **Прагу** је од почетка овог месеца поскупило млеко за 4 филера по литру, тако да данас литар етаје 34 филера.

У **Минхену** је најбо сукоб између произвођача и продаваца млека. Последњи ипеку протести на повишење цена, те су лифранти обуставили довоз млека. Овај на интервенцију баварског министра од **Брајрајха**, тек је сукоб изравнао. Према предлогу Брејрајховом продуцентима ће се плаћати: у времену од 1 октобра 1911 године до 28 фебруара 1912 по 17 пфенига литар (око 22 п.д.), а од 1 марта до 30 јуна 1912 по 16½ пфенига; сем тога мора се, за период од краја јуна до 1 октобра, направити нарочити уговор колика ће цена млеку бити. На овај начин малопродајна цена млеку је повишена од 20 на 22 пфенига (28 п.д.) по 1 литру.

У **Берлину** је од 1 октобра ове године повећана цена млеку, по једном решењу продаваца млека, од 22 на 24 пфенига (30 п.д.), а по кућама над се равнио 25 пфенига (33 п.д.) од 1 литра. Поводом овога неколико радничких организација је донело одлуку, да потрошњу млека ограниче на најмању меру све докле, док се не уведу раније цене млеку.

У **Паризу** је тако мали довоз млека, да се једва може да подмири минимум дневне потрошње (1,100.000 литара). Узелд овога вазелт су морале паљати наредбу, да се у првом реду подмирују млеком оне муштерије, које малу децу имају, на онда тек за остале што претекне.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Да ротквице не буду тврде, не треба их ивица сејати саме ни на пољу, ни у топлим жељама. Њих је најбоље сејати између савате, коју треба — прома земљи — довољно замачати, на ње и салата бити нежна и мекана, и ротквице ће бити једре као јабуке.

ЧИТУЈЉА

Бенерал Илија Ђукић, државни саветник у пензији и почасни члан Српског Пољопривредног Друштва, испустио је племениту душу 23. октобра т.г. а сахрањен 24. истог месеца у Београду.

Таса Банковић, рентијер и члан утемељач Српског Пољопривредног Друштва, преминуо је 21. октобра, а сахрањен 22. истог месеца у Београду.

Бог да им душу проци!

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО

10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

улазу се

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ

ПОШТЕ

на основу најновијег решења од марта
1869. год. српског друштва могу пошти бесплатно.

Цена огласних колонаца је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ИЛУСТРОВАН ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: **Влад. Кунаковић.**

Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 32.

БЕОГРАД, 20 НОВЕМБАР 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ:

Dry-Farming. — *Ворислав Милутиновић.*

Да ли је при провештању младих калема... — *Др Ђорђе Радић.*

Зашто млади не бујне војине неће да роде к... — *Милосав М. Ђорђевић.*

Жар као храна за живину. — *Др Ђорђе Радић.*

О гојених пшеница. — *Др Ђорђе Радић.*

Груња. — *Др Ур. М. Стајић.*

„Мозаик“. — *Др Ур. М. Стајић.*

О остављању свињег купуса за зиму. — *Др Ђорђе Радић.*

Петана и одговор.

Гласник.

Један род добротвор наше пољске привреде.

Из уредништва: *Јавна извештајност.*

Напомена.

Поштом означаје:

РАТАРСТВО

DRY-FARMING

(Драј-Фарминг)

— ПОНИ НАЧИН ОБРАЂИВАЊА ЗЕМЉЕ —

Од пре неколико година у европској пољопривредној књижевности појмио се — све чешће — горње две енглеске речи америкашког порекла, које — буквално преведене — значе: „суво обрађивање.“ Но, под Драј-Фармингом Американци разумеју данас свако обрађивање земље без наводњавања. Ево од куда долази овај сложени енглески израз, који већ и у Европи постаје фамилијаран.

У америкашким сушним пределима иза реке Мисуре, где годишње не пада више од 380 мм. воденог талога, називали су ретке земљораднике, који су обрађивали земљу без наводњавања: *Dry-Farmer*, а њихов мучан начин обрађивања овако сушне земље: *Dry-Farming*. Сва вештина обрађивања таквих земља састојала се из вечите борбе за нагомиланање, а још

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годињу 6 дина, на два године 3 дина, а за три године 8 дина, на срп. пољоприв. удружења, осим поштом, читаво, највише стављеног кадра, јачин, мањинских, земљорадничких удружења, и чужарима шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годињу.

У АУСТРИЈИ

на годињу 8 франка, на срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српски земљорадничке удружења и читаво, цркве школе и манастири добијају лист за 6 франка, на унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће ни се лист одаћи.

више за одржавање земљине влаге. Вода је била тамо стално у минимуму и регулисавала, по закону о минимуму, производњу моћ земље. Из те велике борбе, да се оспособе и сушне земље за културу, поиники је извесна метода физичке обраде земље, која се доцније — са малим изменама — раширила и на остале пределе са релативно мањом оскудицом у влази.

У Америци је данас Драј-Фарминг врло популаран; од пре шест година установљени су свакогодњи конгреси, на којима се говори само по том једном питању. Тај интерес за рационализици физичку обраду земље у погледу влаге прешао је и у Европу, па је чак ове године на општој седници делегата „Међународног Пољопривредног Института у Риму“ читан и један специјалан реферат о *Dry Farming*-у од стране мађарског делегата, који пружа интересанте податке са огледа вршених у Мађарској, Русији, Мађарска и Француска прве су ушле у практичну оцену овог америкашког начина обрађивања земље; њихови специјални изасланици по повратку из Америке поставили су нарочита огледна поља или образовали нарочите анкете или најзад — као у Русији — установили стално одељење за драј-фарминг. Оволики интерес у овим земљама појмљив је, јер, повисити влажност земље значи оспособити је за веће приносе.

Из тих истих разлога морамо и ми пратити ово питање изближе, а, по могућству, и опште вршити.

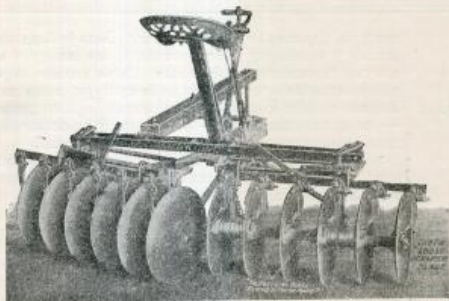
Американска физичка обрада земље изникла је:

1. *Обраду најгорње слоја земље (5 до 6 см.) одмак по екватору јешће (нарочито по стирини) у намери, да се узмани леће испаравање земљине влаге у доњим дубљим и најдубљим (на један и више метара) слојевима.*

2. *Убрзавање природног слепања свежих орана и испосејавања што боље кайларности у доњим слојевима орана.*

3. *Стално одржавање горње слоја земље у растреситом стању од првог орана па све докле што успе доушати, у намери, да се узмани изливом нејасредно испаравање земље.*

Радови, којима се ово постиже, у већини су били познати у обичној пракси европских културних држава, али, понеки од тих радова давано је споредно значење за главно. Тако, заоравање стрљике одмах по жетви сматрано је у Европи као потребна радња, намењена у главном чишћењу њиве од корова; док Американци *сличном радњом* циљају на прекидање даљег некорисног штетног испаравања воде из дубинских слојева земље. Услед те разлике у постигнућу циља постоји и доста знатна разлика у обради стрљике или, уопште, њиве по скинутом усеву. У Европи се данас заорава стрљина одмах по жетви плитко било плугом било вишендужним заорачем (*disc-harrow*) и тако оставља до јесењег (евентуално пролетњег) орања, Американци, напротив, не теже заоравању стрљике, већ грабе, да одмах по жетви развију нарочитим дрљачама најгорњи слој земље (3 до 6 см.) и претворе га у неку врсту покривача, чија растреситост смањује огромно испаравање и сасушивање доњих недиринутих слојева. За ово се служе Американци прво *дрљачом са новима* (*herse a disque* в. сл. 1 и 2), која донекле и

Сл. 1. "Американска дрљача са новима."

стрљику заорава; потом, допуњују дробљење *обичном миском дрљачом*, која прати прву у *истом правцу*. Најзад, што је за праксу од врло великог значаја, Американци — по принади Французи* — постижу са ова два дрљања не само целокоснију и *бржу* обраду стрљике већ и *једитињу* од обичног заоравања плугом или чак више плужним заорачем.

Да би се видело, од колике је огромне важности летња обрада стрљике по доцији стање влаге у земљи, извесимо ове добивене податке са огледа вршене у Мађарској.¹ За ове огледе један катастр. ланац земље под стрљиком (0-56 хект.) био је обрађен на време по американски т. ј. дрљачама, док је други

* На практичним огледима, вршених у Тунису, изашло, да та два дрљања стају 3 до 4 дана по хектару, док се обрада стрљике поставља два до три пута брже, што омогућава, да се, са истом стовом и на време, већи део њива уради.

¹ Ове огледе вршио је директор пољопр. академије у Дебрецуру г. Kerpely, који је врлоходно студирао методу на лицу места у Америка као делегат владин.

ланац стрљике остављен до јесењег орања недирипут. На таква два ланца земље и израчунато на дубини од само 60 см., добивени су, у корист дрљаног ланца, они вишкови у влази:

9. августа 1909 год.	910	хект.	воде	више
3. септем.	"	"	980	"
7. "	"	"	2170 ²	"
30. "	"	"	2380	"

21. окт. 1909 год. пошто је претходно једновремено поорано и 5. окт. пшеницом засејано, добивена је још увек у истом смислу разлика од:

	700	хект.	воде	више
2. децембра 1909 г.	910	"	"	"
13. "	"	"	1810	"
3. јануара 1910 г.	2010	"	"	"

16. марта 1910 год. после шестонедељне пролетње суше и ветровитог времена добивен је вишак од 910 хект. воде или 3% влаге више но на ланцу недрљаном. Поред ове огромне разлике у влази, примењено је као природна последица влажијег стања земље, да је на обрађеној стрљци јесење орање много боље било, да је усев на том ланцу много боље издржао зиму и пролетње мразеве и да је велика пролетња суша прошла готово неонажана, захваљујући вишку воде.

Сличан један пример изважимо из праксе француских колониста у Тунису. Delorme, агрономски инжињер и земљорадник, врши заоравање стрљике плугом праћено дрљањем т. ј. врши у ствари оно исто што и Американци оваквом обрадом добијао је за последње три године по 20 до 22 товара сва од хектара просечно годишње, док су сви његови непосредни суседи истеривали једва 15 товара.

Сви ти резултати обратили су пажњу не само агронома но и практичара, који у овој повој обради земље увиђају не само повећање жетвеног приноса и интензивније обраде, већ и повећање веће чисте добити. У погледу обраде стрљике, изгледа, да су американци постигли оно што пракса тражи: *брзо и једитино*. Брзина игра овде веома важну улогу, јер омогућава, да се оне стрљике *на време* обраде, што је заоравањем било до данас практички немогуће.

Принцип, да се убрза слегање орања и воспостави капиларност у доњим слојевима, изгледа да има значаја нарочито за јако сушне климате. Сваком је познато да на снежком орању не ваља сејати, јер се преврнута земља није довољно слегла, те се семе може наћи у врло рђавим околностима за клијање и једнако нишање. Где год прете ране пролетње суше, ту је ово брзо слегање и воспостављање капиларности још значајније; јер преврнута земља остаје тиме мање времена отворена, а бачено семе налази лакше потребну воду за клијање. Шта више, клице које се развијају у мало сабијенијој (слегнутој) земљи, имају много потпуније развијен корен, но оне које западују у сувнише пуњивоку земљу. Американци постижу ово брзо слегање употребом нарочитог ваљка (*sub-surface packer*) или Камбелов ваљак, види сл. 3.) који, својим релативно оштрим и размакутим котурима, упада

² Вероватно по првој јачој жетви.

то: ако оставио воћкици само неколико сантиметара дугачке жиле, а друго све скрепемо, остаће у пресађене воћкице корен са оно мало остављених жила баш испод саме земљине површине, коју ће наступајућа летња сунчана жега и припека осушити, а у сувој ће се земљи корен слабо подмлађивати, па ако се нешто и подмлади, подмладци ће, због недостатка влаге, бити слаби и ретки. Рећи ће неко: па с јесени пресађена воћкица имаће довољно влаге преко целе зиме, па се неће осушити. И то није никакав доказ, да је при пресађивању младих воћака боље: да се жиле што краће потсеку; јер, било да се садје с јесени, било то с пролећа, јако потсеченом корену треба времена да се опорави, а за то је потребна и довољна топлота, да се што пре опорави, да оне раније преболе, а толику топлоту преко зиме не може имати. Друго, пресебавање у толико дуже траје, у колико се жиле више скрепу, јер су жиле на горњем крају дебље, па су и доживеће раније веће: дуже траје и онда, кад је земља хладнија. Дакле, оне раније, које жиле добију кад се само скрепу, да боље у рупу прилегну, много су мање, па ће пре и зарастити, пре ће преболети и пре ће отпочети да раде.

У колико се при сађењу оставе жиле дуже, у толико више има огранака и извора за нове младе жилице, за „власнице“, које спашу из земље потребну храну; воћкица са више жила, па ма она у неколико и слабије биле, уносиће, у иначе једнаким приликама, и више хране из земље, него друге са мање жила.

Из ових разлога, не треба при сађењу ни на круни грање преко мере кратити, јер ће иначе на њему порастити мање лишћа, те воћкица не би могла прерадити сву храну, коју кој жиле из земље прибављају.

Придржавајте се, дакле, при сађењу воћкица, било с јесени, било с пролећа, оног старог, али сигурнијег начина.

ЗАШТО МЛАДЕ И БУЈНЕ ВОЋКЕ НЕЋЕ ДА РОДЕ И ШТА ТРЕБА РАДИТИ ДА ПРОРОДЕ?

Врло често се чују жалбе од наших пољопривредника, како им воћке: јабуке и крушке, које су кушши из расадника, неће да роде, и ако су доста одрасле и врло бујно напредују; па велу: и ако понека „ометиве“ по које врло, оно опадне још као зелено, те се услед тога боје, да им са овим воћкама није подваљено и да те сорте нису случајно од оних које рђаво или никако неће да рађају. Док међу тим воћке, које они сами кадеме на садницама дивљака, и ако су мање и крхљавије, рађају одлично.

Заинтересован овим, ишао сам код свију који су ми се пожалили и заиста уверио сам се, да њихове јабуке и крушке, из расадника куљевне, нису родиле и ако су прилично одрасле и врло лепо изгледале, па пошто сам се о узроку уверио, свима сам објаснио, да воћке из семена произведене врло доцка роде, после 10—15 год. а по неке и доцније. Из семена пак произведене, па окалењене, као што се у расадницима ради, пророде брже 3—5 год., а из садница произведене и окалењене, а нарочито крхљаве и са рђавим жилама, пророде најбрже 2 до 3 год.

Поред овога, објаснио сам им и то: да све воћке

произведене из семена, много су дужег века, преко 100 година, јер не навикнуте да терају изданке, чиме се крупа слаби, напредују правилно и врло добро, а из садника произведене, да су много крхљавије, краћег века, 10—50 год., више терају у изданке, па штету стабла, крупе и рода; па по природном закону, закону за самоодржање, пре роде и род им обично раније сазри, а нарочито пред пропадање (сушење) саме воћке. Према свему овоме, да се од младих и бујних воћака, јабука и крушак, не треба и не може тражити род, већ се ваља старати, да се воћке што боље и што правилније развију, порасту, па ће оне и саме отпочети да рађају, када време томе дошло буде, т. ј. када се услови за образовање родних пуцњока створили буду. Тада ће много више, бољег и укусијег рода доносити, него када је силом на то гонимо.

Но, ако неко и преко овога не би хтео чекати да му воћке саме пророде, било што сумња у сорту, па би је хтео заменити другом или буди што друго, — он ће своје воћке нагонити да брже пророде, ако уради један од следећих три посла. Само као и у сваком, тако и у овим пословима, треба бити пажљив и на време их изводити. — Дакле ти послови, које треба извршити они су и овако се извршују:

1. за време мировања сокова, када са воћака опадне лишће, треба ископати шанак оне воћке, ширине какво се у њему може радити, копати, а дубине докле буде било жила, па све жиле, у колико се буду нашле у шанцу, посећи, скратити, па затим шанак истом или каквом слабијом и каменитијом земљом затрпати. Услед овога ће на пролеће и у лето бујност престати, образоваће се родни пуцњаци и друге године прородити.

2. за време бујне вегетације, преко лета, ваља савити спољне гране ка земљи и привезати их за прткве у земљи највише и оставити их овако до јесени. На овако безаним гранама, а услед слабијег кружења сокова, образоваће се родни пуцњаци и наступајуће године доћеће род; и

3. за време јаких вршница, преко лета, ваља око бујне воћке откопати земљу у обиму докле дохвата крупа, а у дубини до близу горњих жила и оставити је тако до јесени. Услед недовољне влаге и овде ће се образовати родни пуцњаци, који ће, ако у повољним приликама прецветају, наступајуће године доћи родом.

Радикал.

Милош М. Ђорђевић
прески школар.

ЖИВИНАРСТВО

ЖИР, КАО ХРАНА ЗА ЖИВИНУ

„Deutsche Landw. Geflüg. Ztg.“ у свом последњем броју препоручује жир као храну за живину и вели: „До сада се жир употребљавао само за исхрану свина, а у пољци доба показало се је, да се жир може употребити као изврсна храна и за живину, а нарочито за кокошке носеће, које жир на боље носиво потиче. На тај циљ треба жир још с јесени прикупити, па га у лећу осушити и онда у брашно самleti. Обичној храни треба додати овлаженог овог брашна, а

могу се с њим посути и скувани на пасјецелин кром-
пир, што се све добро измеша и живини да, док је
ова смеша још топла."

"Жировну храну најбоље је давати живини тако,
да се од жировна брашна замеси тесто с вредом водом,
и од тога теста направе мали хлебчићи, од прилике
као пеница велки, па се онда метну у печ да се
осуше. Пре употребе они се хлебчићи измрве и с обич-
ном храном помешају."

"У колико се, међутим, може жир препоручити за
исхрану свиња и живине, не сме се с њим хранити
говеда. Кад би се говечету уз осталу храну помешао
и жир, ма у ком виду, онда би говече одмах изгу-
било вољу за јело, добило би у утима прштеве итп."

Наши живинари, нарочито они, који живину држе
у циљу на што већу производњу јаја, добро би учи-
нчили, кад би опробали да хране своју живину жиром
по овоме пропису; труд ће им се, по уверењу немач-
ких живинара, обилато наплатити.

О ГОЈЕЊУ ПИЛИЊА

Главна храна при гојењу пилића врло је разна;
али је искуством утврђено, да је мекана боља од тврде
хране. Тако је боље гојити пилиће са мекше или чврше
водом или млеком замешеним кукурузним брашном,
него целим кукурузним зрном итп.

Пиле лакше пробавља тесто, него суво зрно, а то
је лако објаснити, кад се узме, да се пиле, затворено
у кевезу за гојење, не креће и да стога боље изпо-
требљује брашно, него цела зрна. Енглези су познати
као прави мајстори у гојењу пилића и тамо се за тај
циљ искључиво употребљује ситно прекрупљен оvas.
Овсеним прекрупом гојећи пилићи у истни имају из-
врсно укусно месо. Тамо у неким селима, где сељаци
у велико пилиће за продају гоје, има млинова, који иш-
та друго не раде, но само оvas за гојење пилића мељу.

Пре млевења, неки љуште оvas на нарочитим ма-
шинама, али га већина меље с дуском заједно, и
мливо је тако ситно, да се на први поглед дуска и
не распознаје. Тако зготовљена овсена прекупа (јарма)
врло је лако сварљива, па нити надима, нити је леп-
чина. Енглески млињари ипак додају овсној прекруп
и мало јечма, јер се лакше меље; на осам делова оvas
додају један део јечма. Величко гојење са брашном
од пиринца, и француско са јечменом прекрупом, не
дају се ни сравнити са енглеским гојењем. Овај би
начин требало усвојити и код нас, бар у оним краје-
вима, где се оvas више сеје.

***

БИЈЛНЕ ШТЕТОЧИНЕ

Г Р Г У Р К А

Гругурја је честа болест код наших дувана, али не и
тако опасна. Неких година јавља се у већој мери, и
неких местимично и ређе, што изгледа, да стоји у
веома тесној вези и са годишњим временом.

Дувански струк, који је оболео од гргурке, пока-
зује ненормалан пораст: једва да достигне висину од

пола метра; међупростор на стабљаци између листова
(интернодије) је јако скраћен; лишће, на местима изме-
ђу ребра, подкљобчи се и изгледа ието као и брескино
лишће, које су лисне ваши спонале; лисна ребра скрате
се, те се лист извије и постане корубаст с напчица.
Ободели струкови од гргурке врло ретко доспевају до
цветања.

Узрок ове болести још није тачно испитан. Неки
фитопатолози тврде да узрок лежи у неугодној храни,
која изазива неправилну функцију биљних органа. Други
један научник доводи ову болест у везу са оскудицом
калија и магњана у земљи. Ова ће претпоставка изгледа
бити највернија, јер у многим приликама запажено је,
да у оним дуванштима, где нема довољно ових ми-
нералних састојака, дуванске биљке најчешће показују
ове ненормалности: грураво лишће и кратке интер-
нодије на стабљаци.

Сл. 35. Дувански струк оболео од гргурке.

Према томе појава *гргурке* у неким нашим дува-
ништима, не може се никако друкчије протумачити,
до оскудицом у калију, којег нема у довољној коли-
чини у земљи у коликој је дувану потребан.

У Далмацији се *гргурка* јавља најчешће кад је
сушно пролеће и то у оним дуванштима, која су дуже
времена у пролеће лежала под водом од отопљеног
снега и зимских падежа. Дакле, нема сумње да и ова
члвњина поред горње утиче на појаву *гргурке* на
дуванима.

Произвођачи, који и монополски службеници, који
са културом дувана највише посла имају, требали би
да обрате пажњу на ове две околности приликом на-
бора земљишта за дуван, јер се и једна и друга могу
лако отклонити: прва, љубрењем дуваншта калијем

ћубретом, а друга, бирањем оцедитих земањшта за гајење ове важне културне биљке.

„МОЗАИК“.

Ова је болест врло честа код дувана. Код нас у Србији такође је јако распрострањена, нарочито на „гушану“ — на дуванима турског порекла.

„Мозаик“ је *поштојно несташива болест*. Наука још није успела да пронађе узроке ове болести, па за то је и немогуће борити се противу ње и сузбијати је из дуваншита.

„Мозаик“ се јавља на потпуно младом лишћу и то између споредних ребара првога и другог реда. То су повеће, жућкасте или отворено зелене неге расејане по лишћу без реда, а не у сваком ребарном пољу, као што је то случај са пегама код дуван зри — пула. У близини ових пега и непосредно до најсавијених њихових партија, развијају се једновремено затворено зелене млаће (неге), многоугаоног облика, са јасно одртаним ивицама. Ове млаће, које се често слију у неке комплексе, леже по правилу у продужено споредних ребара првог и другог реда, и чеље су од њих пресечене, — или пак на средњем ребру, али никада у првој четвртини листа, рачунајући од основе листа. Изглед ових пега чини утисак, као да је биљно зеленело (хлорофил) ишчизело из јасних места листа и прешло у места затворене боје.

Између ових двеју појава свакако да постоји некакав однос, али какав је тај однос, то није још објашњено. Прво, непосредно губљење природне боје изгледа да је патолошка промена, док затворено зелене млаће да су последиче реакционог дејства биљке, која, умножавањем асимилацијне хлорофилне субстанције у неболелим деловима, тежи да нормалну функцију листа понова успостави. Реакција се обично локализује у близини ових делова листа, где је највећи притисак сокова. Ово се најбоље види из тога, што затворено зелене неге увек леже поред ребара, где је најчача циркулација сокова, док јасне неге даље од њих.

Јасне неге мозаика почињу да изумиру, кад лишће старије буде и то већином на оним тачкама, које не леже у средини пега. На овим тачкама јављају се мали, округли, отворено мрки оклици, који постепено расту (до 3 мм. у пресеку). Изумирање (некроза) се распростре и на унутрашњост листа (мезофил), тако да се оклици и на доњој страни листа појави. По кад-кад једновремено са овим, јављају се, и ако не баш увек, округласти оклици и у затворено зеленим партијама листа, који достижу негу величину као и први, само се разликују од њих тиме, што не продру до налице. Њихова горња страна (на лицу листа) изумре, а доња (на налицу листа) остане затворено зелена. Тек у последње стадијуму болести и они се оклици обоје прлаво мрком бојом и с лица и с налице.

Највећи број мрких пега обадвеју врата налази се у трећој четвртини листа, рачунајући од дршке, на истом месту, на коме се је мозаик у почетку најчаче јавио. Појава ли се оклици на још младом лишћу, онда се они најчаче појавују у врху листа. У овом случају лист приказује рапворене кривине.

Ако су оклици у густро посејани по листу, онда

површина листа између њих изумре и сасуши се од једном и без претходног образовања оклица.

Оволико можемо рећи о току болести — „мозаика“ — у колико се она на наше дуване односи, иначе у науци о биљним болестима (фитопатологији) о „мозаику“ је толико писано, да једва има друге које биљне болести, која би се са овом у том погледу могла мерити, али, на жалост, сви ти научни податци нису ни приближно сигурни, да би их на овом месту требало нарочито објављивати.

ДОМАЋИНСТВО

О ОСТАВЉАЊУ СВЕЖЕГ КУПУСА ЗА ЗИМУ.

Купус и келј остављамо за зиму обично у подрумима и траповима са жилама заједно, па их тако рећи усадимо у влажан песак, или ситну земљу. У подрумима на овај начин спремљен купус и келј много се кварити, трули. С тога је свакојако боље, да се речено, па и свако друго поврће, трапи на пољу; боље се одржи него у подруму, а и воденције је за свакога, ко нема за сву оставу довољно простран подрум на расположењу.

Напољу се *најбоље* на овај начин оставља и купус и келј: треба, било у повртњаку, било негде на пољском месту у дворишту (авлији), изабрати узвишене, оцедно место, па ту ископати 50—60 сантиметара дубоку, а према потреби широку, односно дугачку рупу. Дно рупе треба обложити сувом сламом, да главиче не доу па баш на голу земљу. За трапљене треба повадити купус са леје са жилама заједно. У ту ископаву и сламом обложеној рупу треба поређати купусе *главичама доле, а жилама горе*. Пре тога треба сваку главичу добро очистити од повређених и жутих листова. Све ово треба вршити при сувом времену. За неколико дана, не треба купус стално покрити, него само овлаш сламом, да га роса не орешава. Тек кад настане хладније време, или би се побојали кише, онда треба између главича и озго насути суве сламе, а преко ње земље, да се њом корење, са жилама заједно добро покрије. Али није баш преко потребно, да се нагрне земљом; може се покрити само дебљим слојем сламе или шљунцем (сувим лишћем), а преко овога само толико земље, да сламу или шљунча притисне, да их ветар не растрви.

Као основно правило за трапљење треба да служи ово: Свеколико поврће, које не се трапити, *треба оставити што дуже на вољу*, да оно, као што „повртари кажу — „узри“. Највише се на остави квари оно поврће, које се прерано трапи. Свако је оно поврће свежје и укусије, које може на леђи да презими, него оно утрљено, па ма се оно на најбољи начин утрљено.

Тек онда, кад би се побојали злутих мразева, трајних киша и вејавица, што би поврну на пољу шкодило, треба приступити трапљењу, а све дотле треба га оставити на пољу. Имам искуства, да ни омањи снег не штоди купусу пре трапљења, шта више, он је онда и много укусији; па с тога нисам никад пре Митров

даца отпочињао тражити. Од Митров дана, па до краја месеца октобра најбоље је време за трапљење. У томе су промену мразени још слаби, па нам не могу ни сметати у трапљењу.

За трапљење треба изабрати увек само најздравије и најразвијеније предмете, па био то купус, кел, келераба, першун, шаргарепа, цвекла, ротква итд., то је све једно. Ситно, неразвијено поврће треба оставити на страну за скорују потрошњу, јер га није вредно тражити; као неразвијено, „неузрело“, може на остави лако да се уквари, па да уквари и оно здраво околу себе.

Све *коренје* треба vadити при лепом, сувом времену, па му лишће до „срца“ покидати и онда у онако исто ископану и сламом обложено рупу послати и исто онако покрити, као што је и за купус речено, само треба сваки корен од приоуте земље очистити, али не опрати, као што неки погрешно из превелике ревности чине.

Першун, шаргарецу, паштрнак и целер, треба од свију споредних јила оштрим ножем очистити, а лишће је боље кидати, него сећи. Остављање лишћа на корену, може да изазове трулење. Све *коренје* које ће се тражити, треба да је сасвим суво; влажно утрпљено хоће да труне. С тога треба све то радити само при сувом времену.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

12. *Пишање*. Већ више пута сте нам давали у овом листу упутства како да сачувамо младе воћнице од оштећења да их не огађују. Али ако се догоди да нам употребљена средства остану безуспешна, и да нам зрели маде воћке ипак нагрде, молим Вас, шта можемо најбоље употребити, да се рани на воћницама што пре залече?

Друго. *Га бих хтео* ове јесени да садим нове воћнице, па ми ваш економ препоручује, да при сађењу са земљом помешам креча и неког вештачког ђубрета, како га он назива *Томасова земра* и *кашиш*, али ми не рече како и колико да уземем тога ђубрива. Молим да ми и то кажете: коју ли то да чиним и како?

10. октобра 1911. г.

Радоване.

Саво Р. Поповић,

економ на свом имању.

12. *Одговор*. Ви можете употребити и најбољи лек за оглодане и орањаване воћнице, оне ће свакојако од придобљених рана боловати. Но да те рание колико, толико ублажимо, најбоље ће бити да оглодана стабла најпре оштрим ножем обрежемо, па их онда калемвоском премажемо. За ово премазивање препоручују још, као изврсно средство, и смесу од 2 дела смоле, ¼ шпиритуса и мало чађи из одака. У колико се ова средства пре употребе, у толико ће бити сигурнији успех, јер ако се оштећена, оглодана места оставе незамазана дуже времена, онда ће рание тешко моћи да зарасте.

Што се употребе препорученог вештачког ђубрета при сађењу воћака тиче, ја ћу онде у томе погледу да вам саопштим туђе искуство, јер ја до сада нисам

употребљавао вештачко ђубре при сађењу воћака, а нећу га ни употребљавати. Ево шта о томе каже чувени немачки воћар пок. *Гоше*, коме ја верујем, па можемо му, слободно, веровати и Ви. Он вели овако: „Добро спремна земља за сађење младих воћака, помешана са добро сагорелим, иструлим бувиштем (компостом), не потребује ни креча, ни кашита; ове ствари не смеју се *земљи додати*“. Кашит, као ђубре, може се употребити само површно код старијих, већ добро узикљених воћака и то од прилике 50—60 грама на површину од једног квадратног метра око воћке. За младе, још довољно неожиљене воћке, *кашиш је увек врло опасан*, а са земљом при сађењу помешан, прави је *оштро*.“ Тако каже *Гоше* и Ви треба да му верујете да је тако, као што он каже.

14. октобра 1911.

Кралево.

Д-р Ђ. Раден.

ГЛАСНИК

Статистика увоза семена детелине за 1911. год.

Подаци о количини увезена семена детелине безложни су и ове године из аката царинарница, уз која су обавезно слале пробе семена на испитивање Министарству Народне Привреде.

По тим подацима ове је године увезено семена детелине 2125 кгр.

Од тога је увезео Српско Пољопривредно Друштво 1000 кгр., а остатак од 1125 кгр. добијен је преко трговца.

Семе је као и прошле три године увезено преко Београда и Шапта. Преко београдске царинарнице увезено је 1325 кгр., а преко шапачке 800 кгр.

Осем тога било је за увоз пријављено још 400 кгр., по 200 кгр. београдској и шапачкој царинарници, али је оно због високе цене враћено.

Увезено семе припада *луцерки* (*Medicago sativa*), оем 10 кгр. детелине врсте *Trifolium repens*.

Поређењ овогодишње податке са сличним подацима из три прошле године, добија се овај преглед о количини увезена семена детелине:

1908. године увезено је	15.400 кгр.
1909. „ „ „	34.623 „
1910. „ „ „	19.988 „
1911. „ „ „	2.125 „

Наш. Радоване.

ЈЕДАН РЕДАК ДОБРОТВОР НАШЕ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ

У доба, кад се једној најважнијој грани народног призређивања најмања пажња обраћа, доста је ретка радост за нас пољопривреднике, кад можемо и у таквом једном времену да забележимо по какав светлао пример, који нас бодри и пружа нам наде, да ипак има људи, који сватају важност пољске привреде и умеју да цене њен значај за добро и економски напредак наше отаџбине.

Нам је мило, што можемо нашим пољопривредницима саопштити радосну вест, која је и у нашој јавности пре кратког времена потпуна, да је *покојни Килош Давидовић, бив. директор крајевачке гимназије*, оставио тестаментом 30.000 динара за оснивање једног фонда, на кога ће се чист приход трошити на благодетељне најмање двојце студената Пољопривредног Одсека нашег Универзитета, чим тај Одсек буде успостављен.

Како чујемо, овај фонд се може према тестаменту евентуално повисити са још 28.000 динара.

Министарство Просвете, које је извршило тестамент, већ је примило на руковање завештану суму, и од ње ће чинити употребу у своје време.

Врлом покојнику нека је за овај редак дар од нас пољопривредника вечита хвала, и нека му је лака срцека земља, према којој је и на последњем часу умео да покаже колико му је друга и мила!...

—♦—

ИЗ УРЕДНИШТВА

Јавна Захвалност.

Г. *Слово Рајковић*, држ. економ среча млавског, послао је Друштву на име преглатка за „Тезак“ за ову годину 330 динара за 67 преглатница.

Г. Рајковић је један од државних економа, који сваке године прикупи 60—80 преглатница за „Тезак“. Поред онога, г. Рајковић растури у својој околини годишње најмање 300 ком. Пољопривредног Календара и један велики број других пољопривредних књига.

Пему никад не пропада преглатка за „Тезак“, не пропада му преглатка ни за Пољопривредни Календар, ни за остале пољопривредне поуке, које он ревностно растури у народ, као што има случајева жалбе од многих наших скупљача.

Непријатно ово необично прегоаштво г. Рајковића, које би многим његовим колегама требало да послужи за пример и узгед. Уредништво „Тезака“ а с њим и Српско Пољопривредно Друштво, не могу да пропусте ову прилику и да му на овом месту не изјаве своју најискренју захвалност за такву ретку ревност на ширењу пољопривредне књице у народу, са жељом да и у будуће са њим зајубавају и ревностно истраје на том послу....

У доба, кад Српско Пољопривредно Друштво под својих 400 живих чланова једва успе да растури 2000 бројова „Тезака“ у народ, г. Рајковићев рад морамо да истакнемо, јер је редак и усамљен.

Српско Пољопривредно Друштво.

—♦—

КЊИЖЕВНОСТ

Нове књиге:

Кратке водке из науке о позивању земље са климатолозијом, науке о временској дрехи (дендрометрије), и науке о уређењу шума (таксације и органи-

зације). Од *Д-ра Воке Јовановића*, секретара Шумарског Одсека. Штампарија „Давидовић“ Београд. 1911. 8^о. Цена?

Наука о уређењу шума (таксацији). Прештампано из Шумарског Главног. Од *Д-ра Воке Јовановића*. Штампарија „Давидовић“ Београд. 1911. 8^о. Цена?

Ове две књиге из области шумарства имају да је намењено првенствено ученицима практичне шумарске школе и чуварица шума, но својом поучном садржином оне могу неомкорно послужити као узут и сваком нашем привреднику, који се бави експлоатацијом шума, прерадом дрвета и дрваревом трговином.

Сборник за 1-ма Веселовских Пчеларских Сабора од 1910. годину. Издање на Веселовских Пчеларских Сабора — клон за Бугарску. Државна Печатница. Софија 1911. Црна 3. лена.

Ко се од наших пчелара интересује за рад Савеза Веселовских Пчелара, може у овом зборнику наћи довољно обавештења.

Зборник је одштампан на шест словенских језика: руски, српски, бугарски, чешки, хрватски и пољски и може се набавити преко Главне Пчеларске Задруге, Ресавска ул. бр. 15. Београд.

Статистика словалне трговине Краљевине Србије за 1910. годину. Књига V. Издање Царинске Управе Министарства Финансија. Државна Штампарија Краљевине Србије. Београд 1911. год. Цена 10. динара.

—♦—

ПОУЧНЕ СВИТНИЦЕ

Кухињска со против гусеница.

Кроз више година ја сам кухињску со употребљавао против гусеница на мојим огроздима и рибизама, и то увек са сигурним успехом. На обичну велику канту (заливачу) воде, треба узети 350 грама соли и промешати да се добро растури. Око 5 сати после подне, треба гусеницама нападнуте јабукове овом сланом водом кроз решетку пошкропити. Сутрадан неће бити ни једне живе гусенице. Ја сам и гусенице од кукуруза сланом водом убијао, али сам за њих узимао више соли.

—♦—

Осамљени голубови су навгајци.

Да у једном голубику буде све у реду и на миру, треба осамљених да се постара, да у голубику не буде распарених, осамљених голубова, јер су то обично навгајци и пилпци. Осамљени голубови не само да унемирављају голубице које на јајима или на младима леже, излаваљујући им дубав, него у томе несташнику често полупају јаја, а младе из гљезда избаце; шта више, они и младим полетарцима хоће да излаваљују дубав, па их у том овом дудилу гоне и кљуцају, ако неће онако, вако они хоће. Често се догађа, да у том голубу и кљуцају убијају младе, још немоћне голубице. На то треба осамљених да пазим и осамљене голубове уклоним.

—♦—

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ

УПЛАЊУ СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ

ПОШТЕ

на основу најновијег решења од априла
1869. год. српског друштва неси
пошта бесплатно.

Цена огласних наложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дина, на пола године 3 дина,
чланови помагачи, чланови свих дру-
штвава, удружења, оца школе, читао-
нице, војнички сталог кадра, бани, ма-
гистри, земљорадничке задруге, и чу-
вари шума добијају лист у пола цене,
ако положе претплату унапред за целу
годину.

ВАН СРБИЈЕ

на годину 8 франака, на срп. пољо-
прив. удружења и њихови чланови као
и српске земљорадничке задруге и чи-
таонице, цркве школе и магистри до-
бијају лист за 6 франака, кад унапред
позложе претплату и кад се претплате
код свог удружења преко кога ће им
се лист слаати.

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: **Влад. Кунаконић.**

Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 33.

БЕОГРАД, 30 НОВЕМБАР 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ:

Dry-Farming (свршетак). — *Бориславе Милутиновић.*

Недана на дувану. — *Др Ур. М. Стајић.*

Гавота. — *Др Ђорђе Радић.*

Како ће време бити? — *Др Ђорђе Радић.*

Донса. —

Питања и одговори.

Гаваник. —

Поучне ситнице:

Пошта. —

Књижевност. —

РАТАРСТВО

DRY-FARMING

(Драј-Фарминг)

— НОВИ НАЧИН ОБРАЂИВАЊА ЗЕМЉЕ —

(Свршетак)

Колико је пролетња обрада најгорњег слоја у опш-
те од користи нека покажу резултати, које је проф.
Kegrely на јесењем орању у Мађарској добио. Једна
половина јесењег орања обрађена је већ 28 фебруара*),
док је друга тек 31 марта; потом су обе половине под-
једнако обрађиване. Разлика у укуној влази, а на ду-
бини од 100 см. изражена је у овим добивеним цифрама:

	на влазу обрађивањом од 31 марта	на влазу обрађивањом од 28 фебруара	Вешак по влази
6/III 1910 г.	10.220 хект.	11.060 хект.	+ 740 х.
16/III " "	9.800 " "	10.990 " "	+ 1190 "
29/III " "	9.590 " "	10.780 " "	+ 1190 "
15/IV " "	9.730 " "	10.850 " "	+ 1120 "
21/IV " "	9.730 " "	10.780 " "	+ 1050 "
Одмах после јаких кишна нађења је:			
6/V " "	10.920 " "	11.760 " "	+ 840 "

*) Пре обичног дрвања орање је разришало дрвањем са салањима.

По сађењу дувана:

18/V " "	11.060 " "	— 12.110 " "	+ 1050 "
28/VI " "	8.820 " "	— 9.870 " "	+ 1050 "

Из ових се цифара јасно види: *да и најмања раз-
лика у физичкој обради земље повлачи за собом силне
последице у погледу станања влаге без обзира на доц-
није ајмосферске утицаје.*

Ко зна, шта вреди један вешак воде у јуну од
преко 2000 хектолитара по хектару, тај неминовно
мора водити више рачуна о пролетњој обради и од-
говарајућим справама: *др. лачи и крески-ваљку.*

Најзад, за нагомиланање влаге у земљи, драј-фар-
минг изискује употребу *стајског ђубрета и дубоких
јесењих орања.* Стајско ђубре нарочито цене због ве-
гових физичких особина, како за лаке тако и за тешке
земље, јер његово присуство повећава апсорпциону
моћ земље у погледу воде. Дубока јесења орања траже
са истих разлога, али под условом, да их у пролеће
раво продлажу, чим то време допусте без обзира на
доцнију сетву.

Питање о прикупљању и одржавању што веће ко-
личине влаге у земљи не интересује више само оне
покрајине, где воденог талога недостаточно пада. По за-
казу о минимуму, вода регулише, данас, висину ин-
тензивности у газдовању, т. ј. висину употребе вештач-
ког ђубрета.

Полазећи са тог гледишта, за драј-фарминг се
интересују, данас, и они пољопривредници западне
Европе, који су са употребом вештачког ђубрета јако
одмакли; јер, да би осигурали дејство баченом ђу-
брету, морају ставити вегетацију у *стакло доба* довољно
количину воде. Ово се може постићи било наводњава-
њем, било — што је у већини случај — бољом фи-
зичком обрадом земље.

Специјално за наше прилике и за оне земље, које
изискују већ употребу вештачких средстава за гнојење,
драј-фарминг, или боље, савршенција физичка обрада
земље је од непосредног значаја. Ко год зна, колико
кукуруз може због влаге (суше) да омане, тај ће бити

начието, да употреба vештачког ђубрета иде упоредо са осигурањем веће влаге у земљи. Употреба вештачког ђубрета и боља физичка обрада земље су две нераздвојене ствари, које су се свуд по свету *једновремено* појављивале т. ј. једна другу условљавале.

Кукуруз*) у Србији преставља главну окопавину, која ће имати на се да прими и главну количину вештачког ђубрета купљеног на једном њмају; јер окопавина због ретке сетве изискује много веће количине ђубрета по стрњине. Како се у пракси тражи, да усев, који је непосредно вештачким ђубретом ђубрен, својом жетвом исплати сав уложен новац у то ђубре, — то је природно, да кукурузу (односно окопавину) прво треба осигурати довољну количину воде за време целе вегетације, како би изненађења била што мања — односно искоришћење вештачког ђубрета било што сигурније.

У опште српски драј-фарминг мораће обратити највећу пажњу обради окопавина. Борба за одржавање влаге прашењем и окопавањем кукуруза и репе недовољна је за поље веће приносе; њу треба помаћи чак у предходну годину и то одмах по скидању стрње.

Најопаснија периода, у којој се огромне количине воде из земље испаравањем губе, је несумњиво она између жетве стрњина и првих јачих јесењих киша. Рано оголићена земља, утапкана још пуштеном стоком и евентуалним плуском, налази се у најбољим околностима за брзо испушћање. Између доњих дубоких и најгорњег површног слоја васпостављена је потпуна капилярност. Са горње површине, а под утицајем жарког летњег сунца и ветра, одлази у ваздух огромна количина воде; у колико се најгорњи слој суши, у толико се влага (вода) из доњих слојева, захваљујући капилярности, пење и редом испарава. Са само једног хектара *више хиљада тектолитара воде се изгубе на тај начин у ваздуху*. Последница тог несвесног расипања дубинске влаге су оне страшне пукотине, које зјаве често на невероватних дубина. Земља се, тако рећи, до костију исуши на дубини од више метара, тако да је с јесени неспособна да се брзо и довољно накваси. Код јаш зими нема довољног снега и постепеног копчења, онда се најдоњи исушени слојеви земље — нарочито код теже земље — не могу доводно да натопе т. ј. остају сувљи, но што су то прошле године у исто доба били. Последње се осећају идуће године за време суша — као што је то случај ове године код нас — на окопавинама; јер доњи дубоки слојеви нису висте у стању, да притекну у помоћ горњим слојевима, где се налаже жиле и жилице усева. *Чување те дубинске влаге помоћу обраде стрњике је од неспоразиме важности за сигурност културе кукуруза и других окопавина у Србији*.

Но за већу сигурност интензивније обраде кукуруза треба тражити и доцна јесења орања и рана претелба дрљана. Свакако, да је наш земљорадник због великог пространства озимница доста ометен, да с јесени земљу за окопавине угари; али не треба заборавити да је корист од јесењег орања огромна и да

се оно може вршити — нарочито, ако је стрњика била обрађена — раније или доцније од припрема за сетву озимце.

Обрађајући пажњу на питање о драј-фармингу у опште, мени је био циљ да овим скреном пажњу наших економиа на питање о прикуљању и одржавању влаге у земљи и да изазовем, у том погледу што већи број огледа. Огледи ове врсте су лаки и не изискују готово никаквих већих жртава изузев вредног справа.

У погледу справа треба покушати употребу американских *дрљача са саноцима* (вредност 200 до 250 дина), које не само да врше велику улогу у обради стрњике, већ налазе одличне примене за плитка освежавајућа орања пред сетву кукуруза на раније порориним њивама (јесења орања). Обрађивање стрњике овом дрљачом треба вршити одмах по жетви и пратити је непосредно обичном дрљачом, *алачењем у истој правцу*.

Тако исто треба покушати са применом *кроскиљ-ваљка*, нарочито за културу шеверне репе, а и за ваљање озимица и по том глалак ваљак, који се већ у употреби виђа.

Из тих онита вероватно би искрену српски драј-фарминг, који би, поред корисне дискусије, унео у народ несумњиво више знања у обради земље и више воље за савршење основне пољопривредне справе.

У основне ратарске справе за бољу физичку обраду земље у погледу влаге, урајам:

- 1, обичан плуг;
- 2, обичну њивску дрљачу;
- 3, американску дрљачу са саноцима; и
- 4, енгески Кроскиљ-ваљак.

Са те четири основне справе може сваки у Србији, који уложи мало више труда и воље, створити свој советвени драј-фарминг.

На завршетку да напоменем и ово: *већа сигурност у располагању с влагом даје у опшће већу могућност за интензивнију обраду земље у Србији*.

Б. Мезуретова,
инж. агроном.

БИЈЕНЕ ШТЕТОЧИНЕ

МЕДЉИКА, ОДИДУМ НА ДУВАНУ

„МОКРА ПЕШЕВНИЦА“.

Медљика је врло честа болест на дувану, нарочито кишних година. Код нас је многи произвођачи називају „мокра, влажна пешевница“, за разлику од суве *пешевнице* (трпис), који ни по узроку ни по особинама нема никакве везе са првом.

Дуванска медљика није ништа друго до једна врста одидума, која је готово у свему слична са одидумом на виновом лози.

Код дувана обично се медљика прво јавља на доњем листу у виду малих и белчастих пета, које се постепено шире и сливају једна у другу, док се напослетку не распростру по целом листу, образујући по његовој површини танку, делом брашњаву, а делом паучинасту навлаку. (Сл. 36. и 37.)

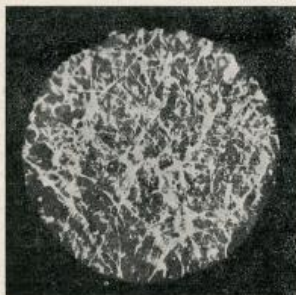
*) Кукуруз преставља око 45% збојање површине, док остало окопавине изостајају.

Медљика се састоји из танких, испреплетаних, рачнаних кончица (мицелија), који површину листа покривају и одатле своје органе за сисање (хаусторије) пуштају у унутрашњост листа. Чим су ови кончици (мицелије) извесно развиће постигли, из њих из-

Сл. 36. Медљиком заражен дувански листи.

бијају кратке и ситне гранчице (носници конидија). Ове се гранчице после кратког времена изделе у ситне, јајасте семенчице (конидије), које кад сазру отпадне и расеје се на све стране. Сл. 38.

Сл. 37. Медљика на дувану (јако увећана).

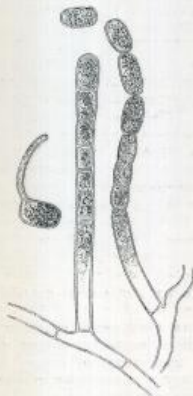
Ове семенчице, које се на зараженом листу у великом броју образују, распрострају се врло брзо и лако и на остале незаражене струкове, и то помоћу ветра, инсеката, па и самих произвођача и радника. При

овој другој инфекцији дувана, медљика се више јавља на лицу него на наљичју листа.

Код горњих подбираних листова бела навлака се по правилу јавља најпре на лицу, поред ребара другог и трећег реда, и овде се најчешће развије, јер у удубљењима тих места најдуже се задржава влага (од кише и росе), која је битан услов за развитак ове гљиве.

Медљика се јавља на дувану обично у половини јуна и живи на њему преко целе вегетационе периоде — до септембра.

Медљика причињава дувану двојаку штету, прво, својим сисаљкама одузима листу приличан део хране, која је за биљку неопходна, а друго, својом густом навлаком спречава листу приступ светлости, а с тим и правилно асимилације. Ткиво листа постаје посто, прозачно, крто и врло лако пуца, нарочито с обе стране главног ребра (сл. 39). Овакво оболело лишће потпуно је неупотребљиво за фабрикацију, особито за фицију.

Сл. 38. Носници конидија. Десно, носилац са зрелим конидијама. Лево, конидија у клијању.

На развиће и ширење медљике на дувану нарочито повољно утичу: влага, у вези са јаком топлотом, недовољна сунчана светлост и ђубрење свежим, не-прегорелим, стајеким ђубретом.

Сузбијање медљике. Кад се дувану довољна пажња обраћа, медљика се може лако сузбити. На првом месту треба отклонити све ове узроке, који медљику изазивају или њено развиће потпомажу.

За дуваниште у опште треба бирати само оне земље, које су оцедите и у којима вода не лежи дуго.

Ђубрење дуваништа треба вршити у јесен, или што је још боље и за сам квалитет дувана, нећубрити непосредно дуван, већ његов предход.

Даље, редови у дуваништу треба да иду од севера ка југу, како би сунце сваки струк осветљавало.

И најзад треба обратити и на то пажњу, да је дуванштите увек чисто од корова, како не би с корова медљика прелазила на дуван.

Као врло поуздано средство, пак, за непосредно сузбијање медљике, можемо употребити *сумпорни прах*, који и наши виноградарци с успехом примењују у борби противу ондума на лози.

Сл. 39. Медљика на довиру.

Запрашивање сумпорним прашком треба предузети одмах, чим се медљика појави на подбиру. Уколико раније предухитримо појаву ове болести и спречимо медљику у образовању семена, у толико је и мања штета на дуванима од ње. Ако прво запрашивање не помогне, било с тога, што је убрзо после тога киша ударила и прах сирала, или што је и сувине повољно време било за развиће медљике, онда треба предузети друго запрашивање, а ако и то не помогне, онда и треће. Главни је оаде, не дати нијашто болести маха да се шири и на остале листове или чак и на околне струкове.

Потребно је овде још напоменути, да запрашивање не треба вршити непосредно пред бербу дувана, јер може врло лако да се прах задржи на листу, па да се доцније приликом пушења осећа, те место да запрашивањем користимо дувану, ми му убијамо вредност.

У борби противу медљике врло је корисно кидати заражене листове са струкова и уништавати их на ватри или закопавањем подубе у земљу. Листови, на којима се највише јавља медљика, и које ми треба да уништавамо, у већини су приземни листови (подбир), које произвођач приликом бербе обично и сам

баца и оставља на њима, те с тога њихово уништавање у борби противу медљике за општи принос ноће представљати никакав губитак.

БИЉНИ ДОБРОТВОРИ

Г Л И С Т А

Ми све пишемо и разбирамо о „крупним“ стварима и предметима, а има и „ситних“ ствари и предмета у пољској привреди, о којима слабо разбирамо, па о њима слабо и пишемо, а последњено на њих наилазимо, па с тога треба и о њима да разбирамо и да пишемо, да и њих, као пољопривредници, упознамо, било то с добре, било са рђаве стране; тек треба да знамо: шта и та створења по нашим градинама и пољима раде, да-ли су нам од штете, дакле — штеточине, непријатељи, или су нам ма у чему од користи и према томе — добротвори, пријатељи?

Такво је једно Божије створење и наша — *глиста*. „Хвала Богу“, — рећи ће неко од читалаца — „шта све томе Радињу у старијим годинама не пада на ум да пише! Па зар, буди Бог с вама, и о *глисти* има што да се пише, зар и о њој треба што да знамо?“

Е, па ево да видите, да и о њој има нешто да се пише; да видите, да као пољопривредници треба и *глисту* у њеном делању да упознате, јер се и она у вашој својини, у вашој земљи налази, и она је један члан оних наших ситних штеточина и добротвора, који се над земљом и у земљи враћају, и међу њима, *глиста* вам је добротвор, она је вама и вашим усевима пријатељ, а то — нисте знали! Дакле, чујте нас.

Нико се од вас на *глисту* и не осврће да видите: шта она у вашој градини ради, мањ ако вам затреба да ју ископате и као мамца на удицу натакнете и рибу с њом печате. А кад би се само мало потрудили да ју изближе посмотрите, видили би и уверили би се, да је она створење вишега реда, но што ју ви замислите.

Њено ваљкасто тело састоји се из самих котурића или прстенова, преко којих је превучена једра кожа, која је услед непрестане влаге врло растегљива, гипка и често тако провидна, да кроз њу можемо јасно да видимо црвену крв у телу; она је и врло живчана, па је с тога у стању да надокнађава *глисти* она чула, која она нема, јер она нема ни очију ни ушију. *Глиста* воле тмушу (помрчину) и добро се осећа само у влажној земљи, у којој и своју храну налази. Кад се у земљу спушта, она се у томе придржава чекињцама, које се на трбуху налазе, а које слободним оком не можемо видети. Без ових чекињца, *глисте* би и при пењању на више, и при спуштању на ниже клизала, па јој је добри Творца зато и дао ова средства за њено кретање. Кад преко дана наиђемо на *глисту* да гмижу на земљиној површини, то је знак да се налази у бергству испред свог највећег непријатеља, испред кртице, којој је *глиста* најслабији залага; исто ју тако гони и ровка — и отуда

ПРЕДСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА

КАКВО ЋЕ ВРЕМЕ БИТИ?

видите, како у непрестаној трзавици животиари сирота глиста, и како увек мора за спасавање свога живота бити на опрези, па с тога треба бар ми да је штедим, јер нам је она корисна.

И *глиста* рови, али она то ради много фишије од кртице. Глиста пролази кроз земљу на све стране у градини и оставља за собом мноштво усикх рова, из које избацује земљане клисничце; *ти ровови су од врло великог значаја за боље усјевање и напредовање наших усева, јер посредују, да ваздух и вода могу лакше у земљу продирати*. Ето, у томе вам је глиста од велике користи; она вам је, дакле, добротвор у гранама вашим. Она те ровове прави у свакој земљи; у томе није избирачица, јер и кроз најчвршћу земљу продира она својом шљастом главом храбро напред, предпостављајући, да је земља довољно влажна.

Глиста се земљом храни, јер се у земљи налазе сваковрсни делићи иструли биљних и животињских остатака, које глиста сварује и из себе избацује, и на тај начин *глице оидолавају земљу; оне араве у земљи кртицу, па је то друга добра страна, којом нам глиста користи*. Још радије једу иструле биљке; оне су им од земље милије. Кад с јесени кроз градину прођемо и у страну мало боље загледамо, опазићемо на више места, како по неко опало лишће до половине у земљи стрчи, а после неколико дана сасвим га нестане. А где се је дело то лишће? Глице су га кроз своје ровове под земљу увукле и на одређено сместили местима. Трудан је то посао! А како је тако увучено и у влажној земљи иструло лишће најмилије глицино јело, то оне тако непрестано продужују и себе исхранују, — па нека им је за здравље!

А чиме се *глице* оптужује да је штеточина? Кажу, да нагриза глице младих биљака. Јесте, кажу — али то кажу онако на памет, јер је то посве немогућно, пошто глиста има само непотпуно развијена уста са једним отвором, у ком никаквих органа за нагризање нема; а она својим устима само сиса. Ја сам напред још рекао, да се глиста само земљом и иструлим већ биљкама храни, али она, истина, није од раскида да и млад лук, оболела млада биљке итп., које су друге штеточине већ нагризле и оштетиле у своје шилере, у своје вајате увуче, смести и сачека, док те ствари сасвим иструле, да их може онда тек у сласт појести, а здраве, једре жиле, она не дира. И тако мора, сирота глиста, и туђе грехе да испашта, немајући начина ни средстава да се одбрани. И с тога, што сте из предивадењога глицу као свога добротвора упознали, треба, бар ви, да ју од сада оставите на миру, да вам корисним рововима и даље буде у помоћи, да кроз њих што више ваздуха и влаге у земљу може да продре и биљке ваше освежава и крепи. Али ако вам се на неки начин у саксије с цвећем увуче, постајате се да ју оданде изгоните, на начин и средствима, која сам у овоме листу већ више пута препоручивао, јер јој у саксији, у оном ограниченом простору није место, јер тамо поједи оне састојке, који су и самој биљци у саксији потребни.

Дакле, јесам ли имао шта и о *глици* да кажем и вашићем? На ово питање одговорите сад и сами.

Под тим насловом ишао је напис у 23. броју овога листа од 20. августа о. г., о *извесним значајима, па којима се прориче време*, што је за пољопривредника знаста од великог значаја, као што и писац тога написа вели. Али ми дозволиће, господине уредниче, да поменути напис допуним са још неколико знакова из ојкојих забележака, по којима се време предскажује. Тако:

Кад изјутра у роси остане коса сува, *наступиће лепо време*, а ако, на против, навуће на себе влагу, услед чега се плавичасто или црвенкасто обоји, *онда ће ускоро наступити кишовито време*.

Кад на растовом дрвећу има мало инсеката — штеточина, на сигурно се може рачунати, да ће *наступити јака зима*.

Кад говече или коњ старски извар лижу, т. ј. ону шалтру, која услед влажног ваздуха по дуварима избија, *биће идуће дана кише*.

Кад врале више но обично гачу, кад кукумавке дрече и говедарке (тресорепке) покрај јендека много скакућу, сигуран је знак, да ће *ускоро бити кише*.

Кад голубови често на кровове слешу и главе према истоку окрећу, онда ће *скоро бити кише*; а кад не лете далеко и рано се у голубињак враћају, *биће кише идуће дана*; а кад далеко у поље одлећу да себи хране потраже и доцкан се с поља враћају, *то претскажује лепо време*.

Кад се кокошке с накрострешним перјем чећше у праћини ваљају, *биће хољује или грмлашине*. Исто то претскажују и пловке, кад се гакајући по води јуре и лупајући крилима по води, гурају.

Кад ласте у лету крилима додирују воду и земљу — *биће скоро хољушине*; а кад високо лете, нарочито пред вече, *претскажују лепо време*.

Кад пчеле не лете далеко од кошнице, или кад се гомилице, а непертоване медом, с паше враћају — *биће скоро кише*.

Кад се с вечери појаве многе оснице (зоље), стршљени и свитци — *наступиће лепо време*.

Леви дан наступити и онда, кад се с вечери у првом сумрачку појављују подски мншеви.

Кад кртице из кртичка излазе; кад разне бубе високо по ваздуху лете; кад рибе високо, скоро по површини пливају и кад жабе по барама много крекећу — *наступиће лепо време*.

Кише ће бити, кад глице из својих рова излазе, а мрави се око својих мравињака устумарају.

Паук и катајеника (зелена жабица), сигурни су претсказачи времена. Кад пауци узану и кратку паучину преду, *наступиће муљно време*, а што је паучина шира и правилнија, онда се можемо надати *лепом и востојаном времену*; кад опазимо да се пауци по паучини узнемире, *биће промене времена*; кад своју паучину напусте, *наступиће кишовито време*, а кад се из паучине не мичу, *наступиће востојано, лепо време*.

Кад се жабе под водом или под земљом скривају, *наступиће хољушине или зима*, а кад из воде

излазе, *биће летога времена*. Исто ће тако *бићи ветра или кише*, кад каталник по дрвећу или крововима много крекећу.

И наша је *вијавица* много поузданији претсказивач времена од сваког барометра. Кад хоће да *настјући лево време*, или *зими да буде мраз*, пијавица мирно лежи опружена на дну суда, или плива лагано и мирно по води. Кад хоће да *наступи кишовито време*, онда се пијавица повлачи по ивици суда у коме се налази и ту тако остане, док се време не промени. Пре по што би *настјућина халуђина или грмзаваца*, врти се непрестано по води, пада на дно, па се опет на више пење и превија у свима могућим видовима. Кад хоће да *наступи вејавица*, исто се онако по ивици задржава, као и кад хоће да *буде кише*. — За државу оваког претсказивача времена — *вијавице*, треба узети просто стакло (теглу) са широким отвором и на дно насути мало испраног песка. Стакло треба до $\frac{3}{4}$ његове висине напунити водом, па га завезати по ређом крпом, да може у стакло продирати ваздух; воде треба увек додати само онолико, колико да се одржава увек једна иста висина.

Овом приликом да наведем још и ово:

Узми саксију, напуни је земљом и усади у њу опште познату траву *мишјакину*. Кад је оно ситно бело цвеће у половини само развијено, *биће*, сигурно, *скоро кише*; за време кише цветови се сасвим затворе; а док су цветови сасвим отворени, сигурно је, да за неколико сати *неће бићи кише*.

Ево још један *земљин* претсказивач времена, који ја и данас на прозору држим: узми једну високу а што ужу бочицу; усни у њу 32 дела 80% -ног шпиритуса, додај му 1 део ситног истуцањог камфора, 1 део поташе и 2 дела шалитре. Запуни сад бочицу запушачем, а преко њега привежи бешкицу, добро сдржину измућкај да се све добро растопи, па обеси бочицу на ваздух. У тој течности направити се сад облачасти облаци. *Кад хоће да настјући лево време*, онда *ови облаци падну на дно*; а *кад хоће да настјући халуђина или кишовито време*, онда *се облаци дижу горе*.

— 282 —

ДОПИСИ

БЕРБА ШЉИВА И ПРОИЗВОДЊА РАКИЈЕ У СРЕЗУ БОЉЕВАЧКОМ.

Среа бољевачки, по евоме географском положају, веома је погодан за воћарство, и веће је доста распрострањено, али је најразвијенија шљива у разним сортама (раније, бугарско, тургуње и пожега).

У прошлој години, шљиве су родиле добро, и према прибртаним подацима добилено је спровних шљива на 2.600.000 грама, од којих су привредници некели на 568.300 литара ракије, коју су продавали по 40—50 динара од 100 литара, и на њу добили око 230 до 280.000 динара.

Када би претор под овим шљиварима, који сада заузимају око 2.131 хектар, заузимила шљива „Пожега“ и од ње се род сушило на сушницама, онда би од горње по-

литично добиених шљива, рачунајући по 40% сувих, било добијено на 1.040.000 или опругао 1.000.000 грама сувих шљива, за које, када би се ма и по 30 динара товар продале, добило на 300.000 динари, из чега изамаи, да би привредници, бољег рачуна имали шљиву сушити, но од ње произвођити ракију.

Како привредницима овога среза није познат начин сушења шљива, то би Министарство Народне Привреде добро учинило, када би у овом срезу, у расаднику ерексом, подигао једну сушницу ради обуке привредника, те би се овај начин прераде шљива, као много рентабилнији, у брзо одомаћио код народа. Јер ерекси расадник, услед будуче немогућности, неће моћи скоро оваку једну сушницу подићи.

Мил. Ј. Петровић.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

13. *Пишање*. — Једно лице извршило је наруџбину једне пољопривредне справе по фабричком каталогу, и по њему изабрао модел *E* са марком *E1*. Сад питање: како ће се дотично лице уверити, да је фабрика заиста послала оно што је тражило? Да ли по моделу *E*, или по марци *E1*, и треба ли да буде модел са марком унутар на дотичној справи, кад је фабрика неправна и солизна И, шта онда значи, кад фабрика помање справу са марком „А. К.“, у место траженог модела *E* са марком *E1*?

16. Ноембра 1911. год.
Добричево.

Душан Ђ. Ђакић,
руковод. економ. Држ. Стот. Завода,
и редован члан
Српског Пољопр. Друштва.

13. *Одговор*. — Све солидније фабрике пољопривредних справа и машина, па све ливене делове, који су изложени брзом квару, утискују при ливењу марку: *слово и број*. Ово чине за то; да би се могао лакше помомљени или поједени део новим заменити, односно да би поручилац знао који део треба да тражи приликом поруџбине.

Моје је мишљење: да је фабрика погрешно послала део под марком *A. K.*, место *E*, са марком *E1* осем ако та погрешка није потекла од самог поручиоца.

У оваком случају најбоље је објаснити се са самом фабриком. А то ћете лако постићи ако чувате копију Вашег писма, којим сте поруџбину учинили.

Михајло Петровић,
заведника С. П. Д.

14. *Пишање*. — Видим из „Телмана“, да Сана Којдић из Босне, изди своје „замењене шљиве на продају воћарима, и да је чак и Друштво посредник његов.

Зато молим Друштво, да ми преко свог листа „Телмана“ изови одговорити на следећа питања:

1. Јеу ли те све три сорте Којдићевих шљива прилагодне нашем поднебљу, т. ј. јели их погод код нас раније већ гајило и имали квалитетних резултата?

2. Јели ко год од наших стручњака имао у његовот расадник, и имали квалитетних њихових извештаја о томе?

Г Л А С Н И К

3. Дали је Друштво нешта: зашта је која сорта од његових шљива употребљива? и

4. Каква је цена неким шљивама?

17. новембра 1911. г.
Падлевиц

Јанина Б. Божић,
својом.

14. *Одговор.* — 1) Са истим оваквим питањем био нам се прошле године обратио и г. Милош Виторовић, економ из Златарића. Да би „Тежака“ одговорио г. Виторовићу, као и многим другим пољопривредницима, који су се сличним питањима обраћали, Уредништво је пустило кроз „Тежака“ један повећи чланак, који носи име „Највећи шљивар у Босни“ и који је изашао у 8. бр. „Тежака“ од прошле године. У том чланку опширно је описан Којдићев шљивар као и врсте шљива, које он препорукује преко „Тежака“, и од којих је Друштво и Министарство Народне Привреде растурило за ове две године преко 5000 садница у земљи. Дакле, узмите 8. бр. „Тежака“ од прошле — 1910 — године па ћете наћи све што Вас интересује о Којдићевом шљивару и шљивама. Исто тако о Којдићевим шљивама наћићете писано у прошлогодишњем „Тежаку“ и у бројевима: 13-ом. Стр. 143. („Поводом Којдићевих шљива“), и 17-ом. Стр. 174 и 175. („Питања и одговори“).

На питање: „је су ли све три сорте Којдићевих шљива прилагодне нашем поднебљу...?“ можемо Вам толико рећи: да сви они, који су засадили ове шљиве, хвале се како им добро напредују и како добро роде. Али на ово питање моћићемо Вам још боље одговори кроз извесно време, кад будемо добили извештаје од наших расадника и приватних економика, који су преко Друштва набавили у прошлој години саднице Којдићевих шљива, у циљу баш тих опита, за које се Ви интересујете.

2) Министарство Народне Привреде је већ у два маха свога стручњака за воћарство у Којдићев шљивар. Какав је извештај поднео тај стручњак о Којдићевом шљивару Министарству, нама је познато, али из тога, што је Министарство ове године набавило преко Друштва 3500 садница од ових шљива, изводимо, да је тај извештај морао бити повољан по квалитет Којдићевих шљива, иначе Министарство свакако не би вршило ту набавку.

3) Којдићеве шљиве су употребљиве и као синове и као суве за трговину. Необично су крупне и у транспорту издржљиве; исто тако су и веома слатке. Дакле, могу се употребити за сваку сврху, за коју се у опште код нас шљива употребљује.

4) Цена је овим шљивама (садницама) по комаду, са свима трошковима и царином, франко Београд — Српско Пољопривредно Друштво — 1.10 дин.

Dr Ур. М. Стржић.

БРОЈНО СТАЊЕ СТОКЕ У АУСТРИЈИ.

Последњим пописом сточне у Аустрији нађено је*):

коња	1,801.090 (1,716.488)
говедн	9,159.808 (9,511.170)
коза	1,253,650 (1,019.664)
оваца	2,428.586 (2,621.026)
свиња	6,431.966 (4,628.645)

Процентима паралелн прираштај сточне: код коња 4.93%, код коза 22.95%, код свиња 37.42%, док код говедн и оваца показује се опадање, и то код првих за 3.74%, а код других 7.36%.

Овде видимо ваљку појаву, да говедарство опада, док мелутин број становника за последњу деценију повећао се је за 9 2%.

Интересантни резултати овога пописа виде се на следеће статистичке таблице, која показује стање говедн и оваца у појединим провинцијама аустријске монархије*):

С Т А Н И Ц А	С Т А Њ Е	
	1900	1910
Чешка	2,290,537 (2,258,338)	1.4%
Моравска	801,367 (789,552)	1.5
Шлеска	196,626 (203,788)	3.5
Галиција	2,505,079 (2,718,166)	7.8
Бугарска	227,906 (241,422)	5.6
Д. Аустрија	609,414 (606,938)	0.4
Е. Аустрија	552,877 (588,569)	6.1
Салцбург	128,618 (141,549)	9.1
Тирољска	683,443 (718,841)	4.9
Корупска	222,353 (250,220)	13.2
Кејдњска	226,977 (253,839)	10.6
Трет	3,129 (4,860)	85.6
Горска и	74,987 (75,759)	1.0
Истрија	60,490 (59,073)	2.4
Принц-Ерцгерцогство	138,506 (139,692)	0.8
Далмација	104,716 (108,210)	3.2
Тирољ-Форарбер	471,259 (423,405)	3.0

Из наведеног податка види се, да је само у Чешкој, Моравској, Доњој Аустрији и Истрији прираштај говедн, а

* У заградама бројеви показују бројно стање сточне из 1900 године

код осталих земаља да број говеди омада. Напротив омаве, види се да бројно стање синала и синама земаља расте.

На 1000 становника долази у Аустрији 320.6 (363.7) говеди, 225.1 (179) свиња.

На 1 км² долази у Аустрији 32.5 (337) говеди, 22.8 (16.6) свиња.

У Аустрији се врши понове стове сваке десете године.

Ва.

Страни о млекарству у Србији

Wiener Milkerei Zeitung, у 20 броју од ове године, доноси следећи извештај немачког конзула из Београда о млекарству у Србији:

„Млекарство у Србији је још на неком ступњу. У опште узев крајеве се врло мало употребљавају за производњу млека и млечних прерађевина. Употреба масла (бутера) мало је поната; само у престоници тражила масла расте с године у годину све више, уредв придоласка странаца. Један овдешњи поседник, који справља масло на начин како се у западним земаља справља, показва је веома леп успех са продајом масла. До сада је такво масло доведено у Београд искључиво из пограничних крајева Мађарске. Исто је тако и производња сира — у колико се на краљев млеко односи — врло слабо развијена. Другије стоји са млечним производима од свињег и козијег млека, који се у Србији, као и на целом Балканском Полуострву, у великој количини за домаћу потребу производе и трове. Пре свега треба поменути онде једну врсту киселог млека, које се као и „јогурт“ за кређење стомака и као лаксоварљива храна од извесног времена у многим варошима Средње и Западне Европе у великој количини трови.

По том се врло много производи *кајмака*, који се радо трови, па чак и извози. То је један производ који је нека средина између павлаке („рама“) и квара, и врло је пријатног укуса. Меки и тврди овчији сир такође се много производи: најомиљенији је *качкавал*, од кога се велика количина и извози, нарочито у Турску.“

„Академско друштво Срба Агронома“ у Бечу

изабрало је дне 14.10 по и. к., на својој I. г. екунштину за год. 1911/12. изиједени одбор:

Председник: Богдан Турудија, sand. kult. tech.; подпредседник: Станојко Валер, ensp. kult. tech.; глјикни: Тихомир Дивјак, stud. forest.; благајник, књиљичар: Јован Предејевић, stud. kult. techn.; при ревизор: Јован Савић, sand. forest.; други ревизор: Радован Марковић, sand. forest.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Кисељак и спанаћ.

И једно и друго је поврће, од кој се лише једе. Некоме је сам спанаћ за себе скуван благ, а кисељак опет неврзеско, па е тога се у многим кућама она два поврћа

мешају. Спанаћ представља у томе случају главно јело, а кисељак служи као зачинак и онда буде јело *мало* налик сазо и врло пријатно. Пробајте само, па ћете се уверити да је тако.

Стари малтер извретан је за поправљање тешке смонице.

За старије воћке кошћичаог воћа: заједно бреске, шљиве, вишње и трешње, врло је добро, кад се стари малтер око њих са земљом намеша. Најглавније је у томе, што поменути воћке неће боловати од *смолотока*, коме су оне по природи врло наклонене.

ПОШТА

Г. Ва. Х. Ва. — *Јајковић*. — Ваш рад „Шта је масло...?“ дади смо на мишљење нашем референту за млекарство, и чим будемо од њега добили одговор, јавићемо Вам може ли се штампати у „Тезасу“ или не. — Скрећемо Вам пажњу у будуће на то, да „Тезак“ врло не радо публикује опширне написе, који се морају настављати у неколико бројева. Исто тако „Тезак“ не радо публикује и опширне чланке у виду брошура, из разлога што такве публикације екуло стају Друштво. И ако у томе Уредништво прави кад-кад изузетак, то чини само у одобрењу Управног Одбора: кад дотични напис има важности и за ширу публику, или се у њему третира какво питање, од општег значаја, по коме би Друштво као стручно тело, требало да знае своје мишљење.

Молимо Вас, дакле, да о овоме водите рачуна, и у случају израњања рукописа не глумачите то као акт личног нерасположења.

Г. Др Нук. *Муљушиновић* — *Панчево*. — Писмо смо примили. „Тезак“ ћемо Вам слати редовно. Послато употребимо. — Примите ерско поздравље.

КЊИЖЕВНОСТ

Господарска Смолра, год. II. бр. 5., изашла је 1 децембра 1911. г. са овим садржајем: Д-р Аугуст Лангофер: Штетни укуди у господарству Хрватске; Стјепан Јурић: [Ауемаско питање у Далмацији]; Јосип Предавец: По Далмацији (наставак). — Листак: Стјепан Јурић: Навоз стове из Хрватске и Славоније год. 1910. Преглед о заклајној марији за јавни отрошак. — Књижевност: Д-р Љ. Прохаска: Антони Грубишић, д. кр. надмјерник: Аграрне операције као средство за подигнуће економских околности у Далмацији; Д-р Љ. Прохаска: Природа; Стјепан Јурић: Д-р Сава Уманек: „Studie über die Abstammung des Siška-Schweines.“

ИЗДАЈИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО

10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

УПУТСТВО СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ

ПОШТЕ

за основу најновијег решења од априла
1869. год. преноску друштвеног пош
та пошта бесплатно.

Цена оговорица изложена је на
пољедној страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пош. Друштво власник, председник: Влад. Куцаковић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 34.

БЕОГРАД, 10 ДЕЦЕМБАР 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ:

Одкуда Американцима толине сорте кукуруза. — *Dr Ђорђе Радаћ.*
Утицај ослата земље на развоје антозе зоба и клицови зрна. — *Ми-
лутин Сивојановић.*
Крстица као штеточина. — *Dr Ђорђе Радаћ.*
„Шарена дувања“. — *Dr Ур. М. Сивојан.*
Рад антозе по спору Метјех — Рајојевић. —
Машински стручне комисије о проваљанима.
Последња зима (Забела). —
Поучне ситуације:

РАТАРСТВО

ОД КУДА АМЕРИКАНЦИМА ТОЛИНЕ СОРТЕ КУКУРУЗА?

Свима је нама познато, да смо кукуруз добили из
Америке. Колико нам је из историје његове познато,
ми смо првобитно добили једну сорту — жуту, у које
је зрно с бочковљом плоснато, а с лица заокружено и
глатко. Путницима, који су ранијих година по оним
американским крајевима путовали, из којих је нам пр-
вобитни кукуруз донешен, нису тамо ни наилазили на
неке друге сорте. Много су доцније пренесене друге
сорте, не само из северне, него и из јужне Америке,
па и данас се преносе у Европу све нове и нове сорте,
за које бих пре могао рећи, да су то најбољом и ве-
штиниом произведене „одлике“ (варијетети) од извесних
главнијих сората, које се у истини и по облику клица
и по облику и боји зрна једна од друге знатно разли-
кују, а које се тамо у разним крајевима, земљама и
климатима гаје.

Али од куда досведенимо потичу те силне, нове од-
лике из једних истих крајева, где је отприче била само
једна домаћа сорта?

Ево од куда.

Американци су изврсни пољопривредници. Они не

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годишњу 6 дина, на пола годишње 3 дина-
чинови помагачи, чланови свих дру-
штava, партизанских, осиг. школе, четва-
ничке, војничке сталног кадра, јунаци, манасти-
ри, земљорадничке задруге, и чу-
вари шума добијају лист у пола цено-
ма пошто претплату унапред за го-
дину.

ВАН СРБИЈЕ

на годишњу 8 франка, по срп. пољо-
прив. удружења и њихови чланови као
и српске земљорадничке задруге и чи-
товнице, прве школе и манастири до-
бијају лист за 6 франка, као унапред
положе претплату и кад се претплате
код свог удружења премо нога ће им
се лист слаати.

седе с крштених руку и не задовољавају се с оним што
имају, као по Вугу ми, него усталачки и с великим
стрпљењем неуморно раде на усавршавању и благо-
рођавању свега онога, што сеју и саде. Развој свега
тога и добивене отуда резултате, ја сам брижљиво пра-
тио кроз више година, и набављао отуда разне плодове
да их упознам, проучим и са ранијим производима исте
врсте упоредим. Истина, који су били одлични мојих
негдашњих радова у томе погледу, умеће такођер о
томе и свој део да кажу, а ја ћу се овде за сада за-
држати на кукурузу, као једном од најславнијих наших
„жити“, па с тога хоћу на напред постављено и за
нас веома важно и веома поучно питање да одговорим.

Искршњавање толних одлика кукуруза у Америци
данас, од којих сваке године по неколико разних у
Европу преносе и врло скупо продају, оснива се: *во-
најпре на важливом избору клицови за даљу произво-
дњу, па онда на још важљивијем избору воједнички зрн
из тих клицови и штеће на вештачком ошлаговању во-
једнички болше соратај између себе.* За усавршавање тих
радова, основана су од пре неких 15 година у Америци
нарочита удружења, која распиеују и издају велике на-
граде оним пољопривредницима, који најбоље клицове
с најбољим зрном производу, што је подетакло интере-
совање и такмичење међу тамошњим пољопривредни-
цима у тој мери, да је оно, тако рећи, постало гро-
зничаво.

Начин, на који ће произвођачи циљ постићи, оста-
вљен им је на вољу: да ли ће искључиво само узети
избор клица и зрна, или ће то усавршавати још и ме-
лењем, тј. вештачким пренашањем цветнога прашка
с једном струком на други и на тај начин добити неки
сасвим нов производ, који се стручно оцењу, па ако
што вредн, онда и награди. Али чујте! Награда се из-
даје према проценту за награду признатих клицови са
целе једне ниве, а не награђује се само воједним, слу-
чајно боље развијеним клицови, од којих је сопственик
на целој њиви неколико само нашао и изложио, пошто
се то не сматра као његова заслуга, него је то при-

родна случајност, што Американци не награђују, као што се то, рецимо, код нас ради. *Половина или трећина клипови с једне пиве, мора одговарати оцењеном клипу.* За награду признат природ једне пиве, мора, дакле, бити дело рада и већине дошћног *полугри-вредника*, а не случајност, па се с тога код њих у бољој производњи стално и напредује, јер се тамо не чека да Бог с неба својим благословом чуда чини, него да то учине: *шруд, разум и већине људске делатности*, а ове су три чињенице и учиниле, да је добивен један

производ, као што га примера ради приложена слика верно показује. Ја сам ту сорту добио непосредно из Америке и сејао ју кроз три године и увек са потпуно задовољавајућим успехом, *узимајући за сејање само она зрна из средине.* Стабло му је бивало између 2½—3 метра високо, са по 2—3 добро развијена клина и *ни једна стаблика никад није била неродна.* Бивало

је и дужих клипова, но што приложена слика показује, а на сваком по 10—14 редова са по 45—48 лево развијених, крупних, жутих зрна. Американци га радо и „на сачму“ сеју за исхрану стоке, нарочито крава музара, и преко лета по три пута косе.

При наведеном усавршавању својих кукуруза, Американци, да постигну свој циљ, не раде у једном само правцу, на пример у правцу *на количину, да што више прихода добију,* него они у томе раду, иду и даље; они пампе: усавршавају кукуруза и на квалитету, да их добију, *не само за добру храну, него и за добар материјал за разне прерађевине, за које се кукуруз употребљава,* и па послетку оваким избором сјева постижу још и то: *да немају неродних, рђових струкова на њиви.*

Већим избором сјева, правилим и бажљивим обрађивањем и међусобним обједињавањем одабраних струкова болех соратай. — *Пошале су ме многе одлике кукуруза, којима нас Американци сваке године изненађују, а које наше европске сорте у сваком погледу надмашују.*

Ја сам још 1865. до 1868. години у томе правцу радио са бачким кукурузом, и после четирогодишњег рада постигао тако одличне резултате, да сам од краљевског угарског министарства за земљорадњу одликован *Златном Позлатницом.* Од тих мојих производа ја сам 1869. године предао 3 клипа и Друштву за Пољску Привреду на углед и оцену, и ти су клипови чувани у бившој друштвеној збирци у нарочитим стакленим бочицама, а кад је — на жалост — нестало те збирке, нестало је и тих клипова, који су у свако доба и свакоме могли да служе за подетрек! Дакле, отпочео сам тај рад на благопроћавању кукуруза, у неколико раније и од самих Американца и постигао циљ, у колико сам, као приватна личност и са средствима с којима сам онда располагао, постићи могао; *а кад би у томе циљу Министарство Народне Приреде или Српско Пољопривредно Друштво дало значајну иницијативу са одређеним добрим наградама,* нашло би се и код нас људи, па би, слободно могу рећи, и у Хомољу било у сваком погледу бољег кукуруза, но што га има данас. И кад би ми онда с нашим кукурузом отишли, за чије је успевање Милостиви Бог са свима удобностима Србију благословио!?

Дакле — *напред!* То је моја реч.

ВИНОГРАДАРСТВО

УТИЦАЈ САСТАВА ЗЕМЉЕ НА РАЗВИЋЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ И КАКВОЋУ ВИНА.

Да би виноградар, који намеравају скоро засадити винограде, знали у напред, какво ће вино добити са земљишта, које су спремили за виноград, потребно ће им бити да имају на уму неколико напомена, које су у овом чланку изложене.

Ниједна сорта винове лозе не може успевати у сувнише влажним, мочарним земљама. Домаћа, икалемљена лоза може успевати у свима осталим земљама, само ако је филоксера не дира; а већина америчких лоза не може напредовати у збијеним и у одвећ крч-

ним земljama, za koje ima varožitnih podloga. Zemlja utiče na razvije vinove loze i na kakvošu vina ne samo svojom bojom već i svojom fizičkim i hemijskim sastavom. Od glavnijih sastojaka zemlje pomenujemo kameње, kvarcni pesak, glinu, kreč, humus i gvozdje a za tim avot, fosfornu kiselinu i potašu.

I.

Kameње. Iskustvo je pokazalo da vinova loza upeva vrlo dobro na kamenitom zemljištu. Vinogradi, koji daju najbolja vina, sadrže veliku količinu odlozaka od stena, sitnog kameња i šljunka. Zemlje najboljih borovskih, šampanjskih, burgundskih, švajcarskih i krimskih vinograda sadrže oko 50% t. j. polovinu sitnog kameња. Plоче, kameње, šljunak i u oštite svi odlomci od stena prozrokuju bolje provetravanje zemlje; olakšavaju otičanje suvšne vode iz zemlje; unijaju toplotu, ako su zatvorene boje, i polako je ispuštaju nošu te zagrevaju vazduh oko čokota, naročito u proleće. Ali najvažnije se dejstvo kameња sastoji u tome, što ono *umanaava isparavanje vode iz zemlje*, te na taj način stavlja čokotu na raspoložene vešu količinu vlage, naročito u početku vegetacije, kada je vlaga čokotu najpotrebnija za njegovo razvije. Kameње povećava vlagu u zemlji još i time, što sprečava razvijanje korova, koji bi svojom transpiracijom isušivali zemlju. Posledice pak ovog povećanja vlage u proleće jesu bolje razvije čokota i veša rodnost, — a poshto usled odbijene toplote od kameња i lastari bolje sazrevaju, to je rodnost i za iduću godinu obezbežena. Usled toga iskusni vinogradari nikad ne izabiraju kameње iz vinograda ni prilikom rilašnja ni pri kopanju. Naprotiv, u izvesnim mestima, kao na² Rajini a naročito u Švajcarskoj, vinogradari svake godine naмерно *donose kameње* i strve ga po vinogradima, dok svu površinu ne pokriju kameњem ili pločama.

Kameње može biti štetno po vinograde samo u vlažnim zemljama i u vrlo kišovitim predelima, koje bi na protiv trebalo sušiti a ne povećavati im vlagu donošenjem kameња.

Kvarcni pesak. Vinova loza u peskovitim, silikatnim zemljama daje obično slaba vina, sa malo alkohola, bez mirisa i vrlo laka t. j. sa malo tanina. To su dosta pitka vina ali se teško čuvaju. Njih treba mešati sa teškim, oporim vinima da bi se lakše mogla sačuvati.

Gлина. Zemlja bogata glinom daje jaka vina, sa dosta alkohola, ne bavi toliko mirisna ali jako obojena. Ova su vina bogata taninom i malo opora u početku, ali posle nekoliko godina postanu prijatnija. Njih treba mešati sa lakšim vinima iz krečnih i peskovitih vinograda.

Kreč. U krečnim zemljama svako drveće i svi plodovi dobijaju jaci mirise na to biva i sa gvoždjem.

Buke (miris) kod vina u toliko je jaci i prijatniji, u koliko zemlja sadrži više kreča. Ovo pravilo važi naročito za severnije krajeve, u koje se računa i Srbija. Francuski šampanjac i koňak, koji imaju vrlo prijatan miris, dolaze iz vinograda, čija je zemlja gotovo sama kreča. Skoro sva vina, čuvana u svetu sa svoja buke-a, proizvedena su na krečnom

zemljištu. Krečne zemlje daju gvoždje oštije ali bogatije šeferom, od koga se dobijaju vrlo alkoholna ali laka i prijatna vina, koja se mogu odmah prve godine trošiti. Ova su vina obično siromashna u taninu.

Хумус. Органске материје, од којих постаје хумус, нагомилavaju се само у земљама сиromашним кречом, јер креч потпомаже нитрификацију т. ј. претварање органске материја у растворне нитрате, које биљке усисavaju или вода односи. Хумусне земље дају проста вина, кисела и јако обојена. Ова се вина тешко чувају, те их треба мешати са другим винима или их одмах трошити.

Гвозђе. У облику оксида или разних соли, које се налазе у земљи, гвозђе појачава боју код вина, јер оно улази у хемијски састав вишеских боја. Приметило се одавно да првене земље, које садрже оксид гвозђа у повећој количини, дају вина са јачом бојом него ли друге земље.

II.

Сем ових земљиних састојака, који се и без нарочите анализе могу распознавати, у земљи има и азотних, фосфорних и калијевих соли, које се распознају само хемијском анализом, али чије је дејство на винову лозу и на вино од битног значаја. С тога ћемо и њихово дејство укратко изнети.

Азот. Азот, који винова лоза упија из земље, потпомаже развие lastара и лишћа; лишће и lastари троше скоро $\frac{1}{2}$ од целокупног азота који корен усисава. С тога је азот у стању да повећа родност чокота, јер многобројније и развијеније лишће ствараће у већој количини материје, из којих се скоро поглавито састоји гвоždje. То бива у случају, кад у земље поред азота има доста фосфорне киселине и поташе т. ј. калијевих соли; тада се олашчење врши под повољним околностима а гвоždje и лоза добро sazrevaju. Али, ако у земљи има много више азота по фосфора и поташе, чокот постане врло бујан, на њему има одвише лишћа и много lastара са дугачким интернодијама, цветови опадају са петелјака, грожд постане рехуљав или се сасвим претвори у рашљику, вегетација се продужи доцкан у јесен те лоза рђаво сазири и тиме се поквари чак и берба за идучу годину. Вино је пак из таквих винограда нижег квалитета.

С тога икада не треба повеšавати само количину азота у виноградој земљи, већ заједно с азотом треба повеšати још и фосфору киселину и поташу.

Фосфорна киселина. Она спречава рђаво дејство сувшиног азота на родност винове лозе, јер она поправља баш оно, што азот поквари. Дејство фосфорне киселине састоје се у томе, што она потпомаже родност чокота, развие и sazrevanje гвоždja, у коме она изазива повеšане процента шефера. У винограду, богатим фосфорном киселином, lastари имају кратке интернодије, тврди су и sazrevaju раније и боље а таква лоза лакше издржава мразеве. Вишак фосфорне киселине у земљи не производи на лозу рђаво дејство као вишак азота. Што више има растворљиве фосфорне киселине у земљи, тим ће је више бити у грожђу и шпир. За време врења шпире већа количина фосфорне киселине биће боља храна за вишески квасац, те ће се

овај боље развијати и извршиће врење у повољнијим условима, те ће и више бити бољег квалитета. Боља вина садрже више фосфорне киселине од простијих а тако исто и црна вина садрже више фосфора од белих.

Поташа. То је хранљива састојак, који винова лоза упија из земље у већој количини по азот и фосфорну киселину. Поташа повећава заједно са фосфорном киселином родност чокота; ластари боље сазревају и лакше издржавају мразеве и друге болести. То је одлично средство за подизање изнурене винове лозе. Поташа прелази из грозња у шпору па за тим у вино, где се налази у знатној количини у облику калцијум-бихартрата (стреша) и калијум-тартрата. Анализама је нађено: да боља вина садрже више поташе од лошијих, а искуством је доказано да виногради, у којима се повећава поташа, дају шпору са мање киселине а са више шећера.

На закључку да поменемо да се као најбоља земља за виноград може сматрати она земља, која би имала од прилике следећи састав:

Земља	$\left\{ \begin{array}{l} 1/2 \text{ ситног камења, плоча, шљунка.} \\ 1/2 \text{ ситне земље са} \end{array} \right.$	50% креча — за јачину и мирис вина.
		10% песка — за лакоћу, питкост.
		30% гљиве — за танин.
		10% оксида гвојдџа — за јаку, сјајну боју.

Сем тога у земљи треба да има бар 1 хиљадити део азота, 1 хиљадити фосфорне киселине и 2 хиљадита поташе или више.

Буково.

М. Ст.

НАШЕ ШТЕТОЧИНЕ

КРТИЦА КАО ШТЕТОЧИНА.

(РЕЧ У СВОЈЕ ВРЕМЕ)

Ретка је, врло је ретка ливада у нашим крајевима, која није критичадица, тако рећи засута. Негде више, негде мање, а то показује немар дотичних домаћина. На ливадама, на које домаћин обрађа више паљње; на ливадама, које он негује — нема толико критичака, па не може бити ни толико штете, као на оним напуштеним, занемареним ливадама, на које домаћинова нога онда стане, на коју његово око онда погледа, кад треба да ју коси.

Наука нас уверава, да се кртица не храни биљним корењем, и да нам с те стране није од штете, него да се она искључиво храни разним бубама, глистама, жабама, гуштерима, гуњаљима и другим сличним животињама, које су на ма који начин штетне нашим ливадама, па нам је кртица с те стране, корисна. Али она, тражећи те животињине, подрива нам ливаде и избацује критичаке на стотину места, надјужни с њима и траву са жиљама заједно, па се услед тога трава суши; оне пак траве, које се критичаком претрпају, иструну под земљом без ваздуха и светло-

сти. Избацивањем критичака, дакле, кртица нам је на ливадама више штетна, но што је корисна.

Кртице могу тако да искваре ливаде, да не морамо преравати и на ново ливадити, или их преоравати и кроз неколико година другим усевима засејавати, па ћемо на тај начин кртице растерати.

Општегу коју нам кртице на ливадама учинити могу, можемо најбоље видети, кад с јесени критичаке разгрнемо; кад наступи пролеће, нађићемо нове, на другим местима по ливади изривене критичаке, а често можемо видети и такве ливаде, на којима има више критичака, него зеленог травом покривена места.

Највише страдају од кртица оне малене ливаде, које се налазе усамљене између њива, а где на далеко од њих других ливада нема, него све кртице, које су са њива јесењим преравањем растеране, преселе се на ту усамљену ливаду да презиме, јер их на ливади нико не узнемирава.

Мислен домаћин не може тако равнодушно гледати тога штеточину на својој добру, на својим ливадама, него мора потражити начина: или да га, у колико је то могућно, потамани, или бар са своје ливаде растера.

Кртице можемо таманити на више начина. Од тих разних начина, ја ћу да наведем само оне, који су најприроднији, или се иначе у нашим приликама најјестивије извршити могу.

Хватати их живе и убијати, то је најприроднији начин. Кртица рије обично у зору, кад се сунце рађа, па онда на подне и при залазу сунчеву; она рије и испред кише, и одмах после ње. На ливадама, на којима има много кртица, не остаје ништа друго, него да се у речена времена, кад оне рију, стражари, па кад кртице буду у највећем послу при избацивању критичака, онда треба будаком подубље у земљу удари, кртицу избацити и убити.

Наводњавање с јесени и с пролећа, где то полагај ливада према реци на потоку дозвољана, једно је од најсигурнијих средстава, да се све кртице на ливади утамае. У томе случају треба према наводњавања све критичаке добро растурити, да рупе остану отворене како ће у њих вода моћи боље и лакше продирати и кртице подавити.

Па и без наводњавања, кад се с јесени — дакле сад — критичаки добро разгрне и рупе оголе, да јесење кише у ровове продру, добро помаже уништавању кртица.

Трећи је начин: убијање младих. Кртица се коти у месецу марту, и увек окоји 3—6 младих. Гњездо није никад далеко од површине критичака, а овај критичак, у коме је гњездо, познаје се по томе, што је много већи од осталих. Кад, дакле, у марту месецу угледамо на ливади велике критичаке, ми треба да их раскопамо и у њима ћемо за цело наћи младих кртица, које ћемо одмах и поубијати.

За растуривање критичака, где их на ливадама има мало, можемо се послужити добрим гвозденим грабљам; а на већим ливадама, где критичака има много, употребљује се нарочито оруђе, тако звано „ливадско ренде“, које се може набавити преко Српског Пољопривредног Друштва, а које могу њих више домаћина заједнички набавити.

БИЈЉНЕ ШТЕТОЧИНЕ

„ШАРЕНИ ДУВАН“

ИЛИ „ШАРЕНО ЛИШЋЕ“

Под шареним дуваном разумемо шарено лишће, које показује бела, безбојна поља на месту природног бијлог зеленила, (албилизам, албикација).

Врло често nailазимо у дуваништима и на лишће које је, на месту беле боје, обојено жуто или чак црвено (хроматизам), као лишће од дрвећа у јесен.

Сл. 40. — Шарени дувански лист.

Оболело дуванско лишће показује бела, или зелено жута поља, дуњине боје, махом већег обима и разноврсног облика. Зелено-жута боја се јавља обично на местима где је налисано ткиво безбојно; ако је и супростро ткиво безбојно, онда прелази у отворено бело. Оваква места налазе се обично на ивицама листа и изгледају као бела зрнца, разбацана без реда. Бела поља јављају се и на наличју листа у истом тону боје

док зелено-бела на наличју су жуто-зелени. Диференцирање између тонова боје на наличју је, дакле, израженије и јаче него на лицу лишћа.

Границу ових поља чине лисна ребра, праг, другог и трећег реда, услед чега та поља показују контуре многоугаоног облика. Преко главног ребра врло се ретко ова поља распрострају, али и ако их буде, онда су на основи главног ребра. Споредна ребра првога реда већ је чеће да су обојена бела.

Врло често бина да је само једна половина листа бело обојена или само један крај.

Ова бела поља не морају бити већа ако је лишће старије; они могу бити исте величине и кад је лишће младо. Око сваког овог поља обично се јавља и једна већа или мања зона малих, ситних пегца, боје дуњине, које су око саме ивице поља густо посејане, а у колико се од ове удаљују, све су ређе.

Интензивно шаренило изазива разноврсно борање и савијање оболелог дела листа; нарочито на младом лишћу и код филиза наступају врло неморалне кривине: врхови листа се издужују и савијају. Већа оштећења не јављају се на оболелом листу до бербе. Само на подбиру и доњем лишћу, ако је шаренило захватило веће површине, изумру ова бела поља и то почев од ивице па ка средини. Но, врло често наступа противно: да бела поља остану читава, а да се привидно здрави зелени делови листа сасуше и отпадне.

Узрок ове болести још до данас није испитан. Има разних мишљења научника, који су ову болест испитивали, али се ни једно не може узети као сигурно, с тога их и ми овде нећемо ни наводити.

Пошто је ова болест наследна код дувана, то ако хоћемо да је сузбијемо, не треба никад узимати семе од оболелих струкова. То је у осталом најоузданије средство које можемо овом приликом нашим произвођачима препоручити.

АНКЕТЕ

РАД АНКЕТЕ ПО СПОРУ МАТЕЈИЋ—РАНОЈЕВИЋ

У бр. 13. „Тежака“ од ове године штампан је чланак г. Николе Ранојевића: „Два прскања винове лозе пре цветања“. У томе се чланку поред осталог, за прво прскање препоручује 1% бордовска чорба, а за друго прскање да се поведе на 2%, ако време буде повољно за ширење пламеначе. За справљање бордовске чорбе најбоље калкоче и на најпростији начин предлаже се, да се за растварање плава камена и гашења креча употребе подједнаке количине воде, и да се раствор плава камена сипа у гашени креч.

Поводом овог чланка написао је г. Петар Матејић у бр. 3. „Авале“ чланак: „Прскање винограда бордовском чорбом“, у коме тврди, да су многи привредници из среза варачарског доста настрадали овог пролећа са првим прскањем, јер им је све младо лишће на чокоту, прсканом чорбом, справљеном на напред поменути начин, после 2—3 дана поцрнело и унеуло. Као доказ за то г. Матејић наводи, неке селане из Белог Потока.

На то је г. Ранојевић преко бр. 21. „Тежака“ упутио писмо г. Матејићу, с предлогом, да се образује

| КОНКУРСИ |

МИШЉЕЊЕ СТРУЧНЕ КОМИСИЈЕ О ПРНАЛИЦИМА СИСТЕМА: „БАЛКАН“, КАРЛА ПЛАЦА ИЗ ЛУДВИНСХАФЕНА И „АУСТРИЈА“

Српском Пољопривредном Друштву

Према решењу Управног одбора од 12 новембра ове године извршили смо упоредне пробе са препнеченом прескалицом „Балкан“, подиетом на оцену са једном новом увезеном, немачком прескалицом Карла Плаца из Лудвигсхафена, чију је оцену тражила овдашња фирма Јосиф Матковић и са прескалицом „Крајина“, од које се послани примерак одмах у почетку пробе показао да је у неисправном стању, те је ова прескалица искључена из даљег упоређења.

Поређење прескалица „Балкан“ и немачке, вршено је са добро познатом Нехвиловом прескалицом „Аустрија“.

Конструкција нове прескалице „Балкан“ у свему одговара старој, сем измене у затварачу пумпе, који стезе велику гуму, и начина дејства полуге за пумпање.

Код нове прекројене прескалице „Балкан“ стезање велике гуме врши се помоћу једног оштриг завртња, који гуму по врши свуд унакоко притегне на по 6 до 8 мм. Завртњак се може стегнути врло јако једним простим клучем, у облику ракле, и полугом за пумпање. Полуга дејствује на средњу велику гуму једним вертикалним клипом, који се потискује директно полугом, а не преко колена (курбла), као што је то обично код свију осталих прескалица. Полуга је од плоскостог гвозбја са дрвеном ручицом. Све остало је исто као и код старог модела.

Немачка прескалица у главном је имитација Вермолерове француске прескалице — „Eclair“ № 1, изузев велике гуме и начина њеног стезања или затварања пумпе. Затварач има зљевове као и основица пумпе. У те зљевове улази нарочито скрופена гума, која се притеже помоћу четири ручна завртња. Полуга дејствује као и код већине других прескалица, преко колена (курбла), на средњу велику гуму ексцентрично тј. клип се не креће вертикално.

Ручни шrafoви не могу се потпуно руком стегнути већ изискују употребу плоскостог клиента или ма какве чврсте полуцикле. Нарочитог кључа нема.

Козиција је констатовала следеће:

1. Запремина и тежина праћних прескалица.

„Аустрија“ 14.250 л са 6.250 грама.

„Немачка“ 13.050 л са 6.350 „

„Балкан“ 11.500 л са 8 „

Добро напуњене прескалице (обичном бордовском чорбом) издржале су правилно и задовољавајуће растурање, (тј. до затварања конуса растурања са горње стране):

„Аустрија“ 1 минут.

„Немачка“ 1/2 „

„Балкан“ 1 1/2 „

Ширина конуса растурања при прекању била је

анкета од њих двојице и три члана с факултетском спремом. Анкети се ставља у задатак, да оцени начин справљања бордовске чорбе и предложене проценте концентрације, како је то г. Ранојевић тражио у свом чланку; тако исто, да испита случајеве неуспеха које г. Матејић наводи у свом чланку, као и узроке због којих је у наведеним случајевима оштећена лоза. Записник анкете снабдевен потписима свих пет чланова да се оштампиа у „Тежаку“ и „Авалу“.

Овај предлог усвојио је г. Матејић писмом од 4. окт. мес. одређивши за члана анкете г. Милорада Обреновића, секретара Српског Пољопривредног Друштва. Одмах за тим одредио је г. Ранојевић од своје стране г. Д-р Вељу Стојковића, секретара Министарства Народне Привреде. Та оба члана изабрали су трећег члана г. Борислава Милутиновића, хемичара Пољопривредне Хемичке Опште Станице.

Тако образована анкета, због одсутности појединих чланова, састала је се тек 19. октобра и о свом раду она је саставила и потписала овај записник.

1. Анкета констатује, да је г. Матејић на основу добиених података у Белом Поточу погрешно извео закључак, да су тамошњи виногради оштећени бордовском чорбом справљеном на начин, који је г. Ранојевић изложио у бр. 13. „Тежака“. Тај начин справљања бордовске чорбе није нико у Белом Поточу употребио, што је г. Ранојевић доказао подацима прикупљеним на лицу места, а с чиме се и г. Матејић овом приликом сложио. — Осим тога г. Матејић признаје, да ни у другим местима среза варачког није за прекање винограда справљена чорба на начин, који је г. Ранојевић препоручио, већ на стари начин.

2. Односно начина справљања бордовске чорбе, анкета се слаже у томе, да бордовска чорба, справљена на начин који је г. Ранојевић изнео у бр. 13. „Тежака“, има више и ситуијег плавог талога, па према томе и јачег дејства у предохрани лозе од пламењаче него чорба, која се у нас справља по старом рецепту т. ј. кад се од 100 литара воде употреби за растварање плава камена 9 л., а за креч 10 л., па се угашени креч сипа у раствор плава камена.

При свем томе, г. Обреновић је мишљења, да за наше прилике треба задржати стари начин справљања, јер је у том случају потребан један већи дрвени суд (буре) за растварање плава камена, а за креч може послужити и карлица или други какав мањи суд; док су по начину предложеном у бр. 13. „Тежака“ потребна бар два већа суда (бурал). Осим тога г. Обреновић је мишљења, да ако се неутрализација добро изврши, што се одређује лакмусовом хартијом или фенолфталинском, добија се чорба одличног квалитета за прекање.

Најзад, што се концентрације чорбе тиче, анкета се сагласила, да ни веће концентрације (јачине) немају штетна дејства на опскану лозу, ако је чорба била само довољно неутралисана.

22. октобра 1911 год. у Београду.

Чланови анкете:

Б. Милутиновић с. р. Милорад Обреновић с. р. Д-р В. Н. Стојковић*

Мис. Ранојевић с. р. Петар Матејић** с. р.

49

* Напомена: да другој тачки у овом записнику нема места, јер што се првом тачком почело добијати преко г. Матејића у бр. 3. „Авала“.

** Остале при старом начину справљања бордовске чорбе, јер је изкуством доказано као практично.

највећа код „Балкана“ потом код „Аустрије“ и најмања код немачке прскалице.

Финоћа растурања (каплица) поједнака је код „Аустрије и Балкана“, а много слабија код немачке прскалице.

Далјина терања млаза без растурања код немачке прскалице 12 и код „Балкана“ 11½ м. код „Аустрије“ 11 метара.

При нормалном, непрестаном, прскању потрошиле су по 3.750 метара бордовске чорбе.

Прскалица „Аустрија“ за 6 минута

„Немачка“ „ 4½ „

„Балкан“ „ 6¼ „

што излази да би се прскалице морале пуниш:

„Аустрија“ после 22½ минута прскања

„Немачка“ „ 15½ „

„Балкан“ „ 19½ „

Ако се узме да се радник креће подједнако брзо, онда се „Балканом“ један хектолитар бордовске чорбе може растуриш на највећу површину (три часа прскања), потом „Аустрија“ (два часа и 40 минута) и најзад немачком прскалицом (два часа).

Материјал.

Дуварови прскалице као и резервоар пумпе код „Балкана“ и „Аустрије“ су од бахра; а код немачке прскалице резервоар је од месинга, а дуварови прскалице од бахра.

При ручном притиску угибају се дуварови код „Аустрије“ и код немачке прскалице, а код „Балкана“ не угибају.

Ручица за пуштање код „Балкана“ и „Аустрије“ подесна је за радника, а код немачке прскалице подигнута је сувише и заморана радника честим пуштањем (покретањем полуге).

Велике гуме у пумпи су по квалитету и јачини подједнаке код „Балкана“ и „Аустрије“, а код немачке прскалице гума је тања и нарочито удешена за ту прскалицу.

Према напред изложеном мишљења смо: да се све три прскалице могу корисно употребити; али по вредности према извршеним пробама долазе овим редом:

1-во „Балкан“, 2-го „Аустрија“ и 3-ће немачка прскалица.

Њихова се права вредност може тачно оцениш тек после дужије употребе у раду.

Београд, 17. новембра 1911.

Чланови жури одбор:

Д-р Носта Поповић с. р.

Сретан Јовић с. р.

Миланг Обреновић с. р.

Бор Маутиновић с. р.

ЗАБАВА

ПОСЛЕДЊА ВОЖЊА.

Човек о коме ћу вам причати, није био од оних који остављају за собом мноштво трагова и успомена. Напротив, то је био човек миран и тих. Као тамаз је умро.

Умро је познато, не богујући. Закључио је очи као овеца и више их није отворио. Знао је можда да је један од оних који су на земљи само зато, да поуне број. Знао се Јован.

Јован се једнога дана само потужи да га боле леђа. После му је било хладно, и то толико, да му је срце дрхтало од зима. Тако није трајало стајно, али су се ти знаци повраћали. Јован би тада само рекао:

— Не знам, шта ми је сада опет!

— Шта ти је? питао би га жена.

Он би поћувао мало, ни би онда одговорио:

— Боле ме леђа, али се тога не бојим; знам ми је, али не лебем. Главно је да ми дуван не прија!

Е, то је већ била озбиљна ствар! Кад говори да му не прија дуван онај, коме дува није избијала на уста, знак је да треба да се спрема на пут, јер је већ смрт близу.

Још исте вечери, пада ће умрети, Јован се разговарао са укућанима, пре него што ће лећи. А кад је заспао, зашпао је за навек. Његова је смрт била тако нечујна, да су укућани тек ујутру, када су га хтели пробудити, приметили да је мртав.

Жена је закуќала, а с њом и кћи. Оне су се јадале, признавале, али је Јован лежало непомићно у гревету.

На викау је наишао син и запиташа шта се дешао. Мати му је онда река кроз плач:

— Отац ти је умро.

Дечко је гледао укочено у постоље, оцу у лице, али када му мајка поче поново нарицати, он изаше из куће преко дворишта покривеног снегом и стаде крај отаца.

— Тешко нама, шта ће с нама бити? нарицала је мајка у кући.

Дечко је гледао на ушну. Све се беошло. Улица, дрвета, њиве, на којима су се, ту и тамо, издизали дубови, покривени снегом. Бескрајни мир је изадио свуд уокло.

На ушци није било ни живе душе. Није се чуо ни лавиј шеп, јер није било на која ће лажати. Једини живи створови су били чинке, које су скакутале по снегу. Цео простор је уматавала снага магла, у којој се губила цуетара. Из те магле су се издизале, кад ветар дуне јаче, трие лоптице које су расле што су се више близиле. То су биле грудве, сухо грање и корење, које је ветар носно од села до села.

Бољет и смрт су свуда жалеоне ствари, али су најопасније у овим кривцима крајевима. Свака је кућа тањина за себе. А лекар? Њега на далеко нема. У то доба годишње људи сами умру. Дешава се чак да падне тако велики снег, да по неколико дана мртваца не могу сахраниш. Инесу га на поље, а он се смрзне као камен.

Дечко је стајао и гледао на поља, а изнутра се још непрестано чуло једњање и запомагање. Најошче се дечко тресе. Он уђе поново у кућу скиде са кична свој кожух и пође вратима.

— Куда ћеш?

— Идем да јавим.

Са великим штапом у руди он пође до кућама редом, да јави за очеву смрт.

— Добар дан.

— Добар дан. Које добро?

— Умро ми отац.

Када је јавио свима познаницима, вратио се кући. У повратку је већ среташ неке људе, који су већ хитали у његову кућу. Сви су они били у кожухима.

У кући је било све мирно, јер крај дође свему, па и плачу. Прва туга се све више шири, али су само очи прене. Ни посто да загледа. Селаци воде да оно види кад дух прође, па зато ћути и кућа крај ватре.

Селаци су епитан престано. Најпосле је дошао Јанко Гавровић. Он иде мало спорје од осталих, пошто сваки час застаје, да на плавое гутне ракије. Њега ракија држи.

У кућу су сви узлази тужно, покушена носа, оборених очију. Такав тужан дан је једини кад у кућу уђеш, а да Бога не назовеш. Не можеш да кажеш ни „добар дан“ ни „срећно осману“, а непријатна је ствар ући неком у кућу а не здравити се. Зато се ежуздено ћути.

Јован је већ био окупан и лежао је. Чезо главе му је горела поштаница. И мртвас је био леп, као што је био за живота. Миран, уређан живот није на њему оставио никаквих грубих знакова.

Жене су га поемтрале драгећи у рукама велики бео рубац који се носи у такој прилици. Ни једна реч није прешла преко њихових усана, пошто су оне у животу научиле, да утеху само увећава бог. Удовича је распремала собу, уздишући тешко. Селаци су се некажљиво...

— Мајко, какву хеш хаљину обућу? питала је кћи.
— Црну, дете моје! одговорила је удовица, радећи даље свој понос.

Када је са послом свршила, она је онда узела бокал, да воде донесе. Узела је па се запалака, зато што се сетила, да је Јован још колико синов на њега био.

Али јој жене не дадоше да изађе отешо јој бокал и саме донеше воде. Какву, не ваља се.

Онда се удовица окрете мртвацу. Приђе му, пољуби га у чело и запала се.

— Јоване, што ме остави! Зар пошто емо двадесет година проживети, да се растанемо без опростија?

Жене су бривале сузе белим марамама. Селаци су кнмали главом сего.

За то време напољу је један селак спремао кола на којима су морали одиети мртваца.

— Хеј, за мене би требала дугачка, разглаваљена кола! вели Јанко и еркуће ракију.

— Па, не би било згорет да их имаш! одговори му један.

Тако се они јадају.

Јован је био итег тако дугачак као и Јанко, и обична селачка кола су му била мала, али се није имао куд, пошто других кола није било. Положили су га унутра.

Удовица је гледала све припреме сузним очима, али кад виде да га возокошине у кола, она запала се.

Онда жена приђе и пољуби Јована, прибоше и леда. Дечак се опростио прии, пошто је он морао остати код куће. Његов је растамак био претрпао. Сав бог, који га од јутра гуши, добио је тада излаз. Дечак је пао једајући на мртваца, обрлао га рукама и притиснуо га на груди.

— Драги мој оче! Добри мој оче!... Оче који си ме хранио!...

Унаоколо су, поред кола, стајали сви прилеити, тропути. Два три селача вишкше поуглавно дерану бојећи се да није погуде.

— Драгославе, Драгославе!

Као најблизи еусед, Мизаид Поповић узе уаде у руке и ошину коње. Деран се екиде.

Мизаид се тада прекрети и рече:

— У име Бога.

И спровод се крете.

А. Рајт.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Неколико одабраних стоних сората грошја.

У нас раније није било толико етбних сората; нешто, што је остало после Турака по османлицима, па и њихова се имена нису добро знала. У новије доба, од када се обнављају виногради казламењом долом, апа се више за етбне сорте. Али их има још много, којима се права вредност не зна. У Енглеској и Француској најбоље су испитане сорте за јаго, или како их ми зовемо: „стоне“ или „а-талекс“ сорте, не само по укуку него и по местима уенавања: да ли напољу или у стакларима, по начину гајења, надражљивости и т. д. Како и у нас раситију почеше за одабраније стоне сорте, то наводимо неке по искуствима у Енглеској и Француској.

За гајење *напољу* и у *стакларима* (стакленим ба-штама) најподесније су: Бзак Хамбург или Плавн Троншер или Францезери. Код Париза гаји се у градинама и по-крај зидова, и поред веома пријатног укуку и сочности ве-ома је родан, те се сваком најбоље препоручује. Затим: Плавн Алвант, плаво воловено око или Гро Колман (Gros Colman), Казабрери, Мускат Александрици, Бзак Пренс (Prince) Бзак Монука (Monukka), Слатководца (Buckland Sweetwater). За тражити се на првом месту споменути Бзак Хамбург, који се у стакларима може гајити за про-леће, лето и јесен; а после ове сорте за позицију је прои-водљу Гро Колман. А од белих сората на првом је месту Мускат Александрици, познат и као Александрица Тим-њаника (неп је изједначују и са познатом „Белом Ма-лагом“), и Слатководца (немачки: Süßwasser, Süßwein).

За гајење *напољу* и у *саксијама* најподесније су: Бзак Хамбург, Краљевска Мускатина или Пасла де Фон-тенбло (Пармена ранга), Препит Пасла, Рана Маенгера, Мадон Алжвина, Форстеров бели Зедин (Forsters white Seeding), Краљевски Лео (Royal Ascot) и Бзак Алвант (Alicante); Мускат Александрици мање је подеван за свакоје.

Сорте за *дуже чување* (конзервирање за зиму) нај-боље су: Гро Колман, Алвант; а од белих сората: Мускат Александрици, Обичан Толајан (White Tokay), Казабрер, Требијано. Од наших су сората најбоље: Бела и Прена Алакава, Смедерска и Вела и Прип Дренак. Прие су е сорте на бољем гаеу, јер се беле лако повреде.

Сорте од *особитог интереса* ове су: Бзак Коринт (Corinth), од кога се добијају црвбе (суво грошје, — „ко-рипте“); Бзак Монука, беесена и са особито пријатним укуком; Јагодето грошје (Staw berry), дрео плурише па јагоде и машине; Фердинанд Леене (de Lessops) осо-бито деликатног мириса; Першун-грошје (Giotat), а лишемо јако уесеним; Алено (Alorro), плод пругает и деликатно обојен.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТКУ СЕ
СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ
ПОШТЕ
на основу најновијег решења од априла
1899. год. српску пошту могу носити
пошта бесплатно.

Цена огласника годишња је на
посредној страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: Влад. Кушановић.

Одговорни уредник: Др Фрои М. Стајаћ.

БРОЈ 35.

БЕОГРАД, 20 ДЕЦЕМБАР 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ:

Зимска крушка „Le Lectier“ — *Dr Борђе Рајчић.*
Смривање жрста код коњаника. — *Dr Борђе Рајчић.*
Штрча на дувану. — *Dr Ур. М. Стајаћ.*
Крајина и њена ограда сад (допш). — *Д. С. В.*
Питња и одговори. —
Посетици. —
Гласик. —
Пауне вестике:
Друштвени и одаружински послови. —
Књижевност. —

ВОЂАРСТВО

ЗИМСКА КРУШКА „LE LECTIER“.

И стари Грци и Римљани још, много су полагали на гађење зимских крушака и надметали су се у томе. Римски књижевници *Катон*, *Колумела* и *Виргил* помињали су и описивали неколико sorti крушака, а кад су писали о зимским крушакама, они су то чинили са неким усхићењем, кујући их „у звезде“ и узносили их у „седам небеса.“ Зимске крушке из Сирије, нарочито оне из *курсулијске* области, баше још пре Христа у великом поштовању, па су оне с тога и у Европу преносене.

Сваки од нас признати мора, да ми, међу нашим домаћим зимским крушакама немамо ни једну, о којој би могли говорити са неким усхићењем, коју би могли у звезде ковати и у седам их небеса узносити, као што су то са својим зимским крушакама могли чинити стари Грци и Римљани још пре 2000 и виша година! Зар су наше зимске крушке: *Арапка*, *Зелулија*, *Зимара*, и *Каншарлија* неке крушке о којима би се могло говорити са неким усхићењем, са неким поносом?! Боже сачувај! Оне само по крупноћи својој за око нешто вреде, а по својим унутарњим особинама, које се од једне *алеменије* крушке захтевају, не би ни

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 дина, на пола године 3 дина; чланови помагачи, чланови свих друштвених, војних, омишних, омишних, читалница, војних стварних клубова, јуних, младости, земљоправних задруга, и чувари шума добијају лист у пола цене; ако положе претплату унапред за цеду годину.

УАН СРБИЈЕ

на годину 8 франка, по срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљоправне задруге и читалнице, црковне школе и манастири добијају лист за 6 франка, кад унапред оложе претплату и кад се претплату код свог удружења прено кога ће бити се лист слати.

помена вредиле, јер и кад *уемиле*, оне су као куване, па и онда имају још нешто од своје опорине, којом се од племенитијих сората и — „одликују.“

И у присајању заста одличних сората, којој сам у више прилика за наше, по успевању крушка Богом благословене крајеве препоручивао, наш је народ остао

равнодушан, придржавајући се непрестано још тврдих зимаја, опорних арапака идр.

Време је, крајње је време, да се и ми поведемо и у тој грани привреде стопама напреднијих народа, који нам пружају већ готове племенитије сорте и зимских крушака, са којима би нашу домаћу збирку воћа обогатили, а отуда приходе наше знатно увећали, јер се зимске крушке — као и јабуке — много скупеље продају онда, кад су оне ретке, него летње и јесење, кад су пијаће с тим воћем преплављене и у бесцење се продаје, само да се прода, да не труне и да се не баца.

Дакле, ја ћу и овом приликом да препоручим нашим љубитељима *доброга* воћа, једну врло одличну сорту зимских крушака, коју ево, у природној крупноћи и облику у приложеној слици представљам. То је сорта: *Le Lectier*, која спада у врло крупне крушке; она сазрева у месецу новембру, и ако се руком или берилом у своје време убере и пажљиво на лежишту чува, траје до месеца јануара. — У зрењу је по боји зеленкасто-жута, осећа хрватим ситним тачкицама; месо је мирисно и напредно укусно. Једна од најплеменитијих зимских крушака, које су ми до данас познате. У свему, тако рећи, много подсећа на нашу дивну јесењу крушку „Калуђерку“.

У свима могућим, добро однегованим природним и вештачким облицима круне, може се добити из воћњака *Христ*, *Бертрама* из *Стендала*, по цени од 1 50 — 5— динара комад, према старости и облику круне.

Р.

ЖИВИНАРСТВО

СМРЗАВАЊЕ КРЕСТЕ КОД КОКОШАКА.

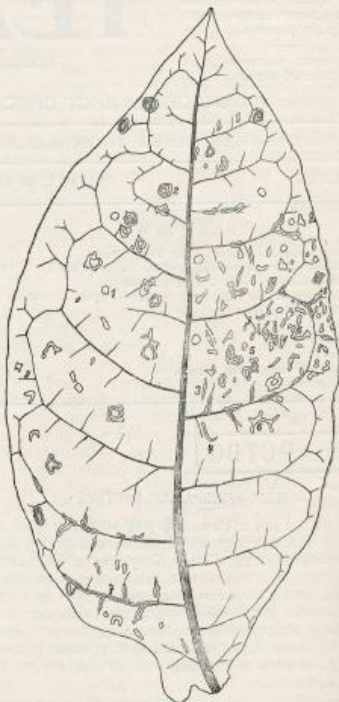
Настала је зима, а с њом и хладни, ветровити дани, па се често догађа, да кокошкама, а поглавито петлима оних сојева, који имају велику кресту (увор), као нпр. талијанкама, миноркама идр., смрзну врхови од кресте, на онда побеле, услед престалог тока крви обамру, осуше се и на послетку отпадне. Тим постану кокошке, а нарочито петли, неугледни, ружни. Да се то предупреди, треба живину, кад су врло хладни дани и студени ветрови, држати у стаји и добро их хранити, док се време не промени, док не постане блажије. Но ако се опази, да се кокошима почну кресте смрзавати, треба их осамити, да им друге кокошке не пишкају кресте, а смрзале врхове треба неколико пута намазати ниже описаним мелемом. Услед тога ће крв овет отпочети редовно да оптиче, креста ће почети да се црвени, а врхови се неће ни осушити, па ни отпасти. Креста ће, додуше, доцније у хладним данима нешто мало помодриети, али ће се временом и то изгубити, нарочито ако се креста и онда по који пут истим мелемом премаже.

Мелем се прави овако: Куни у апотеци за 0-25 дин. шафранске тинктуре, за 0-20 дин. камфор-ширигуса и за 0-20 дин. терпетина. То се све у једном стакленцу добро измеша, па том месом, перчетом или кичицом (немазцом), ободела креста намаже.

БИЈЉНЕ ШТЕТОЧИНЕ

ШТРОКА, КРЕЧАВИЦА, КРЕЧАВА БОЛЕСТ НА ДУВАНУ.

Штрока је после *Трикса* (пепелнице) најчешћа болест на нашим дуванима. Она напада све наме дуване, без обзира је ли то „просечан“ (наш одомашени, српски дуван), или је то дуван турског порекла.

Сл. 41. Лист дувана представљен у природној величини са штроком. Бројеви уз пеге означавају облик њихов, који је горе у шекстију изнет. (из „Тежака.“)

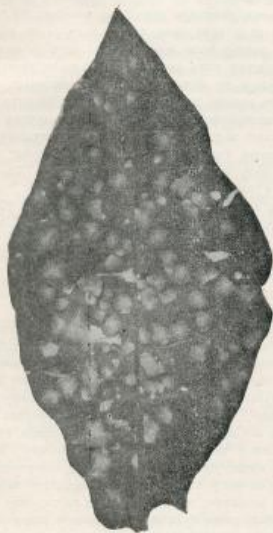
Штроки највећма годи влага у вези са топлотом, зато се она влажних и кишовитих година више јавља на дувану, него сушних година. Исто тако она је чешћа на дуванима, који расту у осоју, на подводним местима или на скоро искреченим ливадама, него на отворитим, сувим и промајним местима.

И ако је науци већ одавна позната штрока, ипак

још ни до данас није пречишћено питање о узроку ове болести и природи њеној. Француски научници веле: да ову болест проузрокују бактерије, и да је штрока у ствари мозаик. Другу веле: да штрока није што и мозаик, али да му је веома сродна, и да је њен проузроковач гљивица; а трећи пак тврде: да штрока не проузрокују ни бактерије ни гљивице, већ нагло атмосферске промене, кад нпр. после велике влаге наступе од једном јаке суше.

У последње време у велико провлађује мишљење: да је проузроковач штрока једна гљива (*Phyllosticta Tabaci* Pass.) за шта у осталом и многе околности говоре. Но, и ова претпоставка још није сигурна. За то се овом приликом задржавамо само на нотирању тих мишљења, не упуштајући се у њихово проверавање.

Нпк. *Ранојевић*, који је штроку на нашим дуванима нештитава, овако је описао у „Тежаку“ за 1903. год. Стр. 212 и 213.

Сл. 42. Штрока на дувану из чукурничког расадника. Цео лист покривен штроком (Снимак Др Ур. М. Стајана).

„Штрока је болест, која се на 3—5 недеља, пошто је дуван пресађен и добро се ужилао, појављује углавном на његовом лишћу у облику пеге мрких или жућкастих, које најпосле постају белчасте бледе. То је знак да је лисно ткиво у пегам наумрло, док су околни делови листа здрави и зелени.

Пеге су јако променљиве у облику, као што се види из приложене слике. Поред кружних (1) и састављених из концентричних прстенова (2), пеге се

још појављују у облику црта правих (3) или искривљених (4), или су без одређена облика (5), при чему се спајају једна с другом (6), нарочито на лисним ребрима (7), те на тај начин производе шаре разна облика. (Сл. 41.).

Само на једном листу може пега бити у толикој мери, да оне покрију готово целу његову површину. (Сл. 42.). Оне се појављују у разво доба старости листа, и то постепено у току вегетације дувана, или у врло кратком размаку времена, у року од 2—3 дана, у толикој мери да је свака нада на бербу изгубљена. То нагло појављивање штрока бива или за време најјачег бујања дувана, или тек при крају вегетације.

Доње лишће дуванских струкова подлежније је штроци, али има случајева где се она првопојављује на средњем па и горњем, вршном лишћу (сл. 43.)

Сл. 43. Штрока на вршном лишћу „Властимачког дувана.“ (Снимак Др Ур. М. Стајана).

Штрока је штетна по дуван јер пегаво лишће нема многих особина, које се од дувана, као материјала за пушење, траке. Сем тога, оно је у толикој мери крто, да се при преради, а понекада и при самој берби троши у парчад, а уз то је и по тежини лакше.

Прави узрок овој болести још се не зна поуздано. У том погледу постоје два мишљења. По једном штрока је заразна болест, коју вероватно проузрокује каква бактерија, и ако се ова није могла да издвоји. По другом мишљењу она није заразна, него има узрок у поремећају животних процеса дувана, названом: оскудицом воде у земљи, коју корен унија, или наглим испуштањем воде кроз лишће дувана, што наступа кад после веће влажности ваздуха наједанпут јако отопли и тако подржи који дан, или најпосле оскудицом најпотребнијих и сувишношћу по дуван потребних или чак штетних састојака у земљи.

Штрока се не може непосредно сузбити, али се против ње могу употребити мере за предохрану. Те су мере, основане на два мало час споменута мишљења о узроку штрока, следеће:

1. Чување и спљивање заражених струкова дуванских, чим се они појаве у дуванашту.
2. Замињавање старе земље свежом у лејама, које су служиле за расадити дувана, јер се болест понајпре може зараженом земљом да пренесе: или градити леје на новом здравом земљишту.

3. Завести за дуван шлаторед и ђубрење, ако је то за наше прилике потребно.

4. Земљиште, одређено за дуванштите, треба да има у изобилју влаге за дуже време. Пошто највише влаге има у јесен и пролеће, то треба земљу у јесен дубоко преорати и не влацићи је, јер ће у том случају више пропустити и примити у се воде. Тек у пролеће треба је влацињем уситнити и на тај начин смањити испаравање воде, од чега је чува горњи, ситни, растрслити слој земље; из истог узрока треба дуван оковати. Разуме се да земљиште не сме бити подводно, нити за воду непропустљиво.

5. Бирати заклоњене положаје и са што мањим променама у топлоти*.

—

ДОПИСИ

КРАЈИНА И ЊЕНА ВИНА НЕКАД И САД.

Неговић, 1 децембра.

Повнато је свима каква су слава уживала крајинска вина, и у земљи и на страни, у доба, када је у Крајини постојала наша домаћа лоза. Седамдесетих година, када је филоксера уништила скоро све француске винограде, то услед овога напустила велика окудица у вину у Француској, долазили су тада у Крајину француски трговци и куповали крајинска вина, за која су добру цену плаћали, ма да су већином млада — незасељена вина узимали.

Наша пак великашја куповали су још раније винограде у Крајини, и проводили лето све до бербе у својим виноградима. У овим виноградима чувена су стара вина у бурадима и флашама, одакле су продавана и на страни. За потврду овога налазе се још и данас стипете, са француским натписима: „Крајина“, „Неговићко вино“, — поседник на пр.: Краљ Милан, Љуба Новковић, Никола Христић и др.

Филосерна зараза, која се појавила у Крајини 1884 год. уништила је до 1890 год. ове винограде, оставивши на собом пустош, јер земљишта, која су била на стрмим, високим местима и већином кречна, где увек не успевају добро, нико их није више ни обрађивао, те су остала као парог, где је само стога пуштана на пашу.

Дравама, пак, наша ценише корист од винограда, и поимајући штету, коју је претрпео народ овога краја од филоксерне заразе, основала је у Букову Виноделско-Воћарску школу 1891. године. Задатак ове школе био је: да примером и упутствима учине на обнављање винограда у овоме крају на америчкој подлози.

По, како се код нас све новине у почетку нерадо примају, нарочито, ако су скопчане са великим издацима; а особито кад се узме и то у обзир, да су чињено у почетку врло велике грешке, које су собом повлачиле веома штетне поседице због хрђавог избора подлоге за поједина земљишта, услед чега су виноградни масе пронашли од хлорозе; то није ништа чудновато што се је шло са обнављањем винограда врло споро. Итезаивнији рад око подизања винограда отпочео је тек овад, кад се је народ уверио, да подигнути виноград и на америчкој подлози, која одговара земљишту, дају већи принос од винограда негдашњих на

домаћој лози. А то је постигнуто тек пре 10—12 година, када је било обновљено толико винограда, да су иети могли дати бар толико вина, колико месне потребе изаскују.

Неоворна је летина, да су негдашња вина, од домаће лозе у Крајини, била богатија на алкохолу и нитија од данашњих, јер је у њима била и знатна количина неперверелог шећера. Ако би се овоме потражили узроци, без сумње, да би се нашли у самој подлози америчкој, у постојању и ајеним земљишта на коме се сада нова винограда подижу, у хемпјеком саставу земље и избору сорте грожда за поједина земљишта.

Америчка подлога је бујна, нарочито док су виногради још млади, услед чега бобице — зрна код кадемљене лозе бивају крупнија, али не узру добро, те и услед тога и мање шећера пира од овога грожда садржи. Од свих америчких подлога најучљивија је она млада код Руоострица Ди Лота, нарочито ако је он засађен на тешкој земљи; међу тим сви су готово крајински виногради на крајинским земљиштима на овој подлози.

О самом положају земљишта многимима би било нејасно, како баш да у томе лежи узрок, када је на свим тим положајима раније била домаћа лоза, која је одлично успевања и одлично вино давала? Но и то се може рајаснити. Сви они, који су обични крајинске винограде, засадили се у томе, да велики део ново-подигнутих винограда, није на старом виноградском земљишту, већ на другом новом, ниском и мање подесном положају за винову лозу; тако ипр. чувена места око Тимона „Локва и Висока“, где је некада на овој поседљивости био и виноград Краља Милана, ипсу ни у пола засађена камамљеном лозом, и ако је од тих места добијано најбоље крајинско вино. Кад се овоме дода погоршавање климатских прилика саптрањем шума, које су раније чувале винограде од хладних северних и источних ветрова, као и учестаност кривогајемских болести, којих раније у овоме крају није било, онда је доводно јасно, да су стари виноград у овоме погледу имали повољније услове за успевање.

Колико пак хемпјеки састав земље и сорте лозе утичу на квалитет вина, може толико да се напомене: да је наша домаћа лоза врло добро успевања, и одлична вина давала са кречних земљишта, која су до сада остала не засађена камамљеном лозом. Лоза, пак, која је била засађена на овим земљиштима, већином је од америчких сората Руоострица Ди-Ло-Та и Солоница, које сорте ипсу могле дуго на кречном земљишту да издрже, нарочито Солоница, који је и на земљама мање кречним пронао од копривае болести. Домаћа лоза међу тим, на овом земљишту које има више фосфорне киселине, а мање калија и азота, није бујно расла, али је рађала доста грожда које је давало шпича са 26—30% шећера, услед тога је правило крече, због ове велике количине шећера у шпичу, није моглоће, и вина су остајала у већини слатка, слична десертним винама.

Ието тако и на избор сората лозе за поједина земљишта није обраћена довољна пажња од оних који су подизали нове винограде, јер док су пређе виногради на тешком и лакшем иловачном земљишту били садјани: Багину и друге бее и дрвене домаће сорте; а на лакшим земљама прве сорте: ачкарак, екадирку и др., дотле енда о сората се у опште не водл много рачуна, већ се све сорте мешају, и на избор земљишта се не обраћа никаква пажња.

Но ове наше грешке у пагдаху су да се отклоне, као што је главни узрок досадијем неуспеху, због хрђавог ви-

бора подloge, са свим одкољен: добављеном хибра Берландијери × Ринарија. Ови хибриди уопште врло добро на кречним земљиштима, и боље се примaju од чистих Берландијера, те ће и Крајина уопште узживати глас првог винарског краја у Србији. Најславнији урзок за сада који може ометати производњу вина у Крајини то је недавно укоренена фабрикација вештачких вина, које се у овоме крају много шпри. Ово фабриковање вина много су потпомогле и последње три ржаве бербе, које су омањиле бербу за $\frac{1}{2}$ — $\frac{2}{3}$ од средњег приноса. Спречавањем вештачких вина данас се баве овде многи произвођачи. У том погледу служе се понајвише летиштовалем, додајући козици оем шећера још и висуку киселину и танин; а после свршеног врења и алкохол. Но како они ове додатке додају непрамерно, то су им вина неукусна и екљона преврну на носе већје топлоти. Да би предупредити преврт, они се служе антисептицима, који су шкољани човечијем организму, као нпр. разне киселине: силицијна, борна итд.

Ма да се ова вина познају на укусу, а познати су и они који их праве, ипак се ова гроше више по природна вина. Ипачито их троше наши сељаци, који у оште не праве велику разлику између чистог природног и вештачког вина, само када је ово јестивије. Производња ових вештачких вина биће од веома рђавих последица по обављање виноградства у Крајини и производњу природних вина, јер вештачка вина јако обрађују и убијају цену природних вина.

Овове азу могло би се стати на пут само на тај начин, када би се и код нас као на западу узаконила велика казна за фалсификаторе вина. Ако се на овај начин овове азу не стане, на пут, онда је у изгледу, да ће се пражњење вина на штету произвођача чистих вина у велико одомаћити. А жалосно ће бити ако се то допукети.

Д С Б

Примедба. — Према одговору и опису шљива Г. Саве Којанаја, који је написао у 17 броју „Тожка“ од 1910 год., ова Алексина шљива до својом порасту, родности, врлоплодности, и колчаном шећера својојко је блиско средња Којанајској шљиви, нарочито „Далењској шприци“. Само ова Алексина шљива подлаже пловољави, јер јој је лист некад више некад мање попреча при-укућем округаном тачкама, које су скоро све, аргореле.

Али и све три Којанајске сорте шљива, које сам прошле године написао Српским Пољопривредном Друштву изабави подлаже тој болести.

20. Ноембра 1911 год.

у Загарићу.

Иван Виторковић,
земљопоседник из Загарића, сред Вуљевски.

15. — **Одговор.** — Калем гранчице носе са собом све добре и рђаве особине не само оне сорте воћке, која се хоће тим путем да разликује, него и индивидуе — дрвета, па чак и гране, са које се оне узимају.

Сорна воћке пренеће се потпуно калемљењем, разуме се, ако је изабрана и подлога са којом ће се моћи осигурати успех у калемљењу. Утицај различитих подлога на једну исту сорту воћке постоји, али је тај утицај такве природе као и утицај самога земљишта. Дакле, сорта шљиве, коју је изабрао г. Виторковић пренеће се калемљењем на ново дрво, које ће се на тај начин створити. Ако је та сорта плодна, ако је род крушан, она ће бити таква иста и кад се размножи путем калемљења.

Дрво, са кога се буду узеле калем гранчице обновиће се калемљењем. Ако је то дрво крхљаво, периодично или болесно — биће таква иста и она дрвета, која се буду добила калемљењем. Најбоље је узети калем гранчице са дрвета, које је доброг, умереног пораста и које стално, а просечно добро рађа.

Гране, на једном истом дрвету, нису све подједнако развијене, ни подједнако обасјане сунчаном светлошћу, нити подједнако родне. За калемљење треба узимати калем гранчице са ових грана, које су довољно родне и које су окренуте сунцу, јер су тамо ластари најбољи и најдражнији.

Поред тога, при калемљењу треба обратити пажњу и на саме калем гранчице, које ће се употребити за калемљење. За калем гранчице, треба узимати једногодишње леторасте, који су више мање усправно усвајени и без цветних пулољака. Летораста, који стоје на дрвету оборени к земљи лају при калемљењу воћке, које ће имати оборене гране. Онда на ластарима не треба да су сасвим неразвијена, као што су то доња окпа, нити пак ичим повређена. Леторасте, који ће послужити за калемљење, треба прекратити на горњем и доњем делу, па само средњи део употребити за калемљење.

Ето то су општа правила, којих се треба придржавати при избору калем гранчица за калемљење воћака.

Г. Виторковић пита за објашњење: да ли би могао узети калем гранчице са још младих шљива, који нису још прородили.

Ако је г. Виторковић при калемљењу својих шљива обраћао пажњу на избор калем гранчица, те је тиме осигурао будућим дрветима и повољно равине и повољну плодност, у колико се то тиче наследних особина, онда нема никакве бојазни, ако буде и са младих шљивања узео калем гранчице, нити пак може од тога бити рђавих последица. Не стоји то, да због тога што нису прородиле младе шљиве, да неће рађати ни њи-

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

15. **Питање.** Алекса Тимотић, земљоп. из Загарића, има једну шљиву у својем воћњаку, којој не указује бољу негу него осталим шљивама својим, а која се својом крупноћом рода па и родношћу одликује не само у његово воћњаку већ у целом овом крају. — Истину сам родност пратио се највећом пажњом за ове последње две године и мени се јако допапа.

Алекса ми је дозволио узети калем гранчице са те шљиве и сад у мојем расаднику имам око 30 комада калеме са исте шљиве. Пошто ми Алексина не може дати потребну количину калем гранчица у овој години, јер и сам, по мојем примеру, намерава да исту шљиву размножи калемљењем, то бих хтео узети и гранчице са ових воћних 30 младих калемева, међу тим многи ми воћари саветују да не узимам, јер су веле млади, нису још прородили, те и њихово потпоможе неће рађати. Док неки овет тврде: да се и са овако младих шљивања, и ако нису прородили, могу к. гранчице е успешно узимати.

Да о овом не би постојала различна г. и погрешна мишљења, молим уредништво да преко „Тожка“ даде своје обавештење.

Хово потомство, т. ј. нове шљиве, које се буду добиле калемљењем од тих младих шљива. У приватним воћним расадницима на страни, где се нема увек матичњака — одрасли воћака од разних сората, узимају се калем границе са младих воћница, које су пре 2—3 године биле окалењене. За калемљење се узимају као што рекосмо једногодишњи летораст, на којима нема цветних пуцњака. Сасвим је споредна ствар да ли су они узети са већ одрасле воћке или пак са младе воћке. Родност ће се код тако окалењених воћака појавити после извесног времена, кад воћка буде мало поодрасла. Једна је ствар при таквом раду само негодна, а то је, што се не зна да ли ће млада воћка са које су узете калем границе, на према томе и њено потомство, које се буде добило калемљењем, дати здраво, добро развијено и плодно дрво. Кад се пак калем границе узимају са одраслог дрвета, које је дало доказа о свом добром порасту, заравнестости и плодности, онда ће се са више сигурности, путем калемљења, добити добра, здрава и плодна дрвета, разуме се, ако су уз то и остале погодбе испуњене.

При узимању калем граница за младих воћака ваља узимати оне леторасте, који би се иначе уклонили ради правилног образовања круне. Оне пак леторасте, који имају послужити као основа за извођење круне, не треба дирати.

У примедби је навео г. Виторовић да Којдићеве шљиве подлежу пламенаћи. То је потпуно тачно, јер сам се и сам уверио кад сам ове јесени био у Којдићевом расаднику. На лишћу тих шљива има и ових врних пега (Polystigma), а тако исто и ових црних тачкица (Puccinia), од којих се лист суши и опада. Само сам и то приметно, да се лишће од тих шљива ипак дуже времена држи на дрвету, јер и поменутих болести има у мањој мери. То бар вреди за ову годину.

Даље да напоменем још: да г. Којдић има свега 2 сорте: „Балканску Паричу“ и „Цара Душана“. „Краљича Босне“ не постоји, то је првобитно име шљиве, коју је Којдић дошпије назвао „Цар Душан“.

Dr. Ves. H. Stojanović.

ПОДСЕТНИК

Цвеће у саксијама. Цвеће у саксијама или етаганим баштама не треба преко зиме сувешно заливати, да не би узлед сувине ваге петрузело. Сасушено лишће треба одстрањивати, а дневато — декоративно цвеће треба чешће водом и сувијером испирати. Температура и вага треба да је равномерна; топлота не сме бити виша негод 5—6 С. У толим данима треба показати у којима се цвеће чува ветрити.

Градња. У ово доба у градњи треба предузети љубрење, ризање и риголовање, ако желимо, да нам земља преко зиме добро промрзне и да се љубре лено распада. Овим начином уништавају се многе штеточне земаљских биљака, такође уништавају се и корени разних корова, особито црвених, боце и др.

За време лених дана топле леје треба ветрити а такође и подруме као и локале, у којима је смештено поврће. Јагодиште треба очистити од сувинних изданака, а није

егорег покрити га и танким слојем употребљеног љубрета из топлех леја.

Воћни расадник. Ако топлота ваздуха и земље дозволља, паводи се у ово доба сађење воћака; ако је мокра земља, боље је чекати пролеће. При сађењу добро је етаба огрунати, да не би мраз корене општео. Старије воћке, са густим крунама, треба орезивањем проредити. Стаба и главнице гране треба пречити и тиме их чувати од мрза и штеточина. Није егорег ово кречење преко зиме поновити. Сада је најбоље време за љубрење крушка и јабука.

Каливине. Сада на дворштину не опажамо велику несеодност код живине као лети, јер улед хладнијег времена и оградних дана она тражи експонитија места. Треба се постарати за довољно хране и топао живинарник. За храну преко зиме треба им давати: шпенце, јечма, кукуруза и овеа.

Каливене дуване. Сада се обавља један од најважнијих послова, то је каливање дувана. Вештина и труд око сортирања листова по квалитету, боји и величини, донос произвођачу бољу цену, зато треба узакити што више времена и пажње око овог посла. Каливи треба да буду подједнаке величине; ието тако шпите треба да буде једне боје и величине. Најбоље је у један казуу везивати 10—15 листа. Прошивање листова није дозвољено већ их у казуу треба овлаш каналом привезати.

а. в.

ГЛАСНИК

Производња воћа у Холандији у 1910 год.

Производње велике народне изложбе воћарских и градинарских производа, која је 29. (п. и.) септ. ове године у Егету (прониција Геелери) била одржана, холандски листови изнели су веома интересантне податке о воћарству и градинарству холандском.

Ове две гране народне производње од пре неколико година добиле су такав полет, да данас, холандска трговина са воћарским и градинарским плодовима заузима прво место на интернационалним тржиштима.

У прошлој 1910. години — која је у опште за воће била неповољна — из Холандске је извезено:

15 милиона	„	грама	јабука
2.5	„	„	отрозда
4	„	„	јагода и
166.000	„	„	грашка.

Целокупан извоз свију плодова износио је 30 милиона килограма.

Најважнији центри градинарски јесу: Босвоп, Оденбош и Нарден.

Извоз садница, украсног шибља и цвећа још је значајнији. У летој години Холандска је извезла:

811.000	кг.	цвећа
10 милиона	„	шибља и садница
3	„	воћних садница
28	„	„
око 200	„	„

Овај огroman успех у култури ових плодова има се приписати једино доброј организацији градинарске наставе.

Главни задатак изложбе у Егету, био је, да се укаже на важност трговине са воћарским и градинарским проду-

тима. Практичан дух Холађана и овом приликом показао се у пуном свом сјају. На изложби имао излагана по два или три изложбена предмета, као што је обично случај на изложбама, већ велике количине од сваке врсте. Тако поједиње пошљаке су износиле до 1000, а колективне и до 4000 грама.

Одељничком суду је председавао инспектор пољопривредне полиције у Холађанди, а чланови суда су били директор великих продавница воћа и поврћа из Париза, Лондона и Берлина.

Вук.

Ускипа павлава лакше се бућка но слатка.

Масг у млеку назива се у виду куглица, које су обавијене доста чврстим омотачима; што је тако и у павлаци. Омотачи су у својој павлаци још живаваји, те се одуширу да се масне куглице скупе у масгу. А кад павлака ускипа, омотачи омекшају и ослабе, под утицајем млечне киселине а нешто и бактерија. Зато се ускипа павлака лакше избућка но слатка; и још лакше онда, кад се претходно пастирише (загреје на 60° С.), јер тада омотачи још више ослабе.

— Б.

Потапање семена у формалински раствор.^{*)}

За сувањање главнице („снети“, гари) код свих врста жита (*Ustilago carbo, maydis* и *destructans*) веома је поудано средство: формалински раствор. Раствор се гради од 1%, (на 100 литара воде 1 литар формалина) и то формалина јачине 40%¹⁾. За спремање треба узети већу калу или калу, па на ове узимати мање количине у засебне дрвене судове и семе мочити. С времена на време треба раствор из кале долавати судовима, јер се потапањем семена саопи раствор. Семе треба да постоји у раствору свега 10 минута; затим се одеди и брао осуши, ради чега га не престано превртати, и тако се неог дава може већ и сејати.

— Б.

Гајење дувана

У овој години дуван је гајен у 6 округа (17 ерезова). На поврху од 2.105 хектара произвео је 12.656 прозиваца 145.707.718 струкова дувана у тежини 1.691.510 кгр. злата.

У пуној години проширена је производња још и на ерезове: жични (окр. чачански), третињички (окр. крушевачки), аријски и пожешки (окр. ужички) и јабањички (окр. врињски), тако да ће се у 1912. години гајити дуван у 22 ерева.

Кожисије за откуп дувана

Управа Државних Монопола, почетком овог месеца, почела је откупљивати дуван овогодичне бербе од произвођача дувана. Овај посао врше нарочите комисије и то:

- 1) у Житковцу, за ерезове моравски и алексиначки, имају да откупе око 700.000 кгр. дувана.
- 2) у Крушевцу, за ерезове рањански, рашки и темињски, 500.000 кгр.;
- 3) у Врању, за ерезове масурчки, поланчици и пичињски, 300.000 кгр.;

^{*)} Ово средство само га износило, али га не препоручујемо, јер већ код мале још оробава.

Ур.

¹⁾ Формалин (формалдехид) добија се у дрогеријама и апотекама, а може се набавити и преко Срп. Пољопривредног Друштва.

4) у Лековцу, за ерезове алексиначки и алексиначки, 80.000 кгр.;

5) у Нишу и Прокупљу, за ерезове нишки, прокупљачки и добрички, 20.000 кгр. и

6) у Бајиној Башти, за ерезове зајнборски, рачански и ужички, 120.000 кгр.

Како је овогодична берба дувана доброд квалитета, а у виду је да ће пребацити милион и по килограма, то ће држава издати произвођачима око 2 милиона динара за дуван.

Вук.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Црни лук противу водене болести.

Код Немаца је црни лук од најважних као домаћи лек противу водене болести познат. Ови на тај циљ струку црни лук на трепци, па га на хлебу почешће дају болеснику да једе. И сами тамошњи лекари препоручују болесницима, да што више црна лука једу. Бивало је случајева, да је црни лук помогао онде, где сви други лекови помогли нису; шта више, у тим случајевима је било немоћи и у бубрезима, и у срцу и у јетри. Узвод употребе црнога лука настаје је обилатије мокреће, па су и боље попуштале.

А.

Противу хладноће.

Ко мора на зими е голим шакама да ради, нека намаже руке, на и лице, камфорком ракијом, па ће кожа бити мање осетљива на зими.

А.

Да очуваш обућу од квара.

Кад чизме и ципеле дуње времена леже на влажном месту, онда их обично обузе буђа — плесан, који квари кожу, док на сувом месту остањена кожна обућа хоће да се скоруша и да отврдне. Обе ове непријатности можемо спречити, кад на једну вумену врху накламо терпентиновог уља и тиме премалемо обућу, коју мислимо на дуже времена оставити. Терпентиново уље очуваће обућу од свакога квара, па и од мишева и надова. Исто се овако могу очувати и хамоци.

А.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

Честитка Славе Њ. В. Краљу Петру I. Највишем Заштитнику Српског Пољопривредног Друштва.

Српско Пољопривредно Друштво, 30. новембра на дан *Св. Андреје Прозваног*, послало је своје Највишем Заштитнику ову телеграфску честитку о Његовој слави:

Његовом Величанствоу Краљу Србије

Петру I.

Српско Пољопривредно Друштво слаштра за врло пријатну дужност, да своје Највишем Заштитнику Њ. В. Краљу Петру I честишша крено име, са жељом, да за још дуго година прославља са Члановима Свога

*Узвишенога Дома на срећу српскога народа и српске
пољске привреде.*

Секретар,
М. Обреновић.

Паредосици,
Милош Марковић.

На ову честитку Н. Величанство је послало следећи отповодрав:

Трудољубивом Српском Пољопривредном Друштву и његовој управи свесрдно захваљујем на топлим честиткама о крсном имену мога дома.

Петар.

Члан утемељач. — Дубоко цвелења мати, г-ђа *Милева Музикавић*, уписао је свога сина поч. *Јована Музикавића*, економом из Бечаја, за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва положио преко г. Павла Анђелића, трговца из Мрчајеваца, и редовног члана Српског Пољопривредног Друштва, 100 динара утемељачког улога каси Друштвеној.

Цвелењој мајци и неутешној сестри Румени, за рано преминулим сином и братом, изјављујемо наше топло саучешће, а врлом покојнику вечан покој и мир непељу његову.

Г. *Анђелићу* нека је и овом приликом срдачна хвала на послатој суми и пријатељској пажњи, коју стављају Друштву.

КЊИЖЕВНОСТ

ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ КОМОРЕ И ЊИХОВО ОСНИВАЊЕ У СРБИЈИ.

Написао *Др. Богдан Ст. Марковић*. — Издање Српског Пољопривредног Друштва. — Београд 1911. год. Стр. 790. 8^о. — Цена 1 динар.

Као први корак, да Управа Српског Пољопривредног Друштва одговори задатку, који јој је на овогодишњем Главном Годишњем Збору стављен у погледу рада на оснивању земљорадничке коморе у нас, приступљено је издању расправе г. Д-ра Богдана Ст. Марковића.

Писац је постављено питање расветлио са свих страна и тиме пружио могућности заинтересованима, да се што брже упознаду са потребама оснивања, задацима, организацијом и средствима за рад једне тако важне пољопривредне установе као што је земљорадничка комора. Изложиоши најпре своје мисли о узроцима појаве удруживања уопште и о појави удруживања у Србији, о аграрној странци, о улози земљорадничких установа у унапређењу пољске привреде и о улози државе, о пољопривредним друштвима и о задругарству, о државној потпори задругарству, о аграрној политици државе, о аграрној политици и земљорадничким установама, и најзад, о нашој аграрној политици, — писац затим прелази на сам предмет

своје расправе и са темељним познавањем упознаје читаоце са појмом земљорадничке коморе, са користима и преминућствима њеним, са задацима земљорадничких комора, са радом постојећих земљорадничких комора, са радом постојећих земљорадничких установа и радом земљорадничких комора, са уређењем земљорадничких комора, а понаоко са положајем комора према држави, са избором представника земљорадничких комора и са средствима за пословање њихово. На крају пак подвргнут је критици и предлог закона о земљорадничкој комори, који је и у прошлогодишњој и у овогодишњој сесији изнет пред Народну Скупштину и, том приликом, писац је укратко истакао и образложио своје нове мисли о установљењу земљорадничке комора у Србији.

Као што се већ из саме ове садржине види, у расправи је реч не само о земљорадничким коморама и њиховом оснивању, већ и о многим нашим пољопривредним животним питањима, који морају интересовати највећи део нашег привредног света. То, нема сумње, само повећава вредност ове расправе. Али и сам главни њен предмет расправљања од толиког је значаја за будући развитак и по будуће жељено унапређење наше пољске привреде, да се са правом може очекивати и пожелети да круг њених читалаца буде што ширји и што многобројнији.

Разуме се, кад је реч о питањима, која су у овој расправи додирнута, а нарочито о питању оснивања земљорадничких комора у нас, не могу сви заинтересовани потпуно делити по које мишљење пишчево. Али би у интересу саме ствари било, кад би се и та друга мишљења чула и образложила пре но што питање о оснивању земљорадничке коморе у Србији не буде у Народној Скупштини коначно решено. С тога би уредништво „Тежак“ добро учинило, кад би својом нарочитом изјавом отворило ступце „Тежак“ за расправљање свих напред истакнутих аграрно-политичких питања, и тиме пружио могућности и другим заинтересованим, а при том искусним лицима и добрим познаваоцима наших прилика и потреба, да истажу своје опаске и гледишта о њима, а особито по питању о оснивању земљорадничких комора у Србији.

Овом приказу је задатак само: да читаоце „Тежак“ упозна углавном са садржином ове најновије расправе из области наше аграрне политике, и да је најтоплије препоручи свакоме оном, који мисли о унапређењу наше пољске привреде, ради на њему и жели јој сваки успех и добро у најскоријој будућности. — 3. —

Примедба уредништва. — Уредништво „Тежак“, сматрајући и само питање о оснивању земљорадничке коморе у нас као веома важно, веома се радо одазива жељи — 3^о — и отвара ступце „Тежак“ сваком нашем привреднику и озбиљном познаваоцу наших привредних прилика и потреба, да по овом питању изнесе своје мишљење и описе.

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУКЛУ О

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ.

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ
ПОШТЕ

на основу најнижег тарифног од апрела
1869. год. претплату друштво носи
потпуно бесплатно.

Цена огласника непромена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић.

Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 36.

БЕОГРАД, 30 ДЕЦЕМБАР 1911. ГОДИНЕ

ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ:

- О гајењу прекобројних прасади. — *Dr Borke Raduk.*
- Врсте и расе домаћих животиња. — *Dr Borke Raduk.*
- Најбоља сорта грашка „Идеал“. — *Dr Borke Raduk.*
- Језик говорника.
- Питања и одговори.
- Забавка.
- Гласник.
- Поучно сатнежа.
- Њивњаност.

СТОЧАРСТВО

О ГАЈЕЊУ ПРЕКОБРОЈНИХ ПРАСАДИ.

Код веома плодних крмача често се догађа, да опрасе нише прасици, ло што имају сиса. У таквом случају имао сам прилике да видим, како је један невешт, још млад домаћин, по давном прекобројну прасад, незнајући, да је и њих могао задржати, однеговати и тиме се користити. Виђао сам и то, да су неки одабирали од прекобројних прасади оне, која су била добро и нормално развијена, па су их на сисалкама одхрањивали крављим млеком. Тај начин одхрањивања је погрешан и не може се никако препоручити. Они, који тако раде, мисле, да су богзна шта постигли, што су на тај начин одојче одхрањили, а не рачунају да се одојче шест недеља, дакле 42 дана храни млеком. И то је, додуше, истина, да се понеко прасе и спасе, „одојчи“, али многи и пронајду, па ако се све у рачун узме, уверићемо се, да тако одојени прасици скупо стају, који су тако дуго хранили крављим млеком и остали живи. Да је потрошено млеко продато, могла би се за тај новац купити прасад од пола године. Већ тај рачун доказује, да поменутим начином одхрањивања не ваља. Па онда треба још у обзир узети и то, колико се човек мора да мучи и брине, док ту одојчад одржи у животу.

Боље је, да те прекобројне прасице разпоклањемо, ако не би имали прилике, да их другим крмачама, са мање прасади, прилодамо, па ако немамо својих, да их прилодамо туђим крмачама. Ако је старија крмача опрасила 14—16 младих, па ако су они добро развијени и способни за живот, а ако су још и доброга соја — пасмине, а крмача здрава и јака, онда је могуће све прасице одгајити на тај начин, да их поделимо у две стаје, у два свињца, у сваки по 7—8 комада. Крмача долази по потреби сад у један, сад у други свињац да своје младе надоји. Али се и тај начин није показао посебно практичан, јер крмача воле да борави у ономе свињцу, у ком се је опрасила, него ли у оном другом, па ће онда и одојчад у првом свињцу боље пролазити, него она одвојена у другоме.

Најбоље је, да се једна половина младих сасвим удале из свињца, па онда да се дан и ноћ, свака два сата мењају прасици код крмаче. Добро је и то, ако се у стаји одели засебан простор, у коме ће се држати једна половина, док друга сиса. Не да не би било пометње, треба једну половину обележити неком бојом, или катраном.

Важно је још и то, да се одојчад мењају свака два сата редовно, а притом да не буде међу њима ни галаме ни цвиљења, јер би се у томе случају крмача одмах узнемирила и узарујала, што није добро ни за њу ни за прасице. Пошто крмача много трип дојећи једна половина, треба се побринути да буде обилато храниена, али не губити из вида ни то, да прасад треба постепено привикавати и на другу храну, како би их што пре могли од крмаче — одљокути и самостално хранити.

ВРСТЕ И РАСЕ ДОМАЋИХ ЖИВОТИЊА

Врсте.

Природна историја животиња учи нас; да животиње, које данас постоје, нису биле од неких омакве какве су

данае. Оне, дакле, пишу као такве у засебним вретама створене, већ се у току много и много хиљада година постале од много нижих животиња пролазећи, постепеним одступањем од својих предака, кроз многобројне фазе.

Према томе, све вреће дивљих животиња у међусобној су вези по постању. Од једне постојеће вреће животиња издвајају се нове вреће на овај начин.

Поједине индивидуе једне и исте вреће почињу под утицајем: клизе, земљишта, хране и начина живота да варирају, одступају, од других индивидуа исте вреће. Ово одступање појављује се у разноликости општих особина у већем или мањем степену. Али увек се налазе још јасне одлике, које ове варирајуће индивидуе — варијетете вежу за њихову врећу. У току дужих периода времена зачети варијетети све се више удаљавају од своје вреће, тако да некада оне одлике које су их везивале за њихову врећу — нестале прелаза од вреће на варијетет, па и опањавање замењу тако удаљеном варијетету и вреће постаје веома слабо или немогућно. Тако удаљени варијетети представљају засебне вреће животиња. Чисти представници, у којима су као такви остаци, старих првобитних врећа, сузбијени су, под новим погодбама живота, у све нове границе, па су у току година лагано и изумирали, оставајући иза себе многобројно потомство, подељено у разне вреће и варијетете, да се и даље множи, издваја у нове облике и изумире.

У једну врећу убрајају се, дакле, она група животиња, које се међусобно могу оплодити и дати потомцад који се такође међусобно може оплодити. Има могућности да се индивидуе двеју различитих врећа могу међусобно оплодити, али њихово потомство није способно за међусобно оплођавање.

Код наших домаћих животиња имамо неколико врећа: коња, говеда, овце, козе, свиње и више врећа пернате живине — кокошке, ћурке, пловце и гуске.

Р а с а.

Видели смо да извесни представници једне вреће могу својим морфолошким и физиолошким особинама да одступају, варирају, у већем или мањем степену од своје вреће и да су то варијетети. То, што се у природној историји животиња сматра као варијетет, називамо ми са гледишта одгајивачког *раса*. Дакле, све индивидуе једне вреће које су међусобно сличне својим морфолошким и физиолошким особинама, које се преносе и на потомство, сачињавају — долазе у једну расу. Та сличност у морфолошким и физиолошким особинама замењу појединих индивидуа исте расе, може бити у већем или мањем степену. Ако представници једне расе имају у погледу телесног састава, пораста, боје, спољних ознака и привредних користи велике међусобне сличности, онда се таква раса зове *хомогена, уједињена, шибирана*. Кад су те сличности у мањем степену, или их у појединим ознакама ипак и нема, онда се таква раса зове *хетерогена, неуслађена, нешибирана*.

Сваки сточар, који жели да му сточарство напредује и даје поуздане резултате, мора бистрим оком да прати све ове појаве код стоке и да их при спаљивању природних града паметно примењује. Ко нема потребног знања ни умно око да види, тај нека не ради на своју руку — нека следећу стопанам разумних сточара. Јер и потпуно сличне индивидуе једне хетерогене расе могу, кад се желео постити, и више личи на ближе или даље претке него ли на родитеље.

И тако неук сточар ипак не може изаћи из врзлога, ако се не угађа на добре сточаре. Напротив, провешен сточар, који ради е планом и разумљивом, може и од хетерогене расе паметним и сталним одабирањем природних града сразмерно доста брзо добити стајан, једноки запат и засновати коменгу, типичну расу.

Према мањим одступањима, која се ограничавају на извесне пределе, по спољним одликама или привредним подобностима, једна раса може се делити на више *сојева*. Тако имамо код говеда сименталске расе: оригиналну сименталску расу у Сименталу у Швајцарској, баденски сој сименталских говеда око Мексирхена у Баденској, баварски сој сименталских говеда око Миебаха у Баварској. Код јоркширских расе свиња имамо три соја: већа, средњи и мали сој.

Раса и сој деле се даље према мањим типичним одликама на запат или пасемне; пасемне или запатне деле се на фамилије, а фамилије на индивидуе, то јест јединке.

*

Са чисто привредног гледишта, а то је за нас веома важно, разликујемо:

1) *Примитивне, неблагородне или шако зване земљаске расе стоке*. То су оне и онакве расе, какве су се у дотичној земљи или покрајини саме по себи формирале под утицајем природних услова, а без вештачког удела човецих руке. Код нас у Србији, преовлађује, на жалост, ова раса код свих врећа домаће стоке. Коња, говеда, овце, козе и свиње још су у огромној мери примитивне расе. Примитивне расе одликује се: великом издржљивошћу; прилагодивошћу свима временским променама; отпорношћу према разним болестима; задовољна су зошцијом храном, рђавим станом; не траже готово никакву негу — што је све резултат њиховог природног начина живота у коме су се преказале и на све напредне. Отуда се ове расе зову и природне расе. Остањене саме себи и борећи се под оваквим околностима за свој опстанак, троше те примитивне расе без мало сву своју енергију на самоодржање. Отуда су града примитивних раса маза растом, позно сазревају, маломљечна су, тешко се гоје и уопште у привредном погледу маза дају својим сопственицима.

2) *Појрањене или ојламењене расе*. Кад сточари усећ нећег потраживања и високих цена сточних продуката или утицајем државе, приватних друштва, популарних предавања и књига дођу до уједиња, да примитивно сточарење не даје оне користи, које би се могле имати, онда они претегнују поправкама својих примитивних расе и теже, да их према приликама, у којима живе, претворе и њихову привредну вредност угодну. Те поправке могу се извршити добром храном и негом и правитним одабирањем града за даљи прилод. Таквим радом могу се примитивне расе побољшати како у погледу пораста, тако и у погледу млечности, гојаности и других привредних особина. У овоме правцу није код нас готово ништа урађено, а то долази отуда што овакав начин поправљања примитивних раса захтева велико разумњање посла, одан и нетрајан рад кроз дуг низ година, јер се резултати постижу тек после већег броја генерација. — Да би се што пре постигли жељени резултати, поправка примитивних раса врши се и уопштеном стране благородијом крви. То се врши на тај начин, што се за поједине вреће домаће стоке набављају добра природна мушка града — пастуни, бикови, нерастови, од свих раса, које се одликују оним привредним особинама које жељимо повећати код примитивних раса. Оваквим радом може

се, кад се паметно ради, много брже постићи жељени циљ. У овоме правцу рађено је код нас на попраници оних врста домаће стове: коња, говеди, оваца, свиња, коза па и живине. Са поштом је разумевања и умешности извођач овај посао, није овде место да то расправљамо. Нашеством само такве су све крви уношене и мешане са домаћим расама. Тако је ради поправки земаљског конарства уношена крв: арапских, енглеских ерделанских, першеронских, шпанских и англопорманских коња. Ради поправки говедарства уношена је крв: алгајских, монгафунских, лавангалских, горно-нигалских, маријахофских, цинцауреуских и сименталских говеди. Ради поправки овчарства уношена је крв: хемширских, меринских, каракуских, хемшир-цигаја, итеочно-фризјских и других оваца. За поправку свињарства уношена је крв: беркширских, јоршпирских, енглеских прних и ошменених немачких свиња. За поправку живине уношена је крв свих постојећих раса живине.

Рад на побољшању земаљских раса стоке уношењем стране крви, захтева темељно знање из области многих научних грана, или у најмању руку, добро познавање основних принципа и велико практично искуство. Неће се увек постићи добри резултати кад се само унесе боља крв. Па не само то, већ се и постојећа домаћа раса може на тај начин, ако се не ради како треба, још погоршати па и сасвим упропасти у одгајачком смислу. За то се при уношењу стране крви морају имати у виду многе чињенице, а у првом реду природни услови, који у дотичној земљи или покрајини владају, и према томе судити: има ли могућности да се ова или она раса унесе ради поправки постојећег сточарства.

У појединим крајевима наше отаџбине постигнуто је код појединих врста домаће стове — коња и говеди — извесан степен побољшања уношењем стране крви. Али то што је постигнуто тако је мало, да имамо још да рачунамо у главном са примитивним расама.

3) *Културне и племенити расе.* Као што већ и сам назив казује то су оне расе домаће стове, које су погледу својих природних особина потпуно одрамењене — доведене до савршенства. Како је постанак ових раса могућан само у културним земаљама, где су потребна знања процрла у масу одгајача и где се природни услови не само до крајности искористилу на добро сточарства, већ се још неуморним радом човечијим побољшавају и допуњују, то се ове расе зову и културне расе. Културне расе добијају се укрштањем, или чистим одабирањем из природних раса. Оне се одликују великим природним приносима: млечносту, гојазношћу и т. сл.; високо потенцираном крвају, могу да своје особине пренесу и на потомство и у трећем реду својим мање или више најдичавцима својим особинама: кројем тела, бојом коже и типичним ознакама.

Представници племенитих или културних раса јесу: коњи енглеске расе; говеда холандска или итеочно-фризјска; мерино овце, енглеске свиње и т. д.

Да би привредне користи културних раса биле што веће, иде се још и даље и за равне потребе диференцирају се поједине групе са једним селекцијним задатком како би га могле са што већим успехом вршити и давати највеће могуће користи. Тако имамо: културних раса поганито за млечност, то је холандска или итеочно-фризјска говеда, чије краве музаре дају дневно по 25—30 литара млека; енглеска краткорогова говеда, која се одликују великом гојазношћу — једно грао може да тежи по 1800 кг.; енглеске

свиње са брз пораст и продукцију меса; мерино овце за вуну. Код коња су на тај начин типичне групе за равне човечије потребе, те имамо; лаке јахаће или товарне коње, јахаће коње, коње за запрегу, за пољопривредне радове, за артиљерију и тешке коње за индустријске потребе. Али то ипак једине користи из тих културних раса, већ само главне које се јако пегичу. Холандска говеда, на пример, поред млечности дају доста и доброг меса; мерино овце поред вуне дају добро месо и т. д.

Има оне културних раса које су одгајене у томе правцу да у исто време задовоље више потреба. Таква су на пример говеда сименталске расе: добро су млечна, дају доста и доброг меса и врто добра су за рад. За мала газдинства, на дакле и за наше прилике, није за предоручу поднасти оне културне расе које дају поганито једностране користи, већ треба тежити, да се створе и усаврше такве културне расе домаће стове, које ће задовољити више природних потреба: млечност, гојазност и способност за тежи рад.

Код нас, на завојет, још нема културних раса ни код једне врсте домаће стове и ако већ више од пола нека постоје нарочите државне установе са задатком да производе запале племенитих, културних раса и буду расадник за приватне одгајиваче, одакле би могли узимати високу устаљену крв за поправку својих примитивних раса стоке.

Др. В. Митровић.

ГРАДИНАРСТВО

НАЈНОВИЈА СОРТА ГРАШКА: „ИДЕАЛ“*

Ја имам овде у виду *баштени* грашак, који гајимо за потрошњу у „зелено,* па било то да га трошимо у зеленом мехунама, било у зеленом младозрну. Зелена грашка можемо имати и у мехунама и у зрну преко целог лета, па све до месеца октобра, али га морамо, почев одмах рано с пролећа, сејати по мало сваких 14 дана.

Да извршеност једне сорте можемо праведно оценити, треба да имамо у виду: *рано доспевање, било у мехунама или зрну; тисину порасца; родност; кружноћу и број зрна у једној мегуни; ва, најбољејку и степеи сласти.* Не треба ни да напомињем, да се све ове особине ретко кад могу наћи спојене у једној сорти; али кад их ипак у једној сорти најемо, онда имамо пред собом сорту првога реда, а такова је сорта у истини овај најновији грашак „Идеал,* ког ево и у сменејој вериој слици овде представљамо, а за кога произвођач овде каже: „*Данае је ово најраница сорца са кружним, алгајско-зеленим и врло пријатним зрном, врло рано отпочне да замеи мегунице у којима се и зрно брзо развија ва ипак зашто порашаје до 80 сантиметара високо.*“ Ја потврђујем да је тако, јер сам се прошлога лета о томе у мојој башти уверио.

И ова сорта најбоље успева и највише мехунака замеи онде, где је за њу одређена лич доволна изложена сунцу; земља пак, најбоља је она, која је годину дана раније ђубрена. У скоро ђубреној земљи порашивала би, без сумње, и ова сорта много брже.

* Произвођач је чинио немачки баштован Хр. Бертрам у Свенс-дау.

није у лоу и лишће, али не би ни близу заметала онолико, и онако лепих и једрих мехунака са крупним зрном, као на оној земљи, која је једну или две године раније хубрена за неко друго поврхе, тако да је хубре до сејања грашка у тој мери сагорело, да се од њега направља трава црнина, те се од остале прве земље и не познаје.

Најновији грашак „Идеал“.

На обичну леју од 120 — 130 сантиметара ширине, не треба више од два реда, две врсте посејати, а зрно од зрна у врсти треба да дође у међусобно растојање од 7 — 8 сантиметара. Овако посејана зрна не треба одмах покрити земљом, него их најпре треба мало посути просејаним пелелом, на онда покрити земљом. Овако ће семе и раније нићи, бољим ће родо уродити и биће очувано од буба у земљи.

Сви знамо, да на посејани грашак радо падају и врше, и шеве и врапци, па зато треба на засејане леје поставити једно од ових страшила, која смо у 8. броју од ове године препоручили и сликама објаснили.

—*—

ЈАВНА ГОВОРНИЦА

ПЛИМЕС РОК ИЛИ ЛАНГШАН ?

Напредак нашега живинарства захтева озбиљан рад, да би се од њега могла добити корнет, која се у земљама

са напредним живинарством постиже. Пращац, који су познати узели за унапређење живинарства са уношењем страних раса са јаче развијеним привредним особинама од наше одомаћене живине, добар је и временом даће позитивне резултате. — Само је грешка, што се нарочито код кокошју пре уношења страних раса није истакао јасан циљ: шта је се од нових раса тражило, месо — развијено тело — или јаја, те су се у прво време унеле многе стране расе и начинило се једна пометња, за коју су много криви шведски и обични дубитељи живине. — Доношене су расе са одликама добрих носеља — минорка и талјанка, — па расе за месо — брама и орнхатон — и т. д. Али ниједна са овако једнострано развијеним одликама раса за наше привредне прилике, не постиже циљ.

У ком правцу треба радити на унапређењу живинарства или које су расе за нас потребне, упућује нас наша живинарска трговина, управо наш живинарски пазар на страну. Код нас се у трговински предмет узимају како јаја, тако и саме кокоши за кљане. Наша, у велико одомаћена кокош по сеоским гадинствима, не одликује се ни као носеља, ни својим таласним развићем и количином меса, ни као раностава, пошто јој се млади доста споро развијају. Њој се, одговарајући захтеву трговине, мора наћи замена у страниј раси, која није са једностраним привредним одликама, већ у којој су мање више спојене и у доброј мери развијене обе одине, коју наша живинарска трговина тражи т. ј. да су боље носеље од наше домаће коке, а уз то телесно боље развијене и да од ње брже стављају.

Овове циљу од страних раса одговарају: *лангшан* и много хваљени, а сада већ прилично по Србији размножени, *плимес-рок*. Код обе ове расе удружене су особине са којима оскудева наша домаћа кокош, а које су зарад трговине и следствено бољега прихода наших привредника, неопходно потребне нашем живинарству.

Рекох за плимес-рок да је много хваљен и прилично размножен, што у ствари и jeste; док је лангшан, и ако кокош равнија а донекле и бољих особина привредних од плимес-рока, доста заостављена на чак се и падала. На овогодишњем конгресу привредника у Београду г. Рад. Нешћ у своме предавању претпоставио је лангшану „плимес-рок“ наизјављујући га „кокош будућности наших села“. Лангшану је учињена замерка, да подлеже туберкулози, па се тога није за препоруку селу.

Не могу се сложити са мишљењем и предлогом, да се плимес-рок претпостави лангшану и да се он олазан за неључиву кокош наших села. Противно томе ја сам мишљења, да је, с обзиром на садашње привредне прилике и појмове о живинарству по нашим селима само лангшан у стању, да освоји нашу домаћу кокош и пружи привредну корнет, која се од добре привредне кокоши може и очекивати.

Дод ових закључака дошао сам својим петогодишњим гађењем обеју раса и то у слободи заједно. Посматрањем дошао сам до ових резултата:

1. Лангшан је по развићу, крупноћи и телешти на паштару бољи од плимес-рока;
2. Лангшан је као носеља бољи од плимес-рока, јер баш сада, кад ове редове пишем, и ако је децембар не носи ми ниједна плимеса, док лангшан не само да носи, већ се једна и развезала.
3. За пет година мога посматрања писам приметно да лангшан бољује од туберкулозе, те се тога прекор, да је пол-

дежан туберкулози и да не успева у нашој клими, не може постати као закон, на основу кога би се спречило размножавање ове расе по селима. Чак шта више, и при појави комере, изгледа ми, да је лангшан отпорнији од плимеса.

4. Неспорно је, да квалитетом меса плимес-рок носе превалу над лангшаном у погледу есоцитности и укуса, али кад је наш потрошач задовољан квалитетом наше обичне коке, биће свакако задовољан и квалитетом лангшана, који ће употребити квалитетом појачати приход привредника. — Промена прозећа на живинарској пијаци у Митровици продавате су и кокоши на меру, а продају хурки врши се већ одано тако.

5. Једна од најјачих одина лангшана, која му по мом мишљењу даје превалу над плимесом, јесте у његовој отпорности и одржаности привредних особина и својних карактерних ознака у мешавини са другим расама. Ову сам особину јашапо пренео тако у мом заводу, у коме су као што рекох, у слободи измешане обе расе. Докле готово на свих пет година сваког прозећа, набављам јаја на страни, обичајом плимес рок, лангшан још ипак набављао и овет зато лангшан бројно осваја плимес и ако сам под утицајем моде и хвале и сам више доседа нагињао плимесу. Ипак приметно, да се на подмлатку лангшана опажају знације промене на боји перја, ногу и кљуна; док код плимеса то врло често бива. Напомињем, да су ми петовиши плимес-ропа већином били спакнији од лангшана и да су обично више они оплођавање вршили.

Ието сам ово запазио и по запатима мојих сељака, којима сам давао у размену јаја за насад. И по њиховим запатима плимес се, изузев боје перја, губи, иакога код нека атавијана, док се у другом и трећем колену и по току не правана са домаћом кокошком; док лангшан напротив преноси како евољне ознаке тако и телесну крупоћу на домаћу кокош и тако рећи унија је у себи. Једн пример за ово имам код једног мр сељака, коме сам у прозеће 1910. год. дао насад лангшана од кога је одрајно једнога петла и неколико кокица, а овога прозећа мешавином са домаћим добио је подмлатак, који се по дружиној такмича са својим претцима четити лангшанима.

С обзиром на привредне појмове, који код масе у погледу живинарства излажу, нама је баш и потребна кокош, која ће бити бољих привредних особина од домаће, а овет сизија од ње, да је тако рећи унија у себе. Јер ми знамо, да се у маси — а ја мислим, да се све теорисање и практично извођење школзованих привредника чини, да би се маси повећао приход и олакшао живот — гајење живине сматра као „женски посао, а приход од њега као „женски пара“, од које углед буди речено, само једна петина улази у приходе кућне а остале четири на подмирење „женске моде“ и на сзгу.

Како је пак културно стање наше селанке независно, а појмови о рационалном привређивању савсем тами, то је засада у маси могућно радити на унапређењу живинарства само уносећи боље расе у већ готове завате домаће кокошке, ради поправке исте. Јер се са завођењем четити раса мора чекати, док приходи живинарства не постану приходи куће о којима ће човек водити рачун, који ће онда са већим разумовањем од жене предузети и бригу о гајењу живине или бар надзор над гајењем, па ће се моћи придобити и упутију у гајењу четити привредне расе. Докле се пак за побољшање селанске домаће кокошке мора од страна раса узимати оне, које су у мешавини јаче и издрж-

није и способне за побољшавање домаће, а као свака је привреднија лангшан но плимес-рок.

Истина овоме тиријењу о претности лангшана, може се као замера ставити, што ми већ у неким крајевима имамо по селима у велико одомаћен плимес-рок, који је потпуно петивоно домаћу кокош. Али се мора признати и то: да је то у оним крајевима, где се уседео, да се човек — сељак — заинтересује за приходе од живинарства, па како таквих крајева имамо врло мало, то зарод оно нећине, коју такође треба водити напредку, морамо увеојити напред панете разлоге и шприти лангшан.

14-XI-1911. г.
Салаш Стојановић,
Мачва.

Салаш Стојановић,
утицај.

— 90 —

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

18. *Питање.* Молим за стручно, и испртно објашњење:
  1. *Зашто је боље дрљачи него алачици?*
  2. *Дали има иштешних последица од кручења шизива?*
  3. *Како се шизив аражају?*
  4. *Колико се има вајде од палења сламе по тивама ради зубрења?*
  5. *Која је најбоља најнижа жива ограда; где се и како може добити?*
  6. *Шта се по јаруама и обалама може засејати, да се земља не одронује и не односи онде, где вода тече само три великим и влозим кишима, а у невла-нинским крајевима?*

Марио М. Рамковић,
учитељ из Луковаца.

18. *Одговор на 1. питање.* „Дрљаче“ и „алачење“, разна су два рада, са разним циљевима — с различитим задатцима. Ова два рада могу се међусобно само идентифицирати, али никакво у задати једначити. За „дрљаче“ постоје разне *дрљаче*, а за „валачење“ *алачице* и *шрнове бране*. — *После орања* долази на ниву дрљача: да застане груди издроби и уентни; да ниву уравини; да изорану траваљуну с њине кокупи; да засејану, а после кише и припеке окорелу површину почета, у циљу да усељ из земље боље ивије; да посејано семе са земљом измеша и прикрије и па послетку, дрљачом има при земљорадњи велике задатке; а да би она све напред наведене послове правилно и у појединостима целесходно могла да изврши, треба да је погодно и направљена, а поглавно: да сваки њен зубец, у извесном правцу, за себе риља и засебне браднице у међусобном једнаком одстојању са собом оствари.

Као што за савршенији рад на њиви плугу следе дрљача, тако дрљачи следеће *брана*, или пак *алачица*. То су два засебна оруђа, али ова могу бити једно с другим и спојена, у ком случају бива рад бољи, савршенији. *Брана* се употребљава: за поравнавање дрљачом већ устипљене њиве и за боље претпавање — „валачење“ посејаног семена; а *алачица* замењује, у неким земљама, брану.

Што се у Вашој околини „пронеси“: да немачки

пољопривредник на „крупној земљи“ после орања обичним плугом *аресуре* дрљачу па „дрља“ — као што у Вашем списку наводите, — то је „проншење“ погрешно, јер немачки пољопривредник, ако то и чини, он ипак с превртном дрљачом не дрља, него после дрљачом већ извршеног дрљања — *ививу вољачи*, у ком му случају превртну дрљача *заменење брану или алачицу*, али и то чини само у недостатку једног или другог од ових орудја.

На последку, Ви би најбоље учинили, кад би набили књигу „Наука о земљоделству“ I део *Рајар-сво* од др. Ђ. Радића, из које би се могли *исцрпно* научити и у верним сликама све те справе видети.

Одговор на 2. питање. Ја не бих знао узрока: зашто би кречење шљива имало штетних последица, кад с физиолошког гледишта поуздано знамо зашто се воћке у опште крече, и зашто би баш код шљива чинили у томе изузетак? На против, баш за шљиве, које су много подложније маховини и лишајевима, а које се наметнице кречењем поништавају, *корисно* је кречење. Лакше је воћку *окречити* и тиме маховину и

„Овако се воћке крече и кречом арскају.“

лишајеве *чоништати*, него труднијим и заметнијим *сврцањем*, са којим се воћке врло лако могу и повредити. Шта више, у најновије доба препоручују и немачки и француски воћари, да *баш на шљиви*, нарочито које су сађене на подводном земљишту, не крече само стабло, *него да ју до врха војрскају кречом*, што чине нарочитим прскалицама (шприцевима), као што Вам то приложена слика најбоље објашњава и очигледно показује. Осим маховине и лишајева, поништавају се кречењем и ситне штеточине, које се под врло одупљиву шљивовину кору завлаче да првине.

За претходним одговором одговорено Вам је и на

3. *питање.* Могао бих Вам овде напоменути још и то, да се и обична прскалица, којом се прскају виноград противу перноспоре, може употребити и за прскање воћака, ако јој се дода дужа цев и „прскач“ са ширим рупицама. Воћке, па и шљиве, могу се на тај начин прскати и бордовском чорбом, посливато противу *Фусиолазијума*.

Одговор на 4. питање. *Сува слама* ретко се где употребљавала непосредно за *ћубрење*, осим кад се као стрника заоре. За „ћубрење“ она се претходно простире под стоку, да се нације *осоке* (стајске мокраће), и онда тек постаје добар материјал за *ћубрење*. Али, ко има више сламе на расположењу, а не може ни да ју прода, ни да ју на што корисније употреби, он ју изнесе на *ививу*, растури и сагоре, *аресвоори ју у њиве* и *заоре*, а *биће* Вам познато, да је *пепео добро* *ћубре*, нарочито за влажнице *ививе* и *ливале*. Неки у том циљу паде и стрнику. То би, дакле, *била једна* *вајда* од *паљена сламе* на *ививама* „*ради* *ћубрења*“; а *друга* би *вајда* *била*, *рекао* бих *још* и *важнија*, што се сагоревањем сламе, *наиме* *стринке*, *поништавају* *многе* *ситне* *штеточине*, које се *при* *дну* *стринке* и *шљиве* *под* *земљом* *завлаче* и *скривају* *да* *зимују*, а *кад* *се* *стринка* *одмах* *после* *жетве* *запали*, *ивива* *се* *и* *наћубри* и *од* *штеточина* *опрости*.

Одговор на 5. питање. *Ививу* *ограду* *можете* *подићи* *од:* *обичног* *багрена*, *гледичије*, *глога*, *белог* *дузда*, *макдура*, *клеке* и *другог* *дрвећа*, које *при* *дну* *гушће* *порашује*, да *се* *кроз* *зањ* *не* *може* *провлачити* *стока*; а *хоће* *ли* *она* *бити* *„ивша* *или* *нижа*“, *то* *ће* *зависити* *од* *Ваше* *воље*. У *којој* *је* *ивнини* *жељите* *да* *имате*, *Ви* *ћете* *ју* *тако* *и* *кресати*; а *младице* *од* *поменутих* *дрва*, које *будете* *изабрали*, *или* *које* *можете* *лакше* *набавити*, *можете* *и* *сами* *из* *семена* *известити*. *Готове* *пак* *младице*, *морали* *би* *набавити* *из* *иностранства*, *где* *су* *оне* *врло* *јевине* (20—40 *динара*, *према* *сорт* и *старости* — 1000 *комага*); *јер*, *колико* *је* *мени* *познато*, *код* *нас* *их* *у* *већим* *количинама* *за* *продају*, *нико* *не* *производи*; *па* *и* *сами* *рески* *економи*, *кад* *хоће* *своје* *расаднице* *да* *ограђују* *живом* *оградом*, *набављају* *потребно* *им* *сема* *или* *саднице* *преко* *Српског* *Пољопривредног* *Друштва*.

Одговор на 6. питање. *По* *јаругама* (за *које* *Ви*, *сигурно* *сматрате* *јендеке*) *и* *обалама*, *па* *било* *да* *је* *у* *равнини* *или* *у* *планини*, *можете* *против* *одрњавања* *у* *опште*, *набавити* *нарочиту* *смесу* *семена* *од* *трав* *које* *се* *много* *жиљају* *и* *тиме* *земљу* *везују* *да* *се* *не* *рони*. Ову *смесу* *траве* *можете* *добити* *у* *свакој* *доброј* *семенарници*. *При* *набавци* *семена* *треба* *нарочито* *да* *наведете* *особину* *земље* *коју* *ћоћете* *да* *учврстите*: *да* *ли* *је* *чврста* — *смонци*, *или* *је* *лакша* — *песуша*, *па* *ћете* *према* *томе* *добити* *и* *подесну* *смесу* (такоња *смеса* *трав* *кошта* *1* *килограм* *један* *динар* *до* *1,20* *дин.*). *Претходно* *морате* *јендеке* — *јаруге* — *правилно* *ископати*, *очистити*, *па* *онда* *засејати*.

Кралево.

Д-р. Ђ. Радић.

19. *Питање.* 1. Молим *све* *оне* *наше* *пољопривреднике*, *који* *су* *набављали* *корен* — *саднице* — *семинарије* „*Камфри*“, *по* *препорук* *наших* *Пољопривредних* *Удружења* *и* *ивлових* *листова*, *да* *овим* *путем* *својите* *поштене* *резултате* *с* *истом* *биљком*: *нако* *у* *погледу* *гајења* *и*

успевана, тако и у погледу њене употребе за намењени јој циљ.

2. Ово ми је потребно звати стога, да будемо начисто с тим, да ли она биља засукује, да је и даље препоручујемо и уводимо.

С ВОШТОВАЊЕМ,
Т. Владиславскић.

ЗАБАВА

ХРАБРОСТ.

из „СВОЈКИХ ПРИЧА“

Ја сам увек живео на селу, причао је Павло Стенић, и не бих могао живети на другом месту. Али било је једно време када у њему није било тако пријатно. Било је то године када је Павићева кајучица чинила своја разбојничина у нашем народу. Та је дружина разбојничка сејала ушае у четири ерева. Ондачкава је скоро етотину кућа, убила петнаест душа. Чинила је ушае с неким планом, а све то, како се доцније сазнало, због Павића, који је уживао да гледа како људи падишу и који им је продавао смртне муке.

У то време ередства ми још не допуштаху да оправим кућу у којој сам становао. Та је кућа понуштала на све стране, врата су била оједена употребом, живео сам доста скучено, напољчари ми плаћаху рђаво, а мој велики набран, врло траљаво одржаван, доносио ми је врло мало. Када се појави Павићева дружина, ја ипак изврших неке оправке, а пушке сам држао у добром стању; уз то наоружам свога сугу Драгутина и свога чобанина Петину рећи, нисам се бог зна колико плашио. Био сам млад, снажан и одважан. Замислио сам, да разбојници неће никад смести ударити на кућу, и ако је била усањена и окољена дрвњем, које је угушавало сваку зарму.

Отвар је тако етајала кад ми кочијаш умре од запаљена плућа. Био је то добар сељак, који је већ двадесет и девет година верно едужио код мене. Кад сам му поставио наследника, његова удовица Петрија, старица од шест година, користи лида и буљиничних очнју, екаони се у моју кућу. Дошла је савим природно, не сумњајући ни тренутка да има право да ту буде, нити да ја на то пристајем драговољно. Ипак је била благодарна што је лепо била дочекана. Како је била етара, њу сам употребео за ептинце, поглавито да пави на евиње и на живину. Радила је епоро, али емишљено, и, највише, засукувала је хлеб, који је жвагала својим жутим вубима и чорбу коју је еркала два пут на дан.

Почетком јесени, Драгутин се разболи и мораде лећи у постелу, а чобанин, кога ухвати костобоља, једва се могао вући на ногама. Како нас је судбина еребала, и ја сам пао у клопку: прескачући поток, емиаином се и еломцијем руку. Био сам инавида за неколико недеља.

Једне ноћи тек бејаш заспао после два часа несанице, кад ме пробуди ударак у моја врата. Како сам почео гуњати, још у похумену, неки глас прошаутах:

— Ваља се динг, газда... јер има нешто.

Поизадох глас етаре Петрије. Сигурна, да ме та жена, обдарена обавривошћу и хладнокривошћу, не буди буд зашта, умотам се у свој гуњ, па појем да отворим.

— Газда, рече ми она, немој се препадати, доле има неких људи.

Прођоше ми жмарци. Одмах сам позислио на Павићеву дружину.

— Пен илеу хајан, ериметим ја.

— Нису могаи! одговори Петрија. Они су им емерили конце, држим.

Наста мало ћутање. Осећао сам сву грозоту тога екучаја. Ако Павићени људи провале врата на дворшћу сви ћемо бити покљани као пилићи: а само еу жене биео адраве у кући.

— То еу Павићени? ечиних ја пун беа.

— Они су, газда.

— Колико их је?

— Шесторица или седморица.

Почех поевати, на врхунцу беа. Иепућавала ме давна мржња, али и узеван етрах, убитвен јад. Зар, ако сам и био храбар, дубоко сам возео жиаот, а еуласно, бескрајно етдио чинило ми се погнути се не борени се.

— Пропаи емо! прошаутах.

— То ћемо видети, ечини обљиво Петрија. Има еиде оружја.

Она беше наша једну кутију жижица; једна евећа и једна лампа просуће тајанствени живот еветоети по етарима. Дрвено лиде етаричко биео је мирно, чак се ни у боји није ероменило, али јој нека жута ватра еорела у очима.

Она понови:

— Има оружја еиде. Ако ми газда хоће да допустити, ја ћу се епозетијати њима, јер се само емрти може човек падати од тих гадова!

Није чекала мој одговор; она екиде обе пушке, па се еида тихо наејеја и рече:

— Ја поћу видим ако динља мачна! Где су митци — газда?

Има нека мађија у људима, који раде у еред какве епасности. Папет је моја еудила, да је Петрија гудла, али је мој нагон њу еудило: покатах јој фијоку еа метцима. Она их еуе, епуети их на један ето, па настави:

— Газда не зна, али ја сам се еслужила по који пут пушком мога човека.

Чу се еним ударак о капију на дворшћу.

Покуримо се! промузма старица.

Она дхну у евећи и у лампу, отвори покато прозор. — Немој говорити! ечини ми она на ево. Ташина ће их још највише еизнаедити.

Она се накле ереко наслона, па наинишани једном пушком. Два пуцања едјекнуше у размаку од неколико еекунуда, а зачуше се два еармичника ерика.

Петрија се ерати у еобу, естави еспражњену пушку, па еуе другу. Два нова пуцања елануше, за тим едјекну еурање, топот од бекања, мел, потмуо, као кад еверад бежи кроз шуму.

А етара Петрија, са еитом екоро еспражњеним емехом, епануша.

— Смакла сам их тројицу. А они други не ће нише епроваити поред ене куће, ја ти етојим добро, тако ми еотију мога мука, газда.

Беше енет еуаила замну еипружи њену еветлот на дворшћу, и епазих три човека еипружана: двојицу епотиичних, и етрегер који је ерљиво.

— Тек да ти покатам, газда, засуљчи етарика, да је еудјећен, ја жене не треба да дирају у пушку. Куршум

је куршум, гаада, па и дете које уме да пуца више вреди него цин који не уме.

Рок

ГЛАСНИК

Корисна одлука.

Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва долично је: да се сваки монополиски службеницима даје „Тезисак“ илустрованим лист Српског Пољопривредног Друштва, у пола цене, како би се на тај начин дава могућност, да исти примају и из њега црну науку и контролери који су слабо плаћени.

Ова корисна одлука, треба да нађе што већег одзива а нарочито код особа које производе дувана, због кога је позавати и потекла.

П. М. Р.

Производња дувана проширена.

Господин Министар Финансија, а по предлогу Управе Државних Монопола, решењем својим од ове године, одлучио је: да се у 1912. години гаји дуван на површини од 4500. хектара, док међутим, у 1911. год., дуван се производно само на 2000 хектара.

Осим места, у којима је дуван гајен у 1911. години, производња је поширена још и у околицима: *ариљском* и *вожевском* округа устичког, *жичком* округа чабанског, *шребеничком* округа крушевачког, и *јабланичком* округа крањског.

П. М. Р.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Коза, која сама себе сише, да се од тога одвикне.

Истина, и ако ређе, али ипак бива и таквих случајева, да се по која коза научи, да сама своје млеко сише, а од волне је то штете за сопственика, свако ће појмити, када сопственик поред тога што остаје без млека, и њено јаре мора подјати под друге козе.

Ипакосно је гледати, како се сопственици или чобани са оваквим козама муче, да их од ове рђаве навике одвију. Вежују их — „сапињу“ — за рогове и једну предњу ногу, што је опасано, да се овако „савета“ коза бретаћи не обеси; туку их немилостиво и шта друго не ради. Но, све ово им ништа не помаже; коза остаје при својој укорењеној навизи.

Да свега овога не би било, чешки лист „Praktický Rádce“ препоручује овај врло прост и јевтин начин. Треба изградити узар, од прилике као за говеда, од козе, величине козије главе и на кајшишу, — који преко носа, вршице, стоји, а који треба да је од пунџе коже, — укуцати изнутра 8—10 тампих и оптихх есенерчића, тако, да им шиљци впре с поља, као што се то јасно види на сл. 1. — Есенерчићи неће дати кози да се сама сише, јер ће је они при свакој покушају у њмену и трбуху бести и проузроковати јој јаке болове.

Овакав узар, може се изградити и од прућа лесковог или врбовог, које треба издељати у виду кајшиша и савити

у виду узара, и на својим местима „оутом“ или капаком увезати, као што многи чобани праве вртници за већање знона на својим козама.

Рамаљ.

Милослав М. Ђорђевић
српски списатељ

КЊИЖЕВНОСТ

Сточно лекарство за пољопривреднике и ученике пољопривредних школа. По страним изворима саставили: Мил. Цветковић и Влад. Миљковић.

Садржај је прве енеске овај: Општи део: Наука о болестима. Знаци здравља, знаци болести, Одређивање болести — дијагноза. Гвозница, Проузроковачи болести: бактерије, бацили и протозое. — Инфекционе болести: Шпап и утубоља. Прострел, Заразно запаљење плућа говеди, сакатаја. Бовине оваца — строна, Пастушевска зараза и оспа. Шуга домаћих животиња. Беснило. Црвени ветар код свиња. Свињска зараза и свињска шуга. Колера живине и дифтерија. — Угушњивање зараза. Мере предостроне. Закон о заштити од сточних зараза.

Друга енеска обухвата: Болести органа за дисање, заређе, лечење мокраће, болести органа за крвоточни систем, болести коже и т. д. Свињске болести.

Трећа енеска: Болести проузроковане паразитима — инвазије. Болести живине и риба. О месоу и људској храни. Преглед меса.

Део је писан лаким, популарним стилем. Болести су подешене прегледно по органима.

Код заразних болести напоменути су најважнија знања из бактериологије, науке о узроцима болести — етиологије, и паталогске анатомије; затим знаци болести, ток болести лечење болести. Дијагностично калемљење. Серотерапија и т. д.

Скупуљачи прегледне имаће на десет књига једну беснито. Књижарима 20% од скупуљене прегледне. Цена је шведски 1 динар.

Новац и прегледну слали на адресу: Мил. Цветковићу, ветеринару, Краљево.

ЗАПИСНИЦИ СЕДНИЦА

УПРАВЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Записник

XIII седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане 13. јуна 1911. год.

Били су присутни: председник г. Ваад, Кушаковић и чланови управе г. г.: Јован Вилетича, Милан Грковић, Д-р Милан Влајинац, Д-р Урош М. Стајић и Сретен Јевтић.

Као гости присуствовали су г. г.: Максим Николић и Борислав Милутиновић, редовни чланови.

Безисно секретар: Милодраг Обреновић.

111.— Секретар чита Записнице XI и XII седнице. Примају се.

112.— Председник извештава да је г. Стеван Бобић, редовни члан Срп. Пољопр. Друштва и начелник Глав. Држав. Рачуноводства, преминуо 25. маја 1911. године.

Одбор прима к знању ову тузну вест, устајањем и са „Бог да му душу прости“ одаје покојнику своју пошту.

113.— Председник извештава одбор: да је г. Душан Спасић унио свога оца пок. Д-р Милована Спасића за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва.

Примајући ову вест одбор изјављује своју захвалност г. Душану Спасићу и одаје своју пошту дугогодишњем својем председнику почив. Миловану Спасићу.

114.— Милан Грковић уздује председнику питање: о путовању г. Алексе Живановића и председника друштва огу у целау прегледа подружја.

Председник одговара, да је г. Живановић на путу од пре 6 недеља и да му је дато на име трошкова за преглед подружја и припрема за Печареку Изложбу динара 1200, који ће издатак г. Живановић по свршеном раду рачуницама оприједити.

Решено је, да се умоли г. Живановић, да поднесе извешће о томе: да ли су све подружјне председане и у каквом се стању налазе?

115.— Председник реферира о датим књигама свима основним школама у окрузима: Врањском, Пиротском, Топличком, и Пољопривредним школама у Краљеву, Букову и Шапцу, да се на крају школске године раздла најбољим ђацима свију разреда, као дар Српског Пољопривредног Друштва и моли, да му се овај поступак одобри.

Поступак председников одобрава се и решава се: да се дате књиге расходују по списку.

116.— Секретар подноси предлог: да се пошаљу књиге друштвених издања, окружним пољопривредним станицама у Лесковцу, Вуприју и Зајечару, које би се на крају школске године издале најбољим ђацима I и II године као дар Српског Пољопривредног Друштва.

Устаја се предлог и решено: да се књиге пошаљу и расходују по списку.

117.— Председник реферира: да г. Д-р Радић, бивши секретар Друштва, услед болести не може да дође и преда библиотеку садашњем секретару; моли да се одреди комисија за преглед и пријем библиотеке.

Решено: да се г. Радић не може разрешити одговорности; да се образује комисија, која ће констатовати садашње стање библиотеке и предати је садашњем секретару, по томе извести стање у коме би библиотека требала да буде и предузети све потребне мере, да се дође до књига, које не недостају.

У ову комисију да уђу г. г.: Д-р Урош Стајић, Борислав Милутиновић и Михајло Петрић, књиговођа друштва.

118.— Председник пита: требали ли извршити прештампивање поуже „О гајењу пољских усева“ од г. г. П. Т. Тодоровића и Б. Тодоровића, као што је то на седници од 10. јуна 1910. решено.

Да г. г. Стајић и Обреновић поднесу извештај: може ли се према стању буржеске позиције извршити по прештампивању.

119.— Председник моли за решење о томе: треба ли помоћ Подружјама за изложбе да буде у поцу или у пољопривредним станицама.

Решено: да се помоћ подружјама за изложбе изда у станицама, које ће Друштво одредити.

120.— Секретар чита анемо Gospodarskog Друштва у Загребу, којим моли ово Друштво: да пошаље свога извештаја на главну годишњу скупштину 9—22 т. м.

Председник извештава: да је у споразуму са г. г.: А. Живановићем и Грковићем, умошен г. Д-р Стајић да оде као друштвени изасланик, и моли да одбор одобри овај поступак и г. Стајићу накнаду трошкова око свог пута.

Поступак председников прима се и одобрава; г. Д-р

Стајања на име трошкова даје се по 30 динара дневно, а тим да му се и подвозни трошкови признају.

121.— Секретар чита писмо г. Мизутина Савића, којим моли Друштво, да пошаље своје моделе воћа на Туринској Изаобу; у исто време навестава; да су модели етскиени на расположење г. Савићу, и моли да му се овај поступак одобри.

Одобрава се с тим, да се тражи реверс о пријему.

122.— Секретар чита писмо Главног Одбора Савеза Заватлијских Еснафа, да приликом прославе своје 25 годишњег намерава да приреди Велику Земалску Изаобу и моли Друштво да и оно уаже учешће у истој.

Решено: да секретар на идућој седници реферисше о томе, у каквом се односу налази ова корпорација према трговачкој и занатској комори, па према томе и да се донесе решења.

123.— Секретар чита писмо г-ђе Анке удове поч. Владе Ђорђевић, којим моли, да Друштво прештампана књиге њеног поч. мужа, које се траже а нема их, и да је у том случају наведеним хонораром помогне, пошто се налази у њеној окулаци.

Решено: да се издања Министарства Народне Привреде ни у ком случају не могу прештампавати о трошку друштва; за остала пак, да г. г. Стајић и Обреновић реферисше на идућој седници, да ли треба и да ли има могућности прештампати их.

124.— Рудничка Пољопривредна Подружница извештава: да јој је г. Павле Анђелић на Бечна понудио, да јој уступји имовину Љубићке Пољопривредне Подружнице, којом он ружеку по овакшењу Срећног Пољопривредног Друштва, те моли Друштво за решење по овоме.

Решено: да се уложи п. председник г. Алекса Живановић, да на једној од идућих седница поднесе своје мишљење о овоме и по томе донесе потребно решење.

125.— Секретар чита писмо Главног Савеза Земљара. Задруге, као одговор на писмо Друштвено од 11—III т. г. које се односи на споразумни рад.

Решено да г. г.: Грковић, Д-р Взајница и М. Николић прегледају ова акта по питању о споразуму са Савезом и утврде: да ли је Савез у праву или не, што неупенх у овоме позу припуеје Срећном Пољопривредном Друштву.

126.— Секретар чита одговор Срећног економа, по питању Друштва о библиотеци у Врбци.

Решено: да се 30 књига друштвених издања, делу библиотеци на поклон.

127.— Подружница Рудничка моли Друштво: да се обрати молбом Господину Министру Привреде за помоћ до 2000 дина. за ово-годишњу Пољопривредну Изаобу.

Решено: да Друштво уложи господина Министра за помоћ.

128.— Секретар чита понуду г. Николе Ранојевића, да му Друштво откупи дело „О кришћоганским болестима жита у Србији“, табак по 50 дина. и да му изда од тога 100 примерава.

Решено: да г. г. Стајић и Обреновић поднесе на једној од идућих седница, мишљење о томе, да ли треба дело штампавати и да ли има будућеке могућности за то.

129.— Окружни Одбор округа Топличког има у својем буџету суму од 1000 дина. на потпомагање извеске привреде у својем округу; према етнизацији текста буџетеке позиције, моли за унуења, на који ће наћи најкорисније употребити ту суму.

Решено: да г. г. Стајић и Обреновић учине шта је потребно и известе Одбор.

130.— Секретар чита оставку г. Д-р Велимира Стојковића на чланство Управног Одбора.

Прима се к знању.

131.— Секретар чита писмо Извозне Банке и приложени извештај о извршеним општина са српским кукурузом у Француској.

Решено: да се уложи г. Борислав Мизутиновић, да овај извештај публикује преко „Телџака“ и допуни га сним оним, што је писано по овај ствари.

132.— Секретар чита предлог књиговоје друштвеног о еснајану Фонда окр. Крагујевачког са Пољопривредним Фондом.

Решено: да се за идућу седницу спреме сви потребни подаци о овоме фонду.

133.— Подружница Жичка намерна је: да подигне сушница за воће у селу Ушћу, да пошто нема материјалних средстава, те моли Друштво, да је помогне у овоме и да јој пошаље планове и прехраћун.

Решено: да јој се пошаљу сви гвођдени делови и упуства бесплатно.

134.— Жичка Подружница моли за савет: да ли да се обрати г. г. Министрима Привреде и Унутрашњих Дела како би српски органи требали да узуте општинеке судове, да они потпомогну Подружнице у њиховом раду. Специјално у овом случају тиче се позива, да се млађе женеке са селу упуће на месарски курс, који Подружница жели да приреди.

Одговорити им: да Друштво из оправданих разлога не може да дејствује код надлежних.

135.— Секретар чита молбу г. Д-р Ђорџа Радића, да га Друштво у области помогне, тиме, што би му откупило извештај број примерака књиге „Наше стровне земље и билке“.

Решено: да г. г. Стајић и Обреновић виде, има ли Друштво могућности, да откупи извештај број књига и према томе и поступи; поднесши о томе на идућој седници извештај.

136.— Секретар чита реферат заступника економа Друштвеног о набавци 2000 кгр. сумпорног цвета.

Решено: да се ова количина набави код оне фирме, која да најповољнију понуду.

137.— Секретар чита реферат заступника економа Друштвеног о набавци течног сирипта.

Решено: да се предузму све мере да се дође до јединог и доброг течног сирипта; ако се неможе у томе да успе, известити заинтересоване преко „Телџака“.

138.— Секретар чита реферат заступника економа Друштвеног о набавци 500 кгр. зелене галлице.

Решено: да се галлица набави код оне фирме, која поднесе најповољније понуде.

З а п и с н и к

XIV седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане 14. јула 1911. године

Присутни су били: Предедник г. Влада Кушавовић, председник г. Алекса Живановић и чланови г. г.: Милаш Грковић, Срећко Јевтић, Д-р Милаш Взајница и Д-р Урош Стајић.

Као гости присуствовали су редовни чланови г. г. : Борислав Милутиновић и Милеки Николаић.

Бележио : секретар, Милодрог Обреновић.
139.— Председник извештава Одбор о смрти : г. Милована Јагодића ; редовног члана Друштва неог.

Одбор прима ову тужну вест к знању, и устајањем п са „Бог да му душу прости“, одлаје ^у заслужном покојнику своју пошту.

140.— Секретар чита записник прошле седнице. Прима се.

141. Председник упуђује питање : треба ли сазвати Вавредни Збор или предузети које друге мере, да би се попунио број чланова Управног Одбора, који је остављана и прештампана чланова ван^у Београда остао окршен.

Решено : да се ово питање нанесе на наредну седницу, и да се донесе решење сходноч. 31. друштвених статута.

142.— Секретар референтно : о разрази тачака 8., 13., 18., 19. и 24. дневног реда пр. седнице, које су поверене г. г. Д-р Стајићу и Обреновићу.

По тачки 8. (118. 7.).

Решено : да се на идућој седници, а према билансу састављеном по предвиђеним^у буџетским позицијама, донесе решење о томе : може ли се или не прештампати дело г. г. П. Т. Тодоровића и Б. Тодоровића, доде пак, да се прегледа дело Н. Рањковића, и онда да се донесе решење по обојима.

По тачки 13-ој :

Да се ни у коме случају не могу прештампавати издања Министарства Приреле ; приватна књ издања, којих запета нема, могло би друштво прештампавати али као допуња. У томе случају њавао би ступити у споразум са г-ђом^у пок. Ваде Борђевића о откупу права за штампана дела његов пок. мужа, и по том дати их стручњацима, по одговарајућим гранама да их доуве.

Донети решење о могућности или немогућности овога на идућој седници.

По тачки 18-ој :

Тражити од г. Рањковића на преглед дело „О криптосаменим бележима жита у Србији“ на ако одговори практичној страни пољске привреде, а има се могућности, штампати га.

Решено : прима се.

По тачки 19-ој (питање окружног Одбора округа Топличког о употреби суме од 1000 динара).

Суму од 1000 динара употребити на потпомагање ето-чарства (говедарства и овчарства) на начин који је позван у писму Друштвеном од 17. јуна т. г. Бр. 3916.

По тачки 24-ој :

Да се од г. Д-р Рађића откупи 200 комада књига „Наше отровне миље и биљке“, са 25% рабата.

Решено : прима се.

143.— Секретар чита предлог књиговодства о спајању фонда окр. Крагујевачког са Полупривредним фондом.

Решено : пошто се текет извештања не противи овом спајању, а у интересу је друштвеном, да би се избегао плаћање пореза, то да се ово спајање изврши.

144.— Председник подноси реферат о извршеним рад-овима око печареке изложбе.

Решено : да се сниме најважни типови печаланика у земљи ; на овај циљ да се може утрошити до 300 динара. Дале, да се економна Буричићу и Вађићу да по 50 динара за труд и трошкове око припреме материјала за печ-

лареку изложбу ; осталим економима накнадити поднесене трошкове. Гости залагају могу учествовати на изложби, али немају право награде, ни накнаде трошкова, а могу се одликовити само похвалницом.

Да се на припренку папљавна и оправку зграда утроше суме по партијама 6 и 15, а да се на припрему и на трошкове за печареку изложбу, поред предвиђених 5000 динара из партије 2, могу употребити још 5000 динара из иете партије.

Да се за улаз на изложбу плаћајује 0 20 дина. ; ђаци и војници плаћају половине улазнице, а плазгачи, чланови конгреса, новинари и чланови друштвени не плаћају улаз.

145.— Питање о набавци течног сиршита.

Решено : да се удути молаба г. Министру Финансија, да се течно сирито сиршито може увозити без царине или се знати смањеном царинском тасом, из разлога што се привредници жале на квалитет домаћег сиршита.

146.— Секретар чита писмо Жичке Полупривредног Подружје, да јој се ³/₄ одређене помоћи изда у новцу.

Решено : да јој се половина помоћи одређена за изложбу да у новцу, а половина у сиравама.

147.— Секретар чита молабу ите Подружјине, да јој се бесплатно уступе разне похвалнице и друштвена издања, за награде на изложби.

Решено, да се упитају по којим гранама и колико им похвалница треба, те да им се набаве и да им се да 100 комада књига друштвених издања бесплатно. Снаге им се не могу дати пошто их Друштво нема.

148.— Секретар чита молабу Сточарске Школе : да јој се уступе бесплатно разна издања за награде ђацима.

Решено : да јој се не могу дати исправе и издања бесплатно за награде ђацима.

149.— Секретар саопштава писмо секретара трговачке коморе.

Прима се к знању и решава : да Друштво не може учествовати око припрема за изложбу, коју намерава Савез Знат. Београда да приреди приликом своје 25-о годишнице, стога, што је радом око својих изложба сувише остерећено.

150.— Секретар чита молабу г. Борислава Милутиновића : да му се приликом штампана рада овогодишњег конгреса, оштампа засебно његово издавање и уступе 40 примерака бесплатно.

Решено : да се како њему тако и осталим референтима да по 40 примерака дела, која се односе на њихова издавања (епидејцијно сваком своје).

151.— Секретар чита писмо г. Боривоја Ристића : да се монополима чиновницима даје „Текас“ у пола цене.

Решено : да се „Текас“ даје у пола цене свима пензионима и контролорима монопол. надлежства, који се преко директног надлежства обраће Друштву, е тим да положи унапред претплату за целу годину (3 динара).

152.— Секретар чита молабу Чингизагеве Основне Школе : да јој се за читаоницу дају књига Друштвеног издања бесплатно.

Решено : да се Читаоници изда 30 комада друштвених издања, од оних којих има највише у друштвеном магацину.

153.— Секретар чита молабу Друштва „Вудућности“ (Алексиначке Учитељске Школе) : да му се за библиотеку издају књиге друштвених издања бесплатно.

Решено : да му се да 30 комада књига друштвених издања бесплатно, и то од оних, којих највише има у друштвеном магацину.

154.— Секретар чита писмо Извозне Банке: да јој се набави 10.000 кграма кукуруза, за продавање огледа у Француској.

Решено: да јој се одговори, да Друштво може набавити по деци кошњава 10.000 кгр. кукуруза.

155.— Секретар чита попис Одбора за X Конгрес Хрватских и Српских Школара, који ће се одржати на дан 10/23 августа т. г. у Вуковару, којим моли Друштво да пошаље свог изасланика.

Решено: да се конгрес поздравно депешом, али да Друштво због своје изолације не може сласти свога изасланика.

156.— Председник упућује питање: да ли треба Друштво да пошаље једног изасланика у Турин на изложбу.

Решено: да узлед материјалне немогућности — Друштво не шаље изасланика.

157.— Секретар чита писмо одбора Задужбине пок. Др. Љубе Радојевића, којим се умољава Друштво да пошаље за њихов рачун Пољопривредни и Практични Школари 70 паурога, који ће се радати као награде најбољим ђацима поменутих школа.

Решено: да се поступи по захтеву, и одбору изјави захвалност на њихов и помагану пољ. привреду.

158.— Секретар чита писмо Жичке Пољопривредне Подружнице; да јој се уступе на посугу за време њене изложбе извесни декоративни и други предмети, и да јој се уступи друштвени књиговођа г. Петрић да уреди изложбу.

Решено: да јој се ствари тражене не могу послати, а не може се упуити ни г. Петрић з тога, што је Друштво и сувише ангажовано за своју изложбу.

З а п и с н и к

XV. Седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане 16. и 17. септембра 1911 г.

Били су присутни: председник г. Вада Кушаковић и чланови: г. г. Сретен Јенчић, Милан Грковић, Др Милан Вајаинац, Д-р Урош Стајић и Петар Матејић.

Као гости присуствовали су 16-ог редовни чланови г. г.: Алексе Живановић и Максим Николић и 17-ог Максима Поповић.

Бележно: секретар, Младраг Обреновић.

159.— Председник извештава о смрти, дугогодишњег бив. председника Друштвеног г. Вучка Богдановића чланица Министарства Привреде, преминулог 2. августа у Делницама.

Одбор прима ову тужну вест к знању, и устајањем и са „Бог да му душу прости“ одаје заслужном покојнику своју пошту.

160.— Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

161.— Секретар чита оставку председника друштвеног г. Алексе Живановића. По прочитању оставке са мотивацијом председник залажући цео ток сужбоа г. Алексе Живановића са г. Мршаом на пчеларској изложби и своју интервенцију, коју је морао спом свога положаја узложити, шта одбор сматра али и он овај његов поступак за некоректан?

Одбор одговори: да је председник у томе негодном моменту правилно вршио своју дужност, и сматра да је овај његов поступак потпуно коректан.

Г. Д-р Урош Стајић моли да се стави у записник, да он одбаци од себе наводе г. Живановића о својој некоректности, јер тврди да никакве некоректности од његове стране није било.

Прима се.

Решено: оставка г. Алексе Живановића прима се к знању и има се издати Главном Збору на решење

162.— Председник извештава: да је на основу чл. 31. и 45. правила друштвених сазова Вапредин Збор на 25. септембар 1911. са дневним редом: 1-о бирање потпредседника, и 2-го бирање 5 чланова управе.

Прима се к знању и одобраву.

163.— Секретар чита предлог буџетеног стања на дан 31. августа т. г.

Решено: да се учине потребне мере, те да Друштво дође до исплате свог потраживања по текућим рачунима; што се пак тиче књижева пољопривредних друштвених издања, обратити се Главној Контроли за упуеуго.

164.— Секретар чита предлог књиговође друштвеног о прекозаченим извесним позицијама друштвеног буџета.

Решено: да се писане на седницу кад рачуни пчеларске изложбе буду окончани.

165.— Секретар чита писмо Министра Финансија: да му се уступил зграда друштвена, за привремени смештај једног дела Главне Благајнице.

Решено: да се зграда друштвена од тврдог материјала уступи Министарству Финансија, с тим да Министарство изврши зградњу Пчеларског Пашљова и створи од њега канцеларије за друштвено обележје, а поред тога да сагради у дворшту друштвеном једну кућицу за посужитеље од две собе и два аужњана. У случају, да Министарство не би могло да изврши ову зградњу, онда да се канцеларије друштвене узме кућу у лизини, за коју би Министарство Финансија плаћало кирату.

Друштвене зграде имале би се вратити Друштву у неправном стању најдаље до 15. септембра 1912. године. Саставити уговор о томе.

166.— Секретар чита оставку друштвеног економа г. Божидара Поповића, који је постављен за рачуновођу Државног Сточарског Завода, и извештава: да исти није био у могућности да о својој оставци известити Друштво у року предвиђеним правилима друштвеним.

Предаја дужности није коначно завршена.

Решено: да се прима к знању, с тим да је г. Поповић у обавези, док се сравнање не учини између предајног списка и магацинских књига

Г. Поповић да врати у наред поузету плату за 17 дана месеца септембра (од 13—30. септембра).

167.— Извештај секретарев о завршеним редовним пчеларске изложбе.

Прима се к знању.

168.— Секретар извештава да је Главни Савет Земл. Задруга позвао Друштво, да преко свога изасланика узме учешће на конгресу, који ће се одржати у Краљеву.

Друштво је умолно свог редовног члана г. П. Тодоровића, да као изасланик друштвени присуствује конгресу. Ма да од г. Т. доровића није добило никакве одговора, верује да је г. Тодоровић присуствовао као изасланик.

Прима се к знању.

169.— Секретар извештава: да је Жичка Подружница позвала Друштво, да пошаље свог изасланика на пољопривреду изложбу у Краљеву.

Друштво је упутило свог члана г. Мавена Николаића да као изасланик оде, и дао му на име дневнице 10 динара, е тим да му се подноси трошкови пренајау по рачуну.

Прима се к знању и одобрава.

170.— Секретар извештава да је Рудничка Подружница умолила Друштво, да преко свога изасланика узме учешће на обласној изложби коју приређује у Гор. Милановцу.

Друштво је упутило свога редовног члана г. Др Ђорђа Митровића да присуствује изложби и поднесе извештај. У исто време г. Митровић разгледаће ствари имања бив. љубићне полкопривр. подружине у Мрчајевцима, којим рукује г. Павле Анђелић и поднеће реферат о томе.

На име накнаде трошкова одређује му се по 10 динара дневно, е тим да му се подноси трошкови несплате по рачуну.

Прима се к знању и одобрава.

171.— Шабачка Пољопривредна Подружница моли Друштво да јој пошаље свога изасланика на изложбу, која ће се одржати у Владимирици, и који ће по могућству одржати предавање на виноградима и повартова.

Решено: да се замол г. М. Раловановић, окр. марени лесар у Шапцу, да оне као изасланик друштвени на изложбу у Владимирици, и по могућству одржи предавање о сивинској кузи или коме другом важном питању из сточарства, на име награде да му се изда по 10 динара дневно и признају путни трошкови.

172.— Председник упућује питање: да ли ће се о слави друштвеној 30. октобра одржати изложба предвиђена програмом рада за 1911. и правилима друштвеним.

Решено: узети тога што ће Друштво морати да уступу своју зграду Министарству Финансија, неће бити могућно одржати предвиђену изложбу, међутим да се умоли г. Владица, да приликом славе одржи предавање о снабдевању престолице поврћем (питање које је сада на дневном реду.)

173.— Секретар реферирше о припремном раду за обласну изложбу у Нишу.

Решено: да се окружним одборима учини поновно питање и искрене сажма још једном за важност ове изложбе.

174.— Уредник календара реферирше о штампану и повезу календара за 1912. и моли да му се одобри поступак: да се календар 1000 оштатима у 6000 екземплара а поучин део још у 4000.

Прима се и одобрава, е тим да се брошуре изврши код најповољнијег попуљача Саве Милановића по цени од 0-027 дин. од комада.

175.— Решавање о разним предлозима одбора за Пчеварску Изложбу.

Решено: 1-о, да г. А. Живановић поднесе подвојене и детаљне извештаје, посебно о путовању за припрему око Пчеварске Изложбе, и посебно о путовање за припрему око прегледа и обласка Подружница. И у једном и у другом извештају да буде означено: кад, козко и где је путовао, и шта је урадио.

За подношање ових извештаја оставља му се рок од 10 дана од дана саопштења.

2-о г. Микшау Стуаревућу, а према погодби са г. А. Живановићем и исказу приутих, да је г. Стуаревић присто на дневницу од 5 динара, — да се призна и исплати дневница од 5 динара за време од 7. јула до 1-ог септембра.

3-е г. Димитрију Бурничућу, да се призна и исплати по 8 динара дневно, за време од 28. јула до 16. августа.

Подошни трошкови за одлазак и долазак из Беле Паланке не могу му се признати с тога, што је улет у Београду са осуета, које је имао ради свршавања својих приватних послова.

4-о г. Љуб. Живановићу од 12—20 јула да се призна и исплати по 4 динара дневно.

5-о г. Павлу Петковићу да се призна и исплати по 8 динара дневно од 10. јула до 10. августа, и да му се по рачуну накнаде трошкови од Шапца до Београда и назад.

6-о г. Микшау Петрићу на име награде за ван канцеларијски рад да се изда динара 50.

7-о г. Душану Јовановићу на име награде за ван канцеларијски рад да се изда динара 25.

8-о г. Аксентију Милановићу за ван канцеларијски рад да се изда динара 15.

9-о Александру Лабурћу, бантовану динара 60.

10-о Војнесаву Илићу, бантовану општинском, динара 10.

11-о Саужатељима друштвеним: Савоју Петру и Ђорђу по 10—30 дин.

12-о Бурн Илићу, професору из Врњан, динара 25

13-о г. А. Живановићу, за покриве випредних трошкова, које је имао за време припреме и приређивања изложбе, динара 100.

14-о г. Ласћу, за објашњавања на изложби, динара 30. 15-о г. Пајевићу за исто 20.

16-о г. Микшау Поповићу, печелару из Раброва, на име уступа за време грађања изложбе, динара 25.

176.— Читавица села Мокрање моли, да јој се уступе бесплатно друштвена издања.

Решено: да јој се уступе 30 ком. књига друштвених издања бесплатно.

177.— Жандармериска библиотека моли, да јој се уступе за читавицу издања друштвених бесплатно.

Решено: да јој се покони 30 ком. књига друштвених издања.

178.— Друштво „Побратимство“ из Маглаја, у Босни, моли, да му друштво покони своја издања бесплатно.

Решено: да му се пошаље 30 ком. књига друштвених издања бесплатно.

179.— Чачанска Пољопривредна Подружница моли, да јој се уступе књиге друштвених издања.

Решено: да јој се да бесплатно 30 ком. књига.

180.— Управа Мавлетска Ученичког моли, да ју Друштво помогне, дајући јој бесплатно справе и „Тезак“.

Решено: да јој се справе не могу дати бесплатно, а „Тезак“ може се дати у пола цене.

181. Управа Шкољског Музеја у Лесковцу моли, да ју Друштво помогне, дајући јој бесплатно колекције из области пољске привреде.

Решено: пошто се Друштво и само носи мишљу, да оснује свој музеј, не може се за сада издати на еверет невој моли, али ће ју Друштво имати у виду.

182.— Шабачка Пољопривредна Подружница моли, да јој Друштво пошаље извештај број диплома потребних за похваљенице награђених на изложби.

Решено: да јој се да по могућству од оних које друштво има.

183.— г. Павле Тодоровић моли, да се уступи Школ-

ској Збирци у Краљеву: 2 флаше медовине и 2 флаше сирћета бугарских излагача, а тако исто, и у колико је могуће, и бугарска печларска књижевност.

Решено: да се да 2 флаше медовине и 2 флаше сирћета; печларска књижевност не може се дати зато што је друштвеној бабиној потреби.

184.— Сточарева Школа у Краљеву моли, да јој се поклоне заостали изложбени предмети.

Рашено: не може се издати на сурет овој школи.

195.— Реферат о оправци вулкана.

Прима се к знању и одобрава поступање замењеница председничког, с тим да издати уђе у партију изложбе.

186.— Реферат уредника „Тезака“ о хонорисању радова у „Тезаку“ од 13—21 броја.

Да се исплате по досаданој нориз; записник да овере г. Г. Петар Матејић и Сретен Јевтић.

З а п и с н и к

XVI. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане 10. октобра 1911. год.

Присутни су били: потпредседник прота г. Милош Марковић, чланови: г. Г. Сретен Јевтић, Милан Грковић, архимандрит Рувин, Д-р Урош Стајић, Д-р Милан Влајинац, Никола Рапојевић, Борислав Милутиновић, Д-р Богдан Марковић и Д-р Кошта Поповић.

Безакло: секретар, Милорад Обреновић.

Потпредседник, г. прота Марковић, отвара седницу, и предтавницима Српског Пољопривредног Друштва, Управном Одбору, у место збору, захваљује на почасти и знању поверења осведоченом тиме, што је изабран за потпредседника једног од најстаријих и најугледнијих хуманих друштва у Србији. Излаже, да ће, у колико му год епис буду доуштане, радити на остварењу свих задата, које је Друштво узело за свој циљ, и моли одбор да му верује, да ће у њему, као својој потпредседнику, навасти свада свездног помачача у раду.

Управни Одбор прима са великим задовољством овај говор, и новог потпредседника поздравља са „живео“.

187.— Секретар чита записник прошле седнице.

Записник се прима, и решава се: да се г. А. Живановића поново позове, да да тражене податке, а за то да му се остави рок од 10 дана од дана саопштења, и да се извести, да ће се ствар предати адвокату, ако не буде хтео ни овога пута да се одлаже оправдано трагањ Управног Одбора. — Не добије ли се и поље овога никакв одговор, предати ствар адвокату.

Г. Влајинац изјављује, да му је апсолутно немогуће услед многог посла, да се одлаже жељн Управног Одбора, и да пришлоком славе Друштвање одржи предавање по теми намењеној у вр. седници. Предлаже да г. Др. Богдан Марковић одржи изводно предавање, по једном од веома актуелних питања „о Земљорадничкој Коопер.“. Одбор усваја разлоге и предлоге г. Влајинца, и моли г. Марковића да се изови признити одр предавања.

Г. Марковић се прима, верујући, да ће се и тим предавањем моћи расветлити некикои деловитних тачака по овоме питању најком предмету.

188.— Умена питања и реферисања.

Потпредседник изјављује, да је у име Друштва присуствовао на погребу друштвеног члана пог. г. Димитрија Ђирковића.

Одбор ово прима са захваљношћу к знању.

Г. Влајинац моли Одбор, да донесе одлуку, којом се забрањује држање у друштвеном дворишту и магацинима справа, које нису друштвена својина; поред других разлога наводи и тај, што Друштво не треба и не сме да буде агент појединих трговаца, а нарочито у справама, које квалитетом могу само да штете имену друштвеном.

Решава се: да се име справа које нису друштвена својина, у року од 48 сати павесе из друштвеног дворишта.

Г. Никола Рапојевић предлаже да се од сада па у будуће одржавају сваке суботе по подне седнице, како би одлаке по акцијним питањима могао што брже да се подвесе, и како би се избегло нагомилвање предмета у седницама, те се често врло важне ствари морају оставити за предлажају, и на исти начин донесе решење по њима.

Предлог г. Рапојевића веома се радо прима и усваја. 189.— Чита писма ново изабраних чланова Управног Одбора.

а. г. Лукашевић изјављује, да се не може примати избора; даје своју оставку мотивишући је.

б. Секретар чита писма: потпредседника г. прота Марковића и чланови: г. архимандрита Рувина, г. Д-р Богдана Марковића и г. Борислава Милутиновића, којима изјављују да се примaju избора за чланове Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва.

Г. г. Никола Рапојевић и Д-р Кошта Поповић, присутни на седници, изјављују такође да се примaju избора. Прима се к знању, и нови чланови поздрављају се са „живео“.

190.— Предлог уредника „Тезака“ о штампању изабора г. Д-р Богдана Марковића „о Земљорадничкој Коопер.“. Како је неопходно потребно, да г. г. народни посавници буду тачно информисани о овом важном питању, пре по што се изнесе пред Народну Скупштину на решавање закон „о Земљорадничкој Коопер.“, то Одбор решава:

Да се изабора г. Д-р Богдана Марковића штампа у засебну брошуру у 1000 примерака; да г. г. Стајић и Влајинац претходно у Друштво г. Д-р Марковића, прочитају овај изабора и исправе евентуалне омашке, и да се г. Марковићу на име хонорара исплати по 70 динара од табача и да му се да 50 примерака брошура бесплатно.

191.— Набавка справа, плавог камена, семена и др. Решено: да се припремају предлози од стране заступника веома предлажу Одбору на разматрање, о чему ће бити поднети писмај Управном Одбору на једној од будућих седница.

На место г. Милековића, да ступи за трећег члана за набавке и преглед справа, г. Д-р Кошта Поповић.

192.— Секретар чита писмај друштвеног излагача о стању бив. Ђубишке Подружнице у Мрчајевцима.

Решено: да се воступи по реферату, т.ј. да се прикупе сви подаци о приходу од тога имања за време од како г. Павле Алфенић ружује кмет; кад то буде рашчишћено, продајти имање јавном аукцијом.

193.— Одговор Министра Финансија о уступању друштвене зграде.

Секретар реферше, да је г. Јевтић, начелник Главног Држав. Рачуноводства, са председником друштвеним г. Кушковићем, уговорио, да Министарство Финансије узме за

Записник

XVII. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане у дому друштвеном 15. октобра 1911. године.

своје потребе: „Безик павиљон“, „сају“, економу канцеларију и канцеларију уредника „Тезака“ бесплатно. О овоме је секретар известио 20. пр. м. један чиновник Министарства Финансија, и изрично му нагласио, да се ово може сматрати као дефинитивна содужја по овом питању.

Решено: да се умолн Министарство Финансија, да ову содужју потврди именним актом Друштва.

194.— Секретар чита молбу г. Милоша Пајевића, да му се поред награде, добивених на четвредкој изложби, да и диплома.

Решено: да се са г. Пајевићем не може чинити изузетак, али да се у будуће свиком награђеном излагачу да и диплома.

195.— Секретар чита молбу Женске Учитељске Школе у Карловцима, да јој Друштво материјално помогне да сазида свој ерски дом за школу.

Решено: да јој Друштво помогне на тај начин, што ће у своје листу „Тезак“ учинити авет на Србе — родољубе, а добивени новац послаће им се.

196.— Љуба Станковић моли Друштво, да му покони стару жиду за подизање живинарника.

Решено: како ће ова жиди бити потребна за идуће живинарске изложбе, не може се дати ни продати.

197.— Секретар чита молбу Клуба Живинара на варош Алевсинац и околину, да га Друштво материјално помогне.

Решено: како је овај клуб показвао зарица стваре и врло добре резултате, да га Друштво помогне сумом од 150 динара.

198.— Секретар чита молбу г. г. Павла Тодоровића, управника школе у Краљеву, и Благоја Тодоровића, земљоправа, којом питају да ће се штампају њихова пољопривредна поука и моле, да им се приликом штампања шаљу коректуре.

Решено: да г. г. Јевтић и Д-р Коста Поповић поднесу предлог на једној од идућих седница о хонорисању тога рада, а да се рад штампа по ранијој одуци.

199.— Секретар чита писмо г. М. Ступаревића, учитеља, којим изјављује своје незадовољство на решење Управног Одбора по питању о одређеној му награди за рад око Четвредне Изложбе.

Решено: да му се одређена награда не може повећати г. Гривовић поново тврди, да га је г. Живановић известио да је са г. Ступаревићем утврдио о почетку рада награду од 5 динара дневно; те према томе, али г. Ступаревић мисли, да има право кога да тужи, може тужити само г. Живановића.

200.— Секретар чита писмо Главне Четвредне Задрге, којим извештава ово Друштво о почетку свога функционисања, молећи га да то објави и у своје листу.

Решено: прими се к знању, е тим да се штампа циркулар у „Тезак“.

201.— Подобор Побратимства у селу Поли (Босна) моли да га Друштво помогне тиме, што ће му дати бесплатно своја издања и лист.

Решено: да му се пошаље 30 књига друштвених издања, оних којих највише има, а „Тезак“ да му се шаље бесплатно.

202.— Секретар чита подрава и захвалност бугарских ичвара на срдчан и братски дочек у Београду.

Прима се к знању са „Живели“.

Приутили су били: потордседник, г. прога Милош Марковић и чиновни: г. г. Сретен Јевтић, архимандрит Рузич, Д-р Урош Стајић, Д-р Милош Вајицац, Петар Матејић, Никола Ранојевић, Борислав Микутиновић, Д-р Богдан Марковић и Д-р Коста Поповић.

Безико: секретар, Митодраг Обреновић.

203.— Потордседник извештава о смрти члана добротвора г. Филипа Јовановића, тргов из Крушевца, преминулог 27. септембра т. г.

Одбор прима к знању ову тужну вест, устајањем и са „Бог да му душу прости“, одaje покојнику своју пошту.

204.— Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се

205.— Усмена питања.

а, о седницама.

Решено: да се сваке суботе, у 5 часова по подне, до даљег решења, држе седнице Управног Одбора.

б, о записницима.

Решено: да се сваке седнице доноси књиг: записника на потписе и потписе прилазећи записник председње седнице. в, г. Д-р Вајицац упућује питање о повезивању календара.

Решено: да се штампају 6000 корлица за календар и 4000 за поучни део, али да се поучни део не повезује до 1. јануара 1912., јер у случају да се свих 6000 комада календара расподела, а осети се потреба штампања календарских дела, епојдије се тај поучни део са календарима и добити потпун календар.

206.— Секретар реферше о дугована Државној Штампарији и поседљивој опомени исте да јој се у року од десет дана плаћају 11.929-77 дин.

Решено: молити штамарију да причека док се то питање не реши. Умолити Господина Министра Привреде да изнесе предлог закона за ослобођења тога дуга пред Народној Скупштини. Обратити се такође молбом г. Министру Проветне како једну тако и другу молбу да председничко поднесе лично г. г. Министрима, рефершићи им цео ток размишља тога дуга, и усмено их умолн да се заинтересују за ово по Друштво важно питање.

207.— Секретар подноси предлог бугарског стања на дан 30. септембра.

Решено: да г. г. Сретен Јевтић и Д-р Б. Марковић, прегледају књиге друштвене, сравне их са поднесеним бугарским стањем и поднесу извештај на идућој седници.

Да наименована господа и у будуће врши месечно прегледе књига друштвених.

208.— Питање о друштвеном економу.

Решено: да се расписне етечја за економи са платом годишњом од 2200 динара а по способности и више.

209.— Секретар чита поуде Штампарија „Делитија Обрадовића“, „Саве Раденковића“ и „Меркура“ за штампање записника I и II Пољопривредног Конгреса.

Решено: да г. г. Д-р Стајић и Д-р Богдан Марковић виде где ће се штампати, и поднесу предлог за идућу седницу.

210.— Секретар чита пријavu за такмичење по расписаном стечају за подизање живинарника са роком за 15. октобра 1911. год. коју подноси г. Антоније Митровић, мајор у пензији.

Решено: с обзиром на то што нема довољно такмичара, не може се постигнути тачно према расписаном стечају. Ипак да г. г. Стајаћ и Взајница прегледају живинарник пријављеног такмичара, и поднесу предлог: треба ли га наградити и са колико?

211.— Слავа Друштена 30 октобра.

Решено: да се уочи славе учини помен у Вознесенској цркви, свима умрлим члановима Друштвенима. У томе случају да се да оглаше у „Српске Новине“ „Тезак“ и остале дневне листове.

За помен и славу одобрава се кредит од дин 600.— У одбор за програм славе и припреме за помен да уђу г. г. прота Милош Марковић, архимандрит Рувим и Обреновић. (штампати познице и расписати их).

212.— Секретар извештава, да је по извешћу, које је добио од г. Радуловића секретара Берае, Председник друштвених купца на Друштво 5 сејалица, које се налазе у друштвеном дворишту („Фортуна“), а остале 4 местито је у друштвено двориште по одобрењу Председничком, с тога што није имао где на друго место да их остави; моли одбор да му допусте да сејалице могу остати још који дан, док не буде испремно магацин.

Решава се: да се молба г. Радуловића не може примити, већ да се умоли да сејалице своје у што краћем времену селиши.

213.— Предлог Ужег Одбора о набавци справа, семена и потрошног пољопривредног материјала.

Г. Мишутинић предлаже, да се затраже повуде од бољих немачких кућа, које се баве фабрикацијом плугова, пошто R. Sack неће да ради директно са Друштвом.

Решено: да се Друштво обрати Sack у, и да занесе своје жеље, да директно без икаквог посредника хоће са њим да ради; у исто време тражити повуде и од других репоминраних кућа немачких, које се баве фабрикацијом плугова.

Г. Никола Ранојевић тврди, да у Србији не постоји „Оидијум“, те је предвиђена количина сумпора и сувише велика.

Решено: да Друштво треба да има свега за издућу сезону 2000 килограма сумпора. За остале набавке да се усвоји предлог Ужег Одбора и поступи по њему.

З а п и с н и к

XVIII. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане у domu друштвеном 22. октобра 1911. године.

Били су присући: потпредседник г. прота Милош Марковић и чланови: г. г. Милан Грковић, Д-р Урош Стајаћ, Д-р Ђорђе Митровић, Д-р Боска Поповић, Д-р Милан Взајница, Никола Ранојевић и Борислав Мишутинић.

Извештали су се, да не могу доћи: г. г. Архимандрит Рувим и Петар Матејић.

Бележио: секретар г. Милош Обреновић.

214.— Председник извештава о смрти члана утемељача г. Тае Банковића, рентијера, преминулог 21. т. м. Прима се к знању оај тужна вест, Одбор одјасе заслужном повојнику устајањем и са „Бог да му душу прости“ своју пошту.

215.— Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

216.— Усмена питања и предлози:

а). Г. Грковић моли да се донесе решење у интересу обавештенисти чланова Српског Пољопривредног Друштва, да се наплатени реловно одмах по прочитању и примању питања у „Тезак“.

Примљен предлог и решено: да се по њему у будуће поступа.

б). Г. Мишутинић пита: шта је урађено са справама, које имау друштвене, а налазе се у дворишту?

Секретар извештава, да је г. Радуловића два пута до сада извештавао да дигне справе, и да је г. Радуловић одговорио: да ће их диги чим му штура буде готова, а за пет сејалица „фургуна“ поднесе иуруђбено писмо и рачун.

Решено: не поступи ли г. Радуловић у току идуће недеље по својем усменом одговору секретару, да се преко познице позове да занесе справе.

217.— Секретар извештава да г. Азена Живановић није одговорио ни на друго писмо друштвено.

Решено: да се ствар преда алвату.

218.— Секретар износи већ раније покренуто питање по чл. 5 друштвених правила, т.ј. да се имена оснивача златним словима упишу на узиданој мраморној плочи у друштвеном domu.

Решено: да председничтво поступи по чл. 5 друштвених правила.

По чл. 6 статке чланова добротвора наложиће се у друштвеном domu.

Решено: да се председничтво постара за набавку слика свију чланова добротвора.

218. а.— Секретар чита одговор г. Министра Финансија о уступању „великог павиљона“.

Решено: да се умоли Министарство Финансија да дђ одговор тачан на наше писмо од 11. т. м. Бр. 6923, пошто се на писма Министарства ДРБр. 22335 не види тачно остаје ли Министарство при одлуци, коју је усмено доставио начелник г. Левић председнику Друштва.

219.— Секретар чита реферат друштвеног изасланика г. Д-р Ђорђе Митровића са пољопривредне изложбе у Гор. Милановцу.

Реферат гласи:

Српском Пољопривредном Друштву.

Према писму Српског Пољопривредног Друштва од 14. септембра т. г. № 6432 посетно сам као изасланик изложбу стокe у Гор. Милановцу, о чему у садељем подносим извештај.

Окружна Пољопривредна Подружница на округ руднички одржала је 17. и 18. ов. м. изложбу стокe: коња, говеди, свиња и оваца са своје области. Приликом примана је стока и распрофелирана по категоријама, други дан вршена је преглед, профелирање еу и издавање еу награде.

Од све стокe највише је било изложено говеди. Изложбена говеда предетављала су једно шаренило, лако се ретко где да видети. У огромној величини провануле припитивани тил наших говеда, а одмах затим долазе мезани — продукти укривања између наших и страних говеда. И ако

ова изложба говеди не може задовољити очекивања, ипак се јасно види да има рада у покрету.

Копарство је претставила једна група ситних и неугодних коња. У овом погледу тај је округ, судећи по изложби, јако заостао.

Овчарство и свињарство заступљено је било са врло малим бројем доста добре стоке. Ранијих година ова је стока врло слабо или никако награђивана, зато је тако мало учешћа било.

Награде су биле у пољопривредним сферама: сикови, пшгови, дрљаче ит.д. У прилогу % план из кога се виде раздате награде.

Редаовни члан

Д-р Ђорђе Мишровић с. р.

Прима се к знању и штампају га уз записник.

220.— Секретар чита реферат друштвеног изасланика г. М. Радовановића са Пољопривредне Изложбе у Владимицима.

Реферат гласи:

Српском Пољопривредном Друштву

Београд.

Као ваш изасланик према Вашем наређењу посетно сам пољопривредну изложбу ереца посаво-тамнавског у Владимицима, коју је приредио окружни пољопривредно-подружина округа подринског на дан 24, 26, и 26. септембра ов. год.

При отварању изложбе на дан 24 септембра држао сам поздравну реч у име Пољопривредног Друштва. И ако сам се био свремо, да према Вашој поруци, одржим и једно предавање о заразним епитимичким болестима, ипак нисам могао извршити на дан 25 септембра (када су требале ена предавања да се одрже) з тога, ни г. Аврамовић ни г. Милић Радовановић. Управник овдашње ратарске школе г. Димитрије Николић није хтео такође да држи предавање, и приређивачки одбор довео је одлуку да се предавања у опште не држе.

Имајући у виду доста скромна материјална средства, са којима је одбор располагао, као и кратколу времена, коју је одбор имао на расположену за приређивање изложбе, може се рећи да је изложба била једно и добро уређена. Нарочито одељење за ратарство, повртарство и воћарско било је богато и лепо уређено.

Стоочарство је било слабије заступљено, али ипак било је више лепих примерака добрих крвава мушара — нарочито колубарске расе — и неколико лепих бикова. Исто тако било је лепих оваца, а нарочито су пали у очи мезеци од наших и источно-фризјских оваца.

Живинарство је било такође добро заступљено са доста лепих примерака расе плимес-рок, ваншпан и орингтон.

М. Радовановић с. р.
жарини лекар

221.— Реферат г. г. Стајића и Обреновића о штампању рада г. Николе Рањојевића.

Реферат гласи:

Управни Српског Пољопривредног Друштва.

На основу решења управног одбора Српског Пољопривредног Друштва од 13 јуна т.г. прегледади емо епис г. Николе Рањојевића „Криптогамске болести злата у Србији,“

који је Друштво на откупу пошудио, и о томе четат нам је поднети следеће своје мишљења:

Сипе је, како по садржини својеј тако и по начину излагања, систематизирању болести и средстава за сузбијање истих, веома пажљиво израђен. Нарочито је његова левна страна што је исти написан е обипром на наше прилике, што се код десетинаких друштвених издања, на жалост, није могло видети. Из ових разлога, а и з разлога што је ово дело продукат једног стручњака, који је на пољу фитопатологије, већ стекао глас озбиљна и свеопшта радника, ми емо мишљења: да *Српско Пољопривредно Друштво прими овај спис за своје издање и шо под условима, које је г. Рањојевић изложио у својој понуди од 26 маја т. г. Бр. 3824.*

Ако се овај епис штапма у 2000 примерака, као што би требало, онда на име штампања, броширања, израду књишета и неплате хонорара лицу Друштво ће утрошити највише до 1300 динара.

12 октобра 1911. г.

Београд

С поштовањем

Др. Урош Стајић с. р.
Миодраг Обреновић с. р.

Решено је: да се дело г. Рањојевића штапма у 2000 примерака, и г. Рањојевићу да се на име награде да 50 динара од штампаног табакса и да му се бесплатно уступе 100 примерака.

222.— Школа за Стоочарство и Палинско Газдовање моли да јој се набави препарат о непријатељима пчела, који је при повратку са истраживања изложбе општео.

Решено: да јој се набави нов егземплар.

223.— Г. Димитрије Павловић, учитељ у Старом Нагоричину (Кумановска клада), моли да му Друштво да бесплатно 5 књига свога издања.

Решено: да му се да.

224.— Одбор Српске Читалнице у Њујорку моли да му се уступе књиге друштвених издања бесплатно.

Решено: дати им 30 егземплара.

225.— Г. Дривановић, учитељ у Мрчајцима, шаље еписак језа који еу убијају беле асиптаре.

Решено: да се г. Дривановићу заблагодари писмом, и да се један пошљак по две пољопривредне књиге на поклон (по њама стари календар и једна пољна књижица).

226.— Народна књижица „Напредак“ у Сомбору моли, да јој се шаље „Телак“ бесплатно.

Решено: да јој се шаље.

227.— Г. Петар Матејић моли, да му се одобри: да може платити по 0-20 дин. од комада за календаре које је узео на продају, на узгод премоштаја морао да их остави појединим општинским деловођама да распродаду, па да му новац пошљау, што они ипсу учиниши.

Да се не би стварао опм рђав прецедан, не може се примити молба г. Матејића, већ да плати нузу вредност по одбитку 30%о рабата.

228.— Секретар чита писмо Уједињених Фабрика Томасове агуре, којим пита: да ли Друштво хтедо да се прими вршења ограда са Томасовом агуром?

Решено: да им се одговори, да Друштво хоће да се прими вршења тих ограда, које би изводило на државним имањима. О резултатима ова поседња дала би податке.

229.— Секретар чита реферат г. г. Др. Уроша Ста-

јића и др. Богдана Марковића о штампању рада I и II конгреса.

Решено да се записник рада I и II конгреса штампа према реферату у штампарњи „Доситије Обрадовић“, по цени од 55 дина од табака.

З а п и с н и к

XIX. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане у дому друштвеном 29. октобра 1911. године.

Били су присутни: П. председник г. прото Милош Марковић и чланови г. г. Сретен Јевтић, др. Урош Стајић, др. Милан Влајинац, Никола Ранојевић, др. Ђорђе Митровић, Борислав Милутиновић, др. Коста Поповић и Петар Матејић.

Извинио је се, да не може доћи, члан г. архимандрит Рувим.

Безазно: секретар, Милодраг Обреновић.

230.— П. председник извештава да је позачини члан друштва Јевељка Илија Ђукић преминуо 23. ев. м.

Одбор прима к знању ову тузину вет и одaje заслужном покојнику своју пошту устајањем и са „Бог душу да му прости“.

231.— Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

232.— а) П. председник извештава да Н. В. Краљ жали што због припрема за пут није могао примити у аудијенцију Председништво, које је требало да га позове на славу. Прима се к знању.

б) Истом приликом п. председник извештава, да је он са г. г. Грковићем био код г. г. Митровића, Председника Министарског Савета и Министра Привреде, и позвао их на славу друштвену.

Прима се к знању.

в) Секретар извештава да је начелник Министарства г. Спасић присуствовао у име г. Министра Привреде, који, спречен возом, није могао доћи на нарастоје припреме умрлих члановима друштвеним у Вознесенској Цркви 29 г. м.

233.— Секретар чита извештаје, које је добио од разних кућа, од којих су тражени услови и цене за сирање, алат, семе и т. д.

а) Браћа Р. Гођенца за лиферацију бодљикаве жиде.

Решено: Понуда се не може узети у пошту одмах, пошто друге понуде за бодљикаву жиду нису још стигле, замолити га да продужи обавезу још за 10 дана.

б) Понуда Кувена из Дрезде за лиферацију ножева, макава ит. д.

Понуда, као повољна, прима се; поручити што треба и платити готовим новцем. Умолити га да пошаље муетре својих сирања и алата.

в) Понуда Хофхера и Шраница за лиферовање прекрпача.

Решено: да се понуда као повољна, прими и изврши поруџбина.

234.— Секретар чита предлог заступника економовог о потреби набавке 50 литара течног сирништа и 2 играма сирништа у прашку.

Решено: потражити понуде од данских и немачких реимпираних кућа.

235.— Секретар чита предлог заступника економовог о набавци 10 ком. сецкалица за егичну репу.

Решено: потражити понуде од Кинеза и Хофхера и Шраница.

236.— Питање о кошницама, намењеним као награде излагачима ичелареке изложбе.

Решено: Позвати заинтересованог стозара преко власти, да према обавези лосао дворни, и преда све кошнице комисији за пријем у исправном стању; ставити му рок од 7 дана од дана пријема шема а у исто време известили занатску комору о неслојном начину рада овога стозара.

237.— Питање о штампању рада I и II конгреса.

Г. Влајинац моли, да се донесе решење: да сви референти још једном прегледају поверене им делове записника и потпуно их припреме према ранијој одлуци за штампу.

Прима се, и решена да коректуру врше исти референти (сваки по својем делу).

238.— Секретар чита молбу г. Петрића, да може у дворцишту друштвеном драгач 4 кокошке и 1 петла расе оршинтон, које је добио од Министарства Привреде.

Гласањем решено: да се молба г. Петрића не може примити.

239.— Секретар референте о развоју питања о продаји семена безе сачице у Трет, и накнади коју тражи купац уселд тога, што није лиферована целокуна количина, и што један део семена не одговара по квалитету муетри.

Решено: Константује се, да је кривичном административног особае друштвеног произведено ово неспријатно питање; да су изводи Српске Трговинске Агенције, сувише претендициони и увељани; али имајући у виду, да би ово семе остало и на даље неупотребљиво у друштвеном магацину, запремајући место и сушежи штеточницама за храну, може се сматрати да је врлоход од 470 дина. чиста добит. Стога неслатити тражену накнаду на терет партије неспријатних расхода.

З а п и с н и к

XX. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане у дому друштвеном 5. новембра 1911. године.

Били су присутни: председник г. В. Кушаковић и чланови г. г. Сретен Јевтић, архимандрит Рувим, др. Урош Стајић, Петар Матејић, др. Милан Влајинац, Никола Ранојевић и Борислав Милутиновић.

Извинио је се да не могу доћи г. г. др. Богдан Марковић и др. Коста Поповић.

Као гост присуствовао члан г. Милекс Николајић.

Безазно: секретар, Милодраг Обреновић.

240.— Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

241.— Секретар чита извод о дуговању Министарства Привреде у износу дина. 18.522-29 за имање, које му је Друштво продало у 1900. г. 15. марта.

Решено: да председник друштвени учини потребне кораке, е да би друштво наплатило ово своје потраживање, и о томе да поднесе извештај одбору на једној од наредних седница.

242.— а) г. Јевтић моли да га одбор разреши дужности рецензента за дело г. г. И. Т. Тодоровића и Б. Тодоровића „о гајењу пољских усева“.

Решено: прима се молба г. Јевтића; умолити г. Грков-

вића да изводи са г. Д-р Коетом Поповићем извршити овај посао.

б) г. Јевтић мисли да би много погодније било, да се мермерна плоча са именима чланова оснивача стави у салу друштва, уместо што се ставља у ходник.

Решено: да се мермерна плоча уздику у вид ходника, пошто је то место из многих разлога најпогодније.

в) Секретар извештава, да је на мозгу начелника Министарства г. Спасића одговорио Управи Народног Пољопривредног завода да ће им Друштво дати на употребу изложбени павиљон за 15 дана, да ће њихов сајрак могао да изврши мањег потребних декорација за један нов комад, те моли да му се овај поступак одобри.

Одбор решава: одобрава се поступак секретара, а тим да се постара да павиљон буде предат у исправном стању.

243.— Економ буџета врџаног извештава, да је у буџету за 1912. предвиђена сума од 3000 дин. за обласну изложбу у Нишу.

Прима се и знању.

244.— Начелство округа пиротског извештава, да је стављено у буџет за 1912 дин. 1500 за припремање обласне изложбе у Нишу.

Прима се и знању и решава се: да г. Јевтић учини потребне кораке код г. Министра Финансија, те да ове и ако скромне суме буду одобрене.

245.— Уредник календара чита предлог о хонорарију радова сарадника на Пољопривредном Календару за 1912. и моли да се и њему као уреднику одреди хонорар.

Предлог гласи:

г. Милоју К. Срећеновићу за календарски део — одсеком 50—д.

г. Петру Манојловићу за податке о изласку и заласку сунца, о месеца месеца и о прогнози времена и за чланак „Промена времена према положају сунца и месеца у 1912. год.“ — одсеком 50—

г. Д-р Милану З. Вајинцу за чланак „О пољепљењу производње у нашој земљорадњи“ 78-30

г. Д-р Милану З. Вајинцу за „Податке о сејању и жетвеном приносу главнијих пољских усева“ и за „Податке о трајању бременитости код домаће стоке“ 19-40

г. Д-р Милану З. Вајинцу за „Преглед садржине пољопривредног календара за последњих 10 година“ 11-20

г. Бориславу Милутиновићу за чланак „Користи од гајења лудерке“ 20-80

г. Ник. Ранојевићу за чланак „Гаваница у шпаници и припрема семена против ње“ 17—

г. Д-р Борју Радичу за чланак „О тоњим лезима“ 45-70

г. Д-р Борју Радичу за чланак „Орах“ 40-60

г. „ „ „ 27 бележака, штампаних под потписом — Р — Свега 16-50

г. Милану Ђ. Ђурићу за чланак „Како се чува воће за зиму“ 15-70

г. Милану Ђ. Ђурићу за чланак „Како сточну храну треба припремити“ 17-40

г. Мил. Ђ. Ђурићу за чланак „Из Силаргета“ 19-40

г. Милану Ђ. Ђурићу за 3 разне белешке, штампане под потписом М. Ђ. Свега 8-10

г. Паји Т. Тодоровићу-Ђаковчићу за чланак „О хлорозни-жутици винове лозе“ 19-30

г. Паји Т. Тодоровићу-Ђаковчићу за чланак „Маријачко гомече“ 23—

г. Паји Т. Тодоровићу-Ђаковчићу за чланак „Како се истражују и израђују поједине врсте справа“ 11-50

г. Паји Т. Тодоровићу-Ђаковчићу за 4 разне белешке, штампане под потписом — Ђ. — Свега 3-30

г. Милораду Обреновићу за чланак „О берби гроба“ 13-40

г. Александру Г. Јовановићу за чланак „Справљане масла“ 20-90

г. Александру Г. Јовановићу за чланак „Подизање стаја за говеда“ 21-80

г. Александру Г. Јовановићу за 1 белешку штампану под потписом А. Г. Ј. 3-70

г. Освалду Ренћу за чланак „Свињска куга“ 29-30

г. Освалду Ренћу за 7 бележака штампаних под потписом Р. Р. Свега 8-60

г. Др. Урошу М. Стајићу за чланак „Подизање јевтићних и удобних живинарника“ 40-90

г. Др. Борју Јовановићу за чланак „Подизање и гајење четинар. шума“ 33—

г. Милораду М. Петровићу за неуму „Пада крша“ — одсеком 10—

г. Милораду Петровићу за „Причу једног кукурзеног струка“ 6-30

г. Милораду М. Петровићу за причу „Коров и усеви“ 2-70

г. Милораду М. Петровићу за причу „Чича Марков отрах“ 2-19

г. Срећену Динићу за слику из народ. живота „Нема власти“ 11-99

г. Срећену Динићу за слику из села „Први човек у салу“ 12-79

Решено, да се г. Вајинцу као уреднику Пољопривредног Календара за 1912 на име хонорара изада дин. 250., сарадницима пак да се изада по предлогу.

246.— Секретар чита одговор Браће Гољева о томе, да остаје у обавези до 16 т. м. за понуду диферације жице и извештава да су други диферанти најјачани да сада не могу ни разних узроча учинити понуду.

Решено: да се код Браће Р. Гољева узме 10.000 килограма бодљикаве жице по канти муетре, а по дани од 50 дин. Лаферовање 1. март 1912 са 4^{1/2}% кваса шкот, е тим да Друштво у случају потребе има права да изума мање количине и пре 1-ог марта.

247.— Секретар чита писмо фирме Кунде, да на пољевима мора стајати поред имена фабриканта и име Јосифа Матковића можели да му се одобри.

Решено: ни у ком случају име г. Матковића, гвошара, не сме фигурирати на пољевима, већ или да стоји поред фирме фабрике и име Српског Пољопривредног Друштва или да носи само име фабрике.

248.— У салу Петријевићу намерни су да оснују читаоницу; моле Друштво да им помогне тиме, што ће дати бесплатно издање „Телжана“.

Решено: кад читаоница буде основана, нека се обрате мозгом.

249.— Милко Савић, економ из Свештице, моли да

му се опростити дуг од 20 динара (од продаје календара).

Решено: дуг се никоме без разлике не може опростити.

250.— Одбор за приређивање изложбе у Турину молчи да му Друштво стипи на распологање Павловић да емштај предмета, који ће се вратити са изложбе.

Решено: да му се Павловић уступи с тим, да га имају вратити у неправном стању.

З а п и с н и к

XXI седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане у дому друштвеном 12. новембра 1911 године.

Били су присутни: председник г. Кушаковић, п. председник г. прота Милош Марковић и чланови: Архимандрит Рувин, Др. Урош Стајић, Сретен Јевтић, Никола Рањковић, Борислав Мизутиновић, Др. Коста Поповић и Петар Матејић.

Безакле секретар г. Миодраг Обреновић.

251.— Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

252.— Секретар чита тузбу г. Михаила Ступаревца, учит. ошк., предату суду против Друштва: да му се од 7. јула до 31. августа за рад око печатаре изложбе плати по 14 динара дневно, свега 784 динара, од које је суме изузео 430 динара, а остатак од 354 динара са 6% интереса, да му се изда; да му се надокнади такса по овом спору; да му се надокнаде трошкови око прибављања доказа и писанља тузбе у 100 динара.

Одбор констатује да је овакав поступак једног редовног члана, ерског учитеља и радника на пољској приредби, према једној од најстаријих хуманих установа наших — Пољопривредном Друштву — за сваку ошуду и казњење, у толико пре, што је г. Ступаревцић према наводима г. г. Грковића, Петра Матејића, Мих. Петрића и П. Поповића у почетку пристао да овај посао ради са наградом од 5 динара дневно; што је г. Ступаревцић етар учитељ ерски и печатар, радио овај посао за време школског распуста, — те решава: да се ова етар преда адвокату.

253.— Секретар референтно о слабом одзиву окружних одбора новосозбођених округа за приређивање обавне пољопривредне изложбе у Нишу 1912 г.

Решено: да г. Сретен Јевтић оде у Ниш, Пирот, Прокуље и Врање; да Друштво узми претходно дотичне одборе, да сазову ванредне скупштине, на којима би нааснај Друштва речју изложило све користи од овакве једне изложбе и утицао да се додвацима екуштинеска решења намене у корист ове изложбе. У случају да Ниш и Прокуље и овом приликом остану индиферентни, радити на томе, да се приреди по једна пољопривредна изложба у Врању и Пироту.

254.— Секретар чита преглед буџетског стања на дан 31 октобра т. г.

Решено: да г. г. Сретен Јевтић и Др. Богдан Марковић прегледају друштвене књиге, ервно их са овим извештајем, и о томе референтно на једној од идних седница.

255.— Секретар подноси дефинитиван рачун о трошковима ово славе друштвене, чији је износ дина. 530-12. Прима се.

256.— Уредник „Тезака“ износи предлог о хонораријуму радова у „Тезаку“.

Решено: да се радони исплате по досадашњој норми; изсту хонорара да потпишу г. г. Борислав Мизутиновић и Петар Матејић.

257.— Ливница „Балкан“ шаље своју преправљену прелазну „Балкан“, и молчи да је Друштво прегледа и поднесе извештај прегледне комисије.

Решено: да у комисију за преглед ове прелазне убу г. г. Сретен Јевтић, Борислав Мизутиновић, Д-р К. Поповић и Миодраг Обреновић.

258.— Секретар чита понуде за повећавање у тврду повез пољопривредног календара за 1912 год.

Решено: да се повећавање уступи радњи г. Саве П. Митовновића, као најповољнијем понуђачу.

259.— Секретар чита реферат г. г. Д-р Стајића и Обреновића о уређивању календара и предлог за хонорисање тога рада.

Решено: да се г. Вуличевцићу на име хонорара исплати сума од 250 динара, с тим, да је обавезан да заврши чистење календара и премањивањем дојем (наднице за чистача платити). Даљу бригу о календарицама да води уредник „Тезака“.

З а п и с н и к

XXII. Седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане 19. новембра 1911 г.

Били су присутни чланови: г. г. Сретен Јевтић, Д-р Урош Стајић, Д-р Милан Вазлијац, Д-р Ђорђе Митровић, архимандрит Рувин, Петар Матејић, Д-р Коста Поповић, Борислав Мизутиновић, Д-р Богдан Марковић и Никола Рањковић.

Као гост присуствовао је редовни члан г. Максим Никוליћ.

П. председник г. прота Милош Марковић извинио је се, да због болести у породици не може присуствовати седници.

Г. Д-р Ђорђе Митровић, због хитних послова морао је напустити седницу пре закључка.

Безакле: секретар, Миодраг Обреновић.

У одсуству председника и потпредседника, седници је председавао члан управе г. Сретен Јевтић.

260.— Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

261.— Успена питања и саопштена.

а) Решено, да се књижица „Земљорадничке Коморе“ понуди Министарству Привреде на откуп са рабајом од 30% на употребу.

Скренути паљку у нетом еменулу и Савезу Земљорадничких Заграда, послати листовима и часописима са мољбом за пријак. Известити књиџаре са којима је друштво у вези. Послати бугарским пољопривредним листовима са мољбом да пријак.

б) Секретар извештава, да је преостало извесних број неукоричених календара за 1912 (на финој хартији), молчи да се донесе решење: да се календари унеску у тврду повез и раздаду г. г. министрима, окружним одборима и угледним људима у земљи.

Решено: предлог се прими и одобрава се тим, да се и један примерак повеже у кожу и пошље почасном члану друштвеном Н. В. Крајцици Наталији.

а) Секретар извештава: да је расписаним огледајем за набавку плавог камена и рафије назначено, да ће се понуде отвараати 24. т. у 4 сата по подне, на који да се за тај дан закаже седница Управног Одбора.

Решено: предлог се прима и усваја.

Г.г. Стрелић Јевтић, члан узлог одбора за председ и набавку опрема, семени и др. извештава, да је одбор извршио преглед књижица, које је радио Драгомир Јевтић етолар, и да се исте не могу примити с тога што нису у исправном стању. Затим својсташа да му је етолар Јаван облебао да ће у кратком року довести све књижице у исправном стању.

Прима се.

262.— Секретар чита реферат г.г. Стајића и Мизутиновића о уређењу библиотеке и хонорисању ради уређивача г. Јокића.

Решено: да се г. Јокићу на име хонорара за овај посао исплати сума од 150 динара.

Да се библиотека преда секретару друштвеном на руковање по новом списку, састављеном према стању књига, које су се у библиотеци налазе.

Да г.г. Стајић и Мизутиновић поднесу на једној од пдућих седница извештај сходно ранијем решењу управног одбора.

263.— Избор економиа друштвеног.

Секретар извештава, да су се, према расписаном огледају од 18. октобра Бр. 7067, пријавили за место економиа — магацинара: г.г. Владимир Х. Илић стручни агроном, Илија Јевтић свр. економ, Грујица Софронијевић економ у пензији, Милан Грковић пензионер, Милан Драгутиновић, кадемар дозог расадника и Михаило Петрић књиговођа друштвеног.

Гласањем решено: да се за економиа друштвеног са платом од 2400 динара годишње прими г. Милан Грковић пензионер, е тим да се према чл. 23. друштвених правила закључи уговор са г. Грковићем.

264.— Секретар чита молбу г. Јосифа Ковачевића директора реалке у пензији, којим наводи, да је књиге које му друштво тражи, предао поскупитељу, који му је доносио „Тезак“, и моли да се ослободи обавезе да књиге врати.

Решено: пошто назначених књига у ревереу г. Ковачевића од 3 јуна 1895 нема у друштвеној библиотеци, а међутим ревере г. Ковачевића поседује, не може се молница ослободити обавезе; да књиге врати или њихову вредност исплати.

265.— Секретар чита молбу г. Алексе Живановића, да му се одреди хонорар за обилажење подружња.

Решено: да се г. Живановићу одговори у смислу ранијег решења Управног Одбора, т. ј. да г. Живановић поднесе подношење и детаљне извештаје, посебно о путовању за припреме око отчужарења пољозбе, а посебно за путовање око прегледа и обилазна подружња. И у једном и у другом извештају да буде означено: кад, колико и где је путовао и шта је урадио. Награда ће се одредити кад г. Живановић буде поднео тражене извештаје.

Записник

XXIII. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане 28. новембра 1911. год.

Бизу су присутни чланови: г.г. Никола Рапојевић, Петар Матејић, Д-р Урош Стајић, Д-р Милан Взајинац, Во-

славас Милутиновић, Д-р Ђорђе Митровић и Д-р Коџа Поповић.

Бележко секретар: Милодраг Обреновић.

Потпредседник г. прота Марковић извинио се да због болести у породици не може присуствовати седници.

Г. Д-р Ђорђе Митровић због хитних послова напустио је седницу пре закључка.

У одсуству председника и потпредседника, седница је председавао г. Никола Рапојевић.

266.— Секретар моли да се донесе решење, да се, пре но што се прећат на дневни ред, присусти отварају оферати за плави камен и рафију, пошто су понуђачи сазвани на 4 сата.

Прима се.

Секретар извештава да су се јавила три понуђача — фирме:

Д. П. Јоенмовић, за плави камен, положио кауцију 2500 дина.

Паја Мијатовић, за плави камен и рафију, положио кауцију 3500 дина.

Ст. Ђ. Танасковић и Богдановић, за плави камен и рафију, положили кауције 2500 дина.

Решено: Пошто понуђач Ст. Д. Танасковић и Богдановић, није поднео довољно кауције, може се узети у пошту само његова понуда за плави камен.

Према томе за рафију остаје само један понуђач: фирма Паја Мијатовић.

Решено: да се у оваком стању околности не може узети у пошту ни понуда г. Паје Мијатовића, пошто је једна.

Заступник фирме П. Мијатовића извештава, да је поднео понуду за плави камен и рафију у једно, и да неће конкурисати само за плави камен, те повласти свој оферат.

Како према томе остају само два понуђача, и то само за плави камен, то је решено: пошто је недовољан број конкурената, не може се ни приступити отварању оферата, с тога расписати нов огледај за набавку 40.000 кгр. плавог камена и 10.000 кгр. рафије, обавезити то у „Српским Новинама“; рок подношења оферата до 17. децембра т. г. 12 сати у подне, отварање у 5 по подне.

267.— Секретар чита списак проиле седнице.

Прима се.

268.— Секретар извештава да је друштво набавило од немачке фабрике Рихтерове три плута № 6, 7 и 8, и моли: да се ти плутови комплетски прегледају.

Решено: да се плутови прегледају на имениу Тоичићеве Економије у недељу 27. т. м. Г. Јевтића, који је на путу, да замени г. Д-р Взајинац. Комисија да поднесе свој извештај на пдућој седници. Комисија да се допуни још једним чланом г. Д-р Стајићем.

269.— Секретар чита извештај комисије о прегледу превалица „Балкан“ и „Кара Паша“. Поређење је извршено са превалицама Нехализовом и Крајном.

Решено: да се извештај штампа у „Тезаку“

270.— Секретар предлаже, да се узме један привремени службеник за сређивање друштвених ствари набавних ранијих година на таванима.

Г. Д-р Стајић предлаже г. Грујицу Софронијевића, економ у пензији, е тим да му се за тај рад да дневница од 5 динара.

Предлог се прима и усваја.

271.— Набавка 10.000 кгр. кукуруза за продавање општа у Француској (г. Ш. Декроа).

Решено: да Друштво уложи Министарство, да се из Винодворско-Вођарске школе у Буквицу набаве пољаци, да из школа може да лиферије са свога имања у Валеју 10.000 килограмма кукуруза осмака г. Шару Декору у Марсалу, за продајне вршена огледа у већој размери са српским кукурузом; да пошле цену франку Радујевац и да пошле друштву 20—30 килова за мустру.

272.— Секретар чита понуду Хофхера и Шраница за лифериране сечке за реу.

Понуда се прима и решава се: да се сечке набаве од те фирме по попуњеним условима.

273.— Секретар чита понуду Мађарске фабрике суперфосфата (Сен Михаљ), да Друштво поручи пет тона суперфосфата; те ће му фабрика дати још пет тона бесплатно, е тим, да Друштво врши огледе са суперфосфатом и о резултатима извести фабрику.

Решено: пошто Друштво не може из материјалних обзира да усвоји услове, попуњени предлог се не може ни примати.

З а п и с н и к

XXIV. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане 4. децембра 1911. год.

Визу су присутни чланови: г. г. Никола Рањковић, Д-р Урош Стајић, Д-р Милан Влзјинац, Д-р Ђорђе Митровић, Борислав Милутиновић, Д-р Богдан Марковић и Д-р Коста Поповић.

Г. г. Архимандрит Рувин и Петар Матејић извинили су се да не могу доћи на седницу.

У одсуству председника и председница, седници је председавао члан г. Никола Рањковић.

Бележко секретар: Младок Обреновић.

274.— Секретар чита извешаји прошле седнице.

Прима се.

275.— Секретар извештава, да је на честитку, којом је Друштво честитало Крону име своје заштитнику Њег. Вел. Краљу Петру I добио следећи одговор:

„Трудољубивом Српском Пољопривредном Друштву и његовој управи срдечно захваљујем на честиткама о креном имену мога дома Петар.“

Одговор је примљен к знању и Његово Величанство и Његов Свети Дом, поздрављен узвиком: „Живели.“

276. Секретар извештава, да је прво издање Пољопривредног Календара за 1912. год. у 6000 примерака продајено 30. прошлог месеца. Моли за решење: хоће ли се накнадно штампати календар, у којима примерака и под којим условима?

Решено: Пошто је према ранијем решењу штампарја имао да издржи елог накнадног дела, а поучини је део оштампан у 4000 примерака, оштампати календарски део још у 2000 примерака, спојити са научним делом и брошурати.

277.— Секретар чита реферат ужег одбора за набавку семена и сиршита.

Решено: извештај ужег одбора прима к знању.

Обратити се одмах телеграмом фирми Гарсен и Митрала питањем: Пошто мустре нису преседе, које минималне проценте чистоте и квалитети гарантују по попуњеној цени писмом од 15. новембра за луцеру и летину.

У случају дозвољеног одговора за набавку има извршити поручбину са роком испоруке с/Г Гинше крај јануара.

У случају да одговор од Гарсен и Митрала не буде задовољавајући, извршити поручбину за наста од Левентала.

1000 кгр. луцерке српског порекла откупити од г. Тиме Владислављевића, по попуњеним ценама, испорука крај јануара.

Остала семена набавити код фирме Левентала.

Сиршита: Трахити од фирме Јосефовић 2 фаше по пола литра за пробу, и послати их на петицимање у Добричево и Краљево; ако резултати буду задовољавајући поручити 400 литара.

За сада узети од фирме Gebrüder Bayer из Аугсбурга 2 кгр. сиршита у праху и 100 агт. у течности по условима под којима даје Савезу Земљ. Задруга.

278.— Секретар чита оставку г. Милана Грковића члана управе. Мотивација: избор његов за друштвеног економца.

Решено: прима се к знању, намети на Главни Збор.

279.— Секретар чита извештај комисије одређене за преглед кошница поручених код столара Драгомира Јањића.

Решено: прима се и уечаја извештај чланова комисије за преглед кошница, е тим, да ће се послати извршити столару над и осталих 27 ком. кошница буде довео у неправно стање.

280.— Секретар чита реферат г. г. Милана Грковића и Д-р Косте Поповића и предлог њихов за хонорисање рада г. г. Павла Т. Тодоровића и Благоја Д. Тодоровића „о гајењу пољских усева“.

Решено: предлог се прима и уечаја. Испецима за спремање другог издања за штампу, као и за коректуру издати одсеком по 120 дин. — Свега 240 д. у име награде.

281.— Секретар чита молбу сузупала Пољопривредног Одсека на универзитету у Халу, да им се „Телак“ шаље бесплатно.

Решено: „Телак“ им се може, као ђацима слати у пола цене, а не бесплатно.

282. Секретар чита молбу Културне Лиге села Великог Извора, да јој друштво шаље своја издања бесплатно за читалицу.

Решено: да јој се пошље бесплатно 30 комада књига друштвеног издања од оних, којих највише има у друштвеном магацину.

283. Секретар чита молбу г. Тиме Владислављевића, да му друштво откупи по попуњеној цени машину за сејање кукуруза.

Решено: не може се узети у поштуга мсба г. Владислављевића, пошто друштво набавља само нове справе, које за потребно нађе.

284. Секретар чита молбу г. Саве П. Милоновића књиговеца, изводећи да је у понуди за повез календара у целој кепи у место по 17 дин. од комада, понудио 17 дин. за 3 ком., те моли да му се рачуна по највишој поднетој понуди пред његовом.

Решено: прима се молба књиговеца г. Саве П. Милоновића, пошто управни одбор плава да је израда нетпуно задовољавајућа.

Г. Милоновићу признати цену од 7.50 дин. по комаду (највишка понуда пред његовом).

285. Секретар извештава, да је г. Ступаревић погрешно послао кошницу са живици пчелама у Петровац Ра-

двома М. Милићу у место г. Мизорачу Грбању учитељу из Попучаца. Кошница на путу (одазак и повратак у Петровац) потпуно угороашена. Г. Грбић неће да је прими у овом стању и моли да му се исплати вредност њена.

На име експедиционих трошкова изаџто је 2.45 дин. па моли за решење.

Решено: вредност печла и саћа надокнадити потраживаоцу. Надаџто око експедиције одобрава се.

Од г. Ступаревића као одговорног за овај посао наплатити део трошак у износу 17.45 д. (15+2.45=17.45)

286. Секретар извештава да су кључеви од ормана, у којима су државна књижења и азбук петих, предати уреднику „Тезака“ г. др. Стајићу на руковање.

Прима се к знању.

287.— Секретар извештава да су издате пољопривреднику Миловану Салунићу књиге: Лудерга, Поука о гајењу стрних лита, Говедарство и Сточарство (овета 4 ком. књига) у пола цене; моли да му се овај поступак одобри.

Решено: Одобрава се поступак секретарев.

288 — Секретар чита предлог економов за набавку 6 крунача са ђулаџима, 6 крунача са ветрилем и 15—20 сепџиџа за сламу и пшму.

Решено: Обратити се неколиким најчувенијим фабрикама, тражити цене и услове.

289.— Читаница у Крушарима моли да јој се дају књиге друштвеног издања бесплатно.

Решено: дати јој 30 књига друштвеног издања бесплатно, и то од оних којих највише има.

290. Адвокат г. Живадиновић моли да му се на име хонорара за спор против маџе пок. Јевте Пандуровића исплати сума од 45 дин.

Решено: Ма да је кривац адвокат друштво понезо овај некорисан — штетан — спор исплатити му дин. 45.

З а п и с н и к

XXV. Седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држана 10. и 11. децембра 1911. год.

Визн су присутни председник г. Влад. Кушаковић и чланови: г. г. Сретен Јевтић, Никола Рапојевић, архимандрит Руџан, Д-р Урош Стајић, Д-р Милаш Ваџиџан, Борислав Мизутиновић, Д-р Богдан Марковић и Д-р Коџа Поповић.

Председник г. прота Милош Марковић извинио је се да, због болести у породици, не може доћи.

Као гост био је члан г. Максим Николић.

Везиџо секретар: Милодр Обреновић.

291.— Читање записника прошле седнице.

Прима се.

292.— Умена питања и своштења.

а). Секретар извештава, да је етолар Драгомир Јањић, извршио доправке и прераџавање свиџу кошница, која су код њега биле наручене; да је по томе и на основу извештаја комисије за преглед овак кошница етолар исплаћен, и да су кошнице експедициџо награђеним заплаџачима.

Прима се к знању и одобрава.

б). Секретар извештава, да је моџба друштвена — осебођење дуга, коџа Друштво дугује Државној Штампарији — читана пред Народном Скупштиним и да је упуњена финансиџејџем одбору.

Прима се к знању, е тим, да председник обавести чланове финансиџејџе одбора о постанку и развџку тога дуга.

в). Председник извештава, да је на основу ранијег решења Управног Одбора, у Министарџу Народне Привреде изаџико оправдане захтеве друштвене, да му Министарџево исплати дуг за уџуџување покретног и непокретног имања, на коме се сада назива Ратарџа Шкоџа у Шаџу.

Решено: да се друштво обрати још једном моџбом Министарџу, у којој ће испрџно бити назначено порекло тога дуготвања Министарџа Привреде, е напоменом, да би се тај новац употребџо на фонд за куповину пољопривредних спрџа и семена.

г). Секретар извештава, да се у дољем дворџшту Друштвеном назива једна маса десаџа, старџх свиџуџа и бураџи, да е то све сада класифиџира, и моли за решење да се, пошто се све буде подвоџило и слоџико, прода јавним надметањем у корист друштвене касе.

Прима се предлог секретарев и одобрава се.

д). Секретар чита писмо Главне Контроле, као одговор на раније питање друштвено (кљџиџење поклоџених старџх књига), којим веџи, да Главна Контрола на основу закона о сџове уређењу даје обавештења по овакџим питањима само г.г. Министрџима.

Прима се к знању.

џ). Секретар моли за решење, на који начин да се траже књиге друштвене од појединаџа, чији су реверџи у друштво, наводећи, да многи од издџвалаџа реверџа, не дају никаква одговора на све досадашње моџбе друштвене, да књиге врате.

Решено: Замолити их још једном преџо „Тезака“.

293. Секретар чита извештај комисије за вршење уџоредних спрџа са плуговима: Рихтеровим, Саковим и руским.

Решено: Пошто на основу извештаја, Рихтерови плугови не само да изгџадају равни Саковим, већ их извесним оџобинама надмаџују, тражити од Рихтера и услове.

294.— Секретар чита извештај извџвалника Друштвеног г. Сретена Јевтића о постигнуџим резултатима у Нишу, Пироту, Врању и Прокупљу, где је ишао на основу ранијег решења Управног Одбора и моли да му се одреди дневница за подвесење трошкова.

Решено: е обџиром што се највише суме одредџи окрџу и џпштина врањџко; што је полџа привреда у оџове крају у вџема бедном стању; што би се приређивањем пољопривредне пазџбе у Врању и на пољитџко привредну свџст Срба из Старе Србије уџпцао, начелно је решено, — да се обавџа изаџба привреду у Врању, а да се позову и џстани окрџан да уму учџиџе; у случају да џстани окрџан не хтеди да се одазову, изаџба у Врању да буде окрџана. Г. Јевтићу на име путџх трошкова да се наџи по 10 дин. дневно и да му се подвоџни трошкови принаду.

295.— Секретар извештава, да је према повољном одговору Гарџена и Мистрџа (97% чџетоте 88% кљџивоџта) извршена поруџбина, а преџа овашћењу управног одбора 20.000 кр. луџерџе из Црнотана и 500 кр. семена црвене дџезалине за крај јануара сџ Фџиџума.

Прима се к знању и одобрава.

296.— Програм радџа за 1911 год. предлаџиџа је набавка триџера за прџиџавање семена од луџерџе, е да

би се тиме потпомога производња семена лудерне у земљи, а на штету увода истог са стране; секретар моли, да се донесе решење по томе питању.

Решено: да се један тријер са свима потребним деловима поручи одмах.

297. Секретар чита извештај г. г. Д-р Стајића и Д-р Взајића о прегледу животињарина пријатељског такмичара г. Антошија Митровића, а на основи решеног стечаја од 27 априла пр. год. Бр. 2893, који у већи чл. 58 Правних Друштвених, предлажу да се г. Митровић награди са 200 дин.

Решено: реферат се прима и знању и решава се, да се г. Митровић награди са 200 дин.

298.— Ур. „Тежак“ подноси предлог о уређењу „Тежак“.

Предлог се састоји у следећем: измена формата, о издавању, цену, купувању прегизате и рекламсању, и редакцијом одбору. Решено је:

а). Да формат „Тежак“ од 1 јануара 1912 год. буде велика осмина; број табела: најмање до 2 табела.

б). Да „Тежак“ излази 1. и 15. сваког месеца.

в). Цена да буде 4 дин. за годину, 2 за 6, 1 за три месеца.

г). У школском и свештеничком удружењу и удружењу општинских деловођа, да се да рабат 20%, од чега долази на купување прегизатика 10%. Свима осталима купуваљачима 10%.

Вадима, војницима и свеским читаоцима, да се даје у пола цене.

д). Да у редакцијном одбор уђу г.г. Милаан Грковић, Никола Рајојевић, Д-р Милаан Взајицац, Д-р Ђорђе Митровић, Борислав Младутиновић, Д-р Богдан Марковић, Д-р Коста Поповић и Д-р Вадмир Стојковић.

Редакцијони одбор одредиће и број примерака у коме ће излазити „Тежак“.

Г. Д-р Ђорђе Митровић одваја своје мишљење по свему, сем онога што се односи на редакцијони одбор.

299.— Секретар извештава, да је рочиште по тужби г. Мих. Ступаренића одређено за 20 т. м., и моли да се одреди вештак и његов замењеник; за одређивање последичке награде.

Решено: да се умоли г. Милаан Јованић, да се прими за вештака, а за замењеника њему г. Д-р Ђорђе Ст. Јовановића.
300.— Доносиће решења о штампању дела г. Николе Рајојевића: „о криптогамским болестима“.

Решено: да се на основу најповољније понуде да дело у штампу штампарији „Давидовић“, е тим, да се преко понуде може издати за бољу хартију због илустрација до 40 д. укупно.

301.— Секретар чита писмо уређивана књижевта г. Вуличевића о непотребности права и премаињања друштвених књижевта.

Решено: да се г. Никола Рајојевић извести о начину књижевта, да поднесе на идућој седници реферат, на основу кога ће се донети решење на предлог г. Вуличевића.

Одложено мишљење г. Д-р Ђ. Митровића, код тач. 298. гласи:

Са предлогом уредника „Тежак“ мишљењем већине Управног Одбора, да се сад изврше извесне реформе „Тежак“, не слажем се из разлога: што је прошлогодишњи избор ставио Управу у дужност да изради нацрт правила, по којима се има извршити реорганизација Српског Пољопривредног Друштва. Намеравано измене Друштвених правила, на којима се сад ради, треба да обезбеже будући правац рада Српског Пољопривредног Друштва и указају на средства и начине којима ће се то постизавати. Једно од главних средстава којима се има утицати на препорукај наше пољопривреде јесте и писана реч те по томе реорганизација друштвених правила има обухватити и књижевни део рада Српског Пољопривредног Друштва. Непотребно је, дакле, сада пред саму измену друштвених правила вршити неку корениту реформу у уређивању „Тежак“ кад се може десити, да ова не буде у сагласности са намераваном реорганизацијом друштвенога рада уопште.

Предлог уредника „Тежак“ треба позвати Одбору за израду напред нових правила.

22. децембра 1911. год.
Београд.

Члан управе
Д-р Ђ. Митровић с. р.

